

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

Petras Biveinis

Bibliotekininkystės mokslinių tyrimų raida Lietuvoje 1990–2014 metais

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Informacijos mokslų departamentas

Petras Biveinis

Bibliotekininkystės mokslinių tyrimų raida Lietuvoje 1990–2014 metais

Vilnius 2017

Recenzavo

dr. Ineta KRAULS-WARD

dr. Rasa JANUŠEVIČIENĖ

Kalbos redaktorė Vaidenė GRYBAUSKAITĖ

Maketavo Tomas RASTENIS

Santrumpos	6
Įvadas	8
I. Bibliotekininkystės mokslo raida 1990–2004 metais	21
1. Teorinė bibliotekininkystė	22
2. Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimai	33
3. Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė	47
4. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai	57
5. Bibliotekų istorijos tyrinėjimai	66
5.1. Senoji Lietuvos biblioteka	66
5.2. XX amžiaus bibliotekų istorija	86
5.2.1. XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.)	86
5.2.2. XX amžiaus antrosios pusės biblioteka	105
6. Taikomoji sociologija	116
7. Skaitymas	124
8. Bibliotekų vadyba. Kitos temos	130
II. Bibliotekininkystės mokslas 2005–2014 metais	145
1. Teorinės bibliotekininkystės problemos. Intensyvūs akademinų bibliotekų tyrimai	146
2. Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimų įvairovė	162

3. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai	173
3.1. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai LMAB ir VUB	173
3.2. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai LNB ir kitose bibliotekose ...	190
4. Bibliotekų istorijos tyrinėjimai	201
4.1. Senoji Lietuvos biblioteka	201
4.2. XX amžiaus bibliotekų istorija	212
4.2.1. XX a. pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.)	212
4.2.2. XX a. antrosios pusės biblioteka	220
5. Tarptautinės, užsienio šalių bibliotekininkystės aktualijos	228
6. Taikomųjų sociologinių tyrimų plėtra	236
7. Bibliotekų vadyba. Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas	253
8. Skaitymas. Kitos temos	269
Išvados	291
Summary	300
Literatūra ir šaltiniai.....	303

Santrumpos

- AIMB** – Association Internationale des Bibliothegues Muzikales (Tarptautinė muzikinių bibliotekų asociacija)
- ALA** – American Library Association (Amerikos bibliotekų asociacija)
- AVB** – apskrities viešoji biblioteka
- ALF** – Atviros Lietuvos fondas
- AP** – atviroji prieiga
- BIM** – bibliotekininkystės ir informacijos mokslai
- BIT** – bendruomenės informacijos tinklas
- BTMC** – Bibliotekininkų tęstinio mokymo centras
- DB** – duomenų bazė
- DP** – Displaced Persons (perkeltieji asmenys)
- EI** – elektroniniai ištekliai
- EII** – elektroniniai informacijos ištekliai
- eLABa** – Elektroninė Lietuvos akademinė biblioteka
- Glavlit** (rusų k.) – Главное управление по делам литературы и издательств (Vyriausioji literatūros ir leidyklų reikalų valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos)
- ETD** – elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė
- IDA** – International Reading Association (Tarptautinė skaitymo asociacija)
- IEA** – International Association for the Evaluation of Educational Achievement (Tarptautinė švietimo pasiekimų vertinimų asociacija)
- IFLA** – International Federation of Library Associations and Institutions (Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija)
- IKT** – informacinės ir komunikacinės technologijos
- IPS** – informacijos paieškos sistema
- ISO** – International Organization for Standardization (Tarptautinė standartizacijos organizacija)
- IT** – informacinės technologijos
- IVBIS** – integrali virtuali bibliotekų informacinė sistema
- JŪR** – Jaunųjų ūkininkų rateliai
- JIVO** – Pasaulio žydų mokslo institutas
- JTO** – Jungtinių Tautų Organizacija
- KAVB** – Kauno apskrities viešoji biblioteka
- KF** – Komunikacijos fakultetas
- KLAVB** – Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešoji biblioteka

KTU – Kauno technologijos universitetas
KU – Klaipėdos universitetas
LAB – Lietuvos aklyjų biblioteka
LASS – Lietuvos aklyjų ir silpnaregių sąjunga
LBD – Lietuvos bibliotekininkų draugija
LDK – Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė
LIBIS – Lietuvos integrali bibliotekų informacinė sistema
LMBA – Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija
LMAB – Lietuvos mokslų akademijos biblioteka
LMAVB – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
LMB – Lietuvos medicinos biblioteka
LNB – Lietuvos nacionalinė biblioteka
LNB BC – Lietuvos nacionalinės bibliotekos Bibliotekininkystės centras
LŠS – Lietuvos šaulių sąjunga
LTB – Lietuvos technikos biblioteka
LVB – Lietuvos virtualioji biblioteka
MOBIS – mokyklų bibliotekų informacinė sistema
NB – Nacionalinė biblioteka
NBS – Nacionalinė bibliotekų savaitė
OECD – Organisation for Economic and Social Cooperation and Development (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija)
PAVB – Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka
PDB – publikacijų duomenų bazė
PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study (tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas)
PISA – Programme for International Student Assessment (Tarptautinė mokinių vertinimo programa)
SBU – Stepono Batoro universitetas
SVB – savivaldybės viešoji biblioteka
ŠAVB – Šiaulių apskrities P. Višinskio viešoji biblioteka
ŠU – Šiaulių universitetas
TBA – tarpbibliotekinis abonementas
TTBA – tarptautinis tarpbibliotekinis abonementas
UDK – universalioji dešimtainė klasifikacija
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija)
VAVB – Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešoji biblioteka
VB – viešoji biblioteka
VDU – Vytauto Didžiojo universitetas
VEPS – virtuali elektroninio paveldo sistema
VG TU – Vilniaus Gedimino technikos universitetas
VIP – viešoji interneto prieiga
VDA – Vilniaus dailės akademija
VU – Vilniaus universitetas
VUB – Vilniaus universiteto biblioteka
VU KF – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

Ši studija – tai mėginimas apibūdinti bibliotekininkystės mokslinius tyrimus, atliktus Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo, 1990–2014 metais. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę prasidėjo naujas bibliotekininkystės mokslo raidos etapas – nebereikėjo vadovautis „vienintele teisinga ideologija“, atsirado sąlygos objektyviai tyrinėti bibliotekininkystės teoriją ir praktiką. Šiame darbe siekiama atskleisti pagrindines bibliotekininkystės mokslo tendencijas, apibendrinti svarbiausius pasiekimus, spręstinas problemas, numatyti jo tolesnės raidos gaires.

Pasirinkta tema neabejotinai aktuali. Mokslas laikytinas brandžiu, kai pats save vertina. Norėdami atskleisti jo potencialą, turime apibendrinti nuveiktus darbus. Bibliotekininkystės mokslas sparčiai kinta, jo raida Lietuvoje – tai objekto, paradigmų, metodologinių prieigų, koncepcijų, tematikos, problematikos kaita. Moksliniai tyrimai buvo plėtojami įvairiomis kryptimis – nagrinėjamos aktualios bibliotekininkystės teorijos, metodologijos, istorijos, bibliotekų veiklos praktinės problemos.

Lietuvoje susiformavo bibliotekininkystės ir gretutinių disciplinų tyrimų centrai. Plėtojant bibliotekininkystės mokslinius tyrimus pasaulyje pirmauja universitetai. Lietuvoje pirmenybė pelnytai priklauso Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetui. Jame susitelkęs pagrindinis šios srities mokslinis potencialas, čia daugiausia parašoma ir ginama disertacijų, rengiami komunikacijos ir informacijos mokslų specialistai. Komunikacijos fakultetas leidžia referuojamus mokslo darbus „Knygotyra“ (nuo 1970 m.), „Informacijos mokslai“ (nuo 1994 m.). Bibliotekininkystės tyrimus taip pat atlieka Klaipėdos universiteto, Kauno technologijos uni-

versiteto, Šiaulių valstybinės kolegijos, kitų aukštųjų mokyklų mokslininkai ir bibliotekininkai.

Mokslinė veikla plėtojama ir Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. LNB nuostatai numato, kad biblioteka yra Lietuvos bibliotekų mokslo tiriamojo darbo ir metodinės veiklos centras (8 str.), tyrinėja ir sprendžia bibliotekų veiklos teorines ir praktines problemas (9.24 str.)¹. LNB leidžia bibliotekininkystės, bibliografijos ir knygotyros mokslo darbus, teminius rinkinius, sociologinių tyrimų ataskaitas, organizuoja mokslines konferencijas. Nacionalinė biblioteka periodiškai leidžia straipsnių rinkinį „Šiandien aktualu“, kuriame vyrauja metodiniai darbai, tačiau pasirodo ir mokslinių publikacijų (daugiausia sociologinių tyrimų). Kas mėnesį išeina bibliotekininkų profesinis žurnalas „Tarp knygų“ (iki 1991 m. – „Bibliotekų darbas“), kuriame taip pat skelbiami moksliniai straipsniai.

Mokslinius tyrimus atlieka Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių ir Vilniaus universiteto bibliotekų darbuotojai. Dėl istoriškai susiformavusių raštijos paveldo fondų, LMAVB yra mokslo ir kultūros istorijos dokumentinio paveldo tyrimų institucija. Biblioteka įsipareigojusi vykdyti ir skatinti mokslo ir kultūros istorijos dokumentinio paveldo tyrimus; taip pat mokslinius tyrimus bibliografijos, bibliotekininkystės, dokumentotyros, informacijos, knygotyros ir mokslotyros srityse, organizuoti mokslines konferencijas, seminarus ir kitus mokslinius renginius; rengti, publikuoti ir platinti mokslo ir kultūros rašytinius paminklus (8, 9.2, 10.3, 10.4, 10.7 str.)². Jos darbuotojai skelbia mokslinių straipsnių rinkinius, šaltinius, mokslinių konferencijų medžiagą, kas dvejus metus leidžia mokslo darbų rinkinį „Lietuvos mokslų akademijos biblioteka“ (nuo 2011 m. – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka). Vilniaus universiteto bibliotekos nuostatai įpareigoja jos darbuotojus dalyvauti vykdam mokslinę veiklą bibliografijos, bibliotekininkystės, dokumentotyros, informacijos, knygotyros

¹ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos nuostatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 24 d. nutarimu Nr. 631 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 28 d. nutarimo Nr. 207 redakcija) [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/veiklos-dokumentai/bibliotekos_nuostatai.pdf.

² Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos nuostatai. Patvirtinti Lietuvos mokslų akademijos prezidento 2009 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 54 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mab.lt/assets/files/dokumentai/nuostatai.pdf>.

ir mokslotyros srityse (9.5 str.)³. VUB veikia Mokslinių tyrimų ir paveldo rinkinių centras. Bibliotekos darbuotojų mokslo darbai skelbiami įvairiuose leidiniuose ir periodiniame leidinyje „Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis“, leidžiamame kas penkeri metai. Mokslinę veiklą vykdo ir kitų valstybinių – Lietuvos aklujų bibliotekos, Lietuvos technikos bibliotekos, Lietuvos medicinos bibliotekos darbuotojai, nors bibliotekų nuostatai jų neįpareigoja (tik Lietuvos technikos bibliotekos nuostatuose pažymima, kad biblioteka „metodologiškai tiria vartotojų informacinius poreikius“ (11.3.1 str.)⁴. Ypač paminėtini Lietuvos aklujų bibliotekos darbuotojų moksliniai tyrimai.

Bibliotekininkystės mokslinius tyrimus vykdo Lietuvos apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų darbuotojai. Apskritis viešosios bibliotekos bendrieji nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, išskėlė joms svarbius uždavinius mokslo srityje. Apskričių bibliotekos įpareigosotos vykdyti regionų bibliotekininkystės, bibliografijos, informacijos ir knygotyros mokslinius tyrimus, nagrinėti regionų bibliotekų veiklą (2.1.4 str.); nagrinėti ir spręsti aktualius bibliotekų klausimus, savarankiškai arba bendradarbiaujant su kitomis šalies ir apskrities institucijomis rengti ir leisti mokslinius leidinius, organizuoti tarptautines ir apskrities mokslines konferencijas, pasitarimus, seminarus ir pan., rengti jiems pranešimus (2.2.10 str.)⁵. Apskričių viešųjų bibliotekų dėmesio centre yra labiau taikomojo pobūdžio tyrimai, susiję su vartotojų aptarnavimu. Šių bibliotekų darbuotojai organizuoja konferencijas, skelbia jų medžiagą, populiarių ir mokslinių darbų rinkinius. Savivaldybės viešosios bibliotekos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, turi rekomendacinį pobūdį (biblioteka dirba pagal steigėjo patvirtintus nuostatus). Nuostatai rekomenduoja organizuoti mokslinius tyrimus, dalyvauti įvairiose bibliotekų vystymo programose (2.5 str.), nuolat tirti gyventojų poreikius, susijusius

³ VUB nuostatai. Patvirtinta Vilniaus universiteto Senato 2012 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. S-2012-5-3 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/vub_nuostatai.pdf.

⁴ Lietuvos technikos bibliotekos nuostatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2012 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. 3R-21 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tb.lt/Apie_mus/LTB%20NUOSTATAI.pdf.

⁵ Apskritis viešosios bibliotekos bendrieji nuostatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 1996 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 448. *Tarp knygy*, 1997, nr. 1, p. 13-14.

su biblioteka ir jos teikiamomis paslaugomis, ir tobulinti bibliotekos darbą (3.12 str.)⁶. Savivaldybių viešųjų bibliotekų darbuotojai sistemingai tiria gyventojų naudojimosi biblioteka ir jos teikiamomis paslaugomis poreikius. Bibliotekinių praktikų straipsniai skelbiami rinkinyje „Šiandien aktuau“, žurnale „Tarp knygų“, retkarčiais pasirodo ir atskiri leidiniai. Kai kurių bibliotekų darbuotojai parengė savo bibliotekos istorijas.

Paminėtini taip pat Lietuvos istorijos instituto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvių kalbos instituto, Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro mokslo darbuotojai, kurie publikacijas bibliotekininkystės raidos klausimais paprastai skelbia savo institucijų mokslo darbuose.

Bibliotekininkystės mokslinius tyrimus atlieka ne tik šio mokslo specialistai, knygotyrininkai, bibliografai, bet ir istorikai, filologai, edukologai, kitų mokslų atstovai.

Tyrinėjant bibliotekininkystės mokslo raidą, metodologinę reikšmę turi bibliotekininkystės teoretikų darbai, skirti bibliotekininkystės raidos paradigmoms, jos vietai mokslų sistemoje. Paradigmų kaita bibliotekininkystėje bene išsamiausiai aptariama Renaldo Gudausko ir Audronės Glosienės darbuose, paskelbtuose praėjusio amžiaus pabaigoje⁷. Pagal vyraujančias paradigmas bibliotekininkystės mokslo raidą jie suskirstė į kelis etapus: socialinį-humanitarinį, informacinį, komunikacinį. Lietuvoje bibliotekininkystės mokslo (ir studijų) sistemoje nuo jos pradžios iki 1968–1969 metų vyravo tradicinė socialinė-humanitarinė paradigma. Antroji paradigma, įvardyta kaip informacinė, radosi XX a. septintojo dešimtmečio pabaigoje ir nuo tada sparčiai plėtojosi. 1991 metais prasidėjo naujas etapas – bibliotekininkystė pradėjo orientuotis į komunikacijos mokslus, o Vilniaus universitete buvo įkurtas Komunikacijos fakultetas. Pasak autorių, bibliotekininkystės mokslas peržengė tradicinius socialinių-humanitarinių mokslų rėmus, tapo komunikacijos ir informacijos mokslų

⁶ Savivaldybės viešoji biblioteka. Nuostatai. Patvirtinta Lietuvos kultūros ministerijos 1996 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 165. *Tarp knygų*, 1996, nr. 6, p.17-19.

⁷ GLOSIENĖ, Audronė; GUDAUSKAS, Renaldas. Bibliotekininkystė Vilniaus universitete 1949–1999 m. In: *Bibliotekininkystės studijos Vilniaus universitete*. Vilnius: Litimo, 1999, p. 42-76; Paradigmų kaita bibliotekininkystėje. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11–12, p. 7-18 ir kt.

dalimi. R. Gudauskas ir A. Glosienė pažymi, kad, atsiradus naujiems požūriams, nei socialinė-humanitarinė, nei informacinė paradigmos neišnyko, o buvo ir yra kūrybiškai derinamos. Ateities paradigma, anot autorių, yra kompleksinė.

Komunikacijos ir informacijos mokslų būklę, jų vietą kitų mokslų sistemoje tyrinėjo A. Glosienė⁸. Autorės teigimu, komunikacijos ir informacijos mokslų (KIM) statusas ir vieta mokslų sistemoje pasaulyje suprantami nevienodai. Ji konstatuoja, kad, nors ilgą laiką bibliotekininkystė ir jai artimos sritys nebuvo pripažintos autonomiškomis ir sietos su filologijos, istorijos ir kitais mokslais, jų vidinis tapatumas jau nuo XX a. vidurio siejosi ne su tradiciniais humanitariniais, o su naujai iškylančiais ir savo esme tarpdisciplininiais informacijos, o vėliau – komunikacijos mokslais. Be kitų veiksnių, jų plėtrą skatino bibliotekininkystės viduje išsikristalizavusi mokslinės informacijos teorija, informacijos sistemų diegimas. Skirčiai tarp technologinėje ir socialinėje paradigmoje besivystančių informacijos mokslų žymėti pastarieji pradėti vadinti bibliotekininkystės ir informacijos mokslais (angl. *Library and Information Science; Information Science*; vok. *Kommunikations- und Informationswissenschaft*), o visiškai atskirą, su bibliotekininkyste nesiejamą informacijos mokslų kryptį imta vadinti *informologija* (pasaulyje ji dažniausiai vadinama tiesiog informacijos mokslais arba informacijos vadyba). A. Glosienės požiūriu, KIM, kaip vientisas kompleksas, radosi, kad nutiestų informacinius tiltus ir sužymėtų sąsajas tarp daugelio savarankiškų disciplinų. Tad tarpdiscipliniškumas yra vienas svarbiausių komunikacijos ir informacijos mokslų požymių. Anot A. Glosienės, „informaciniai mokslo tiltai“ leidžia kalbėti apie metamokslinę KIM funkciją. Tyrimo objektas ir naudojami metodai sieja juos su daugeliu mokslų sričių, tarp kurių minėtinos: vadyba ir administravimas, istorija, informatika, sociologija, psichologija (kognityvinė, bendravimo), ekonomika, politikos mokslai, diskurso teorija, kultūrologija, retorika, semiotika, teisė, filologija, statistika, lyčių studijos ir kt.

⁸ GLOSIENĖ, Audronė. Komunikacijos ir informacijos mokslai humanitarinių ir socialinių mokslų kontekste. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 29, p. 9-30; Komunikacijos ir informacijos mokslai. In: *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų plėtos problemos*. Sudarė G. Viliūnas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2004, p. 159-175.

Bibliotekininkystės ir informacijos (BIM) mokslų teorinės ir metodologinės problemos nagrinėjamos Inetos Krauls publikacijoje⁹. Jų analizė pateikiama platesniame pasauliniame bibliotekininkystės mokslo plėtotės kontekste, o pastarųjų dešimtmečių padėtis vertinama iš „tinklaveikos visuomenės“ sampratos perspektyvų. Konstatuojamas BIM ribų neapibrėžtumas ir fragmentiškumas. (Beje, bibliotekininkystė mokslų klasifikatoriuje buvo priskirta humanitarinių mokslų sričiai, o nuo 2012 m. spalio 16 d. – socialiniams mokslams¹⁰). Anot autorės, nuolatinė sąveika su kitais mokslais, formuojanti tarpdisciplinines tyrimų sritis, kelia grėsmę BIM teoriniam ir metodologiniam vientisumui, o plati BIM tyrimų problematika sunkiai sprendžiama dėl nepakankamo mokslinio personalo skaičiaus. Autorės požiūriu, įvairialypė, tarpdisciplininio požiūrio ir sprendimų reikalaujanti bibliotekininkystės ir informacijos (BIM) srities problematika skatina mokslo metodologines ir teorines transformacijas.

Minėtose publikacijose atskleidžiama kintanti ir problemiška bibliotekininkystės mokslo objekto raida. Bibliotekininkystės mokslas ieško savo tapatybės, siekia apibrėžti savo vietą kitų mokslų sistemoje.

Istoriografinio pobūdžio darbų nėra daug. Jie skirti bibliotekinės minties plėtotei ir moksliniams tyrimams LNB, kiti yra tarpdisciplininio pobūdžio, juose bibliotekininkystės klausimai nagrinėjami knygotyros, lektologijos, kitų mokslų kontekste.

Lietuvių bibliotekininkystės minties raidą nuo XIX a. pradžios iki 1940 metų apžvelgė Genovaitė Raguotienė straipsnyje „Lietuvių bibliotekinės minties istorijos bruožai“¹¹. Autorė atskleidžia, kad bibliotekinė mintis nuėjo kelią nuo teorinių užuomazgų, fragmentiškumo, nuo empirinių samprotavimų iki mėginimų remtis mokslo pagrindais ir koncepcijomis, kurti savarankiškas teorines prielaidas bei principus. Teorinės minties formavimasi autorė sieja su Vilniaus universiteto mokslininkais – Gotfrydu Grodeku

⁹ KRAULS, Ineta. Bibliotekininkystės mokslo paradigmos tinklaveikos visuomenėje. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 9-32.

¹⁰ *Dėl mokslo krypčių patvirtinimo*: 2012 m. spalio 16 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1457 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435520&p_query=&p_tr2=2.

¹¹ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Lietuvių bibliotekinės minties istorijos bruožai. In: *Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai*. 2-asis leidimas. Sudarė G. Raguotinė. Vilnius: Stepono leidykla, 1995, p. 4-27.

(G. E. Groddeck), Joachimu Leleveliu (J. Lelewel), Kazimieru Kontrimu ir kitais. G. Raguotienė pabrėžia, kad lietuvių spaudos draudimo sąlygomis rašytojai, publicistai, kultūros veikėjai (V. Kudirka, P. Mašiotas, J. Šliūpas ir kt.) kėlė svarbius bibliotekininkystės teorijos klausimus (pvz., skaitymo sociologinių tyrimų reikšmės). Autorė daugiau dėmesio skiria tarpukario bibliotekinės minties raidai. Aptardama jos plėtotę, ji pažymi, kad mokykla ir jos biblioteka iki 1937 m. (nuo tada buvo pradėtas įgyvendinti Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymas) buvo dažniausiai ne tik svarbiausioji, bet ir kone vienintelė (ypač vaikų) skaitymo įstaiga. Teorinė mintis dažnai ir krypo į mokyklų bibliotekas ir į vaikų skaitymą. Daugelis pedagogų ir skaitymo teoretikų (P. Mašiotas, J. Geniušas, J. Norkus) laikėsi nuomonės, kad vaikų skaitymą reikia formuoti, jam reikia vadovauti skatinant vaiko savarankiškumą ir iniciatyvą. G. Raguotienė pažymi, kad Vaclovas Biržiška, Aleksandras Ružancovas, Vytautas Steponaitis, Romualdas Burokas daug dėmesio skyrė kariuomenės bibliotekoms. Jie nagrinėjo kareivių savišvietos reiškinį, kaip organizuotą pedagoginį bibliotekinį procesą. Autorės tvirtinimu, bene labiausiai teorinę mintį išjudino svarstymai, kaip organizuoti viešąsias bibliotekas. V. Biržiška, Juozas Rimantas, Vincas Ruzgas ir kiti jas traktavo kaip aukštesnio tipo prieinamiausias demokratines kultūros švietimo įstaigas, turinčias įvairių krypčių literatūros fondus. Viešoji biblioteka buvo suprantama kaip tautos kultūros pažangos prielaida, sąlyga ir priemonė. Svarbiausiais leidiniais G. Raguotienė laiko R. Buroko, V. Ruzgo vadovėlius, J. Rimanto darbus, kurie sumavo Lietuvos valstybės laikotarpio teorinę mintį.

Bibliotekininkystės moksliniai tyrimai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje nagrinėjami Vytauto Rimšos straipsnyje „Mokslinio tyrimų skyriaus darbai (1989–1998)“¹². Autorius apžvelgia skyriaus struktūrą, funkcijas, mokslinį personalą, mokslinių tyrimo darbų organizavimą, mokslinių tyrimų kryptis, tematiką, problematiką, pasiekimus realizuojant mokslo planus. Pagrindinės bibliotekininkystės tyrimų kryptys suskirstytos ir apibūdintos remiantis tematinio principu: Lietuvos bibliotekų istorija, lietuvių bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir normi-

¹² RIMŠA, Vytautas. Mokslinio tyrimų skyriaus darbai (1989–1998). In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1999, p. 94–108.

timas, visuomenės skaitybos tyrimai, bibliotekų automatizavimas ir mechanizavimas. Autorius teigia, kad skyriuje buvo gvildenamos pačios aktualiausios Lietuvos bibliotekininkystės temos. Tai kelia abejonių, nes tarp jų neminimos, pavyzdžiui, bibliotekininkystės teorinės ir metodologinės problemos, bibliotekos vaidmens ir funkcijų kaita informacinėje visuomenėje ir kt. Nacionalinei bibliotekai buvo aktualu tirti bibliotekų praktinės veiklos problemas, šioje srityje pasiekimai ryškiausi.

Paminėtini tarpdisciplininiai A. Glosienės, Astos Krakytės, Aušros Navickienės, Inetos Sibrian [Krauls], Almos Braziūnienės, Arvydo Pacevičiaus darbai.

A. Glosienės straipsnyje „Levo Vladimirovo mokslinis palikimas“¹³ apibūdinami ir vertinami L. Vladimirovo moksliniai darbai, skirti bibliotekininkystės, knygotyros, informacijos, kultūros istorijos ir kitoms temoms. Straipsnyje atskleidžiamas jo indėlis ne tik į Lietuvos ir pasaulio knygos istoriografiją, bet ir į bibliotekininkystės ir informacijos studijų bei tyrimų modernizavimą. Autorė pažymi, kad L. Vladimirovą itin domino Vilniaus universiteto bibliotekos istorija, jis tyrinėjo XV–XVIII a. Lietuvos senąsias institucines bibliotekas, XIX–XX a. pirmųjų dešimtmečių Lietuvos kultūros įstaigas, draugijas, bibliotekas. Bibliotekos ir knygos istoriją L. Vladimirovas laikė glaudžiai tarpusavyje susijusiomis, neatskiriamomis tyrimų sritimis. Anot autorės, didysis L. Vladimirovo gyvenimo rūpestis ir pasididžiavimas buvo Vilniaus universiteto biblioteka. Apie šią vieną seniausių ir turtingiausių Rytų Europos akademinų bibliotekų jis rašė ir skelbė publikacijas įvairiomis kalbomis, garsino pasaulyje, formavo ir puoselėjo jos tarptautinį įvaizdį ir autoritetą.

A. Krakytės straipsnyje „Senojo Vilniaus universiteto akademinės bendruomenės skaitybos tyrimai: istoriografijos aspektai“¹⁴ analizuojamos akademinės bendruomenės skaitybos tyrimų kryptys ir problemos. Autorė aptaria reikšmingiausius mokslo darbus, jais remdamasi nagrinėja kai kuriuos svarbesnius tiriamos bendruomenės skaitybos aspektus. A. Krakytė yra tos nuomonės, kad istoriografijoje stokojama dėmesio atskirų visuomenės sluoksnių,

¹³ GLOSIENĖ, Audronė. Levo Vladimirovo mokslinis palikimas. In: VLADIMIROVAS, Levas. *Apie knygas ir bibliotekas*: straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2002, p. 9-15.

¹⁴ KRAKYTĖ, Asta. Senojo Vilniaus universiteto akademinės bendruomenės skaitybos tyrimai: istoriografijos aspektai. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 118-137.

socialinių grupių, o ypač – Lietuvos švietimo ir mokslo institucijose gyvavusių bendruomenių, arba kultūrinio elito, skaitybos analizei. A. Navickienės publikacijose¹⁵ konstatuojama, kad Vilniaus universitetas buvo viena iš pirmųjų aukštųjų mokyklų Europoje, iškėlusią universalaus mokslo apie knygą dėstymo idėją ir ją įgyvendinusių. Vadinamas bibliografija arba bibliologija ir apimantis bibliotekininkystę, XIX a. šis mokslas tapo ne tik įvairių šalių mokslininkų teorinių svarstymų objektu, bet ir aktualia mokymo disciplina. Pasak autorės, tuomet išspausdinti J. Lelewelio, A. Bohatkiewicziaus teoriniai darbai prilygo Europos teoretikų veikalams, o kartais juos ir pranoko. 1823–1826 m. Vilniuje išspausdintas J. Lelewelio dviejų tomų veikalas „Dvejetas bibliografinių knygų“ tapo europinės svarbos XIX a. mokslo paminklu, kuris prisidėjo prie tradicinių komunikacijos ir informacijos mokslų (tokių kaip knygotyra, bibliotekininkystė, bibliografija, kodikologija ir kitų) raidos ne tik Lietuvoje ir Lenkijoje, bet ir kitose Rytų bei Vidurio Europos šalyse.

Skaitymo kultūros klausimai Lietuvos ir užsienio autorių teorinėse, metodinėse ir publicistinėse publikacijose bibliotekininkystės tema 1918–1940 metų laikotarpiu analizuojami I. Sibirian straipsnyje¹⁶. Analizuodama autorių teiginius apie teorines ir metodines skaitymo kultūros ugdymo prielaidas, I. Sibirian konstatuoja, kad lietuviškosios skaitymo kultūros teorijos ir metodikos branduolį sudarė bibliotekų / bibliotekinių paslaugų, knygos ir skaitymo propaganda, psichologinis skaitybos procesų bibliotekoje vertinimas, bibliografinė veikla (V. Biržiška, J. Slapšinskas (Rimantas), V. Ruzgas), statistinių sociologinių tyrimų metodikos taikymas (V. Ruzgas, R. Burokas), ugdymo proceso poreikius ir skaitytojų interesus atitinkanti bibliotekos fondo komplektavimo politika (V. Biržiška, R. Burokas, J. Slapšinskas). Atkreipiamas dėmesys, kad lietuvių autoriai, rašydami apie skaitybos procesų organizavimą, bibliotekų darbą su skaitytojais, vadovavosi rusų pedagogų, psichologų (N. Rubakino, V. Vachterovo, V. Vladislavlevo

¹⁵ NAVICKIENĖ. Aušra. Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 9-24; Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius. In: BOHATKIEWICZIUS, Aleksandras Wiktoras. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004, p. 10-65; Joachim Lelewel – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 33-62.

¹⁶ SIBRIAN, Ineta. Skaitymo kultūros klausimai Lietuvos bibliotekininkystėje 1918–1940 metais. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 57-70.

(I. Gulbinskio), V. Nevskio ir kt.) veikalais. Savarankiško (sąmoningo, kritinio) skaitymo metodika kurta atsižvelgiant į Vakarų Europos mokslininkų (E. Faguet) paskelbtus rezultatus, taip pat domėtasi rusų bibliopsichologo N. Rubakino savarankiško lavinimosi teorija.

Senųjų asmeninių bibliotekų istoriografiją, jų tyrimų metodologiją nagrinėjo Alma Braziūnienė¹⁷. Autorė pabrėžia, kad senosios asmeninės bibliotekos yra bibliotekininkystės ir knygotyros (ypač bibliofilijos), kultūros, kitų humanitarinių ir socialinių mokslo šakų tyrimo objektas. A. Braziūnienė atskleidžia, kad atskirų publikacijų sulaukusios senosios Lietuvos asmeninės bibliotekos – tai didikams, bajorams, valstybės ir religijos veikėjams (iki XIX a.), lietuvių inteligentijos atstovams priklausiusios bibliotekos (XIX a.). Šios temos tyrimais domisi kultūros istorikai (Kęstutis Gudmanas, Ingė Lukšaitė, Sigitas Narbutas ir kt.), knygos ir bibliotekų istorijos tyrėjai (Arvydas Pacevičius, Asta Miltenytė, Sigitas Lūžys), knygotyrininkai (Domas Kaunas, Tomas Petreikis, A. Braziūnienė, Nijolė Lietuvninkaitė, Daiva Narbutienė) ir kitų mokslų atstovai. Straipsnyje aptariami asmeninių bibliotekų tyrimo metodai.

Atminties institucijų tyrimų istoriografijos ir metodologijos problemos nagrinėjamos A. Pacevičiaus straipsnyje¹⁸. Autorius pristato tyrimus, atliktus vykdant projektą „Bibliotheca Lituana: atminties institucijų rinkiniai“. A. Pacevičiaus požiūriu, tarpdalykiniams senosios Lietuvos atminties institucijų, informacinės sąveikos visuomenėje, kultūrinės atminties ir tapatumų bei skaitymo tyrimams trūksta metodologinių inovacijų, transnacionalinės perspektyvos, lyginamosios regioninių reiškinių analizės.

Istoriografinė apžvalga parodo, kad bibliotekininkystės mokslinių tyrimų nagrinėjimas yra fragmentiškas. Kaip atskiras tyrimo objektas jis nėra išsamiai analizuotas. Neturime nuoseklios, sisteminės bibliotekininkystės mokslo raidos analizės.

Studijoje nagrinėjama mokslinė literatūra: monografijos, disertacijų santraukos, studijos, sociologinių tyrimų ataskaitos, mokslo straipsniai, pranešimai konferencijose, recenzijos ir kitos publikacijos.

¹⁷ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Senųjų asmeninių Lietuvos bibliotekų tyrimai: *status quo*. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 33-65.

¹⁸ PACEVIČIUS, Arvydas. Atminties institucijų rinkiniai: naujos tyrimų kryptys. In: *Ibidem*, p. 9-18.

Klasifikuojant mokslo darbus dominuoja tematinis principas, taip pat atsižvelgiama į darbų paradigminius, metodologinius ir žinybinius aspektus. Bibliotekininkystės teorijai priskiriami darbai, kuriuose nagrinėjamos esminės mokslo teorinės ir metodologinės problemos, bendros jo raidos tendencijos. Kita grupė darbų susijusi su bibliotekininkystės mokslo diferenciacija. Tai darbai, skirti atskiroms (dalinėms) bibliotekininkystės sritims (tradiciniai ir elektroniniai informacijos ištekliai, bibliotekų paslaugos, skaitytojų / vartotojų aptarnavimas ir kt.). Didelę darbų grupę sudaro publikacijos, skirtos bibliotekų istorijos tyrinėjimams. Jai priskiriami knygotyrininkų, bibliografų, bibliotekininkų, filologų, istorikų mokslo darbai. Pažymėtina, kad tyrinėjant senąją biblioteką ypač daug pasidarbavo knygotyrininkai. Knygotyrininkų darbai analizuojami akcentuojant jų indėlį į bibliotekų istoriją. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai apibūdinami pagal žinybinę priklausomybę. Jiems priskiriamos publikacijos, kuriose pristatomi ir analizuojami seni, reti ir unikalūs leidiniai bei rankraščiai, priklausantys Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldui. Tokius tyrimus daugiausia atlieka stambių bibliotekų darbuotojai, prisidedami prie bibliotekų veiklos tyrinėjant ir populiarinant kultūros paveldą. Daugiau dėmesio autorius skiria publikacijoms, kuriose ne tik pristatomi reti leidiniai ir rankraščiai, bet ir analizuojama jų reikšmė mokslui. Išskiriamos publikacijos, kuriose analizuojamos Lietuvos bibliotekininkystei aktualios tarptautinės, užsienio šalių bibliotekininkystės problemos. Tokių darbų ypač daug pasirodė pirmaisiais nepriklausomybės metais. Atskirą darbų grupę sudaro taikomieji sociologiniai tyrimai. Tai daugiausia bibliotekininkų praktikų, aukštųjų mokyklų mokslininkų, Socialinių tyrimų instituto (nuo 2010 m. – Lietuvos socialinių tyrimų centras), įvairių organizacijų tyrimų ataskaitos, straipsniai, pranešimai konferencijose. Jie gerokai papildė įvairių bibliotekininkystės sričių tyrimus (atranksos kriterijus – sociologiniai tyrimo metodai). Kaip jau buvo minėta, bibliotekininkystės mokslas glaudžiai susijęs su daugeliu humanitarinių, socialinių ir kitų mokslų. Bibliotekininkystės ir kitų mokslų sandūroje susiformavo savarankiškos disciplinos. Išskiriamos tarpdisciplininio pobūdžio publikacijos, skirtos bibliotekų vadybai, skaitymui, bibliotekininkystės standartizacijai ir kt. Šiai darbų grupei priskiriamos taip pat įvairių mokslų

atstovų publikacijos, potencialiai reikšmingos bibliotekininkystės mokslui. Skirstymas yra ganėtinai sąlygiškas. Bibliotekininkystės mokslas veikiamas teorinės minties plėtotės ir empirinių tyrimų. Teoriniai ir taikomieji darbai glaudžiai persipynę.

Autorius kelia tikslą apibūdinti bibliotekininkystės ir gretutinių mokslų darbus ir, jais remdamasis, atskleisti bibliotekininkystės mokslo tendencijas.

Realizuojant tikslą keliami uždaviniai:

- pateikti bibliotekininkystės teorijos raidos analizę;
- apžvelgti atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimų raidą;
- išnagrinėti bibliotekų istorijos tyrimus;
- aptarti retų, senų leidinių ir rankraščių tyrimus;
- pateikti tarptautinės, užsienių šalių bibliotekininkystės darbų aktualiais Lietuvos bibliotekininkystei klausimais analizę;
- apibūdinti taikomuosius sociologinius tyrimus;
- išanalizuoti tarpdisciplininius tyrimus (bibliotekų vadyba, skaitymas, kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas ir kt.);
- pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Rengiant darbą vadovautasi istorizmo principu, reikalaujančiu tirti mokslą jo raidos aspektu, kaip pagrindine metodologine nuostata. Istorinis požiūris sudaro galimybę atskleisti mokslinių tyrimų dinamiką, parodyti jų gausėjimą per tam tikrus laikotarpius. Nagrinėjant mokslo darbus taikomi tyrimo metodai: aprašomasis-analitinis, istorinis-lyginamasis, apibendrinimo ir sintezės. Studijoje pristatomos publikacijos analizuojamos, išryškinant pagrindinius faktus, idėjas, požiūrius, nuomones, koncepcijas, argumentus, išvadas ir kt. Istorinis-lyginamasis metodas taikomas lyginant įvairių autorių tematiką, atsekant jos istorinę kaitą. Apibendrinimo metodas taikomas išryškinant idėjų įvairovės bendrus požymius, stengiantis atskleisti tyrimų rezultatus. Remiantis sintezės metodu pasiekiamas visuminis požiūris į tiriamąją problemą, mėginama atskleisti teorinių, taikomųjų, tarpdisciplininių tyrimų tarpusavio ryšius ir tyrimų vienovę. Jo taikymas leidžia suformuluoti platesnio pobūdžio apibendrinimus, jais remiantis parengti rekomendacijas.

Darbo struktūrą sudaro įvadas, dvi dalys, išvados. Pridedamas santrumpų, literatūros ir šaltinių sąrašas. Autorius bibliotekininkystės mokslinių tyrimų raidą suskirstė į du laikotarpius: 1990–2004 metai – tai bibliotekininkystės krizės ir jos įveikos (paradigminis posūkis), bibliotekos vaidmens ir funkcijų kaitos informacinėje visuomenėje, moderniosios bibliotekininkystės įtvirtinimo laikotarpis; 2005–2014 metai – tyrimų tematikos įvairėjimo ir plėtros laikotarpis, drauge tai periodas, kai atskirose srityse išryškėjo pirmieji bibliotekininkystės nuosmukio požymiai.

Analizuojamuose darbuose įvairuoja pavardžių, ypač lenkiškų, rašyba (kai kada net tų pačių autorių vartojamos nevienodai). Jos paprastai rašomos taip, kaip yra pateikę autoriai, bet suvienodinamos (originalo kalba) studijos skyriuose. Skaitytojų patogumui išnašos nurodomos puslapio apačioje.

Autorius nuoširdžiai dėkoja recenzentėms dr. Inetai Krauls-Ward ir dr. Rasai Januševičienei už kritines pastabas. Į jas atsižvelgus buvo galima gerokai patobulinti pirminį darbo variantą.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 metų kovo 11 d. šalyje vyko radikalūs politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kultūriniai pokyčiai. Pokomunistinė transformacija smarkiai veikė ir bibliotekininkystę. Bibliotekų padėtis ypač pasikeitė priėmus Vietos savivaldos pagrindų įstatymą (1990 m.). Masinės bibliotekos perėjo savivaldybių žinion ir tapo priklausomos nuo vietos valdžios sprendimų. Rinkos principų perdėtas akcentavimas pakenkė bibliotekininkystės statusui, o prasidėjusi bibliotekų uždarymo tendencija formavo bibliotekininkystės, kaip neturinčios perspektyvų specialybės, įvaizdį. Be to, bibliotekų, kaip buvusių sovietinių ideologinių institucijų, reputacija nebuvo aukšta. Kuriant demokratinę visuomenę, biblioteka privalėjo atsikratyti totalitarinio režimo nuostatų, tapti demokratine institucija. Bibliotekininkystė išgyveno krizę, privalėjo keistis. Bibliotekų veiklą stabilizavo 1995 m. birželio 6 d. LR bibliotekų įstatymas, apibrėžęs Lietuvos bibliotekų sistemą, bibliotekų paskirtį, funkcijas, valdymą, finansavimo principus. Lietuvos bibliotekų įstatymas juridškai įteisino masinių bibliotekų reorganizaciją į viešąsias bibliotekas. Prasidėjus naujam tūkstantmečiui Lietuvos bibliotekininkystės raidai įtaką darė LR Vyriausybės patvirtinta Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcija (2001), Lietuvos kultūros politikos nuostatai (2001), LR Seimo patvirtinta Valstybės ilgalaikės raidos strategija (2002) ir kiti teisės aktai, suformulavę esminius uždavinius informacinės visuomenės kūrimo, kultūros, švietimo, mokslo srityse.

Bibliotekininkystės mokslas išgyveno krizę. Po disertacijų gynimo Rusijoje ilgą laiką (iki 2001 m.) Lietuvoje jos nebuvo ginamos. Tokiomis sąlygomis mokslininkai skyrė dėmesį krizės reiškiniams įveikti. Jie orien-

tuojasi į metodologinių problemų aptarimą. Bibliotekininkystės moksle įvyksta paradigminis posūkis – įsitvirtina komunikacinė paradigma. Informacinės visuomenės kūrimas reikalavo naujos bibliotekos, kaip socialinės institucijos, misijos ir paskirties refleksijos. Tyrėjai nagrinėja bibliotekos vaidmens, funkcijų kaitą informacinėje visuomenėje. Intensyviai tyrinėjama tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystės teorija ir praktika, jos patirtis ir pasiekimai. Aktualiomis tyrimų temomis tampa informacijos paieškos vadyba, bibliotekų veiklos kokybė. Sėkmingai plėtojami bibliotekų istorijos, retų leidinių ir rankraščių tyrimai. Laipsniškai daugėja sociologinių tyrimų.

1. Teorinė bibliotekininkystė

Lietuvos valstybės suvereniteto atkūrimo laikotarpiu buvo siekiama įvertinti bibliotekininkystės būklę, jos raidos perspektyvas. Neatsitiktinai bibliotekininkystės specialistai ėmėsi rengti Lietuvos bibliotekininkystės koncepciją. Dar 1989 m. Kultūros ministerijos iniciatyva buvo sudaryta specialistų grupė, kuriai vadovavo Klemensas Sinkevičius. Koncepciją turėjo sudaryti bendroji ir specialioji dalys. Darbo grupė parengė bendrosios dalies projektą, paskelbtą žurnale „Bibliotekų darbas“, išleista ir atskiru leidiniu¹⁹. Koncepcija rėmėsi nuostata, kad kardinalus Lietuvos bibliotekų sistemos funkcijų keitimas, jų veiklos pertvarka ir integravimas į pasaulinę bibliotekų sistemą yra Lietuvos tautinio atgimimo ir jos politinio suvereniteto dalis. Parengtos gairės turėjo padėti optimizuoti valstybinių bei visuomeninių organizacijų ir įstaigų, savivaldos organų bei mokslinių kolektyvų veiklą sprendžiant bibliotekų pertvarkos klausimus. Koncepcijoje buvo apibrėžtos svarbiausios bibliotekininkystės mokslinių tyrimų sritys: bibliotekų ir bibliotekininkystės minties Lietuvoje istorija; suverenios šalies bibliotekų optimalaus tinklo modelio kūrimas; skaitymo plėtra įvairiose visuomenės populiacijose ir jo įtaka gyventojų savimonei bei kultūrai; terminijos norminimas ir kt. Siekiant intensyviai mokslo tiriamąjį darbą, numatyta atlikti

¹⁹ Lietuvos bibliotekininkystės koncepcija: tezės. I. Bendroji dalis: projektas svarstymui. Vilnius: LNB, 1990. 33 p.; *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 9-12; nr. 6, p. 14-19.

kai kuriuos parengiamuosius organizacinius darbus ir pertvarkymus: mokslinių tyrimų skyrių ar kitų padalinių pagrindu įkurti Respublikoje mokslinio tyrimo centrą – Knygos ir skaitymo institutą – jame sutelkiant šio profilio specialistus, esamus ir potencialius mokslininkus, taip pat suteikti mokslinėms bibliotekoms, atliekančioms tyrimus, mokslinių įstaigų statusą. Deja, kai kurie koncepcijos teiginiai atsiliko nuo sparčiai besikeičiančių realijų, o antroji koncepcijos dalis nebuvo parengta.

Prie Lietuvos bibliotekininkystės būklės klausimo buvo sugrįžta pirmajame Lietuvos kultūros kongrese, vykusiame 1990 m. gegužės mėn. Pranešėjai K. Sinkevičius, V. Rimša ir kiti kvietė atsisakyti sovietiniais dešimtmečiais bibliotekininkystės moksle susiformavusių pseudoteorių, tarp jų „masinės bibliotekos“, kaip sovietinio fenomeno, atnaujinti bibliotekininkystės mokslą²⁰. Kongrese išryškėjo siekis sukurti demokratinę, tautos tradicijų tęstinumą užtikrinančią biblioteką.

Nepaisant gerų norų ir planų vis labiau aiškėjo, kad bibliotekininkystės mokslas išgyvena krizę. Ji nebuvo visuotinė, veikiau – konceptuali, tai patvirtina šioje darbo dalyje pateikiama analizė, liudijanti, kad kai kurios bibliotekininkystės sritys, ypač jos istorija, buvo gana sėkmingai plėtojamos.

Atkūrus nepriklausomybę dar kurį laiką disertacijos buvo ginamos Rusijoje. 1992 m. Maskvos kultūros instituto specializuotoje taryboje VU Informacijos sistemų katedros dėstytoja Ona Voverienė apgynė disertaciją *Informatikos teorija kaip bibliotekininkų ir bibliografų profesinio mokymo metodologijos pagrindas*²¹, už kurią jai buvo suteiktas pedagogikos mokslų daktaro laipsnis (po nostrifikacijos – socialinių mokslų habilituoto daktaro). Disertacijoje pagrindžiama nauja metodologinė kryptis, siekiant užtikrinti bibliotekininkystės tyrimų fundamentalumą, tobulinant bendramokslinį ir profesinį bibliotekininkų ir bibliografų rengimą. O. Voverienė ištyrė kompleksą klausimų, susijusių su informatikos vieta ir vaidmeniu bibliotekinių ir bibliografinių dalykų sistemoje, pagrindė bibliografinių nuorodų statis-

²⁰ SINKEVIČIUS, Klemensas. Knyga ir kultūra. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 423-427; RIMŠA, Vytautas. Dvasinės ir materialinės Lietuvos bibliotekų plėtotos sąlygos, *Ibidem*, p. 435-441.

²¹ ВОВЕРЕНЕ, Она. *Теория информатики как методологическая основа профессиональной подготовки библиотечарей-библиографов*: диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук в виде научного доклада. Вильнюс: Вильнюсский университет, 1992. 40 p.

tinės analizės metodo reikšmę bibliotekininkystės ir bibliografijos mokslų integraciniams procesams.

Mokslininkai siekė išryškinti bibliotekininkystės krizės priežastis. O. Voverienė 1993 metais žurnale „Tarp knygų“ paskelbtame straipsnyje²² tvirtino, kad bibliotekininkystė, ilgus dešimtmečius buvusi SSKP ideologijos tarnaitė, sunkiai bunda iš letargo miego ir ją užgriūva kita neganda – technokratizmo banga. Bibliotekininkystės mokslas ir bibliotekos atsidūrė naujoje situacijoje – vartotojiškoje visuomenėje ir kryžkelėje tarp ideologizuotos praeities, technokratizuotos dabarties ir labai neaiškios, sunkiai prognozuojamos ateities. Anot O. Voverienės, aukštasis bibliotekininkystės mokslas „visas dešimtmetis kaip laivas jūroje, blaškomas vėjų ir audrų plaukia be vairininko nežinia kur“²³. Lietuvoje bibliotekininkystės moksle ir mokymo sistemoje niekas nepasikeitė – tos pačios nuostatos, tos pačios marksistinės-lenininės idėjos. Autorė kaip pavyzdį pateikė vadovėlį „Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai“ (1990) – nors ir išleistas jau nepriklausomoje Lietuvoje, tačiau nenutolęs nuo sovietinės ideologijos ir vertinimų. O. Voverienė tvirtino, kad Lietuvos bibliotekos savo praktinės veiklos turiniu ir formomis pralenkė Lietuvos bibliotekininkystės teoriją ir sukaupe didžiulį patyrimą. Kai kurie autorės teiginiai, kaip itin neatitinkantys tiesos, buvo paneigti arba patikslinti A. Gudausko straipsnyje²⁴. Tuomečio Vilniaus universiteto (VU) Komunikacijos fakulteto (KF) dekanu nuomone, „Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai“ (1990) ištis ne be priekaištų, tačiau negalima neatsižvelgti į nepalankias to meto sąlygas.

Bibliotekininkystės mokslo krizės priežastys gana nuodugnai atskleistos Arūno Augustinaičio, R. Gudausko ir A. Glosienės publikacijoje. A. Augustinaitis vadovėlio „Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai“ antrame pataisytame ir papildytame leidime (1995 m.) tvirtino, kad XX a. paskutiniajame dešimtmetyje tradicinis bibliotekininkystės mokslo supratimas keitėsi iš esmės. Ir šią kaitą skatino ne ypatingi laimėjimai, o priešingai – bibliotekininkystės mokslo krizė. Klasikinis bibliotekininkystės

²² VOVERIENĖ, Ona. Ar norime tą našta kelti?: dėl „Lietuvos bibliotekininkystės koncepcijos“. *Tarp knygų*, 1993, nr. 11, p. 2-3.

²³ *Ibidem*, p. 2.

²⁴ GUDAUSKAS, Renaldas. Keletas pastabų dėl noro kelti mokslo našta. *Tarp knygų*, 1994, nr. 2, p. 37.

mokslo supratimas, apibūdinantis biblioteką, kaip autonomišką instituciją, bendrame kultūros kontekste išsisiemė. A. Augustinaičio požiūriu, bibliotekininkystės mokslo kaip vieno iš komunikacijos ir informacijos mokslų vertinimas yra tas naujas pamatas, ant kurio pradedamas kurti modernus bibliotekininkystės mokslas (p.28, 29). Įvade minėtuose R. Gudausko ir A. Glosienės straipsniuose, skirtuose bibliotekininkystės paradigmoms, pabrėžiama, kad bibliotekininkystės krizė nepriklausomoje Lietuvoje – ne vien nacionalinis reiškinys. Bibliotekininkystės studijos ir mokslas visame pasaulyje išgyvena rimtą krizę, ieškojimų ir permąstymų laikotarpį. Daugelyje Amerikos ir Europos universitetų bibliotekininkystės specialybės buvo arba panaikintos, arba pervadintos naujais pavadinimais. Pastebimas didesnis susidomėjimas naujomis informacijos vadybos, informacijos technologijų taikymo sritimis nei tradicine bibliotekininkyste. Iš esmės keičiasi įprastinės bibliotekų funkcijos, darbo pobūdis ir reikalavimai specialistams. R. Gudausko ir A. Glosienės požiūriu, besiformuojančiai informacinei visuomenei reikalingi naujos kartos, „hibridiniai“ informacijos specialistai, pajėgūs taikyti naujas technologijas žinių ir informacijos tvarkymo, saugojimo, skleidimo ir panaudojimo srityje.

Nuo dešimtojo dešimtmečio vidurio intensyvėja pastangos naujoviškai pažvelgti į bibliotekininkystę. Gausėja publikacijų, laipsniškai plečiasi jų tematikos laukas. Paminėtinas Vlado Bulavo pranešimas *Bibliotekininkystė Lietuvoje: esama padėtis ir plėtros tendencijos*²⁵, skaitytas 1994 m. rugsėjo mėn. įvykusioje VU Komunikacijos fakulteto organizuotoje mokslinėje konferencijoje „Komunikacijos ir informacijos procesai“, skirtoje universiteto 415-osioms metinėms (pranešimų medžiaga paskelbta 1996 m.). Pranešėjas akcentavo, kad bibliotekos, ypač mokslinės, vis labiau tampa informacijos įstaigomis. Kultūrinė-auklėjamoji funkcija užleidžia vietą informacijos funkcijai, tenkinančiai mokymo proceso, mokslo tiriamojo darbo, valdymo, gamybos, ūkio vystymo ir kitų sričių praktinius poreikius.

Lietuvos bibliotekininkystės būklė nagrinėjama Rytų Europos šalyse vykusių pokyčių kontekste. V. Bulavo, Rimaldos Kvietkauskienės, K. Sinke-

²⁵ BULAVAS, Vladas. Bibliotekininkystė Lietuvoje: esama padėtis ir plėtros tendencijos In: *Komunikacijos ir informacijos procesai: straipsnių rinkinys* (Vilniaus universiteto 415-osioms metinėms). Vilnius: VU leidykla, 1996, p. 40-47.

vičiaus straipsnyje²⁶ atskleidžiama, kad didelę įtaką bibliotekoms ir jų ekonominei padėčiai padarė priimti nauji įstatymai (savivaldos, restitucijos ir kt.). Sunki ekonominė situacija, netobuli įstatymai, nuolatinis lėšų trūkumas ir dalies bibliotekinių negebėjimas dirbti naujomis sąlygomis, dalyvauti reformose lėmė, kad 1991–1993 m. buvo uždaryta nemažai viešųjų bibliotekų, atleista jų darbuotojų, masines bibliotekas chaotiškai pradėta jungti su mokyklų bibliotekomis. Pokyčius iliustruoja straipsnyje pateikti pagrindinių bibliotekų veiklos rodiklių statistiniai duomenys (skaitytojų skaičius, literatūros išdavimas, fondų dydis ir kt.).

Aptariamoju laikotarpiu trūko mokslinių tyrimų apie viešąsias bibliotekas. Šią spragą bent iš dalies užpildė A. Glosienės straipsnis, skirtas pasaulio ir Lietuvos viešosiomis bibliotekomis²⁷. Autorė pabrėžia, kad Lietuvos masinių bibliotekų pertvarkymas į viešąsias nėra vien organizacinis uždavinys. Tai ir bibliotekų paskirties, misijos, tikslų, uždavinių ir metodų visuomenėje apmąstymas.

Buvo tęsiami sovietmečiu pradėti bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimo ir norminimo darbai. Reikšmingu įvykiu tapo 1995 m. spalio mėn. Vilniuje LNB surengta tarptautinė mokslinė konferencija „Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir norminimas: teorija ir praktika“. Pagal konferencijos dalyvių pranešimus parengtas LNB mokslo darbų tomas *Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija* (1998 m.). Nagrinėjamų temų laukas labai platus. Stasys Keinys gvildena bendrus lietuvių kalbos ir bibliotekininkystės terminijos santykio klausimus²⁸. Analizuojamas terminijos tautinis savitumas, išskiriami jo rodikliai. Autoriaus požiūriu, reikia ne mėgdžioti svetimas, o kurti lietuvišką bibliotekininkystės, bibliografijos ir kitų sričių terminiją. V. Rimša detalai apžvelgia LNB Mokslinio tyrimų skyriaus terminologijos sektoriaus darbus ir jais

²⁶ BULAVAS, Vladas; KVIETKAUSKIENĖ, Rimalda; SINKEVIČIUS, Klemensas. Impact of East European social and political changes on library development in Lithuania. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 94-104.

²⁷ GLOSIENĖ, Audronė. Viešųjų bibliotekų raida. *Tarp knygų*, 1997, nr. 11, p. 9-12; 1998, nr. 1, p. 5-9, nr. 2, p. 11-13.

²⁸ KEINYS, Stasys. Kalbiniai terminologijos pamatai ir bibliotekininkystės terminija. In: *Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 9-13.

remdamasis formuluoja tolesnius uždavinius²⁹. Julija Čepytė siekia atskleisti autonomijos, sąryšio, susiliejimo santykius tarp bibliografijos ir bibliotekininkystės, knygotyros, informatikos ir kitų mokslo sričių terminų³⁰. Ala Miežinienė atkreipia dėmesį, kad informacijos paieškos sistemų (IPS) teorija aprėpia visų informacijos generavimo ir kaupimo, paieškos ir perdavimo mokslinių disciplinų tyrinėjimus ir taikomąsias sritis³¹. IPS terminija yra labai dinamiška, nuolat atsinaujinanti ir pasipildanti. K. Sinkevičius palygina Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais vartotus terminus su šiuolaikiniais³². Pasiremdamas keliais pavyzdžiais jis įrodo, kaip svarbu gilintis į atskirų terminų turinio kitimą ir kaip atsargiai juos reikia vartoti šiuolaikiniuose tyrinėjimuose bei publikacijose, taip pat ir šiuolaikiniais terminais įvardijant ankstesnes sąvokas ar anksčiau vykusius reiškinius. V. Urbono straipsnis skirtas mikrografijos terminų raidai ir sampratai³³.

Tūkstantmečių sandūroje siekiama pažvelgti į bibliotekos vaidmenį postmodernizmo kontekste. A. Augustinaitis straipsnyje *Pomoderniosios bibliotekininkystės link*³⁴ apmąsto moderniąją ir pomoderniąją (autoriaus pavartotas terminas) bibliotekininkystės sampratą. Autorius tvirtina, kad bibliotekininkystė, kaip reiškinys, suartėja su kitomis informacinės ir komunikacinės veiklos sritimis. Bibliotekininkystės, kaip socialinio saito, vaidmuo suponuoja socialines komunikacinės pakraipos teorijas, sulieja bibliotekininkystės ir informacijos mokslų teorinius darinius su dominuojančiomis bendramokslinėmis ir filosofinėmis žiūromis. A. Augustinaičio nuomone, galima netgi kalbėti apie besiformuojančio šiuolaikinio bibliotekininkystės ir pomodernaus mokslo diskurso konvergenciją: ir vieno ir antro pamatas – komunikacinis bei informacinis. Tačiau tai nereiškia bibliotekininkystės specifikos nykimo socialiniu požiūriu. Biblioteka atlieka komunikacinę visuomeninio traukos centro funkciją. Autorius bibliotekininkystėje įžvelgia būsimąjo metamokslo užuomazgų elementų. A. Augustinaičio

²⁹ RIMŠA, Vytautas. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir norminimas Lietuvoje. In: *Ibidem*, p. 14–19.

³⁰ ČEPYTĖ, Julija. Bibliografijos ir gretimų sričių terminijos santykio klausimai. In: *Ibidem*, p. 61–67.

³¹ MIEŽINIENĖ, Ala. Informacijos paieškos sistemų lietuviškoji terminija. In: *Ibidem*, p. 75–78.

³² SINKEVIČIUS, Klemensas. Kai kurių bibliotekininkystės terminų istorijos klausimai. In: *Ibidem*, p. 33–35.

³³ URBONAS, Viktoras. Mikrografijos terminų raida ir samprata. In: *Ibidem*, p. 47–51.

³⁴ AUGUSTINAITIS, Arūnas. Pomoderniosios bibliotekininkystės link. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11–12, p. 26–34.

apmąstymai yra vienas iš daugelio mėginimų apibūdinti bibliotekininkystės prigimtį ir galimas plėtros tendencijas. Postmodernizmo epocha, kaip ir jos mokslas, vertinami nevienareikšmiškai ir yra nuolatinių diskusijų objektas. Šis A. Augustinaičio straipsnis, kaip ir kitos jo publikacijos, kurioms būdingas teorinių konstrukcijų sudėtingumas, aktyvina mintį, kviečia diskutuoti. Tai iliustruoja ir kitas jo straipsnis *Bibliotekinio universalumo kontūrai*³⁵. Autoriaus apmąstymų pagrindas – universalizmo principas. Kaip jis pats teigia, bibliotekinių reiškinių suvisuotinimas nėra paplitęs tyrimo būdas, kadangi bibliotekininkystės teoretikai daug dažniau ieško specifinių, o ne integruojančių reiškinių tyrimo požymių. Savo ruožtu bibliotekininkystė pripažįsta kitokią, t. y. integruojančią, žinojimo būdo galimybę. Žinojimo pasaulyje, anot autoriaus, šiandieninis žmogus vis labiau gyvena kaip milžiniškoje bibliotekoje. Universalumas suprantamas kaip informacinio, komunikacinio, istorinio, kultūrinio, pažintinio, metateorinio, tipologinio, kompleksinio, tarpdalykinio, hipertekstinio, institucinio, etinio, pliuralistinio ir kitų kriterijų visuma. Bibliotekininkystės specifika, anot A. Augustinaičio, yra jos universalumo raiška žinojimo kontekste.

Naujojo tūkstantmečio pradžioje vyraujančia bibliotekininkystės tema tapo besikeičiantis bibliotekos vaidmuo informacinėje visuomenėje³⁶. Informacijos visuomenės kūrimas yra naujos kokybės visuomenės kūrimas. Ši mintis paženklina R. Gudausko straipsnį *Informacijos visuomenės kūrimo strategija: Lietuva globalių permainų kontekste*³⁷. Autorius pabrėžia, kad valstybės, organizacijų, kiekvieno asmens informacinė kompetencija lems jų veiklos efektyvumą. Straipsnyje siūlomas Lietuvos informacijos visuomenės kūrimo modelis. Pranešime, skaitytame VI Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese, R. Gudauskas teigė, kad besiplečiančiame pasaulyje bibliotekos turi padėti savo šalims konkuruoti vis labiau globalėjančiame pasaulyje³⁸.

³⁵ AUGUSTINAITIS, Arūnas. Bibliotekinio universalumo kontūrai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 26-33.

³⁶ Autoriai naudoja terminus *informacinė visuomenė*, *informacijos visuomenė*. Akademiniame bendruomenėje įprasta skirti šias sąvokas.

³⁷ GUDAUSKAS, Renaldas. Informacijos visuomenės kūrimo strategija. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 9-16.

³⁸ GUDAUSKAS, Renaldas. Strategy of Libraries in the Information Society. In: *Library as Information Gateway to the New Millennium: Proceedings of the 6th Congress of Baltic Librarians*, October 5-6, 2000. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 13-16.

R. Gudauskas ir A. Glosienė aptaria to meto iššūkius bibliotekiniškai, informacinės politikos kontekste nagrinėja bibliotekos vaidmenų ir funkcijų kaitą. *Informacijos mokslų* 15 tomo pratarmėje R. Gudauskas ir A. Glosienė³⁹ atkreipia dėmesį, kad praėjusio tūkstantmečio paskutiniaisiais metais pasaulio bibliotekininkystė sulaukė daug permainų. Jas lėmė įvairūs faktoriai, iš jų autoriai išskiria pagrindinius: sparti informacijos technologijų plėtra, nacionalinės, regioninės ir pasaulinės informacijos politikos formavimasis, nuolat besikeičiantys ir augantys visuomenės informaciniai poreikiai. Autoriai pažymi, kad ne visos permainos buvo palankios tradicinei bibliotekiniškai. Vienu svarbiausiu iššūkiu bibliotekiniškai tapo internetas ir pasaulinio saityno plėtra, atėmusi iš jų monopolinę poziciją saugioje visuomeninėje ir valstybinėje informacijos kaupimo, saugojimo ir sklaidimo sferoje. Besiplečiančioje informacijos, jos technologijų, produktų ir paslaugų rinkoje veikia kokybės ir operatyvumo dėsniai, o bibliotekiniškai profesinis mentalitetas ir organizacinė kultūra, grindžiama idealistiniais tarnavimo visuomenei prioritetais, nelengvai prisitaiko prie pasikeitusio socialinio ir technologinio konteksto. Autorių teigimu, virtualių bibliotekų atsiradimas sukūrė tradicinės institucinės bibliotekiniškai pagrindus, tad bibliotekos vaidmens permąstymas tapo rimtu bibliotekiniškai mokslo, mokymo ir praktikos uždaviniu.

A. Glosienės straipsnyje *Biblioteka informacijos politikos kontekste*⁴⁰ nagrinėjamas ne tik besikeičiantis bibliotekų vaidmuo ir funkcijos informacijos visuomenėje, jų vieta nacionalinės ir pasaulio informacijos politikos kontekste, bet ir Europos Sąjungos bibliotekų politikos ypatumai, pateikiamos rekomendacijos Lietuvos bibliotekiniškai integracijos į europinį ir pasaulinį kontekstą strategijai. Autorė remiasi ES dokumentais, Lietuvos informacinės visuomenės kūrimo planais ir projektais, Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės, Danijos, Suomijos ir kitų šalių informacijos politikos ir informacinės visuomenės kūrimo dokumentais. Ji pažymi, kad JAV, Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Danijoje ir kitose šalyse viešosioms bibliotekoms suteikti labai dideli įgaliojimai nacionalinės informacijos

³⁹ GUDAUSKAS, Renaldas; GLOSIENĖ, Audronė. Pratarmė. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 7-8.

⁴⁰ GLOSIENĖ, Audronė. *Biblioteka informacijos politikos kontekste*. *Ibidem*, p. 11-26.

politikos ir informacinės visuomenės kūrimo srityse. O kokia situacija Lietuvoje? A. Glosienė konstatuoja, kad Lietuvoje nėra nei kultūros, nei bibliotekų, nei informacijos politikos. Išvada vienareikšmiška, kaip ir tvirtinimas, kad šalies bibliotekos priklauso nuo besikeičiančios politinės konjunkcijos, dažnai nuo trumparegių ir nekompetentingų valdininkų, pareigūnų, įvairaus rango politikų sprendimų.

Kokia turėtų būti dabarties biblioteka? A. Glosienė straipsnyje *Šiuolaikinės bibliotekos samprata*⁴¹, parengtame pagal pranešimą konferencijoje (2003), žvelgia į biblioteką per amžinybės prizmę. Straipsnyje aptariamas tradicinės ir virtualiosios bibliotekos santykis. Mokslininkė teigia, kad, nors virtualių bibliotekų atsiradimas daugelio autorių siejamas su klasikinės bibliotekos krize, būtent virtualioje erdvėje kuriama ir saugojama, nebūtinai bibliotekos fondams priklausanti, tačiau jos vartotojams per bibliotekų tinklus prieinama informacija padeda įkūnyti amžinąją bibliotekos idėją. Pasak autorės, biblioteka ir elektroninės informacijos amžiuje atlieka tas pačias esmines funkcijas: ji kuria tvarką iš chaoso, yra tarpininkė tarp dokumentuose užfiksuotos žinijos ir vartotojo, suteikia visiems lygias prieigas prie informacijos galimybes, svariai prisideda ir prie asmenybės socializacijos, padėdama kiekvienam skaitančiajam tapti istorijos ir bendruomenės dalyviu, ir prie individualizacijos – savitos tapatybės ugdymo.

Esmine pokyčių kryptimi bibliotekose tapo virtualių struktūrų kūrimas ir stiprėjimas. Ramunės Petuchovaitės straipsnyje *Tradicijos ir naujovių painiava: virtualios bibliotekos modelio link*⁴² siekiama apibrėžti virtualiosios bibliotekos modelio kontūrus. Autorė analizuoja diskurse dažnai pasirodančių terminų, kurie žymi naują bibliotekos pavidalą elektroninėje erdvėje, sampratas – „virtualioji biblioteka“, „skaitmeninė biblioteka“, „elektroninė biblioteka“, „biblioteka be sienų“, „hibridinė biblioteka“, „kompleksinė biblioteka“ ir t. t. Terminų painiavoje ji ieško bendrybių ir skirtumų. Prieinama prie išvados, kad galima išskirti keletą skirtingų menamos bibliotekos būvių,

⁴¹ GLOSIENĖ, Audronė. Šiuolaikinės bibliotekos samprata. In: *Šiuolaikinės architektūros problemos: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 12-19.

⁴² PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Tradicijos ir naujovių painiava: virtualios bibliotekos modelio link. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 113-131.

tačiau tikėtina, kad ateityje, be menamos, egzistuos kompleksinė struktūra – vienu metu ir materialinė, ir menama biblioteka. Anot autorės, įvairuojančių naujos bibliotekos koncepcijų ir terminų analizė rodo, kad virtualiosios bibliotekos samprata dar nėra nusistovėjusi.

Bibliotekininkystės terminijos tyrimų tema tęsiama Nijolės Bliūdžiuvienės straipsniuose⁴³. Ji aptaria lietuviškų bibliotekininkystės ir bibliografijos terminų rinkimo, sisteminimo, tyrimo ir norminimo procedūrą. Remdamasi terminijos tyrimo, sisteminimo ir norminimo Lietuvoje ir užsienyje patirtimi, autorė apibrėžia sąvokas „elektroninė biblioteka“, „skaitmeninė biblioteka“, „hibridinė biblioteka“, „virtualioji biblioteka“. Atsižvelgdama į terminologijos sistemiškumo principą, ji siūlo vartoti sąvokas: „elektroninis dokumentas“ – „elektroninė biblioteka“, „kompiuterinis katalogavimas“ – „kompiuterinis katalogas“ ir pan. Aptariamos sąvokos „vartotojas“, „abonentas“, „skaitytojas“, „lankytojas“, „klientas“ ir kt.

Viešųjų bibliotekų plėtros tendencijos, jų reikšmė vietos bendruomenėms analizuojami R. Petuchovaitės studijoje *Viešųjų bibliotekų paslaugų bendruomenei plėtra: sėkmingos praktikos Lietuvoje ir tarptautinių veiksmų studija* (2004)⁴⁴. Joje nagrinėjama viešųjų bibliotekų kaita per dešimtmetį, jos paskatos ir barjerai, remiantis ekspertų vertinimu stengiamasi išvelgti ateinančio dešimtmečio plėtros prioritetus, konstruktyvius ir destruktivius kaitos veiksmus. Apibendrinant Lietuvos bibliotekų patirtį ir tarptautinių tyrimų bei strategijų išvalgas, formuluojamos išvados ir rekomendacijos sėkmingai viešųjų bibliotekų plėtrai ateityje užtikrinti. Autorė daro išvadą, kad greitas viešųjų bibliotekų atsinaujinimas pirmiausia siejamas su informacinių technologijų taikymu ir radikaliais visuomenės pokyčiais, lėmusiais naujus informacinius poreikius. Naujovių sėkmę ji sieja ir su tikslingu kvalifikacijos kėlimo, reikalingų įgūdžių ugdymo procesu, o labiausiai trukdančiomis įvardija neapibrėžtas valstybės kultūros ir bibliotekų politikos

⁴³ BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Lietuviškasis bibliotekininkystės terminų žodynas; samprata ir rengimo programa. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 70-74; Keletas bibliotekininkystės sąvokų: samprata ir aiškinimas. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 53-57.

⁴⁴ PETUCHOVAITĖ, Ramunė. *Viešųjų bibliotekų paslaugų bendruomenei plėtra: sėkmingos praktikos Lietuvoje ir tarptautinių veiksmų studija*. Vilnius: VU leidykla, 2004. 134 p.

nuostatas. Anot autorės, ilgalaikio dėmesio reikalaus bibliotekų tinklo optimizavimas, profesionalų kvalifikacijos kėlimas ir žinių ugdymas, interneto prieigos kaimo bibliotekose diegimas, o pagrindinis naujovių barjeras bibliotekos viduje bus inertiškos bibliotekininkų nuostatos.

Įvykę pokyčiai Lietuvos bibliotekose po nepriklausomybės atkūrimo, jų potencialas prasidėjus naujam tūkstantmečiui apibūdinti A. Glosienės pranešimuose VI ir VII Baltijos šalių bibliotekininkų kongresuose⁴⁵, Vokietijos ir Prancūzijos leidiniuose⁴⁶.

2004 metais A. Glosienė atliko habilitacijos procedūrą, pristatė pranešimą *Bibliotekininkystės plėtra informacijos ir kultūros politikos kontekste*, kuriame pateikė habilitacijos procedūrai skirtų savo mokslo darbų apžvalgą⁴⁷. Kadangi šiame darbe jos publikacijos yra išsamiai pristatomos, turime apsiriboti glausta jų analize, akcentuodami A. Glosienės indėlį į bibliotekininkystės mokslą. Mokslo darbų apžvalgą autorė pateikia vadovaudamasi keliais pagrindiniais aspektais ir suskirsčiusi juos į keturias grupes: 1) bibliotekininkystės istorinė raida; 2) bibliotekininkystės ir informacijos mokslo, mokymo ir praktikos plėtra žinių visuomenėje; 3) ES informacijos ir kultūros politika; 4) Lietuvos bibliotekininkystės sklaida pasaulyje. Atkreiptinas dėmesys į tyrimų tarpdiscipliniškumą. A. Glosienės tvirtinimu, tarpdiscipliniškumas yra ne tik bibliotekininkystės, bet ir visų komunikacijos ir informacijos mokslų išskirtinis bruožas, atveriantis šiai sričiai daug sąveikos ir naujų sinergetinių efektų taikymo informacinėje visuomenėje galimybių. Mokslininkė pabrėžė, kad kultūros ir švietimo sfera, kurioje tradiciškai skeidėsi ir buvo teoriškai interpretuojama bibliotekinė veikla, iš esmės modifikavosi. Bibliotekos tapo visuomenės informa-

⁴⁵ GLOSIENĖ, Audronė. Lithuanian librarianship of the past decade: a long way to freedom. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians*, October 5-6, 2000, Vilnius, Lithuania. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 23-27; *Library and Information Servis in Lithuania: New Developments and Challenges*. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: 7th Congress of Baltic Librarians*, September 30–October 2, Jumurda, Madona Region, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 24-33.

⁴⁶ GLOSIENĖ, Audronė. Alles, was Sie über Bibliotheks- und Informationsservices wissen wollten... *Bibliothek: Forschung und Praxis*, 2004, Bd. 28, nr. 2, p. 188-192; *Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur les bibliothèques et les services d'information de Lituanie... Bulletin des bibliothèques de France*, 2004, no. 4, p. 36-48.

⁴⁷ GLOSIENĖ, Audronė. *Bibliotekininkystės plėtra informacijos ir kultūros politikos kontekste*: habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Vilnius: VU, 2004. 26 p.

cijos infrastruktūros dalimi, pateko ir į informacijos politikos įtakos sferą. Tai pareikalavo naujos bibliotekos, kaip socialinės institucijos, misijos ir paskirties refleksijos. Kompleksinis temos *Bibliotekininkystės plėtra informacijos ir kultūros politikos kontekste* tyrimas atskleidė esminius ir radikalius bibliotekininkystės pokyčius informacijos ir žinių visuomenėje. Mokslo darbų apžvalga liudija, kad A. Glosienės indėlis į bibliotekininkystės mokslą yra didžiulis. Sunku aptikti bibliotekininkystės mokslo sritį, kur mokslininkė nepaliko savo pėdsakų. Moderniosios bibliotekininkystės tapsmas Lietuvoje daugiausia siejamas su A. Glosienės moksline veikla.

2. Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimai

Praėjusio tūkstantmečio dešimtojo dešimtmečio pradžioje buvo apgintos dvi disertacijos, skirtos atskiroms bibliotekinės veiklos sritims: žemės ūkio bibliotekinio-bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistemai bei mikroformų kompleksinio panaudojimo bibliotekinėje technologijoje teoriniams pagrindams.

1990 m. Leningrado (Sankt Peterburgas) valstybiniame N. Krupskajos kultūros institute Julija Zinkevičienė apgynė pedagogikos mokslų kandidato disertaciją *Žemės ūkio bibliotekinio-bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistema*⁴⁸ (po nostrifikacijos – socialinių mokslų daktaro). Tyrinėtoja analizavo Lietuvos žemės ūkio informacinės sistemos būklę, jos tobulinimo problemas ir perspektyvas. 1992 m. Maskvos valstybiniame kultūros institute Viktoras Urbonas apgynė disertaciją *Mikroformų kompleksinio panaudojimo bibliotekinėje technologijoje teoriniai pagrindai*⁴⁹, už kurią jam buvo suteiktas pedagogikos mokslų daktaro laipsnis (po nostrifikacijos – socialinių mokslų habilituotas daktaro).

Apgynęs disertaciją, V. Urbonas tęsė mikroformų panaudojimo biblio-

---

⁴⁸ ЗИНКЕВИЧЕНЕ, Юлия. Система библиотечно-библиографического и информационного обслуживания сельского хозяйства: состояние, проблемы совершенствования и перспективы развития: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. Ленинград: Ленинградский государственный институт культуры им. Н.К. Крупской, 1990. 16 р.

⁴⁹ УРБОНАС, Викторас. Теоретическое обоснование комплексного применения микроформ в библиотечной технологии: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. Москва: Московский государственный институт культуры, 1992. 33 р.

tekose tyrimus. Autorius pateikė fundamentinių publikacijų, skirtų bibliotekinės mikrologijos teorijai ir praktikai, analizę⁵⁰. Jis rašė, kad dėl literatūros stygiaus būtina daryti perkamų užsienio mokslinių žurnalų mikrokopijas⁵¹. Tačiau autoriui teko pripažinti, kad bibliotekose vis labiau plinta internetas, kompaktiniai diskai, kurie leidžia operatyviai aprūpinti skaitytojus naujausia informacija.

Nagrinėjamu laikotarpiu tyrėjai analizuoja bibliotekų fondus, bibliotekų kompiuterizavimą, elektroninės bibliotekos formavimą, Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) kūrimą. Tyrinėjamas akademinų bibliotekų vaidmuo studijų ir mokslo procese, aptariamas bibliotekininkų ir informacijos specialistų rengimas. Sulaukė dėmesio ir aklyjų bei silpnaregių aptarnavimas. Iš kitų temų paminėtinos mokyklų bibliotekos, taip pat užsienio ir tarptautinių organizacijų informacijos centrų kūrimas bibliotekose.

Viena esminių mokslinių tyrimų krypčių – bibliotekų fondai. Pirmos publikacijos yra skirtos atskiroms temoms. Eglė Marčėnienė nagrinėja LNB Muzikos skyriaus plokštelių fondo komplektavimą, Vida Turonienė – Vilniaus universiteto bibliotekos tarptautinį depozitoriumą. E. Marčėnienė⁵² pažymi, kad rūpintis plokštelėmis Lietuvos bibliotekose pradėta nuo 1961 m., kai Martyno Mažvydo bibliotekoje įkurtas Muzikos skyrius ėmėsi jas komplektuoti ir formuoti masinių bibliotekų fonotekų fondus⁵³. Autorė analizuoja lituanistinės plokštelės kaupimo, tyrinėjimo ir išsaugojimo klausimus. Jos tvirtinimu, turėtume įteisinti plokštelę kaip nacionalinę vertybę. V. Turonienė⁵⁴ pateikia žinių apie Lietuvos universiteto ir Stepono Batoro universiteto tarpukariu įsigytus Tautų Sąjungos dokumentus. Autorė atskleidžia, kaip Levo Vladimirovo pastangomis Vilniaus ir Leningrado (Sankt

⁵⁰ URBONAS, Viktoras. Bibliotekinė mikrologija: teorija ir praktika 1853–1992 m.: (fundamentaliųjų publikacijų analizė). *Mokslotyra*, 1998, nr. 1, p. 88-97.

⁵¹ URBONAS, Viktoras. Moderniosios technologijos aukštųjų mokyklų bibliotekų darbe. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1995, 1997, p. 146-152 ir kt.

⁵² MARČĖNIENĖ, Eglė. Muzikos skyrius ir nacionalinės diskografijos problemos. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979–1989)*: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 1991, p. 21-30.

⁵³ Gramofono plokštelė kaip garsinės informacijos dokumentas oficialiai aprobuota bibliotekininkystės sferose tik 1965 m. septintajame tarptautinės muzikinių bibliotekų asociacijos AIMB (*Association Internationale des Bibliothèques Muzikales*) kongrese.

⁵⁴ TURONIENĖ, Vida. Tarptautinis depozitoriumas. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1991, 1993, p. 21-28.

Peterburgas) universitetų bibliotekoms buvo suteiktas Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) depozitinių bibliotekų statusas. Ji apibūdina JTO, kitų tarptautinių organizacijų sukauptus leidinius VU bibliotekoje.

Reikšmingu įvykiu fondų tyrimams tapo 1993 metų gruodžio mėn. LNB surengta tarptautinė mokslinė konferencija „Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje“. Konferencijoje skaityti pranešimai paskelbti teminiame mokslo darbų rinkinyje⁵⁵. Pranešimai skirti konceptualiems Lietuvos fondų raidos klausimams, atskirų bibliotekų fondų komplektavimo pokyčiams, jų rezultatams ir problemoms. K. Sinkevičiaus⁵⁶ požiūriu, po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iškilo būtinybė peržiūrėti visas bibliotekinin-kystės teorijos, metodologijos sritis, siekiant įveikti sovietizmo laikų deformacijas ir sudaryti galimybę Lietuvos bibliotekoms integruotis į pasaulinę sistemą. Jis pabrėžia, kad toks peržiūrėjimas itin aktualus fondotyros sričiai. Autoriaus teigimu, esminiai fondotyros klausimai – tai fondų kooperavimas ir koordinavimas, konservavimas ir restauravimas, išsamus lietuviškos ir lituanistinės spaudos repertuaro kaupimas, universalios bibliografinės kontrolės ir universalios publikacijų prieinamumo principais paremtas Lietuvos bibliotekų fondų integravimas į kaimyninių valstybių ir į pasaulinę bibliotekinių resursų sistemą.

V. Bulavas apžvelgė specialiojo fondo leidinių išslaptinimą LNB ir jos fondų spartų didėjimą, kai iš užsienio plūstelėjo iki tol skaitytojams nepažįstama lietuviška ir užsienio literatūra⁵⁷. Pranešėjas taip pat aptarė spaudinių konservavimo, restauravimo, apsauginių fondų sudarymo problemas. D. Kauno požiūriu, Lietuvoje yra apleista asmeninių bibliotekų tyrimo sritis, nėra apibendrinančių darbų⁵⁸. V. Urbonas tvirtino, kad mikroformos Lietuvos bibliotekose dar neatgyveno⁵⁹. Stanislovas Dubauskas aiškino, kad Lietuvos mokslinių bibliotekų fondų inventorizavimas turi daryti poveikį jų integracijai⁶⁰. Valerija Vilnonytė nagrinėjo knygų naikinimą Lietuvoje

⁵⁵ *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994. 185 p.

⁵⁶ SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos bibliotekų fondų raidos nagrinėjimo koncepcija. *Ibidem*, p. 8-12.

⁵⁷ BULAVAS, Vladas. Šiandieninės bibliotekų fondų išsaugojimo problemos Lietuvoje. *Ibidem*, p. 13-19.

⁵⁸ KAUNAS, Domas. Asmeninės bibliotekos ir jų tyrimo problemos: bibliofilo žvilgsniu. *Ibidem*, p. 20-25.

⁵⁹ URBONAS, Viktoras. Mikroformų fondų Lietuvos bibliotekose raida ir perspektyvos. *Ibidem*, p. 26-31.

⁶⁰ DUBAUSKAS, Stanislovas. Lietuvos mokslinių bibliotekų fondų inventorizavimas kaip jų integracijos problema. *Ibidem*, p. 32-36.

1944–1956 metais⁶¹. Jos skaičiavimais, Glavlitas (Glavlit – rusų k.: Главное управление по делам литературы и издательств / Vyriausioji literatūros ir leidyklų reikalų valdyba, veikianti prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos) 1944–1956 metais Lietuvoje išėmė ir sunaikino 7 343 683 egzempliorių spaudinių. Vytautas Gudaitis atkreipė dėmesį į Lietuvos savivaldybių bibliotekų fondų komplektavimo problemas rinkos sąlygomis⁶². Pranešėjas teigė, kad rinkos sąlygomis itin aktualūs bibliotekų fondų atitikimo skaitytojų interesams tyrimai. V. Rimša analizavo bibliotekų fondų ir skaitytojų interesų adekvatumo tyrimus tarpukario Lietuvoje⁶³. Pranešėjas konstatavo, kad rūpintis, jog bibliotekų fondai atitiktų skaitytojų interesus tuo metu bibliotekininkus skatino daugelis veiksnių, tačiau svarbiausiais laikytini: lietuviškų knygų stygius; lėšų, skirtų spaudiniams įsigyti, trūkumas; ryžtas kuo geriau tenkinti skaitytojų poreikius ir atlikti savo funkcijas. Kituose pranešimuose aptartos temos: ekspertiniai bibliotekų fondų pilnumo vertinimai (Viliunė Cicėnienė); užsienio lituanistikos komplektavimas LNB (Silvija Vėlavičienė); LNB meno skyriaus spaudinių kolekcija (Laimė Lukošūnienė); lietuviškų plokštelių fondas LNB (E. Marčėnienė); LNB bibliografinės informacijos skyriaus informacinių leidinių kolekcija (Teresė Gustienė), rankraščių fondas LNB (Jolita Steponaitienė); Kauno universiteto bibliotekos rankraščių fondo komplektavimas ir jo likimas 1923–1950 m. (N. Lietuvninkaitė); užsienio literatūros komplektavimas LMA bibliotekoje 1953–1993 m. (Marija Judžentienė); VU bibliotekos fondų komplektavimas 1989–1993 m. (Jolanta Losunovienė); Lietuviškos knygos akliesiems kelias 1928–1933 m. (Jadvyga Kuolienė). Konferencijos pranešimuose buvo nagrinėjama ir kitų Lietuvos bibliotekų fondų sudarymo istorija, jų sudėties, komplektavimo ypatumai. Po nepriklausomybės atkūrimo šis bibliotekų veiklos baras pirmą kartą sulaukė nuodugnaus aptarimo.

Konferencijoje ir paskesnėse publikacijose po 1993 metų daugiausia tyrinėjami LNB fondai. S. Vėlavičienė apibūdina bibliotekos 1918–1940

⁶¹ VILNONYTĖ, Valerija. Knygų naikinimas Lietuvoje 1944–1956 metais. *Ibidem*, p. 37-41.

⁶² GUDAITIS, Vytautas. Lietuvos savivaldybių bibliotekų komplektavimas rinkos sąlygomis. *Ibidem*, p. 126-128.

⁶³ RIMŠA, Vytautas. Bibliotekų fondų ir skaitytojų interesų adekvatumo tyrimai tarpukario Lietuvoje (1918–1940 m.). *Ibidem*, p. 112-118.

metų spaudos fondą⁶⁴. Autorė siekia parodyti šio fondo reikšmę knygotyrimui ir bibliografiniam tyrinėjimui, Lietuvos istorijai⁶⁵. Apie LNB fondų raidą 1989–1998 m. straipsnį paskelbė Vytautas Gocentas⁶⁶. Autorius apžvelgia pagrindinius fondų sudarymo pokyčius ir nagrinėja jų sudarymo aplinkybes. Be to, Algirdas Plioplys ir Sandra Šeškaitė⁶⁷ atskleidžia, kaip pasinaudojus knygrišyklos baze buvo įsteigtas restauravimo padalinys, vėliau išaugęs į Dokumentų konservavimo ir restauravimo centrą. Autoriai aptaria Centro specialistų parengtas Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondų apsaugos programas.

Teorinės bibliotekų fondų problemos keliamos ir aptariamos K. Sinkevičiaus straipsnyje *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondai: susidarymas, struktūra, tyrinėjimai*⁶⁸. K. Sinkevičiaus požiūriu, nacionalinių bibliotekų fondų sudarymo ir komplektavimo prioritetų įvairovėje galima išvystyti keletą daugiau ar mažiau apibrėžtų krypčių. Šias kryptis autorius simboliškai pavadino „tautos atmintis“, „tautos interesai“ ir „tautos įsipareigojimai“. Straipsnyje jis siekia apibūdinti šių krypčių realizavimą LNB.

Sulaukė dėmesio ir bibliotekų kompiuterizavimas. Erikos Janiūnienės straipsnyje apžvelgiama knygų cirkuliacijos mechanizuotų ir kompiuterizuotų sistemų raida nuo pirmųjų knygų formuliarių iki kompleksinių integruotų sistemų⁶⁹. Knygų cirkuliacijos procesų kompiuterizavimas buvo ypač aktualus tokius darbus pradedančioms Lietuvos bibliotekoms. Autorė išskiria dvi bibliotekų kompiuterizavimo kryptis: literatūros apdoravimo ir

⁶⁴ VĖLAVIČIENĖ, Silvija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 1918–1940 metų spaudos fondas. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 71–76.

⁶⁵ S. Vėlavičienė pateikia įdomią detalę: 1990 m. iš Čikagos atsiųsta net neturėtų pačioje Lietuvoje leistų knygų.

⁶⁶ GOCENTAS, Vytautas. Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondų sudarymas 1989–1998 metais: pokyčiai ir rezultatai. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 25–32.

⁶⁷ PLIOPLYS, Algirdas; ŠEŠKAITĖ, Sandra. Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondų apsaugos programos. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 33–37.

⁶⁸ SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondai: susidarymas, struktūra, tyrinėjimai. In: *Bibliotekininkystė'99. Nacionalinė biblioteka informacinėje visuomenėje*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 33–38.

⁶⁹ JANIŪNIENĖ, Erika. Knygų cirkuliacijos bibliotekose kompiuterizavimo raida. *Informacijos mokslai*, 1994, t. 2, p. 60–71.

komplektavimo bei bibliotekinių procesų kompiuterizavimo. Ji rašo, kad didžiosiose Lietuvos bibliotekose vykdomas pirmasis kompiuterizavimo etapas – kuriami kompiuteriniai katalogai, kompiuterizuojamas kataloguotojų ir komplektuotojų darbas.

Laipsniškai formavosi strateginis požiūris į šalies informacinių išteklių integravimą. LNB tapo Lietuvos integralios bibliotekų sistemos (LIBIS) projekto vadove ir pagrindine vykdytoja. LIBIS kūrimo klausimai nagrinėjami V. Bulavo⁷⁰, bendrose V. Bulavo, R. Gudausko ir Reginos Varnienės⁷¹, V. Bulavo, Viliaus Kučiuko, Antano Štreimikio, Reginos Varnienės ir Genės Duobinienės⁷², V. Bulavo ir Gražinos Bastauskienės⁷³ publikacijose. Jose analizuojamas bibliotekų kompiuterizavimo procesas ir jo rezultatai, pristatoma LIBIS vizija. Autoriai apibūdina LIBIS sampratą, jos tikslus, sprendžiamus uždavinius, nuodugnai analizuoja jos funkcinę-organizacinę struktūrą. Aptariami LIBIS diegimo eiliškumo, techninės ir programinės įrangos, rekomenduojamos projekto valdymo struktūros ir kt. klausimai.

LIBIS kūrimo kontekste V. Bulavas analizuoja jau sukurtų LIBIS posistemų ir duomenų bankų plėtimą, jos funkcijų tobulinimą⁷⁴. LIBIS elektroninių išteklių posistemį apibūdina R. Varnienė⁷⁵. V. Bulavo ir R. Varnienės publikacijose⁷⁶ aptariami LIBIS kokybės užtikrinimo klausimai. Autoriai pažymi, kad daugelis LIBIS (tiek sistemos, tiek programinės įrangos) priimtų sprendimų ir jų įgyvendinimo kokybė atitinka išsivysčiusių šalių standartus. Jie atkreipia dėmesį, jog LIBIS yra patikimas

⁷⁰ BULAVAS, Vladas. Lietuvos bibliotekų kompiuterizavimas: bibliotekų susivienijimas – politika ir problemos. *Bibliografija*'95, 1997, p. 5-9.

⁷¹ BULAVAS, Vladas; GUDAUSKAS, Renaldas; VARNIENĖ, Regina. *Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema*. Vilnius: LNB, 1994. 50 p.

⁷² BULAVAS, Vladas et al. Lietuvos integralios informacijos sistemos projektas. In: *Kompiuterininkų dienos*'97: renginio medžiaga, Birštonas, 1997 m. rugsėjo 17-20. Vilnius: Žara, 1997, p. 181-192.

⁷³ BULAVAS, Vladas; BASTAUSKIENĖ, Gražina. Bibliotekos automatizacija. In: *Bibliotekininkystė*'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989-1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 135-139.

⁷⁴ BULAVAS, Vladas. Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos diegimas ir plėtra. In: *Bibliotekininkystė*'99. Nacionalinė biblioteka informacijoje visuomenėje: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 7-17.

⁷⁵ VARNIENĖ, Regina. Elektroninių išteklių posistemis bendroje LIBIS struktūroje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 177-182.

⁷⁶ BULAVAS, Vladas; VARNIENĖ, Regina. Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema: istorija ir plėtros perspektyva. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 278-302; Lithuanian Integrated Library Information System: from Idea to Reality. *Viešasis administravimas: informacinės visuomenės plėtra*, 2003, nr. 3, p. 20-24; LIBIS: idėja, virtusi tikrove. *Tarp knygų*, 2003, nr. 9, p. 1-5.

pagrindas integruojantis į pasaulio informacinę infrastruktūrą. Jau vien publikacijų skaičius parodo, kad LIBIS kūrimo procesas sulaukė nuodugnaus aptarimo.

Bibliotekose daugėjo leidinių elektroninėmis laikmenomis, ėmė rasti ir įsitvirtinti elektroninės bibliotekos. Į laiko aktualijas reaguodama Aušra Vaškevičienė savo straipsnyje *Elektroninė biblioteka: problemos ir perspektyvos*⁷⁷ (1999) aptaria LNB elektroninės bibliotekos formavimą. Jos tvirtinimu, privalu turėti aiškius elektroninių leidinių (kompaktiniai diskai, elektroniniai žurnalai, duomenų bazės ir kt.) pasirinkimo, komplektavimo, pristatymo vartotojui tikslus ir metodus. Autorė nurodo sunkumus kuriant elektroninę biblioteką: šalyje dar nėra elektroninių leidinių katalogavimo tradicijų, metaduomenų bazių sistemos ir kt. A. Vaškevičienė aptaria elektroninių leidinių viešinimo būdus, remdamasi užsienio autoriais pateikia hibridinės bibliotekos sampratą.

Gausėja publikacijų apie elektroninius informacijos išteklius ir jų panaudą. T. Gustienė, Irena Kviesselaitienė ir A. Vaškevičienė bei Daiva Ulbikienė pranešimuose VI Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese aptarė interneto vaidmenį Lietuvos bibliotekoms teikiant informacijos paslaugas, elektroninės kolekcijos LNB sukūrimą ir valdymą, jos integravimą į bendrą bibliotekos informacinę sistemą⁷⁸. Ilona Noreikienė straipsnyje *Elektroninių informacijos išteklių naudojimas*⁷⁹, remdamasi įvairių lankytojų grupių LNB anketiniu tyrimu, siekia išsiaiškinti, kokią vietą mūsų visuomenėje užima elektroniniai informacijos ištekliai, kaip dažnai naudojami elektroniniais dokumentais. Autorė konstatuoja, kad visuomenė domisi elektroniniais dokumentais, jų svarba vis didėja, tačiau pirmenybė dar teikiama tradiciniams dokumentams.

---

⁷⁷ VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Elektroninė biblioteka: problemos ir perspektyvos. In: *Bibliotekininkystė'98: Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 130-134.

⁷⁸ GUSTIENĖ, Teresė; KVIESLAIČIENĖ, Irena; VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Access to electronic Information: Librarian Attitude. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6, Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 242-246*; ULBIKIENĖ, Daiva. The WEB Site as the Integral Part of Public Relations: the Experience of the National Library of Lithuania, *Ibidem*, p. 247-250.

⁷⁹ NORKIENĖ, Ilona. Elektroninių informacijos išteklių naudojimas. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 19, p. 31-42.

Bene daugiausia publikacijų šia tema paskelbė A. Vaškevičienė. Šiaurės ir Baltijos šalių III bibliotekininkų kongrese ji aptarė kompaktinių diskų panaudą Lietuvos bibliotekose⁸⁰. Jos straipsnyje *Informacijos moksluose* apibendrinama Lietuvos bibliotekų dvejų metų patirtis aptarnaujant skaitytojus, besidominčius prenumeruojama duomenų baze *EBSCO Publishing*, ir apibrėžiamas bibliotekų vaidmuo administruojant šią duomenų bazę⁸¹. Autorė atskleidžia, kad leidyklai *EBSCO Publishing* ir Atviros visuomenės institutui pradėjus įgyvendinti vieną didžiausių projektų pasaulyje – *eILF Direct (Electronic Information for Libraries – Elektroninė informacija bibliotekoms)* – Lietuvos prisijungimą prie jo inicijavo ir koordinavo Atviros Lietuvos fondas (ALF), po to šį darbą perėmė Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija (LMBA). A. Vaškevičienės ir Emilijos Banionytės pranešime VII Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese buvo nagrinėjama LMBA veiklos patirtis prenumeruojant duomenų bazes⁸². A. Vaškevičienė apibendrina ir penkerių metų duomenų bazės *EBSCO Publishing* panaudos patirtį bibliotekose⁸³.

Nuolat didėjantį elektroninių informacijos išteklių poveikį akademinėi bibliotekai pradeda tyrinėti Žibutė Petrauskienė. Jos straipsnyje⁸⁴ pagrindžiama tezė, kad daugėjant elektroninės informacijos (EI) išteklių iš esmės keičiasi akademinės bibliotekos funkcijos. Ž. Petrauskienė įvardija naujus uždavinius, susijusius su pokyčiais informaciniame pasaulyje, – tai elektroninės informacijos atranka, vertinimas, EI išteklių komplektavimo politikos nustatymas; prieigos prie elektroninių informacijos išteklių užtikrinimas, techninės bazės kūrimas ir plėtra; elektroninės informacijos paslaugų teikimas, atsižvelgiant į skaitytojų poreikius; informacijos apie EI sklaidą ir vartotojų mokymas; profesinės kvalifikacijos, susijusios su EI ištekliais,

⁸⁰ VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Virtual Collection Development. In: *Libraries in Knowledge – based Society: proceedings of the 3rd Nordic – Baltic Library Meeting*. Tallin, 2001, p. 232-237.

⁸¹ VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Duomenų bazės EBSCO Publishing naudojimo Lietuvos bibliotekose analizė. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 22, p. 88-96.

⁸² VAŠKEVIČIENĖ, Aušra; BANIONYTĖ, Emilija. The Lithuanian Research Library Consortium under the Umbrella of the Electronic Information for Libraries Network (eIFL.net). In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians*, September 30–October 2, 2004, Jumurda, Madona Region, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 107-114.

⁸³ VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. *EBSCO Publishing* panauda Lietuvos bibliotekose. *Tarp knygų*, 2004, nr. 9, p. 6-10.

⁸⁴ PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroninė informacija ir žinių apie ją sklaidą: Vilniaus universiteto bibliotekos pavyzdys. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 137-144.

tobulinimas siekiant įgyti naujų įgūdžių ir žinių bei užtikrinti kokybišką skaitytojų aptarnavimą.

Tačiau dėmesio tradiciniams bibliotekų fondams daug neskiriama. Paminėtinas Jolitos Jurtautienės straipsnis *Jungtinių Tautų Organizacijos ir jos padalinių depozitiniai fondai Vilniaus universiteto bibliotekoje*⁸⁵. Jis papildoma V. Turonienės straipsnį apie tarptautinį depozitoriumą VU. Autorė akcentuoja esminį prof. L. Vladimirovo vaidmenį siekiant įveikti SSRS Užsienio reikalų ministerijos biurokratų pasipriešinimą ir įkuriant JTO dokumentų depozitinę biblioteką. Aptariama depozitinių fondų teminė įvairovė, parodoma jų reikšmė Lietuvos kultūriniam, socialiniam, politiniam gyvenimui. Autorė atskleidžia, kad JTO depozitinės skaityklos tikrasis renesansas prasidėjo Atgimimo laikotarpiu. Atkuriant nepriklausomos valstybės pamatus, priimant naujus įstatymus, pasirašant tarpvalstybines sutartis, prisijungiant prie tarptautinių konvencijų, atsirado tarptautinės teisės informacijos poreikis, o šią informaciją buvo galima rasti VU JTO depozitinėje skaitykloje.

Reikšminga mokslinių tyrimų kryptimi tampa akademinės bibliotekos veikla. Tyrimus atlieka Klaipėdos universiteto (KU), Kauno technologijos universiteto (KTU) mokslininkai ir bibliotekos darbuotojai. KU bibliotekos vietą universiteto informacinėje infrastruktūroje siekiama apibrėžti Daivos Janavičienės straipsniuose. Vienas jų skirtas tarptautiniam tarpbibliotekiniam abonementui (TTBA) Klaipėdos universiteto informacinėje infrastruktūroje⁸⁶. Atkreipiamas dėmesys, kad KU biblioteka – pirmoji mieste ir visame regione, teikianti tokią paslaugą. Autorė konstatuoja, kad universitete susiformavo šios paslaugos poreikis, auga vartotojų skaičius. Kitame straipsnyje⁸⁷ D. Janavičienė tvirtina, kad bibliotekos tikslų ir uždavinių strategija ir jų įgyvendinimo taktika tiesiogiai susijusi su jos, kaip informacinės struktūros padalinio, įsiliejimu į bendrą universiteto informacinės infrastruktūros, ryšių priemonių, standartų, teisės aktų, procedūrų

⁸⁵ JURAITIENĖ, Jolita. Jungtinių Tautų Organizacijos ir jos padalinių depozitiniai fondai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 208-214.

⁸⁶ JANAVIČIENĖ, Daiva. Tarptautinis tarpbibliotekinis abonementas universitetų informacinėje infrastruktūroje. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 9, p. 53-67.

⁸⁷ JANAVIČIENĖ, Daiva. Biblioteka informacinėje universiteto infrastruktūroje. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11-12, p. 208-214.

visumą. D. Janavičienė informacijos apdorojimo efektyvumą sieja su bibliotekos vidinės informacijos vadybos kokybe. Kai kurie teiginiai skamba abstrakčiai, neparemti empirine medžiaga, tai pripažįsta ir pati autorė, tvirtindama, kad detaliau atsakyti į klausimus galima ištyrus konkretaus universiteto informacinę infrastruktūrą ir bibliotekos, kaip padalinio, vidinę infrastruktūrą.

KTU dėstytojų, bibliotekos darbuotojų dėmesio centre – akademinų bibliotekų pokyčių tendencijos, jų poveikis mokslo ir studijų procesams. Genės Duobinienės ir Gintarės Tautkevičienės pranešime, skaitytame VI Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese⁸⁸, jų straipsnyje⁸⁹, G. Tautkevičienės pranešime, skaitytame Kauno technologijos universiteto konferencijoje⁹⁰, jos straipsnyje⁹¹ akcentuojama, kad aukštųjų mokyklų bibliotekos dirba sparčiai besikeičiančioje aplinkoje. Aukštasis mokslas patiria nuolatinius pokyčius, kuriuos lemia besikeičianti akademinė, informacinė ir technologinė aplinka bei rinkos ekonomika. Akademinė biblioteka tampa partneriu ir aktyviu dalyviu organizuojant studijų procesą, ji turi prisidėti prie lanksčios mokymosi aplinkos kūrimo. Autorės atkreipia dėmesį į kompetencinių (bibliotekininkų, dėstytojų, studentų kompetencija), materialinių (fizinė aplinka, higieninės sąlygos, techninis aprūpinimas, spausdinti ir elektroniniai ištekliai) ir psichologinių (palanki organizacijos kultūra ir klimatas, teigiamas požiūris) sąlygų svarbą. Anot jų, KTU biblioteka lyderiauja bibliotekų kompiuterizavimo ir informacinių paslaugų teikimo srityje. Joje vykstantys pokyčiai ir raidos tendencijos leidžia teigti, kad sukurtos ir toliau gerinamos sąlygos, kad bibliotekos aplinka būtų palanki mokymuisi.

⁸⁸ DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. The Changing Information Environment and the Mission of the Academic Library. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 148-152.

⁸⁹ DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Akademinė biblioteka besimokančioje visuomenėje: mokymosi aplinkos raida KTU bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 193-200.

⁹⁰ TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Universiteto bibliotekos vaidmens ir veiklos metodologinė kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. In: *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*: konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 2001, p. 372-380.

⁹¹ TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Changes in the role of the university library in the context of transformation in educational paradigm. In: *Baltische Studien zur Erziehungs- und Sozialwissenschaft*. Band 7: Towards the Learning Society. Frankfurt am Main: Europaischer Verlag der Wissenschaften, 2002, p. 101-110.

Tyrėjai sieja lanksčios mokymosi aplinkos kūrimą su informacijos vartotojų gebėjimais naudotis informacijos ištekliais. Šiai temai skirtame G. Tautkevičienės ir Virginijos Chreptavičienės straipsnyje analizuojamas bibliotekinių, kaip informacijos vartotojų ugdytojų, vaidmuo⁹². Autorės pristato KTU studentų gebėjimų naudotis informacijos ištekliais tyrimo rezultatus. G. Duobinienė ir G. Tautkevičienė pateikia informacinio raštingumo integravimo į universitetines studijas galimybių analizę⁹³. Mokymosi aplinkos samprata ir jos taikymas akademinėje bibliotekoje gvildenami Palmiros Jucevičienės ir G. Tautkevičienės straipsnyje⁹⁴. Pasak autorių, akademinės bibliotekos mokymosi aplinka – tai individualizuota mokymosi erdvė, susiformuojanti iš bibliotekos edukacinės aplinkos, kuri yra viso universiteto edukacinės aplinkos dalis; tai kiekvieno besimokančiojo pagal mokymosi tikslus, kompetenciją ir patirtį atpažįstama ir jį veikianti bibliotekos fizinė ir virtuali erdvė, apimanti individo mokymosi tikslą (-us) atitinkančią informaciją, jos gavimo ir suvokimo būdus, subjektus (bendraamžius, bibliotekinius ir kt.) ir priemones.

Naujas akademinės bibliotekos vaidmuo, jos veiklos efektyvumas nagrinėjamas organizacijos pokyčių valdymo kontekste. Janinos Pupelienės publikacijose⁹⁵ pažymima, kad viena svarbiausių pokyčių valdymo priemonių akademinėje bibliotekoje yra strateginis planavimas. Pasaulio bibliotekose strateginis planavimas, kaip organizacijos valdymo priemonė, naudojamas jau gana seniai. Lietuvos bibliotekose, anot autorės, jis žengia pirmuosius žingsnius. J. Pupelienė siekia apibendrinti KU bibliotekos

⁹² TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė; CHREPTAVIČIENĖ, Virginija. Informacijos vartotojų gebėjimų naudotis informacijos ištekliais tyrimas akademinė bibliotekų pokyčių kontekste. *Socialiniai mokslai*, 2001, t. 4 (30), p. 65-72.

⁹³ DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Informacinio raštingumo ugdymo integravimo į universitetinių studijų galimybės programos. *Pedagogika*, 2001, t. 52, p. 84-92.

⁹⁴ JUCEVIČIENĖ, Palmira; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata. *Pedagogika*, 2004, t. 71, p. 101-105.

⁹⁵ PUPELIENĖ, Janina. First steps towards the modern academic library. In: *Management changes in academic libraries = Pokyčių vadyba akademinėse bibliotekose*. Sudarė J. Pupelienė. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2001, p. 27-33; Organizaciniai pokyčiai šių dienų akademinėje bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 201-207; Changes in Organisational Structure of Academic Libraries. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: proceedings of 7 th Congress of Baltic Librarians*, September 30–October 2, 2004, Jumurda, Madona Region, Latvia. Rīga, 2004, p. 154-160; Nauji akademinė bibliotekų vaidmenys žinių visuomenėje. 2004. *Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje*: žurnalas „Tiltai“ priedas, t. 2, nr. 13, 2003, p. 369-374.

strateginio planavimo praktiką. Apžvelgiama strateginio plano rengimo patirtis, kartu pabrėžiant, kad strateginis planavimas – tai tęstinis procesas, visapusiškai veikiantis organizaciją ir jos narius. Autorės požiūriu, tradicinė hierarchinė bibliotekos struktūra nepriimtina. J. Pupelienė apibendrina organizacinius JAV, kai kurių Vakarų šalių akademinų bibliotekų pokyčius, įvykusius praėjusio amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje. Ji mini bibliotekos padalinių sujungimą, naujų bendradarbiavimo formų su kitais universiteto padaliniais ir naujų paslaugų atsiradimą. Autorė atskleidžia, kad egzistuoja didelė akademinų bibliotekų organizacinių struktūrų, modelių, koncepcijų įvairovė. Taip pat nagrinėja būdingiausias užsienio šalių akademinų bibliotekų veiklos kryptis, kurios galėtų, jos nuomone, tapti orientyru būtinai Lietuvos akademinų bibliotekų pertvarkai. Būsimą akademinę biblioteką J. Pupelienė vadina naujo tipo biblioteka. Nagrinėjamos akademinų bibliotekų galimybės tapti „besimokančia organizacija“⁹⁶. Atskleidžiama „besimokančios organizacijos“ idėjos istorija, analizuojamos teorinės ir praktinės prielaidos akademinėms bibliotekoms tapti tokiomis organizacijomis.

Į komunikacijos ir informacijos mokslų ir studijų raidą novatoriškai pažvelgta R. Gudausko straipsnyje *Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas: 1991–2001*⁹⁷. Autorius teigia, kad kuriant KF laikytasi principinės nuostatos, jog komunikacijos ir informacijos mokslams priskirtinos disciplinos, informaciniu požiūriu tiriančios socialinės komunikacijos procesus ir plėtojančios bendrąją komunikacijos ir informacijos teoriją. Jis tvirtina, kad daugelyje pasaulio šalių daugiaaspektis ir sistemingas masinių ir specialiųjų komunikacijų tyrimas tampa prioritetiniu mokslo arealu. KF bibliotekininkystės, informologijos ir žurnalistikos specialybės, atitinkančios specialiųjų ir masinių komunikacijų sampratą, tapo geru pagrindu plėtoti fundamentinius komunikacijos ir informacijos tyrimus, steigti naujas komunikacinio profilio specialybes. Straipsnyje griežtos kritikos susilaukė KIM priskyrimas humanitarinių mokslų sričiai. Autoriaus požiūriu, būtina

⁹⁶ PUPELIENĖ, Janina. Akademinų bibliotekų galimybės tapti „besimokančia organizacija“: (teorinės ir praktinės prielaidos). *Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje*: mokslo darbai, 2004, p. 343-350.

⁹⁷ GUDAUSKAS, Renaldas. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas: 1991–2001. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 16, p. 9-16.

koreguoti galiojančią mokslų klasifikaciją ir komunikacijos ir informacijos mokslų kryptį priskirti prie socialinių mokslų⁹⁸. Jo tvirtinimu, būtina sukurti efektyvesnį organizacijos modelį, geriau atitinkantį informacijos visuomenės raidos tendencijas, leidžiantį optimaliau organizuoti, integruoti ir koordinuoti mokymo procesą, plėtoti komunikacijos ir informacijos srities mokslinius tyrimus.

Apžvelgiamuoju laikotarpiu ieškoma būdų, kaip tobulinti tęstinį bibliotekininkų ir informacijos specialistų rengimą. Jų profesinio tęstinio mokymo reikšmė nagrinėjama J. Rudžionienės publikacijose⁹⁹, J. Rudžionienės ir R. Petuchovaitės pranešime, skaitytame VII Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese¹⁰⁰. Juose supažindinama su Bibliotekininkų tęstinio mokymo centro (BTMC) įkūrimu, tikslais, modeliu, veikla, jo partneriais. Tęstinio mokymo veikla analizuojama ne tik turinio, bet ir valdymo, rinkodaros aspektais. Pateikiama tarptautinė ir lokali tęstinio mokymo dimensija, pabrėžiant tarptautinį BTMC matomumą ir statusą Lietuvoje.

Skiriamas dėmesys mokyklos bibliotekai. V. Mozūraitės straipsnyje¹⁰¹ analizuojama mokyklos bibliotekos, kaip informacijos centro, vieta šiuolaikinėje mokykloje. Autorė pabrėžia informacinių gebėjimų ugdymo svarbą kintančiame mokymo procese. Ji atkreipia dėmesį, kad didėjant informacijos šaltinių skaičiui mokymas mokytis tampa pagrindu rengiant moksleivius ateičiai, o esminė šios užduoties sudedamoji dalis yra informacinių gebėjimų ugdymas suvienijant pedagogo, bibliotekininko ir moksleivio pastangas. V. Mozūraitės tvirtinimu, mokyklos biblioteka turi palaipsniui keisti savo veiklą, tapti mokymo proceso katalizatoriumi.

⁹⁸ Kaip jau minėta darbo įvade, tai buvo padaryta 2012 m. spalio 16 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu.

⁹⁹ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Profesinės adaptacijos būdai: bibliotekininkų tęstinio mokymo centras Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 122-125; Renaissance of Continuing Education: Integrated Training Centre for LIS Specialists in Lithuania. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians*, October 5-6. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 195-199; Bibliotekininkų tęstinis mokymas: modelio paieškos ir veiklos rezultatai. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 183-192.

¹⁰⁰ RUDŽIONIENĖ, Jurgita; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Profiles of Continuing Education for Library and Information Science Specialists in Lithuania. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians*. September 30–October 2, Jumurda, Madona Region, Latvia. Riga, 2004, p. 182-188.

¹⁰¹ MOZŪRAITĖ, Vita. Šiuolaikinės mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 98-112.

Nagrinėjama laikotarpiu tyrinėjamas aklyjų ir silpnaregių aptarnavimas bibliotekose. Rasos Januševičienės publikacijose¹⁰² atskleidžiama, kaip keičiasi ne tik leidinių ir informacijos akliesiems formos, bet ir visas bibliotekinių ir informacinių paslaugų spektras. Remdamasi 2003 m. atliktos Lietuvos aklyjų bibliotekos sutrikusios regos skaitytojų anketinės apklausos rezultatais, R. Januševičienė analizuoja informacinės aplinkos pritaikymo akliesiems ir silpnaregiams problemas. Konstatuojama, kad technologinėje aplinkoje akliesiems ir silpnaregiams informacijos vartotojams reikšmingiausi šie aspektai: 1) naujų technologijų įvaldymas ir aklyjų aprūpinimas pagalbine ir kompensacine technika; 2) informacinių sistemų ir duomenų fondų pritaikymas regos negalios žmonėms. Autorės požiūriu, Lietuvos aklyjų biblioteka atlieka ne tik kultūros ir informacijos, bet ir neregų bendruomenės centro funkcijas. Ateities aklyjų biblioteka, teigia autorė, tai ne tik kompiuterizuota, automatizuota, bet iš esmės naujo tipo skaitmeninė biblioteka, aprūpinanti akluosius ir silpnaregius informacija visomis jiems tinkamomis laikmenomis, prieinama iš namų ar darbo vietos per kompiuterių tinklus, galinti pasiūlyti savo vartotojams praktiškai neribotas naudosimosi žiniomis ir informacija galimybes.

2004 m. kovo mėn. Lietuvos aklyjų biblioteka Vilniuje organizavo tarptautinę konferenciją „Skaitmeninė knyga ir neregų integracija į žinių visuomenę“. Pranešimuose vyravo informacijos prieinamumo akliesiems, skaitmeninės garsinės knygos temos. J. Kuolienės pranešime¹⁰³ skaitmeninės knygos pasirodymas neregams įvertintas kaip XXI amžiaus stebuklas. Ji apžvelgė rezultatyvų Lietuvos aklyjų ir silpnaregių sąjungos (LASS) ir LAB bendradarbiavimą. Pranešėja įvardijo spręstinas problemas: akliesiems vis dar neprieinama dauguma elektroninės valdžios, elektroninės bankininkystės teikiamų paslaugų, nemaža dalis interneto svetainių ir kt.

¹⁰² JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. XXI amžiaus aklyjų biblioteka. *Ibidem*, p. 132-142; Informacinės aplinkos pritaikymas regos negalios žmonėms. *Informacijos mokslai*, t. 31, 2004, p. 141-149; ЯНУШЯВИЧЕНЕ, Раса. Автоматизированная специальная библиотека для слепых – современная необходимость. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians*, October 5-6, Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 143-147.

¹⁰³ KUOLIENĖ, Jadvyga. Skaitmeniniai dokumentai – neregų integracijos į žinių visuomenę veiksnys. In: *Skaitmeninė knyga ir neregų integracija į žinių visuomenę = Digital Books for the Blind and Integration of the Blind into Information Society: tarptautinė konferencija*, 2004 m. kovo 18–19 d. Vilnius: Lietuvos aklyjų biblioteka, 2004, p. 12-19.

R. Januševičienė¹⁰⁴ akcentavo, kad LAB veikla yra orientuota į neregijų reabilitaciją, informacinės bendruomenės kūrimą, jos integraciją į žinių visuomenę. Biblioteka prisideda prie lygių galimybių neregiams sudarymo, jų teisių į informaciją užtikrinimo. Jonas Kažukauskas¹⁰⁵ supažindino su skaitmeninių knygų MP3 formatu leidyba LAB ir jos perspektyva. Vitas Purlys¹⁰⁶ aptarė naują lietuviška kalbos sintezatorių.

Atkreiptas dėmesys į užsienio ir tarptautinių organizacijų informacijos centrų kūrimą Lietuvos bibliotekose. J. Zinkevičienės straipsnyje¹⁰⁷ atskleidžiama, kad tokių centrų kūrimas Lietuvos bibliotekose tapo viena iš naujų bibliotekos ir informacijos tarnybų bendradarbiavimo formų. Tarptautinių ir užsienio informacijos tarnybų išteklių ir paslaugos yra reikšmingi Lietuvos vartotojams, nes dažnai bibliotekų turima informacija yra gana skurdi. Šios tarnybos, anot autorės, padeda spręsti bibliotekoms iškilančias problemas, susijusias su užsienio literatūra, taip pat stiprinti ryšius su užsienio partneriais.

3. Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė

Nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu buvo itin aktualu susipažinti su tarptautine, užsienio šalių bibliotekininkystės teorija ir praktika, tyrinėti jos patirtį ir pasiekimus. Tam sąlygas sudarė pradėti skelbti svarbūs tarptautinės bibliotekininkystės dokumentai ir apžvalginiai straipsniai.

1991 ir 1995 metais pasirodė du straipsnių ir dokumentų rinkiniai¹⁰⁸. Rinkiniuose paskelbti UNESCO, IFLA, ISO, IDA, Latvijos, Estijos, JAV, Danijos, Vengrijos, Rusijos, kitų šalių bibliotekininkų draugijų ir asociacijų dokumentai, straipsniai apie užsienio šalių ir tarptautines bibliotekininkų

¹⁰⁴ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. Informacinės aplinkos pritaikymas regos negalios žmonėms Lietuvoje. *Ibidem*, p. 24-29.

¹⁰⁵ KAŽUKAUSKAS, Jonas. Skaitmeninių knygų MP3 formatu šiandieninė leidyba Lietuvos aklųjų bibliotekoje ir jos perspektyva. *Ibidem*, p. 20-23.

¹⁰⁶ PURLYS, Vitas. Naujas lietuviška kalbos sintezatorius. *Ibidem*, p. 30-34.

¹⁰⁷ ZINKEVIČIENĖ, Julija. Užsienio šalių informacijos centrai Lietuvos bibliotekų kontekste. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 172-176.

¹⁰⁸ *Užsienio šalių ir tarptautinės bibliotekininkų draugijos*: straipsnių ir dokumentų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1991. 153 p.; *Tarptautinės bibliotekininkystės klausimai*: straipsniai ir dokumentai 1990-1992 m. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1995. 184 p.

draugijas. Publikacijos yra daugiau informacinio pobūdžio, bet vienu ar kitu atveju neatsisakoma analizės. Tai pasakytina apie K. Sinkevičiaus straipsnį *IFLA ir kitos tarptautinės bibliotekininkų organizacijos*¹⁰⁹. Antrame rinkinyje publikuojamas *UNESCO Viešųjų bibliotekų manifestas*, chronologinė lentelė *Kai kurie Lietuvos bibliotekų tarptautinio bendradarbiavimo faktai (1990–1992 m.)*.

Aktualu buvo susipažinti, kaip sprendžiama bibliotekos depolitizacijos problema užsienio demokratinėse šalyse. Šia tema 1990 metais straipsnį *Knygos ir bibliotekos JAV politiniame procese* paskelbė L. Vladimirovas¹¹⁰. Straipsnį jis skyrė „mūsų bibliotekininkams, karštai geisdamas, kad jie, turėdami pašaukimą saugoti knygų turtus ir skleisti juose įamžintą minties lobį, vėl nebūtų prieš savo įsitikinimus verčiami slėpti tuos turtus nuo skaitytojų akių po septyniais užraktais specialaus saugojimo skyriuose arba masiškai juos naikinti kaip makulatūrą“¹¹¹. Autorius parodo, kad netgi tokioje demokratinėje šalyje kaip JAV ne visada laikomasi bibliotekų apolitiškumo ir nepartiškumo nuostatų. Nors formaliai valstybinė cenzūra JAV neegzistuoja, tačiau federalinė arba valstijų administracija kartais tam tikras cenzūros funkcijas bibliotekoje paveda vykdyti vienai ar kitai įstaigai, pavyzdžiui, Federaliniam tyrimo biurui. Tai liudija, kaip teigia autorius, Amerikos bibliotekų asociacijos (ALA – *American Library Association*) ilga ir atkakli kova su jėgomis, kurios naudoja bibliotekas savo politiniams interesams. Autorius aptaria būdingiausius kovos dėl intelektualinės laisvės JAV bibliotekose pavyzdžius.

Po 1990 m. „Knygotyroje“ buvo paskelbti darbai, parengti dar iki nepriklausomybės atkūrimo. Juose aptariamos Sovietų Sąjungos, nustojusios egzistuoti 1991 m., bibliotekininkystės problemos¹¹². Viena tokių publikacijų buvo R. Gudausko straipsnis apie bibliotekinės ir bibliografinės švietimo

¹⁰⁹ SINKEVIČIUS, Klemensas. IFLA ir kitos tarptautinės bibliotekininkų organizacijos. In: *Užsienio šalių ir tarptautinės bibliotekininkų draugijos*: straipsnių ir dokumentų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1991, p. 90–110.

¹¹⁰ VLADIMIROVAS, Levas. Knygos ir bibliotekos JAV politiniame procese. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 34–36; nr. 6, p. 32–34.

¹¹¹ *Ibidem*, nr. 5, p. 34.

¹¹² Atsižvelgiant į įvykusius pokyčius publikacijos priskiriamos tarptautinės, užsienio šalių bibliotekininkystės skyriui.

sistemos susiformavimą SSRS universitetuose¹¹³. Ne taip seniai SSRS studijų programos buvo privalomos ir Lietuvai. R. Gudauskas pateikia platų istorinį ekskursą. Autorius parodo Vilniaus universiteto vaidmenį institucionalizuojant bibliotekininkystę ir bibliografiją. R. Gudauskas aptaria G. Groddecko vaidmenį formuojant bibliografijos mokyklą, kuri išugdė talentingus bibliografus A. Bohatkiewiczų, J. Lelewelį ir kitus, pažymi, kad Vilniuje išėjo pirmasis Rytų Europoje bibliotekininkystės, bibliografijos ir knygotyros vadovėlis – Joachimo Lelewelio veikalas „Dvejetas bibliografinių knygų“, buvo įtrauktas bibliografijos dėstymas. Kituose straipsnio siužetuose atsirado vietos apibūdinti Kauno ir Vilniaus universitetų vaidmenį plėtojant bibliotekininkystę. Olgos Vilkinos, O. Voverienės ir Dalios Ringaitytės straipsnis skirtas SSRS bibliotekininkų, bibliografų ir informatikų mokslinėms mokymams identifikuoti¹¹⁴. Pateikiami mokslinės mokyklos identifikacijos kriterijai. Autorės konstatuoja, kad SSRS susikūrė bibliotekininkystės teorijos ir metodikos mokslinė mokykla (jos įkūrėjas – O. Čubarianas), tačiau informatikos ir bibliografijos mokslinių mokyklų nebuvo sukurta. Elenos Macevičiūtės straipsnis skirtas SSRS dalyvavimui UNESCO bibliotekų veiklos programose¹¹⁵. Autorė aptaria, ką iš SSRS bibliotekų veiklos patirties panaudoja / gali panaudoti UNESCO, kokią naudą turi SSRS dalyvavimas UNESCO bibliotekininkystės programose. Ir nors straipsnis įteiktas spaudai 1988 m. kovo mėn., kai kurios jo idėjos išlieka aktualios. E. Macevičiūtė akcentuoja, kad būtina ne tik studijuoti SSRS bibliotekininkystę, bet ir giliai suvokti tarptautinio gyvenimo procesus, susipažinti su užsienio šalių bibliotekininkystės būkle, gerai mokėti užsienio kalbas.

Tarptautinei bibliotekininkystei skirtos publikacijos skelbiamos nuo 1994 m. pradėjusiuose eiti „Informacijos moksluose“. Pirmame tome pasirodė E. Macevičiūtės straipsnis *UNESCO Support to the Development of Libraries (UNESCO pagalba bibliotekoms)*¹¹⁶. Autorė aptaria vieną iš

¹¹³ ГУДАУСКАС, Реналдас. Становление библиотечно-библиографического образования в университетах СССР. *Книготура*, 1991, т. 17 (24), sąs. 2, p. 18-28.

¹¹⁴ VILKINA, Olga; VOVERIENĖ, Ona; RINGAITYTĖ, Dalia. TSRS inhformatikų ir bibliotekininkų mokslinių mokyklų klausimu. *Ibidem*, p. 29-39.

¹¹⁵ МАЦЯВИЧЮТЕ Эяна. Участие Советского Союза в программах библиотечной деятельности ЮНЕСКО. *Ibidem*, p. 56-70.

¹¹⁶ MACEVIČIŪTĖ, Elena. UNESCO support to the development of libraries. *Informacijos mokslai*, 1994, t. 1, p. 101-109.

UNESCO veiklos kryptį – pagalbą Afrikos, Azijos ir Lotynų Amerikos šalių bibliotekoms. Straipsnyje analizuojami projektai, skirti viešųjų ir mokyklų bibliotekoms ar jų tinklams sukurti, informacijos tarnybų ir bibliotekų veiklai atskirose šalyse ar tarptautiniu mastu integruoti.

Straipsnyje, publikuojamame „Informacijos mokslų“ ketvirtame tome, E. Macevičiūtė apžvelgia bibliotekininkystės ir informacijos mokslų studijas Jungtinės Karalystės universitetuose¹¹⁷. Autorė pristato studijų ypatumus, detaliam apibūdina mokymo planus. E. Macevičiūtė atskleidžia, kad mokymo proceso, programų lankstumas ir orientacija į savarankišką studentų darbą sukuria galimybę įgyti siaurą specializaciją, derinant ją su bendru pasirengimu profesiniam darbui. Straipsnis sudarė galimybę palyginti Lietuvos ir Jungtinės Karalystės bibliotekininkystės ir informacijos mokslo studijas.

Lietuvoje neįprasta mokyklų bibliotekų koncepcija – mokyklos *media* centras – pristatyta Vitos Mozūraitės straipsnyje¹¹⁸. Autorė daugiausia naudoja JAV, Kanados ir Skandinavijos šalių patirtimi. Minėtose valstybėse, pasak autorės, dėta daug pastangų integruoti mokyklos biblioteką į besikeičiantį mokymo procesą (vis labiau įsigali „probleminis“, „tiriamasis“, „laisvosios paieškos“ mokymas). Straipsnyje aiškinama, kas yra *media* centras, kokie jo tikslai, uždaviniai ir galimybės mokymo sistemoje tenkinti mokslievių ir pedagogų informacijos poreikius.

Didelio susidomėjimo sulaukė Suomijos bibliotekininkystė, ypač šios šalies viešųjų bibliotekų socialinės funkcijos, bibliotekų valdymas. Į tyrėjų akiratį patenka ir Vokietijos bibliotekininkystė.

A. Glosienė, taip pat R. Petuchovaitė analizuoja Suomijos viešųjų bibliotekų socialines funkcijas, aptaria Helsinkio viešosios bibliotekos fenomeną. A. Glosienės straipsnyje¹¹⁹ atkreipiamas dėmesys, kad Suomijoje yra aukščiausi naudojami viešosiomis bibliotekomis rodikliai pasaulyje. Ji tvirtina, kad viešųjų bibliotekų lygį lėmė istorijos tėkmėje susiformavusios idėjos: biblioteka, kaip švietimo institucija, suteikianti visiems gyventojams

¹¹⁷ MACEVIČIŪTĖ, Elena. Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokymą Jungtinės Karalystės universitetuose. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 64-76.

¹¹⁸ MOZŪRAITĖ, Vita. Mokyklų *media* centrai. *Informacijos mokslai*, 1997, t. 7 (2), p. 70-77.

¹¹⁹ GLOSIENĖ, Audronė. Viešųjų bibliotekų socialinių funkcijų samprata Suomijoje. *Informacijos mokslai*, 1994, t. 2, p. 22-36.

lygias galimybes ja naudotis, biblioteka, kaip kultūros institucija, ir biblioteka kaip tautinio identiteto ir visuomenės demokratijos garantas. Autorė jas traktuoja kaip tradicinius, daugelio šalių bibliotekoms būdingus, konceptus. Pasak A. Glosienės, Suomijos specifika yra ta, kad istoriškai susiformavę idėjos įgauna tęstinumo dimensiją. Straipsnyje aptariami bibliotekų veiklos specifiniai bruožai. Autorė pabrėžia, kad jų veiklos ypatumas – mobilumas ir decentralizacija. Be to, vertybinėje suomių orientacijoje svarbus parametras yra skaitymas (protestantiškoji tradicija). Atkreipiamas dėmesys į bibliotekų lobistinę veiklą, jų orientaciją į rinkos diktuojamų efektyvumo, paklausos parametrų nustatymą. Helsinkio viešosios bibliotekos fenomenas nagrinėjamas A. Glosienės ir R. Petuchovaitės straipsnyje¹²⁰. Autorės apžvelgia esmines bibliotekos permainas, prasidėjusias maždaug prieš dešimtmetį. Jų tvirtinimu, į pirmaujančiųjų pasaulyje vietą biblioteką atvedė decentralizacija, valdymas pagal rezultatus, orientacija į kolektyve pripažintas vertybes, kokybės patikros sistema, komandinis darbas, besimokančios organizacijos kūrimas, darbuotojų mokymo ir skatinimo sistema, keitimasis darbo vietomis, profesionali informacinių technologijų taikymo strategija.

Remdamosi Suomijos, kitų Šiaurės valstybių patirtimi A. Glosienė ir R. Petuchovaitė aptaria viešųjų bibliotekų paslaugas negalios žmonėms¹²¹. Autorės pažymi, kad Suomijos, Švedijos, Danijos, Norvegijos ir Islandijos viešųjų bibliotekų teikiamų paslaugų spektrą lemia nuostatos, jog biblioteka turi pasiekti ir tuos visuomenės narius, kurie dėl negalios, amžiaus ypatumų (senyvi žmonės, vaikai) ar motyvacijos stokos (žemas išsilavinimo ar integracijos laipsnis) negali joje lankytis ir (arba) naudotis tradiciniais spaudiniais. Autorės supažindina su specialiais leidinių tipais, naudojamais šiam darbui. Straipsnyje aptariama garsinė produkcija, lengvai skaitomi leidiniai ir knygos dideliu šriftu (nekalbama tik apie leidinius Brailio raštu, nes tai būtų atskira tema). Autorės pabrėžia, kad darbas su negalios žmonėmis, reikalaujantis iš bibliotekininko ypatingų pastangų ir gebėjimų, suteikia

¹²⁰ GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Helsinkio viešosios bibliotekos fenomenas. *Tarp knygų*, 1998, nr. 9, p. 13-19.

¹²¹ GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Viešųjų bibliotekų paslaugos negalios žmonėms. *Tarp knygų*, 1995, nr. 4, p. 14-17; nr. 5, p. 7-10.

profesinei veiklai papildomos prasmės. Kitame straipsnyje A. Glosienė¹²², pasiremddama užsienio, pirmiausia Šiaurės šalių, patirtimi teikiant paslaugas negalios ir senyviems žmonėms, pabrėžia, kad vienu ryškiausiu besikeičiančio socialinio bibliotekų vaidmens bruožu laikytina orientacija ne į visuomenę ir (ar) vartotojus apskritai, o į konkrečias grupes ir visuomenės segmentus. Tokiu segmentu XX a. pabaigoje tapo neįgalieji. Viena pagrindinių straipsnio idėjų – paskatinti Lietuvos bibliotekas segmentuoti savo bendruomenes.

Dėmesys Suomijos bibliotekininkystei nemažėja. V. Rimša paskelbė studiją *Mokslinės ir viešosios Suomijos bibliotekos*¹²³. Leidinyje pateikiama žinių apie Suomijos bibliotekų sistemą, tinklą, funkcijas, mokslinių ir viešųjų bibliotekų raidos tendencijas. Autorius atskleidžia, kad mokslinės ir viešosios bibliotekos veikia autonomiškai, bet jų veikla glaudžiai tarpusavyje susijusi. Suomijoje apskritai yra įveiktas bet koks žinybinis bibliotekų susiskaldymas ir ribotumas (Helsinkio universiteto biblioteka atlieka ir Suomijos nacionalinės bibliotekos funkcijas). Jis rašo, kad Skandinavijos bibliotekos modelio pamatas – valstybės vadovų, valdymo įstaigų ir pačios visuomenės teisingai suprasta bibliotekos misija ir įvertinta bibliotekos reikšmė mokslui, švietimui, kultūrai, informacijai, ekonomikai, technikos progresui. Tačiau šio modelio specifiniai bruožai (gana nuodugniai analizuoti A. Glosienės, A. Glosienės ir R. Petuchovaitės bendrose publikacijose) autoriaus dėmesio nesulaukė.

R. Petuchovaitė nagrinėja Vokietijos bibliotekininkystės raidos tendencijas ir bibliotekų veiklos specifiką¹²⁴. Autorė parodo, kad atsakomybė už bibliotekininkystės valdymą padalinta atskiroms politikos ir administracijos institucijoms. Ji detaliau analizuoja Giutersloho bibliotekos fenomeną. Straipsnyje atskleidžiama, kad biblioteka savo veiklą vertina ir lanksčiai keičia pagal rinkos tyrimų bei ekonominės analizės rezultatus. Bibliotekos pagrindinė paslaugų kūrimo ir fondų komplektavimo koncepcija – visų

¹²² GLOSIENĖ, Audronė. Bibliotekų paslaugos negalios ir senyviems žmonėms. In: *Viešųjų bibliotekų plėtra: Phare/OSI seminarų medžiaga = Public Library Development: The Materials of Phare/OSI Seminars*. Vilnius: ET informacijos ir dokumentacijos centras, 1998, p. 40-55.

¹²³ RIMŠA, Vytautas. *Mokslinės ir viešosios Suomijos bibliotekos*. Vilnius: LNB, 1998. 56 p.

¹²⁴ PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vokietijos bibliotekininkystės tendencijos ir realybė. *Tarp knygų*, 1999, nr. 3, p. 15-19.

medijų integracija, vartotojų segmentacija ir efektyvumas. Biblioteka teikia aktualias, kokybiškas paslaugas, bet ji nėra „viskuo visiems“. Autorė teigia, kad Giutersloho biblioteka fiksuoja netgi nedidelius aplinkos pasikeitimus ir pagal juos koreguoja ateities strategiją¹²⁵.

Lietuvai ketinant įstoti į ES ypatingą reikšmę turėjo A. Glosienės publikacijos. Žurnale „Tarp knygų“ A. Glosienė pristatė ES bibliotekų plėtros ir informacinės visuomenės kūrimo strategijas, planus ir iniciatyvas¹²⁶. „Informacijos moksluose“ A. Glosienė paskelbė straipsnį *Library Policy: European Projects and Lithuanian Perspectives (Bibliotekų politika: Europos projektai ir Lietuvos perspektyvos)*¹²⁷. Autorė tvirtina, kad atskirų valstybių nacionalinė bibliotekų politika yra fragmentiška, dažniausiai ji nėra savarankiška, o yra kurios nors kitos – kultūros arba informacijos – politikos dalis. Bibliotekos priklauso labai skirtingoms sferoms – socialinei, kultūros, informacijos, laisvalaikio, švietimo, mokslo ir kitoms. Daugelį šių sferų valstybėje administruoja skirtingos ministerijos ir kitos institucijos. Skirtingų tipų bibliotekos siekia skirtingų tikslų, o tai tik didina jų vaidmens visuomenėje dispersiškumą. A. Glosienė atkreipia dėmesį, kad ES nėra suformulavusi bendros bibliotekų politikos, nors bibliotekų potencialo išnaudojimo ir plėtros, naujų bibliotekos funkcijų kūrimo aspektai įtraukti į daugelį Europos Sąjungos projektų ir programų. Autorė konstatuoja, kad ES dokumentuose vienareikšmiškai pabrėžiama tiek nacionalinės informacijos ir bibliotekų politikos formavimo svarba, tiek būtinybė koordinuoti jas tarpusavyje, kuriant vieningą Europos informacinę visuomenę. A. Glosienės teigimu, nacionalinę Lietuvos bibliotekų politiką būtina koreliuoti ir derinti su: a) nacionaline informacijos ir kultūros politika; b) Europos Sąjungos direktyvomis bibliotekų plėtros ir informacinės visuomenės kūrimo klausimais.

Nagrinėjamu laikotarpiu pasirodo kelios užsienio bibliotekininkystės knygų recenzijos. Jas publikavo A. Glosienė, R. Racevičiūtė, K. Sinkevičius, Irena Krivienė. A. Glosienės recenzija *Mėginimas apibrėžti bibliotekos*

¹²⁵ Įdomi Vokietijos bibliotekų valdymo detalė: jei biblioteka nespėja pastebėti pokyčių būtinybės ir jų inicijuoti, ji įtraukiama į priverstinių permainų procesą.

¹²⁶ GLOSIENĖ, Audronė. Europos viešosios bibliotekos informacinėje visuomenėje: plėtros strategija ir iniciatyvos, *Tarp knygų*, 1998, nr. 12, p. 15-19.

¹²⁷ GLOSIENĖ, Audronė. Library Policy: European Projects and Lithuanian Perspectives. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 9, p. 44-52.

esmę¹²⁸, skirta R. Enmarko knygai *Defining Library's Activities (Bibliotekos apibrėžimo beiėškant)* (Goteborg: Centre for Library Research, Gotenborg University, 1990, 94 p.). Knygos autoriaus nuomone, pasak recenzentės, biblioteka yra tradicinė, įprasta ir kartu sunkiai apibrėžiama socialinė institucija. Jos kasdienę veiklą, rutinines operacijas, paskirtį ir tikslus skiria didžiulė praraja. Tai, matyt, ir sukelia sunkumų ieėskant bibliotekos definicijos, kuri atspindėtų ir jos vidinių, ir socialinių reikalavimų visumą. Recenzentė daug dėmesio skiria R. Enmarko teiginiui, kad pastaruoju metu konkuruoja bibliotekos kaip „informacijos centro“ ir kaip „kultūros židinio“ koncepcijos. R. Enmarkas imasi semantinės žodžių „informacija“ ir „kultūra“ analizės. Jis konstatuoja, kad „kultūros“ ir „informacijos“ konceptai priklauso visiškai skirtingiems semantiniams laukams. Abu semantiniai laukai ne mechaniėškai papildo vienas kitą, o sudėtingai persipina ir persidengia. Lietuviėškame kontekste, anot recenzentės, reikėšmingi du dalykai. Pirma, R. Enmarkas argumentuotai įrodo, kad požiūrių į biblioteką kaip „informacijos centrą“ ir „kultūros židinį“ antagonizmas realioje bibliotekos veikloje neegzistuoja. Informaciniai tikslai ir priemonės dažniausiai padeda atlikti kultūrinę funkciją. Antras pažymėtinas dalykas, kaip teigia recenzijos autorė, Lietuvos bibliotekininkams kiek naujas – bibliotekos kaip institucijos išskyrimas. Biblioteka yra ne tik žinių, informacijos, metainformacijos, estetinio patyrimo ir t. t. skleidimo ir įgijimo vieta – ji yra ir susitikimų, susirinkimų vieta.

R. Racevičiūtė recenzuoja autorių kolektyvo parengtą knygą *Building Community Information Networks: strategies and experiences (Bendruomenės informacijos tinklo kūrimas: strategija ir patirtis)* (Ed. By Sheila Pantry. London: Library Associations Publishing, 1999, 173 p.)¹²⁹. Recenzentė atkreipia dėmesį, kad keturiolikos esė rinkinyje galima rasti ir išsamių instrukcijų, pagal kokius kriterijus rinktis įrangą, ir bendro pobūdžio samprotavimų, padedančių suprasti bendruomenės informacijos tinklo (BIT) įtaką bendruomenės gyvenimui. R. Racevičiūtė atskleidžia, kaip autoriai pagrindžia BIT sampratą, jų organizavimą ir valdymą. Autoriai teigia, kad

¹²⁸ GLOSIENĖ, Audronė. Mėginimas apibrėžti bibliotekos esmę. *Tarp knygų*, 1994, nr. 3, p. 24-25.

¹²⁹ RACEVIČIŪTĖ, Rasa. Bendruomenės informacijos tinklo kūrimas: strategija ir patirtis. *Tarp knygų*, 2000, nr. 2, p. 15-18.

BIT sistemos pagrindas – kompiuterių tinklas, kurio „variklis“ yra vietos bendruomenės informacijos ir komunikacijos poreikiai, būtinybė į juos reaguoti ir ieškoti bendruomenės problemų sprendimo. Recenzijoje akcentuojamas autorių požiūris į VB vaidmenį kuriant BIT.

K. Sinkevičius aptaria leidinį *das Bibliothekswesen der Bundesrepublik Deutschland: ein Handbuch* (Vokietijos Federacinės Respublikos bibliotekininkystės vadovas). (Wiesbaden: Harrassowitz, 1999, 510 p.)¹³⁰. Recenzentas pažymi, kad knygoje dėstomi bendrieji VFR bibliotekų klausimai. Siekdamas supažindinti su vokiečių bibliotekų specifika, autorius atkreipia dėmesį, kad žemėms suteikta autonominė bibliotekų reikalų tvarkymo teisė. Nėra ir vienos bibliotekos, kuri oficialiai būtų įvardyta kaip nacionalinė, nacionalinei bibliotekai skiriamas funkcijas kooperuodamosi vykdo per 10 bibliotekų. Bibliotekininkystės vadove pažymima, rašo recenzentas, kad vokiečių viešosios bibliotekos nėra įpareigosotos tenkinti skaitytojų mokslinę paklausą ir tuo jos skiriasi, pavyzdžiui, nuo anglų ir amerikiečių viešųjų bibliotekų. VFR viešąsias bibliotekas steigia ir išlaiko tiek vietos savivaldos struktūros, tiek religinės (katalikų ar protestantų) bendrijos, tiek kitos organizacijos. K. Sinkevičius atkreipia dėmesį, kad į viešųjų bibliotekų kategoriją įtraukiamos ir „riboto viešumo“ bibliotekos, skirtos arba konkrečiai skaitytojų kategorijai, arba sudarančios apibrėžto profilio (turinio) fondą: vaikų, jaunimo ir mokyklų bibliotekos, muzikos ir meno leidinių bibliotekos, kalėjimų, kariuomenės, ligoninių (pacientų), aklųjų ir silpnaregių bibliotekos, pagaliau savitas vokiškųjų viešųjų bibliotekų sistemos komponentas yra fabričių darbininkų bibliotekos, įrengtos fabričių administracijų savo darbininkams.

I. Krivienė Konrado Umlaifo ir Daniello Sarnowskio knygos *Mediekunde. Bibliotheksarbeit 8 (Medijų vartotojai. Bibliotekų darbas 8)* (Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2000, 344 p.)¹³¹ recenzijoje atskleidžia, kad leidinyje analizuojami klausimai, susiję su nespausdintomis informacijos laikmenomis, jų paklausa ir pasiūla, šių leidinių vieta komplektuojant bibliotekų fondus. Dešimtyje knygos skyrių aptariama, kokio turinio leidiniai įrašomi į įvairias informacijos laikmenas, taip pat laikmenų turinio ir

¹³⁰ SINKEVIČIUS, Klemensas. Vokiečių bibliotekininkystės vadovas. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 335-339.

¹³¹ KRIVIENĖ, Irena. Nespausdintos informacijos laikmenos. *Ibidem*, p. 343-347.

formos įtaka pardavimui, gamybos mastai, gamintojai ir platintojai, techninė įranga, teisiniai naudojimosi aspektai ir kt. Recenzentė rašo, kad leidinyje apžvelgiama Vokietijos bibliotekų praktika, nagrinėjama, kokios bibliotekos kaupia ir pateikia skaitytojams nespausdintas informacijos laikmenas, kaip dažnai ir kokios žmonių grupės jomis naudojasi, kokio turinio laikmenas bibliotekos dažniausiai komplektuoja ir kiti klausimai. Siekdamos, kad šių leidinių paieška būtų greita, Vokietijos bibliotekos vis dažniau kuria hipersaitų kolekcijas – virtualiąsias bibliotekas, taip pat kopijuoja elektroninius leidinius, skaitmenizuoja turimų fondų popierinius leidinius. I. Krivienė pažymi, kad knygoje analizuojamos ir daug mažesnę reikšmę komplektuojant bibliotekų fondus turinčios radijo ir televizijos laidos, vaizdo tekstai, vaizdo ir muzikiniai įrašai.

R. Racevičiūtės, K. Sinkevičiaus, I. Krivienės recenzijos turi ne tik pažintinę reikšmę. Jos įvairiais aspektais naudingos Lietuvos bibliotekinkystei sprendžiant praktinės veiklos klausimus, kuriant skaitmenines bibliotekas, bendruomenės informacinius tinklus ir kt.

Mokslo raidą skatina tarptautinis bibliotekų bendradarbiavimas. Ypač naudinga kaimyninėms šalims keistis sukauptu patyrimu. V. Rimšos straipsnyje *Seminarai „LiLaEst“ ir Baltijos šalių nacionalinių bibliotekų mokslinė sąveika*¹³² išvardijami svarbiausi seminarų tikslai. Autoriaus tvirtinimu, seminarai turėjo didelę mokslinę reikšmę prognozuojant ir koordinuojant nacionalinių bibliotekų raidą – juose buvo generuojamos naujausios bibliotekinkystės idėjos, Baltijos šalių bibliotekų patirtimi tikrinami profesiniai sumanymai, darbai ir jų technologijos.

2004 m. K. Sinkevičius išleido knygą *Septyniolikos savaitių atradimai. Prisiminimų nuotrupos*¹³³. Autorius pateikia pluoštą prisiminimų apie dalyvavimą IFLA sesijose (K. Sinkevičius dalyvavo 17 IFLA sesijų). Jo teigimu, realybė parodė, kad dalyvavimas IFLA sesijoje buvo tarsi pasaulinės bibliotekinkystės tęstinė akademija. Kiekviena eilinė sesija suteikdavo vis dau-

¹³² RIMŠA, Vytautas. Seminarai „LiLaEst“ ir Baltijos šalių nacionalinių bibliotekų mokslinė sąveika. In: *Bibliotekinkystė'99. Nacionalinė biblioteka informacinėje visuomenėje: bibliotekinkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 2001, p. 39-51.

¹³³ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Septyniolikos savaitių atradimai: prisiminimų nuotrupos*. Vilnius: LNB, 2004. 158 p.

giau naujų žinių, atverdavo vis naujas „amerikas“, supažindindavo su vis išsamesne informacija apie pasaulinės bibliotekininkystės visumą.

4. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai

Aptariamuoju laikotarpiu rezultatyviai tyrinėjami reti, seni (iki 1864 m.) leidiniai ir rankraščiai. Mokslinius tyrimus šioje srityje daugiausia atlieka bibliotekų darbuotojai. Pažymėtina, kad šis veiklos baras reikalauja specifinių ne tik knygotyros, bibliografijos, bet ir archyvistikos, istorijos, kitų mokslų žinių. Publikacijas sąlygiškai galima skirstyti į dvi grupes. Pirmajai grupei priklausytų taikomieji tyrimai, kai pristatomi ir glaustai aprašomi reti leidiniai ir rankraščiai. Antrajai grupei priskiriami tyrimai, kai reti leidiniai ir rankraščiai ne tik aprašomi, bet ir siekiama atskleisti jų reikšmę mokslui, kultūrai.

Retų leidinių tyrimų rezultatas – paskelbti labai svarbūs mūsų knyginio kultūros paveldo paminklai. Reikšmingus darbus atliko VUB darbuotojai. 1994 m. pasirodė Vilniaus universiteto elzevyrų katalogas¹³⁴. Elzevyrų rinkinį sudaro 394 knygos, dauguma jų parašytos lotynų kalba, šiek tiek prancūzų (12 knygų), kitos – vokiečių, italų, olandų (vos po vieną ar dvi knygas). Elzevyrų katalogo pratarmės autorius¹³⁵ siekia atskleisti, kaip elzevyrai atkeliavo į Lietuvą, taip pat ir į biblioteką. Autorius konstatuoja, kad VU bibliotekos elzevyrai yra daugiausia humanitarinio pobūdžio, o knygų būklė rodo, kad iš jų buvo mokomasi.

2003 m. išėjo Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipų katalogas¹³⁶. Paleotipų katalogą sudaro 1409 pavadinimų paleotipų, saugomų VUB, įrašai. Tarp jų yra unikalių leidinių, kurių pasaulyje išlikę tik keletas egzempliorių. Tai pirmoji knyga lietuvių kalba – Martyno Mažvydo „Katekizmas“ (1547), pirmoji Vilniuje ir LDK spausdinta knyga – Pranciškaus Skorinos „Apaštalas“ (1525), pirmoji knyga prūsų kalba „Prūsų katekizmas“ (1545) ir kt. Paleotipai apibūdinami Irenos Daugirdaitės ir A. Pacevičiaus įžanginiuose

¹³⁴ *Vilniaus universiteto elzevyrai*: katalogas. Sudarė p. V. Račius. Vilnius: Mokslas, 1994. 118 p.

¹³⁵ Pavardė nenurodyta, matyt, tai sudarytojas Petras Vidas Račius.

¹³⁶ *Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai*: katalogas. Sudarė N. Feigelmanas, I. Daugirdaitė, p. V. Račius. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003. [LXVIII], 584 p.

straipsniuose¹³⁷. I. Daugirdaitė apžvelgia paleotipų chronologijos principus, spausdinimo geografiją, patekimo į VUB kelius, pateikia jų teminę charakteristiką. Autorė konstatuoja, kad VUB saugomų paleotipų geografija yra labai plati: jie spausdinti 54-iuose įvairių Europos šalių (Vokietijos, Italijos, Prancūzijos, Šveicarijos, Lenkijos, Lietuvos ir kt.) miestuose. A. Pacevičius konkretizuoja paleotipų patekimo į VUB kelius, apibūdina jų reikšmę LDK kultūriniam gyvenimui, aptaria proveniencijas.

Mūsų didžiųjų bibliotekų darbuotojai pagrindinį dėmesį skiria nusipelnusių Lietuvos kultūrai ir mokslui asmenų rankraštiniam palikimui pristatyti. Paskelbta serija publikacijų apie LNB saugomus asmenų rankraščius. Paprastai jos apsiriboja dokumentų pristatymu, jų trumpu aprašymu. Žurnale *Tarp knygų* pasirodė publikacijos apie V. Biržiškos (J. Steponaitienė), kompozitoriaus Juozo Naujalio, istorikės ir bibliografės Marijos Urbšienės-Mašiotaitės, istoriko Zenono Ivinskio, aktorės Unės Babickaitės (Rima Dirsytė) rankraštinių palikimą¹³⁸. *Lietuvos istorijos metraštyje* J. Steponaitienė pristatė Eduardo Volterio¹³⁹, R. Dirsytė – didikų Kosakovskių šeimos¹⁴⁰, Dalia Tarailienė – kraštotyrininko, muziejininko, esperantininko Juozo Petruolio ir kraštotyrininko, pedagogo, muziejininko Juozo Mickevičiaus rankraštinių palikimą¹⁴¹, Rasa Narbutaitė – Mažosios Lietuvos istorinių aktų fondą¹⁴². Be to, J. Steponaitienė LNB mokslo darbuose apžvelgė bibliotekos naujai įsigytus rankraščius¹⁴³.

¹³⁷ DAUGIRDAITĖ, Irena. Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai. In: *Ibidem*, p. VII-XVI; PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos knygos kultūra ir paleotipų proveniencijos. In: *Ibidem*, p. XVII-XXV.

¹³⁸ STEPONAITIENĖ, Jolita. Vaclovo Biržiškos rankraštinių palikimas Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1995, nr. 1, p. 31-33; DIRSYTĖ, Rima. Juozo Naujalio rankraščiai Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1994, nr. 4, p. 24-26; Archyvą turime. Ar sulauksime monografijos? *Tarp knygų*, 1995, nr. 6, p. 33-37; Istoriko Zenono Ivinskio rankraščiai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1998, nr. 6, p. 24-28; Tarnavusi grožiui. *Tarp knygų*, 1997, nr. 6, p. 33-35.

¹³⁹ STEPONAITIENĖ, Jolita. Eduardo Volterio fondas Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1994, 1995, p. 261-270.

¹⁴⁰ DIRSYTĖ, Rima. Kosakovskių šeimos archyvas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1997, 1998, p. 429-439.

¹⁴¹ TARAILIENĖ, Dalia. Kraštotyrininko ir muziejininko J. Petruolio rankraštinių palikimas Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1995, 1996, p. 351-355; Juozo Mickevičiaus rankraštinių palikimas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1996, 1997, p. 450-453.

¹⁴² NARBUTAITĖ, Rasa. Mažosios Lietuvos istorinių aktų fondas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998, 1999, p. 383-387.

¹⁴³ STEPONAITIENĖ, Jolita. Naujovių dešimtmetis Rankraščių skyriuje. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989-1998)*. Vilnius: LNB, 1999, p. 21-24.

Panašaus pobūdžio straipsniai skelbiami reikšmingų jubiliejų proga. Minint laikraščio „Aušra“ pasirodymo 110-ąsias metines „Knygotyroje“ paskelbti J. Steponaitienės, Nijolės Šulgienės, Danutės Labanauskienės, Rimvydo Juškevičiaus straipsniai, kuriuose apibūdinama archyvinė medžiaga apie „Aušrą“, saugoma LNB, VUB, LMAB rankraštynuose, rankraštiniai ir spausdinti dokumentai Kauno technologijos universiteto bibliotekoje¹⁴⁴. Publikacijose rasime informacijos apie laikraščio redaktorius, bendradarbius, leidėjus, jo platinimą ir kt.

LNB Retų knygų ir rankraščių skyriuje saugoma 10 bažnytinių žinybų archyvų. Dalis jų – Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos, Kaltinėnų bažnyčios, Raguvos bažnyčios, Troškūnų bažnyčios ir vienuolyno bei Upynos bažnyčios archyvai – detaliai apibūdinti R. Dirsytės straipsnyje¹⁴⁵. Autorė atskleidžia, kad didžiausios apimties, išsamiausias yra Žemaičių (Telšių) vyskupijos seminarijos archyvas. Fondo chronologinės ribos – nuo 1500 iki 1943 m. Ji pažymi, kad nedideliame Upynos bažnyčios fonde yra vyskupo Motiejaus Valančiaus ganytojiški raštai parapijiečiams dėl blaivybės brolių steigimo ir blaivybės platinimo lietuvių kalba.

LNB Retų knygų ir rankraščių skyriuje saugomų Brandenburgo kurfiurstystės, Prūsijos kunigaikštystės ir Prūsijos karalystės oficialiųjų raštų rinkinį apžvelgia R. Narbutaitė¹⁴⁶. Nors, anot autorės, fondas dar nesutvarkytas (straipsnis paskelbtas 2003 m.), ji išvardija ir glaustai analizuoja kai kurių dokumentų grupes. Atkreipiamas dėmesys, kad skyriuje saugomi ne tik minėtų valstybių valdovų oficialūs dokumentai, bet ir Lenkijos karalių, LDK didžiųjų kunigaikščių Stepono Batoro (1582), Vladislavo IV (1653) Jono Kazimiero (1652), Rusijos imperatorių Jelizavetos (1757–1760), Petro III (1762) ir kitų valdovų dokumentai. Grupė dokumentų atspindi Prūsijos

¹⁴⁴ STEPONAITIENĖ, Jolita. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Knygotyra*, 1995, t. 22 (29), p. 91-94; ŠULGIENĖ, Nijolė. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. *Ibidem*, p. 95-101; LABANAUSKIENĖ, Danutė. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Ibidem*, p. 109-108; JUŠKEVIČIUS, Rimvydas. Aušrininkų palikimas Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. *Ibidem*, p. 109-113.

¹⁴⁵ DIRSYTĖ, Rima. Bažnytinių žinybų fondai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Bibliografija*, 2001, 2002, p. 71-83.

¹⁴⁶ NARBUTAITĖ, Rasa. Prūsijos oficialiųjų raštų rinkinys Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Knygotyra*, 2003, t. 42, p. 248-261.

santykius su Napoleono Prancūzija. Straipsnyje detaliau pristatomi potvarkiai lietuvių kalba, taip pat dokumentai, skirti Prūsijoje 1709–1711 metais siautusiai marui.

Po Antrojo pasaulinio karo į Lietuvos MA biblioteką buvo pervežtos be priežiūros likusios knygos, periodiniai leidiniai ir rankraščiai iš Karaliaučiaus universiteto, valstybinio archyvo ir kitų Rytprūsių vietovių. Onos Bliūdžiūtės straipsnyje *Karaliaučiaus proveniencijos XVI a. spaudiniai vokiečių kalba Lietuvos MA bibliotekoje*¹⁴⁷, jos ir Dalios Bikauskienės to paties pavadinimo straipsnyje vokiečių kalba¹⁴⁸ apibūdinamos Retų spaudinių skyriuje saugomos Karaliaučiaus knygos. Autorės atkreipia dėmesį, kad šios vokiškos knygos rodo XVI amžiuje atsiradusios vokiečių nacionalinės raštijos turtingumą ir įvairovę. Turinio atžvilgiu Karaliaučiaus proveniencijos vokiškųjų leidinių didžiausią dalį sudaro teologiniai arba teologiniai-filosofiniai raštai (maždaug 60 proc. viso fondo vokiečių k.), istoriniai leidiniai – apie 25 proc. viso fondo, medicininio turinio spaudinių yra apie 4 proc. ir pan. Tarp gausiausių grupę sudarančių teologinių raštų autorių dominuoja protestantai, dažniausiai – Martinas Lutheris, Philippas Melanchthonas, Huldrychas Zwinglis. Aptariamai ir lotyniški leidiniai, didžiąją jų dalį sudaro teologiniai, taip pat yra istorinių, medicinai skirtų leidinių, žodynų, gramatikų.

Analitinis požiūris būdingas Gitos Kanišauskaitės publikacijoms. Autorė nagrinėja Kretingos bernardinų vienuolyno fondą¹⁴⁹. Ji pažymi, kad mūsų laikus pasiekė tik nedidelė šio archyvo dalis, kuri pateko į LSSR mokslų akademijos biblioteką, o ne dingo, kaip teigiama istoriografijoje. G. Kanišauskaitė apžvelgia Kretingos vienuolyno ir bažnyčios aktus, parapijiečių sąrašus, įvairius vienuolių užrašus, kitų religinių organizacijų – Kretingos stačiatikių cerkvės, Troškūnų ir Kauno vienuolynų – kai kurias dokumentų grupes. Autorės požiūriu, Kretingos bernardinų fondas puikiai

¹⁴⁷ BLIŪDŽIŪTĖ, Ona. Karaliaučiaus proveniencijos XVI a. spaudiniai vokiečių kalba Lietuvos MA bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001–2002*, 2004, p. 69-74.

¹⁴⁸ BLIŪDŽIŪTĖ, Ona; BIKAUŠKIENĖ, Dalia. Drucke Königsberger Provenienz in der Akademiebibliothek Vilnius – das 16. Jahrhundert. In: *Königsberger Buch- und Bibliotheksgeschichte*. Köln: by Böhlau Verlag GmbH & Cie, 2004, p. 519-546.

¹⁴⁹ KANIŠAUSKAITĖ, Gita. Kretingos bernardinų vienuolyno fondas Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2002, 2003, t. 1, p. 157-164.

atspindi tarpukario pranciškonų (bernardinai – pranciškonų ordino šaka) vidaus gyvenimą, Kretingos ir visos Lietuvos visuomenę, jos pasaulėvoką. Kauno benediktinių, Kretingos bernardinų ir Linkuvos karmelitų fondus LMA VB pristatė G. Drungilienė [Kanišauskaitė] tarptautinėje konferencijoje skaitytame pranešime *Moksliniai lenkų-lietuvių kontaktai archyvinių ir bibliotekinių rinkinių šviesoje* (2004)¹⁵⁰. Jame apibūdinama archyvų istorija, analizuojamos fondų sudėties ypatybės. Autorės tvirtinimu, išlikę Linkuvos, Kauno ir Kretingos vienuolynų archyvai parodo vienuolynų vidaus gyvenimą, atspindi miestelio ar miesto, kuriame jie buvo įsikūrę, įvykius, atskleidžia ūkinę veiklą, žemėvaldos istoriją, kasdienybę. Ji konstatuoja, kad šie trys skirtingų vienuolių archyvai yra panašūs tematika. Aptariamoms vienuolynų archyvų medžiagos panaudojimo perspektyvos. G. Drungilienės nuomone, istoriografijoje stinga vienuolių vidaus gyvenimo, buities, jų mentaliteto tyrimų. Nurodomos kitos galimų tyrimų kryptys: vienuolyno ir parapijos santykis (metrikų knygos), dviejų luomų – vienuolių ir bajorų santykis (vienuolyno žemėvaldos ypatumai).

LMA bibliotekos įkūrėjo Tado Vrublevskio rankraštinį palikimą nagrinėja Danutė Labanauskienė¹⁵¹. Autorė atskleidžia, kaip buvo kaupiami žymiausi rankraščių rinkiniai, kas šioje veikloje T. Vrublevskiui talkino, kokias kolekcijas sudarė jis pats ir kas jose saugoma. Ji konstatuoja, kad T. Vrublevskio įgyti rankraščiai rodo jo paties sumanytą ir pasirinktą tinkamą jų klasifikavimo, komplektavimo sistemą. T. Vrublevskio vardu pavadintame fonde saugomi teisinės veiklos rankraščiai ir autografai, jo gintos garsios politinės teismo bylos. Kituose fonduose aptinkame bajorų šeimų genealogijų, testamentų, kilnojamojo turto sąrašų, filomatų rankraščių, Motiejaus Valančiaus 1861–1863 m. atsišaukimų į liaudį ir kitokių dokumentų. Unikaliausias, kaip tvirtina D. Labanauskienė, yra T. Vrublevskio ilgus dešimtmečius kauptas žymių asmenų laiškų rinkinys.

Kelios publikacijos skirtos rankraštiniam palikimui VUB. Algimantas

¹⁵⁰ DRUNGILIENĖ, Gita. Vienuolynų fondai Lietuvos mokslų akademijos rankraščių skyriuje. In: *Moksliniai lenkų-lietuvių kontaktai archyvinių ir bibliotekinių rinkinių šviesoje = Polsko-litewskie kontakty naukowe w świetle zbiorów archywalnych i bibliotecznych*: [tarptautinės konferencijos medžiaga]. Warszawa: Lenkijos mokslų akademijos archyvas. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2004, p. 175-181.

¹⁵¹ LABANAUSKIENĖ, Danutė. Tado Vrublevskio rankraščių kolekcijos. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001/2002*, 2004, p. 11-15.

Katilius *Lietuvos istorijos metraštyje* apibūdino istorijos profesoriaus Z. Ivinskio rankraštinį palikimą VUB¹⁵². Straipsnis papildė R. Dirsytės minėtą publikaciją apie Z. Ivinskio rankraštinį palikimą LNB. Evelina Pabrėžaitė paskelbė straipsnį *Pogrindžio spauda Vilniaus universiteto bibliotekos Prano Račiūno asmens fonde*¹⁵³. Autorė apibūdina P. Račiūno spaudos rinkinio kaupimo aplinkybes, saugojimo sąlygas¹⁵⁴.

VU bibliotekos rankraštyną papildydavo įvairios dovanos, tarp jų ir itin unikalios. 1993 m Rankraščių skyriaus pergamentų kolekciją papildė dar vienas pergamentas, datuojamas 1209 metais. Apie šį seniausią pergamentą publikaciją paskelbė Irena Katilienė¹⁵⁵. Į Lietuvą jis atkeliavo su Augusto Šuazelio šeima¹⁵⁶. Rankraštis rašytas lotynų kalba, vėlesni įrašai – prancūzų kalba. Straipsnyje pridėtas pergamento tekstas ir jo vertimas į lietuvių kalbą.

Rankraščiai, kaip ir knygos, turi savo likimą. Rankraščių istorija sudėtinga, kai kada – tragiška, o surasti rankraščiai neretai pateikia sensacingų faktų. Apie tai liudija istorikės Redos Griškaitės publikacijos. Straipsnyje *Stanislovo Moravskio rankraštinis palikimas Vilniaus bibliotekose*¹⁵⁷ atkreipiamas dėmesys, kad Vilniaus universiteto auklėtinio, gydytojo ir rašytojo, ypač pagarsėjusio savo memuarine kūryba, Stanislovo Moravskio (1802–1853) rankraštinis palikimas kadaise sudarė kelias dešimtis tomų ir sąsiuvinų. Dalis rankraščių žuvo per Antrąjį pasaulinį karą. Straipsnio autorei pavyko rasti dalį laikomų dingusiais S. Moravskio tekstų – juodraštinis jų variantus Lietuvos mokslų akademijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo ir Vilniaus universiteto bibliotekų rankraštynuose. Aptikti juodraščiai atskleidė itin nemalonią aplinkybę: autentiški Stanislovo Moravskio tekstai iš tikrųjų mums buvo nežinomi, nes juos skelbiant buvo kupiūruojami.

¹⁵² KATILIUS, Algimantas. Profesoriaus Z. Ivinskio rankraštinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998, 1999, p. 390-394.

¹⁵³ PABRĖŽAITĖ, Evelina. Pogrindžio spauda Vilniaus universiteto bibliotekos Prano Račiūno asmens fonde. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 213-219.

¹⁵⁴ Kunigas P. Račiūnas buvo vienas iš *Lietuvos Katalikų bažnyčios kronikos* sumanytojų ir nuolatinis jos bendradarbis, redagavo pogrindžio *Aušrą*.

¹⁵⁵ KATILIENĖ, Irena. Seniausias Vilniaus universiteto bibliotekos pergamentas. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 172-178.

¹⁵⁶ Augustas Gufjė-Šuazelis – prancūzų diplomatas ir archeologas, Prancūzijos akademijos narys. Grafiai Šuazeliai iki Antrąjo pasaulinio karo valdė Platelius. Pergamento perdavėjai – Vladas ir Veronika Kulbokai.

¹⁵⁷ GRIŠKAITĖ, Reda. Stanislovo Moravskio rankraštinis palikimas Vilniaus bibliotekose. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2001, 2002, [t.] 1, p. 87-114.

R. Griškaitė nustatė, kad daugiausia žalos padarė pagrindiniai S. Moravskio kūrybos leidėjai A. Czartkowskis ir H. Mościckis, kurie su memuaristo rankraščiais iš tikrųjų elgėsi kaip su savo nuosavybe, be jokių skrupulų juos „karpė“, keitė jų sistemą. Straipsnyje aptarti rankraščiai užpildo pagrindines ligi šiol egzistavusias S. Moravskio kūrybinio palikimo spragas.

R. Griškaitė VUB Rankraščių skyriuje rado Dominyko Cezarijaus Chodzkos rankraštį¹⁵⁸. Jo analizės išdava tapo gana sensacingas straipsnis *Dominykas Cezarijus Chodzka – Simono Daukanto kolega*¹⁵⁹. Straipsnyje atskleisti jo ir lietuvių istoriko S. Daukanto ryšiai, jų dalykinė komunikacija kaupiant ir populiarinant senosios Lietuvos istorijos šaltinius. Autorė teigia, kad pavyko atkurti vos kelis Dominyko Cezarijaus Chodzkos ir Simono Daukanto bendravimo epizodus, tačiau net tyrinėjimų ir šaltinių stokos apribota Daukanto ir Chodzkos ryšių rekonstrukcija suteikia galimybę pamatyti kiek kitokį Daukantą. Kaip mokslinę sensaciją galima pateikti ir faktą apie galimus Daukanto kontaktus su kita iškilia asmenybe – Vilniaus meno mokyklos auklėtiniu, dailininku ir visuomenės veikėju Vincentu Smakausku. R. Griškaitės teigimu, rastas rankraštis įrodo, kad Daukanto aplinka buvo daug spalvingesnė, negu iki šiol manyta.

Kauno technologijos universiteto bibliotekos Retų knygų skyriuje yra Lietuvos bibliotekininkų draugijos (LBD) archyvas. N. Lietuvninkaitė LNB leidinyje *Bibliografija* apibūdino 1931–1941 metų LBD archyvą¹⁶⁰. Reikšmingiausią jo dalį, kaip pažymi autorė, sudaro LBD korespondencija su tarptautine bibliotekininkų sąjunga (TBS), Latvijos ir Estijos bibliotekininkų draugijomis, trečiojo Pabaltijo bibliotekininkų kongreso organizavimo medžiaga. Autorės tvirtinimu, archyvas teikia vertingos informacijos norintiems tyrinėti LDB.

Plečiasi tiriamosios veiklos geografija. Mokslininkų dėmesio sulaukė lituanikos leidiniai Vokietijoje, Lenkijoje, Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Švedijoje. D. Kaunas pateikė žinių apie lituanikos dokumentus Berlyno

¹⁵⁸ Dominik Cezary Chodźko (1796–1863) – literatas, vertėjas, pedagogas, vienas aktyviausių Vilniaus archeologijos komisijos narių.

¹⁵⁹ GRIŠKAITĖ, Reda. Dominykas Cezarijus Chodzka – Simono Daukanto kolega. *Archivum Lithuanicum*, 2003, t. 5, p. 263–296.

¹⁶⁰ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Lietuvos bibliotekininkų draugijos archyvas (1931–1941). *Bibliografija*’95, 1997, p. 64–66.

Prūsijos kultūros palikimo valstybiniame archyve, apžvelgė lituanikos leidinius Prūsijos kultūros palikimo valstybinėje bibliotekoje¹⁶¹. Autorius pažymi, kad Prūsijos kultūros palikimo valstybiniame archyve pokario metais buvo sutelkti bemaž visi svarbiausieji Mažosios Lietuvos feodalizmo laikotarpio archyvai. Daugiau dėmesio D. Kaunas skyrė Prūsijos kultūros palikimo valstybinėje bibliotekoje saugomiems retiems spaudiniams, kurių Lietuva neturi, apibūdinti. Beje, bibliotekoje saugomi keli, anksčiau tyrinėtojams buvę neprieinami L. Rėzos veikalai.

Nemažai senų lietuviškų knygų yra Krokuvos bibliotekose ir muziejuose. D. Kaunas apibūdino šiame mieste aptiktus Mažosios Lietuvos senuosius leidinius, tarp jų – iki tol bibliografams nežinotus 27 leidinius¹⁶². A. Navickienė domėjosi XVII–XIX a. lietuviškais leidiniais Krokuvoje, detaliau apžvelgė 1795–1864 m. leidinius, tarp kurių yra bibliografinių retenybių¹⁶³. Autoriams nekyla abejonių, kad tolesnės lietuviškų knygų paieškos Lenkijoje yra perspektyvios ir laukia tyrinėtojų. V. Žukas straipsnyje *Mikalojaus Akelaičio rankraščiai Lenkijos bibliotekose*¹⁶⁴ teigia, kad Lenkijos bibliotekose laikomi M. Akelaičio (1829–1887) rankraščiai gerokai papildo jo kūrybinio palikimo vaizdą. Jo tvirtinimu, didelė Akelaičio rankraštinio palikimo dalis yra saugoma Nacionalinėje bibliotekoje Varšuvoje, Krokuvos universiteto Jogailos bibliotekoje, Lenkijos kraštotyros draugijos archyve Vroclave ir Lenkijos mokslų akademijos Kurniko bibliotekoje. Pavyzdžiui, Nacionalinėje bibliotekoje Varšuvoje yra Akelaičio rankraščių aplankalas „Eilėraščiai“ („Wiersze“), jame – Akelaičio laišakai, straipsniai ir kiti dokumentai.

A. Navickienė ir Janet Zmroczek paskelbė straipsnį apie lietuviškų knygų rinkinį Britų bibliotekoje¹⁶⁵. Autorės supažindina su pirmaisiais lituanikos tyrėjais, apsilankiusiais Britų bibliotekoje. Jos apžvelgia lietuviškų knygų rin-

¹⁶¹ KAUNAS, Domas. Vakarų Berlyno bibliotekų knygotyrinė lituanika. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 2, p. 26-29; nr. 3, p. 30-33.

¹⁶² KAUNAS, Domas. Krokuvos lietuviškoji knyga. *Tarp knygų*, 1992, nr. 9, p. 14-18.

¹⁶³ NAVICKIENĖ, Aušra. 1795–1864 m. lietuviškos knygos Krokuvos bibliotekose. *Bibliografija* 95, 1997, p. 67-71.

¹⁶⁴ ŽUKAS, Vladas. Mikalojaus Akelaičio rankraščiai Lenkijos bibliotekose. In: ŽUKAS, Vladas. *Literatūros pabarėse*. Vilnius: VU leidykla, 2000, [t.] 1, p. 143-150.

¹⁶⁵ NAVICKIENĖ, Aušra; ZMROCZEK, Janet. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 249-289.

kinį, remdamosi naujais šios kolekcijos tyrimo duomenimis. Apsiribota tik lietuviškų knygų ir brošiūrų, išspausdintų 1547–1904 m., paieška ir jų analize. Pateiktas abėcėlinis visų knygų egzempliorių sąrašas, sudaryta teminė lentelė. Autorės teigia, kad pirmoji Britų muziejaus lietuviška knyga – 1680 m. katekizmas *Pradžia pamoksla* iš Hanso Sloano knygų rinkinio.

A. Baziūnienės straipsnyje¹⁶⁶ atskleidžiama, kaip Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos dalis (1076 knygos) pateko į Helsinkio universiteto biblioteką. Autorė pažymi, kad Rusijos mokslų akademijos biblioteka ir Helsinkio universiteto biblioteka 1829 m. išleido Helsinkio universitetui tuometės Rusijos mokslų akademijos padovanotų knygų katalogą (*Collections donated by the Academy of Sciences of St. Petersburg to the Alexander University of Finland in 1829: an Annotated Catalogue Compiled by Sikka Havu and Irina Lebedeva / Helsinki University Library; Library of Russian Academy of Sciences. Helsinki: Helsinki University Library, 1997, 813 p.*). Iš 1076 perduotų knygų 820 yra identifikuotos ir aprašytos kataloge. Anot autorės, katalogas – tai rimta būsimų tyrinėjimų medžiaga, puiki mokslinė bazė, be kurios neįsivaizduojama Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos istorijos studijų ateitis.

Kitame A. Baziūnienės straipsnyje¹⁶⁷ informuojama, kad Vokietijoje gyvenantis Thomas Niewodniczanskis (Tomasz Niewodniczański) turi surinkęs vieną iš turtingiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėlapių ir dokumentų asmeninę kolekciją. Jo asmeninis Lenkijos ir LDK senosios kartografijos rinkinys, anot autorės, yra vienas didžiausių Europoje ir, ko gero, pasaulyje. Thomas Niewodniczanskis (g. 1933) kilęs iš Vilniaus. Pasak autorės, sentimentai gimtajam Vilniui lėmė, jog T. Niewodniczanskio asmeninėje bibliotekoje sukaupta labai daug vertingos lituanikos.

D. Kaunas supažindina su lituanikos knygų paieška Švedijos bibliotekose, pateikia rastų knygų bibliografinį sąrašą¹⁶⁸. Aprašytos 78 lituanikos knygos, išspausdintos iki 1940 m. Beveik visi jų egzemplioriai Lietuvos bibliografijos veikaluose neregistruoti.

¹⁶⁶ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lietuvos didikų knygų Helsinkio universiteto bibliotekoje. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 284–290.

¹⁶⁷ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lituanika Thomo Niewodniczanskio rinkiniuose. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1999, 2000, p. 58–67.

¹⁶⁸ KAUNAS, Domas. Švedijos Lituanica. In: *Praeities baruose*: skiriama akademikui Vytautui Merkiui 70-ies metų jubilėjaus proga. Vilnius: Žara, 1999, p. 331–351.

Filologės, Lietuvos senosios literatūros tyrinėtojos Jolantos Gelumbeckaitės straipsnyje *Bibliotheca Augusta, jos istorija ir lietuviškos knygos*¹⁶⁹ apžvelgiama Žemutinės Saksonijos mieste Wolfenbüttelyje esanti Hercogo Augusto biblioteka – *Bibliotheca Augusta*¹⁷⁰. J. Gelumbeckaitė, siekdama įvertinti šios bibliotekos sąsajas ir reikšmę Lietuvos kultūrai, nagrinėja jos istoriją ir europinį kontekstą. Autorė pažymi, kad bibliotekoje saugomos itin reikšmingos Lietuvos kultūrai knygos: Wolfenbüttelio postilė, Danieliaus Kleino gramatika, Alberto Vijūko-Kojalavičiaus Lietuvos istorija, išleista 1650 metais Gdanske, Mikalojaus Radvilos pastangomis Lietuvos Brastoje 1563 metais išleista lenkiška Biblija ir kt. Straipsnyje aptariamas knygų atsiradimo ir plitimo istorinis kontekstas, proveniencijos. J. Gelumbeckaitės manymu, tolesni tyrimai šia geografine ir kultūrine kryptimi dar gali atverti netikėtų atradimų, padėsiančių pildyti esamas lietuvių kalbos, raštijos ir kultūros istorijos spragas. 2002–2003 metais šioje bibliotekoje vykę Lietuvos kultūros renginiai aptarti filologo Jurgio Pakerio straipsnyje¹⁷¹.

5. Bibliotekų istorijos tyrinėjimai

Terminas „Senoji Lietuvos biblioteka“ čia vartojamas sąlygiškai. Pirmam poskyriui priskiriama epocha iki 1904 metų. Tais metais buvo panaikintas spaudos draudimas, susidarė palankesnės veiklos sąlygos lietuviškoms bibliotekėlėms. Poskyryje apžvelgiamos mokslo publikacijos, skirtos ir Mažosios Lietuvos bibliotekoms. XX amžiaus Lietuvos bibliotekininkystės istorija suskirstyta į du etapus. Skiriamoji riba – 1940 metai.

5.1. Senoji Lietuvos biblioteka

Senąją Lietuvos biblioteką daugiausia tyrinėja knygotyrininkai. Jų darbuose bibliotekų istorija nagrinėjama platesniame knygos istorijos kontekste. Nemenkas yra filologų, istorikų indėlis tyrinėjant senąją biblioteką.

¹⁶⁹ GELUMBECKAITĖ, Jolanta. *Bibliotheca Augusta, jos istorija ir lietuviškos knygos*. *Archivum Lithuanicum*, 2000, t. 2, p. 75–98.

¹⁷⁰ Biblioteka įkurta Braunschweigo-Lüneburgo hercogo Augusto Jaunesniojo (1579–1666) 1604 metais.

¹⁷¹ PAKERYS, Jurgis. Lietuvos kultūros istorija Hercogo Augusto bibliotekoje Wolfenbüttelyje: 2002–2003 metų renginiai. *Archivum Lithuanicum*, 2003, t. 5, p. 419–422.

Paskelbta kelios dešimtys straipsnių, ginamos disertacijos, pasirodo fundamentalių darbų.

Lietuviškos knygos plitimą Europos bibliotekose, asmenines Mažosios Lietuvos mokslininkų, kultūrinio sąjūdžio atstovų bibliotekas tyrinėja D. Kaunas. Jo straipsnyje *Senoji lietuviškoji knyga Europoje*¹⁷² pabrėžiama, kad XVI–XVII a. lituanistiniai leidiniai tik minimaliai plito Europoje, tačiau situacija pakito XVIII a., kai lietuviškos knygos dėl Švietimo epochos poveikio buvo pripažintos kaip vienas svarbiausių tautos intelekto reiškimosi šaltinių. Autorius pažymi, kad tautoms bendrauti labiau palankios buvo protestantiškų kraštų kultūros. Mažosios Lietuvos lietuvių knyga, kaip ir latvių bei estų, Europoje sulaukė daug daugiau dėmesio, negu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės spaudos leidiniai. Itin sudėtingas klausimas, į kurį bando atsakyti autorius, yra senosios lietuviškos knygos paplitimas už pačių lietuvių gyvento regiono – Mažosios ir Didžiosios Lietuvos – ribų. D. Kauno duomenimis, lietuviškas knygas sistemingai kaupė tik Prūsijos karališkoji Berlyne ir Halės universiteto bibliotekos. Atsitiktinai, dažniausiai kartu su dovanotomis kolekcijomis spaudiniai lietuvių kalba patekdavo į Londono, Paryžiaus ir Romos institucines bei valstybines saugyklas.

D. Kaunas tyrinėja asmenines bibliotekas. Pasirodo jo publikacija *Pėteris fon Bolenas ir jo biblioteka*¹⁷³. Straipsnyje autorius aptaria Karaliaučiaus universiteto sanskritologijos profesoriaus Pėterio fon Boleno (1796–1840) nuopelnus lituanistikai, apibūdina jo biblioteką. Surinkti ir apibendrinti faktai apie jo bibliotekos likimą. (Vėliau kiek papildytas D. Kauno straipsnis tuo pačiu pavadinimu pasirodė jo 1999 metų leidinyje „Knygos dalia. Mažosios Lietuvos knygos istorijos tyrinėjimai“¹⁷⁴). 1993 metais išėjo D. Kauno knyga *Donelaičio žemės knygiai*. Joje nuodugnai apžvelgiama Mažosios Lietuvos veikėjo Enzio Jagomasto (1870–1941) asmeninė biblioteka¹⁷⁵. Autorius atskleidžia, kaip E. Jagomastas – visuomenės, kultūros veikėjas, spauštuvi-

¹⁷² KAUNAS, Domas. Senoji lietuviškoji knyga Europoje. *Tarp knygy*, 1991, nr. 8, p. 21–24; nr. 9, p. 26–29.

¹⁷³ KAUNAS, Domas. Pėteris fon Bolenas ir jo biblioteka. *Knygotyra*, 1992, t. 18 (25), p. 12–24.

¹⁷⁴ KAUNAS, Domas. Peteris von Bohlenas ir jo biblioteka. In: KAUNAS, Domas. *Knygos dalia: Mažosios Lietuvos knygos istorijos tyrinėjimai*. Vilnius: Pradai, 1999, p. 44–60.

¹⁷⁵ KAUNAS, Domas. Enzio Jagomasto knygy likimas. In: KAUNAS, Domas. *Donelaičio žemės knygiai: bibliofilijos apybraižos*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 217–226. Autorius pateikia įdomią detalę: apie 20 retų šio rinkinio lituanistikos leidinių Mažosios Lietuvos delegacija 1920 m. nusižėžė į Paryžiaus konferenciją ir perdavė santarvininkams kaip Mažosios Lietuvos lietuviškumo įrodymą.

ninkas, leidėjas, būdamas aistringas bibliofilas, sukaupe unikalų senosios spaudos rinkinį. Straipsnyje aptariami spaudos leidinių, knygų, rankraštinių dokumentų įsigijimo būdai. Po E. Jagomasto tragiškos mirties vertingiausias knygos, kaip pažymi autorius, matyt buvo išvežtos į Vokietiją, kitos pateko į Lietuvos bibliotekas. Knygoje apibūdinama taip pat lietuvių kultūros, tautinio sąjūdžio veikėjo Jono Birškaus (1873–1959) asmeninė biblioteka¹⁷⁶. Publikuojamos ir populiarios apybraižos apie tautinio sąjūdžio veikėjo Jono Padago, taip pat trijų rašytojų – Ievos Simonaitytės, Hermano Zudermano, Johaneso Borovskio – asmenines bibliotekas.

Praėjusio amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje Didžiosios Lietuvos asmenines ir institucines bibliotekas tyrinėja V. Žukas, L. Vladimirovas, istorikė I. Lukšaitė, filologas S. Lūžys, istorikas A. Katilius. Į tyrėjų akiratį patenka Juzefo Ignaco Kraševskio, LDK didikų, protestantų, Žemaičių seniūnijos, Seinų kunigų seminarijos bibliotekos.

V. Žuko straipsnis *Lietuviškos knygos J. I. Kraševskio bibliotekoje*¹⁷⁷ peržengia pavadinimo ribas, autorius aptaria visą J. I. Kraševskio (1812–1887) asmeninę biblioteką. V. Žuko teigimu, po J. I. Kraševskio mirties jo bibliotekos kataloge buvo užregistruota apie 10 tūkst. suklasifikuotų knygų, kalendorių, periodinių bei smulkių leidinių, apie 350 vienetų rankraščių, per 4 tūkst. raižinių, žemėlapių, atlasų ir fotografijų. J. I. Kraševskis turėjo ir lietuviškų knygų, pavyzdžiui, L. Rėzos leidinį „Dainos, oder Litauische Volkslieder“, 1883 metų „Aušros“ 1–3 numerius. Nėra aišku, kaip teigia V. Žukas, ar J. I. Kraševskis pakankamai mokėjo lietuviškai ir galėjo pasinaudoti lietuviškomis knygomis. Autoriaus teigimu, jaunystėje kalbos buvo pramokęs, vėliau ją gerokai primiršo.

Tyrinėjama lietuviškų protestantų knygų leidyba, jų paplitimas. L. Vladimirovas, nurodęs, kad bibliografijos šaltiniuose užfiksuoti 156 lietuviškų protestantiškų 1957–1800 metais išleistų knygų pavadinimai, apžvelgia jų paplitimą Lietuvoje ir užsienyje¹⁷⁸. Autorius atskleidžia lietuviškų protestantiškų knygų likimą, pasakoja apie pastangas (dažnai bevaisės) jas grą-

¹⁷⁶ KAUNAS, Domas. Sudmantų bibliofilas. In: *Ibidem*, p. 236-248.

¹⁷⁷ ŽUKAS, Vladas. Lietuviškos knygos J. I. Kraševskio bibliotekoje. In: *Lietuvių kultūros veikėjų laiški J. I. Kraševskiiui*. Vilnius: Mokslas, 1992, p. 294-298.

¹⁷⁸ VLADIMIROVAS, Levas. Lietuviška protestantų knyga Lietuvos ir pasaulio bibliotekose. In: *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Vilnius: Apyaušris, 1994, p. 89-98.

žinti į Lietuvą. L. Vladimirovo publikaciją papildė I. Lukšaitės straipsnis *Protestantiška Vokietijos knyga Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės protestantų bibliotekose XVI–XVII a.*¹⁷⁹ Autorė konstatuoja, kad, prasidėjus reformacijos šalininkų ir katalikų bažnyčios rungimuisi dėl įtakos visuomenei, bibliotekos buvo kaupiamos visose per XVI a. ir XVII a. įsteigtose ir katalikų (Vilniaus, Kražių, Kauno), ir evangelikų reformatų (Vilniaus, Kėdainių, Biržų, Slucko) vidurinio lygio mokyklose. Ji pažymi, kad reformacijos nuostata skelbti Evangeliją gimtąja kalba, o raštingumą padaryti religinio išsilavinimo dalimi skatino kaupti knygas parapišėse bažnyčiose, protestantų veiklos centruose. I. Lukšaitė, remdamasi išlikusiais bibliotekų katalogais arba aprašais, apibūdina vokiškąją literatūrą Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto Vilniaus rūmų bibliotekoje, inteligentų liuteronų Abraomo Kulviečio ir evangeliko reformato Saliamono Risinskio asmeninėse bibliotekose, Slucko gimnazijos knygų rinkiniuose, Vilniaus liuteronų bažnyčios ir kai kurių kitų didikų bibliotekose.

Iš esmės nauja tema gvildinama S. Lūžio pranešime *Žemaičių seniūnijos knygų rinkiniai XV–XVIII a. (remiantis Kauno apskrities viešosios bibliotekos fondais)*, skaitytame tarptautinėje knygotyros konferencijoje¹⁸⁰. Autoriaus teigimu, lemiamos reikšmės knygos plitimui ir bibliotekų gausėjimui Žemaičių seniūnijoje turėjo realioji krašto christianizacija, susijusi su kontrreformacijos banga ir Žemaitijos vyskupo Merkelio Giedraičio dvasine ir kultūrine veikla. Pranešėjas apibūdino knygos ir švietimo židinius Žemaitijoje. Kitoje publikacijoje *Senoji knyga Kaune*¹⁸¹ S. Lūžys siekia aptarti pirmąsias kauniečių asmenines bibliotekas, vienuolynų ir Jėzuitų kolegijos rinkinius. Daugiausia rašoma apie XVI–XVIII a. knygų rinkinius. Dėl šaltinių stokos apie XIX a. pirmosios pusės knygų rinkinius tik užsimenama.

Asmeninių bibliotekų LDK tyrimus papildė L. Vladimirovo publikacija *Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje*¹⁸², kurioje jis atskleidžia, kad socialinė

¹⁷⁹ LUKŠAITĖ, Ingė. Protestantiška Vokietijos knyga Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės protestantų bibliotekose XVI–XVII a. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 7–21.

¹⁸⁰ LŪŽYS, Sigitas. Žemaičių seniūnijos knygų rinkiniai XVI–XVIII a. (remiantis Kauno apskrities viešosios bibliotekos fondais): tarptautinės knygotyros konferencijos pranešimai, Vilnius, 1997 m. rugsėjo 24 – 28 d. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 24–29.

¹⁸¹ LŪŽYS, Sigitas. *Senoji knyga Kaune*. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 138–146.

¹⁸² VLADIMIROVAS, Levas. Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 156–190.

bibliofilijos bazė XVIII a. buvo gana siaura, apsiribojo beveik vien aukščiausiu gyventojų sluoksniu – didikais, kurių rūmuose buvo sukaupta daug puikių bibliofilinių knygų rinkinių, taip pat rankraščių archyvų. Jie vėliau papildė mokslo įstaigų ir valstybinių bibliotekų fondus. Autoriaus tvirtinimu, bibliofilija XVIII a., o ypač antroje jo pusėje, tapo savotiška Lietuvos didikų mada. Didžiausia Radvilų giminės biblioteka ir savotišku bibliofilijos židiniu tapo Nesvyžiaus knygų rinkinys. L. Vladimirovas aptaria Sapiegų, Jokimo Liutauro Chreptavičiaus, Oginskių, Pliaterių ir kitų didikų knygų rinkinius. Autorius konstatuoja, kad bibliofilų būta tarp apsišvietusių vienuolių, bibliofilijos skatintoju tapo ir Vilniaus universitetas.

Naujas žodis istoriografijoje buvo A. Katiliaus straipsnis *Seinų kunigų seminarijos biblioteka: komplektavimo šaltiniai*¹⁸³. Autorius bibliotekos komplektavimo šaltinius suskirsto į tris grupes: 1) uždarytų vienuolynų bibliotekos; 2) dovanotos ir testamentais užrašytos knygos; 3) iš seminarijos lešų įgytos knygos. A. Katilius teigia, kad, pradedant vyskupu M. Manugevičiumi, per visą aptariamąjį laikotarpį¹⁸⁴ bibliotekos fondų pildymu rūpinosi ir kiti vyskupai. Pažymima, kad vyskupo Antano Baranausko biblioteka po jo mirties atiteko seminarijos bibliotekai. Į biblioteką pateko Liškiavos, Seinų, Virbalio vienuolynų knygos.

Prasidėjus naujamam tūkstantmečiui V. Žukas, K. Gudmanas, Asta Miltenytė, N. Lietuvninkaitė tyrinėja asmenines Dionizo Poškos, Andriaus Vištelio, Alberto Goštauto, baronų Rönne, Stanislovo Didžiulio bibliotekas.

V. Žukas straipsnyje *Dionizo Poškos biblioteka*¹⁸⁵, remdamasis negausiais šaltiniais, fragmentiškais duomenimis, mėgina bendrais bruožais atkurti jo buvusios bibliotekos vaizdą. Autoriaus tvirtinimu, Dionizas Poška (1764–1830) turėjo senų leidinių, net inkunabulų, XVI a. knygų, tačiau daugiausia jo bibliotekoje būta XVIII a. antrosios pusės – XIX a. pradžios leidinių. Kitame straipsnyje V. Žukas mėgina atkurti Andriaus Vištelio (1837–1912) bibliotekos kontūrus¹⁸⁶. Autorius remiasi išlikusiais Vištelio laiškais

¹⁸³ KATILIUS, Algimantas. Seinų kunigų seminarijos biblioteka: komplektavimo šaltiniai. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 207–220.

¹⁸⁴ 1826 m. įkurta seminarija išliko Seinuose iki 1915 metų.

¹⁸⁵ ŽUKAS, Vladas. Dionizo Poškos biblioteka. In: ŽUKAS, Vladas. *Literatūros pabarėse*. Vilnius: VU leidykla, 2000, [t.] 1, p. 50–90.

¹⁸⁶ ŽUKAS, Vladas. Andriaus Vištelio biblioteka. *Ibidem*, p. 175–202.

aušrininkams, J. I. Kraševskiui, JAV lietuviams. V. Žukas nustatė, kad iš originaliųjų lietuvių rašytojų knygų A. Vištelis turėjo Kristijono Donelaičio raštų, Liudviko Rėzos „Dainas“.

Senosios Lietuvos literatūros tyrinėtojo K. Gudmanto straipsnyje *Alberto Goštauto biblioteka ir Lietuvos metraščiai*¹⁸⁷ apžvelgiami Alberto Goštauto († 1539) 1510–1511 m. knygų sąrašai, įrašyti Lietuvos Metrikoje¹⁸⁸. Straipsnio autorius siekia ištirti knygų sąrašus kaip šaltinį, atskleidžiantį metraščių rašymo laboratoriją, ir pagalbinę priemonę ieškant kitų metraščių šaltinių. Turimais duomenimis, 1510–1511 m. Goštauto biblioteką sudarė apie 90 tomų (sąrašuose – 89 pozicijos). Tikslaus jos dydžio, kaip paaiškina autorius, nurodyti neįmanoma dėl ne visada aiškaus, kuopinio įvardijimo atvejų.

Atsigręžta į dvarų bibliotekas. A. Miltenytė straipsnyje *Baronų Rönne bibliotekos*¹⁸⁹ mėgina restauruoti Renavo dvaro ir Gargždų dvaro bibliotekas. Autorės tvirtinimu, vienas iš Rönne giminės atstovų – Renavo dvaro savininkas Antanas Rönne – domėjosi gamtos mokslais, jo bibliotekoje daug šios srities knygų. XIX a. viduryje Renavo dvaro biblioteką gausiai papildė Žemaičių vyskupo nominato Jono Krizostomo Gintilos bibliotekos knygos. Ji nustatė, kad Renavo bibliotekoje dominavo knygos prancūzų kalba, toliau seka būtų tokia: vokiečių, lenkų, lotynų, anglų, italų. Dar labiau literatūra prancūzų kalba dominavo Gargždų dvaro bibliotekoje. Nors tyrimą apsunkena šaltinių stoka (bibliotekos labai nukentėjo sovietmečiu), straipsnis supažindina su išnykusiu ir beveik netyrinėtu dvarų kultūros palikimu.

Svarbi vieta Lietuvos knygos kultūros istorijoje priklauso žymaus draudžiamosios lietuviškos spaudos skeidėjo ir bibliofilo Stanislovo Didžiulio (1850–1927) asmeninei bibliotekai. Spaudos draudimo metais ši biblioteka laikyta tautinės savimonės simboliu. 2004 m. išėjo Stanislovo Didžiulio asmeninės bibliotekos katalogas¹⁹⁰. Knygą spaudai parengė ir įžanginį straipsnį parašė N. Lietuvninkaitė. Leidinys atskleidžia S. Didžiulio asme-

¹⁸⁷ GUDMANTAS, Kęstutis. Alberto Goštauto biblioteka ir Lietuvos metraščiai. *Knygotyra*, 2003, t. 41, p. 9–24.

¹⁸⁸ Vilniaus vaivada ir LDK kancleris Goštautas buvo Lietuvos metraščių rengimo iniciatorius.

¹⁸⁹ MILTENYTĖ, Asta. Baronų Rönne bibliotekos. In: *Renavas*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 133–142.

¹⁹⁰ *Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka*: katalogas. Parengė N. Lietuvninkaitė. Kaunas: Technologija, 2004. 272 p.

ninės bibliotekos kūrimo ir likimo istoriją, supažindina su rekonstruotu jos spaudinių katalogu. N. Lietuvninkaitės įžanginiame straipsnyje¹⁹¹ aptariami S. Didžiulio bibliofiliniai interesai, asmeninės bibliotekos kūrimo sąlygos, šaltiniai ir sudėtis, jos likimas. Autorė atskleidžia, kad, nors ir persekiojamas caro valdžios, S. Didžiulis sukaupe turtingą lituanistinę biblioteką ir sugebėjo išsaugoti ją ateities kartoms. Jos teigimu, bibliotekoje buvo per 1000 pavadinimų spaudinių.

Institucines bibliotekas tyrinėja A. Pacevičius, D. Narbutienė, A. Krakytė, A. Navickienė, N. Lietuvninkaitė, Stasė Matulaitytė ir kiti autoriai.

A. Pacevičius pradeda tyrinėti Lietuvos vienuolynų bibliotekas. Tema daugeliu apsektų mažai ar net visiškai netyrinėta. Autoriaus publikacijos paremtos gausiais šaltiniais. Vienuolynų bibliotekų tyrimus jis pradeda nuo bazilijonų, misionierių ir pijorų knygų rinkinių analizės. Šiai temai skirtame straipsnyje¹⁹² konstatuojama, kad bazilijonų, misionierių ir pijorų vienuolynų bibliotekose buvo sukaupti gausūs ir vertingi knygų rinkiniai. Straipsnyje nagrinėjami veiksniai, nulėmę minimų vienuolijų bibliotekų formavimąsi ir funkcionavimą, tikslinami statistiniai duomenys, apibūdinamas bibliotekų organizavimas (patalpos, fondų klasifikavimas ir dinamika, komplektavimo šaltiniai). Pažymima, kad visos trys vienuolijos turėjo spaustuves. Didžiausios bibliotekos buvo Vilniuje. A. Pacevičiaus skaičiavimais, pijorai 1830 m. turėjo 4464, misionieriai – 7359, bazilijonai 1937 m. (prieš vienuolyno uždarymą) – 6123 tomus. Autorius teigia, kad netiesiogiai (per švietimo institucijas) bibliotekos tenkino ir platesnės krašto visuomenės intelektualinius poreikius.

Kituose straipsniuose A. Pacevičius nuodugniai tyrinėja Troškūnų bernardinų vienuolyno biblioteką¹⁹³. Autorius remiasi bibliotekos katalogu bei antraščių rodykle. Sprendžiant iš rašysenos, kaip teigia autorius, katalogą sudarė būsimas Lietuvos bernardinų provincijolas Stanislovas Butkevičius.

¹⁹¹ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Stanislovas Didžiulis – spaudos draudimo epochos bibliofilas. In: *Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka*: katalogas. Parengė N. Lietuvninkaitė. Kaunas: Technologija, 2004, p. 9-28.

¹⁹² PACEVIČIUS, Arvydas. Bazilijonų, misionierių ir pijorų knygų rinkiniai Lietuvoje 1800–1839 m.: istorinės rekonstrukcijos bandymas. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 37-50.

¹⁹³ PACEVIČIUS, Arvydas. „Apie geros tvarkos nuolatinį palaikymą bibliotekoje“: Troškūnų bernardinų vienuolyno bibliotekos katalogo „Instrukcija...“ ir „Antraščių rodyklė“. *Knygotyra*, 1997, t. 24 (31), p. 137-147; Troškūnų vienuolyno biblioteka. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 193-206.

Autorius konstatuoja, kad bibliotekos „Instrukcija“, „Antraščių rodykle“ ir visu katalogu buvo remiamasi tvarkant bibliotekas ir klasifikuojant knygas Nesvyžiaus, Mogiliovo, Vielonos (Infliantuose), Minsko, Gardino, Slonimo, Pinsko, Yvijos, Kretingos, Telšių, Tytuvėnų ir kituose vienuolynuose, nuo 1818 m. priklausiusiuose Lietuvos ir Rusijos bernardinų provincijai. Troškūnų vienuolyno biblioteka, A. Pacevičiaus skaičiavimais, buvo išaugusi XIX a. viduryje iki 1500 tomų. Nepaisant lenkiškos formos, joje buvo išsaugota regioninė (aukštaitiška) specifiška ir tradicijos. Lietuvių pamokslininkams rengti joje veikė dvi metus „Dvasinės iškalbos“ (retorikos) mokykla. Tai skatino knygų lietuvių kalba daugėjimą bibliotekoje. A. Pacevičius nustatė, kad biblioteka buvo dvikalbė, joje vyravo knygos lotynų ir lenkų kalbomis, bet trečioje vietoje buvo leidiniai lietuvių kalba, ne prancūzų. Knygų lietuvių kalba gausa bibliotekoje rodo, pasak autoriaus, aplink čia veikusią vienuolių retorikos mokyklą besiformuojantį lituanistikos židinį. Dar svaresnė kita išvada, kad lituanistinio sąjūdžio užuomazgų buvo ne tik XVIII a. pabaigos Žemaitijoje, bet ir Aukštaitijoje, o jo skleidėjai buvo iš Aukštaitijos kilusi konfesinė katalikų dvasininkija.

A. Pacevičius tyrinėja Lietuvos vienuolynų bibliotekų komplektavimo šaltinius XVIII a. pabaigoje – XIX a. pirmojoje pusėje¹⁹⁴. Autorius apžvelgia knygų įsigijimo priemones ir būdus, kuriuos sąlygiškai priskiria prie tradicinių, atsiradusių kartu su pirmaisiais vienuolynais. Jie apima tikslines fondacijas ir pirkimą, vienuolijų narių knygų ir rašytinio palikimo paveldą, vienuolių mecenatų dovanojimus. Įdomios autoriaus mintys apie tai, kad vienuoliška tradicija draudė vienuoliams, išsižadėjusiems žemiškų malonumų, kaupti ir apskritai turėti asmeninį turtą, t. y. jie duodavo vadinamuosius neturto įžadus. Tačiau ši tradicija knygą suvokia dažniausiai kaip dvasinius, o ne materialinius poreikius tenkinančią priemonę. Taigi knyga šiuo požiūriu tapo išimtimi: vienuolijų vyresnybė nedraudė vienuoliams kaupti knygų, netgi atvirkščiai – skatino. Pavyzdžiui, pagal trinitorių regulas ir konstitucijas „visos mirusiojo knygos bei rankraščiai privalo būti atiduoti to vienuolyno, kuriame jis miršta, bibliotekai <..>. Kiekvienas, kad ir prelatas,

¹⁹⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos vienuolynų bibliotekų komplektavimo šaltiniai XVIII a. pabaigoje–XIX a. pirmojoje pusėje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 290-305.

užsitrauktų sunkios nuodėmės bausmę, jeigu išdrįstų tatai sau pasilikti arba kam kitam atiduoti“.

Reikšmingą lietuvių istoriografijai temą *Lietuviškų knygų rinkiniai vienuolynų bibliotekose* A. Pacevičius aptarė pranešime, skaitytame tarptautinėje knygotyros konferencijoje (1997 m.)¹⁹⁵. Jis apžvelgė pagrindines lietuviškų knygų saugojimo vietas pagal vienuolijas, vienuolynus, etnopolitiniu ir religiniu atžvilgiu išsiskiriančius regionus (Žemaitijos, Užnemunės, etnografinės Rytų Lietuvos, Baltarusijos, Latgalos), nustatė vyraujančią lietuviškų knygų tematiką, populiariausias knygas, aptarė jų dominavimo priežastis ir retesnius egzempliorius. Autorius įrodo, kad vienuolijos neatsiribojo nuo lietuviško etnoso ir jo kultūros. Tai patvirtina ir tam tikros lietuviškų knygų rinkinių formavimosi XIX a., ypač antrajame ketvirtyje, tendencijos. Vienuolynų inventoriniuose aprašuose ir bibliotekų kataloguose minėtu laikotarpiu pradedamos išskirti lietuviškos ir žemaitiškos knygos, surašant jas šalia prancūziškų, itališkų, vokiškų ir įvardijant atitinkama antrašte. A. Pacevičius daro išvadą: knygų lietuvių kalba buvo visų šešiolikos Lietuvoje veikusių vienuolių bibliotekose. Vienuolynuose populiariausia knyga buvo K. Sirvydo „Trijų kalbų žodynas besimokančio jaunimo naudojimuisi“, tapęs daugeliui vienuolių parankine knyga mokantis taisyklingos lietuvių kalbos. Anot autoriaus, lietuviškos knygos buvo paplitusios toli už etnografinės Lietuvos ribų, tačiau didžiausi knygų rinkiniai susiformavo Žemaitijoje ir kai kuriuose Aukštaitijos (Troškūnų) vienuolynuose. Daugiausia lietuviškų knygų turėjo Lietuvos bernardinų provincijos vienuolynai, laikytini lietuviškiausiai ir labiausiai integruotais į besimezgantį lituanistinį sąjūdį.

Vienuolynų bibliotekų tyrinėtojas siekia vienuolynų knygų kultūrą aptarti platesniu komunikaciniu aspektu, mėgindamas parodyti palyginti uždaro sluoksniu – vienuolių – santykį su knyga vertybines orientacijas sparčiai keičiančioje XVIII a. pabaigos – XIX a. pirmosios pusės¹⁹⁶ visuo-

¹⁹⁵ PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuviškų knygų rinkiniai vienuolynų bibliotekose (XVIII a. pabaiga–XIX a. pirma pusė): tarptautinės knygotyros konferencijos pranešimai, Vilnius, 1997 m. rugsėjo 24–28 d. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 30–46.

¹⁹⁶ PACEVIČIUS, Arvydas. Knygos kultūra ir vienuolynai XVIII a. pabaigos–XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje. *Kultūros istorijos tyrinėjimai: straipsnių rinkinys*, 1998, t. 4, p. 129–173.

menėje. Į vienuolynus ir jų bibliotekas žvelgiama amžininkų, epochos liudytojų, iš esmės išreiškusių ir apsišvietusios krašto visuomenės nuomonę, akimis ir mėginama atskleisti vienuoliškų institucijų, susijusių su knyga, vietą Švietimo epochos socialinės komunikacijos sistemoje.

A. Pacevičiaus moksliniai interesai neapsiriboja vienuolynų bibliotekomis. Jis tyrinėja bibliotekos genezę ir knygų plitimą LDK. Bibliotekos atsiradimo kontūrus mokslininkas siekia apibrėžti straipsnyje *Štrichas informacijos įstaigų Lietuvoje genezei: bibliotekos gimimas*¹⁹⁷. Autorius mėgina užčiuopti informacijos įstaigų Lietuvoje šaknis, aptarti bibliotekos, kaip socialinio fenomeno, užuomazgas ir sklaidą vadinamojoje „kirašytinėje“ epochoje, kai raštas buvo traktuojamas tik kaip pagalbinė priemonė įtvirtinant valdžią ar palaikant santykius su kitomis šalimis. A. Pacevičiaus tvirtinimu, Lietuvoje, kaip ir kitų šalių visuomenėse ir kultūrose, bibliotekų ir kitų informacijos įstaigų (archyvų, muziejų) tinklas pradėjo formotis sukūrus valstybę ir priėmus krikščionybę. Jo požiūriu, informacijos įstaigos Lietuvoje formavosi gana ilgai – nuo XIII a. iki XVI a. vidurio. Šis informacijos įstaigų tinklo kūrimasis, teigia autorius, iš esmės atitiko panašius procesus, vykusius įvairiu laiku kaimyninėse šalyse.

A. Pacevičius straipsnyje, parengtame pagal pranešimą Panevėžio apskrities viešosios bibliotekos organizuotoje konferencijoje „Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos“¹⁹⁸, nepretenduodamas į visaapimančią apibrėžimą, aptaria institucinės bibliotekos sampratą. Autorius suskirsto istorines bibliotekas, pateikia savąją tipologinę schemą ir paaiškina fundacijos (steigimo) problemą. A. Pacevičiaus tvirtinimu, iki Lietuvos krikšto pirmąją turėtume laikyti Mindaugo sūnaus Vaišvilko (Vaišelgos) įsteigtame Laurušavo vienuolyne (šalia Naugarduko) veikusią biblioteką ir rašyklą (skriptoriumą). Plačiau aptariama Panevėžio pijorų vienuolyno biblioteka, jos fondų komplektavimo šaltiniai ir vieta kitų Panevėžio krašto bibliotekų kontekste.

¹⁹⁷ PACEVIČIUS, Arvydas. Štrichas informacijos įstaigų Lietuvoje genezei: bibliotekos gimimas. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 28-43.

¹⁹⁸ PACEVIČIUS, Arvydas. Institucinės bibliotekos samprata: (Panevėžio pijorų ir kitų istorinių bibliotekų raidos kontekste). In: *Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos*: konferencija'99. Panevėžys: Panevėžio apskrities viešoji biblioteka, 2000, p. 15-22.

A. Pacevičius paskelbė istorijos šaltinį *Žemaičių Kalvarijos dominikonų bibliotekos autoriai ir knygos*¹⁹⁹. Autorius turi tikslą atskleisti vienuoliškąjį Lietuvos literatūrinio gyvenimo fragmentą, parodyti, kokios knygos supo Žemaičių Kalvarijos dominikonų mokykloje besimokančius Motiejų Valančių, Simoną Daukantą, Juožą Čiuldą, Joną Chrizostomą Gintilą ir daugelį kitų lituanistinio sąjūdžio ir bręstančio tautinio atgimimo dalyvių. Publikuotame bibliografiniame sąrašė išlaikyta šaltinyje – vizitacijos akte – pateikta bibliotekos fondo struktūra, atspindinti to meto vienuoliškosios bibliotekininystės ir bibliografinio darbo sampratą ir praktinį pritaikymą (vienintelis pakeitimas – knygos surašytos pagal autorių pavardes abėcėline tvarka). Publikacijoje gausų išnašų, kur aiškinami bibliografiniai duomenys.

A. Pacevičius paskelbė du straipsnius *Bibliotekos*²⁰⁰ ir *Skaitymas*²⁰¹ leidinyje *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai*. Pirmame straipsnyje atskleidžiama, kaip istoriškai kito LDK bibliotekų tipai ir funkcijos. Aptariamos stačiatikių bibliotekos. Autorius pažymi, kad iki katalikybės įvedimo 1387 m. ir įtvirtinimo XVI a. pradžioje stačiatikių bibliotekos buvo neatskiriama LDK bizantiškosios knygos kultūros dalis. Analizuojamos bažnyčių bibliotekos. Pasak autoriaus, pirmosios žinios apie bažnyčių bibliotekas siekia XIV a. pabaigą, kai po Lietuvos krikšto buvo įsteigta Vilniaus katedros kapitula. Vilniaus kapitula ir jos biblioteka tapo svarbiausiu viduramžių Lietuvos kultūros židiniu (skirtingai nuo Vakarų ir Vidurio Europos, kur jau buvo susiklosčiusi katalikiškų institucijų – vienuolynų ir universitetų – sistema, o katedrų bibliotekos netekusios turėtos reikšmės). Plėtėsi parapijų ir jų bažnyčių bibliotekos. Katalikų vienuolynų bibliotekų pradžią Lietuvoje autorius sieja su pirmųjų vienuolių atvykimu dar iki oficialaus krikšto. A. Pacevičius pažymi, kad krikščioniškos Reformos epochoje pagerėjo ne tik administravimas, bet ir bibliotekų „politika“. Pasak A. Pacevičiaus, Vilniaus akademijos biblioteka beveik pasiekia vidutinės Vakarų Europos bibliotekos lygį (10 000 tomų). Autorius aptaria misio-

¹⁹⁹ PACEVIČIUS, Arvydas. Žemaičių Kalvarijos dominikonų bibliotekos autoriai ir knygos. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 290-309.

²⁰⁰ PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliotekos. In: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai*. Sudarė V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila. Vilnius: Aidai, 2001, p. 94-108.

²⁰¹ PACEVIČIUS, Arvydas. Skaitymas. *Ibidem*, p. 655-673.

nielių, bazilijonų, pijorų, dominikonų ir bernardinų bibliotekas. Sulaukė dėmesio ir pasauliečių bibliotekos. Didžiausia, turėjusi ir institucinės bibliotekos bruožų, buvo Žygimanto Augusto biblioteka (apie 4000 tomų, kiti autoriai nurodo daugumą 5000 tomų). A. Pacevičius pažymi, kad tautinių ir konfesinių mažumų bibliotekų raida LDK iš esmės netyrinėta. Akivaizdu, kad biblioteką turėjo XVI a. antrojoje pusėje Vilniuje įsteigta žydų sinagoga (jū buvo ir Gardine, Brastoje). Literatūrinė veikla (Korano vertimai į gudų kalbą, rankraščiai persų kalba) žinoma totorių ir karaimų gyvenamose vietose.

Antrame straipsnyje autorius koncentruojasi ties kultūrologinėmis skaitymo fenomeno problemomis, aptaria skaitymo motyvą ir socialinės aplinkos įtaką skaitymo tipologijai. Analizuojamas skaitymas ir rašymas ikirikščioniškoje visuomenėje. Autorius teigia, kad raštas ir skaitymas ilgai – praktiškai iki XVI a. – buvo visuomenės elito, pašvęstųjų (žynių), dvasininkų privilegija. Per skandinavus į Lietuvą atklydo fonetinis runų raštas, tačiau jis ne tik nesukėlė „skaitymo revoliucijos“, bet ir nepaliko jomis parašytų ilgesnių tekstų. LDK visuomenės išiliejimą į skaitančias, t. y. civilizuotas, bendruomenes lydėjo evangelizacijos ir katechizacijos procesas. A. Pacevičius atkreipia dėmesį į skaitymo paplitimą tarp moterų. Apibūdinamas XVII ir XVIII amžius, autorius atskleidžia, kad knygos masiškai perrašinėjamos, verčiamos, kompiliuojamos. Iš kartos į kartą perduodamos rankraštinės knygos. Miestiečiai, bajorija ir net valstiečiai pradeda skaityti kalendorius, jų atsiranda daug ir įvairių. Abu straipsniai papildė istoriografiją turiningais naujais faktais ir teorinėmis išvargomis. Knyga *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai* 2006 metais buvo išversta į lenkų kalbą²⁰². (Knygos populiarumą Lenkijoje liudija tas faktas, kad 2011 m. išėjo ir antra jos laida.)

2001 m. A. Pacevičius apgynė disertaciją *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais*²⁰³. Disertacijoje mokslininkas konstatuoja, kad Lietuvos vienuolynų bibliotekų raida, knygos kultūra vienuolynuose kompleksiskai tirta nebuvo. Istoriografija atskleidžia tik atskiras problemas,

²⁰² *Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego: analizy i obrazy*. Kraków: Universitas, 2006. 936 p.

²⁰³ PACEVIČIUS, Arvydas. *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2001. 32 p.

jų sprendimas fragmentiškas, akcentuojantis ne reiškinius ir procesus, o pavienius faktus. A. Pacevičiaus teigimu, kultūrinio požiūriu vienuolyno knygų rinkinys atspindėjo LDK visuomenės (ne tik dvasininkijos) mentalitetą ir vertybių sistemą. Tai žuvusi, sunykusi ir sunaikinta vienuoliškoji kultūra, absorbavusi ir išreiškusi fundatorių, mecenatų, daugelio visuomenės sluoksnių, rėmusių vienuolynus, mentalitetą ir idėjines orientacijas. A. Pacevičius laužo stereotipus, kad LDK ir caro laikų vienuolijos buvo lietuvių lenkinimo įrankis, o vienuoliai – lenkiškos kultūros puoselėtojai. Disertacijoje analizuojama vienuolynų bibliotekų vieta kitų panašių informacijos ir kultūros įstaigų socialinės komunikacijos sistemoje, atskleidžiama, kiek ir kaip jos reprezentavo LDK kultūrinę tradiciją ir bibliotekininkystės teorinę mintį, įvertinama carinė politika vienuolynų bibliotekų atžvilgiu. Siekiama registruoti LDK kultūros paveldą, sudaryti vienuolynų knygų rinkinių inventoriaus apmatius, atlikti XVIII a. pabaigos – XIX a. pirmos pusės skaitymo kultūros segmentinę rekonstrukciją. Į mokslinę apyvartą įtraukti nauji istorijos šaltiniai, pratęstas ir papildytas vienuolynų bibliotekų katalogų sąrašas, atskleisti anksčiau buvę nežinomi knygos ženklai (proveniencijos, marginalijos) ir bibliotekų savininkai. A. Pacevičius konstatuoja, kad vienuolijos užėmė svarbią vietą mokslo, švietimo ir kultūros institucijų sistemoje. Vienuolynų bibliotekų fondai buvusiose LDK žemėse XIX a. pirmajame ketvirtyje pasiekė raidos viršūnę ir turėjo daugiau kaip 300 000 tomų. Lietuviškos knygos buvo paplitusios ne tik etninėje Lietuvoje, bet ir toli už jos ribų, nes vienuoliškų provincijų „arterijomis“ buvo išnešiojamos kartu su iš vienuolyno į vienuolyną migruojančiais vienuoliais.

Po disertacijos gynimo A. Pacevičius tyrinėja Motiejaus Valančiaus ir Jono Krizostomo Gintilos asmenines bibliotekas. Jo straipsnyje *Asmeninė Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus biblioteka*²⁰⁴ akcentuojama, kad Žemaičių vyskupas M. Valančius į istoriją įėjo ne tik kaip Lietuvos Katalikų Bažnyčios gynėjas nuo rusifikacijos, bet ir daugelio knygų autorius bei leidybos projektų iniciatorius, puikiai suvokęs spausdinto žodžio galią vertybines orientacijas sparčiai keičiančioje Lietuvos visuomenėje. Tačiau jis

²⁰⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. Asmeninė Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus biblioteka. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 106-112.

skeptiškai žvelgė į plintančią „knygomaniją“. Remiantis išlikusiais knygų egzemplioriais aptariama Valančiaus asmeninė biblioteka, jos komplektavimo šaltiniai, knygų ženklai, mėginama atskleisti vyskupo skaitymo pomėgius. Daroma išvada, kad socialinės komunikacijos ir kultūrologine prasme Valančius atstovavo veikiau sakytinei nei rašytinei (knygos) kultūrai, nors intuityviai suvokė jos reikšmę iš letargo miego bundančiai lietuvių tautai.

Straipsnyje *Bibliofilo Jono Krizostomo Gintilos biblioteka: pobūdis ir komplektavimo šaltiniai*²⁰⁵ bibliofiliniu požiūriu aptariama J. K. Gintilos – Žemaičių vyskupijos vyskupo nominato – bibliotekos raida ir knygų rinkinys bei siekiama išsiaiškinti savininko kolekcionavimo intencijas ir motyvaciją, žinomus ir potencialius pagalbininkus ir bičiulius. Autorius teigia, kad tai buvo didžiausia asmeninė biblioteka XIX a. vidurio Lietuvoje. Manoma, kad J. K. Gintilos bibliotekoje būta apie 30 000 knygų. Straipsnyje aptariama bibliotekos fondo struktūra, bibliotekos pobūdis, komplektavimo šaltiniai ir knygų ženklai. A. Pacevičius pažymi, kad biblioteka buvo išskaidyta ir netapo išsvajotosios Žemaičių akademijos Varniuose integruojančiu intelektiniu pagrindu. Minėtą publikaciją papildė kitas A. Pacevičiaus straipsnis *Jonas Krizostomas Gintila: keli Žemaičių bibliofilo portreto bruožai*²⁰⁶. Straipsnyje tvirtinama, kad žydų atvertimo idėja, iš esmės švietėjiška ir ekuumeniška, buvo svarbiausias Gintilos gyvenimo tikslas ir prasmė. Kaip ir pirmame straipsnyje, A. Pacevičius teigia, jog akivaizdu, kad žemaičių kultūros darbininkus jis siekė sulydyti į vieną bendraminčių būrelį – „akademiją“. Toliau plėtodamas šią mintį, nurodo, kad Gintilos vizija nesutapo su naujos kartos, orientuotos į kur kas svarbesnius (kaip parodė laikas) liaudies švietimo plėtimą prasme uždavinius, ir su dvasininkijos kryptimis.

Tyrinėjama LDK lotyniškoji knyga asmeninėse ir institucinėse bibliotekose. Lietuvos istoriografijoje tai buvo mažai nagrinėta tema. D. Narbutienės straipsnyje *LDK lotyniškoji knyga asmeninėse XVI–XVII a.*

²⁰⁵ PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliofilo Jono Krizostomo Gintilos biblioteka: pobūdis ir komplektavimo šaltiniai. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 190–213.

²⁰⁶ PACEVIČIUS, Arvydas. Jonas Krizostomas Gintila: keli Žemaičių bibliofilo portreto bruožai. In: *Alsėdžiai*. Vilnius: VDA leidykla, 2002, p. 233–244.

*bibliotekose*²⁰⁷ paaiškinama, kad LDK lotynišką knygą ji laiko visus LDK teritorijoje išspausdintus lotyniškus leidinius ir LDK autorių parašytus, bet dėl įvairių priežasčių svetur išspausdintus kūrinius. Autorė atskleidžia, jog pirmieji spausdintų knygų rinkiniai šiose bibliotekose atsirado XV a. pabaigoje. Atkreipiamas dėmesys, kad bibliofilinėse bibliotekose vyravo lotyniškos Vakarų ir Vidurio Europos knygos, tarp kurių LDK leidinių santykinai būta nedaug. Pateikiama žinių, kad Vilniuje spausdintomis knygomis buvo prekiaujama tarptautinėse knygų mugėse Frankfurte prie Maino ir Leipcige. Lotyniškoji LDK knyga buvo sutinkama asmeninėse kaimyninių šalių (Prūsijos, Lenkijos) bibliotekose. Autorė pažymi, kad tuo laikotarpiu buvo aktuali Antikos autorių kūryba. Jų leidimų LDK spaustuvėse buvo labai nedaug. Pasiūla neatitiko vietinės paklausos. Tačiau tarptautinis lotynų kalbos statusas suteikė galimybių įsigyti tokių knygų, išleistų užsienyje. D. Narbutienė pažymi, kad LDK poligrafijos pajėgumai buvo panaudojami aktualioms polemikos, publicistikos, proginės literatūros, įvairių mokslo disciplinų veikalams spausdinti.

2001 m. D. Narbutienė apgynė disertaciją *LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII amžiais*²⁰⁸, ja remdamasi 2004 m. išleido monografiją²⁰⁹. 2004 m. pasirodė ir jos straipsnis *Lotyniškų knygų rinkiniai institucinėse LDK bibliotekose XVI–XVII a.*²¹⁰ Šiuose darbuose knygotyros aspektu analizuojama lotyniškosios LDK knygos raida. Atsižvelgiant į objektyvias to meto knyginkystės plėtros sąlygas, atskleidžiami svarbiausieji lotyniškų knygų poreikio formavimosi, jų leidybos, poligrafijos, repertuaro, struktūros, paplitimo LDK visuomenėje ypatumai. Kaip ir kiti autoriai, viena seniausių Lietuvos bibliotekų ji laiko Vilniaus katedros kapitulos biblioteką. Seniausioms bibliotekoms autorė priskiria vienuolynų knygų rinkinius, kurių absoliučią daugumą (apie 80 proc.) XVI–XVII a. sudarė religinė literatūra lotynų kalba. Autorė parodo, kad knyginės LDK vienuolijų kultūros pagyvėjimas ypač sietinas su

²⁰⁷ NARBUTIENĖ, Daiva. LDK lotyniškoji knyga asmeninėse XVI–XVII a. bibliotekose. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 138–152.

²⁰⁸ NARBUTIENĖ, Daiva. *LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII amžiais*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2001. 33 p.

²⁰⁹ NARBUTIENĖ, Daiva. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XVI–XVII a.* Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. 247 p.

²¹⁰ NARBUTIENĖ, Daiva. Lotyniškų knygų rinkiniai institucinėse LDK bibliotekose XVI–XVII a. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001/2002*, 2004, p. 53–61.

jėzuitų atvykimu į kraštą. LDK jėzuitų bibliotekose buvo komplektuojama ne tik katalikų autorių knygos. Kaip ir vienuolynuose, mokymo įstaigose taip pat pasitaikydavo draudžiamos poleminės literatūros. Institucinėse protestantų sinodo, bažnyčių, mokymo įstaigų bibliotekose daugiausia buvo komplektuojama tikibinė (ypač poleminė) literatūra lotynų kalba.

Rezultatyviai tyrinėjama VU bibliotekos istorija. A. Braziūnienė paskelbė straipsnį „*Bibliotheca Sapiehana*“ *Vilniaus universitete*²¹¹, kuriame pabrėžia, kad Lietuvos kultūros, ypač bibliotekų, istorijoje itin išsiskiria Vilniaus vaivados ir LDK didžiojo etmono, III Lietuvos Statuto rengėjo Leono Sapiegos (1557–1633) ir trijų jo sūnų – Jono Stanislovo (1585–1635), Kristupo Mikalojaus (1607–1631) ir Kazimiero Leono (1609–1656) – asmenybės. Į Vilniaus universiteto bibliotekos istoriją jie įėjo savo garsiuoju knygų rinkiniu (apie 3000 knygų), dovanotu bibliotekai ir nuo tada vadinamu *Bibliotheca Sapiehana*. Ši dotacija, pasak A. Braziūnienės, jau amžininkų buvo pripažįstama kaip išskirtinė, dydžiu ir verte prilygstanti nebent karališkajam Žygimanto Augusto rinkiniui (apie 5000 knygų). Autorė atskleidžia, kad Sapiegų knygos buvo grobiamos, parceliuojamos kartu su universitetu. A. Braziūnienė parodo tuometinio bibliotekos direktoriaus L. Vladimirovo nuopelnus grąžinant knygas į VU biblioteką²¹². Konstatuojama, kad Vilniaus universiteto bibliotekoje yra žinoma 261 *Bibliotheca Sapiehana* knyga (1995 m.). Autorė apžvelgia išlikusį rinkinį chronologiniu, teminiu, meniniu ir proveniencijų požiūriais. Knygas pagal turinį ji suskirsto į keletą grupių. Be to, autorė nustatė, kad net 13 Sapiegų knygų yra su Jono Karolio Katkevičiaus (Chodkevičius, 1560–1621) autografu. Ji pažymi, kad J. K. Katkevičiaus, vieno iš iškiliausių asmenybių Lietuvos istorijoje, biblioteka visai netyrinėta.

Kitame A. Braziūnienės straipsnyje²¹³ teigiama, kad Vilniaus universiteto bibliotekoje surasta dvylika knygų su rankraščiniais J. K. Chodkevičiaus nuosavybės įrašais (knygų skaičius patikslintas). Tai XVI a. antrosios pusės –

²¹¹ BRAZIŪNIENĖ, Alma. „Bibliotheca Sapiehana“ Vilniaus universitete. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1995. 1997, p. 46-54.

²¹² Autorės teigimu, prof. L. Vladimirovo ir kitų bibliotekos darbuotojų pastangomis bent dalis Sapiegų rinkinio sugrįžo iš Maskvos, Peterburgo, Kijevo, Charkovo kartu su 13 tūkstančių kitų senųjų leidinių (vėliau tyrinėtojai nurodė, kad buvo grąžinta 18 000 knygų – žr. II dalies 4.2.2 poskyrį).

²¹³ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Jono Karolio Chodkevičiaus bibliotekos pėdsakai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 100-105.

XVII a. pradžios istoriniai ir karybos veikalai, kronikos, Antikos autorių raštai. Pateikiamas knygų sąrašas. Straipsnyje *Kelios pastabos dėl Žygimanto Augusto knygų Vilniaus universiteto bibliotekoje*²¹⁴ A. Braziūnienė teigia, kad apie Žygimanto Augusto knygų rinkinį daug parašyta, tačiau nėra atskiro darbo apie Vilniaus universiteto bibliotekoje esančias Žygimanto Augusto knygas. Autorė patikslina knygų skaičių (istoriografijoje nurodomi įvairūs skaičiai). Jos duomenimis, Vilniaus universiteto bibliotekoje saugoma 14 tomų (20 pavadinimų) veikalai. Tik tokia kelių tūkstančių išskaidyto rinkinio dalis liko VU bibliotekoje. VUB saugomos septynios knygos, priklausiusios Vilniaus arkidiakonui Juzefui Jasinskiui (?–1560). Jo biblioteka apžvelgiama filologės Irenos Balčienės straipsnyje²¹⁵. Aptariamos religinės knygos, reikalingos tiesioginiam kunigo darbui. Pažymima, kad kitą knygų grupę sudaro teisės ir istorijos knygos. Autorė teigia, kad šios asmeninės bibliotekos puošmena buvo rankraštinis „Lietuvos statutas“.

VU bibliotekos istoriją XIX a. pirmajame trečdalyje papildė A. Navickienės publikacijos. Straipsnyje *Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje*²¹⁶ autorė atskleidžia, kad tuo laikotarpiu mokslas apie knygą apėmė ne tik rašto, rankraštines ir spausdintos knygos istoriją, svarbiausius knygos mokslinio tyrimo metodus, bibliografinio darbo pagrindus, bet ir bibliotekininkystę bei bibliotekų istoriją. Temos tyrimą papildė A. Navickienės straipsnis *Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczzius*²¹⁷. Autorė aptaria lenkų ir lietuvių darbus, skirtus knygos mokslo teoretikui ir pirmajam jo dėstytojui Vilniaus universitete. Analizuodama A. Bohatkiewiczzius teoretines pažiūras, pažymi, kad jis, kaip ir J. Lelewis bei kiti mokslininkai, rėmėsi trinare knygos mokslo struktūra. Jo sudedamosiomis dalimis įvardijamas mokslas apie rankraščius (glosologija, senovės bibliotekų istorija, biografika, viduramžių bibliotekų istorija), mokslas apie spaudinius

²¹⁴ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Kelios pastabos dėl Žygimanto Augusto knygų Vilniaus universiteto bibliotekoje. Vaclavo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 181–186.

²¹⁵ BALČIENĖ, Irena. Juzefo Jasinskio asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 1998, t. 34, p. 20–29.

²¹⁶ NAVICKIENĖ, Aušra. Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 9–24.

²¹⁷ NAVICKIENĖ, Aušra. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczzius. In: BOHATKIEWICZIUS, Aleksandras Wiktoras. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*. Vilnius: VU leidykla, 2004, p. 10–65.

(spaudos istorija, paskutinių trijų šimtmečių knygų ir bibliotekų istorija) ir mokslas apie knygų kaupimą, tvarkymą ir saugojimą (bibliotekininkystė) bei jų prekyba (bibliopolija).

VU bibliotekos istoriją papildė astronomijos observatorijos bibliotekos tyrimai. S. Matulaiytės straipsniuose²¹⁸ ir monografijoje²¹⁹ atkreipiamas dėmesys, kad VU observatorija buvo viena seniausių observatorijų Europoje ir seniausia buvusioje Lenkijos ir Lietuvos valstybėje. Publikacijose atskleidžiami bibliotekos komplektavimo šaltiniai. S. Matulaiytė konstatuoja, kad biblioteka veikė per 129 observatorijos gyvavimo metus (iki 1882 m.), vadinasi, veikė ir po universiteto uždarymo. Monografijoje yra observatorijos bibliotekos veiklą apibūdinantys priedai: observatorijos bibliotekos sisteminis katalogas, sudarytas 1882 m. uždarant observatoriją; uždarytos observatorijos knygų, skirtų Varšuvos universitetui ir išsiųstų į Pulkovo observatoriją, sąrašas; iš J. Sniadeckio bibliotekos gautų knygų sąrašas.

N. Lietuvninkaitė tyrinėja Kauno knygos kultūrą 1843–1918 metais. Jos straipsnyje *Kauno skaitymo mėgėjų draugija – Lietuvos knygų mėgėjų organizuoto sąjūdžio pradininkė carinės Rusijos valdymo metais*²²⁰ apibūdinamos Kauno skaitymo mėgėjų draugijos (KSMD, 1870–1915) įkūrimo priežastys ir sąlygos, išryškinami esminiai veiklos bruožai, įvertinama jos reikšmė ir įtaka miesto kultūriniam, etnosocialiniam gyvenimui, knygos mėgėjų organizuoto sąjūdžio plėtrai Lietuvoje, taip pat Lietuvos bibliofilų judėjimui. Autorė atskleidžia, kad KSMD sukūrė platesnę kultūrinę erdvę ir pagerino knygos bei skaitymo padėtį mieste carinės Rusijos valdymo metais. KSMD sukaupta turtingiausia universali biblioteka Kaune ir viešas jos priėmimas leido patenkinti pagrindinius įvairių sluoksnių bei etninių grupių miestiečių skaitymo interesus, skatino įvairesnių intelektualinių poreikių plėtrą. XX a. pradžioje ji mėgino vienyti Kauno etnines bendruomenes ir kartu spręsti aktualius savišvietos ir kultūros problemas, tuo prisidėdama

²¹⁸ MATULAIYTĖ, Stasė. Senosios Vilniaus universiteto astronomijos observatorijos bibliotekos istorijos šaltiniai. *Knygotyra*, 1994, t. 20 (27), p. 23–27; Knygų prekyba – senosios Vilniaus universiteto observatorijos bibliotekos komplektavimo šaltinis. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 20–27.

²¹⁹ MATULAIYTĖ, Stasė. *Senoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka*. Vilnius: VU leidykla, 2004. 428 p.

²²⁰ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Kauno skaitymo mėgėjų draugija – Lietuvos knygų mėgėjų organizuoto sąjūdžio pradininkė carinės Rusijos valdymo metais. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 112–132.

prie visuomenės modernėjimo procesų. Iki Pirmojo pasaulinio karo kauliškės draugijos populiarumas ir nuveikti darbai skatino kurti ir plėtoti skaitymo mėgėjų bendrijas kituose Lietuvos miestuose bei miesteliuose.

Reikšmingu indėliu į Lietuvos kultūros, knygotyros, bibliotekininkystės istoriją tapo 2002 m. N. Lietuvninkaitės apginta disertacija *Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais*²²¹. Disertacijoje atskleidžiama, kad Kauno knygos kultūra plėtojosi sudėtingomis sąlygomis, kurias lėmė carinės Rusijos politiniai tikslai ir Pirmojo pasaulinio karo veiksmai. N. Lietuvninkaitė nagrinėja miesto bibliotekų veiklą. Disertacijoje atskleidžiama, kad jų indėlių į knygos kultūros raidą nulėmė carinė bibliotekų politika, griežtai reglamentavusi šių įstaigų steigimo, spaudinių fondų komplektavimo ir atvirumo visuomenei sąlygas. Institucinės bibliotekos kaupė įvairaus dydžio ir vertės rusiškų spaudinių fondus, tačiau tenkino tik tam tikro kontingento miestiečių (valdininkų, moksleivių, pedagogų, kariškių ir kt.) skaitymo interesus. Kauno visuomeninių bibliotekų raidą paskatino socialinės ir kultūrinės priežastys. Iš esmės miesto viešosios bibliotekos funkcijas atlikusi Kauno skaitymo mėgėjų draugijos biblioteka efektyviai prisidėjo prie knyginės kultūros sklaidimo visuomenėje. XX a. pradžioje intensyvėjęs lietuvių ir lenkų švietimo draugijų bibliotekų organizavimas pagerino šių etninių bendrijų skaitymo gimtąją kalbą sąlygas. Nuo XIX a. vidurio jas gerinti mieste padėjo ir komercinės bibliotekos. Disertaciniame darbe atskleidžiama, kad įvairiakalbės knygos paplitimą tarp miesto inteligentijos XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje liudija asmeninės bibliotekos, kurias kaupė kauniečiai dvasininkai, teisininkai, istorikai, architektai, pedagogai ir visuomenės veikėjai, skatinami profesinių arba bibliofilinių interesų. Disertantė atkreipia dėmesį, kad 1906 metais Kaune pavyko atidaryti lietuvišką viešąją biblioteką. Jos steigėjai brandino nacionalinės bibliotekos ir muziejaus idėją.

Sulaukėme publikacijų, skirtų knygos muziejui kaip sudėtinei bibliotekos daliai. PAVB konferencijoje „Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos“ skaitytame pranešime *Knygos muziejus bibliotekoje: nuo istorijos link teorijos*²²²

²²¹ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. *Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2002. 32 p.

²²² NAVICKIENĖ, Aušra. Knygos muziejus bibliotekoje: nuo istorijos link teorijos. In: *Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos*: konferencija'99. Panevėžys: Panevėžio apskrities viešoji biblioteka, 2000, p. 60–70.

(2000) A. Navickienė istoriniu aspektu apžvelgė rankraščių ir spaudinių eksponavimą Vakarų Europos bibliotekose, pažymėjo, kad knygos muziejus turi dauguma Europos mokslinių ir nacionalinių bibliotekų. Pranešėja pateikė jų skirstymą pagal kategorijas, aptarė sąvokas *reta knyga*, *vertinga knyga*, *knygos paminklas* ir kvietė diskutuoti dėl jų apibrėžimo. Plačiau knygos muziejaus temą mokslo bendruomenė ir bibliotekininkai aptarė 2003 metais. Tuomet buvo nagrinėjama tokio muziejaus koncepcija, dalijamasi regioninių knygos muziejų patirtimi. A. Pacevičius paskelbė straipsnį *Sukaustytosios ir spalvingosios bibliotekos įvaizdis Lietuvos knygos muziejuje*²²³. Autoriaus požiūriu, vienas iš svarbesnių knygos muziejaus ekspozicijos tikslų – atskleisti institucinės ar privačios bibliotekos ryšį su sociumu ir savininko asmenybe, mentalitetu, vertybinėmis orientacijomis. Reikšmingą vietą Lietuvos knygos muziejuje turėtų užimti knygos paplitimo ir funkcionavimo visuomenėje ekspozicija. Akivaizdu, kaip teigia A. Pacevičius, kad šiai knygos ciklo daliai geriausiai atstovauja biblioteka, visas bibliotekos pasaulis ir jo sąveika su knyga. Plačiau nagrinėjamas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bibliotekų įvaizdis ir galimi jo atskleidimo Lietuvos knygos muziejuje aspektai, sąlygiškai skaidytini į bibliotekos (patalpa, interjeras, fondai) ir knygų rinkinio prasminius blokus.

A. Krakytė straipsnyje *Knygų ekspozicija Vilniaus universiteto bibliotekos Pranciškaus Smuglevičiaus salėje: istorija, dabartis, perspektyvos*²²⁴ atkreipia dėmesį, kad šioje knygų ekspozicijoje galime rasti XIX a. siekiančias ir iki šiol išlikusias Lietuvos knygos muziejaus užuomazgas. Vilniaus viešoji biblioteka netruko tapti viena turtingiausių carinės Rusijos imperijoje. Ekspozicijoje atsispindėjo ne tik Rusijos imperijos, bet ir Lietuvos bei Europos kultūros ir knygos istorija. Čia buvo eksponuota XI a. *Turovo evangelija*, XIII–XVI a. teisiniai dokumentai, inkunabulai ir kt. (ekspozicija egzistavo iki Pirmojo pasaulinio karo)²²⁵.

²²³ PACEVIČIUS, Arvydas. Sukaustytosios ir spalvingosios bibliotekos įvaizdis Lietuvos knygos muziejuje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 78–100.

²²⁴ KRAKYTĖ, Asta. Knygų ekspozicija Vilniaus universiteto bibliotekos Pranciškaus Smuglevičiaus salėje: istorija, dabartis, perspektyvos. *Ibidem*, p. 110–127.

²²⁵ Autorė teigia, kad tinkamo visuomenės požiūrio ir lėšų stoka skaudžiai persekioja VU biblioteką, todėl natūralu, jog P. Smuglevičiaus salės knygų ekspozicijos ateities perspektyvos lieka neišsiaiškintos, o galimybė šiose patalpose įkurti Lietuvos knygos muziejų – miglota.

Šiame poskyryje derėtų atkreipti dėmesį, kad Lietuva jau turėjo atskirų regionų knygų muziejus. Daiva Užpelkienė gana nuodugniai supažindina su F. Bajoraičio viešosios bibliotekos Knygos muziejaus pagrindinėmis veiklos kryptimis²²⁶. Jonas Brigys apžvelgia Raseinių rajono viešosios bibliotekos Knygos muziejaus veiklą²²⁷. Aptariamos jau kelerius metus veikiančio Raseinių rajono VB Knygos muziejaus įkūrimo prielaidos, veiklos formos ir ypatumai, pristatyti kai kurie eksponatai, įvertintas atliktas darbas.

5.2. XX amžiaus bibliotekų istorija

5.2.1. XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.)

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę susidarė sąlygos objektyviai tyrinėti tarpukario Lietuvos bibliotekininkystę. XX amžiaus pirmosios pusės bibliotekos istoriją nagrinėja G. Raguotienė, K. Sinkevičius, N. Lietuvninkaitė, D. Kaunas ir kiti tyrėjai. Tyrimų tematika įvairi: švietimo sistemos bibliotekos, bibliotekų veiklos teisinis reguliavimas, visuomeninių organizacijų bibliotekos, asmeninės bibliotekos ir kt.

Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje intensyviai tyrinėjama Kauno universiteto (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitetas) bibliotekos istorija. Jos istoriją, daug dėmesio skirdama fondų formavimui, tyrinėja N. Lietuvninkaitė. Vienas pirmųjų jos straipsnių skirtas asmeniniams knygų rinkiniams Kauno universiteto bibliotekoje²²⁸. Pagrindinė straipsnio idėja – asmeninių knygų rinkinių virsmas institucine biblioteka. Straipsnyje įtikinamai parodoma, kad asmeniniai knygų rinkiniai turėjo tiesioginę įtaką Kauno universiteto bibliotekos fondų augimui. Vien pirmaisiais bibliotekos veiklos metais buvo paaukota ir padovanota per 20 311 leidinių. Autorė atskleidžia, kad pirmaisiais metais bibliotekos fondų branduoliu tapo vokiečių kalbininko ir baltisto profesoriaus A. Becenbergerio (1851–1922) asmeninė biblioteka. Pabrėžiama, kad universiteto bibliotekai ji buvo ypač

²²⁶ UŽPELKIENĖ, Daiva. Šilutės Frydricho Bajoraičio viešosios bibliotekos knygos muziejus (1990–2001 m.). *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 128–139.

²²⁷ BRIGYS, Jonas. Raseinių rajono viešosios bibliotekos knygos muziejaus veikla. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 140–152.

²²⁸ LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Asmeniniai knygų rinkiniai Kauno universiteto bibliotekoje 1923–1950 metais. *Knygotyra*, 1992, t. 18 (25), p. 57–64.

svarbi savo lituanistiniais leidiniais²²⁹. N. Lietuvninkaitė apžvelgia ir kitus asmeninių knygų rinkinius.

Kituose N. Lietuvninkaitės straipsniuose²³⁰ universiteto bibliotekos istorija analizuojama akcentuojant jos fondo reikšmę studijoms ir mokslui. Konstatuojama, kad bibliotekos fondo komplektavimui buvo būdingi šie bruožai: plati tematika, retrospektyvinė apimtis, retų spaudinių rinkimas. Atkreipiamas dėmesys, kad universiteto fakultetai kūrė ne tik bendras fakultetų, bet ir katedrų, laboratorijų, kabinetų ir seminarų bibliotekas. Dauguma jų nespėjo išaugti iki didesnių bibliotekų, jas autorė apibūdina kaip spaudinių rinkinius. N. Lietuvninkaitė atskleidžia, kad sukaupti rankraščių ir archyvų turtai sudarė sąlygas leidybinei bibliotekos veiklai. Autorės nuomone, bibliotekos veikla nulėmė Lietuvos bibliotekininkystės raidą.

Reikšmingi yra N. Lietuvninkaitės apibendrinimai. Ji teigia, kad VDU biblioteka buvo didžiausia nepriklausomos Lietuvos mokslinė biblioteka pagal savo spaudinių fondo dydį ir veiklos apimtį, o atgavus Vilniaus kraštą 1939 m. – antroji po Vilniaus universiteto bibliotekos. Autorės požiūriu, VDU biblioteka praktiškai žengė nacionalinės bibliotekos keliu. Bibliotekai vykdant savo veiklą susiformavo viena svarbiausių nacionalinės bibliotekos funkcijų – išsamus lituanistinės raštijos komplektavimas ir saugojimas. Ji vykdė ir kitas nacionalinės bibliotekos funkcijas: užsienio leidinių, atitinkančių valstybės poreikius, fondo formavimą; skaitytojų aptarnavimą dokumentais ir bibliografinė informacija; nacionalinės bibliografijos darbų rengimą ir leidimą.

VDU bibliotekos istoriją papildė Danutės Labanauskienės straipsnis apie prof. Igno Jonyno vaidmenį komplektuojant istorinę literatūrą²³¹. Autorė konstatuoja, kad iš išlikusių gausių I. Jonyno užsakomų knygų sąrašų,

²²⁹ Švietimo ministerija ją nupirko Centriniam valstybės knygynui, bet vėliau perdavė KUB. A. Becenbergerio bibliotekoje buvo surinkti indoeuropeistikos, baltų kalbotyros, kultūros istorijos veikalai. Autorė pabrėžia, kad universiteto bibliotekai ji buvo ypač svarbi savo lituanistiniais leidiniais (daug lietuvių kalbos žodynų, surinkti D. Kleino, S. Daukanto, A. Šleicherio, A. Baranausko, K. Būgos knygos, J. Basanavičiaus, A. ir J. Juškų tautosakos leidiniai ir kt.).

²³⁰ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos istorijos bruožai (1923–1950). In: *Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis*. Kaunas: Littera universitatis Vytauti Magni, 1993, p. 115-126; Kauno universiteto bibliotekos fondo formavimosi bruožai (1923–1950). *Knygotyra*, 1993, t. 19 (26), p. 58-73; Kauno universiteto fakultetų ir jų padalinių bibliotekos. *Knygotyra*, 1994, t. 20 (27), p. 72-82.

²³¹ LABANAUSKIENĖ, Danutė. Profesorius Igno Jonyno vaidmuo komplektuojant ir superkant istorinę literatūrą Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universiteto bibliotekai, 1926–1933 m. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 113-120.

įvairių apyskaitų ryškėja perkamų knygų geografija – jų pirka ir Rytuose, ir Vakaruose. Knygų iš Vokietijos parūpindavo diplomatas Stasys Lozoraitis.

Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos istorija neatsiejama nuo jos direktoriaus V. Biržiškos veiklos. L. Vladimirovas straipsnyje *Vaclovas Biržiška – Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktorius*²³² pabrėžia, kad universiteto biblioteka yra savotiška, sudėtinga, daugiafunkcė struktūra, turinti ir akademinės, ir mokomosios, ir net kai kurių viešosios bibliotekos funkcijų, taip pat reikalaujanti iš savo vadovo mokslo tiriamojo darbo procesų ir poreikių supratimo, enciklopedinių žinių, pedagoginių įgūdžių, mokslininko, skaitymo propaguotojo savybių. L. Vladimirovas priima žymaus prancūzų bibliotekininko Žjuljeno Keno (Julien Cain) mintį, kad kandidatui, pasiryžusiam vadovauti stambiai mokslinei bibliotekai, būtina dar viena sąlyga – jis privalo susikurti ir prieš akis turėti bibliotekos viziją, t. y. aiškiai įsivaizduoti, kokia ji turi tapti. Toks ir buvo V. Biržiška. L. Vladimirovas atkreipia dėmesį, kad plėsdamas savo „imperiją“ V. Biržiška „traukė“ iš Centralinio knygyno vertingas spaudinių kolekcijas vieną po kitos. Aptariamas V. Biržiškos darbas rengiant lietuvių spaudinių bibliografiją, kuriant Bibliografijos institutą.

Apskritai publikacijų tematika yra įvairi. Pasirodė Eglės Remeikytės straipsnis „*Užsienio lietuvių jaunuomenės sandoros“ biblioteka (1903–1909)*²³³. Autorė pateikia žinių apie „Sandoros“ savišvietos draugiją, veikusią 1903–1912 m. Berne ir Ciuriche, parodo draugijos bibliotekos reikšmę Šveicarijoje gyvenusių lietuvių politinių emigrantų ir užsienyje studijavusio jaunimo politinei ir kultūrinei savišvietai²³⁴.

Iš Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų bibliotekų dėmesio sulaukė Lietuvos žydų bibliotekų istorija. K. Sinkevičius²³⁵ konstatuoja, kad Lietuvos bibliotekų istorijoje žydų etninę grupę aptarnavusios bibliotekos užima

²³² VLADIMIROVAS, Levas. Vaclovas Biržiška – Vytauto Didžiojo universiteto direktorius. *Tarp knygų*, 1993, nr. 3, p. 32–36.

²³³ REMEIKYTĖ, Eglė. „Užsienio lietuvių jaunuomenės sandoros“ biblioteka (1903–1909). *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 1, p. 23–32.

²³⁴ *Sandora* buvo įsteigta V. Mickevičiaus-Kapsuko, V. Didžiulytės, A. Šliogerio ir kitų politinių emigrantų iniciatyva. Draugija nutarė padovanoti biblioteką Lietuvių mokslo draugijai. 1910 m. biblioteka buvo išsiųsta į Vilnių dalimis, o jos katalogas – banderole. Tačiau Lietuvių mokslo draugija gavo tik dalį bibliotekos, kodėl taip atsitiko, nėra žinoma.

²³⁵ SINKEVIČIUS, Klemensas. Iš Lietuvos žydų bibliotekų istorijos. *Tarp knygų*, 1991, nr. 12, p. 6–9.

svarbią vietą. Autorius analizuoja Kauno ir Vilniaus žydų organizacijų bibliotekas. Jis apibūdina komercinę Abelio Balošerio biblioteką, 1940 m. turėjusią 38 000 tomų hebrajų, jidiš ir kitomis kalbomis, Žydų mokslo mylėtojų draugijos Kauno biblioteką, Lietuvos žydų švietimo draugijos, žydų sporto draugijos „Makabi“ bibliotekas. Autorius pažymi, kad Vilniuje buvo keletas pasaulinę reikšmę turėjusių žydų bibliotekų: Pasaulio žydų mokslo instituto (JIVO) biblioteka, turėjusi apie 40 000 tomų, „Mefice Haskalos“ biblioteka, turėjusi apie 55 000 knygų, kurių 9/10 buvo ne žydų, o lenkų, rusų ir kitomis kalbomis. Viena seniausių M. Strašūno biblioteka, veikusi nuo 1892 m., turėjo apie 35 000 tomų²³⁶.

Sulaukė dėmesio bibliotekų statistikos klausimai. Jurgita Rudžionienė²³⁷ analizuoja bibliotekų darbo apskaitos netobulumą, nurodo jo priežastis. Anot autorės, apskaitos netobulumą galėjo nulėmti dvi priežastys: pirma, neišvengiamai veikė tuometės sąlygos, kai bibliotekoms klestėti buvo ne pats tinkamiausias laikas, antra – dar nepakankamai buvo suprasta ir įvertinta bibliotekų darbo apskaitos reikšmė. Be to, reikėtų skirti du procesus – statistikos duomenų kaupimą ir veiklos matavimą. Apžvelgus tarpukario Lietuvos bibliotekų statistikos ir darbo apskaitos veiklą, paaiškėja, kad dažniausiai buvo orientuojamasi į pirminį, t. y. statistikos duomenų rinkimo lygmenį. Svarbiausia priežastis, autorės teigimu, lėmusi kai kurių statistikos duomenų rengimą, buvo būtinybė atsiskaityti už savo darbą (pvz., Švietimo ministerijai).

Naujas žodis istoriografijoje buvo Genovaitės Raguotienės straipsnis apie Kauno lietuvių katalikų viešąją biblioteką²³⁸. Autorė pažymi, kad Kauno lietuvių katalikų viešoji biblioteka (su skaitykla) buvo pirmoji lietuviška biblioteka Kaune ir viena iš pirmųjų Lietuvoje. Pasak G. Raguotienės, suvok-

²³⁶ Žydų bibliotekų knygų skaičiai įvairių autorių dažnai pateikiami skirtingi. Mejeris Šubas tvirtina, kad Antrojo pasaulinio karo išvakarėse Mato Strašūno biblioteka turėjo 150 rankraščių, 5 inkunabulus, atspausdintus iki 1500 metų, ir per 50 000 mokslinių knygų judaikos tematika (ŠUBAS, Mejeris. Vilniaus žydų kultūra tarp dviejų pasaulinių karų. In: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1999–1940*. Sudarė A. Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p.139). VU virtualus gidas *M. Strašūno biblioteka Vilniuje* informuoja, kad 1940 m. biblioteka turėjo daugiau kaip 50 000 knygų hebrajų, vokiečių, rusų ir kitomis kalbomis, apie 6000 senų knygų (*M. Strašūno biblioteka Vilniuje* [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gidas.mb.vu.lt/2011/04/18/m-strasuno-biblioteka-vilniuje>). Knygų skaičius (palyginus jį su K. Sinkevičiaus duomenimis) padidėjo 15 000.

²³⁷ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekų darbo statistika tarpukario Lietuvoje. *Tarp knygy*, 1995, nr. 4, p. 11-14.

²³⁸ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Kauno lietuvių katalikų viešojoji biblioteka, *Tarp knygy*, 1993, nr. 8, p. 12-14.

dami lietuviškos bibliotekos poreikį ir būtinybę, Kauno kunigai (J. Byla, P. Dogelis, P. Januševičius ir kiti) ėmėsi darbo įkurti biblioteką. 1906 m. spalio 7 d. biblioteka buvo atidaryta. G. Raguotienė atkreipia dėmesį, kad Lietuvių katalikų viešosios bibliotekos ir skaityklos vadovybė (komitetas) puoselėjo idėją paversti ją nacionaline biblioteka su padaliniais (muziejumi ir kt.)²³⁹.

1996 m. G. Raguotienė išleido monografiją *Spaudą atgavus. Knyga ir skaitytojas 1904–1918 m. Lietuvoje*²⁴⁰. Veikale aprašomos, kaip teigia autorė, iki šiol beveik visai ar specifiškiau netyrinėtos lietuviškųjų bibliotekų, knygynų, skaitybos sritys, reiškiniai, problemos. Nagrinėdama lietuviškų bibliotekų kūrimosi aplinkybes, autorė atskleidžia, kad jau 1904 m. antroje pusėje, ypač nuo 1905 m., lietuvių visuomenės, kultūros veikėjai pradėjo kelti bibliotekų ir skaityklų steigimo klausimus. Svarstant jų kūrimo, svarbos ir reikšmės klausimus, išryškėjo, kokie tikslai ir uždaviniai keliami bibliotekoms. Klostėsi lietuviškų legalių bibliotekų paskirties, jų funkcijų, apskritai jų sampratos pagrindai bei principai. Juos kuriant panaudota ir užsienio kraštų, kitų tautų (amerikiečių, švedų, rusų, lenkų, vokiečių ir kt.) bibliotekinės minties ir praktikos patirtis. Knygoje aptariami bibliotekų komplektavimo, jų fondų, bibliotekų lėšų ir kiti veiklos klausimai. Skaitybos ir skaitytojo problematika atskleidžiama apžvelgiant įvairių grupių ir kategorijų skaitytojų (moterų, ypač vaikų ir jaunimo) lektūrą. Monografijoje rašoma apie bibliotekų steigėjus ir bibliotekininkus, knygynų savininkus ir jų darbuotojus. Tekste ir išnašose taip pat minimi ar plačiau pristatomi dešimtys autorių, rašiusių bibliotekų, skaitybos klausimais. Įvairūs bibliotekų ir knygynų duomenys (jų skaičius, vieta, steigėjai, savininkai, darbuotojai, gyvavimo datos ir kt.) pateikiami 14 lentelių. Autorė konstatuoja, kad lietuvių bibliotekininkystės sutelkė reikšmingą patirtį, be šio laikotarpio patirties sunku įsivaizduoti ir tolesnius lietuvių bibliotekų, skaitybos ir kitus mokslinius tyrinėjimus.

Skelbiamos publikacijos įvairiais bibliotekininkystės teorijos klausimais. Jose nagrinėjamas V. Biržiškos indėlis į bibliotekininkystės teoriją ir istoriją, vaikų skaitybos, bibliotekininkystės terminijos klausimai. Dauguma

²³⁹ Bibliotekos įkūrimas ir reikšmė nagrinėjami taip pat N. Lietuvninkaitės disertacijoje.

²⁴⁰ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Spaudą atgavus: knyga ir skaitytojas 1904–1918 m. Lietuvoje*. Vilnius: Privati įmonė „Stepono leidykla“, 1996. 352 p.

publikacijų priklauso G. Raguotienei, kiti autoriai – Bronius Raguotis, Nijolė Bliūdžiuvienė, Stanislovas Dubauskas.

G. Raguotienė apibendrina Prano Mašioti ir V. Biržiškos mintis apie vaikų skaitymą²⁴¹. Autorės tvirtinimu, pagrindinis kriterijus, pagal kurį P. Mašiotas kūrinius priskyrė prie vaikų literatūros, buvo skaitytojų amžius ir jo ypatumai. Autorės teigimu, P. Mašiotas į vaikų literatūros ir lektūros sritį žvelgė plačiai – tai ir jos teorija, leidyba, periodika, mokymas. P. Mašiotui mokytojas kartu buvo ir bibliotekininkas, jo misija – ugdyti ir plėtoti vaikų skaitymo poreikį. G. Raguotienė atskleidžia, kad V. Biržiška rašė vaikų literatūros teorijos klausimais, recenzavo lietuvių ir užsienio rašytojų knygas, skirtas vaikams. Autorė konstatuoja, kad pagrindiniais lektūros vaikams parinkimo kriterijais V. Biržiška laikė pačių vaikų keliamus reikalavimus knygai. Jų esą trys: kad knyga būtų įdomi; iliustruota ir dailiai išleista; galėtų „pasotinti“, t. y. būtų „tinkamo storumo, ne brošiūros didumo“. V. Biržiška apibūdino vaikų skaitytojų grupes. R. Raguotienės požiūriu, daugelis P. Mašioti ir V. Biržiškos minčių ištvėrė laiko išbandymą.

Tarpukariu sparčiai rutuliojosi bibliotekininkystės sąvokos, intensyvus jų vartojimas buvo bibliotekininkystės terminijos, o vėliau ir terminologijos kūrimo pradžia. Keli straipsniai skirti V. Biržiškos įnašui į bibliotekininkystės terminiją. N. Bliūdžiuvienė apžvelgia profesinės kalbos, bibliotekininkystės sąvokų vartojimą V. Biržiškos redaguotuose leidiniuose „Bibliografijos žinios“, „XXVII knygos mėgėjų metraštis“ ir „Lietuviškoji enciklopedija“²⁴². Autorė daro išvadą, kad profesoriaus leksika atitiko lietuvių kalbos reikalavimus, daugeliu atvejų yra taisyklingos darybos, o bibliotekininkystės sąvokų aiškinimas „Lietuviškoje enciklopedijoje“ atitinka dabartinį šių sąvokų turinį. V. Biržiškos pavartotus terminus 1908 ir 1918 metų publikacijose apibūdina S. Dubauskas. Jo straipsnyje *Vaclovas Biržiška – lietuvių bibliotekininkystės terminijos pradininkas*²⁴³ apžvelgiami

²⁴¹ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. „... Mesiu dar keletą minčių į vaikų literatūros klausimą“. Pranas Mašiotas apie vaikų literatūrą ir skaitymą. *Tarp knygų*, 1996, nr. 2, p. 16-20; Vaclovas Biržiška apie vaikų literatūrą ir skaitymą. *Tarp knygų*, 1996, nr. 3, p. 17-20.

²⁴² BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Bibliotekininkystės sąvokos kai kuriuose Vaclovo Biržiškos darbuose. *Tarp knygų*, 1996, nr. 11, p. 14-15.

²⁴³ DUBAUSKAS, Stanislovas. Vaclovas Biržiška – lietuvių bibliotekininkystės terminijos pradininkas. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 173-177.

V. Biržiškos vartoti bibliotekininkystės terminai „Vilniaus žiniose“ 1908 metais paskelbtame dideliame straipsnyje „Kaip sutaisyti ir tvarkyti liaudies knygynas“ ir knygelėje „Apie knygas ir knygynėlius“, išėjusioje 1918 m. Voroneže. Konstatuojama, kad V. Biržiška savo knygelėje pavartojo per 40 lietuviškų bibliotekininkystės terminų. Terminų norminimui, kaip teigia S. Dubauskas, galėjo turėti įtakos kitose kalbose vartojami bibliotekininkystės terminai, pirmiausia rusų ir vokiečių.

Reikšmingu įvykiu tapo V. Biržiškos darbų rinkinio pasirodymas 1998 m. Jame išspausdinti svarbesni darbai, skirti knygotyrai ir bibliografijai. Darbai bibliotekininkystės, bibliotekų istorijos temomis į rinkinį nepateko, tačiau jo veikla bibliotekininkystės srityje gana išsamiai analizuojama G. Raguotienės ir Broniaus Raguočio straipsnyje *Vaclovo Biržiškos gyvenimo ir veiklos bruožai*²⁴⁴. Autoriai konstatuoja, kad V. Biržiška yra lietuvių bibliotekininkystės pradininkas ir bibliotekų istorikas. Tarp reikšmingiausių V. Biržiškos darbų – jau minėtas 1908 m. „Vilniaus žiniose“ paskelbtas straipsnis „Kaip sutaisyti ir tvarkyti liaudies knygynas“. Šiame straipsnyje V. Biržiška pateikė pagrindines teorines žinias ir daug praktinių patarimų bei rekomendacijų, reikalingų ir naudingų bibliotekų darbo pradžiamokslui, nurodė to laiko lietuviškų bibliotekų specifinę tikslą – priprastinti žmones prie knygos ir skaitymo. Pasak autorių, straipsnyje sukonstruotas bibliotekų fondo modelis, paremtas „nepartyviškumo“ ir literatūros įvairovės principais. Prieštaringo pobūdžio, kaip teigia autoriai, buvo didžiausias iš pirmųjų V. Biržiškos darbų – „Apie knygas ir knygynėlius“. Bibliotekas autorius palyginti glaudžiai susiejo su politine to laiko situacija ir jos reiškiniais, kuriems apibūdinti vartojo klasines sąvokas ir vertinimus. G. Raguotienė ir B. Raguotis pažymi, kad V. Biržiška daug rašė apie bibliotekų steigimą, organizaciją ir sistemą. Lietuvos sąlygomis jis propagavo kilnojamasias bibliotekas, kurias vadino „keliaujamais knygynėliais“. Autorių tvirtinimu, po 1921–1922 m. bibliotekų temomis mokslininkas rašė daug rečiau, daugiau jėgų, laiko, pastangų skyrė bibliografijai ir knygos istorijai.

²⁴⁴ RAGUOTIENĖ, Genovaitė; RAGUOTIS, Bronius. *Vaclovo Biržiškos gyvenimo ir veiklos bruožai*. In: BIRŽIŠKA, Vaclavas. *Knygotyros darbai*. Sudarė G. Raguotienė ir B. Raguotis. Vilnius: Pradai, 1998, p. 7-27.

Straipsnyje *Tarpukario bibliotekininkystės darbų autoriai*²⁴⁵ G. Raguotienė supažindina su mažai žinomomis ar primirštomis, bet atminimo vertomis asmenybėmis – Petru Micevičiumi (Misiūnas), Romualdu Buroku ir Antanu Valančiumi. Pedagogas P. Micevičius „Švietimo darbo“ žurnale paskelbė kompiliacinius straipsnius „Suaugusiųjų švietimas“ ir „Knygininko darbas“. Tai neturėtų stebinti, nes, kaip rašo autorė, to laiko mūsų krašto bibliotekinė mintis ir praktika, kaip paprastai esti ir kitur, pasinaudojo kitų šalių ir autorių patirtimi. Kareivių ir karininkų bibliotekoms buvo skirtas R. Buroko *Vadovėlis kariuomenės bibliotekoms tvarkyti*. Autorė pažymi, kad R. Burokas svarbiu bibliotekininko uždaviniu laikė vadovavimą skaitymui, pirmiausia – kareivio skaitytojo ugdymą. Atkreipiamas dėmesys, kad R. Buroko vadovėliu galėjo pasinaudoti ir kitų bibliotekų darbuotojai. A. Valančius nuo 1932 m. *Kario* žurnale rašė įvairiomis bibliotekų temomis: apie skaitymo reikšmę, ypač savišvietą, apie knygų klasifikaciją. 1936 m. parengė vadovėlį apie kareivių bibliotekas, tačiau vadovėlis nepasirodė, jo likimas neišskus.

Kita G. Raguotienės tyrimų tema – 1918–1940 m. lietuvių vaikų skaitymo tendencijos²⁴⁶. Autorės tvirtinimu, vaikų skaitymo faktologija dar neįtraukta į lietuvių lektologijos istoriją. Pagrindinį dėmesį ji skiria pradinė mokyklų, pirmųjų gimnazijos klasių mokinių lektūrai. G. Raguotienė pateikė svarbių duomenų: 1932 m. vaikų skaitymo intensyvumo rodiklis miestuose buvo 5–10, kaimuose 3–7 knygos. Susirūpinę vaikų skaitymu pedagogai laikė jo kiekybę nepatenkinama. Tai buvo viena iš opiausių, anot autorės, apžvelgiamojo laikotarpio skaitybos problemų, juo labiau, kad paau gliai, baigę pradinę mokyklą ar tik kelis jos skyrius, toliau nebesimokė, iš jų nebeišaugdavo ir suaugusių skaitytojų. G. Raguotienė pateikia žinių apie Lietuvos vaiko draugijos (LVD) vaikų skaityklas²⁴⁷. Autorė atskleidžia, kad 1924 m. įkurtos LVD pastangomis steigėsi ir veikė vaikų skaityklos, sudariusios naują vaikų knygos ir skaitymo įstaigų grandį. 1940 m. išvakarėse

²⁴⁵ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Tarpukario bibliotekininkystės darbų autoriai. *Tarp knygų*, 2003, nr. 3, p. 23-26.

²⁴⁶ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Lietuvių vaikų skaitymo praktikos tendencijos (1918–1940). *Tarp knygų*, 1994, nr. 8, p. 16-21.

²⁴⁷ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Iš vaikų bibliotekų istorijos Lietuvoje (1918–1940). *Tarp knygų*, 2001, nr. 1, p. 6-9.

LVD turėjo 17 vaikų skaityklų. Jos pirmiausia buvo skirtos varguomenės, asocialių šeimų vaikams.

G. Raguotienės tyrimai apibendrinti 2001 metais išleistoje monografijoje *Lietuvių vaikų lektūra, 1918–1940*²⁴⁸. Leidinys skirtas lietuvių bibliotekininkystės, pedagogikos, iš dalies knygotyros ir literatūros istorijai. Jame daugiausia nagrinėjamas pradžios mokyklos ketvirtų ir šeštų skyrių mokinių skaitymas. Autorė aptaria pradžios mokyklų bibliotekų tinklą, bibliotekų komplektavimą, fondus. Konstatuojama, kad 1939 metais jau buvo beveik pasiekta, jog kiekviena pradžios mokykla turėtų savo biblioteką (iš 2334 tokių mokyklų bibliotekas turėjo 2316)²⁴⁹. Apžvelgiamas mokinių skaitymas valstybinėse viešosiose, taip pat kitose bibliotekose. Aptariamieji vaikų lektūros šaltiniai ir sudėtis. Kiek leido surinkta faktografinė medžiaga, parodomi įvairūs mokinių skaitymo kiekybės ir turinio parametrai (skaitymas pagal literatūros rūšį, tematiką, žanrą ir kt.). Detaliai nagrinėjami svarbiausi vaiko skaitymo veiksniai – mokykla ir mokytojas. G. Raguotienė konstatuoja, kad pradžios mokyklų bibliotekoms stigo knygų, ypač pirmųjų skyrių mokiniams. Autorė išskiria ir pabrėžia mokytojo vaidmenį. Jam buvo keliami įvairūs reikalavimai: organizuoti, tvarkyti, tausoti pradžios mokyklos biblioteką; nuo mažens pratinti mokinį prie knygos ir skaitymo; skiepyti skaitymo pomėgį, įgūdžius ir kultūrą; rūpintis skaitymo savarankiškumu, kontrole, priežiūra ir kt.

G. Raguotienės publikacijos liudija, kad mokyklų bibliotekų kultūrinis vaidmuo buvo labai reikšmingas. Autorė atskleidė, kad mokykla ir jos biblioteka iki 1937 m. dažniausiai buvo ne tik svarbiausioji, bet ir beveik vienintelė (ypač vaikų) skaitymo įstaiga. Būtent mokyklos biblioteka pratino žmones prie knygos ir skaitymo. Moksleivių paimtas knygas skaitė broliai, seserys, tėvai, kaimynai. Per besimokančius vaikus knyga plito tarp mažiau išsilavinusių Lietuvos gyventojų.

Valstybines viešąsias ir visuomenines bibliotekas tyrinėja K. Sinkevičius. Jo straipsnis *Jaunlietuviai apie knygą ir skaitymą*²⁵⁰ pradedamas reikšmingomis pastabomis apie bibliotekas ir skaitymą. Autorius atkreipia dėmesį,

²⁴⁸ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Lietuvių vaikų lektūra, 1918–1940*. Vilnius: VU leidykla, 2001. 196 p.

²⁴⁹ *Ibidem*, p. 20.

²⁵⁰ SINKEVIČIUS, Klemensas. Jaunlietuviai apie knygą ir skaitymą. *Tarp knygų*, 1994, nr. 9, p. 8-11.

kad LR valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymas, garantavęs intensyvių jų steigimą, buvo priimtas 1936 m. Iki tol valstybinių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų Lietuvoje nebuvo ir poros dešimčių. Tokiomis sąlygomis ypatingą reikšmę įgavo visuomeninių organizacijų – šaulių, jaunųjų ūkininkų, pavaršarinkų, jaunalietuvių ir kt. – bibliotekėlės, vadintos tuo metu knygynais arba knygynėliais. K. Sinkevičius atskleidžia, kaip jaunalietuvių spaudoje ir sąjungos valdymo įvairių grandžių dokumentuose nuolatos kelti knygos ir skaitymo reikšmės klausimai.

Bibliotekų veiklos teisinis reglamentavimas aptariamas K. Sinkevičius straipsnyje, kurį jis skyrė Lietuvos bibliotekų įstatymo 60-mečiui²⁵¹. Autorius mėgina aptarti šio dokumento reikšmę Lietuvos kultūros raidai ir jo vietą pasauliniame bibliotekų raidos kontekste. Bibliotekų įstatymai priimti: Čekoslovakijoje – 1919 m., Latvijoje – 1922 m.²⁵², Estijoje – 1925 m., Suomijoje – 1927 m. Atrodytų, kad 1936 metais priimtas Lietuvos bibliotekų įstatymas buvo gana vėlyvas, tačiau autorius atkreipia dėmesį, kad negalima nutylėti keleto anksčiau priimtų įstatymų, dariusių įtaką Lietuvos bibliotekų raidai. Visų pirma – Savivaldybių įstatymas (1919 m.), kuriuo nustatyta, kad valstčiaus savivaldybės įstaigoms priklauso „mokyklų ir knygynų steigimas ir užlaikymas“ (knygynais vadinamos bibliotekos). Vėliau Savivaldybių įstatymo redakcijose bibliotekų steigimo funkcija buvo priskiriama visų lygių savivaldybėms. Minėtinas ir 1935 m. priimtas Spaudos įstatymas, reglamentavęs, greta kitų dalykų, draudžiamų viešai platinti spaudinių nustatymo bei įsigijimo ir naudojimo tvarką, taip pat tais pačiais metais priimtas Knygynų įstatymas, nustatęs jų steigimo ir išlaikymo tvarką („Knygynu laikoma spaudinių parduotuvė, spaudinių sandėlis, spaudinių ekspedicijos įmonė, viešoji biblioteka ir viešoji skaitykla“). K. Sinkevičius aptaria Viešųjų bibliotekų įstatymui vykdyti taisyklės (1937). Atkreipiamas dėmesys, kad taisyklės bibliotekas skirstė eilėmis²⁵³. Įstatymas ir taisyklės, teigia autorius, paskatino palyginti didelių,

²⁵¹ SINKEVIČIUS, Klemensas. Pirmasis Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas. *Tarp knygų*, 1996, nr. 6, p. 20-22.

²⁵² Latvija viešųjų bibliotekų steigimo iniciatyvą ir globą pavedė Kultūros fondui, kuris 1922 m. pradžioje paskelbė šiuo reikalu instrukciją (SLAPŠINSKAS J. *Viešųjų bibliotekų organizacija*. Kaunas: Socialinių ir politinių mokslų instituto leidinys, 1937, p. 14.).

²⁵³ Pirmos ir antros eilės bibliotekas numatyta steigti miestuose ir apskričių centruose. Trečios ir ketvirtos eilės bibliotekos turėjo būti steigiamos valsčių centruose ir bažnytkaimiuose.

tų laikų samprata, viešųjų bibliotekų tinklo kūrimą. Mažų bibliotekėlių tankaus tinklo paskirtį iš esmės jau buvo atlikusios savivaldybių ir organizacijų bibliotekėlės. Autoriaus duomenimis, apytiksliai Lietuvoje buvo daugiau kaip 2500 įvairių organizacijų bibliotekėlių, turėjusių per 550 000 tomų. Originali yra K. Sinkevičiaus mintis, kad, SSRS okupavus Lietuvą, 1936 m. Bibliotekų įstatymo poveikį Lietuvos bibliotekininkystė jautė dar gana ilgai, jo nuomone, ištisą dešimtmetį. Naujos bibliotekos ir toliau buvo steigiamos visų pirma valsčių centruose, t.y. įstatymo nustatytose vietose. Iki 1941 m. vasario pabaigos išliko nepakitusi bibliotekų steigimo, išlaikymo, tarnautojų skyrimo ir atleidimo tvarka. 1941 m. Laikinoji Lietuvos vyriausybė atstatė visų įstatymų, tarp jų ir bibliotekų, galiojimą. Ir antrosios sovietinės okupacijos laikotarpiu bibliotekų įstatymo tradicija dar buvo jaučiama. Fondų komplektavimo požiūriu išliko bibliotekų skirstymas eilėmis. Iki pat 1950 m., t. y. iki respublikos rajonų sudarymo, valstybinės bibliotekos oficialiai vadintos įstatymo reglamentuotu „viešųjų“, o ne „masinių“ bibliotekų vardu.

Straipsnyje *Tautos atmintis*²⁵⁴ apžvelgiamos Centralinio valstybės knygyno kūrimosi aplinkybės, apibūdinami jo raidos etapai. Autorius iškelia diskusinių klausimų. Pateikiami samprotavimai apie bibliotekos įkūrimo datą. K. Sinkevičius pagrįstai teigia, kad Vilniaus viešoji biblioteka, pradėta organizuoti 1865 m., negalėjo tapti nacionaline biblioteka. 1914 m. ji turėjo daugiau kaip 310 000 tomų, tačiau lietuviškų knygų joje būta nuo 250 iki 360 (skirtingi šaltiniai nurodo nevienodą skaičių). Jos pagrindu V. Kapsuko vyriausybės įkurtas Lietuvos centrinis knygynas nebuvo nacionalinė biblioteka, taip jos nevadino ir lietuvių bolševikų lyderiai, kurstę pasaulinę socialistinę revoliuciją. Anot autoriaus, siūlymai jos steigimą tapatinti su bibliotekos vedėjo skyrimu (1919 m. rugsėjo 1 d.) ar juridiniu jos uždavinių reglamentavimu (1919 m. gruodžio 20 d.) nėra pakankamai pagrįsti. 1919 m. pradžioje prie Švietimo ministerijos Pradžios mokslo departamento sudaryta biblioteka plėtė savo funkcijas, ėmė kaupti ne tik departamento veiklai reikalingus dokumentus. Tai buvo ne žinybinė speciali departamento, o plataus profilio biblioteka, skirta valstybiniam kultūros paveldui saugoti.

²⁵⁴ SINKEVIČIUS, Klemensas. Tautos atmintis: Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos 80-mečiui. *Tarp knygų*, 1998, nr. 9, p. 1-5; nr. 10, p. 7-10.

K. Sinkevičius nagrinėja savivaldybių vaidmenį kuriant ir išlaikant bibliotekas²⁵⁵. Savivaldybių įstatymą autorius įvardija kaip pirmąjį valstybinio viešųjų bibliotekų reguliavimo dokumentą Lietuvoje. Anot jo, pirmoji savivaldybės biblioteka buvo Šiaulių apskrities biblioteka, susikūrusi tikriausiai jau 1920 m. K. Sinkevičius grįžta prie 1936 m. Bibliotekų įstatymo, novatoriškai jį interpretuoja. Pasak autoriaus, įstatymą iš esmės reiktų laikyti ne tik valstybinių, bet ir savivaldybių bibliotekų įstatymu. Švietimo ministro pasirašytos šiam įstatymui vykdyti taisyklės nustatė, kad valstybinės viešosios bibliotekos yra steigiamos ir išlaikomos Švietimo ministerijos pirmiausia tose vietose, kuriose savivaldybė padeda jas išlaikyti.

Mokslininkas nuodugniai tiria visuomeninių organizacijų bibliotekas ir bibliotekėles. 1996 m. jis išleido studiją *Lietuvių tautinės jaunuomenės „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos knygynai ir skaityklos, 1927–1940*²⁵⁶. Studija skirta vienos iš jaunimo organizacijų bibliotekų ir skaityklų veiklai. Be to, sudarytas abėcėlinis Lietuvių tautinės jaunuomenės (LTJ) „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos padalinių, steigusių bei turėjusių knygynus ir skaityklas, sąrašas, pateikiantis žinių apie jų knygų fondus, skaitytojus, darbuotojus ir pan. Studijoje publikuojamas knygų, buvusių jaunalietuvių knygynų fonduose, kurių sąrašus ar katalogus pavyko surasti, abėcėlinis sąrašas. K. Sinkevičiaus duomenimis, LTJ „Jaunosios Lietuvos“ sąjunga įsteigė apie 800 bibliotekėlių, bendras jų fondas sudarė per 120 000 knygų. Autorius pažymi, kad organizacijų bibliotekėlės, nors ir nedidelės, be didesnių finansinių resursų sugebėjo skleisti knygas pačiuose atokiausiuose nuo kultūrinių centrų rajonuose, tolimuose kaimuose.

Straipsnyje *Jaunųjų ūkininkų ratelių knygynėliai (1930–1944)*²⁵⁷ jis atkreipia dėmesį, kad užsienio šalių jaunųjų ūkininkų organizacijų pavyzdžiu Jaunųjų ūkininkų rateliai (JŪR) Lietuvoje pradėjo kurtis 1924–1928 metais. JŪR knygynėlius K. Sinkevičius skirsto į dvi grupes – gamybinę ir šviečiamąją. Autorius parodo, kad jaunųjų ūkininkų skaitymo poreikį tenkino ne vien tik rateliuose kaupiami stacionarūs knygynėliai. Nuo 1935 m.

²⁵⁵ SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos savivaldybių bibliotekos. *Tarp knygų*, 1998, nr. 8, p. 3-7.

²⁵⁶ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvių tautinės jaunuomenės „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos knygynai ir skaityklos, 1927–1940*. Vilnius: LNB, 1996. 290 p.

²⁵⁷ SINKEVIČIUS, Klemensas. Jaunųjų ūkininkų ratelių knygynėliai (1930–1944). *Tarp knygų*, 2002, nr. 2, p. 19-25.

tarp ratelių pradėjo cirkuliuoti ir kilnojantieji knygynėliai. K. Sinkevičiaus skaičiavimais, 1939 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 1090 JŪR, jų knygynėliuose – 120 847 knygos. Nei gamybos knygelės, nei knygų dubletai į šią statistiką neįėjo. Pasak autoriaus, kai kurie JŪR knygynėliai turėjo sukaupti didesnius fondus ir vykdė viešųjų bibliotekų funkcijas.

Visuomeninių organizacijų bibliotekų tyrimai beveik nesulaikė kitų tyrėjų dėmesio. Paminėtinas tik Renatos Strakšienės straipsnis apie pavasarininkų bibliotekas²⁵⁸. Autorė atskleidžia, kad vienas svarbiausių pavasarininkų kuopų veiklos barų buvo bibliotekėlių ir skaityklų steigimas. Jos tvirtinimu, 1939 m. sausio 1 d. „Pavasario“ federacija turėjo 480 bibliotekėlių ir 11 skaityklų. Autorė konstatuoja, kad katalikiška organizacija rūpinosi knygų katalogų sudarymu, rengė kursus įvairiais knygynų veiklos ir knygų įrišimo klausimais. Beje, pasak autorės, nereikėtų manyti, kad pavasarininkai skaitė vien maldaknyges ir giesmynus. Daugiausia jie skaitė romanus, ir tik antrą vietą užėmė religinė literatūra.

Pasirodė gana daug G. Raguotienės publikacijų apie mažiau žinomų bibliotekininkų veiklą tarpukario Lietuvoje. Pagrįstai galime teigti, kad G. Raguotienė grąžino Lietuvos bibliotekininkystei nemažai vardų. Dviejuose straipsniuose ji apžvelgia Kazio Sendziko veiklą, jo publikacijas bibliotekų istorijos, jų veiklos, darbo metodikos, knygotyros klausimais²⁵⁹. Autorės tvirtinimu, K. Sendziko iki šiol žinomą palikimą sudaro apie 20 publikacijų (kelios liko rankraštinės). K. Sendzikas apibūdino XIX a. katalikų bažnyčios ir raštijos veikėjo bibliofilo J. K. Gintilos asmeninę biblioteką, parengė straipsnį iš Vatikano bibliotekos praeities, apibūdinamas joje esančią lituanistinę medžiagą, straipsnį (neskelbtas) apie Žemaičių vyskupystės dvasinės seminarijos biblioteką 1883 metais.

Straipsnyje, skirtame Birutės Vileišytės-Tursienės gimimo 95-osioms metinėms, G. Raguotienė aptaria jos biografiją, darbus, asmenybės bruožus²⁶⁰. Autorė pažymi, kad B. Vileišytės-Tursienės straipsniuose bib-

²⁵⁸ STRAKŠIENĖ, Renata. Pavasarininkų bibliotekos. *Tarp knygy.* 1997, nr. 2, p. 12-15.

²⁵⁹ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Pradžios žodis apie Kazį Sendziką. *Tarp knygy.* 1995, nr. 2, p. 30-33; Bibliotekininkas ir mokslininkas Kazys Sendzikas. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 63-70.

²⁶⁰ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Birutė Vileišytė-Tursienė: gimimo 95-osioms metinėms. *Tarp knygy.* 1998, nr. 8, p. 26-31.

liotekininkystės klausimais neretai lyginama užsienio ir Lietuvos bibliotekų padėtis. G. Raguotienė supažindina su bibliotekininkės Elenos Eimaitytės-Kačinskienės biografija²⁶¹, atkreipia dėmesį, kad apie keturiasdešimt metų (su pertraukomis iki 1973 m. vidurio) ji dirbo universitetų bibliotekose Kaune ir Vilniuje bei užsienio kraštuose (Vokietijoje, Jungtinėse Valstijose). Straipsnyje apie Antaniną ir Feliciją Šalkauskaites G. Raguotienė apžvelgia jų veiklą Kauno (Vytauto Didžiojo) universiteto bibliotekoje²⁶².

Leidinį *Greta įžymiojo VACLAVO BIRŽIŠKOS*²⁶³ G. Raguotienė pavadino devynių etiidų knyga. Ji skirta mažiau žinomoms 1918–1940 m. ir vėlesnio tarpsnio lietuvių kultūros asmenybėms – V. Biržiškos darbo bendrakeleivėms. Iš esmės tai yra mokslinių straipsnių rinkinys. Autorė atkreipia dėmesį, kad daugelis moterų bibliotekininkių dirbo kartu su V. Biržiška Kauno universiteto bibliotekoje, kitos vienaip ar kitaip buvo su juo susijusios, jautė jo įtaką savo darbuose. Autorė atskleidžia jų kelius į bibliotekininkystę, kitas kultūros sritis. V. Biržiškos bendražygės – E. Eimaitytė, B. Vileišytė-Tursienė, Ona Lukauskaitė-Poškienė – dėl okupacijos ir kitų lemčių ilgus metus buvo nustumtos į nuošalę, primirštos ar užmirštos. G. Raguotienė gražina jų vardus ir palikimą į mūsų kultūrą. Autorė apžvelgia mažai tyrinėtų ar visiškai netyrinėtų kitų bibliotekininkių biografijas: A. ir F. Šalkauskaičių, Stanislavos Ambraziejūtės-Petrailienės, Elžbietos Jodinskaitės, Marijonos Čilvinaitės, Onos Šimaitės. Susisteminta medžiaga, kuri iš dalies jau buvo autorės skelbta straipsniuose. G. Raguotienė apie leidinyje minimus kultūros ir bibliotekų darbuotojus paskelbė ir atskirų straipsnių²⁶⁴.

Bibliotekininkystės raidai nepriklausomoje Lietuvoje įtaką darė cenzūra. Aridos Papurėlytės straipsniuose tyrinėjama 1918–1940 m. cenzūros raida, analizuojamos konkrečios cenzūros sritys²⁶⁵. Išanalizavusi cenzūros raidą ji tvirtina, kad spaudos laisvė buvo gana suvaržyta. Dėl vykdomos

²⁶¹ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkė Elena Eimaitytė-Kačinskienė. *Tarp knygy*, 1999, nr. 2, p. 24-26.

²⁶² RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Antanina ir Felicija Šalkauskaitės. *Tarp knygy*, 1999, nr. 10, p. 28-31.

²⁶³ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Greta įžymiojo VACLAVO BIRŽIŠKOS*. Vilnius: VU leidykla, 2000. 156 p.

²⁶⁴ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Elžbieta Jodinskaitė: knygos ir labdaros žmogus. *Tarp knygy*, 2000, nr. 7, p. 24-29; „Bibliotekos darbas yra mano gyvenimo tikslas ir esmė“: Marijos Čilvinaitės 100-osioms gimimo metinėms. *Tarp knygy*, 2000, nr. 8-9, p. 20-26.

²⁶⁵ PAPAURĖLYTĖ, Arida. Spaudos laisvė ir cenzūra Nepriklausomoje Lietuvoje 1918–1940 m. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 44-69; Cenzūros draudžiamų platinti knygų sąrašai tarpukario Lietuvoje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 337-358.

cenzuravimo politikos dažnai nukentėdavo originalūs rašytojų kūriniai ir verstinė literatūra. 2003 metais A. Riaubienė apgynė disertaciją *Knygos laisvė ir kontrolė Lietuvoje 1918–1940 m.*²⁶⁶ Disertacijoje tyrinėjama tų metų Lietuvoje egzistavusi valstybinė cenzūra, varžiusi knygų leidybą ir platinimą, paveikusi bibliotekų fondų komplektavimą ir skaitymą. Analizuojama bažnytinė cenzūra, atskleidžiama jos įtaka visuomenei. Atlikta cenzūros draudžiamų knygų teminė analizė leido rekonstruoti ne visada dokumentuose tiesiogiai įvardytus cenzūros principus, knygų draudimo spausdinti, įvežti į šalį ir platinti motyvus.

Bibliotekų tarptautiniam bendradarbiavimui skirti N. Lietuvninkaitės ir V. Rimšos straipsniai. Lietuvos universiteto ir Prancūzijos knyginiai ryšiai tarpukario Europoje apžvelgiami N. Lietuvninkaitės straipsnyje²⁶⁷. Autorė konstatuoja, kad Lietuvos universiteto ir Prancūzijos knyginiai ryšiai buvo plėtojami kartu su moksliniu ir kultūriniu bendradarbiavimu. Labiausiai tai išryškėjo bibliotekos veikloje. Jos fondą papildė vertingi spaudiniai, darę teigiamą poveikį studijoms, ypač humanitarinių mokslų krypties. Įdomu sužinoti, kad iš privačių dovanų kultūrine ir literatūrologine reikšme ypač išsiskiria poeto ir diplomato Oskaro Milašiaus asmeninės bibliotekos spaudinių rinkinys.

Lietuvos ir Latvijos bibliotekininkų ryšiai apžvelgiami V. Rimšos straipsnyje²⁶⁸. Aptariamos pagrindinės to meto Lietuvos ir Latvijos bibliotekininkų bendradarbiavimo formos. Joms priskiriami Baltijos šalių bibliotekininkų kongresai, Baltijos valstybių bibliotekininkų informacinio koordinacinio biuro posėdžiai, darbas tarptautinėse organizacijose, pažintinės profesinės bibliotekininkų ekskursijos, asmeniniai profesiniai ryšiai ir kt.

Asmenines bibliotekas tyrinėja D. Kaunas, N. Lietuvninkaitė, A. Braziūnienė ir kiti autoriai. N. Lietuvninkaitė paskelbė straipsnį apie Juozo Tumo-Vaižganto asmeninę biblioteką²⁶⁹. Autorės teigimu, jo bibliotekos

²⁶⁶ RIAUBIENĖ, Arida. *Knygos laisvė ir kontrolė Lietuvoje 1918–1940 m.*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2003. 32 p.

²⁶⁷ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Lietuvos universiteto ir Prancūzijos knyginiai ryšiai. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 166–171.

²⁶⁸ RIMŠA, Vytautas. Lietuvos ir Latvijos bibliotekininkų ryšiai pirmojoje XX amžiaus pusėje. In: *Bibliotekininkystė 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 37–52.

²⁶⁹ LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Juozo Tumo Vaižganto biblioteka. *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 1, p. 49–57.

istorija papildo mūsų žinias apie rašytojo gyvenimą, veiklą ir asmenybę. Ji pažymi, kad biblioteka buvo skirta Vaižganto, kaip rašytojo, kritiko ir publicisto, poreikiams tenkinti. Bibliotekoje vyravo tautinė literatūra, reikšmingą vietą užėmė ir kitų tautų knygos. Plačiau rašytojo interesus liudija istorijos, meno, kalbos, pedagogikos, spaudos istorijos ir mokslo literatūra.

Kitas N. Lietuvninkaitės straipsnis skirtas knygotyros spaudiniams V. Biržiškos asmeninėje bibliotekoje²⁷⁰. Autorė nustatė, kad iš Kauno technologijos universiteto bibliotekoje saugomų daugiau kaip 2000 V. Biržiškos asmeninės bibliotekos spaudinių – maždaug 300 įvairiakalbių knygų ir periodikos leidinių yra knygotyros spaudiniai. Knygotyros rinkiniui ji priskiria ir bibliotekininkystės teorijos bei istorijos ir bibliografijos darbus. Rinkinio sudėtis rodo, kaip konstatuoja autorė, kad V. Biržiška išsamiai buvo susipažinęs su XIX–XX a. pirmosios pusės Rusijos, Lenkijos, Vokietijos ir kitų šalių knygotyros darbais.

Irenos Bartašienės straipsnyje nagrinėjama tarybinės knygos asmeninėse bibliotekose ir rinkiniuose Lietuvoje 1919–1940 metais²⁷¹ tema. Autorė, pasitelkusi ne itin gausius šaltinius, atskleidžia, kad nemažai tarybinių knygų turėjo Petras Cvirka, Salomėja Neris, Vincas Krėvė-Mickevičius, revoliucinio judėjimo veikėjas Jonas Karosas, universiteto profesoriai Vladas Lašas, Antanas Purėnas ir kiti²⁷².

Poeto Jovaro asmeninę biblioteką apžvelgia Gražina Narbutienė²⁷³. Autorė atskleidžia, kad Jovaras (Jonas Krikščiūnas, 1880–1967) asmeninę biblioteką ypač intensyviai rinko įsikūręs gimtuosiuose Kalniškiuose (Šiaulių apskr.), kur ūkininkavo 1911–1945 m. Bibliotekos skaitytojais buvo ne tik jo kaimo, bet ir tolimesnių apylinkių gyventojai. Jos teigimu, asmeninė poeto Jovaro biblioteka buvo viena didžiausių Lietuvos kaime. Ne vieną dešimtmetį ji atliko viešosios bibliotekos funkcijas – jos fondas buvo prieinamas kiekvienam. Jurgita Baltronaitė aptaria pirmosios bibliofilinės organizacijos

---

²⁷⁰ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Knygotyros spaudiniai Vaclovo Biržiškos asmeninėje bibliotekoje. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 53–62.

²⁷¹ BARTAŠIENĖ Irena. Tarybinė knyga asmeninėse bibliotekose ir rinkiniuose Lietuvoje 1919–1940 metais. *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 1, p. 38–48.

²⁷² Tarybinių knygų buvo galima nusipirkti, jas platino draugija SSRS tautų kultūrai pažinti (vadovavo Vincas Krėvė-Mickevičius), jos plito ir nelegaliai.

²⁷³ NARBUTIENĖ, Gražina. Poeto Jovaro asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 154–166.

Lietuvoje – XXVII knygos mėgėjų draugijos – veiklą, apžvelgia bibliofilų Jono Kirlio (1891–1985), Vilhelmo Burkevičiaus (1885–1971), Petro Jakšto (1899–1988) bibliotekas²⁷⁴. Autorė konstatuoja, kad jų bibliotekose buvo įvairaus pobūdžio leidinių, tačiau jose išvelgti galima ir tam tikrų kolekcionavimo kriterijų: pagal leidinių rūšis, teminį principą ir kt.

Asmeninių bibliotekų istorijos klausimai buvo aptarti 1998 m. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos surengtoje krašto bibliotekų konferencijoje „Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis“. D. Kaunas pranešime *Asmeninė biblioteka mokslo ir kultūros akiratyje* apibūdino asmeninės bibliotekos sampratą, nurodė jų tyrimo ir populiarinimo uždavinius²⁷⁵. D. Kauno nuomone, asmeninė biblioteka yra individualizuotas spaudos leidinių rinkinys, skirtas asmens, šeimos arba privačios institucijos poreikiams tenkinti, kartais priduriant, kad tai privatinės nuosavybės teisės objektas, idant ją atskirtume nuo valstybinių ir visuomeninių bibliotekų. Asmeninė biblioteka dar vadinama namų arba šeimos biblioteka. Jos būna universalios, specialios ir bibliofilinės. D. Kaunas teigė, kad asmenines ir ypač bibliofilines bibliotekas būtina tyrinėti, populiarinti, plėtoti ir įvairiais būdais remti jų savininkų sąjūdį, sudaryti jiems palankią visuomeninę terpę. Visuomenės, ypač bibliotekininkų ir knygotyrininkų, pareiga yra viešinti asmenines bibliotekas ir jų likimo bei išlikimo problemas. N. Lietuvninkaitės pranešime buvo aptarti Juozo Tumo-Vaižganto ir Stanislovo Didžiulio knygų likimai²⁷⁶. Pranešėjos teigimu, jų knygų likimai gyvai ir tiesiogiai atskleidžia asmeninės bibliotekos santykį su istorija ir visuomenės kultūra. N. Lietuvninkaitės pranešimas papildė jos straipsnį apie Juozo Tumo-Vaižganto biblioteką. Konferencijoje ji atkreipė dėmesį, kad pats Vaižgantas laikė save bibliofilu, kuriam knyga buvo būtis dalis. Jis ne tik kaupė asmeninę biblioteką, bet ir rašė apie bibliofilijos kultūrinę reikšmę, kėlė knygos platinimo ir skaitybos problemas, visa siela

²⁷⁴ BALTRONAITĖ, Jurgita. XX amžiaus Lietuvos bibliofilai: J. Kirlys, V. Burkevičius, P. Jakštas. *Knygotyra*, 1998, t. 34, p. 74–123.

²⁷⁵ KAUNAS, Domas. Asmeninė biblioteka mokslo ir kultūros akiratyje. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis*: konferencija'98. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 1998, p. 12–16.

²⁷⁶ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Asmeninė biblioteka istorijos kryžkelėje: Juozo Tumo-Vaižganto ir Stanislovo Didžiulio knygų likimai. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis*: konferencija'98. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 1998, p. 17–23.

pasinėrė į XXVII knygos mėgėjų draugijos organizavimą ir veiklą. Pasak pranešėjos, lietuvišką knygą Vaižgantas laikė pačia stipriausia tautos dvasine jungtimi. J. Baltronaitės panešime buvo pateikta naujų faktų apie Petro Jakšto biblioteką²⁷⁷. Pranešėja atskleidė, kad P. Jakšto asmeninė biblioteka komplektuota dviem etapais: iki Atrojo pasaulinio karo ir po jo (biblioteka smarkiai nukentėjo Antrojo pasaulinio karo metais). Iki gyvenimo pabaigos P. Jakštas sukaupe 6700 knygų. Pranešėjos tvirtinimu, tai buvo daugiakalbė humanitarinė, lituanistinė biblioteka.

Nesumenko dėmesys asmeninėms bibliotekoms ir vėlesniu laikotarpiu. Turiningą straipsnį apie teisininko, istoriko, politinio veikėjo Augustino Janulaičio (1878–1950) bibliotekos, saugomos Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje, sudėtį paskelbė Alvydas Surblys²⁷⁸. Autoriaus skaičiavimais, ją sudaro 13 685 leidiniai. A. Janulaičio biblioteka, kaip teigia autorius, vertinga ne tik dėl to, kad ji didelė ar įvairi teminiu, kalbiniu požiūriu, bet ir dėl joje esančių vertingų ar net unikalių leidinių ir mokslinei bibliotekai būdingo vientisumo, nuosekliai ir sistemingai kauptų leidinių. Išskirtinis kolekcijos bruožas yra disertacijų ar jų referatų gausa – net 353 (iš jų 328 vokiečių kalba), tarp jų ir viena seniausių disertacijų respublikos bibliotekose²⁷⁹. Autorius konstatuoja, kad A. Janulaitis sistemingai ir nuosekliai įsigydavo knygas ir periodinius leidinius, dažniausiai kaupdamas visą jam įmanomą gauti literatūrą planuojamų rašyti mokslinių darbų ar kitomis jį dominančiomis temomis.

Pasirodo stambių leidinių. Petro Jakšto asmeninę biblioteką, jau sulaukusią J. Baltronaitės dėmesio, pradeda nuodugniai tyrinėti D. Kaunas. 2003 m. išspausdintas Petro Jakšto rankraštis *Knygos*²⁸⁰. Leidinio sudarytojas ir įžanginio straipsnio autorius – D. Kaunas²⁸¹. *Knygos* skirtos nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininko P. Jakšto asmeninės bibliotekos

²⁷⁷ BALTRONAITĖ, Jurgita. Bibliofilo Petro Jakšto biblioteka ir jos likimas. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis*: konferencija'98. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 1998, p. 25-30.

²⁷⁸ SURBLYS, Alvydas. Augustinas Janulaitis – knygų kolekcionierius: leidinių įsigijimo keliai ir būdai. *Kauno istorijos metraštis*, 2002, t. 3, p. 217-230.

²⁷⁹ Tai 1674 m. išleista Christoforo Hartknocho *Disertatio historica de originibus Prussicis (Istorijos disertacija apie prūsų kilmę)* lotynų kalba.

²⁸⁰ JAKŠTAS, Petras. *Knygos*. Sudarė D. Kaunas. Vilnius: Petro ofsetas, 2003. 169 p.

²⁸¹ KAUNAS, Domas. „Knygos“ ir jų autorius. *Ibidem*, p. 7-17.

istorijai. P. Jakšto palikimas – pusseptinto tūkstančio įvairiausių amžių knygų ir periodikos biblioteka, kelių tūkstančių dokumentų archyvas ir 43-jų pavadinimų darbų rankraščiai. Leidinyje atskleidžiama, kas paskatino P. Jakštą kaupti biblioteką, iš kokių šaltinių ji formuota, koks jos likimas. Knygoje randame žinių apie autoriaus skaitymą vaikystėje, knygas ir bibliotekėles, knygynus ir antikvarius, jų darbuotojus, XXVII knygos mėgėjų draugiją. D. Kaunas įžanginiame straipsnyje atkreipia dėmesį, kad P. Jakšto *Knygos* leidžia žvilgtelėti į autoriaus dvasinį pasaulį ir pažinti jo kūrybos įvairovę. *Knygos* yra pirmasis tokio turinio ir paskirties knygos kultūros veikalas Lietuvoje. Dėl savo minties originalumo, D. Kauno įsitikinimu, P. Jakštas neabejotinai įeis į visos lietuvių rašytinės kultūros paveldą. Po metų išėjo D. Kauno monografija *Knygos kultūros karininkas*²⁸², kurioje autorius P. Jakštą pristato kaip karininką, švietėją, jaunuomenės pilietiškumo ugdytoją ir bibliofilą. Leidinyje aptariama P. Jakšto visuomeninė švietėjiška veikla, jo, kaip karinės spaudos darbuotojo, darbas, apžvelgiama veikla XXVII knygos mėgėjų draugijoje. Monografijoje analizuojamas viso jo gyvenimo kūrinys – asmeninė biblioteka. Pasak autoriaus, bibliofiliją karininkas pirmiausia suvokė kaip tobulos asmeninės bibliotekos, galinčios suteikti žinių apie spaudos civilizacijos sąrangą ir šaltinius, kūrimą. Šiame procese kryptingai siekta išsamumo, kompetencijos ir viešumo, todėl negailėta nei materialinių, nei intelektualinių išteklių. Anot D. Kauno, P. Jakšto gyvenimo kelias rodo tipišką Lietuvos inteligento likimą istorijos kataklizmų gausa pasižymėjusiam XX amžiuje.

A. Pacevičius recenzijoje²⁸³ pažymi, kad monografijos autorius stengiasi suvokti P. Jakšto asmenybę, „kaip daugiareikšmę permainingo XX a. figūrą“, „kaip lygiavertį kitų Baltijos regiono šalių knygos kultūros reprezentantą“. Autoriui tai pavyksta ne tik dėl jo asmeninės pažinties su herojumi, kurio gyvenimas buvo kupinas įtampos ir akibrokštų, bet ir išskirtinio gebėjimo mokslinę refleksiją derinti su intriga. Įdomiai pateiktas knygos tekstas, kai kada skaitomas, anot recenzento, kaip detektyvas, nors neabejotinai priskirtinas prie mokslinio žanro, nes atskleidžiama plati istoriografinė panorama,

²⁸² KAUNAS, Domas. *Knygos kultūros karininkas*. Vilnius: Valstybės žinios, 2004. 203 p.

²⁸³ PACEVIČIUS, Arvydas. Monografija apie Petrą Jakštą. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 219–223.

gausiai naudojamosi archyviniais šaltiniais. D. Kauno knyga, kaip teigia recenzentas, yra neeilinis įnašas į knygotyros ir biografistikos aruodus.

Nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje pasirodė leidinys, skirtas viešosios bibliotekos istorijai. 2004 metais Nijolė Petraitytė išleido knygą *Šiaulių viešoji biblioteka: istorinės atodairos 1920–1950 m.*²⁸⁴, kurioje apžvelgiamos bibliotekininkystės ištakos Šiauliuose, tyrinėjamas Šiaulių viešosios bibliotekos (1920–1950) susikūrimas, veikla ir jos sunykimas po daugelio pertvarkų. Autorė atskleidžia, kad Šiaulių viešoji biblioteka buvo pirmoji Lietuvoje, įkurta savivaldybės 1920 m., po pusmečio tapusi Valstybės centrinio knygyno Šiaulių skyriumi, nuo 1936 iki 1950 m. – Šiaulių viešąja valstybine biblioteka. Nepriklausomybės metais per gana trumpą laiką ji išaugo į rimtą, gerai sutvarkytą skaitymo įstaigą, teikusią paslaugas bemaž 2000 miestelėnų ir apylinkių gyventojų. Svarbiu ir savitu jos bruožu laikytinas glaudus ryšys su kitomis kultūros įstaigomis – Šiaulių „Aušros“ muziejumi, Šiaulių kraštotyros draugija, gimnazijomis ir knygynais. Knygoje parodoma bibliotekos kultūrinė reikšmė, laimėjimai ir praradimai, atsekama, kada ir kokiomis aplinkybėmis kito bibliotekos statusas. Anot autorės, sovietiniais metais Šiaulių viešoji biblioteka buvo sunaikinta ir išbraukta iš kultūrinės atminties²⁸⁵.

5.2.2. XX amžiaus antrosios pusės biblioteka

Lietuvai atgavus nepriklausomybę atsivėrė galimybės nuodugnai tyrinėti laikotarpį po 1940 metų. Okupacijų laikotarpis tyrinėjamas ne tik bibliotekininkų, bet ir knygotyryninkų, istorikų. Ypač nuodugnaus dėmesio sulaukė cenzūra bei jos įtaka bibliotekininkystės raidai. Daugiausia publikacijų šia tema paskelbė K. Sinkevičius.

Nepriklausomybės atkūrimą bibliotekos pasitiko su deformuotais fondais. Knygų naikinimą, bibliotekų fondų „valymą“ gana išsamiai apžvelgė K. Sinkevičius Lietuvos kultūros kongrese skaitytame pranešime *Habent sua fata libelli (Knygos turi savo likimą)*²⁸⁶. Pranešėjas apibūdino stalininį biblio-

²⁸⁴ PETRAITYTĖ, Nijolė. *Šiaulių viešoji biblioteka: istorinės atodairos 1920–1950 m.* Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejaus leidykla, 2004. 156 p.

²⁸⁵ 1950 m. susikūrė Šiaulių srities biblioteka, kuri ilgainiui perėmė svarbiausios regiono bibliotekos funkcijas.

²⁸⁶ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Habent sua fata libelli*. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 718–721.

cidą²⁸⁷, pabrėžė, kad 1940–1941 m. buvo sunaikintas šaulių ir jaunalietuvių, pavasarininkų ir jaunųjų ūkininkų būrelių, kitų organizacijų bibliotekų tinklas, likviduotos privatinės, komercinės, vienuolynų, buvusių dvarų bibliotekos. Paliktų veikti valstybinių masinių ir mokyklų bibliotekų fondus imta stropiai „valyti“. K. Sinkevičius pateikė tokius faktus: iki 1941 metų birželio 21 d. vien tik Glavlitais iš šių bibliotekų išėmė patikrinti 18 542 knygas, o 45 515 kilogramų knygų „kaip netinkamų“ buvo sunaikina. Tūkstančius knygų sunaikino vietiniai pareigūnai. Apibūdindamas hitlerinį totalitarizmą, pranešėjas teigė, kad ideologiniai motyvai pasikeitė, tačiau esmė išliko, knygų naikinimas tęsėsi. Fašistai Lietuvoje sunaikino maždaug 3 milijonus knygų. Bet ir per karą išsaugotos knygos neišvengė stalininio naikinimo, su nauja jėga užgulusio bibliotekas pokario laikotarpiu. Po 1953 metų, pasak K. Sinkevičiaus, bibliotekų fondai jau buvo „švarūs“. Į Lietuvos bibliotekų fondus buvo įsileidžiami tik vienos ideologinės krypties leidiniai. Lietuvoje gyvenanti tautos dalis buvo atsietą nuo išėvijios literatūros. Ideologinis ribotumas, politinė cenzūra, tarptautinių ryšių varžymas, valiutos stoka ir informacijos barjerai deformavo Lietuvos bibliotekų fondų turinį. Dėl to Lietuvos mokslas ir kultūra, kaip teigė pranešėjas, buvo išstumti iš pasaulio mokslo ir kultūros raidos vieškelio.

Reikšmingus įvykius iš 1941–1949 metų knygotyros ir bibliotekininystės istorijos apžvelgia V. Žukas straipsnyje *Nepasirodę knygotyros leidiniai*²⁸⁸. Autorius aptaria mėginimus 1941–1949 m. išleisti tęstinį mokslo darbų leidinį „Bibliotheca Lituana“ ir „Bibliotekų metraščių“. Jų iniciatorius, organizatorius ir redaktorius buvo Valstybės centrinės bibliotekos direktorius J. Rimantas. „Bibliotheca Lituana“ straipsnių autoriai buvo bibliotekininkai, bibliografai, istorikai, kalbininkai, literatūrologai, teisininkai, muziejaininkai, dailininkai. Leidinys neišėjo nei 1941 m., nei vėliau. 1947 m. pabaigoje J. Rimantas ėmė rūpintis „Bibliotekos metraščio“ rengimu ir išleidimu. Jo tematikos centre, kaip teigia V. Žukas, buvo aktualūs bibliotekų organizavimo Lietuvoje klausimai, bibliografija, spaudos istorija. Šis leidinys taip pat nepasirodė. V. Žukas konstatuoja, kad sumanymas

²⁸⁷ K. Sinkevičius vartojo terminą *bibliogenocidas*. Tai nėra tikslus terminas, nes jį sudaro dviejų žodžių junginys: gr. *genos* – giminė, gentis ir lot. *caedo* – žudau.

²⁸⁸ ŽUKAS, Vladas. Nepasirodę knygotyros leidiniai. *Knygotyra*, 1991, t. 17, sąs. 1, p. 49-60.

spausdinti tokio tipo leidinius rodo knygotyros, bibliotekininkystės mokslinių tyrimų poreikį.

K. Sinkevičius tęsia cenzūros tyrimus. Jo straipsniuose²⁸⁹ parodytas LSSR švietimo liaudies komisariato, Vidaus reikalų liaudies komisariato vaidmuo „valant“ bibliotekų fondus. Autorius taip pat atskleidžia, kad bibliotekų fondų „valymo“ akcijoje aktyviai dalyvavo LKP(b) apskričių ir miestų komitetai. Partijos apskričių komitetų sudarytos bibliotekų „valymo“ komisijos dirbo pagal principą – geriau sunaikinti 10 „nekenksmingų“, negu palikti visuomenei prieinamą vieną „kenksmingą“ knygą. Publikacijose parodoma, kad Glavlitas reglamentavo griežtą kenksmingos literatūros išėmimo ir naikinimo tvarką.

1994 m. sulaukėme K. Sinkevičiaus studijos *Uždrausti autoriai ir leidiniai: pirmieji sovietinės okupacijos metai: 1940.06.15–1941.06.21*²⁹⁰. Studijoje pateikiama sovietų režimui nepalankių leidinių šalinimo iš Lietuvos bibliotekų 1940–1941 metais analitinė apžvalga ir suvestinis uždraustų autorių bei išimčių iš apyvartos leidinių sąrašas. Dėmesį patraukia reikšmingos autoriaus mintys, kad sovietinės cenzūros įslaptinimas nebuvo ir negalėjo būti itin griežtai įgyvendintas. Pirmaisiais okupacijos mėnesiais reikalavimai „valyti“ bibliotekas ir knygynus buvo skelbiami spaudoje, platinami valymo institucijų atvirais aplinkraščiais. Autorius konstatuoja, kad skaitymo turinio cenzūra buvo vykdoma keturiomis pagrindinėmis kryptimis: 1) uždaroma iki tolėjusi Lietuvos respublikos periodinė spauda, 2) sulaikomas buvusių leidimo procese knygų spausdinimas, 3) nutraukiamas spaudinių importas iš užsienio šalių, išskyrus SSRS, 4) peržiūrimi anksčiau išleisti spaudiniai, vertinamas kiekvienas spaudinys ir, nustačius jį esant režimui kenksmingą, sunaikinamas.

Okupacinių režimų cenzūra sulaukia kitų autorių dėmesio. Glavlito veiklą Lietuvoje 1940–1947 metais detaliau aptaria istorikas Liudas Truska²⁹¹. Autorius apibendrina gausius faktus apie „buržuazinių“ knygų pašalinimą iš bibliotekų. A. Pacevičius apibūdina sovietinę politiką religinių institucijų

²⁸⁹ SINKEVIČIUS, Klemensas. Bibliogenocidas. *Tarp knygų*, 1992, nr. 10, p. 9-13; СИНКЯВИЧИУС, Клемensas. Советская „чистка“ библиотечных фондов Литвы в первый год оккупации республики, 1940–1941. In: *Uurimusi tsensuurist*. Tallinn: Eestii Rahvusraamatukogu, 1995, p. 67-87.

²⁹⁰ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Uždrausti autoriai ir leidiniai: pirmieji sovietinės okupacijos metai: 1940.06.15–1941.06.21*. Vilnius: LNB, 1994. 172 p.

²⁹¹ TRUSKA, Liudas. Glavlito veikla Lietuvoje 1940–1947 metais. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1996, 1997, p. 216-241.

(bažnyčių, vienuolynų, kunigų seminarijų) bibliotekų atžvilgiu, joms priklausių knygų naikinimo (ar sąlygų jų nykimui sudarymo) etapas²⁹².

Nuodugnai tyrinėjamas vokietmetis. 1996 m. pasirodė *Lietuvos viešosios bibliotekos 1943 metų anketos duomenimis* (sudarytojai K. Sinkevičius ir J. Steponaitienė)²⁹³. Pagal anketos duomenis²⁹⁴ sudarytas viešųjų bibliotekų sąvadas – reikšmingas to meto Lietuvos bibliotekų dokumentas. Jame apie kiekvieną biblioteką pateikiami duomenys: įsteigimo metai, fondų dydis, skaitytojų skaičius, vidutinis knygų išdavimas per mėnesį, žinios apie patalpų kokybę, vedėjo pavardė ir skyrimo data, ir kt. Sąvadas papildytas geografinė bibliotekų rodykle, chronologine jų steigimo apžvalga. Sąvade bibliotekos grupuojamos apskritimis pagal tų laikų administracinę-teritorinę suskirstymą. Publikacijoje pateikiamos bibliotekų pavadinimų ir bibliotekų darbuotojų pavardžių abėcėlinės rodyklės. Šaltinio publikacija pateikė apibendrinančių bibliotekų tinklo vaizdą.

K. Sinkevičiaus 1998 metų studijoje *Uždrausti autoriai ir leidiniai: vokietmetis (1941–1944)* pateikiama nacistinio Lietuvos bibliotekų fondų „valymo“ vokiečių okupacijos metais apžvalga ir suvestinis uždraustų autorių bei iš viešo gyvenimo naudojimo išimtų knygų lietuvių kalba sąrašas²⁹⁵. K. Sinkevičius aptaria istoriografijoje pateiktus įvairius sunaikintų knygų skaičius. Tyrinėtojai yra teigę, kad per visą okupacijos laikotarpį naciai Lietuvoje sunaikino daugiau kaip 3 mln. knygų (ši skaičių autorius pateikė ir pranešime, skaitytame Lietuvos kultūros kongrese). Studijos autorius išreiškė nuomonę, kad greičiausiai tai tik viešųjų, mokyklų ir mokslinių bibliotekų knygos, neįtraukiant knygų, buvusių asmeninėse bibliotekose, nes jų praradimo masto nėra galimybių apskaičiuoti.

Mokslininkas vėl grįžta prie sovietinės cenzūros analizės. Straipsnyje *Šešiabriaunio spaudo imperija. LNB specfondo istorijos bruožai*²⁹⁶ autorius

²⁹² PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliocidas: krikščioniškojo kultūros paveldo naikinimas sovietinėje Lietuvoje. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 1998, t. 12, p. 139-148.

²⁹³ *Lietuvos viešosios bibliotekos 1943 metų anketos duomenimis*. Sudarė K. Sinkevičius, J. Steponaitienė. Vilnius: LNB, 1996. 52 p.

²⁹⁴ Anketą buvo parengusi Švietimo vadybos Suaugusių švietimo direkcija.

²⁹⁵ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Uždrausti autoriai ir leidiniai: vokietmetis (1941–1944)*. Vilnius: LBN, 1998. 224 p.

²⁹⁶ SINKEVIČIUS, Klemensas. Šešiabriaunio spaudo imperija: LNB specfondo istorijos bruožai. *Tarp knygų*, 2000, nr. 5, p. 23-27; nr. 6, p. 26-28; nr. 7, p. 22-24; nr. 8-9, p. 18-19; nr. 10, p. 28-32.

atskleidžia, kad vienu šešiabriauniu žymėti spaudiniai galėjo būti komplektuojami bibliotekose, turėjusiose teisę įrengti specialaus literatūros saugojimo skyrius (specialiuosius fondus). Dviem šešiabriauniais spauduoti užsienio leidiniai buvo nukreipiami tik į kai kurių bibliotekų specialiuosius fondus. Atkreipiamas dėmesys, kad dviem šešiabriauniais žymėtų leidinių neturėjo teisės komplektuoti tuometė LSSR valstybinė respublikinė biblioteka. Straipsnyje autorius nagrinėja specialiojo fondo steigimą LSSR valstybinėje centrinėje bibliotekoje, jo komplektavimą, spaudinių apskaitą.

Tyrinėjama V. Biržiškos veikla ir bibliologijos studijos sudėtingais 1940–1943 metais. Silvijos Stakulienės publikacijose apžvelgiamas mažiau žinomas V. Biržiškos biografijos²⁹⁷ 1940–1941 metų laikotarpis. Autorė atkreipia dėmesį, kad VDU bibliotekos direktorius tapo ir Vilniaus universiteto bibliotekos direktoriumi, pradėjo vadovauti tuo metu dviem didžiausioms pagal knygų skaičių ir svarbą Lietuvos bibliotekoms. Ji apžvelgia V. Biržiškos veiklą tvarkant buvusio SBU biblioteką, taikantis prie sovietinės bibliotekininkystės principų.

Bibliotekininkystės aukštojo mokslo ištakos apžvelgiamos G. Raguotienės straipsniuose²⁹⁸. Autorė atskleidžia, kad jo iniciatorius buvo V. Biržiška. Tokio mokslo pradžia Lietuvoje laikytina 1940 m. rugsėjo 1 d., kai Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultete buvo įsteigta Bibliologijos katedra, kuri netrukus perkelta į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą. Autorė atkreipia dėmesį, kad iš naujo į aukštąjį bibliotekininkystės mokslą Lietuvoje buvo atsiųsta 1949 m.²⁹⁹

Straipsnius papildė paskelbti dokumentai. Violeta Černiauskaitė paskelbė dokumentus apie Bibliologijos katedros 1940–1943 metų veiklą³⁰⁰. Publikuojami dokumentai jau buvo žinomi tyrėjams, tačiau

---

²⁹⁷ STAKULIENĖ, Silvija. Vaclovo Biržiškos gyvenimas ir veikla 1940–1941 metais. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 187–192; Vaclovo Biržiškos gyvenimas ir veikla 1940–1941 metais. *Bibliografija* 95, 1997, p. 53–55.

²⁹⁸ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkystės aukštojo mokslo ištakos. *Tarp knygų*, 1997, nr. 12, p. 1–8; Bibliotekininkystės aukštojo mokslo ištakos. In: *Bibliotekininkystės studijos Vilniaus universitete*. Vilnius: Litimo, 1999, p. 22–41.

²⁹⁹ Vykdam SSRS aukštojo mokslo ministro 1949 m. sausio 10 d. įsakymą, nuo tų metų rugsėjo 1 d. VU buvo atidarytas Bibliotekininkystės skyrius ir paskelbtas studentų priėmimas.

³⁰⁰ ČERNIAUSKAITĖ, Violeta. Bibliologijos katedros 1940–1943 metų veiklos dokumentai. *Knygotyra*, 2002, t. 39, p. 126–147.

Violetos Černiauskaitės parengtoje publikacijoje paskelbti ištisi jų tekstai. S. Stakulienė paskelbė Mykolo Biržiškos laiškus (1942 m. sausis–vasaris), adresuotus broliui Vaclovui³⁰¹. Publikuojamuose laiškuose atsiskleidžia sudėtingas Vilniaus universiteto bibliotekos gyvenimo etapas, kai tuometis jos direktorius V. Biržiška 1941 m. gruodį atsisakė bibliotekos direktoriaus pareigų. Iš laiškų matyti, kaip vyko VU bibliotekos naujo direktoriaus paieškos.

Iš esmės netyrinėta tema gvildinama Remigijaus Misiūno straipsnyje *Išėivių bibliotekos Vakarų Europoje 1945–1952 metais*³⁰². Autorius atkreipia dėmesį, kad pasibaigus karui išeiviai iš Lietuvos, susitelkę perkeltųjų asmenų (DP, angl. *Displaced Persons*) stovyklose, ypač pajuto lietuviškų knygų stygių. Tai sukėlė leidybos bumą. Tuo pačiu metu buvo steigiamos ir bibliotekos. Nors R. Misiūnas teigia, kad turimi duomenys apie 1945–1952 m. bibliotekas labai fragmentiški, jo surinkta faktografinė medžiaga pateikia bendrą išėivių bibliotekų vaizdą. Straipsnyje parodoma, kad bibliotekų steigimas vyko gana stichiškai. Autorius apžvelgia švietimo įstaigų, DP stovyklų bibliotekas. Jis pažymi, kad tvarkyti bibliotekas ėmėsi Lietuvių tremtinių bendruomenės Švietimo valdyba. Sužinome, kad kai kurių mokyklų bibliotekos buvo steigiamos, panaudojant iš Lietuvos išgabentos Kybartų gimnazijos bibliotekos³⁰³ knygas. Straipsnyje minimos Baltijos universiteto, Latvių ir lietuvių vienybės bibliotekos, skautų, sargybų kuopų bibliotekėlės. R. Misiūnas pateikia žinių ir apie Baltų bibliografijos institutą, kuris išėivijoje pasirodžiusius leidinius rinko trimis kalbomis – lietuvių, latvių ir estų.

LNB istoriją tyrinėja V. Bulavas, V. Vilnonytė, K. Sinkevičius, S. Vėlavičienė. Seriją straipsnių apie Lietuvos centrinės bibliotekos istoriją 1940–1944 metais paskelbė V. Vilnonytė³⁰⁴. Autorė nagrinėja bibliotekos

---

³⁰¹ STAKULIENĖ, Silvija. Iš profesoriaus Mykolo Biržiškos epistolinio palikimo. *Bibliografija*, 2001, 2002, p. 84-88.

³⁰² MISIŪNAS, Remigijus. Išėivių bibliotekos Vakarų Europoje 1945–1952 metais. *Tarp knygų*, 1997, nr. 1, p. 16-20.

³⁰³ Tai buvo padaryta vieno asmens, kuris, artėjant frontui, gavo vagoną ir atgabeno daugiau nei 2000 bibliotekos fonde buvusių knygų (asmens pavardė nenustatyta).

³⁰⁴ VILNONYTĖ, Valerija. Lietuvos centrinė biblioteka 1940–1941 metais. *Tarp knygų*, 1992, nr. 10, p. 9-13; 1993, nr. 1, p. 10-13; nr. 2, p. 15-19; nr. 3, p. 11-13; Lietuvos centrinė biblioteka karo metais. *Tarp knygų*, 1993, nr. 4, p. 14-17; Lietuvos centrinė biblioteka 1940–1944 metais. *Tarp knygų*, 1993, nr. 5, p. 8-9; nr. 6, p. 12-14; nr. 7, p. 18-19; nr. 8, p. 10-11.

įtraukimą į sovietinę bibliotekininkystės sistemą. Straipsniuose parodoma, kad Centrinė biblioteka privalėjo perimti sovietinės bibliotekininkystės patirtį, pradėti pertvarkyti darbą ideologizuotos ir politizuotos bibliotekininkystės pagrindais. Autorė apibūdina Kultūros paminklų apsaugos įstaigos darbą, į kurios veiklos sferą įėjo ir bibliotekų, knygų rinkinių, pavienių knygų apsauga. Ji teigia, kad jau pirmosiomis bibliotekų registracijos dienomis buvo rasta bibliotekų ir didesnių knygų rinkinių 171 dvare. Į valstybės globą buvo imamos ne tik dvarų, bet ir organizacijų, repatrijavusių asmenų bibliotekos. Pavyzdžiui, Kultūros paminklų apsaugos įstaigos nurodymu į Centrinę valstybinę biblioteką 1940 m. pateko viena didžiausių Lietuvoje uždarų bibliotekų – Marijampolės marijonų kongregacijos biblioteka³⁰⁵. Nuodugniau V. Vilnonytė analizuoja dvarų bibliotekų perėmimą³⁰⁶. Autorė aptaria kitus Centrinės valstybinės bibliotekos fondų komplektavimo šaltinius (privalomąjį egzempliorių, knygų pirkimą iš privačių asmenų, privačių asmenų dovanas).

V. Vilnonytė atskleidžia, kad vokiečių okupacijos metais fondų komplektavimas nenutrūko. Bibliotekos vadovybė sutelkė dėmesį į Vokietijos leidyklas ir knygų prekybos centrus. Hitlerinės okupacijos metais knygos taip pat buvo įsigyjamos iš Lietuvos knygynų ir įvairių asmenų, perimamos be globos likusios knygos. Anot autorės, bibliotekos vadovybė stebėtinai kruopščiai rinko ir kaupė visą spausdintą Lietuvos produkciją, nors reikėjo derinti spaudinių gavimo reikalus su okupacine valdžia. Teko vykdyti ir vokiečių valdžios reikalavimą iš bibliotekos pašalinti žydų ir bolševikų literatūrą. Reikšmingos jos pastabos dėl bibliografinio darbo. Bibliografinio darbo kryptis Lietuvos centrinėje bibliotekoje buvo formuojama traktuojant ją kaip būsimą nacionalinę biblioteką. Autorė taip pat aptarė bibliotekos personalą, patalpų problemą. V. Vilnonytės straipsnių serija – jos fundamentalaus darbo *Lietuvos TSR valstybinė respublikinė biblioteka, 1919–1940* (Vilnius, 1984) tęsinys.

K. Sinkevičius apžvelgia LNB 1939–1963 metų istorinį tarpsnį – ne tik kėlimosi iš Kauno į Vilnių, bet ir nepriklausomos Lietuvos Respublikos

³⁰⁵ Biblioteka turėjo apie 40–50 tūkstančių knygų.

³⁰⁶ Sužinome, kad tvarkant Vyžuonėlių dvaro P. Veriovkino biblioteką, buvo aptikti rusų dailininko Iljos Repino laišakai dailininkei M. Veriovkina (P. Veriovkino seseriai).

valstybinės centrinės bibliotekos virtimo sovietine Lietuvos SSR valstybine respublikine biblioteka³⁰⁷ laikotarpį.

Naujų išvalgų yra V. Bulavo straipsnyje *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos istorijos bruožai*³⁰⁸. Autorius pažymi, kad sovietmečio ideologija negalėjo priimti nacionalinės bibliotekos sampratos, šis terminas buvo nutylimas, o jei kada ir vartojamas, tai iškraipant. V. Bulavas iškėlė klausimą, kaip atsitiko, kad centrinė Lietuvos biblioteka, išliko lietuviška ir palaipsniui ėmė vykdyti visas nacionalinėms bibliotekoms būdingas funkcijas Išsamiau, anot jo, atsakys ateities tyrinėtojai. Bet iš dalies atsako ir pats autorius. Atrodo, kaip rašo V. Bulavas, kad „visos pokario Valstybinės respublikinės bibliotekos darbuotojų kartos gerai suprato jos, kaip tautos identiteto saugotojos, reikšmę“³⁰⁹. Ir sovietmečiu Lietuvos respublikinė biblioteka sudarinėjo lituanistinių publikacijų rodyklę – Lituanikos metrašį. Toks bibliografinis rengimas neįėjo į tipines respublikinės bibliotekos funkcijas ir labai išskyrė ją iš kitų sovietinių respublikinių. LNB pavyko apsaugoti šalies bibliotekas nuo sovietinės politizuotos bibliotekinės bibliografinės klasifikacijos. Nuo daugelio kitų sovietinių respublikų Lietuvos respublikinė biblioteka skyrėsi ir tarptautinių ryšių aspektu. Baltijos šalių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – respublikinių bibliotekų kontaktai buvo glaudūs ir dalykiški.

S. Vėlavičienės straipsnyje *Vytauto Jurgučio lemties kelias – nuo teisininko iki knygotyrininko* siekiama įvertinti jo darbą nacionalinėje bibliotekoje³¹⁰. Autorė parodo jo nuopelnus tvarkant senuosius leidinius, užpildant fondo spragas, kaupiant trūkstančių knygų mikrofilmus ar fotokopijas. Pavyzdžiui, V. Jurgučio pastangomis iš Upsalos universiteto bibliotekos (Švedija) buvo gauti ten saugomų Jono Bretkūno knygų mikrofilmai.

³⁰⁷ SINKEVIČIUS, Klemensas. Į Vilnių... Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos 80-mečiui. *Tarp knygų*, 1999, nr. 4, p. 1-4; Lietuvos nacionalinė biblioteka 1939–1963 metais. In: *Bibliotekininkystė* 98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 140-149.

³⁰⁸ BULAVAS, Vladas. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos istorijos bruožai. In: *Ibidem*, p. 9-14.

³⁰⁹ *Ibidem*, p. 10.

³¹⁰ VĖLAVIČIENĖ, Silvija. Vytauto Jurgučio lemties kelias – nuo teisininko iki knygotyrininko. *Knygotyra*, 1997, t. 24 (31), p. 55-60. Grįžęs iš dešimtmetį trukusios tremties V. Jurgutis įsidarbino LNB Rankraščių skyriuje.

Atkreipiamas dėmesys, kad savo darbais jis pelnė Simono Daukanto rankraštinio palikimo tyrinėtojo ir žinovo vardą.

Lietuvos mokslo bendruomenė 2002 m. pradžioje paminėjo prof. L. Vladimirovo 90-mečio jubiliejų. Ta proga 2002 m. sausio 31–vasario 1 d. universitete įvyko tarptautinė mokslinė konferencija *Biblioteka yra visas pasaulis*, išleista G. Raguotienės ir A. Glosienės sudaryta knyga – straipsnių rinkinys *Levas Vladimirovas. Apie knygas ir bibliotekas*³¹¹. Sudarant rinkinį atsižvelgta į autoriaus pageidavimus ir valią. Įtrauktos mokslinio pobūdžio studijos ir straipsniai, išlaikę istorinį ir dabartinį aktualumą, tebeturintys pažintinę, istorinę ir mokslinę vertę.

A. Glosienės straipsnyje *Levo Vladimirovo mokslinis palikimas*³¹² apibūdinami ir vertinami L. Vladimirovo (1912–1999) moksliniai darbai bibliotekininkystės, knygotyros, informacijos, kultūros istorijos ir kitomis temomis. G. Raguotienės straipsnyje *Levas Vladimirovas: gyvenimas ir darbai*³¹³ apibūdinamas jo kūrybinis palikimas, pristatoma veikla vadovaujant Jungtinių Tautų Organizacijos bibliotekai. Vienu svarbiausių L. Vladimirovo nuopelnų ji laiko depozitinių bibliotekų, skirtų JTO dokumentams, plėtrą. G. Raguotienė pabrėžia, kad L. Vladimirovas daugiausia domėjosi JAV bibliotekomis ir apskritai tos šalies bibliotekininkyste. Pasak autorės, jis supažindino sovietmečio Lietuvos bibliotekininkus, kitus lietuvių inteligentus su pasaulio bibliotekininkystės, knygotyros naujienomis ir problemomis. L. Vladimirovas visada siekė parodyti knygą bibliotekų, apskritai bibliotekininkystės, bibliografijos reiškinių ir raidos kontekste. Savo knygose kėlė bibliotekininkystės problemas, plėtė bibliotekininkų akiratį, skatindamas atsikratyti provincialumo ir uždarumo.

2002 metais pasirodė Eglės Akstinaitės straipsnis *Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka*³¹⁴. Jame aptariama L. Vladimirovo asmeninės bibliotekos dalis, po savininko mirties perduota Vilniaus universiteto bibliotekos Jungtinių Tautų depozitinei skaityklei (iš viso 3052 spaudiniai). Pristatomi

³¹¹ VLADIMIROVAS, Levas. *Apie knygas ir bibliotekas*. Vilnius: VU leidykla, 2002. 288 p.

³¹² Apie A. Glosienės straipsnį žr. šio darbo įvade.

³¹³ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Levas Vladimirovas: gyvenimas ir darbai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 13-21.

³¹⁴ AKSTINAITĖ, Eglė. Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 238-258.

biblioteką rekonstruojantys duomenys, atskleidžiami savininko skaitymo, knyginės kultūros ypatumai, bibliofilinės nuostatos. Autorė nustato bibliotekos kaupimo pradžią, aptaria komplektavimo šaltinius, kriterijus ir intensyvumą, pateikia rinkinio teminės ir kalbinės sudėties analizę. Aptariama knygos nuosavybės ženklų kiekybinė sudėtis, pagal dedikacinius ir donacinius įrašus įvardijami ryšiai su įvairių mokslo ir kultūros sričių atstovais. Autorės tvirtinimu, knygoje rastos marginalijos atskleidžia skaitymo metodikos ypatumus, išryškina teorines (tyrimų) ir praktines (formavimo principų) bibliofilijos nuostatas.

Šiuo laikotarpiu sulaukėme leidinio apie bibliofilų asmenines bibliotekas. Lietuvos bibliofilai nutarė pasitelkti anketą ir surinkti duomenis apie trijų bibliofilų klubų – Martyno Mažvydo Vilniuje (įkurtas 1970 m.), Simono Daukanto Plungėje (įkurtas 1984 m.) ir XXVII knygos mėgėjų draugijos Kaune (veikė 1930–1940 m., atkurta 1993 m.) – narių asmenines bibliotekas. Anketų duomenys buvo paskelbti 2001 metų leidinyje³¹⁵, jame pateikiama 40 atsakymų į pateiktus klausimus. Leidinio sudarytojas D. Kaunas pratarė meje nubrėžia mokslinės veiklos kryptį – asmeninių bibliotekų tyrimams privalu sukaupti kiekybinių ir kokybinių duomenų, suformuoti teorijos ir metodikos pagrindus.

2002 metais atlikti asmeninių bibliotekų sociokultūriniai tyrimai. Violetos Skierienės straipsnyje aptariamos Plungės krašto miestelio (Žemaičių Kalvarijos) gyventojų asmeninės bibliotekos³¹⁶. Straipsnyje apibendrinami respondentų atsakymai į anketą apie knygas ir skaitymo tradicijas šeimoje, bibliotekų formavimo sąlygas ir kt. Sukaupti duomenys parodė, kad ir nedideliame miestelyje galima rasti vertingų asmeninių bibliotekų. Nekelia abejonių autorės mintis, kad asmeninės bibliotekos liudija bendruomenės kultūrinį lygį. Atlikta ir JAV lietuvių apklausa. Jų bibliotekos aptariamos Dalės Lukienės, Antano Dundzilo ir Ramunės Kubiliūtės straipsnyje³¹⁷. Apklausoje dalyvavo daugiausia išeiviai, palikę Lietuvą

³¹⁵ *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Sudarė D. Kaunas. Vilnius: VU leidykla, 2001. 144 p.

³¹⁶ SKIERIENĖ, Violeta. Plungės krašto miestelio (Žemaičių Kalvarijos) gyventojų asmeninės bibliotekos. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 331-351.

³¹⁷ LUKIENĖ, Dalė; DUNDZILA, Antanas; KUBILIŪTĖ, Ramunė. JAV lietuvių asmeninės bibliotekos: apklausa ir jos duomenys. *Ibidem*, p. 317-330.

1944 m. Autoriai atskleidžia, kad 1948–1953 m. JAV įsikūrusi karta sudarė didžiausią anuometinių knygų pirkėjų grupę, septintajame dešimtmetyje ir vėliau JAV gimusi karta lietuviškomis knygomis domėjosi mažiau, todėl išėivijos knygų leidyba pradėjo smukti, leidinių skaičius ir jų tiražai sumažėjo. Tyrimas parodė, kad bibliotekos yra mažinamos, dalijamos, ypač tų, kurie jau artėja prie gyvenimo saulėlydžio. Daug knygų grįžta į Lietuvos bibliotekas ir mokyklas, atiduodama įvairioms Lietuvos ir JAV organizacijoms, bet nemažai jų prarandama ar tiesiog išmetama.

Sulaukė dėmesio kai kurie Izidoriaus Kisino biografijos epizodai. G. Raguotienės straipsnyje³¹⁸ atkreipiamas dėmesys į kai kuriuos jo biografijos nenušviestus faktus. Autorė atskleidžia, kaip mokslo žmonių (M. ir V. Biržiškų), švietimo valdžios atstovų (A. Juškos ir kt.) pastangomis buvo apsaugotas lietuvių kultūrai dirbęs žydų inteligentas. Vadinamoji jo tautybės byla – dar vienas paliudijimas, kaip nacių okupacijos laikais lietuvių inteligentai ir pareigūnai, rizikuodami savo karjera ir likimu, gelbėjo žydus nuo persekiojimų ir represijų.

Didėja įdirbis tyrinėjant asmenines bibliotekas. S. Vėlavičienės straipsnyje *Asmeninių bibliotekų likimai XX amžiaus Lietuvos politinių lūžių akivaizdoje*³¹⁹ pažymima, kad dėl XX a. Lietuvos politinių ir socialinių pokyčių, nepakitusios asmeninės bibliotekos yra tik retos išimtys, nes daugelis jų buvo išgrobstytos, išvežtos į užsienį, konfiskuotos, sunaikintos ar pačių savininkų išslapstytos siekiant išvengti represijų. Straipsnyje nagrinėjama, kokią įtaką fondų kaupimui turėjo asmeninių rinkinių knygos, patekusios į LNB dėl istorinių ir politinių praėjusio amžiaus įvykių. Autorė atskleidžia bibliotekos darbuotojų pastangas gelbstint nuo pražūties vertingus leidinius.

Asmeninę Lietuvos ir išėivijos dailininko Kazio Varnelio (1917–2010) biblioteką pradeda tyrinėti A. Braziūnienė. Jos straipsniuose³²⁰ analizuojama dailininko asmeninės bibliotekos senųjų lietuviškų ir lituaninių

³¹⁸ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. „... Laikomas esančiu lietuvių tautybės“. Izidoriaus Kisino biografijos parašėse. *Tarp knygų*, 2002, nr. 12, p. 22–25.

³¹⁹ VĖLAVIČIENĖ, Silvija. Asmeninių bibliotekų likimai XX amžiaus Lietuvos politinių lūžių akivaizdoje. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 103–111.

³²⁰ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Senosios lietuviškos knygos ir Lituanika Kazio Varnelio bibliotekoje. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 234–247; Kazio Varnelio bibliofilinė kolekcija. *Knygotyra*, 2001, t. 38, p. 259–274; Knyga kaip muziejinis eksponatas Kazio Varnelio bibliotekoje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 153–166.

knygų, bibliofilinių leidinių kolekcija³²¹. A. Braziūnienės požiūriu, ši biblioteka galėtų būti tipiškas Lietuvos menininko intelektualo ir bibliofilo bibliotekos pavyzdys, kur gražiai dera su profesiniais interesais susiję ir grynai bibliofiliniai knygų poreikiai. Materialioji knygos pavidalo ir knygos turinio daroma knyga tiek bibliotekininkystės ir knygotyros, tiek muziejininkystės objektu. Ypač tai pasakytina apie senąją (XV–XVIII a.) knygą. A. Braziūnienė siekia atskleisti knygos, kaip muziejinio eksponato, reikšmę ir svarbą, apibūdinti knygos, kaip muziejinio eksponato, funkcijas.

Nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje paskelbti istorijos šaltiniai iš LMAB istorijos. Bibliotekos raidos pagrindinius etapus atskleidžia Juozo Marcinkevičiaus publikacija³²². Jo parengti bibliotekų perdavimo ir perėmimo dokumentai yra reikšmingi tyrinėjant Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos istoriją. Jie parodo, kad biblioteka buvo įkurta sujungus kelias Vilniaus bibliotekas. Į jos sudėtį įėjo Evangelikų reformatų sinodo biblioteka, Valstybinė Vrublevskių biblioteka, buvusi Lietuvos kariuomenės biblioteka ir kelios kitos mažesnės bibliotekos.

2004 metais pasirodė knyga *Lietuvos medicinos biblioteka 1944–2004: Istorija. Bibliografija*³²³, skirta LMB šešiasdešimtmečiui. Joje pateikiama LMB istorijos apžvalga, struktūrinių padalinių vadovų straipsniai apie jų vadovaujamų padalinių istoriją, taip pat buvusių darbuotojų prisiminimai, skaitytojų mintys apie biblioteką. Aptariama visų 12 (buvusių ir esamų) LMB filialų veikla, pristatyti jų darbuotojai. Didelę knygos dalį sudaro bibliografija, apimanti 1944–2004 metus.

6. Taikomoji sociologija

Praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje spaudoje pasirodė taikomųjų sociologinių tyrimų, atliktų dar iki 1990 m., rezultatų api-

---

³²¹ Senųjų lietuviškų ir lituaninių knygų rinkinyje pati seniausia ir viena vertingiausių lietuviškų knygų – Konstantino Sirvydo *Punktai sakymų*. K. Varnelio biblioteka pelnytai gali didžiutis visais Kazimiero Semenavičiaus *Artilerijos meno* leidimais.

³²² MARCINKEVIČIUS, Juozas. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos istorijos dokumentai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001–2002*, 2004, p. 89–96.

³²³ *Lietuvos medicinos biblioteka, 1944–2004: istorija, bibliografija*. Sudarė R. Stankevičienė. Vilnius: LMB, 2004. 303 p.

bendrinimai. Paminėtini Birutės Mockienės ir Vidos Šulskutės straipsniai, kuriuose atkreiptas dėmesys į jaunimo skaitymo problemas ir užsienio šalių literatūros poreikį. B. Mockienės straipsnis *Profesinių mokyklų moksleivių skaitybos motyvacija*³²⁴ parengtas remiantis devintojo dešimtmečio viduryje surinktais tyrimo duomenimis. B. Mockienė konstatuoja, kad profesinėse technikos mokyklose skaitymo prestižas menkas, skaitymas nėra tapęs svarbiausia moksleivių savišvietos ir saviauklos priemone ir šaltiniu. Viena iš priežasčių – netinkami santykiai profesinėje mokykloje. Ypač kenksmingos kai kurių pedagogų nuostatos: „Turi dirbti, o ne knygas skaityti“ ir pan. Vida Šulskutė straipsnyje *TBA ir jo raida*³²⁵ pateikia M. Mažvydo bibliotekos skaitytojų, besinaudojančių TBA paslaugomis, 1975 ir 1985 m. tyrimų analizę. Konstatuojama, kad skaitytojų, besinaudojančių TBA paslaugomis, padidėjo nežymiai, tačiau išduotos literatūros skaičius išaugo 3,3 karto. Užsienio literatūros buvo užsakoma ir gaunama daugiau negu sovietinės, o labiausiai skaitytojams trūko leidinių, išleistų kapitalistinėse šalyse.

Sociologinius tyrimus daugiausia atlieka LNB BC darbuotojai. Tyrinėjami LNB fondai, skaitytojų kontingentas, aptarnavimas, periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas. Socialinių tyrimų instituto mokslo darbuotojai tyrinėja gyventojų kultūrinius poreikius, jų naudojimosi biblioteka aspektus. VAVB darbuotojai analizuoja bibliotekų personalą, apskrities bibliotekos, kaimo bibliotekų teikiamas paslaugas.

Sisteminiai tyrimai atliekami LNB. LNB kontingentas ir jo pokyčiai 1979–1988 metais aptarti S. Bušmienės publikacijoje³²⁶. Svarbesni pokyčiai įvyko realizuojant mokslininkų pageidavimus sumažinti skaitytojų srautą, pagerinti mokslo darbuotojų darbo sąlygas³²⁷. Ar jie pasiteisino? Tyrėja apibendrina įvairių kategorijų lankomumo duomenis, kurie parodo, kad kuo

³²⁴ MOCKIENĖ, Birutė. Profesinių mokyklų moksleivių skaitybos motyvacija. *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 2, p. 115-125.

³²⁵ ŠULSKUTĖ, Vida. TBA ir jo raida. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979–1989)*: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 1991, p. 41-52.

³²⁶ BUŠMIENĖ, Stasė. Bibliotekos skaitytojų kontingentas. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979–1989)*: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 1991, p. 13-20.

³²⁷ 1984 m. M. Mažvydo bibliotekoje buvo apribotas I–II kursų aukštųjų mokyklų studentų, I–II kursų technikumų, profesinių technikos mokyklų bei bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų X–XII klasių moksleivių įregistravimas. Nuo 1988 m. visi aukštųjų mokyklų studentai vėl registruojami į biblioteką be apribojimų, tačiau moksleivių registravimas išliko ribojamas.

didesnį lyginamąjį svorį bendroje skaitytojų struktūroje turi besimokantieji, tuo rečiau bibliotekoje lankosi mokslininkai ir liaudies ūkio specialistai. Per dešimtmetį, gerokai pašokinėjęs, skaitytojų skaičius stabilizavosi ties 30 tūkst. riba. Matyt, teigia autorė, tai ir yra optimalus skaitytojų skaičius, kuris sudaro „taikų“ įvairių skaitytojų grupių sambūrį, garantuoja patenkinamą skaitytojų aptarnavimą knyga ir informacija.

Nuo 1995 m. imtasi išsamiai tirti pagrindinių skaitytojų grupių bibliotekinių ir informacinių aptarnavimą LNB. Tais metais LNB atstovai dalyvavo tarptautinėje Švedijos ir Baltijos šalių mokslinių bibliotekų vadybos tyrimo programoje. Pagal ją, atsižvelgiant į Nacionalinės bibliotekos specifiką, LNB BC Mokslinio tyrimų skyriaus darbuotojai atliko tyrimą *Studentų ir dėstytojų naudojimas LNB teikiamomis paslaugomis bei jų atitikimas šių skaitytojų poreikiams*. Tyrimo duomenis apibendrinti S. Bušmienės, bendrose S. Bušmienės ir V. Cicėnienės publikacijose³²⁸. Tyrimas atskleidė kai kurias problemas. Dėl studentų antplūdžio specialistai ir dėstytojai vengia lankytis bibliotekoje savaitgaliais. Besimokančio jaunimo aptarnavimas – tiesioginė aukštųjų mokyklų pareiga. Tačiau kai kurių aukštųjų mokyklų bibliotekos nedirba šeštadieniais ir sekmadieniais, kai kurios užsidaro anksti ir darbo dienomis. S. Bušmienė ir V. Cicėnienė iškėlė šiuos klausimus: kodėl LNB turi kamšyti aukštųjų mokyklų bibliotekų fondų komplektavimo spragas, aptarnauti jų skaitytojus; ar yra institucija, galinti racionaliai sutvarkyti Vilniaus mokslinių bibliotekų darbo laiką; kas Lietuvoje yra atsakingas už aukštųjų mokyklų studentų aprūpinimą spaudiniais, kitais dokumentais ir įvairia informacija? Klausimai liudijo, kad jokia koordinacinė veikla šioje srityje nebuvo vykdoma.

Tyrimai buvo tęsiami. 1995 m. rugsėjo mėn. LNB direktoriaus įsakymu „Dėl skaitytojų aptarnavimo gerinimo“ LNB BC buvo įpareigotas per dvejus metus atlikti tyrimą *Skaitytojų bibliotekinis ir informacinis aptarnavimas*³²⁹.

³²⁸ BUŠMIENĖ, Stasė. Studentai ir dėstytojai apie Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygų*, 1995, nr. 9, p. 1-4; Report about the investigation „General library use and facilities“ and interpretation of its results. In: *Library Measurement Development Project: 3rd Report – Preliminary*. [Stockholm]: Stockholms universitetsbibliotek, 1995, p. 1-18; Dėstytojai ir studentai Nacionalinėje bibliotekoje. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 160-189; BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Kas traukia studentus į Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygų*, 1999, nr. 2, p. 1-3.

³²⁹ BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai*: tyrimų rezultatai. Vilnius: LNB, 1999, p. 6.

1996 m. buvo atliktas pirmasis šios temos tyrimas *Humanitarinių ir socialinių mokslų specialistų ir mokslo darbuotojų aptarnavimas LNB*. 1997 m. atliktas antrasis minėtos temos tyrimas *Gamtos, technikos, medicinos, žemės ūkio specialistų ir mokslo darbuotojų aptarnavimas LNB*. Abu tyrimai sudarė bendrą visumą, todėl jų tikslai ir uždaviniai buvo analogiški. Tačiau dauguma gamtos, technikos, medicinos ir žemės ūkio specialistų turi specializuotas mokslines bibliotekas, todėl jų aptarnavimo tyrimui buvo išskirti papildomi uždaviniai: išsiaiškinti, kas skatina šios kategorijos skaitytojus naudotis LNB; nustatyti profesinių interesų, kitų skaitymo ir informacinių interesų santykį ir jų tenkinimo lygį; nustatyti LNB vietą tarp kitų mokslinių bibliotekų tenkinant profesinius šių skaitytojų interesus. Tyrimo etapų, tyrimo metodų apibūdinimas, jo rezultatai paskelbti V. Cicėnienės ir S. Bušmienės straipsniuose³³⁰, abiejų autorių leidinyje *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai: tyrimų rezultatai*³³¹. Publikacijose konstatuota, kad skaitytojų daugumą sudarė ne specialistai, turintys aukštąjį išsilavinimą, ir mokslininkai, kaip turėtų būti pagrindinėje mokslinėje bibliotekoje, bet besimokantieji. Tokia skaitytojų sudėtis turi neigiamos įtakos specialistų ir mokslininkų aptarnavimui. Tai sudaro prielaidas jų nepasitenkinimui LNB. Antra vertus, nors LNB gana gausiai lanko įvairiausių profesijų specialistai (gausūs jos spaudinių ir kitų dokumentų fondai), biblioteka dėl spaudinių ir kitų dokumentų komplektavimo profilio bei lėšų leidiniams įsigyti stygiaus negali patenkinti visų specialistų (netgi humanitarinių ir socialinių mokslų) skaitymo poreikių. Reikalingos literatūros jie tikisi rasti specializuotose mokslinėse ir kitose bibliotekose, tačiau ir ten ne visada randa. V. Cicėnienė ir S. Bušmienė daro išvadą, kad tai byloja ne tik apie nepakankamą svarbiausių Lietuvos ir užsienio šalių mokslinių ir informacinių leidinių sukoplektavimą LNB ir mokslinėse bibliotekose, bet ir apie

³³⁰ BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Humanitarai ir socialinių mokslų specialistai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygy*, 1996, nr. 12, p. 2-7; 1997, nr. 1, p. 2-4; CICĖNIENĖ, Viliunė. Socialinių profesijų specialistai apie Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygy*, 1998, nr. 1, p. 1-4; BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Gamtos, technikos, medicinos ir žemės ūkio specialistai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygy*, 1998, nr. 4, p. 2-6; nr. 5, p. 7-11; Specialistai ir mokslininkai apie Nacionalinę biblioteką (tyrimų pagrindu). In: *Bibliotekininkystė*, 98. *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989-1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999 p. 82-93.

³³¹ BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai: tyrimų rezultatai*. Vilnius: LNB, 1999. 164 p.

šios veiklos koordinavimo stygių bei informacijos, kurioje bibliotekoje koks leidinys yra, stoką.

Kitose S. Bušmienės ir V. Cicėnienės publikacijose detalai nagrinėjami LNB skaitytojai ir fondai per ganą ilgą laikotarpį. S. Bušmienė analizuoja LNB skaitytojų kontingentą: socialinę sudėtį, įvairias skaitytojų grupes, jų kaitos tendencijas 1963–1999 metais³³². Autorė taip pat aptaria skaityklų kūrimąsi, jų rūšis, kaitą. Pateikiami skaitytojų aptarnavimo rodikliai. LNB fondų tyrimo rezultatai 1963–1999 metais apžvelgiami dviejuose V. Cicėnienės straipsniuose³³³. Autorė išanalizavo LNB dokumentų fondo kiekybinius ir kokybinius pokyčius: jų komplektavimo būdus, dokumentų teminę, rūšinę, kalbinę sudėtį, fondų struktūros raidą, komplektavimui ir apsaugai skirtų lėšų dinamiką ir kt. Galime konstatuoti, kad dviejų LNB darbuotojų pastangomis LNB fondai ir skaitytojų aptarnavimas buvo išsamiai ištirti.

1993–1994 m LNB BC vykdė tyrimą *Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas*. Jo rezultatai paskelbti 1998 m. pasirodžiusiame V. Cicėnienės darbe³³⁴. Tyrimas apėmė 5 centrinės bibliotekas – Vilniaus miesto, Anykščių, Ignalinos, Joniškio ir Varėnos rajonų ir 20 bibliotekų filialų. Vykdamas tyrimą siekta išaiškinti periodikos skaitytojus, jų prenumeruojamos ir skaitomos periodinės spaudos leidinius; nustatyti, kaip bibliotekos apsirūpinusios periodiniais leidiniais ir kaip jos tenkina periodikos skaitytojų reikmes. V. Cicėnienė konstatuoja, kad susidarė sudėtinga periodikos gavimo ir skaitymo situacija. Pablogėjęs Lietuvos ekonominei padėčiai smuko daugelio žmonių pragyvenimo lygis, sutrumpėjo skaitytojų laisvalaikis, pakito jo struktūra. Tyrėja nustatė, kad periodika yra labiausiai skaitoma spaudinių rūšių tiek bibliotekose, tiek namuose (įsigyta prenumeruojant ar gauta iš kitų šaltinių). Tačiau kasmet labai mažėja periodikos prenumeratorių ir jų

³³² BUŠMIENĖ, Stasė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai 1963–1999 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai, Vilnius: LNB, 2001, p. 24–41.

³³³ CICĖNIENĖ, Viliunė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondas 1963–1980 metais. *Ibidem*, p. 7–23; Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondas 1981–1999 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 7–25.

³³⁴ CICĖNIENĖ, Viliunė. *Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas*: tyrimo rezultatai: Vilnius: LNB, 1998. 201 p.

prenumeruojamos periodikos pavadinimų skaičius. Neturintys pinigų skaitytojai neprenumeruoja pačių mėgstamiausių ir reikalingiausių periodinės spaudos leidinių, juos dažnai skaito bibliotekose. Tokiomis sąlygomis biblioteka išlieka svarbiausia institucija, aprūpinanti visuomenę periodine spauda. Tačiau bibliotekose (ypač kaimo) kasmet sparčiai mažėja prenumeruojamos periodikos pavadinimų (ir egzempliorių) skaičius dėl nuolat mažinamų lėšų periodikai išgyti. Šią situaciją V. Cicėnienė vadina kritine. Bibliotekos nevykdo vienos svarbiausios savo funkcijos – per spaudos leidinius skleisti visuomenei informaciją įvairiais ją dominančiais klausimais.

Pasirodė darbų, skirtų bibliotekininko profesijai. Tai A. Skuodytės ir R. Paliukaitės publikacijos. A. Skuodytės straipsnyje *Kas mes, kaip profesinė grupė, esame*³³⁵ apibendrinta dalis duomenų, surinktų atlikus Lietuvos bibliotekų darbuotojų apklausą 1993 metais. A. Skuodytė skirsto bibliotekininkus, įgijusius formalųjį bibliotekinį išsilavinimą, į specialistus ir nespecialistus. Konstatuojama, kad 1993 m. buvo per 4 tūkst. bibliotekų, jose specialistai sudarė 61,1 proc. Didesniąją specialistų dalį sudarė bibliotekininkai, įgiję specialųjį išsimokslinimą, t. y. baigę anksčiau buvusias kultūros mokyklas. Jų šalies bibliotekose dirbo 55,4 proc. Mažesniąją dalį sudarė asmenys, įgiję aukštąjį bibliotekinį išsimokslinimą – 44,6 proc. specialistų. Bibliotekininkai, neturintys formalaus bibliotekinio pasirengimo, sudarė 38,9 proc. Tyrėja suskirsto bibliotekas į penkias grupes, pateikia jų darbuotojų charakteristiką. Apibendrinama tyrimo rezultatus A. Skuodytė teigia, kad bibliotekinės profesijos rinkoje dominuoja universalus profilio bibliotekininkas. Jos nuomone, gili profesinė specializacija reikalinga ketvirtadaliui (apie 25 proc.) visų darbo vietų. Mažosios bibliotekos turi vieną gana pavojingą bruožą – jose nespecialistų skaičius yra gana didelis, tai kelia susirūpinimą dėl šių bibliotekų veiklos profesionalumo.

Profesionalumo problemos aptariamos Ritos Paliukaitės straipsnyje *Bibliotekininko profesionalumas – bibliotekos darbo efektyvumo sąlyga (Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos tyrimų pagrindu)*³³⁶.

³³⁵ SKUODYTĖ, Alyda. Kas mes, kaip profesinė grupė, esame. *Tarp knygų*, 1995, nr. 2, p. 1-3; nr. 3, p. 10-13.

³³⁶ PALIUKAITĖ, Rita. Bibliotekininko profesionalumas – bibliotekos darbo efektyvumo sąlyga: (Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos tyrimų pagrindu). *Šiandien aktualu*. 1998, I pusm., p. 46-69.

Pagrindinė mintis įvardyta straipsnio pavadinime. Biblioteka 1993 metais vykdė tyrimą *Nepatenkinta paklausa*, kuriuo buvo siekta išsiaiškinti, ar skaitytojus tenkina bibliotekos fondai, katalogai ir visa skaitytojų aptarnavimo sistema. Tyrimo metu išaiškėjo nemažai bibliotekos darbo trūkumų (pavyzdžiui, beveik trečdalis lankytojų teigė, kad literatūros paiešką atviruose fonduose apsunkina netvarka).

Kitas tyrimas apie VAVB teikiamas paslaugas atliktas 2003 metais. Jo rezultatai apibendrinti Anželikos Pakalnienės straipsnyje³³⁷. Pagrindinis dėmesys skiriamas VAVB veiklos kokybės analizei, mėginama pažvelgti iš rinkodaros pozicijų. Akcentuojama klientams pristatoma paslauga, parodant jos naudą, vidinis kontrolės mechanizmas, skatinantis efektyvumą ir veiksmingumą. Tyrimas parodė, kad bendras vartotojo pasitenkinimo bibliotekos paslaugomis vidurkis yra 3,8 balo 5 balų skalėje. Labiausiai vartotojai vertina leidinių skolinimo ir namų paslaugą, Bendrosios skaityklos ir Informacinės skaityklos teikiamas paslaugas. Reikalingomis ir svarbiomis vartotojai pripažįsta su informacinėmis technologijomis susijusias paslaugas – naudojimąsi kompiuteriais, internetu. Autorės tvirtinimu, paslaugų patrauklumą galima pagerinti. Reikėtų aktyviau informuoti bibliotekos vartotoją apie paslaugų galimybes, ugdyti vartotojo gebėjimus laisvai naudotis paslaugomis, susijusiomis su IT. Mažiau populiarus diferencijuotas paslaugas galima modeliuoti – kai kurių atsisakyti, kitoms taikyti koncentruotos rinkodaros kompleksą.

Anksčiau (2002 m.) VAVB darbuotojai atliko kaimo bibliotekų vartotojų ir neskaitančių gyventojų apklausą, kurios tikslas buvo išsiaiškinti jų požiūrį į skaitymą, biblioteką, jos išteklius ir teikiamas paslaugas. Tyrime dalyvavo šešių kaimo filialų suaugusieji ir neskaitantys bibliotekoje šių filialų aptarnaujamų mikrorajonų gyventojai. Tyrimo rezultatai apibūdinti R. Paliukaitės straipsnyje³³⁸. Apibendrinusi respondentų nuomonę apie patrauklią visai kaimo bendruomenei biblioteką, autorė pateikia kaimo bibliotekos apibrėžimą: „Tai moderni įstaiga, įsikūrusi erdviuose, šviesiose, šil-

³³⁷ PAKALKIENĖ, Anželika. Paslaugų tyrimas, analizė ir vertinimas Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje. *Šiandien aktualu*, 2004, nr. 2 (31), p. 134-167.

³³⁸ PALIUKAITĖ, Rita. Biblioteka kaimo bendruomenėje: tyrimo apibendrinimas. *Šiandien aktualu*, 2004, nr. 1 (30) p. 82-103.

tose patalpose, turinti turtingą spaudinių bei kitų dokumentų fondą, šiuolaikinę įrangą, naudojanti naujausias informacines technologijas, aprūpinanti kaimo bendruomenės narius naujausia grožine literatūra bei periodiniais leidiniais ir teikianti informaciją visais juos dominančiais klausimais, organizuojanti kaimo bendruomenės laisvalaikį, įvairius kultūrinius renginius; tai jauki poilsio, susitikimų ir bendravimo vieta³³⁹. Tokia yra kaimo bibliotekos vizija. Autorės teigimu, kaimo bibliotekos turėtų būti ne unifikuotos, o pritaikytos konkrečiai bendruomenei. Bendruomenės poreikiai priklauso nuo daugelio nuolat kintančių faktorių: gyventojų amžiaus, išsilavinimo, jų veiklos pobūdžio, bendrų visuomenės raidos tendencijų. R. Paliukaitės tvirtinimu, siekiant optimaliai tenkinti konkrečios bendruomenės poreikius, būtina reguliariai juos tirti, išsiaiškinti socialinių, demografinių pokyčių tendencijas ir prognozuoti tos bendruomenės ateitį.

Socialinių tyrimų instituto mokslo darbuotojų grupė tyrinėjo Lietuvos gyventojų kultūrinius poreikius (vadovė – Lilija Kublickienė). Sociologinio tyrimo ataskaita buvo paskelbta 2004 m.³⁴⁰ Tais pačiais metais L. Kublickienė šia tema paskelbė ir straipsnį³⁴¹. Tyrimas parodė, kad 91 proc. apklaustųjų pripažino, jog bibliotekos reikalingos, tačiau net 49 proc. žmonių jose nesilanko. Teatrų, parodų ir muziejų padėtį apibūdina tokie skaičiai: per 85 proc. teigia, kad tos įstaigos reikalingos, tačiau atitinkamai 42 proc., 43 proc. ir 47 proc. žmonių jose nesilanko. Taigi kultūros įstaigų reikalingumo vertinimai ne visada siejasi su jų lankymu. Tyrimo autorių požiūriu, tikėtina, kad žmonės yra linkę deklaruoti visuotinai pripažintas „kultūringumo“ normas, o tokios kultūros institucijos, kaip bibliotekos, muziejai, parodos ar meno galerijos, paprastai laikomos „aprobuotomis“ kultūros skleidėjomis. Konstatuojama, kad bibliotekos, palyginti su kitomis kultūros įstaigomis, turi daugiausia aktyvių lankytojų – kas penktas apklaustasis (20 proc.) teigė į biblioteką nueinąs 1–2 kartus per mėnesį, o teatre, parodoje ar muziejuje žmonės paprastai apsilanko 1–2 kartus per metus ar kartą per kelerius

---

³³⁹ *Ibidem*, p. 95.

³⁴⁰ *Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, 2004. 120 p.

³⁴¹ KUBLICKIENĖ, Lilija. Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai: kultūros įstaigų vertinimas ir lankymas. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2004, t. 2, p. 64-71.

metus. Publikacijose parodoma kultūros poreikių priklausomybė nuo išsilavinimo, amžiaus ir gyvenamosios vietos.

7. Skaitymas

Po 1990 metų skaitymo tyrimus daugiausia plėtojo psichologai. Tuomet skaitymo psichologiją tyrė Vilniaus universiteto Psichologijos katedros ir Specialiosios psichologijos laboratorija, glaudžiai bendradarbiavusi su Nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka. Gvildinti psichologiniai skaitymo kultūros aspektai, ypač jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai.

VU psichologijos katedros dėstytojai Feliksas Laugalys ir Albinas Bagdonas Lietuvos kultūros kongresui parengtame pranešime teigė, kad psichologiniai skaitymo aspektai nėra izoliuoti nuo kitų jo tyrinėjimo aspektų³⁴². Jų požiūriu, skaitymo procesą galima analizuoti kultūrologiniu, sociologiniu, pedagoginiu, neurologiniu, psichologiniu ir kitokiais aspektais. Tačiau skaitymo psichologija nagrinėja ir specifinius klausimus. F. Laugalys ir A. Bagdonas nurodė svarbesnes skaitymo psichologijos problemas: skaitymo proceso organizacija ir motyvacija, psichologiniai skaitymo mechanizmai, skaitymo efektyvumas (produktyvumas), skaitomo teksto supratimas, individualūs skaitymo skirtumai, skaitymo racionalizacija, skaitymo psichohigiena, skaitymo sugebėjimų diagnostika (testavimas) ir kt. Pranešėjų nuomone, reikalingi sociologiniai duomenys, kuriuos būtų galima sieti su atitinkamomis psichologinėmis skaitytojo charakteristikomis.

Jaunimo skaitymo psichologinės problemos gvildenamos 1992 m. pasirodžiusiame LNB teminiame mokslo darbų rinkinyje *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*³⁴³. Rinkinio tematika gana įvairi. Alfonso Gučo straipsnyje *Rašymo ir skaitymo psichologinė analizė (užsienio mokslininkų iškeltos problemos, tyrimo metodai ir rezultatai)*³⁴⁴ apžvelgiama kla-

³⁴² LAUGALYS, Feliksas; BAGDONAS, Albinas. Psichologiniai skaitymo kultūros aspektai. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 431-434.

³⁴³ *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992. 165 p.

³⁴⁴ GUČAS, Alfonsas. Rašymo ir skaitymo psichologinė analizė: (užsienio mokslininkų iškeltos problemos, tyrimo metodai ir rezultatai). In: *Ibidem*, p. 10-34.

sikinė vokiečių skaitymo problemoms tirti skirta literatūra, paskelbta dar iki Antrojo pasaulinio karo. Autorius aptaria literatūrą, skirtą vizualiniam ir akustiniam suvokimui, intelekto, nuotaikos, valios, jausmų reikšmei skaitant ir rašant. Apolonija Poškienė nagrinėja psichologinius skaitymo mokymo veiksnius³⁴⁵. Straipsnyje apžvelgiama literatūra apie skaitymo mokymą, apibendrinti empiriniai duomenys apie skaitymo efektyvumo ir užklasinio skaitymo ryšį pradinėse mokyklos klasėse. A. Bagdono straipsnis skirtas skaitymo efektyvumo diagnostikai³⁴⁶. Autorius analizuoja įvairias psichologines skaitymo matavimo problemas. A. Bagdonas parengė originalią skaitymo efektyvumo matavimo metodiką, pagal kurią galima išmatuoti penkis skaitymo rodiklius: skaitymo greitį, teksto žodžių atpažinimą, teksto medžiagos supratimą, skaitymo tikslumą ir prasmės suvokimą. Sudarytos skaitymo efektyvumo rodiklių normos studentams ir mokiniam. Romualdas Kacevičiaus ir F. Laugalys straipsnyje *Oftalmoautotreningo ir akių gimnastikos pratimų taikymas skaitytojų relaksacijai*³⁴⁷ (gr. ophthalmos — akis) siūlo dvi metodikas, skirtas kovoti su nuovargiu, atsiradusiu dėl skaitymo, ir normaliam darbingumui atstatyti. Tai akių gimnastika ir oftalmoautotreningas – psichosomatinių reguliacijos mechanizmų veikla pagrįsta relaksacinė metodika. Gerardas Maleckas ir F. Laugalys analizuoja publicistikos teksto subjektyvių ir objektyvių sunkumų vertinimo problemą³⁴⁸. Autoriai konstatuoja, kad pastebima tendencija aktualius publicistikos tekstus vertinti kaip sunkesnius, o neaktualius – kaip lengvesnius. Publicistikos tekstų sunkumo subjektyvus vertinimas nesutampa su tirtu objektyviu teksto leksikos požymiu (tekstą sudarančių žodžių dažnumų suma). Aris Lencevičius ir A. Bagdonas gvildena aklių ir silpnaregių skaitymo efektyvumo matavimą³⁴⁹. Konstatuojama, kad akliems žmonėms teksto klausymas yra efektyvesnis už skaitymą Brailio raštu. Daroma išvada, kad aklių žmonių akustinė atmintis galėtų būti lavinama.

³⁴⁵ POŠKIENĖ, Apolonija. Psichologiniai skaitymo mokymo veiksniai. *Ibidem*, p. 35-50.

³⁴⁶ BAGDONAS, Albinas. Skaitymo efektyvumo diagnostika. *Ibidem*, p. 51-68.

³⁴⁷ KACEVIČIUS, Romualdas; LAUGALYS, Feliksas. Oftalmoautotreningo ir akių gimnastikos pratimų taikymas skaitytojų relaksacijai. *Ibidem*, p. 69-86.

³⁴⁸ MALECKAS, Gerardas; LAUGALYS, Feliksas. Publicistikos tekstų subjektyvus ir objektyvus sunkumo vertinimas. *Ibidem*, p. 87-102.

³⁴⁹ LENCEVIČIUS, Aris; BAGDONAS, Albinas. Trijų skaitymo būdų efektyvumo palyginimas. *Ibidem*, p. 103-111.

(Regintieji nepriklausomai nuo to, ar tekstą skaito, ar jo klauso, informacijos įsimesna vienodai).

A. Lencevičius straipsnyje *Teksto peržvalgos efektyvumo tyrimas*³⁵⁰ konstatuoja, kad peržvalgos efektyvumas tiesiogiai susijęs su grožinės literatūros ir mokslo populiariosios literatūros skaitymo efektyvumu. Autorius įrodo, jog prasminis informacijos suvokimas peržvalgos būdu yra susijęs su bendru intelekto rodikliu. Vidos Žilinskienės straipsnis *Kaip skaitoma grožinė literatūra*³⁵¹ skirtas jaunimo skaitymo kokybinei analizei. Aptariami jaunimo mėgstami ir nemėgstami literatūros (ir apskritai meno) žanrai, autoriai, herojai. Tyrimo duomenys rodo, kad jaunimas nemėgsta poezijos, jų atsakymuose į literatūrinius klausimus aiškiai jaučiama televizijos įtaka. Ievos Vanagienės, Angelės Martinkienės, Alfredo Zubkevičiaus, Antano Levicko straipsnis *Teksto kopijų kokybė ir skaitymo efektyvumas*³⁵² įtikina, kad ši tema yra įdomi ir perspektyvi, nes gana didelė dalis informacijos yra pateikiama kopijų pavidalu. Autorių tyrimo duomenimis, kai teksto kopijų kontrastas yra mažas arba didelis, ilgėja skaitymo laikas, didėja akių judesiuose dalyvaujančių raumenų įtampa, greičiau pasireiškia nuovargis ir kt. Rinkinyje publikuojami straipsniai papildoma jaunimo skaitymo psichologinių ypatumų tyrimus teoriniu ir taikomuoju aspektais – ypač skaitymo technologijų ir efektyvumo.

Skaitymo tyrimų tematika plečiasi. 1992 m. gegužės mėn. Vilniuje vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Skaitymo psichologijos problemos“, kurioje buvo aptarti *Skaitymo kultūros ir jos kėlimo veiksnių diferencinio-psichologinio tyrimo* (1986–1991 m. jį vykdė VU Psichologijos katedros ir Specialiosios laboratorijos darbuotojai pagal LNB užsakymą) rezultatai. Remiantis konferencijos pranešimais ir vėlesniais tyrimais, parengti straipsniai 1997 m. pasirodė LNB bibliotekininkystės mokslo darbuose „Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas“³⁵³. Leidinyje Lietuvos (ir užsienio šalių) specialistai nagrinėja įvairias skaitymo problemas. Atskirą grupę sudaro straips-

³⁵⁰ LENCEVIČIUS, Aris. Teksto peržvalgos efektyvumo tyrimas. *Ibidem*, p. 112-124.

³⁵¹ ŽILINSKIENĖ, Vida. Kaip skaitoma grožinė literatūra. *Ibidem*, p. 125-142.

³⁵² VANAGIENĖ, Ieva; et. al. Teksto kopijų kokybė ir skaitymo efektyvumas. *Ibidem*, p. 143-158.

³⁵³ *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992. 164 p.

niai, kuriuose gvildenamos skaitymo psichologijos problemos. F. Laugalio straipsnyje analizuojami įvairių socialinių grupių pagrindiniai skaitymo kultūros faktoriai³⁵⁴, F. Laugalio, A. Lencevičius ir A. Bagdono straipsnyje pateikiama anglų literatūros apžvalga apie psichologinius skaitymo modelius³⁵⁵. Leonoros Barzdžiukienės straipsnis skirtas skaitytojų studentų tipologinių požymių išraiškos grožinės literatūros skaitymo ir suvokimo procese temai³⁵⁶, Danutės Gailienės ir Jolantos Makarenko – disleksijų (*disleksija* – vaikų skaitymo sutikimai) diagnozavimo klausimams³⁵⁷. Kitą grupę sudaro straipsniai, gvildinantys įvairių visuomenės sluoksnių skaitymo ypatumus ir jų tenkinimą bibliotekose. Rasos Mulerankaitės, Reginos Lukoševičienės, Jono Dautaro, Teresės Dragūnienės ir Marijos Surginevičienės straipsniuose aptariama LNB bibliotekininkų ir skaitytojų nuomonė apie skaitytojų aptarnavimą, vyresniojo amžiaus skaitytojų aptarnavimo bibliotekoje klausimai, studentų skaitymo ir savarankiško darbo su knyga ypatumai, viduriniojo medicinos personalo profesinės literatūros poreikiai³⁵⁸. Publikacijų tematika patvirtina mintį, kad skaitymas yra sudėtingas procesas, priklausantis nuo daugelio kintamųjų. Rinkinyje pabrėžiamas bibliotekos vaidmuo tenkinant įvairių grupių skaitytojų poreikius.

Pedagoginius psichologinius vaikų lektūros formavimosi principus tyrinėja V. Mozūraitė. Jos straipsnyje apžvelgiama, ką skaito skirtingų amžiaus grupių vaikai³⁵⁹. Autorės tvirtinimu, ikimokyklinio amžiaus vaikai ribotai suvokia erdvę, laiką, jų lektūroje vyrauja fantastinis žaismo elementas, besiremiantis antropomorfuotu pasakų pasauliu. 6–7-rių metų pradinukas išgyvena visus herojaus nutikimus savo vaizduotėje. Santykis su herojumi susiklosto ne vien tik įsikūnijant, bet ir vertinant įvykius, juose

³⁵⁴ LAUGALYS, Feliksas. Pagrindiniai skaitymo kultūros faktoriai. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 10–34.

³⁵⁵ LAUGALYS, Feliksas; LENCEVIČIUS, Aris; BAGDONAS, Albinas. Psichologiniai skaitymo modeliai. *Ibidem*, p. 35–55.

³⁵⁶ BARZDŽIUKIENĖ, Leonora. Skaitytojų studentų tipologinių požymių išraiška grožinės literatūros skaitymo ir suvokimo procese. *Ibidem*, p. 67–93.

³⁵⁷ GAILINIENĖ, Danutė; MAKARENKO, Jolanta. Disleksijų diagnozavimo klausimu. *Ibidem*, p. 56–66.

³⁵⁸ MULERANKAITĖ, Rasa. Bibliotekininkų ir skaitytojų nuomonė apie skaitytojų aptarnavimą bibliotekoje. *Ibidem*, p. 125–159; LUKOŠEVIČIENĖ, Regina. Vyresniojo amžiaus skaitytojai ir biblioteka. *Ibidem*, p. 198–223; DAUTARAS, Jonas. Studentų skaitymo ir savarankiško darbo su knyga ypatumai. *Ibidem*, p. 235–244; DRAGŪNIENĖ, Teresė; SURGINEVIČIENĖ, Marija. Viduriniojo medicinos personalo poreikiai profesinei literatūrai. *Ibidem*, p. 190–198;

³⁵⁹ MOZŪRAITĖ, Vita. Kodėl ir kaip skaito vaikai. *Gimtasīs žodis*, 2000, nr. 6, p. 22–29; nr. 7, p. 22–25.

aktyviai dalyvaujant. Apskritai pradinuko pažintiniai interesai labai platus, tačiau kartu ir paviršutiniški, nestabilūs. Paaugliai jau nėra tokie patiklūs kaip pradinukai. Didesnė jų gyvenimo patirtis leidžia kritiškiau pažvelgti į knyginę tiesą.

Kita V. Mozūraitę dominanti problema – mažėjantis vaikų skaitymas³⁶⁰. Autorė teigia, kad vis labiau ima dominuoti masinė vizualioji kultūra. Komiksai, televizija, kinas, kompiuteriniai žaidimai tampa savotiškais „McDonaldis“ ir gyvenimui nepasirengusius vaikus sėkmingai paverčia „greito maisto“ vartotojais³⁶¹. V. Mozūraitė nurodo keletą priežasčių, kodėl knyga mokiniui nebėra laisvalaikio leidimo priemonė. Pirmąja ir pagrindine nurodoma šeimos įtaka (neskaito tėvai, neskaitys ir vaikai). Autorė taip pat atkreipia dėmesį į perkrautas mokymo programas, laisvalaikio mažėjimą, netinkamą skaitymo mokymo metodiką. Ji svarsto, kodėl skaitymas darosi vis labiau utilitarinis ir fragmentiškas.

Tarptautiniame kontekste Lietuvos vaikų skaitymo gebėjimai nebuvo blogi. 2001 metais Lietuva dalyvavo Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimų asociacijos (*International Association for the Evaluation of Educational Achievement*; IEA) rengiamame tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime (*Progress in International Reading Literacy Study*; PIRLS). Lietuvoje PIRLS tyrimą vykdė Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Nacionalinis egzaminų centras. Tyrimo populiacija – 9–10 metų vaikai. Daugelyje šalių tai IV klasės moksleiviai. Šis amžiaus tarpsnis pasirinktas todėl, kad tai svarbus etapas mokantis skaityti. PIRLS tyrimai sutelkia dėmesį į tris skaitymo aspektus: skaitymo paskirtį; suvokimo procesą / skaitymo gebėjimus; požiūrį į skaitymą, su skaitymu susijusius įpročius. 2001 m. tyrimo rezultatai ir jų pradinė analizė pristatyta Aistės Elijio publikacijoje³⁶². Tyrimas pradžiugino Lietuvos švietimo bendruomenę gerais ketvirtų klasių mokinių skaitymo rezultatais – tarptautiniame sąrašė iš 35 šalių buvome septinti (pirmavo Švedijos moksleiviai). Tyrimo ataskaitose parodomi skir-

³⁶⁰ MOZŪRAITĖ, V. Kodėl knyga traukiasi iš vaiko pasaulio. *Gimtas žodis*, 2002, nr. 5, p. 40-43.

³⁶¹ MOZŪRAITĖ, V. *Ibidem*, p. 40.

³⁶² ELIJIO, Aistė. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2001 ataskaita* [interaktyvus]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2003. 51 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/261_tyrimai_pirls_pub_2001_skait_geb_ataskaita.pdf.

tumai tarp šalių, lyginami mergaičių ir berniukų grožinių ir informacinių tekstų skaitymo rezultatai. Atkreipiamas dėmesys, kad moksleivių skaitymo gebėjimams didžiulę įtaką turi namų aplinka, todėl nuodugniau aptariama jos įtaka. Pristatomi kai kurie su mokykla susiję faktoriai, turintys įtakos moksleivių skaitymo gebėjimams, – mokytojų pasirengimas, naudojami mokymo metodai, bendra mokyklos aplinka ar atmosfera.

Pradedami biblioterapijos tyrimai. Apie biblioterapiją publikacijas paskelbė Zinaida Manžuch ir Zita Sinkevičienė. Z. Manžuch straipsnyje *Biblioterapija – naujas bibliotekų pasiūlymas*³⁶³ nagrinėjami bibliotekininko vaidmens, biblioterapeuto išsilavinimo, kompiuterapinių biblioterapijos duomenų bazių kūrimo ir kiti biblioterapijos proceso klausimai. Autorė konstatuoja, kad viena svarbiausių kliūčių, trukdančių bibliotekai teikti biblioterapijos paslaugą, yra bibliotekininkų, pedagogų ir medikų ginčai dėl to, kas turi būti tas biblioterapeutas. Juos lemia du biblioterapijos sampratos komponentai – skaitymas ir gydymas, priklausantys skirtingų mokslų kompetencijai.

Vaisingas yra bibliotekų ir sveikatos įstaigų bendradarbiavimas biblioterapijos srityje. Tai patvirtina Z. Sinkevičienės straipsnis, kuriame aptariami tyrimų rezultatai, gauti vykdant Akmenės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos ir savivaldybės Psichikos sveikatos centro projektą „Biblioterapija – naujas gydymo metodas“³⁶⁴. Z. Sinkevičienės požiūriu, viešoji biblioteka turi stebėti ir analizuoti skaitytojų ir centro pacientų literatūros poreikius, tobulinti individualų aptarnavimą, populiarinti grožinę, psichologinę ir medicinos literatūrą, rengti spaudinių parodas. Gydytojas V. Bartkevičius teigia, kad esame pirmieji šalyje, į gydymo schemą įtraukę biblioterapiją. Jo tvirtinimu, pradėjus taikyti biblioterapijos gydymo metodą, kaip vieną iš psichosocialinės reabilitacijos formų, atviresnis tapo Psichikos sveikatos centro specialistų ir pacientų bendravimas, sutrumpėjo gydymo laikas, itin pagerėjo pacientų gyvenimo kokybė. Bendromis Akmenės

³⁶³ MANŽUCH, Zinaida. Biblioterapija – naujas bibliotekų pasiūlymas. *Tarp knygų*, 2001, nr. 10, p. 7-11.

³⁶⁴ SINKEVIČIENĖ, Zita. Biblioterapija – gydymas knyga. *Šiandien aktualu*, 2003, nr. 2 (29), p. 132-139. Tyrimams vadovavo SVB direktorė Z. Sinkevičienė, kuri parengė tyrimo analizę iš bibliotekininkystės pozicijų, ir Psichikos sveikatos centro direktorius gydytojas V. Bartkevičius, pateikęs analizę iš medicininės biblioterapijos pozicijų.

rajono psichiatrų ir bibliotekininkų pastangomis sukurtą pacientų gydymo ir psichosocialinės reabilitacijos schemą „psichikos sveikatos centras – pacientas – biblioteka“ gydytojas įvertino kaip naują daugiaplanio psichinių sutrikimų gydymo etapą.

8. Bibliotekų vadyba. Kitos temos

Formuojasi naujos tyrimų kryptys – vertinama bibliotekų veiklos kokybė, nagrinėjami informacijos paieškos vadybos, kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio valdymo klausimai.

Bibliotekų veiklos kokybės vertinimą, kaip vadybos priemonę, pradėjo nagrinėti VU Komunikacijos fakulteto mokslininkai. 1995 metais buvo atliktas Žurnalistikos instituto Laisvės forumo bei Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto bibliotekų veiklos kokybės matavimas. Tyrimas buvo vykdomas kaip Švedijos ir Baltijos šalių vadybos projekto sudėtinė dalis. Metodinė tyrimo bazė parengta remiantis 1993 metais IFLA pateikta priemone *Measuring Quality: International Guidelines for Performance Measurement in Academic Libraries* (*Kokybės matavimas: akademinė bibliotekų veiklos matavimo tarptautinis vadovas*). Tyrimo tikslas buvo išmėginti tarptautinio vadovo, skirto bibliotekos veiklos kokybei vertinti, taikymo galimybes. Tyrimo rezultatai paskelbti R. Gudausko ir J. Rudžionienės Stokholmo universiteto bibliotekos ataskaitoje³⁶⁵, J. Rudžionienės straipsnyje³⁶⁶. Iš indikatorių sąrašo, esančio vadove ir skirto bibliotekos veiklos įvairioms sritims matuoti bei įvertinti, buvo pasirinkti du fondų kokybės tyrimo grupės indikatoriai, pagal kuriuos nustatoma: 1) kaip ekspertų literatūros sąrašas atitinka bibliotekos fondą, 2) fondo panaudojimas. Pateikiami šių bibliotekų fondų analizės rezultatai. Leidinių pagal ekspertų sąrašus buvo aptikta labai nedaug. Bibliotekos tik formavosi, gyvavo tik dvejus, trejus metus.

³⁶⁵ GUDAUSKAS, Renaldas; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Library performance measurement at Vilnius University Library. In: *Library Measurement Development Project: 3rd Report – Preliminary*. [Stockholm]: Stockholms universitetsbibliotek, 1995, p. 19-28.

³⁶⁶ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Veiklos matavimas: bandymas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 77-93.

Tema plėtojama J. Rudžionienės straipsniuose. Autorė tyrinėja akademinės bibliotekos veiklos kokybę³⁶⁷, tačiau daugelis jos išvadų tinka bet kurio tipo bibliotekoms. Jos teigimu, konkrečių vartotojo interesų tenkinimas tampa viena iš pagrindinių varomųjų jėgų bibliotekos paslaugų kokybei tobulinti. Bibliotekų fondų svarba neginčytina, tačiau bibliotekos vertinimas pagal jų fondus, anot autorės, praranda prasmę. Internetas, kompaktinių diskų duomenų bazės ir kt. keičia ne tik biblioteką ir jos vartotoją, bet ir bibliotekininkų vaidmenį. J. Rudžionienės tvirtinimu, bibliotekininko vaidmuo kinta nuo fondų tvarkytojo (administratoriaus) iki informacijos tarpininko (mediatoriaus). Vienas iš būdų šią veiklą kreipti tinkama linkme – reguliari bibliotekų veiklos efektyvumo analizė. J. Rudžionienė aptaria bibliotekų veiklos vertinimo socialinį kontekstą³⁶⁸. Ji pabrėžia, kad biblioteka kaip organizacija turi reaguoti į vykstančius pokyčius, kuriuos lemia nuolatinė ekonominė, socialinė, politinė raida. Vis labiau pripažįstama, jog bibliotekos privalo parodyti savo vertę. Geriausi kriterijai vertinant bibliotekas yra teikiamų paslaugų efektyvumas ir naudingumas. Reikšmingi yra veiklos vertinimo rodikliai (indikatoriai), iliustruojantys skiriamų lėšų panaudojimo tikslingumo poveikį organizacijai. Apibendrinama autorė teigia, kad bibliotekos turi ieškoti bibliotekos efektyvumo apibūdinimo, remtis gilesniu kontekstu, kurį sudaro platus nuomonių spektras, neapsiriboti vien specialistais.

Kita bibliotekininkystės tyrimų sritis – informacijos paieškos vadyba. Nors apskritai informacijos paieškos tyrinėjimų būta daug, informacijos paieška bibliotekoje vadybiniu aspektu išsamiau nebuvo tyrinėta. E. Janiūnienės straipsnyje³⁶⁹, disertacijoje (2001)³⁷⁰ biblioteka nagrinėjama kaip žinių institucija ir žinių vadybos institucija. E. Janiūnienė apžvelgia informacijos, žinių, žinių vadybos sąvokų apibrėžtis. Apibūdinama bibliotekos, kaip žinių institucijos, struktūra. Autorės požiūriu, ją sudaro žinių ištekliai, infrastruktūra, socialinis kapitalas. Informacijos specialisto veikla

³⁶⁷ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Akademinė biblioteka: veiklos vertinimo problema. *Informacijos mokslai*, 1997, t. 6 (1), p. 100-108.

³⁶⁸ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Socialinis kontekstas kaip informacinės veiklos efektyvumo veiksnys. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 8, p. 77-89.

³⁶⁹ JANIŪNIENĖ, Erika. Biblioteka – žinių institucija. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 17, p. 19-27.

³⁷⁰ JANIŪNIENĖ, Erika. *Informacijos paieškos vadyba bibliotekoje*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2001. 28 p.

paieškos metu pateikiama kaip žinių vadyba. Autorė detalai nagrinėja bibliotekos tarpininkavimą, kaip žinių vadybos procesą. Informacijos paieškos vadyba realizuojama per sąveiką su vartotoju, kurio žinios ir įgūdžiai lemia vadybos metodų pasirinkimą. Ji gvildena informacijos specialistų profesinį rengimą, apibūdina vartotojų ir informacijos specialistų paieškos gebėjimų ugdymo sistemą. E. Janiūnienė analizuoja informacijos specialistų tęstinio mokymo tikslus, apibūdina mokymo metodus ir institucijas, organizuojančias bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo kursus; taip pat aptaria Europos Sąjungos projektus, susijusius su informacijos vartotojų raštingumo ugdymu. Remiantis informacijos paieškos, žinių vadybos, bibliotekininkystės teorijų tyrinėjimais, sukurta nauja informacijos paieškos vadybos koncepcija.

Bibliotekų veiklos vertinimo vadybos aspektu tyrimus tęsia J. Rudžionienė. Jų rezultatai skelbiami naujose publikacijose³⁷¹, apibendrinami disertacijoje (2002)³⁷². J. Rudžionienė nagrinėja bibliotekų veiklos analizės, matavimo ir vertinimo sampratas, bibliotekoms tinkamas taikyti informacijos paslaugų vertinimo priemonės ir būdus, nustato verslo organizacijose naudojamų vertinimo modelių taikymo negamybiniame sektoriuje (bibliotekose) galimybes. Autorė apibūdina tarptautinius standartus, reglamentuojančius bibliotekų veiklos vertinimo tvarką. Disertaciniame darbe išanalizuotas į vartotoją orientuotų veiklos rodiklių, kaip bibliotekų teikiamų paslaugų vertinimo kriterijų, asortimentas ir atliktas VU bibliotekos veiklos vertinimo tyrimas. J. Rudžionienė atkreipia dėmesį į disertacijos praktinę reikšmę. Pasak autorės, bibliotekos, nepriklausomai nuo jų tipo, gali perimti ir panaudoti kokybės ir veiklos vertinimo modelius, taikomus gamybinio sektoriaus organizacijose.

Apibendrinančių straipsnių apie standartizavimą bibliotekininkystėje paskelbė V. Rimša³⁷³. Juose nagrinėjamos standartizavimo ištakos, raida

³⁷¹ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Siekiant bibliotekų ir informacijos paslaugų kokybės. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 86-97; Library Performance Measurement in Lithuanian Libraries: Choice or Necessity? In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 178-180 ir kt.

³⁷² RUDŽIONIENĖ, Jurgita. *Bibliotekų veiklos vertinimas vadybos požiūriu*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2002. 30 p.

³⁷³ РИМША, Витаутас. Стандартизация библиотековедения в Литве: 1990–2000 годы. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 173-177; RIMŠA, Vytautas. Bibliotekininkystės standartizavimas Lietuvoje: ištakos, būklė, perspektyvos. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 75-93.

ir perspektyvos. Autorius daugiau dėmesio skiria standartizavimo darbų reikšmei, temos iširtumui, naujausio laikotarpio (1990–2000) lietuviškų bibliotekininkystės standartų rengimui ir leidybai.

Sulaukė dėmesio bibliotekų ir informacijos paslaugų kaitos valdymas. Šia tema novatorišką straipsnį paskelbė R. Petuchovaitė³⁷⁴. Autorė pabrėžia, kad bibliotekos atsidūrė pasirinkimo ir konkurencijos erdvėje. Nors būdamos tradiciškai linkusios prisitaikyti prie visuomenės ir rinkos sąlygų, naudoti technologijas, jos neturi greitų, fundamentalių ir nutrūkstančių pokyčių valdymo įgūdžių. Tokioje aplinkoje, autorės nuomone, kai kurios bibliotekos išgyvena tam tikrą neveiklumo šoką. Straipsnyje pateikiamos pokyčių valdymo teorinės įžvalgos, modeliai ir priemonės, apžvelgiamos bibliotekų pokyčių valdymo problemos, išskiriami pagrindiniai veiksniai, lemiantys sėkmingą ir konstruktyvią bibliotekos adaptaciją. Bibliotekų, kaip viešųjų informacijos paslaugų organizatorių, tradiciniu ir išskirtiniu bruožu autorė laiko adaptaciją – gebėjimą prisitaikyti prie besikeičiančių aptarnaujamų bendruomenių poreikių, rinkos jėgų ir naujų technologijų. Bibliotekas ištikę pokyčiai, anot autorės, nėra panašūs į ankstesnius, jie vadinami nutrūkstančiais pokyčiais. Straipsnyje, pasitelkus vienos iš moderniausių pasaulyje Helsinkio viešosios bibliotekos atvejį, nemažai dėmesio skiriama bibliotekų vadyboje taikomų valdymo koncepcijų kaitai.

Pradedama plėtoti nauja mokslinių tyrimų sritis – kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas. Skaitmeninti ar neskaitmeninti? – klausia Z. Manžuch straipsnyje *Kultūros paveldo skaitmeninimas: teorija ir praktika*³⁷⁵. Pateikiami reikšmingi argumentai „už“. Autorė teigia, kad skaitmeninėje aplinkoje nėra erdvės ir laiko barjerų, tad biblioteka gali pristatyti savo išteklius visam pasauliui. Senų ir retų bibliotekos dokumentų skaitmeninimas leidžia prailginti jų gyvenimą ir kt. Taip pat pažymima, kad skaitmeninėje aplinkoje išnyksta ryšys tarp informacijos ir laikmenos, būdingas analoginei informacijai, o tai atveria galimybes bendradarbiauti įvairioms kultūros institucijoms. Z. Manžuch aptaria dažnai vartojamą terminą atmin-

³⁷⁴ PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Bibliotekų ir informacijos paslaugų kaitos valdymas: teorinių įžvalgų ir sėkmingo atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, 2003, t. 27, p. 89-104.

³⁷⁵ MANŽUCH, Zinaida. Kultūros paveldo skaitmeninimas: teorija ir praktika. *Tarp knygų*, 2002, nr. 10, p. 21-24.

ties institucijos, pabrėžia bibliotekas, muziejus ir archyvus vienijančią žmonių atminties formavimo funkciją. Be to, autorė atkreipia dėmesį į prielaidas kultūriniam imperializmui atsirasti. Internetu dominuojanti anglų kalba ir Vakarų kultūros tradicijos grasina išstumti mažesnių tautų kultūrą. Vienas iš šios problemos sprendimo būdų yra skatinti mažų šalių unikalaus kultūros palikimo skaitmeninimo projektus ir daugiakalbių tinklalapių kūrimą.

Z. Manžuch straipsnyje *Atminties problematika ir jos atspindžiai bibliotekininkystėje, muziejininkystėje ir archyvistikoje*³⁷⁶ pabrėžiama, kad naujų informacijos ir komunikacijos technologijų įtaka kultūros paveldo institucijų darbui, politinės tarptautinių bendruomenių ir atskirų valstybių atminties konotacijos, padiktuotos globalizacijos procesų, skatina spręsti opius kultūrinio tapatumo formavimo ir išsaugojimo klausimus, kuriant bibliotekų, muziejų ir archyvų sąjungas. Autorė pažymi, kad informacijos ir komunikacijos technologijų atveriamos galimybės verčia šias institucijas telkti dėmesį tik į siaurus kultūros paveldo technologinius ir valdymo aspektus. Anot autorės, buvo užgožtas esminis klausimas: „Kas yra atminties institucijos?“ Nagrinėjamas atminties fenomenas pasitelkiant įvairių mokslų (sociologijos, kultūrologijos, istorijos, komunikacijos teorijos) indėlių į šio reiškinio studijas. Pasak autorės, atmintis, kaip žmonių galimybė aktualizuoti praeities patirtį ir pritaikyti ją dabarties gyvenimo situacijose, yra lemiamas individų, bendruomenių ir visuomenių išlikimo, jų pažangos veiksnys. Bibliotekininkystė, muziejininkystė ir archyvistika turėtų formuoti bendrą tyrimų erdvę ir suteikti gilesnę prasmę atminties institucijų sąvokai, atsiribodamos nuo politinių šūkių ir technologinių metaforų.

Bibliotekų ir kitų atminties institucijų rinkinių skaitmeninimo problemas pradeda tyrinėti R. Varnienė. Jos publikacijos dėmesio centre – skaitmeninių dokumentų informacijos sistemos projektas³⁷⁷. R. Varnienė pristato projektą *Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas*, supažindina su numatomo įgyvendinti projekto metodologija, uždaviniais, apibūdina jo reikšmę.

³⁷⁶ MANŽUCH, Zinaida. Atminties problematika ir jos atspindžiai bibliotekininkystėje, muziejininkystėje ir archyvistikoje. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 31, p. 94-104.

³⁷⁷ VARNIENĖ, Regina. Skaitmeninių dokumentų informacijos sistemos projektas. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 31, p. 124-140.

Iš kitų tarpdisciplininių temų paminėtini bibliotekos viešieji ryšiai, bibliotekininko įvaizdis grožinėje literatūroje, intelektualinės laisvės problema bibliotekininkystėje ir bibliotekos architektūra. Bibliotekų ryšiai su visuomene teoriniu ir praktiniu aspektais apžvelgiami A. Glosienės straipsnyje³⁷⁸. Autorė pateikia pagrindines bibliotekų ryšių su visuomene sampratą, apibūdina pagrindines sąvokas, supažindina su šios veiklos tikslais ir metodais. Autorės požiūriu, lietuviškos kultūros, bibliotekininkystės ir apskritai ne pelno sferoje ryšiai su visuomene yra naujovė. Ši veikla paprastai esti sporadiška, atsitiktinė, neplanuota, nesisteminga ir nėra įtraukta į bendrą bibliotekos veiklos strategiją. Ji tvirtina, kad ryšių su visuomene sąvoka ir praktika gana sunkiai skynėsi (ir tebesiskina) kelią į bibliotekas ir informacijos tarnybas. Autorė išvardija kelias šio reiškinio priežastis: bibliotekų ir bibliotekininkų konservatyvumas, lėtoka reakcija į permainas ir naujoves; bibliotekos yra ne pelno institucijos, jų profesinis identitetas griežtai atmeta bet kokias komercijai ir rinkai būdingas idėjas ir praktiką. Autorės teigimu, pirmasis ryšių su visuomene veiklos žingsnis – bibliotekos strategijos, tikslų ir uždavinių apibrėžimas. Ryšiai su visuomene be strateginio planavimo tėra pratybos; strateginis planavimas be rinkodaros ir ryšių su visuomene tėra formalumas.

Bibliotekininko įvaizdis grožinėje literatūroje aptariamas Jurgitos Straigyтės straipsnyje³⁷⁹. Apibendrindama įvairių autorių darbuose pateiktas mintis, J. Straigyтė konstatuoja, kad nuomonės apie bibliotekininko įvaizdį grožinėje literatūroje yra labai prieštaringos. Išskiriami įvairūs bibliotekininkų tipai, tarp jų dažniausi du – socialiai aktyvių (jauni, malonūs, energingi, išsilavinę, mielai bendraujantys žmonės) ir pasyvių (vieniši, uždari, nesveikuojantys, bėgantys nuo žmonių ir gyvenimo keistuoliai). Autorė pateikia literatūroje aptiktus įvaizdžius: jaunystės, senatvės, inteligento, keistuolio ir kt. Labai stiprus bibliotekininkų keistuolių įvaizdis, būdingas tiek moterims, tiek vyrams. J. Straigyтė konstatuoja, kad lietuvių autorių kūrinuose aptinkami bibliotekininkų įvaizdžiai tokie pat įvairūs, kaip ir užsienio. Bet pastebima ir skirtumų – lietuvių autorių kūrinuose domi-

³⁷⁸ GLOSIENĖ, Audronė. Ryšiai su visuomene: mada ar modernios bibliotekos būtinybė? *Tarp knygu*, 1996, nr. 10, p. 6-9; nr. 11, p. 3-6.

³⁷⁹ STRAIGYTĖ, Jurgita. Bibliotekininko įvaizdis grožinėje literatūroje. *Tarp knygu*, 1996, nr. 1, p. 20-27.

nuoja jaunystės įvaizdis, daug stipriau jaučiamas bibliotekininkų moralinis pranašumas prieš kitų profesijų veikėjus.

Intelektualinės laisvės klausimai bibliotekininkystėje nagrinėjami A. Glosienės ir Akvilės Miliauskaitės straipsniuose³⁸⁰. Autorės pabrėžia, kad teisė į informaciją ir raiškos laisvę yra vienos svarbiausių žmogaus teisių. Tačiau ir demokratinėje visuomenėje, kur oficialiai cenzūra yra panaikinta, esama informacijos ribojimo atvejų. Jos pateikia pavyzdžių iš JAV bibliotekininkystės. 1998 m. Amerikos bibliotekų asociacija užfiksavo 478 atvejus, kai tam tikrus kūrinis buvo mėginama išimti iš bibliotekų lentynų ar riboti jų išdavimą³⁸¹. A. Glosienė ir A. Miliauskaitė suskirsto informacijos ir raiškos laisvę ribojančius veiksnius į keletą grupių – tai juridiniai, moraliniai, religiniai, politiniai, ekonominiai ir technologiniai veiksniai. Beje, pasak autorių, negaudamos pakankamai išteklių dokumentams ir įrangai įsigyti, bibliotekos riboja ne tik šiandienos, bet ir ateities skaitytojų galimybes. Tokių informacijos prieigos varžymą galima vadinti ekonomine cenzūra. Publikacijose apžvelgiami svarbiausi tarptautinių organizacijų dokumentai informacijos ir raiškos laisvės klausimais, užsienio šalių bibliotekų praktika.

Kokią įtaką moderniosios bibliotekinės technologijos daro bibliotekų pastatų projektavimui? Ši problema aptariama R. Gudausko straipsnyje³⁸². Autorius pažymi, kad pradėdami projektuoti biblioteką, architektai, bibliotekininkai, dizaineriai ir kiti specialistai turi tiksliai įsivaizduoti pagrindinių technologinių srautų sudėtį, jų parametrus, sąveikos pobūdį. Tobulinant bibliotekų pastatų projektavimą ir statybą būtina paisyti, autoriaus nuomone, keleto pagrindinių reikalavimų: siekti pusiausvyros tarp pastato funkcijų ir architektūros; siekti vidinės erdvės planavimo lankstumo, kuris leistų laisvai transformuoti bibliotekų plotus ir maksimaliai ekonomiškai naudoti apimtį; būtina atsižvelgti į bibliotekos techninio aprūpinimo tobu-

³⁸⁰ GLOSINIENĖ, Audronė; MILIAUSKAITĖ, Akvilė. Intelektualinė laisvė ir bibliotekos. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 55-69; Bibliotekos ir intelektualinė laisvė. *Tarp knygų*, 2000, nr. 10, p. 13-18; nr. 11, p. 21-23.

³⁸¹ Amerikos bibliotekų asociacija (ALA) kasmet skelbia Uždraustų knygų sąrašą, kurios tikslas yra atkreipti visuomenės dėmesį į cenzūros ir informacijos ribojimo atvejus demokratinėje valstybėje. Įdomi detalė: ALA skelbia uždraustų knygų sąrašus ir ragina visus perskaityti po vieną uždraustą knygą.

³⁸² GUDAUSKAS, Renaldas. Modernios bibliotekinės technologijos ir jų įtaka bibliotekų pastatų projektavimui. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 19-22.

linimą, visų mechanizavimo ir automatizavimo priemonių, pirmiausia elektroninių skaičiavimo mašinų, intensyvų naudojimą.

2003 m. KTU organizuotoje konferencijoje vyko dialogas tarp architektų ir informacijos, bibliotekų specialistų. Pagal pranešimus parengtuose straipsniuose atskleidžiama, kad bibliotekų architektūra yra integruota dviejų mokslų – architektūros ir bibliotekininkystės – sritis. Janina Pupelienė analizuoja akademinų bibliotekų pokyčius ir jų įtaką pastatų planavimui³⁸³. Ji pažymi, kad akademinų bibliotekų, kaip ir kitų tipų bibliotekų, lankytojų sudėtis yra nevienalytė. Todėl rekomenduojama planuoti bibliotekose kuo didesnę darbo vietų įvairovę. G. Duobinienės ir G. Tautkevičienės straipsnyje apžvelgiamos akademinės bibliotekos kaitos tendencijos ir jų įtaka pertvarkant bibliotekos erdves ir patalpas³⁸⁴. Autorių nuomone, bibliotekininkų vaidmens ir informacijos vartotojų poreikių pokyčiai reikalauja kitokio bendravimo modelio. Darbo vietos turi būti išdėstomos taip, kad bibliotekininkas visuomet būtų matomas.

Deja, nedaug dėmesio sulaukė etikos problemos bibliotekininkystėje. Bene pirmąjį mėginimą apibrėžti bibliotekų vadybos etikos kontūrus straipsnyje³⁸⁵ pateikia R. Petuchovaitė. Autorės nuomone, etikos normų išmanymas ir gebėjimas jas taikyti profesinėje veikloje gali būti vadinamas bibliotekininko moraline kompetencija. R. Petuchovaitė imasi iniciatyvos žurnale „Tarp knygų“ paskatinti diskusijas teoriniais ir praktiniais etikos klausimais. Anot autorės, etiniai valdymo aspektai siejami su bibliotekų socialinės atsakomybės samprata, misijos apibrėžimu ir valdymo sprendimų įtaka kitiems žmonėms, t. y. su žmogiškaisiais santykiais. Etiškam elgesiui itin didelę reikšmę turi teigiama darbo aplinka, lemianti nepriekaištingus žmogiškuosius santykius organizacijoje. Vadybos požiūriu tokie santykiai sukuriami, kai suderinami individualūs ir organizacijos poreikiai bei tikslai. R. Petuchovaitės raginimas diskutuoti atsako nesulaukė.

³⁸³ PUPELIENĖ, Janina. Akademinų bibliotekų pokyčiai ir jų įtaka pastatų planavimui. In: *Šiuolaikinės architektūros problemos: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 20-26.

³⁸⁴ DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Akademinės bibliotekos kaitos tendencijos. *Ibidem*, p. 54-57.

³⁸⁵ PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Etikos raiška bibliotekų vadyboje. *Tarp knygų*, 2003, nr. 9, p. 11-14.

Bibliotekininkystės mokslo raidą iš dalies apibūdina kiekybiniai rodikliai. Svarbus mokslo pažangos rodiklis yra apgintos disertacijos.

1 lentelė. Disertacijų temos, autoriai, gynimo metai

1	<i>Žemės ūkio bibliotekinio–bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistema</i>	ZINKEVIČIENĖ, Julija	1990
2	<i>Informatikos teorija kaip bibliotekininkų ir bibliografų profesinio mokymo metodologijos pagrindas (habilitacinė)</i>	VOVERIENĖ, Ona	1992
3	<i>Mikroformų kompleksinio panaudojimo bibliotekinėje technologijoje teoriniai pagrindai (habilitacinė)</i>	URBONAS, Viktoras	1992
4	<i>Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais</i>	PACEVIČIUS, Arvydas	2001
5	<i>LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII amžiais</i>	NARBUTIENĖ, Daiva	2001
6	<i>Informacijos paieškos vadyba bibliotekoje</i>	JANIŪNIENĖ, Erika	2001
7	<i>Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais</i>	LIETUVNINKAITĖ, Nijolė	2002
8	<i>Bibliotekų veiklos vertinimas vadybos požiūriu</i>	RUDŽIONIENĖ, Jurgita	2002
9	<i>Knygos laisvė ir kontrolė Lietuvoje 1918–1940 m.</i>	RIAUBIENĖ, Arida	2003
10	<i>Bibliotekininkystės plėtra informacijos ir kultūros politikos kontekste: habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga</i>	GLOSIENĖ, Audronė	2004

Nagrinėjamu laikotarpiu apginta 10 disertacijų, iš jų 1990–1994 m. – 3, 1995–1999 – 0, 2000–2004 – 7. Po disertacijų gynimo 1990–1992 metais (Rusijoje) iki 2001 metų Lietuvoje nebuvo apginta nė viena disertacija. Lūžis įvyko 2001 metais (apgintos trys disertacijos). Teorinės bibliotekininkystės klausimai daugiausia nagrinėjami O. Voverienės habilitacinėje disertacijoje ir A. Glosienės habilitacijos procedūrai pateiktuose mokslo darbuose. Keturios disertacijos skirtos knygos ir bibliotekų istorijai. Dvi disertacijos skirtos atskiroms (dalinėms) bibliotekininkystės temoms, dar dvi – bibliotekų vadybai.

2 lentelė. Monografijos, studijos, mokslo darbų rinkiniai, kiti leidiniai Lietuvos bibliotekų istorijos temomis (autoriai, išleidimo metai, kiekis)

1	<i>Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje: teminis mokslo darbų rinkinys</i>	Sudarė K. Sinkevičius.	1994
2	<i>Uždrausti autoriai ir leidiniai: pirmieji sovietinės okupacijos metai: 1940.06.15–1941.06.21</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas	1994
3	<i>Spaudą atgavus: knyga ir skaitytojas 1904–1918 m. Lietuvoje</i>	RAGUOTIENĖ, Genovaitė	1996
4	<i>Lietuvių tautinės jaunuomenės „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos knygos ir skaityklos, 1927–1940</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas	1996
5	<i>Uždrausti autoriai ir leidiniai: vokiečiai (1941–1944)</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas	1998
6	<i>Greta įžymiojo Vaclovo Biržiškos</i>	RAGUOTIENĖ, Genovaitė	2000
7	<i>Lietuvių vaikų lektūra, 1918–1940</i>	RAGUOTIENĖ, Genovaitė	2001
8	<i>Bibliofilai apie asmenines bibliotekas</i>	Sudarė D. Kaunas.	2001
9	<i>Apie knygas ir bibliotekas</i>	VLADIMIROVAS, Levas	2002
10	<i>Knygos kultūros karininkas</i>	KAUNAS, Domas	2004
11	<i>Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XVI–XVII a.</i>	NARBUTIENĖ, Daiva	2004
12	<i>Senoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka</i>	MATULAITYTĖ, Stasė	2004
13	<i>Šiaulių viešoji biblioteka: istorinės atodairos 1920–1950 m.</i>	PETRAITYTĖ, Nijolė	2004
14	<i>Lietuvos medicinos biblioteka, 1944–2004: istorija, bibliografija</i>	Sudarė R. Stankevičienė	2004
15	<i>Septyniolikos savaitių atradimai: prisiminimų nuotrupos</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas	2004

Bibliotekų istorijai skirta 15 leidinių, iš jų 1990–1994 m. pasirodė 2, 1995–1999 m. – 3, 2000–2004 – 10. Ryškus leidinių skaičiaus didėjimas nuo 2000 m. Vyrauja XX a. bibliotekų istorijos tyrimai.

3 lentelė. Retų leidinių katalogai, rankraščių leidiniai

1	<i>Vilniaus universiteto elzevyrai: katalogas</i>	Sudarė V. Račius	1994
2	<i>Lietuvos viešosios bibliotekos 1943 metų anketos duomenimis</i>	Sudarė K. Sinkevičius, J. Steponaitienė	1996
3	<i>Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai: katalogas</i>	Sudarė N. Feigelmanas, I. Daugirdaitė, P. Račius	2003
4	<i>Knygos</i>	JAKŠTAS, Petras (Sudarė D. Kaunas)	2003

4 lentelė. Studijos, straipsnių ir dokumentų rinkiniai, tyrimų ataskaitos, kiti leidiniai likusiomis temomis

Skaitymas			
1	<i>Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys</i>	Sudarė V. Rimša	1992
2	<i>Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai</i>	Sudarė V. Rimša	1997
3	<i>Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2001 ataskaita</i>	ELIJIO, Aistė	2003
Taikomoji sociologija			
4	<i>Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas: tyrimo rezultatai</i>	CICĖNIENĖ, Viliunė	1998
5	<i>Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai: tyrimų rezultatai</i>	BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė	1999
6	<i>Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai</i>	KUBLICKIENĖ, Lilija (tyrimo vadovė)	2004
Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė			
7	<i>Užsienio šalių ir tarptautinės bibliotekininkų draugijos: straipsnių ir dokumentų rinkinys</i>	Sudarė V. Rimša	1991
8	<i>Tarptautinės bibliotekininkystės klausimai: straipsniai ir dokumentai 1990–1992 m.</i>	Sudarė V. Rimša	1995
Teorinė bibliotekininkystė			
9	<i>Viešųjų bibliotekų paslaugų bendruomenei plėtra: sėkmingos praktikos Lietuvoje ir tarptautinių veiksnių studija</i>	PETUCHOVAITĖ, Ramunė	2004
Atskiros (dalinės) bibliotekų veiklos sritys			
10	<i>Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema</i>	BULAVAS, Vladas GUDAUSKAS, Renaldas VARNIENĖ, Regina	1994

Studijų, straipsnių ir dokumentų rinkinių, tyrimų ataskaitų, kitų leidinių likusiomis temomis paskelbta 10, iš jų 1990–1994 m. – 3, 1995–1999 – 4, 2000–2004 m. – 3. 3 leidiniai skirti skaitymui, 3 – taikomajai sociologijai bibliotekininkystėje, 2 – tarptautinei, užsienio šalių bibliotekininkystei, kitoms temoms – po vieną. Monografijų likusiomis temomis nepasirodė.

2 ir 4 lentelės parodo, kad tarp stambių leidinių besąlygiškai vyrauja darbai, skirti bibliotekų istorijai. Jų pagrindiniai autoriai: K. Sinkevičius, G. Raguotienė, D. Kaunas, D. Narbutienė, S. Matulaitytė. Bibliotekų istorijos tyrimai rėmėsi tradicija, minėtų mokslininkų svarių įdirbiu.

Publikacijų daugumą sudaro moksliniai straipsniai, taip pat išspausdinti pranešimai konferencijose, kongresuose, seminaruose, recenzijos. Jų tematiką, kiekį (%) iliustruoja 5 lentelė.

5 lentelė. Moksliniai straipsniai, pranešimai konferencijose, kongresuose, seminaruose, recenzijos (tematika, kiekis)

1	Teorinė bibliotekininkystė	31 (9,5 %)
2	Atskirų (dalinės) bibliotekininkystės sričių tyrimai, iš jų – akademinės bibliotekos tyrimai	48 (14,6 %) 15 (4,7 %)
3	Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė	21 (6,4 %)
4	Retų leidinių ir rankraščių tyrimai	40 (12,2 %)
5	Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: senoji Lietuvos biblioteka	52 (15,9 %)
6	Bibliotekų istorija: XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.)	45 (13,7 %)
7	Bibliotekų istorija: XX amžiaus antroji pusė	31 (9,5 %)
8	Taikomoji sociologija	17 (5,2 %)
9	Skaitymas	22 (6,7 %)
10	Bibliotekų vadyba	10 (3,0 %)
11	Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas	3 (0,9 %)
12	Kitos temos	8 (2,4 %)
	Iš viso	328 (100 %)

Iš viso nagrinėjamos 328 publikacijos, iš jų 1990–1994 m. – 59 (18,0 proc.) 1995–1999 – 122 (37,2 proc.), 2000–2004 m. – 147 (44,8 proc.). Publikacijų skaičius ėmė sparčiai didėti nuo praeito amžiaus dešimtojo dešimtmečio vidurio. Ryškiai pirmauja bibliotekų istorijos tyrimai.

Apibendrinus lentelių duomenis matyti, kad vyrauja bibliotekų istorijos tyrimai. Pažengę į priekį atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių, retų leidinių ir rankraščių tyrimai. Kiek mažiau publikacijų iš bibliotekų vadybos, taikomiosios sociologijos. Skaitmeninimui, skaitmeninio turinio valdymui skirtos kelios publikacijos (nauja tyrimų kryptis, dar tik pradėta nagrinėti).

Svarbiausieji mokslinių tyrimų rezultatai. Teorinė bibliotekininkystė. Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje tirtas informatikos teorijos metodologinis vaidmuo tobulinant bibliotekininkų ir bibliografų profesinį mokymą (O. Voverienės habilitacinė daktaro disertacija). Esminiu tyrimų rezultatu laikytinas informacinės ir komunikacinės paradigmų modelio pritaikymas bibliotekininkystėje (R. Gudauskas, A. Glosienė, A. Augustinaitis). Daugelyje publikacijų, ypač A. Glosienės darbuose, atskleista bibliotekos vaidmens svarba, taip pat funkcijų kaita informacinės visuomenės kūrimo kontekste. A. Glosienės, R. Gudausko, A. Augustinaičio nuopelnu taip pat laikytinas komunikacijos ir informacijos mokslų tarpdiscipliniškumo pagrindimas.

Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimai. Nuodugnai tirti mikroformų kompleksinio panaudojimo bibliotekinėje technologijoje teoriniai pagrindai (V. Urbono straipsniai, habilitacinė daktaro disertacija), žemės ūkio bibliotekinio-bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistema (J. Zinkevičienės disertacija). V. Bulavas, R. Varnienė ir kiti tyrėjai išsamiai nagrinėjo LIBIS kūrimo procesą. Konkretizuoti LIBIS uždaviniai, apibendrinta sukurtų ir kuriamų posistemių plėtra, funkcijų tobulinimas ir kt. Gana išsamiai tyrinėti LNB fondai: jų istorija, sudėtis, komplektavimo ypatumai ir kt. Gausėjo publikacijų apie elektroninius informacijos išteklius. Atlikta nemažai tyrimų, susijusių su elektroninių duomenų bazių panauda. Tirtos akademinų bibliotekų pokyčių tendencijos, jų reikšmė mokslo ir studijų procesui.

Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė. Intensyviai tyrinėta tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystės teorija ir praktika, jos patirtis ir pasiekimai. Ypač didelio susidomėjimo sulaukė Suomijos, kitų Šiaurės šalių bibliotekininkystė. Apžvelgta bibliotekų politika Europos Sąjungoje ir Lietuvos perspektyvos (A. Glosienė).

Retų leidinių ir rankraščių tyrimai. Nuodugniai ištirti elzevyrai ir paleotipai VUB (katalogai). Gana intensyviai tyrinėtas nusipelnusių Lietuvos kultūrai ir mokslui asmenybių rankraštinis palikimas (daugiausia straipsnių apie asmenų rankraščius paskelbė LNB darbuotojai). Tyrėjų dėmesio sulaukė lituanikos leidiniai Vokietijoje, Lenkijoje, Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Švedijoje. Dauguma publikacijų yra taikomojo pobūdžio. Jos pateikia naujų faktų apie šaltinius arba papildo jau žinomą medžiagą.

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: senoji Lietuvos biblioteka. Senąją Lietuvos biblioteką tyrinėjo knygotyros, bibliografijos, bibliotekininkystės, filologijos, istorijos mokslų atstovai. Nuodugniai tirtos vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais (A. Pacevičiaus publikacijos, disertacija), LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII a. asmeninėse ir institucinėse bibliotekose (D. Narbutienės straipsniai, disertacija). Išsamiai nagrinėta Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais (N. Lietuvninkaitės disertacija), Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka (N. Lietuvninkaitės parengtas katalogas). Didėjo įdirbis tyrinėjant Vilniaus universiteto bibliotekos istoriją (A. Braziūnienė, A. Navickienė, A. Krakytė). Detaliai ištirta Vilniaus universiteto astronomijos observatorijos biblioteka (S. Matulaitytės straipsniai, monografija).

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.). Tyrinėta lietuviška knyga ir skaitymas po spaudos draudimo panaikinimo bei su jais glaudžiai susieta lietuviškų bibliotekų istorija (G. Raguotienės monografija). Nagrinėta V. Biržiškos teorinė ir praktinė veikla, atskleista, kad jis buvo lietuvių bibliotekininkystės pradininkas ir bibliotekų istorikas (L. Vladimirovas, G. Raguotienė ir kt.). Gana išsamiai tyrinėta Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos istorija, konstatuota, kad ji praktiškai vykdė nacionalinės bibliotekos funkcijas (N. Lietuvninkaitė). Tirtos vaikų bibliotekos ir vaikų skaitymo tendencijos tarpukariu (G. Raguotienės straipsniai, monografija), lietuvių tautinės jaunuomenės „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos knygynai ir skaityklos (K. Sinkevičiaus studija). Pasirodė gana daug G. Raguotienės publikacijų apie mažiau žinomų bibliotekininkų (K. Sendziko, E. Jodinskaitės, M. Čilvinaitės ir daugelio kitų) veiklą. Tyrinėtos asmeninės bibliotekos: Petro Jakšto (atskiras leidinys,

D. Kauno monografija), J. Tumo-Vaižganto, Jovaro ir kt. Nuodugniai nagrinėta tarpukario Lietuvos cenzūra (A. Riaubienės publikacijos, disertacija).

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX amžiaus antroji pusė. Išsamiai nagrinėta okupacinių režimų cenzūra. Dvi S. Sinkevičiaus studijos skirtos sovietmečio ir vokietmečio cenzūrai ir bibliotekų „valymui“. Tyrinėta LNB istorija (V. Bulavas, V. Žukas, S. Vėlavičienė). Aptartas L. Vladimirovo mokslinis palikimas ir jo praktinė veikla (A. Glosienė, G. Raguotienė ir kt.).

Taikomoji sociologija. Daug sociologinių tyrimų atlikta LNB. Tai LNB skaitytojų kontingento, pagrindinių skaitytojų grupių bibliotekinio ir informacinio aptarnavimo (S. Bušmienės ir V. Cicėnienės leidinys), periodinių leidinių paplitimo ir skaitymo (V. Cicėnienės leidinys) ir fondų tyrimai. Nagrinėtas gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimas (tyrimo vadovas – L. Kublickienė, tyrimo ataskaita).

Skaitymas. Sulaukė nemažai psichologų dėmesio. Buvo gvildinti psichologiniai skaitymo kultūros aspektai, ypač jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai. Išsamiai nagrinėti skaitymo efektyvumo, motyvacijos, disleksijos ir kiti klausimai.

Bibliotekų vadyba ir kitos temos. Reikšmingi laimėjimai pasiekti tyrinėjant informacijos paieškos vadybą bibliotekoje (E. Janiūnienės disertacija). Nuodugniai tirtas bibliotekų veiklos vertinimas vadybos požiūriu (J. Rudžionienės publikacijos, disertacija). Sėkmingai pradėta plėtoti nauja tarpdisciplininė mokslo sritis – kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo valdymas (Z. Manžuch).

Bibliotekininkystės mokslas įveikė krizinius reiškinius, papildė reikšmingais teoriniais, iš dalies – taikomaisiais darbais. Labiausiai į priekį pažengė bibliotekų istorijos, atskirų (dalinių) bibliotekos disciplinų, retų leidinių ir rankraščių, tarpdisciplininiai tyrimai. Atsilikusia sritimi laikytinas sociologinių metodų taikymas bibliotekininkystėje (išskyrus LNB, iš dalies VAVB darbuotojų tyrimus). Atliekant tyrimus buvo siekiama atsižvelgti į paradigmos kaitą, mokslų konvergenciją. Naudoti tradiciniai bendrieji mokslinio tyrimo (sisteminė analizė, apibendrinimas ir kt.) ir empiriniai metodai (anketavimas, statistinė analizė ir kt.). Skirtingų metodų derinimas sudarė galimybę papildyti mokslą reikšmingomis išvadomis.

Lietuvos įstojimas į Europos sąjungą, šalyje vykdomos reformos, sparti informacinių technologijų plėtra turėjo įtakos formuojantis naujiems bibliotekų vaidmenims ir naujoms veiklos kryptims. LR Seimo ir Vyriausybės nutarimai (Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės (2010), Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012), „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos“ (2012) ir kt.) išskėlė naujus uždavinius kultūros, socialinės, švietimo ir mokslo srityse, numatė kūrybingos visuomenės kūrimą. Tačiau nacionalinėse plėtros programose, tyrinėtojų nuomone, bibliotekų vaidmuo, jų socialinis ir kultūrinis poveikis visuomenei buvo nepakankamai pripažintas ir apibrėžtas. Nepaisant to, bibliotekos siekė tapti veiksminga švietimo, mokslo, kultūros informacinės infrastruktūros grandimi, prisidėti prie visuomenės socialinės ir ekonominės gerovės. Plečiant viešųjų bibliotekų paslaugas ypatingą reikšmę turėjo projekto „Bibliotekos pažangai“ (2008–2012 m.) įgyvendinimas.

Vykstančių pokyčių kontekste bibliotekų veikla tapo sudėtingesnė ir įvairesnė. Tai atvėrė platesnį mokslinių tyrimų lauką. Aktualios tapo metodologinės problemos. Buvo siekiama išryškinti bibliotekos vaidmenį plėtojant visuomenės gerovę, prisidedant prie jos pažangos. Mokslinės komunikacijos proceso naujovės lėmė intensyvius atvirosios prieigos, mokslinių, akademiinių bibliotekų tyrimus. Naują tyrimų erdvę atvėrė kultūros paveldo skaitmeninimas bibliotekose ir kitose atminties institucijose. Tyrinėtojai intensyviai nagrinėja klausimus, susijusius su bibliotekų ir kitų atminties institucijų reikšme tinklaveikos visuomenei, su atminties institucijų sąveika, kultūros paveldo skaitmeninio turinio valdymu, standartizavimu ir

kt. Tyrinėjant besikeičiančios visuomenės poreikius ir bibliotekų paslaugas daugėja sociologinių tyrimų. Kaip ir ankstesniu laikotarpiu, plėtojami retų leidinių ir rankraščių, bibliotekų istorijos tyrimai.

1. Teorinės bibliotekininkystės problemos. Intensyvūs akademinų bibliotekų tyrimai

Teoriniai bibliotekininkystės klausimai nagrinėjami A. Glosienės studijoje *Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis*³⁸⁶ (2010). Mokslininkė analizuoja trijų socialinių laukų – mokslo, kultūros (per kultūrinę ir kūrybinę industrijas) ir bibliotekininkystės – transformacijas. Pasak autorės, šie laukai skiriasi savo dydžiu ir įtaka visuomenei, tačiau visi jie gali būti interpretuojami kaip autonomiški socialiniai laukai. Jos teigimu, biblioteka išaugo iš tikėjimo pasaulio racionalumu, pažinimu, pažanga, bet įsigalėjus vėlyvajai modernybei šis tikėjimas kvestionuojamas. Biblioteka, suvokta kaip gana monolitiška ir apibrėžta kultūros ir švietimo įstaiga, vėlyvosios modernybės tarpsniu įgauna daugiau veidų ir profilių (bendruomenės centras, vietinės žinijos vartai, informacijos centras, socialinės sanglaudos, piliečių teisių į informaciją, lygios prieigos prie informacijos garantas ir pan.), t. y. biblioteka yra geriau reflektuojama, turi daugiau pasirinkimų. Anot A. Glosienės, vienu galingiausių bibliotekininkystės autonomijos gynimo ginklų mūsų dienomis tampa bibliotekos, kaip socialinio kapitalo, socialinės sanglaudos, bendruomenių regeneracijos, lokumo, priklausymo vietai jausmo ir pasididžiavimo ugdytojos, potencialas. Studijoje A. Glosienė konstatuoja, kad bibliotekininkystės tyrimų metodologija yra neleistinai atsilikusi nuo socialinių mokslų laimėjimų³⁸⁷.

Po A. Glosienės publikacijos tyrėjai vengia nagrinėti teorines bibliotekininkystės problemas. Tegalime kalbėti apie kelias išimtis. Tai I. Krauls ir Lauros Juchnevič publikacijos. I. Krauls straipsnyje *Bibliotekininkystės mokslo paradigmos tinklaveikos visuomenėje*³⁸⁸ (2012) konstatuojamas

³⁸⁶ GLOSIENĖ, Audronė. *Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis*. Vilnius: VU leidykla, 2010. 145 p.

³⁸⁷ *Ibidem*, p. 14.

³⁸⁸ Apie straipsnį žr. taip pat įvade.

bibliotekininkystės ir informacijos mokslų (BIM) ribų neapibrėžtumas, jų fragmentiškumas. Autorės teigimu, BIM ima prarasti savo tyrimų objekto monopolį, jų atstovai iš esmės pradeda konkuruoti su iš išorės ateinančiais informacijos tyrinėtojais. Moderniojo mokslo klasika laikomos „tinkla-veikos visuomenės“, „žinių visuomenės“ ir „informacijos visuomenės“ teorijos pirmiausia aptartos ir toliau plėtojamos sociologų, ekonomistų, filosofų, kultūrologų, kitų mokslų atstovų. Autorės nuomone, BIM tampa priklausomi nuo informacijos filosofijos. Jos tvirtinimu, iškilo poreikis peržiūrėti mokslines teorijas, transformuoti mokslinius tyrimus, prisitaikyti prie aktualių visuomenės gyvenimo, praktinės informacinės veiklos tendencijų.

Laura Juchnevič siekia ištirti bibliotekų vaidmenų kaitą sistemų teorijos kontekste. Šiai temai skirtame straipsnyje³⁸⁹ (2014) autorė atkreipia dėmesį, kad sisteminis požiūris ir sistemų teorija taikoma humanitariniuose ir socialiniuose moksluose, kai tiriamąjį objektą siekiama tirti kaip visumą, o lanksčiųjų sistemų metodologija apibrėžia metodus, taikomus tiriant sudėtingus, daugialypius ir nuolat kintančius socialinius objektus. Straipsnyje biblioteka analizuojama kaip sudėtinga sistema, kurią veikia sinerginiai procesai. Supažindinama su bibliotekų vaidmenų kaitos tyrimo, taikant lanksčiąją sistemų metodologiją, programa (ją sudaro septyni etapai³⁹⁰) ir bibliotekos, kaip sistemos, konceptualizavimo pagal CIDOC CRM ontologinį modelį galimybės (CIDOC CRM – CIDOC *Conceptual Reference Model* yra Tarptautinio dokumentavimo komiteto (CIDOC) parengtas standartas, vadinamas „CIDOC konceptualiuoju etaloniniu modeliu“ arba CRM). Autorės tvirtinimu, biblioteka, kaip sistema, gali evoliucionuoti skirtingomis trajektorijomis. Daroma išvada, kad bibliotekų vaidmenų kaitos tyrimo tikslams įgyvendinti perspektyvūs yra dinaminio ir statinio modeliavimo požiūriai. Dinaminio modeliavimo požiūris gali būti grindžiamas chronologiniu laiko strėlės principo taikymu tyrimui atlikti ir tyrimo metodams

---

³⁸⁹ JUCHNEVIČ, Laura. Bibliotekų vaidmenų kaita sistemų teorijos kontekste. *Informacijos mokslai*, 2014, t. 69, p. 103-117.

³⁹⁰ 1) Probleminės situacijos išskyrimas ir apibūdinimas; 2) probleminės situacijos sukonkretinimas; 3) sistemos tikslų nustatymas, sistemos apibrėžimas ir pagrindiniai joje vykstantys procesai; 4) sistemos konceptualaus modelio kūrimas; 5) konceptualus modelis ir realusis pasaulis sugretinami; 6) nustatomi pageidaujami ir galimi sistemos pasikeitimai; 7) numatomi veiksmai, kurių reikia imtis siekiant situacijos pasikeitimo, numatomos kaitos kryptys.

parinkti (visi sistemoje įvykę procesai yra negrįžtami), o statinio modeliavimo požiūris įgyvendinamas naudojant CIDOC CRM ontologinį modelį. Dinaminio modeliavimo požiūriu parinkti metodai leidžia analizuoti dinamišką aplinką, kurioje veikia bibliotekos sistema, akcentuojant vaidmenų kaitai įtaką darančius veiksnius. Statinio modeliavimo požiūriu parinkti metodai leidžia užfiksuoti momentinį bibliotekos sistemos atvaizdą, esamą sistemos būseną, kurią tolesniuose etapuose planuojama palyginti su pageidaujama situacija, nustatyti neatitikimus, kuriais remiantis galima pagrįsti numatomas bibliotekų vaidmenų kaitos kryptis.

Nagrinėjamo laikotarpio ypatybė – intensyvūs akademinės bibliotekos tyrimai. Jų rezultatas – G. Tautkevičienės, J. Pupelienės, Jūrėtės Kuprienės, Ž. Petrauskienės, Jelenos Koniecznos, Simonos Petraitytės publikacijos ir apgintos disertacijos. Akademiųjų bibliotekų veiklą taip pat tyrinėja A. Glosienė, I. Krivienė, Gražina Lamanauskienė, Kristina Lymantaitė ir kiti autoriai.

G. Tautkevičienės tyrimų išdava tapo 2005 m. apginta disertacija *Studentų mokymosi aplinkų susiformavimui iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos įtaką darantys veiksniai*³⁹¹. Tema nauja, nes Lietuvoje akademiųjų bibliotekų edukacinės aplinkos kūrimo klausimai ir studentų mokymosi aplinkų susiformavimas jose buvo mažai tyrinėti, o mokymosi aplinkų kūrimas edukacinėse aplinkose – visai netyrinėta sritis. G. Tautkevičienės nuomone, užsienio mokslininkai nepastebėjo vieno bibliotekos veiklos ypatumo – biblioteka tiesiogiai nekuria studentų mokymosi aplinkų, o daro įtaką per savo sukuriamą edukacinę aplinką. Disertantė nagrinėja studento mokymosi aplinkos susiformavimo iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos teorinius pagrindus, pagrindžia įtaką darančius veiksnius, pateikia metodologiją, kaip nustatyti ir tirti veiksnių ir aplinkų neatitikimo priežastis, analizuoja universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos ir studento mokymosi aplinkos raišką KTU. Disertacijoje sukurtu universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos modeliu galima vadovautis tobulinant akade-

---

³⁹¹ TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. *Studentų mokymosi aplinkų susiformavimui iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos įtaką darantys veiksniai = Factor Influencing the Emergence of Student's Individual Learning Environments in the University Library Educational Environment*: daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: KTU, 2005. 43 p.

minių bibliotekų veiklą, kuriant studentams palankias mokymosi aplinkas bibliotekoje ir siejant jas su studijų programų edukacinėmis aplinkomis.

Akademių bibliotekų pokyčių tendencijos, jų vaidmuo studijų procese ir būtinybė reorganizuoti VU fakultetų bibliotekas nagrinėjami A. Glosienės ir I. Krivienės pranešime, skirtame tarptautinei konferencijai³⁹², jų straipsnyje³⁹³. Autorės pristatė Vilniaus universiteto bibliotekos ir jos fakultetų išteklių ir aplinkos analizės rezultatus ir bibliotekos modernizacijos strategiją, fakultetų bibliotekų modernizavimo kryptis. Akademių bibliotekų integracijos į studijų procesą klausimai apžvelgti J. Rudžionienės ir I. Krivienės pranešime, skirtame tarptautinei konferencijai³⁹⁴. Pranešėjos akcentavo, kad akademinės bibliotekos turi sukurti partnerystę institucinės misijos, lūkesčių, bibliotekos programos ir skirtingų auditorijų (studentai, lektoriai, bibliotekininkai, studijų administratoriai) kontekste. J. Rudžionienė ir I. Krivienė apžvelgė Lietuvos akademių bibliotekų (universitetų ir kolegijų) būklę, aptarė siūlomą integracijos į studijų procesą modelį ir jo pagrindą sudarančius svarbiausius integracijos proceso etapus bei aspektus.

Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymo teoriniai ir praktiniai klausimai nagrinėjami A. Glosienės straipsnyje *Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimt metų*³⁹⁵ (2006). Autorė tvirtina, kad skaitymo kultūros ir bibliotekinių-bibliografinių gebėjimų ugdymas prieš dvidešimt metų buvo viena svarbiausių tuometės VU Bibliotekininkystės katedros tyrimų ir akademinės veiklos kryptių. Ilgainiui ši tematika buvo marginalizuota. Akademinės bendruomenės informacinio raštingumo ugdymo kompetencijos centru

³⁹² ГЛОСЕНЕ, Аудронэ; КРИВЕНЕ Ирена. *Менеджмент вузовских библиотек: роль библиотеки в обеспечении учебного процесса вуза в контексте новой парадигмы образования: материалы 6-й Международной научно-практической конференции, посвящённой 65-летию Научной библиотеки Учреждения образования «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы»*, 23-25 марта 2005 г., Гродно: ГрГУ, 2005, p. 41-53.

³⁹³ GLOSIEENĖ, Audronė; KRIVIEENĖ, Irena. Vilniaus universiteto fakultetų bibliotekų atnaujinimo strategija. *Informacijos mokslai*, 2005, t. 33, p. 52-67.

³⁹⁴ RUDŽIONIENĖ, Jurgita; KRIVIEENĖ, Irena. Academic library and study process: are we on the right way? In: *Information use in information society: proceedings of the international conference*, Bratislava, Oktober 10-11, 2006. Bratislava, 2006, p. 67-74.

³⁹⁵ GLOSIEENĖ, Audronė. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 2006, t. 45, p. 186-203.

tapo KTU biblioteka. Kaip teigia autorė, technologijos nesuteikia labai svarbių gebėjimų (gebėjimas rastą informaciją įvertinti, atrinkti tinkamiausią, vertingiausią ir svarbiausią, ją korektiškai panaudoti, kūrybiškai apdoroti). Straipsnyje A. Glosienė pateikia ir pagrindžia integralią, visa apimančią informacinės kompetencijos ugdymo aukštojoje mokykloje sampratą ir strategiją.

2006 m. sulaukėme apibendrinančio darbo – Šiaulių universitetas išleido G. Lamanauskienės studiją *Akademinė biblioteka studijų procese*³⁹⁶. (Darbas parengtas remiantis G. Augienės, D. Kaunaitės ir V. Steponavičienės atlikta mokslinio tyrimo ataskaita *Akademinių bibliotekų patirties analizė*, 2005, rankraštis.). Autorės tvirtinimu, Lietuvos akademinių bibliotekų edukacinės galimybės nėra pakankamai išnaudojamos. Akademinės institucijos ir jų bibliotekos neturi aiškiai suformuluotos informacinio raštingumo integravimo į studijų procesą strategijos ir aktyvaus bibliotekų dalyvavimo šiame procese metodikos. Lietuvos akademinės bibliotekos iš esmės menkai dalyvauja studijų procese, ugdydamos akademinės bendruomenės (studentų, pedagoginio personalo, administracijos darbuotojų ir kt.) informacinį raštingumą. Studijoje pristatoma JAV, Vakarų Europos ir Skandinavijos šalių akademinių bibliotekų, sėkmingai dalyvaujančių studijų procese, patirtis ugdant informacinius akademinės bendruomenės gebėjimus, atskleidžiami patirties dėsningumai, skirtumai ir panašumai. G. Lamanauskienė tvirtina, kad nepakankama yra bibliotekininkų edukacinė, technologinė kompetencija, nėra parengtų bendrųjų tokią veiklą reglamentuojančių nacionalinių ir institucinių dokumentų. Kai kurie teiginiai apie padėtį akademinėse bibliotekose kelia tam tikrų abejonių – KTU tuo metu sėkmingai sprendė daugelį minėtų problemų.

Akademinių bibliotekų tyrimus tęsia J. Pupelienė. Ji nagrinėja akademinių bibliotekų darbuotojų vaidmenį ugdant žinių kultūrą. Šiai temai skirtose publikacijose³⁹⁷ autorė pažymi, kad akademinės bibliotekos, aktyviai

³⁹⁶ LAMANAUSKIENĖ, Gražina. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai: ŠU leidykla, 2006. 202 p.

³⁹⁷ PUPELIENĖ, Janina. Žinių kultūros ugdymas – strateginė akademinių bibliotekų valdymo kryptis. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 40, p. 39-46; Žinių kultūros formavimas – strateginė bibliotekų valdymo kryptis. In: *Informacijos ir žinių vadybos aprėptys šiuolaikinėje organizacijoje: žinių ekonomikos iššūkiai*: Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto 15-osioms metinėms pažymėti skirtos mokslinės praktinės konferencijos, vykusios 2006 m. gruodžio 1 d., medžiaga. Vilnius: VU leidykla, 2007, p. 137-140.

dalyvaujančios universitetinių žinių kūrimo ir ypač sklaidos procesuose, yra stipriai veikiamos palyginti uždaros akademinės aplinkos, kuriai būdinga institucinė autonomija ir vertybės, dažnai priešingos efektyvaus dalijimosi žiniomis kultūrai. Dalijimosi žiniomis kultūra nagrinėjama kaip organizacijos bendros kultūros dalis. J. Pupelienės tvirtinimu, Lietuvos akademinė bibliotekų valdymo aplinka dar nėra palanki dalytis žiniomis – vadybiniu požiūriu šios bibliotekos gana tradicinės, jos per mažai rūpinasi žmogiškųjų išteklių tobulinimu. Aptariami galimi organizaciniai ir techniniai dalijimosi žiniomis metodai, ypač pabrėžiant pasitikėjimo ir tarpusavio supratimo aplinkos kūrimą.

2007 m. J. Pupelienė apgynė disertaciją *Akademinė bibliotekų vystymosi strateginės kryptys žinių visuomenėje*³⁹⁸. Joje konstatuojama, kad Lietuvos tyrėjai analizavo pavienius akademinė bibliotekų veiklos klausimus, tačiau nė vienas iš jų nenagrinėjo svarbios problemos – kokia linkme turėtų vystytis akademinė bibliotekos žinių visuomenėje. Būtent taip suformuluota mokslinė problema, kaip tvirtina J. Pupelienė, nebuvo sprendžiama nei užsienio šalių, nei Lietuvos autorių darbuose. Remiantis pažangiausių pasaulio akademinė bibliotekų patirtimi, disertacijoje tiriamos pagrindinės šių bibliotekų vystymosi žinių visuomenėje strategines kryptys ir jų įgyvendinimo galimybės Lietuvoje. Išsamiai tiriami akademinė bibliotekų, kaip specifinių organizacijų, valdymo ypatumai. J. Pupelienės teigimu, kooperavimasis su kitomis bibliotekomis, partnerystė ir bendradarbiavimas su įvairiomis organizacijomis vertintini kaip vienintelis realus būdas aukštojo mokslo institucijų bibliotekoms užtikrinti prieigą prie spausdintos informacijos didėjančio tokios produkcijos kiekio sąlygomis ir vis labiau plintant nespausdintai (ypač elektroninei) informacijai. Disertantės požiūriu, siekiant veiksmingesnių komunikavimo būdų, naujų personalo bendradarbiavimo įvairiais lygmenimis formų, skatinant kolektyvo kūrybiškumą, novatoriškumą ir iniciatyvą, norint tapti lanksčiomis ir novatoriškomis organizacijomis, akademinėse bibliotekose turi būti įgyvendinamos komandinės, projektinės, matricinės, virtualios paslaugų organizacinės struktūros.

---

³⁹⁸ PUPELIENĖ, Janina. *Akademinė bibliotekų vystymosi strateginės kryptys žinių visuomenėje*: daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: VDU, 2007. 34 p.

Vėliau J. Pupelienė aptarė akademinį bibliotekų vaidmenį siekiant e. mokymosi kokybės vadybos aspektu. Jos straipsnyje³⁹⁹ atskleidžiama, kad skaitmeninės bibliotekos yra esminis kokybiško e. mokymosi komponentas. Autorė apibūdina akademinį bibliotekų situaciją kuriant skaitmenines bibliotekas, aptaria šių bibliotekų galimybes dalyvauti e. mokymosi kokybės tobulinimo procese.

Populiari tema – akademinės bibliotekos vaidmuo integruojant edukacinę patirtį į studijų procesą. *Jaunųjų mokslininkų darbuose* buvo paskelbti du straipsniai, kuriuose nagrinėjama Šiaulių universiteto, Šiaulių kolegijos, Panevėžio kolegijos, Žemaitijos kolegijos bibliotekų edukacinė patirtis įgyvendinant ES remto 2005–2007 metais vykdyto projekto „Biblianova“ priemones, kuriomis buvo siekiama ugdyti aukštesnius studentų informacinius gebėjimus⁴⁰⁰. Stengiantis detaliau išanalizuoti edukacinių paslaugų integravimo į studijų procesą patirtį, pateikiama viešosios įstaigos „Strateginis savivaldos institutas“ atliktų tyrimų Šiaulių universitete analizė. Tema papildyta naujais empiriniais duomenimis ir mėginimais juos apibendrinti. Deja, teorinis straipsnių lygis nėra aukštas – dažnai kartojami teiginiai, kuriuos jau esame girdėję J. Pupelienės, iš dalies G. Tautkevičienės ir kitų autorių darbuose.

Ž. Petrauskienė tęsia elektroninių informacijos išteklių tyrimus. Pasitelkusi VU bibliotekos pavyzdį, ji analizuoja elektroninių informacijos išteklių atranką, komplektavimą ir prieigos organizavimą⁴⁰¹. Autorė nagrinėja humanitarinių mokslų atstovams skirtų elektroninių išteklių specifiką, pateikia kokybiškų ir pripažintų elektroninių informacijos išteklių registrą⁴⁰². Ji apžvelgia elektroninių informacijos išteklių tipologijos prob-

³⁹⁹ PUPELIENĖ, Janina. Akademinį bibliotekų vaidmuo siekiant e. mokymosi kokybės. In: *Aukštojo mokslo kokybė = The quality of higher education*. Kaunas: VDU Studijų kokybės centras, 2008, nr. 5, p. 220-244.

⁴⁰⁰ BURBAITĖ, Loretta; LAMANAUSKIENĖ, Gražina; STEPONAVIČIENĖ, Vida. Edukacinių paslaugų integravimas į studijų procesą: Šiaulių universiteto akademinės bibliotekos patirties analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2007, nr.5 (16), p. 23-29; LINKEVIČIENĖ, Laima; VIRGALATĖ-MEČKAUSKAITĖ, Eglė. Priemonių kompleksiskumas siekiant efektyvaus informacinių gebėjimų ugdymo aukštosiose mokyklose. *Ibidem*, p. 63-75.

⁴⁰¹ PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Electronic information: training of users and dissemination of data about EI at Vilnius University Library. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development*. Proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting. May 2–3, 2005, Liepāja, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2005, p. 125-132.

⁴⁰² PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroniniai ištekliai humanitarams. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 221-242.

lemas, pateikia jų klasifikacijos schemą, analizuoja jų vertinimo kriterijus. Elektroninių informacijos išteklių santykis su tradiciniais ištekliais VUB nagrinėjamas Ž. Petrauskienės ir I. Krivienės publikacijoje⁴⁰³. Aptariama hibridinės bibliotekos sąvoka, svarstoma, ar VU biblioteka yra hibridinė. Ž. Petrauskienė ir I. Krivienė teigia, kad neįmanoma vienareikšmiškai atsakyti, kurie šaltiniai yra geresni. Abu informacijos tipai naudingi ir būtini mokslui, mokymuisi ir edukaciniams procesams. Derinant šiuos išteklius pasiekama efektyvesnių rezultatų.

Ž. Petrauskienės mokslinių tyrimų rezultatas – 2008 metais apginta disertacija *Elektroninių informacijos išteklių – licencijuojamų duomenų bazių – valdymas Lietuvos akademinėse bibliotekose*⁴⁰⁴. Pagrįsdama temos aktualumą Ž. Petrauskienė pabrėžia, kad elektroninių informacijos išteklių (EII) atsiradimas bibliotekose, jų plėtra, kiekio didėjimas, elektroninių bibliotekų atsiradimas, technologijų raida ir jų pritaikymas formuoja naują požiūrį į bibliotekas, kaip žinių institucijas, keičia visuomeninį bibliotekų vaidmens supratimą ir pačių bibliotekų veiklos pobūdį. Elektroniniai informacijos ištekliai iš esmės pakeitė informacijos išteklių organizavimo procesą. Randasi nauji informacijos išteklių valdymo aspektai: technoliniai (išteklių priežiūra, saugumo užtikrinimas, prieigos organizavimas ir kt.), organizaciniai (licencijavimas, konsorciūmų susitarimai, kainodaros modelių nustatymas ir kt.). Disertacijoje apibūdintas elektroninių informacijos išteklių valdymo turinys ir ypatumai, nustatyti licencijuojamų duomenų bazių valdymo metodai, pateikta DB valdymo bibliotekose schema (modelis). Ž. Petrauskienė konstatuoja, kad licencijuojamų duomenų bazių valdymo procesas bibliotekose vyksta chaotiškai, trūksta planingumo, stokojama strateginių nuostatų ir metodikų. Disertacijoje patikrinta, kaip / ar elektroninių informacijos išteklių valdymo schema (modelis) taikoma Lietuvos akademinėse bibliotekose. Disertantės siūlomas valdymo modelis apima pagrindinius etapus (procesus): planavimą,

⁴⁰³ KRIVIENĖ, Irena; PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Tradiciniai ir elektroniniai informacijos šaltiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Šiandien aktualu*, 2006, nr. 2 (35), p. 82-90.

⁴⁰⁴ PETRAUSKIENĖ, Žibutė. *Elektroninių informacijos išteklių – licencijuojamų duomenų bazių – valdymas Lietuvos akademinėse bibliotekose = Management of electronic information resources – licensed databases – at the Lithuanian academic libraries*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2008. 53 p.

koordinavimą, vertinimą ir atranką, įsigijimą, administravimą, informacijos sklaidą ir monitoringą.

Kita tyrimų kryptis – institucinės talpyklos ir atviroji prieiga. Nauju mokslinės komunikacijos reiškiniu tapo mokslinių institucijų elektroninės informacijos talpyklos. A. Glosienės ir Giedriaus Viliūno straipsnyje⁴⁰⁵ aptariami mokslinės komunikacijos sklaidos komerciniai barjerai, atvirojos prieigos iniciatyva, analizuojama institucinės talpyklos samprata, funkcijos, kaupiamos informacijos tipai, jų paplitimas ir būdingiausi pavyzdžiai. A. Glosienė ir G. Viliūnas pristato tarpinstitucinės talpyklos projektą Lietuvoje, kurio numatomas rezultatas yra Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacijos sistema – elektroninė Lietuvos akademinė biblioteka (eLABa). Autoriai konstatuoja, kad eLABa savo paskirtimi, struktūra ir funkcijomis atitinka pasaulio institucinių talpyklų sampratą. Jos kūrimo tikslus ir būsimą naudą nagrinėja informatikos mokslo atstovai A. Štreimikis, V. Kučiukas, Stanislovas Žurauskas, Aleksandras Targamadzė, Albertas Žalys. Jų straipsnyje⁴⁰⁶ aptariami siekiami rezultatai: naudojant informacines ir komunikacines technologijas sparčiau skleisti naujausias mokslo žinias ir mokomąją medžiagą; gerinti mokslinių tyrimų ir studijų kokybę; plėtoti nuotolines ir visą gyvenimą trunkančias studijas; propaguoti Lietuvos mokslininkų, mokslo ir studijų institucijų veiklą, pasiekimus ir kt.

2008 m. išėjo A. Glosienės ir J. Kuprienės *eLABa plėtros galimybių studija*⁴⁰⁷. Autorės detaliai nagrinėja eLABa sistemą įvairiais aspektais: tikslų, turinio, technologinių sprendimų, draugiškumo vartotojui ir panaudojamumo (angl. *usability*), atitikties europinėms mokslinės informacijos kaupimo ir prieigos tendencijoms. Studijos autoriai aptaria šios bibliotekos galimybes plėtojant atvirąją prieigą (AP) prie Lietuvos mokslinės produkcijos, kuriant mokslinės komunikacijos paslaugas mokslo institucijoms, tobuli-

⁴⁰⁵ GLOSIENĖ, Audronė; VILIŪNAS, Giedrius. Institucinės talpyklos ir naujoji mokslinės komunikacijos infrastruktūrų sankloda. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 36, p. 53-67.

⁴⁰⁶ ŠTREIMIKIS, Antanas et al. Lietuvos akademinė e. biblioteka (eLABa). *Informacijos mokslai*, 2007, t. 40, p. 9-24.

⁴⁰⁷ GLOSIENĖ, Audronė; KUPRIENĖ, Jūratė. *eLABa plėtros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2008. 75 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 17 d.]. Prieiga per internetą: http://senas.labt.lt/naujienos/eLABa_pletros_galimybiu_studija_v_2_1.pdf.

nant Lietuvos akademinėjų bibliotekų informacinių sistemų – mokslo institucijų publikacijų duomenų bazių (PDB), elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazių (ETD), Lietuvos virtualios bibliotekos (LVB) ir kt. – integraciją ir funkcionalumą.

Akademinės bibliotekos, kaip tarpininkai tarp elektroninės informacijos šaltinių tiekėjų ir jų vartotojų, siekia ne tik užtikrinti prieigą prie turimų ar prenumeruojamų informacijos išteklių, bet ir ugdyti vartotojų gebėjimus juos rasti, tvarkyti, jais naudotis. Šie klausimai nagrinėjami G. Tautkevičienės, G. Duobinienės, Meilutės Kretavičienės, I. Krivienės, Ž. Petrauskienės 2010 m. paskelbtoje studijoje *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas*⁴⁰⁸. Siekiant visapusiškesnių tyrimo rezultatų buvo atlikta užsienio ir Lietuvos mokslo ir studijų institucijose prenumeruojamų mokslo šaltinių analizė, kuri leido įvertinti, ar Lietuvoje prenumeruojamos duomenų bazės atitinka pasaulinę praktiką. Studijos rengėjai kompleksiskai ištyrė ir įvertino mokslininkų ir kitų tyrėjų kompetencijas naudotis elektroniniais mokslo informacijos ištekliais, jų spragas ir trūkumus. Vertinant prenumeruojamų duomenų bazių kiekybinius rezultatus, parodoma, kad didžiosios pasaulio mokslų ir studijų institucijos prenumeruoja kelis ar keliolika kartų daugiau duomenų bazių nei akademinės institucijos „pereinamojo laikotarpio“ šalyse, tarp jų ir Lietuvoje. Informacinio raštingumo ugdymo situacijos analizė atskleidė, kad nė viename studijų ir mokslininkų ugdymo etape naudojimosi informacijos šaltiniais kompetencijos nėra ugdomos kryptingai. Dėl šios priežasties mokslininkų ir kitų tyrėjų informacinė kompetencija pasižymi fragmentiškumu. Autorių nuomone, informacinės kompetencijos turėtų būti ugdomos nuosekliai, keliais etapais „spiralės principu“.

Atvirosios prieigos praktinius klausimus nuodugniau siekia aptarti J. Kuprienė ir Ž. Petrauskienė. J. Kuprienė⁴⁰⁹ apibendrina Lietuvoje prenu-

⁴⁰⁸ TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė et al. *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas*: mokslo studija [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, 2010. 211 p. [žiūrėta 2015 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lmba.lt/sites/default/files/tyrimas.pdf>.

⁴⁰⁹ KUPRIENĖ, Jūratė. Atviros prieigos prie Lietuvos mokslinių publikacijų problemos ir galimybės. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2010, nr. 7, p. 226-247.

meruojamų duomenų bazių tyrimus ir konstatuoja, kad per prenumeruojamas duomenų bazes šalies mokslo bendruomenei nėra prieinama didžioji dalis Lietuvos mokslinės produkcijos. Pateikiama Vilniaus universiteto bibliotekos prenumeruojamų duomenų bazių analizė. Ja remiantis daroma išvada, kad apie 50 proc. Vilniaus universiteto mokslinės produkcijos yra neprieinama universiteto mokslo bendruomenei⁴¹⁰. Tai neabejotinai įrodo atvirosios prieigos prie Lietuvos mokslinės produkcijos būtinumą. Autorė apžvelgia svarbiausių Europos mokslinius tyrimus remiančių institucijų strategines rekomendacijas dėl atvirosios prieigos, kurios galėtų būti pritaikytos Lietuvos mokslinių tyrimų plėtrai ir mokslinės produkcijos sklaidai. Ž. Petrauskienė⁴¹¹ atkreipia dėmesį, jog laisvai prieinama informacija privalėtų būti kokybiška, mokslinė, recenzuota, publikuota prestižiniuose mokslo žurnaluose ar kituose leidiniuose. Ji apibūdina atvirajai prieigai įgyvendinti siūlomas strategijas⁴¹².

Akademinės bibliotekos tyrimų tematika įvairėja. Pradedamos nagrinėti naujos kryptys: akademinės bibliotekos reputacijos formavimas ir valdymas; strateginių krypčių nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms; akademinų bibliotekų vaidmenų konstravimas.

Lietuvoje beveik nebuvo tyrinėti akademinų bibliotekų reputacijos formavimo ir valdymo klausimai. Ši tema tapo Elenos Koniecznos tyrimų objektu. Jos publikacijose analizuojamos korporatyvinio identiteto, korporatyvinio įvaizdžio ir korporatyvinės reputacijos sąvokos, taip pat akademinės bibliotekos korporatyvinės reputacijos kūrimo ir jos svarbos klausimai.

⁴¹⁰ G. Tautkevičienės ir G. Duobinienės 2008 metų sociologiniame tyrime *Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybės ir mokymo/mokymosi poreikių tenkinimas* konstatuota, kad 50 proc. mokslinės produkcijos neprieinama mokslinei bendruomenei visose aukštesiose mokyklose.

⁴¹¹ PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Prieigos prie mokslo publikacijų realizavimo galimybės: leidėjų nuostatos bei akademių institucijų patirtis. In: *Mokslinių publikacijų vertinimas, mokslinės informacijos sklaida ir žurnalų cituojamumo indeksas. Istorija, tendencijos ir perspektyvos*: konferencijos programa, pranešimų tezės, straipsniai. 2010 m. gruodžio 11 d. Vilnius: Lietuvos mokslininkų sąjunga, 2010, p. 40-46.

⁴¹² *Auksinis kelias* – tai toks atvirosios prieigos būdas, kai autorius publikuoja mokslinį straipsnį atvirosios prieigos žurnale. Tokie elektroniniai žurnalai pateikia atvirajai prieigai jau recenzuotus straipsnius. *Žaliojo kelias* – atvirosios prieigos būdas, kai autorius įkelia jau publikuotą arba dar nepublikuotą savo straipsnį į atvirosios prieigos mokslinės informacijos talpyklą iškart po publikacijos paskelbimo arba praėjus nustatytam draudimo laikotarpiui (angl. *embargo*). Egzistuoja ir *pilkasis kelias*. Specialistai nesutaria, ar tai atskira atvirosios prieigos strategija, ar žaliojo ir auksinio kelio atmaina, ar atvirosios prieigos suteikimas prieigai prie pilkosios literatūros priskirtinas atvirajai prieigai. Pilkojo kelio esmė – pasiekti, kad pilkoji literatūra, t. y. konferencijų medžiaga, nepublikuota informacija, mažo tiražo ir žinybiniai leidiniai būtų viešai prieinami internete.

simai⁴¹³. Autorė akcentuoja, kad akademinė biblioteka gali tenkinti specifinius suinteresuotųjų lūkesčius ir parodyti savo vertę valdydama bibliotekos strateginės komunikacijos procesą, kurio sėkmė priklauso nuo teigiamos korporatyvinės reputacijos. Remiantis atliktu empiriniu tyrimu aptariamas akademinės bibliotekos korporatyvinio tapatumo ir įvairių vaidmuo formuojant korporatyvinę reputaciją. Tai daroma analizuojant suinteresuotųjų poreikius ir lūkesčius, parodant aukštųjų mokyklų statutų ir aukštųjų mokyklų bei jų bibliotekų strateginių planų, kaip efektyviausių komunikacijos su suinteresuotaisiais priemonių, naudojimo galimybes. E. Koniecznos požiūriu, korporatyvinė reputacija suprantama kaip per tam tikrą laiko periodą tarp suinteresuotųjų susiformavusi, nusistovėjusi ir viešai perduodama nuomonė apie organizacijos veiklą, bruožus, rezultatus, vertybes, nusakanti galimą organizacijos elgseną ateityje ir parodanti organizacijos patikimumo, pripažinimo, pagarbos ir palankumo jai lygį. Autorė pabrėžia, kad formuodama teigiamą korporatyvinę reputaciją biblioteka praplečia savo veiklą, atranda naujų partnerių ir galimybių, yra matoma kaip patikima ir lojali organizacija. Tokia biblioteka yra atvira pokyčiams ir lengviau prisiskverbia į naujas rinkas, palaiko partnerystės ryšius, turi didesnę bendruomenės ir valdžios struktūrų palaikymą.

Nuodugnai akademinų bibliotekų reputacijos formavimo ir valdymo tema analizuojama E. Koniecznos disertaciniame darbe⁴¹⁴ (2011). Disertantės teigimu, akademinų bibliotekų reputacija, stengiantis pelnyti interesų grupių pasitikėjimą, turi būti planingai formuojama ir valdoma. Disertacijoje analizuojama akademinų bibliotekų komunikacijos specifika, pateikiama reputacijos formavimo elementų apibrėžimų analizė, atskleisti šių elementų tarpusavio ryšiai. Autorė pateikė dviejų empirinių tyrimų, kuriuose nagrinėjama akademinų bibliotekų reputacijos forma-

---

⁴¹³ SAIKOVIČ, Jelena. The Model of Management Corporate Reputation of Academic Library: The Importance of Library Assessment. In: *Inspiration from Best Practices: Proceedings of the 4th Information Technology in Education Conference (ITIE2010)*, 2010, p. 300-310; KONIECZNA, Jelena. Korporatyvinės reputacijos formavimo principai: viešasis sektorius. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 98-114; Akademinės bibliotekos korporatyvinės reputacijos kūrimas: korporatyvinio tapatumo ir įvairių svarba. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 55, p. 32-51.

⁴¹⁴ KONIECZNA, Jelena. *Lietuvos akademinų bibliotekų reputacijos formavimas ir valdymas = Reputation Formation and Management for Lithuanian Academic Libraries*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2011. 51 p.

vimo tema, rezultatus ir sudarė akademinų bibliotekų reputacijos formavimo ir valdymo modelį. Pateikti dar vieno empirinio tyrimo, skirto galimybėms taikyti reputacijos formavimo ir valdymo teorinį modelį Lietuvos akademinėse bibliotekose, rezultatai. Disertacijoje prieita prie išvados, jog tik dalis Lietuvos ir užsienio akademinų bibliotekų suvokia reputacijos valdymą, kaip neatsiejamą nuo visos bibliotekos strategijos procesą, todėl galima teigti, kad reputacijos svarba nėra iki galo suvokta ir įvertinta pačių bibliotekų vadovų. Empiriniai tyrimai parodė, kad akademinų bibliotekų reputacija formuojasi savaime, o bibliotekos nesuvokia reputacijos kūrimo poreikio ir svarbos, todėl strateginiuose veiklos dokumentuose įtvirtintos nuostatos, atskleidžiančios bibliotekos tapatybę ir įvaizdį, yra grindžiamos daugiau intuicija, o ne strateginiu planavimu. Disertacijoje pateiktas akademinų bibliotekų reputacijos formavimo ir valdymo modelis, autorės nuomone, atitinkamai pakoreguotas, gali būti sėkmingai pritaikytas ir kitų tipų bibliotekoms.

Plečiami mokslinės komunikacijos elektroninėje erdvėje tyrimai. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduriama šioje srityje, – didžiulio kiekio informacijos suvaldymas ir kokybiškos atrinkimas, teisėtos priegigos prie informacijos užtikrinimas, mokslo produkcijos reprezentavimas, išsaugojimas, sklaida, dalijimasis. Šie ir kiti klausimai nagrinėjami J. Kuprienės disertacijoje *Informacijos organizavimo principų taikymas elektroninėje erdvėje: strateginių krypčių nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms*⁴¹⁵ (2012). Įvertindama šios srities tyrimus disertantė pažymi, kad mokslinės ir specialiosios literatūros informacijos organizavimo principai elektroninėje erdvėje ir pageidaujamas mokslinių skaitmeninių bibliotekų projektavimas yra tirtas daugiausia vadovaujantis redukcionizmo principais, išskiriant ir analizuojant atskirą informacijos organizavimo ar skaitmeninių bibliotekų probleminį ar teorinį aspektą. Anot J. Kuprienės, toks problemos aspektų tyrimo fragmentiškumas pastebimas ir praktikoje, kai pasigendama teorinėmis nuostatomis ir mokslo paradig-

⁴¹⁵ KUPRIENĖ, Jūratė. *Application of principles of information organisation in an electronic environment: identification of strategic trends for scientific digital libraries = Informacijos organizavimo principų taikymas elektroninėje erdvėje: strateginių krypčių nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2012. 36 p.

momis paremtos kompleksinės probleminio lauko analizės. Disertacijoje mokslinė skaitmeninė biblioteka traktuojama kaip informacinė sistema, sąveikaujanti su savo aplinka, – informacine infrastruktūra, politinėmis nuostatomis, bendruomenių poreikiais. J. Kuprienė nustatė informacijos organizavimo ir mokslinių skaitmeninių bibliotekų struktūrinius elementus, procesus, uždavinius ir veikėjus, sujungdama juos į vieną koncepcinę reprezentaciją. Išanalizuotos strateginės skaitmeninių bibliotekų plėtros kryptys ES ir išnagrinėta informacijos organizavimo problematika mokslinės skaitmeninės bibliotekos funkcijas vykdančioje Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje (eLABa), apibūdintos strateginės jos plėtros kryptys.

Vis didesnio dėmesio sulaukia akademiųjų bibliotekų transformacijos ir vaidmenų pokyčiai. Simona Petraitytė apibūdina tarptautiniuose žurnaluose paskelbtus mokslinius tyrimus apie skirtingų akademiųjų grupių požiūrį į akademiųjų bibliotekų vaidmenis. Jos straipsnyje⁴¹⁶ atskleidžiama, kokius vaidmenis akademinėms bibliotekoms priskiria tos akademinės grupės, kurios daro tiesioginį poveikį formuojant šių bibliotekų strategiją ir politiką, – universiteto administracija ir universiteto mokslininkai bei dėstytojai. Taip pat nagrinėjama, kaip savo vaidmenį traktuoja pati akademinė biblioteka. Autorė konstatuoja, kad dominuoja tyrimai, kuriuose išdėstoma bibliotekos pozicija, o universiteto administracijos ir mokslininkų požiūrį atspindinčių tyrimų yra gerokai mažiau. Ji pažymi, kad akademinės bibliotekos vaidmenys yra daugialypiai, nes biblioteką veikia stiprūs išorinės institucinės aplinkos veikėjai, kurių lūkesčiai įvairūs ir dažnai skirtingi. Akademinė biblioteka vis labiau krypsta link naujų vaidmenų ar jų formų, tačiau atsakyti tradicinių vaidmenų sudėtinga, nes jie laikomi savaime suprantamais. Dėl to akademinė biblioteka pati bando formuoti išorinių veikėjų lūkesčius ir taip institucionalizuoti naujus vaidmenis. Šiaip jau straipsnis priklausytų tarptautinės bibliotekininkystės temai, tačiau jis glaudžiai susijęs su kitomis S. Petraitytės publikacijomis ir disertacija.

---

⁴¹⁶ PETRAITYTĖ, Simona. Skirtingų akademiųjų grupių požiūris į akademiųjų bibliotekų vaidmenis: mokslinių tyrimų sintezė. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 135-151.

Tęsdama tyrimus, S. Petraitytė straipsniuose⁴¹⁷ ir disertaciniame darbe⁴¹⁸ (2013) siekia išgryninti vaidmens sąvoką ir teoriškai ją pagrįsti. Autorės požiūriu, „plaukiojanti“ ir moksliniuose tyrimuose neužfiksuota vaidmens sąvokos reikšmė, suplakant į vieną veiklas, paslaugas, funkcijas, vertę ir kitas sąvokas, įneša daugiau painiavos nei aiškumo. Ji laikosi nuostatos, kad akademinės bibliotekos vaidmuo konstruojamas per jos paslaugų, veiklų ir pagrindinių veikėjų, kurie daro įtaką toms veikloms, sąsają. S. Petraitytės manymu, veikėjų lūkesčiai, poreikiai, nurodymai, nukreipti į tam tikras akademiųjų bibliotekų veiklos sritis ir paslaugas, suteikia galimybę fiksuoti vaidmenį, kurį biblioteka turi atlikti. Disertantė atskleidžia akademiųjų bibliotekų vaidmenų konstravimo ypatumus ir šio proceso įtaką akademiųjų bibliotekų stabilumui bei kaitai. Disertacijoje nustatyti šie akademiųjų bibliotekų vaidmenys: informacijos tiekėja, elektroninės informacijos vartai, mokslo ir studijų erdvė, informacijos ir žinių valdymo ekspertė, technologinių inovacijų skleidėja, kultūros skleidėja ir atminties saugotoja.

Tyrėjai ieško įvairių būdų, kurie padėtų akademinėms bibliotekoms didinti veiklos efektyvumą. Akademinė biblioteka, kaip organizacija, jos organizacinės elgsenos tobulinimo klausimai informacinės kultūros formavimo aspektu analizuojami G. Lamanauskienės ir Kristinos Lymantaitės straipsniuose. G. Lamanauskienė⁴¹⁹ siekia atskleisti vyraujančias informacinės kultūros sampratas, lygmenis, kriterijus ir, remdamasi Šiaulių universiteto akademinės bibliotekos pavyzdžiu, išanalizuoti jos praktinės raiškos ypatumus. Laikomasi nuostatos, kad akademinėje bibliotekoje, kaip bet kurioje kitoje besikeičiančioje ir atviroje pokyčiams organizacijoje, gali būti sudaromos palankios sąlygos informacinei kultūrai formuoti. Mėginama įrodyti, kad akademinė biblioteka gali tarnauti kaip puikus informacinės

---

⁴¹⁷ ПЕТРАЙТИТЕ, С. Организационные основы работы университетской библиотеки: теоретический подход. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств*, 2011, nr. 4 (9), p. 60-62. http://www.spbgik.ru/files/doc/izdatelstvo/arhiv/09_vestnik_2011_4.pdf; PETRAITYTĖ, Simona. Framing of academic libraries' roles in the strategic documents of universities: a map of factors and agents. *Advances in Library Administration and Organization*, 2014, vol. 32, p. 107-146.

⁴¹⁸ PETRAITYTĖ, Simona. *Lietuvos akademiųjų bibliotekų vaidmenų konstravimas (diskurso analizė) = Framing of the roles of academic libraries in Lithuania (discourse analysis)*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2013. 38 p.

⁴¹⁹ LAMANAUSKIENĖ, Gražina. Akademinė biblioteka kaip organizacija: informacinės kultūros aspektas. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 2010, nr. 1 (4), p. 21-30.

kultūros brandinimo katalizatorius. Autorės tvirtinimu, akademinės bibliotekos informacijos valdymo, informacinės kultūros formavimo požiūriu tebėra gana tradicinės. Realizuoti praktikoje inovatyvius sprendimus trukdo susiformavęs tradicinis visuomenės, akademinės bendruomenės požiūris į bibliotekos struktūrą ir jos atliekamas funkcijas. Pasak autorės, Šiaulių universiteto akademinės bibliotekos informacinės kultūros augimą paskatino ir paspartino dvejus metus vykdytas inovacinis projektas „Biblianova“. Jį įgyvendinant buvo pakeista bibliotekos, kaip organizacijos ir universiteto padalinio, esminių vertybių, normų sistema, parinkti tinkami dalijimosi informacija būdai, taip pat priemonės universiteto bendruomenės ir personalo informacinio raštingumo gebėjimams ugdyti.

Organizacijos veikla yra grįsta žiniomis, todėl vis dažniau kalbama apie palankių sąlygų jas kurti ir jomis dalytis sudarymą. Tai tvirtinama K. Lymantaitės straipsnyje⁴²⁰. Autorės požiūriu, išsami bibliotekų organizacinės elgsenos elementų analizė leidžia apibrėžti pagrindinius žinioms valdyti palankios organizacinės elgsenos požymius. Pamatiniais požymiais galima laikyti pasitikėjimu grįstą organizacijos kultūrą, kuri sudaro sąlygas kūrybiškumui. Palankią žinioms valdyti organizacinę elgseną galima suformuoti, kai šia kryptimi keičiama visos bibliotekos – darbuotojo, grupės, organizacijos – elgsena. K. Lymantaitė teigia, kad, tik atskleidus visų šių lygmenų įtaką, galima identifikuoti žinioms valdyti palankios bibliotekų organizacinės elgsenos požymius. Organizacinės elgsenos keitimą siūloma pradėti nuo mažiau lėšų reikalaujančio, tačiau įtakingiausio elemento – organizacijos kultūros – permainų.

Akademinių bibliotekų veiklos vertinimą, kaip kokybinių pokyčių valdymo priemonę, nagrinėja M. Prokopčik ir J. Rudžionienė⁴²¹. Autorės analizuoja akademinės bibliotekos veiklos vertinimo poreikį, galimybes, priemones, praktiką ir patirtį. Detaliau nagrinėjamos bibliotekos informacijos išteklių, kaip pagrindinės paslaugos, vertinimo galimybės. Pristatoma

⁴²⁰ LYMANTAITĖ, Kristina. Žinioms valdyti palanki aukštųjų universitetinių mokyklų bibliotekų organizacinė elgsena. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 53, p. 20-44.

⁴²¹ PROKOPČIK, Marija; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Akademinių bibliotekų veiklos vertinimas kaip kokybinių pokyčių valdymo priemonė: informacijos išteklių vertinimo bandymas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Tiltai*, 2013, t. 1, p. 87-103.

JAV mokslinių bibliotekų asociacijos informacijos išteklių komplektavimo lygių nustatymo priemonė „Conspetus“ ir analizuojama Vilniaus universiteto bibliotekos patirtis taikant šį metodą ir vertinant informacijos išteklius. „Conspetus“ metodo taikymas VU bibliotekoje leido gauti duomenis, kurie apibūdina turimų bibliotekos išteklių stipriąsias ir silpnąsias puses. Autorės daro prielaidą, kad komplektavimo lygmenų nustatymas taikant „Conspetus“ palengvins informacijos išteklių vadybą ir pagerins jų kokybę, nes gauti duomenys gali būti naudojami tobulinant VUB išteklių komplektavimo politiką, priimant kasdienes sprendimus, gerinant ir skaidrinant atskaitomybę, vertinant rezultatus.

Sulaukė dėmesio ir akademinė bibliotekų elektroninių katalogų naudotojai. Angelės Pečeliūnaitės straipsnyje⁴²² pateikiamas Lietuvos akademinė bibliotekų elektroninių katalogų svetainių lankytojų tyrimas, naudojant „Google Analytics“ (GA) svetainių analizės priemonę, kuri leidžia fiksuoti įvairius informacijos vartotojų elgsenos kitimus per tam tikrą laiką. Vienų metų trukmės tyrimas atskleidė didėjantį informacijos vartotojų potencialą dirbti su mobiliaisiais įrenginiais, taip pat išryškino darbo spartos tendencijas: trumpėja svetainėje praleistas laikas, didėja puslapių atmetimo rodiklis, mažėja sesijos metu peržiūrimų puslapių skaičius. Autorė konstatuoja, kad mažėjantis peržiūrimų puslapių skaičius, didėjantis puslapių atmetimo rodiklis, iš dalies trumpėjantys apsilankymai patvirtina internetą esant skubantį ir nekantrų.

2. Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimų įvairovė

Temų įvairovė būdinga bibliotekų paslaugų tyrimams. Bibliotekų paslaugos bei jų poveikis vartotojui nagrinėjami R. Januševičienės ir U. Rutkauskienės disertacijose. A. Vaškevičienės, A. Pečeliūnaitės ir kitų tyrėjų publikacijose gvildenami elektroninės informacijos paslaugų ir jų efektyvumo klausimai. Vincas Grigas apgynė disertaciją, kurioje išanalizavo bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybes. Grupė tyrėjų analizuoja

⁴²² PEČELIŪNAITĖ, Angelė. Lietuvos akademinė bibliotekų elektroninių katalogų naudotojai. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 189-215.

valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų veiklą. Nagrinėtos kaimo bibliotekų reikšmės bendruomenei, LNB fondų komplektavimo, jungtinės bibliotekos plėtros galimybių ir kitos temos.

Tęsimi aklujų ir silpnaregių žmonių aptarnavimo bibliotekose tyrimai. 2005 m. R. Januševičienė apgynė disertaciją *Bibliotekų ir informacijos paslaugos sutrikusio regėjimo žmonėms*⁴²³. Autorė atkreipia dėmesį, kad aklujų bibliotekų veiklos specifika formuoja specialiosios bibliotekininkystės – tiflobibliotekininkystės (gr. *typhlos* – aklas) pagrindus. Šias problemas nagrinėja, šios srities mokslinius tyrimus atlieka daugelio šalių aklujų bibliotekos, tačiau Lietuvoje mokslinių publikacijų labai mažai. Disertacijos tema apima du svarbius komunikacijos elementus: 1) ypatingą informacijos vartotojų grupę su specifiniais informacijos poreikiais, kurie iš esmės skiriasi nuo reginčiųjų visuomenės informacijos poreikių dėl regos negalią turinčių asmenų ribotų galimybių naudotis įprastais komunikacijos kanalais; 2) tarpininką – aklujų biblioteką – teikiantį specializuotas paslaugas šiai grupei. Disertacijoje nuosekliai pereinama nuo makrolygmens iki mikrolygmens – pristatomos pasaulinės tendencijos ir pateikiama Lietuvos aklujų bibliotekos veiklos analizė. Nagrinėjami svarbiausi integralaus informacinio aptarnavimo modelio komponentai: aplinka, infrastruktūra ir paslaugų sistema, pateikiamas bibliotekų ir informacijos paslaugų teikimo sutrikusio regėjimo žmonėms modelis. Disertacijoje parodoma, kad Lietuvos aklujų bibliotekos prioritetą yra integracija, aklujų piliečių įtraukimas į visuomenę.

Siekiant didinti bibliotekos veiklos efektyvumą yra aktualūs jos socialinio ir ekonominio poveikio vartotojui tyrimai. Viešųjų bibliotekų poveikis vartotojams Lietuvoje praktiškai nebuvo tyrinėtas. Šios temos ėmėsi Ugnė Rutkauskienė. Jos straipsniuose⁴²⁴, disertacijoje *Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams*⁴²⁵ (2009) išnagrinėta poveikio vertinimo samprata, analizuoti viešosios interneto prieigos (VIP) poveikio vartotojams

⁴²³ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. *Bibliotekų ir informacijos paslaugos sutrikusio regėjimo žmonėms = Library and Information Services for the Visually Impaired people*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2005. 69 p.

⁴²⁴ RUTKAUSKIENĖ, Ugnė. Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas. *Informacijos mokslai*. 2008, t. 46, p. 84-101; Lietuvos viešųjų bibliotekų įtaka informacinių technologijų sklaidai visuomenėje. *Informacijos mokslai*, 2009, t. 50, p. 51-56.

⁴²⁵ RUTKAUSKINĖ, Ugnė. *Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams = Public Libraries' Social and Economic Impact on Users*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2009. 19 p.

elementai ir mastas, ištirtos viešosios interneto prieigos poveikio matavimo priemonės ir metodai. Disertacijoje pateikiama originali metodika, kuri leidžia įvertinti viešosios bibliotekos daromą poveikį vartotojams informacijos technologijų sklaidos kontekste. Tyrimas apėmė itin platų su VIP teikimu bibliotekose susijusių tikslinių grupių – bibliotekinių, bibliotekų vadovų, viešosios prieigos vartotojų ir visuomenės – spektrą, o reprezentatyvi kiekvienos iš grupių imtis leido pateikti išvadas, tinkančias visai Lietuvai.

Plečiami duomenų bazių naudojimo Lietuvos bibliotekose tyrimai. A. Vaškevičienės ir Irenos Kviešlaitienės pranešime, skirtame IV Šiaurės ir Baltijos šalių bibliotekinių kongresui, apžvelgiamas duomenų bazių naudojimas LNB⁴²⁶. Aurelija Striogienė pateikia visatekščių duomenų bazių naudojimo Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) bibliotekoje analizę⁴²⁷. A. Vaškevičienė ir E. Banionytė pateikia duomenų bazių, prenumeruojamų tarpininkaujant eIFL.net konsorciumui, naudojimo Lietuvos bibliotekose 2004–2005 metais analizę⁴²⁸. Nagrinėjami duomenų bazių *EBSCO Publishing*, *ProQuest Information and Learning*, *Oxford Reference Online: Premium Collection* ir *Cambridge Journals Online* naudojimo statistiniai duomenys, Lietuvos bibliotekų vartotojų aktyvumo rodikliai lyginami su kitų eIFL.net šalių statistiniais rodikliais. Turint omenyje ankstesnius tyrimus, galima konstatuoti, kad duomenų bazių naudojimo bibliotekose klausimai nagrinėti išsamiai.

Kaip ir ankstesniu laikotarpiu, tyrinėjami LNB fondai. Jų komplektavimo patirtis 1999–2008 m. apžvelgiama V. Gocento, Marijos Judžentienės, Nijolės Rupeikienės straipsnyje⁴²⁹. Dėmesio centre – bibliotekinių dokumentų rinka, dokumentų privalomojo egzemplioriaus surinkimo pokyčiai

⁴²⁶ KVIEŠLAITIENĖ, Irena; VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Information services: new priorities of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development*. Proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting, May 2–3, 2005, Liepāja, Latvia. Rīga: National Library of Latvia, 2005, p. 115–124.

⁴²⁷ STRIOGIENĖ, Aurelija. Visatekštės duomenų bazės VGTU bibliotekoje. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis, 2004, 2005*, p. 79–84.

⁴²⁸ VAŠKEVIČIENĖ, Aušra; BANIONYTĖ, Emilija. Duomenų bazių, prenumeruojamų tarpininkaujant eIFL.net konsorciumui, naudojimo Lietuvos bibliotekose 2004–2005 metais analizė. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 38, p. 71–89.

⁴²⁹ GOCENTAS Vytautas; JUDŽENTIENĖ Marija; RUPEIKIENĖ Nijolė. Lietuvos ir užsienio dokumentų komplektavimas: fondų sudarymo eiga ir rezultatai 1999–2008 metais. In: *Bibliotekinkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008)*: straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2010, p. 15–23.

ir problemos, Lietuvos ir užsienio dokumentų komplektavimo eiga ir rezultatai, tarptautinių mainų fondo organizavimo ypatumai. LNB Muzikos skyriaus iškelta publikuotų garso dokumentų nacionalinio archyvo sukūrimo idėja – E. Marčėnienės straipsnio objektas⁴³⁰. Jame apibūdinamos kultūrinės ir istorinės sąlygos bei aplinkybės, lėmusios plokštelių leidybos ištakas ir tolesnę jų raidą. Autorės požiūriu, subrendo plokštelės perkėlimo į virtualią erdvę būtinybė. Aptariamas senųjų lietuviškų šelako plokštelių skaitmeninimo projektas, jo tikslai ir galimi rezultatai.

Mokyklos bibliotekininko statusui aptarti skirtas R. Petuchovaitės straipsnis⁴³¹. Autorės tvirtinimu, pagrindinė bibliotekininko kompetencija yra informacinė veikla, tačiau jam reikia specialių formaliojo ir neformaliojo mokymo metodikos, psichologinių ir kitų žinių. Anot autorės, remiantis Mokyklos bibliotekos koncepcija, peršasi išvada, kad mokyklos bibliotekoje turi dirbti itin kvalifikuotas specialistas. Pagal mokyklos personalo struktūrą, bibliotekininko pareigybė turi būti prilyginama bet kokio kito mokyklos struktūrinio padalinio vadovo pareigybei ar pedagogo eksperto pareigybei. Tačiau praktiškai, aiškinant finansavimo trūkumu ir ribotais ištekliais, informacinei veiklai suteikiamas žemesnis statusas, atspindintis mažesnius reikalavimus (lūkesčius) bibliotekai ir bibliotekininko atsakomybei.

Kaimo vietovių bibliotekų paslaugos ir bibliotekų reikšmė bendruomenei aptariamos D. Janavičienės straipsniuose. Autorė siekia parodyti bendruomenės įtaką bibliotekų paslaugoms ir jų kaitą⁴³². Remiantis Kretingos rajono M. Valančiaus viešosios bibliotekos pavyzdžiu, analizuojama bibliotekos tradicinių ir papildomų paslaugų kaimo bendruomenei svarba, pristatomos savanoriškai bibliotekos personalo prisiimtos papildomos socialinės paslaugos vietos gyventojams. D. Janavičienė taip pat mėgina atskleisti, kad kaimo vietovių bibliotekų reikšmė bendruomenėms per jų institucinę gyvavimo laikotarpį ne kartą keitėsi, tačiau net ir sudėtingomis aplinkybėmis biblioteka išliko reikalinga, prisitaikė prie to meto reikalavimų. Tai paro-

⁴³⁰ MARČĖNIENĖ, Eglė. Muzikos skyrius ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos garso dokumentų archyvas. In: *Ibidem*, p. 103-108.

⁴³¹ PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygy*, 2006, nr. 9, p. 6-10.

⁴³² JANA VIČIENĖ, Daiva. Bibliotekos paslaugos ir kaimo bendruomenių formavimasis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010, nr. 3 (19), p. 80-88.

doma remiantis Vakarų Lietuvos regiono kelių kaimiškųjų filialų reikšmės bendruomenei istorine analize⁴³³.

D. Janavičienė ir Agnė Gedvilaitė aptaria tarpkultūrinės komunikacijos aspektų raišką Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešojoje bibliotekoje⁴³⁴. Autorių tvirtinimu, I. Simonaitytės bibliotekoje apie 40–45 proc. visų vartotojų sudaro kitų kultūrų atstovai – rusai, lenkai, ukrainiečiai, anglai, vokiečiai ir kt. Straipsnyje apibrėžiamos tarpkultūrinės komunikacijos probleminės sritys, pvz., seni, neinformatyvūs, nebeapklausūs leidiniai, biblioteka neprenumeruoja laikraščių kitomis kalbomis ir kt.

Bibliotekų elektroninės informacijos paslaugų ypatumai, remiantis KLAVB pavyzdžiu, apžvelgiami D. Janavičienės ir Mildos Sinušaitės straipsnyje⁴³⁵. Pagal J. Nielseno tyrimo rezultatus prie jų priskirtini operatyvumas, galimybė gauti paslaugas neišėjus iš namų, galimybė reguliuoti komunikacijos greitį, anonimiškumas, tiesioginio kontakto nebuvimas, konsultacijos internetu sudėtingumas, pirmenybės teikimas elektroniniams, o ne spausdintiniams šaltiniams. Šių ypatumų raišką siekiama parodyti pasitelkiant empirinius apklausos ir interviu tyrimo rezultatus.

Siekiant didinti elektroninės informacijos paslaugų efektyvumą vis daugiau naujų paslaugų gyventojams pradėdama kurti pasitelkiant debesijos technologijas. A. Pečeliūnaitės straipsniuose⁴³⁶ nagrinėjami debesijos technologiniai sprendimai, kurie suteikia galimybę bibliotekoms siūlyti naujas elektronines paslaugas – virtualiąsias elektronines skaityklas. Autorė pateikia struktūrinę virtualiosios bibliotekos debesijoje schemą. Ji aptaria Lietuvos mokslo bendruomenės apklausos rezultatus, kurie patvirtina, kad dauguma jos narių (apie 90 proc.) yra suinteresuoti gauti visapusę prieigą prie elektroninių leidinių internete. Nagrinėjama tema itin aktuali: debesijos technologijos atveria bibliotekoms daugiau perspektyvų plėsti savo paslaugas.

⁴³³ JANAVIČIENĖ, Daiva. Kaimo vietovių bibliotekos reikšmė bendruomenėje. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*, 2011, nr. 2, p. 105-116.

⁴³⁴ JANAVIČIENĖ, Daiva; GEDVILAITĖ, Agnė. Tarpkultūrinės komunikacijos bibliotekose analizė: Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešosios bibliotekos atvejis. *Tiltai*, 2011, t. 4 (57), p. 123-138.

⁴³⁵ JANAVIČIENĖ, Daiva; SINUŠAITĖ, Milda. Tarpasmeninės komunikacijos su klientais ypatumai teikiant elektronines paslaugas bibliotekose. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 58, p. 94-104.

⁴³⁶ PEČELIŪNAITĖ, Angelė. „Debesų“ technologijos šiuolaikinėje bibliotekoje. Elektroninės skaityklos. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 113-132; Debesijos technologijos bibliotekoje. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 94-112.

Aklųjų ir silpnaregių aptarnavimo tyrimus suaktyvino jubiliejinė data – 2012 m. lietuviškai garsinei knygai sukako 50 metų. Jubiliejui buvo skirta tų metų balandžio mėn. LAB organizuota tarptautinė konferencija „XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas“. Konferencijoje R. Januševičienė apibūdino lietuviškos garsinės knygos leidybos pradžią, formatų kaitą, tuometę situaciją ir ateities perspektyvas⁴³⁷. Juozas Valentukevičius aptarė Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos bei Lietuvos aklųjų bibliotekos indėlį į garsinės knygos leidybą⁴³⁸. Z. Manžuch analizavo skaitmeninių bibliotekų, skirtų regos negalią turintiems vartotojams, plėtros ypatumus ir perspektyvas⁴³⁹, L. Juchnevič pristatė projektą „Virtuali aklųjų biblioteka“, analizavo elektroninių leidinių valdymo informacinę sistemą⁴⁴⁰. R. Laužikas aptarė 3 D skaitmeninių objektų leidybos galimybes⁴⁴¹. Be to, 2012–2013 m. LAB parengė ir išleido teminio rinkinio *Tiflobibliotekininkystės darbai* dvi dalis⁴⁴². Darbų autoriai – Bibliotekininkystės ir informacijos studijas VU baigę jaunuoliai, pasirinkę tiflobibliotekinės tematikos baka-lauro darbus. Pirmojoje rinkinio dalyje pristatomi Lietuvos aklųjų infor-macinio aprūpinimo sistemos kūrimo pradininkai, analizuojamos biblio-tekų paslaugos regos negalią ir skaitymo sutrikimų turintiems žmonėms, sutrikusios regos žmonių informaciniai poreikiai. Antrojoje rinkinio dalyje nagrinėjama bibliotekų paslaugų neįgaliesiems pasiūla, specialiųjų formatų leidinių įvairovė, įvairūs šių dokumentų leidybos aspektai, taip pat tech-nologijų naujovės ir jų įtaka gerinant sutrikusios regos žmonių skaitymo galimybes.

Kita tyrimų kryptis – bibliotekininkystės ir informacijos specialistų rengimas. J. Rudžionienė tęsia Bibliotekininkų tęstinio mokymo centro

⁴³⁷ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. Lietuviškai garsinei knygai – 50. In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas*: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: Lietuvos aklųjų biblioteka, 2012, p. 13-20.

⁴³⁸ VALENTUKEVIČIUS, Juozas. Garsinės knygos kelias Lietuvoje (1962-2012). In: *Ibidem*, p. 21-25.

⁴³⁹ MANŽUCH, Zinaida. Skaitmeninės bibliotekos regos negalią turintiems vartotojams: plėtros tendencijos ir perspektyvos. In: *Ibidem*, p. 64-72.

⁴⁴⁰ JUCHNEVIČ, Laura. Virtuali aklųjų biblioteka. Elektroninių leidinių valdymo informacinė sistema. In: *Ibidem*, p. 72-76.

⁴⁴¹ LAUŽIKAS, Rimvydas. 3d skaitmeninės technologijos ir taktilinių objektų leidybos galimybės. In: *Ibidem*, p. 53-59.

⁴⁴² *Tiflobibliotekininkystės darbai*. D. 1–2. Sudarė R. Januševičienė. Vilnius: Lietuvos aklųjų biblioteka, 2012–2013, 240, 216 p.

(BTMC) veiklos tyrimus⁴⁴³. BTMC rengiamas informacijos ir komunikacijos specialistų tęstinis mokymas nagrinėjamas dviem atžvilgiais – turinio ir organizaciniu. Išskiriami kiekvieno jų pagrindiniai aspektai: tęstinio mokymo programos sudarymo principai ir turinys, mokymo metodų parinkimas, veiklos administravimas ir kt.

Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų laimėjimai leido parengti fundamentalų mokomąjį leidinį. 2009 m. išėjo *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas* (Sudarė A. Glosienė. Vilnius: VU leidykla, 2009, 700 p.). Knygoje pateiktas platus bibliotekininkystės ir informacijos mokslų dalykų spektras, siekiant supažindinti studentus su jų pagrindais, parodyti jų ryšius ir sąsajas. Leidinio autoriai derina tradicinius bibliotekininkystės ir informacijos mokslų postulatus su besikeičiančiomis socialinėmis, mokslo ir studijų paradigmomis. *Vadovo* autoriai: doc. dr. Zenona Ona Atkočiūnienė, prof. dr. A. Glosienė, doc. dr. E. Janiūnienė, prof. dr. Osvaldas Janonis, dr. R. Januševičienė, I. Krivienė, K. Lymantaitė, prof. dr. E. Macevičiūtė, Dovilė Marčinskaitė, dr. Z. Manžuch, doc. dr. V. Mozūraitė, prof. dr. A. Pacevičius, dr. Ž. Petrauskienė, R. Petuchovaitė, doc. dr. M. Prokopčik, dr. J. Pupelienė, doc. dr. J. Rudžionienė, U. Rutkauskienė, doc. dr. J. Zinkevičienė.

Aptariami bibliotekininko karjeros klausimai ir teminių bibliotekininkystės tinklaraščių naudojimo ypatumai profesinės komunikacijos kontekste. Bibliotekininko karjeros sąlygos nagrinėjamos Laimos Naujokienės straipsniuose⁴⁴⁴. Autorė laikosi nuostatos, kad nuolatinis mokymas(is) yra esminis kriterijus, lemiantis individo sėkmingą karjerą ir organizacijos išlikimą. Ji apibūdina svarbiausius karjeros projektavimo komponentus. Atlikusi Šiaulių apskrities viešųjų bibliotekų darbuotojų karjeros tyrimą, L. Naujokienė teigia, kad bibliotekose aiškiai vyrauja biurokratinis karjeros modelis. Tokie organizacijose įgyvendinti savo asmeninę karjerą yra sudėtinga. Asmeninės karjeros tikslas gali reikšti ne darbo vietos pakeitimą, o žinių ir atsakomybės išplėtimą (horizontali karjera). Bibliotekininkų pasiekimai nėra įvertinami,

⁴⁴³ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Besimokančiosios visuomenės link: komunikacijos ir informacijos specialistų tęstinio mokymo nuostatų įgyvendinimas Vilniaus universitete. *Tiltai. Priedas*, 2005, nr. 30, p. 120-126.

⁴⁴⁴ NAUJOKIENĖ, Laima. Teoriniai bibliotekininkų karjeros projektavimo aspektai mokymosi visą gyvenimą koncepcijos kontekste. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 2010, nr. 7 (7), p. 78-84; Karjeros sąlygos ir samprata Šiaulių apskrities viešosiose bibliotekose. *Tarp knygų*, 2011, nr.10, p. 4-7.

autorės tvirtinimu, ribotos karjeros galimybės lemia kompetentingų bibliotekininkų nutekėjimą ir mažina jaunų specialistų įsidarbinimo paskatas.

Lietuvoje ėmė rasti pirmieji teminiai bibliotekininkystės tinklaraščiai. Viena iš tokių interneto dienoraščių – VU Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų instituto administruojamas tinklaraštis „Rock&roll bibliotekininkas“ (pradėjo veikti 2009 m.). Profesinę komunikaciją šiame teminiame bibliotekininkystės tinklaraštyje aptaria Z. Manžuch⁴⁴⁵. Atlikusi tyrimą, ji konstatuoja, kad tinklaraščio vartotojai tik iš dalies juo naudojami profesinės komunikacijos tikslais. Daroma išvada, kad tinklaraščio vartotojai teikia pirmenybę profesinio tapatumo ir žinių bei patirties sklaidos sritims. Pasak autorės, tyrimas naudingas vertinant tinklaraščių, kaip komunikacijos priemonių, potencialą ir atskleidžiant profesinės komunikacijos tendencijas.

Intensyviai pradedamos nagrinėti bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės. V. Grigas šia tema paskelbė keletą straipsnių ir pranešimų⁴⁴⁶, apgynė disertaciją (2013)⁴⁴⁷. V. Grigo darbuose pagrindinis dėmesys skiriamas bibliotekininko edukatoriaus ugdymui studijų metu. Siekiama įvertinti, ar profesionalius bibliotekininkus rengiančių Informologijos (Klaipėdos universitetas), Bibliotekininkystės ir informacijos (Vilniaus universitetas), Bibliotekos informacijos išteklių valdymo (Šiaulių valstybinė kolegija) studijų programų ugdomi gebėjimai atitinka bibliotekininkui edukatoriui būdingą gebėjimų visumą. Studijų programos analizuojamos remiantis JAV Koledžų ir mokslinių bibliotekų asociacijos (*Association of College and Research Libraries*) parengtais „Instruktuojančių bibliotekininkų ir koordi-

⁴⁴⁵ MANŽUCH, Zinaida Profesinė komunikacija teminiame bibliotekininkystės tinklaraštyje: atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 115-138.

⁴⁴⁶ GRIGAS, Vincas. Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės: Lietuvos atvejis. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 58, p. 74-93; ГРИГАС, В. Библиотекарь-педагог в контексте изменения парадигмы высшего образования. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств* [interaktyvus], 2011, nr. (9), p. 63-66. [žiūrėta 2015 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.spbgik.ru/files/doc/izdatelstvo/arhiv/09_vestnik_2011_4.pdf; The preparedness of librarians to undertake educational activities in the context of civic literacy development [interaktyvus] In: *Information for civic literacy: IFLA 2012: satellite conference in Riga, 8–10 August, 2012*. Riga, 2012, p. 1-14 [žiūrėta 2015 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://academia.lnb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/11172/vincas-grigas-eng.pdf?sequence=3>; Sistemų teorijos taikymas kuriant bibliotekininko edukatoriaus ugdymo koncepcinį modelį, taikomą profesionalius bibliotekininkus rengiančioje studijų programoje. *Tiltai*, 2013, nr. 3, p. 165-190.

⁴⁴⁷ GRIGAS, Vincas. *Librarian-educator training model in the learning society = Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo modelis besimokančioje visuomenėje*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2013. 48 p.

natorių kvalifikacinių įgūdžių standartais“ (*The Standards for Proficiencies for Instruction Librarians and Coordinators*). Tyrimo duomenys autoriui leido padaryti išvadą, kad Informologijos, Bibliotekininkystės ir informacijos bei Bibliotekos informacinių išteklių valdymo studijų programos atitinka daugelį standartuose numatytų kriterijų, tačiau šių studijų programų atitikties standartams vidurkiai skiriasi. Labiausiai standartus atitinka VU studijų programa.

Ši tema nuodugniai išplėtotą V. Grigo disertacijoje. Disertanto tvirtinimu, dauguma mokslinių tyrimų, skirtų bibliotekininkų edukatorių ugdymo temai, yra fragmentiški, apima tik tam tikrą bibliotekininko edukatoriaus ugdymo problematikos dalį, trūksta kompleksinių tyrimų, kuriais būtų siekiama išnagrinėti visuminę bibliotekininko edukatoriaus ugdymo aukštosiose mokyklose problematiką. Be to, stokojama tyrimų, kuriuose būtų analizuojama bibliotekininkų edukatorių ugdymo sistema. Disertacijoje bibliotekininko edukatoriaus gebėjimų ugdymas suvokiamas kaip sistema, susidedanti iš tarpusavyje sąveikaujančių esinių visumos, kurioje dėl jų sąveikos atsiranda sistemos pridėtinė vertė. Bibliotekininko edukatoriaus ugdymas traktuojamas kaip keturių esinių – *studento, dėstytojo, ugdymo metodikos ir konteksto* – sąveika, kurios kryptingas valdymas sudaro galimybę įgyvendinti efektyvų bibliotekininkų edukatorių ugdymą.

V. Grigas aptaria bibliotekininkų edukatorių paklausą darbo rinkoje.⁴⁴⁸ Atlikta Lietuvos valstybinių universitetinių aukštųjų mokyklų bibliotekų darbuotojų apklausa, siekiant įvertinti bibliotekininko edukatoriaus specializacijos aktualumą mūsų šalyje. Tyrimas parodė, kad šalyje tokia studijų specializacija yra aktuali.

Nagrinėjamu laikotarpiu nuodugniai tyrinėjamos valstybinės reikšmės ir apskričių viešosios bibliotekos. 2012–2014 m. buvo įgyvendinamas projektas LiBiTOP („Lietuvos bibliotekų tinklo optimizavimas“). Projektas LiBiTOP turėjo tikslą parengti valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studiją. Įgyvendinant projektą buvo siekiama parengti strateginio planavimo

⁴⁴⁸ GRIGAS, Vincas. Bibliotekininko vaidmuo informacinio raštingumo ugdymo kontekste. *Bibliografija, 2010–2011, 2013*, p. 68–79.

priemonės, kurios padėtų bibliotekų vadovams ir jų veiklą kuruojančioms valdžios institucijoms priimti sprendimus. Į projekto vykdymą buvo įtraukti VU mokslininkai, didžiųjų Lietuvos bibliotekų vadovai ir darbuotojai, kitų Lietuvos kultūros, mokslo institucijų, visuomeninių organizacijų atstovai. Jau 2012 m. Z. Manžuch, E. Macevičiūtė ir Benas Adomavičius paskelbė studiją *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros veiksmų ir tendencijų analizė*⁴⁴⁹. Jos tikslas – nustatyti Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų tendencijas ir išorės aplinkos veiksnius, kurie turėtų poveikį tiriamų bibliotekų veiklai per artimiausius 5–10 metų. Tyrėjų atlikto darbo pagrindinis rezultatas – bibliotekų veiklai įtakos turinčių veiksmų ir tendencijų sąrašas, apimantis bendras pasaulio mastu veikiančias tendencijas, Lietuvos makroaplinkos pokyčius ir tendencijas, matomas bibliotekų mikroaplinkoje. Nustatytos 33 tendencijos, dalis jų sutampa su tarptautiniu ir Lietuvos mastu veikiančiomis makroaplinkos tendencijomis, o 18 priskirtos mikroaplinkos tendencijoms. Nepaisant orientacijos tik į vieną Lietuvos bibliotekų tinklo segmentą, tyrimo rezultatai naudingi Lietuvos viešųjų, mokslinių ir specialiųjų bibliotekų vadovams. Nemaža dalis išorės aplinkos veiksmų ir tendencijų yra bendros visoms šiems bibliotekų tipams atstovaujančioms institucijoms.

Kitais metais tų pačių autorių buvo parengta Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimo metodika⁴⁵⁰, skirta pasirengti tiriamųjų bibliotekų veiklos analizei. 2014 m. Z. Manžuch ir G. Tautkevičienė parengė *Lietuvos apskričių ir valstybinės reikšmės bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimą*⁴⁵¹, kuriuo siekta išsiaiškinti, kaip Lietuvos valstybinės

⁴⁴⁹ MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros veiksmų ir tendencijų analizė* [interaktyvus]. Vilnius, 2012. 129 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.] Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Biblioteku_veiksmiu_ir_tendenciju_analize.pdf.

⁴⁵⁰ MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimo metodika* [interaktyvus]. Vilnius, 2013. 62 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.] Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_strategiju_veiklos_rodikliu_metodika.pdf.

⁴⁵¹ MANŽUCH, Zinaida; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. *Lietuvos apskričių ir valstybinės reikšmės bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius, 2014. 693 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://drive.google.com/file/d/0B2eahNizpAafSjg2SIRBdnZBTnc/edit?pli=1>.

reikšmės ir apskričių viešosios bibliotekos įgyvendina savo funkcijas. Atlikta kelių lygių strategijų ir veiklos rodiklių analizė, nustatyta, kokias strateginės plėtros kryptis bibliotekos laiko prioritetinėmis, koks yra šių bibliotekų unikalūs sprendimų derinys, arba modelis, lemiantis bibliotekų ilgalaikę plėtrą. Tyrime remiamasi bibliotekų veiklos vertinimo principais ir metodais. Naudojamosi statistiniais duomenimis apie bibliotekų veiklą ir iš įvairių šaltinių surinktais kokybiniais duomenimis apie įvairius veiklos aspektus (pvz., projektus, bendradarbiavimo patirtį ir kt.). Tokiu būdu įvertintos bibliotekų stipriosios ir silpnosios pusės.

Tais pačiais metais Z. Manžuch, E. Macevičiūtės ir B. Adomavičiaus parengta *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studija*⁴⁵² – daugiau kaip dvejus metus vykdytų tyrimų rezultatas. Galimybių studija paremta visų projekto LiBiTOP mokslinių tyrimų rezultatais. Joje pateikiamos rekomendacijos dėl valstybinės reikšmės ir apskričių bibliotekų vaidmenų visoje Lietuvos bibliotekų sistemoje, steigėjams ir ministerijoms suformuluoti pasiūlymai dėl kiekvienos bibliotekos valdymo sprendimų per artimiausią dešimtmetį. Studijoje pateikiamos ir bendrosios bibliotekų valdymo rekomendacijos, kurios gali būti naudingos kuruojant ir koordinuojant visos Lietuvos bibliotekų sistemos plėtrą. Ypač akcentuojamas siūlymas sukurti nacionalinę bibliotekų strategiją. Atlikta analizė parodė, kad sėkmingiausiai bibliotekos funkcionuoja, kai valstybė jas įtraukia į savo tikslų įgyvendinimo procesus ir programas. Tačiau Lietuvos strateginiuose dokumentuose bibliotekos matomos menkai, bibliotekų strategija nesukurta, steigėjai nesuvokia bibliotekų potencialo ir nekelia joms jokių strateginių tikslų, t. y. bibliotekos neturi jokių veiklos gairių, kuriomis galėtų vadovautis.

Nagrinėjama ir jungtinės bibliotekos tema. J. Pupelienės ir Simonos Baliutavičiūtės straipsnyje⁴⁵³ mėginama atskleisti jungtinių bibliotekų, kaip

⁴⁵² MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2014. 114 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_biblioteku_pletros_galimybiu_studijaLT.pdf.

⁴⁵³ PUPELIENĖ, Janina; BALIUTAVIČIŪTĖ, Simona. Jungtinė biblioteka – dar vienas bibliotekų bendradarbiavimo modelis, naujas bibliotekų tipas ar būsima bibliotekų veiklos forma. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 139-154.

perspektyvios bibliotekų bendradarbiavimo formos, galimybės. Daroma prielaida, kad situacija Lietuvoje yra palanki įvairesniems bibliotekų junginiams atsirasti. Yra kaimo mokyklų ir savivaldybių viešųjų bibliotekų kaimo filialų jungimo pavyzdžių, tačiau pačių bibliotekininkystės specialistų jie kol kas vertinami kritiškai. Autorės pažymi, kad jungtinės bibliotekos dar nėra tapusios Lietuvos bibliotekinės bendruomenės diskusijų objektu. Jos teigia, kad vartotojai į tokius junginius žvelgia entuziastingiau nei bibliotekininkai. Straipsnio autorių nuomone, kad būtų galima objektyviai įvertinti tokių projektų pranašumus ir trūkumus, turėtų būti atlikti detalesni bibliotekų jungimosi atvejų tyrimai.

3. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai

3.1. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai LMAB ir VUB

Paskelbti reikšmingi kultūros paveldo spaudinių katalogai. 2007 m. išleistas XVI–XVII amžių lituanikos LMAB katalogas⁴⁵⁴. Publikuojamą lituanikos katalogą sudaro 962 įrašai. Įžanginiame straipsnyje D. Narbutienė apžvelgia lituaninių knygų fondą, aptaria katalogo struktūrą⁴⁵⁵. Autorė atskleidžia, kad senoji lituanika yra labai įvairi tiek autorių (parengėjų) sudėtimi, tiek temine-tipologine charakteristika. Svarbiausią lituaninės literatūros klodą sudaro LDK autorių, rašiusių ne lietuviškai, o lenkiškai, lotyniškai ir rusėniškai, knygos. D. Narbutienė nustatė, kad kataloge užfiksuotų knygų išleidimo geografija aprėpia apie 60 vietovių įvairiuose Europos kraštuose, pirmiausia Vidurio bei Rytų dalyje. Daugiausia tokių knygų išleista LDK sostinėje Vilniuje, šiek tiek mažiau – Lenkijos, Prūsijos, Vokietijos miestuose ir kt.

2008 m. išėjo VUB aldų katalogas⁴⁵⁶. VUB aldų rinkinys nėra gausus (katalogą sudaro 38 knygos). Įžanginiame Eugenijos Ulčिनaitės straipsnyje pabrėžiama, kad Aldų leidykla svariai prisidėjo prie Antikos literatūrinio

⁴⁵⁴ XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas. Sudarė D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. [I-XXVII], 502 p.

⁴⁵⁵ NARBUTIENĖ, Daiva. Senoji Lietuvos MA bibliotekos lituanika. In: *Ibidem*, p. VII–XVI.

⁴⁵⁶ *Vilniaus universiteto bibliotekos aldai*: katalogas. Sudarė P. Račius. Vilnius: E. Kasparavičiaus leidykla, 2008. 126 p.

paveldo recepcijos, humanizmo idėjų sklaidos Europoje ir Lietuvoje⁴⁵⁷. Autorė apibūdina leidyklos istoriją, aldų tematiką. Konstatuojama, kad didžiąją dalį aldų kolekcijos sudaro Antikos autoriai: Cezaris, Ciceronas, Livijus, Vergilijus, Horacijus, Ovidijus ir kt.

Sapiegų bibliotekos tyrimų išdava buvo 2010 m. išleistas katalogas *Bibliotheca Sapiehana*⁴⁵⁸. Tuo metu VU bibliotekoje buvo 249 pavadinimų 306 vienetai Sapiegoms priklausiusių knygų. A. Braziūnienė įžanginiame straipsnyje *Bibliotheca Sapiehana – europinės LDK kultūros veidrodis*⁴⁵⁹ apibūdina Sapiegų bibliotekos kūrimo istoriją, aptaria jos teminę sudėtį⁴⁶⁰. Autorės teigimu, knygos, kurias buvo įsigiję ir kuriomis naudojosi Sapiegos, atspindi Lietuvos Renesanso ir Baroko epochos aukštuomenės bibliotekų vaizdą, rodo Europos leidyklų produkcijos sklaidą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Pasak autorės, *Bibliotheca Sapiehana* katalogas, pristatantis dešimtadalį LDK politikos ir kultūros elitui atstovaujančių Sapiegų bibliotekos, leidžia pažvelgti į ją kaip į tam tikrą aristokratinės kultūros raiškos atvejį, akivaizdžiai rodantį bendrųjų Europos tradicijų perimamumą ir gyvybingumą XVI–XVII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Filologės Aušros Rinkūnaitės straipsnyje⁴⁶¹ detaliai apžvelgiama knygų tematika siekiant išaiškinti, kokių autorių kūriniai buvo skaitomi LDK, kuo jie svarbūs ir reikšmingi to meto Lietuvos, Europos mokslui ir kultūrai. Konstatuojama, kad Sapiegų giminės bibliotekoje būta įvairių mokslo sričių knygų, parašytų prancūzų, vokiečių, anglų, italų, ispanų, olandų, lenkų, graikų ir lotynų kalbomis. Literatūra lotynų kalba užima pirmą vietą. Autorė pažymi, kad klasikinių kalbų ir antikinės literatūros studijavimas sudarė to meto Europoje vyravusios humanitarinio mokymo sistemos pagrindą, todėl greta kalbų vadovėlių Sapiegos savo bibliotekoje turėjo įvairių Antikos autorių veikalų. Sapiegos taip pat domėjosi Viduramžių, Renesanso ir Baroko literatūra.

⁴⁵⁷ ULČINAITĖ, Eugenija. Aldai – renesansinio humanizmo sklaida. In: *Ibidem*, p. 11–20.

⁴⁵⁸ *Bibliotheca Sapiehana. Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*: katalogas. Sudarė A. Rinkūnaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010. [XLV], 649 p.

⁴⁵⁹ BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliotheca Sapiehana – europinės LDK kultūros veidrodis*. In: *Bibliotheca Sapiehana. Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*: katalogas. Sudarė A. Rinkūnaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. VII–XXIV.

⁴⁶⁰ Tai jos antra publikacija apie šį rinkinį. Apie pirmą žr. 1 dalies 4.1 poskyrį.

⁴⁶¹ RINKŪNAITĖ, Aušra. Ką skaitė Bibliotheca Sapiehana savininkai? *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2010, 2010, p. 72–89.

Pažymėtina, kad greta populiarių to meto užsienio rašytojų veikalų Sapiegos skaitė ir LDK autorių kūrybą, pavyzdžiui, herojinę Jono Radvano poemą *Radviliadą*.

Tais pačiais metais išleistas veikalas *Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832. Dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga*⁴⁶². Leidinio pagrindinę dalį sudaro šaltinio *Księga darów uczynionych do biblioteki akademickiej wileńskiej* perrašas⁴⁶³ ir jo vertimas į lietuvių kalbą. Knygoje publikuojama A. Pacevičiaus studija *Mecenatystės slėpiniai*⁴⁶⁴. Autoriaus požiūriu, knyga parodo, kokia buvo mecenatystė ir jos raiška XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje. Kilmės, sudėties, likimo ir kitais aspektais A. Pacevičius nagrinėja dovanų tipologiją ir vertės sampratą XIX a. visuomenėje, aptaria dovanotus rinkinius ir dovanojimo procedūras, dovanotojų motyvaciją, plačiau pristato Jokimo Liutaurio ir Adomo Chreptavičių, Jozefo Franko, Vincento Herberskio, Karolio Liubeckio, Jano Potockio, Jono Sniadeckio, Juozapo Tvardovskio, Kazimiero Kontrimo ir kt., taip pat Laisvųjų mūrininkų (masonų) rinkinių perdavimo Vilniaus universiteto bibliotekai atvejus. Pasak A. Pacevičiaus, *Dovanų knyga* ir mecenatystės reiškinio analizė atskleidė „platų socialinės knygos istorijos ir kultūros antropologijos tyrimų lauką, kurio lituanistiniai horizontai yra beribiai, o šaltiniai – neišsenkantys“⁴⁶⁵.

2013 m. pasirodė VUB kirilikos 1525–1839 m. leidinių katalogas⁴⁶⁶, supažindinantis su senoviniu slavų kirilikos šriftu spausdintomis knygomis (katalogą sudaro 264 leidiniai (371 egz.). Įžanginiame straipsnyje Rimvydas Petrauskas ir A. Pacevičius⁴⁶⁷ nagrinėja Lietuvos kirilikos knygos kultūros istoriją, aptaria kirilikos knygos repertuarą. Autoriai atkreipia dėmesį, kad kataloge akivaizdžiai vyrauja liturginės, religinės knygos. Kirilikos knygos buvo skirtos ne tik stačiatikiams ir unitams, bet ir sentikiams ir netgi katali-

⁴⁶² *Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832: dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: UAB DABA expo, 2010. 319 p.

⁴⁶³ Dokumento originalas yra saugomas Lietuvos valstybės istorijos archyve. Jame buvo užrašomi duomenys apie dovanotojus ir jų dovanas. Iš viso yra 599 įrašai.

⁴⁶⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. Mecenatystės slėpiniai. In: *Ibidem*, p. 160-241.

⁴⁶⁵ PACEVIČIUS, Arvydas. Mecenatystės slėpiniai. In: *Ibidem*, p. 220.

⁴⁶⁶ *Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525–1839: katalogas*. Sudarė I. Kažuro. Vilnius: VU leidykla, 2013. 471 p.

⁴⁶⁷ PACEVIČIUS, Arvydas; PETRAUSKAS, Rimvydas. Kirilikos leidiniai senojoje Lietuvoje. In: *Ibidem*, p. 5-17.

kams – Mamoničių spaustuvėje 1585 m. buvo išspausdintas Petro Kanizijaus *Katekizmas* rusėnų kalba. Autoriai nustatė, kad gausiausi kirilikos knygų rinkiniai buvo sutelkti stačiatikių, o nuo XVII a. – unitų (baziljonų) vienuolynuose Vilniuje, Supraslėje, Žirovičiuose, netgi Žemaitijoje, Padubysyje. Jie kaupti ir privačiose bibliotekose. Leidinyje taip pat pateikiamas Inos Kažuro straipsnis⁴⁶⁸, kuriame apžvelgiama VU kirilikos kolekcijos istorija, katalogo sudarymo principai ir metodika.

A. Pacevičius tyrinėja unikalų VUB Rankraščių skyriaus dokumentą – Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštį, parašytą vieno iš bibliotekos darbuotojų (1910 m. lapkričio 1 d. – 1911 m. vasario 2 d.)⁴⁶⁹. Autorius pažymi, kad bibliotekos fondų kalbinė sudėtis traukė į jos skaityklą skaitančiuosius nelietuviškai, o biblioteka buvo carinės ideologijos įtvirtinimo, Vilniaus visuomenės rusifikavimo institucija. A. Pacevičius atskleidžia, kad skaitytojų elgseną apibūdinančios pastabos leidžia susidaryti gana išsamų to meto carinės administracijos požiūrį į skaitančiąją Vilniaus publiką. Dienoraščio autoriaus prorusiškos nuostatos lėmė skaitytojų skirstymą į „gerus“ ir „blogus“ skaitytojus „geroje bibliotekoje“. 2014 m. išėjo knyga *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis 1910–1911*⁴⁷⁰. Leidinyje, be paties *Dienoraščio* rusų kalba, jo vertimo į lietuvių, dalies teksto – ir į anglų kalbas, pateikiamas A. Pacevičiaus įžanginis straipsnis⁴⁷¹. Jame plėtojama jau nagrinėta „blogų“ skaitytojų „geroje bibliotekoje“ problematika, atskleidžiamas viešosios bibliotekos, kaip stačiatikybės ir rusų kultūros pagrindinės skleidėjos, propagandinis vaidmuo vadinamajame Šiaurės Vakarų krašte. Straipsnyje išaiškinta dienoraščio autorystė. Nustatyta, kad *Dienoraštį* rašė Vilniaus viešosios bibliotekos komisijos narys, stačiatikių dvasininkas Vasilijus Demidovskis.

⁴⁶⁸ KAŽURO, Ina. Senoji kirilika Vilniaus universiteto bibliotekoje: istorija ir atradimai. In: *Ibidem*, p. 49–64.

⁴⁶⁹ PACEVIČIUS, Arvydas. Blogi vienos geros bibliotekos skaitytojai Vilniuje prieš 100 metų: subjektyvioji Vilniaus viešosios bibliotekos Dienoraščio versija. *Bibliografija, 2010–2011*, 2012, p. 80–83; Bad readers of a good library over 100 years ago in Vilnius: Vilnius Public Library Diary in the context of Public Library movement in Lithuania. In: *Good book, good library, good reading: studies in the history of the book, libraries and reading from the network HIBOLIRE and its friends*. Tampere: Tampere University Press and Auteurs, 2013, p. 293–294.

⁴⁷⁰ *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911 = Дневник Виленской публичной библиотеки, 1910–1911*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2014. 178 p.

⁴⁷¹ PACEVIČIUS, Arvydas. Vilniaus viešoji biblioteka ir jos metraštininkas Vasilijus Demidovskis. In: *Ibidem*, p. 13–43.

Bendro pobūdžio publikacijų apie retus leidinius ir rankraščius nėra daug – keli A. Braziūnienės, I. Liepaitės ir N. Šulgienės straipsniai. A. Braziūnienės analizuoja „knygų kolekcijos“ termino vartojimo teorinius aspektus ir Lietuvos nacionalinėje, valstybinės reikšmės ir apskričių bibliotekose sukauptas knygų kolekcijas⁴⁷². Autorės nuomone, knygų kolekcija „in corpore“ įprasta vadinti istoriškai susiformavusį, nedalomą, istorinės, mokslinės ir kultūrinės vertės knygų rinkinį. Ištyrus jų pateiktą bibliotekų interneto svetainėse paaiškėjo, kad jose knygų kolekcijos „in corpore“ specialiai neatspindimos, tad vartotojui rasti informacijos apie jas gana keblu. Iš viso šiose bibliotekose yra 144 šios kolekcijos knygos. Vyraujanti grupė – asmeninės bibliotekos (137), institucinių bibliotekų yra septynios. Autorės tvirtinimu, knygų kolekcijos „in corpore“ dėl savo išskirtinumo tampa knygų paminklais, toks jų statusas įpareigoja saugotojus elgtis su jomis kaip su ypatingos vertės dokumentų komplektais.

V. Biržiškos rankraščių likimas aptariamas I. Liepaitės ir N. Šulgienės straipsnyje⁴⁷³. Remdamosi archyviniais ir publikuotais šaltiniais, autorės siekia atskleisti profesoriaus rankraščių likimą iki jam 1944 m. vasarą pasitraukiant į Vakarus ir vėlesniu laikotarpiu. Prieita prie išvadų, kad V. Biržiška dalį savo rankraščių išsivežė. Tarp jų tikrai buvęs „Aleksandryno“ rankraštis, nors, paties V. Biržiškos žodžiais tariant, ne visas. Dalį rankraščių V. Biržiška prieš išvykdamas iš Lietuvos patikėjo saugoti Vieکشniuose tėvų namuose gyvenusiai savo buvusiai auklei ir kitiems artimiems bičiuliams. Autorės išsiaiškino, kad auklės rankose atsidūrusiems rankraščiams likimas buvo negailestingas – juos prieš savo mirtį sudegino pati auklė. Autorės taip pat nustatė, kad dalimi savo rankraščių V. Biržiška pasirūpino dar 1941 m., jų pagrindu vėliau tuometinėje LMA bibliotekoje pradėtas formuoti atskiras fondas. Į kitas bibliotekas profesoriaus rankraštinius palikimas pateko per Juozą Rimantą ir Kostą Korsaką.

Reti leidiniai LMAB apžvelgiami daugelyje straipsnių. Aptariamos Konstantino Jablonskio knygų rinkinio retenybės bei unikumo sąvoka ir

⁴⁷² BRAZIŪNIENĖ, Alma. Knygų kolekcijos *in corpore* Lietuvos bibliotekose. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 227-253.

⁴⁷³ LIEPAITĖ, Inga; ŠULGIENĖ, Nijolė. Vaclovo Biržiškos *Aleksandryno* ir kitų rankraščių likimas pasibaigus Antrajam pasauliniam karui. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 80-94.

unikumų paplitimas, taip pat XVI a. Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygos, tyrinėjamos Oginskiams, Radviloms priklausiusios knygos, apibūdinama 1794 metų Kosciuškos sukilimo spausdintų dokumentų kolekcija. Sulaukė dėmesio pirmieji periodinės spaudos leidiniai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Vilniaus teatro afišos. Apžvelgiama ir Retų spaudinių skyriaus veikla.

Konstantino Jablonskio knygų rinkinio retenybes LMAB aptaria D. Narbutienė⁴⁷⁴. Jos straipsnyje *Konstantino Jablonskio asmeninės bibliotekos raritetai*⁴⁷⁵ (lot. k. *raritas* – retenybė) konstatuojama, kad tai buvo mokslininko-bibliofilo biblioteka. Joje sukauptos istorijos, teisės, politikos, ekonomikos, kalbotyros, gamtos mokslų knygos ir periodiniai leidiniai⁴⁷⁶. Pristatomos retenybės, pvz., 1820 m. bazilijonų spaustuovės maldaknygė *Altorius duchaunas*, ypač retas Liudviko Rhesos parengto dainų rinkinio *Dainos, oder Litthauische Volkslieder gesammelt* 2-asis leidimas. Straipsnyje bibliotekos retenybės analizuojamos trimis aspektais: 1) bibliografinės retenybės ir unikumai; 2) knygos su įvairių autorių ar žinomų žmonių autografais; 3) knygos su buvusių savininkų proveniencijomis. Kitame straipsnyje⁴⁷⁷ D. Narbutienė aptaria unikalius leidinius tų skyriaus fondų, kurie yra geriausiai ištirti ir įtraukti į bibliografijos rodykles – suvestinius įvairių spaudos paminklų katalogus. Straipsnyje apibūdinama unikumo sąvoka. Autorės požiūriu, unikumas (lot. k. *unicum* – vienintelis) suvokiamas trejopai: 1) vienintelis išlikęs spaudinio egzempliorius; 2) vienu egzemplioriumi spausdinta arba parašyta knyga; 3) ypatingais savitumais (spausdinto teksto skirtumais, žymaus autoriaus arba skaitytojo įrašais, ranka pieštomis iliustracijomis, meniniu įrišimu, nuosavybės ženklais ir kt.) pasižymintis knygos egzempliorius. D. Narbutienė atskleidžia, kad LMA bibliotekos unikumai yra įvairios paskirties dokumentai įvairiomis kalbomis, išėję Lietuvoje ar už jos ribų ir funkcionavę mūsų valstybės ar kaimyninių šalių visuomenėje. Vienintelių egzempliorių paiešką, teigia autorė, vertėtų tęsti,

⁴⁷⁴ LMAB 1964 m. gavo akademiko Konstantino Jablonskio knygų rinkinį.

⁴⁷⁵ NARBUTIENĖ, Daiva. Konstantino Jablonskio asmeninės bibliotekos raritetai. In: *Konstantinas Jablonskis ir istorija*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2005, p. 55-64.

⁴⁷⁶ Memorialiniame K. Jablonskio fonde yra per 9000 egzempliorių spaudinių.

⁴⁷⁷ NARBUTIENĖ, Daiva. Retų spaudinių skyriaus unikumai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005-2006, 2009*, p. 89-99.

pasitelkiant kitus Europoje paskelbtus senųjų spaudos paminklų – knygų, žemėlapių, atlasų ir t. t. – katalogus.

D. Narbutienė tęsia didikų bibliotekų tyrimus, nagrinėja LMA Vrublevskių bibliotekos (LMAVB)⁴⁷⁸ oginskianą⁴⁷⁹. Ji pabrėžia, kad Oginskiai skatino knygų spausdinimą, patys buvo knygų autoriai, jiems buvo dedikuojami leidiniai, be to, savo valdose jie turėjo gausius knygų rinkinius. Visi šie Oginskių kultūrinės veiklos pėdsakai daugiau ar mažiau randami ir LMAVB knygų lentynose. Autorės teigimu, saugomos knygos liudija įvairiapusę Oginskių giminės mokslinę, kultūrinę ir politinę veiklą. D. Narbutienė taip pat apibūdina Radviloms priklausiusias senas knygas⁴⁸⁰. Autorė teigia, kad kol kas yra žinomos trys knygos su Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos ekslibrisais ir viena knyga, priklausiusi kitai Radvilų giminės šakai – Biržų-Dubingių. Apibūdinami knygų ženklai, atskleidžiami galimi leidinių patekimo į biblioteką keliai, aptariami asmenys, kuriems priklausė minėti spaudiniai su Radvilų proveniencija.

2011 metais D. Narbutienė apžvelgė LMAVB Retų spaudinių skyriaus veiklą⁴⁸¹. Autorė atkreipia dėmesį, kad skyrius turi senas fondų komplektavimo tradicijas, susijusias su 1912 m. pradėjusia veikti Vilniaus advokato, bibliofilo Tado Vrublevskio įkurta biblioteka ir jos formavimo raida. Straipsnyje siekiama apibūdinti Retų spaudinių skyriaus komplektavimo turinį ir čia saugomų dokumentų atrankos specifiką.

Saugomas XVI a. Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygas apibūdina Violeta Radvilienė⁴⁸². Jos straipsnyje pateiktas išsamus istorinis įvadas apie biblioteką. Autorė atkreipia dėmesį, kad seniausiai įkurta (1557 m.) Lietuvos biblioteka (18 564 tomai sutvarkytų knygų, kelio-

⁴⁷⁸ LMAB 2009 metais rugsėjo mėn. pervadinta į Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteką (LMAVB).

⁴⁷⁹ NARBUTIENĖ, Daiva. Oginskiai ir knyga: iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondų. In: *Kunigaikščiai Oginskiai Lietuvos istorijoje: kultūrinės veiklos pėdsakais*: mokslinių straipsnių rinkinys. Sudarė R. Šmigelskytė-Stukienė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010, p. 77-90.

⁴⁸⁰ NARBUTIENĖ, DAIVA. Książki ze znakami własnościowymi Radziwiłłów w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, 2011, t. 41, p. 81-88.

⁴⁸¹ NARBUTIENĖ, DAIVA. Retų spaudinių komplektavimas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje: problemos, tradicijos, perspektyvos. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 112-123.

⁴⁸² RADVILIENĖ, Violeta. Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos XVI a. knygos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus fonduose. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*, 2011, p. 27-37.

lika tūkstančių rankraščių ir laiškų, kitų vertybių) prasidėjus karui, kaip spėjama, buvo išslapstyta įvairiose vietose. Karo pabaigoje spaudoje pasirodęs pranešimas, kad vokiečiai besitraukdami sudegino Sinodo biblioteką, nėra paneigtas, tačiau autorė tuo abejoja. Dalis Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygų, anot V. Radvilienės, „tyliai“ pateko į dabartinius Vrublevskių bibliotekos rūmus, ir, jų specialiai neišskiriant, buvo sutvarkytos chronologine tvarka pagal amžius kartu su kitomis knygomis. Autorė informuoja, kad 2007–2009 m. buvo *de visu* peržiūrėtos visos XVI a. Vakarų ir lituanikos fonduose esančios knygos ir pagal antspaudus, lipdes ir įrašus nustatyta, kurios iš jų priklausė Vilniaus evangelikų reformatų sinodo ir Slucko gimnazijos bei bažnyčios bibliotekoms. Sudarytas abėcėlinis saugomų veikalų sąrašas (518 įrašų).

Vienintelę Lietuvoje 1794 metų Kosciuškos sukilimo dokumentų kolekciją apžvelgia Marija Ivanovič⁴⁸³. Kolekcijos pavadinimas – *Dokumenty powstania 1794 r. w Polsce i Litwie: 92 dokumenty T. Kosciuszki (1794 m. sukilimo Lenkijoje ir Lietuvoje dokumentai: T. Kosciuškos 92 dokumentai)*. Šios kolekcijos spaudiniai išleisti ir Lenkijoje, ir Lietuvoje. Iš jų 34 dokumentai išspausdinti Lietuvoje. Autorės teigimu, spaudiniai padėtų išsamiau ištirti 1794 m. Tado Kosciuškos sukilimo istoriją Lietuvoje, taip pat ir Lenkijoje. Aidos Grybienės straipsnyje apžvelgiami LMAVB saugomų pirmųjų LDK laikraščių komplektai⁴⁸⁴. Autorė aptaria jų kiekį, fizinę būklę, juose esančius knygos ženklus. Daroma išvada, kad XVIII a. LDK periodinė spauda nevaidino svarbiausio vaidmens perduodant informaciją, tačiau tai buvo reikšmingas krašto ir užsienio naujienų šaltinis. Autorė teigia, kad žinios laikraščiuose buvo spausdinamos labai pavėluotai. Spaudos raidą riboja prasta krašto kelių būklė, nereguliari pašto veikla. Justina Kučinskaitė analizuoja Vilniaus teatro afišas⁴⁸⁵, aptaria jų patekimo į biblioteką aplinkybes ir reikšmę tiriant Vilniaus teatro istoriją. Afišų išorinių bruožų analizė

⁴⁸³ IVANOVIČ, Marija. 1795 metų Tado Kosciuškos sukilimo spaudiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*, 2011, p. 71–77.

⁴⁸⁴ GRYBIENĖ, Aida. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVIII a. periodiniai leidiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009/2010*, 2013, p. 42–49.

⁴⁸⁵ KUČINSKAITĖ, Justina. Vilniaus teatro afišos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rinkiniuose. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009/2010*, 2013, p. 50–64.

per istorinio konteksto prizmę papildoma įdomiais faktais apie spektaklių pastatymus. Anot autorės, afišos padeda rekonstruoti teatro repertuarą, aktorių sudėtį, teikia informacijos apie carinę Rusijos imperijos politiką, poligrafijos raidą Lietuvoje, kultūrinės tendencijas ir ryšius.

VUB tyrinėjamos asmenų dovanotų knygų kolekcijos, Šventojo Rašto leidiniai, knygos su Vazų dinastijos superekslibrisais, Juozapo Kovalevskio dokumentinis palikimas, senieji muzikiniai leidiniai.

Kunigo, žurnalisto, vertėjo, išėivijos veikėjo Vinco Mincevičiaus (1915–1992) sukaupta senųjų knygų, istorinių žemėlapių bei graviūrų kolekcija, dovanota VU bibliotekai, apibūdinama Virginijos Galvanauskaitės straipsnyje⁴⁸⁶. Autorė atskleidžia, kad didžiąją knygų dalį sudaro XIX–XX a. knygos. Daugiausia tai istoriniai, religinio pobūdžio, su kartografija susiję leidiniai. Vertingiausią V. Mincevičiaus kolekcijos dalį sudaro XVI–XIX a. pasaulio, Europos, atskirų regionų žemėlapiai ir miestų planai. Dominuoja Lenkijos karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpio žemėlapiai.

XVI a. Šventojo Rašto leidiniai nagrinėjami Evaldo Grigonio straipsnyje⁴⁸⁷. Autorius pateikia statistinę informaciją apie šių spaudinių kalbą, leidimo vietą, nuosavybės ženklus. Atkreipiamas dėmesys į nemažos dalies Šventojo Rašto leidinių (jų leidėjų ir komentatorių) sąsajas su protestantizmu. E. Grigonis nustatė, kad daugiausia Biblijos leidinių atkeliavo iš stambiausio (iki XVI a. vid.) Prancūzijos knygų leidybos centro – Liono (14,5 proc. viso turimo XVI a. Biblijos leidinių skaičiaus), nemaža dalis iš svarbiausio XVI a. Nyderlandų spaudos centro – Antverpeno (13,7 proc.) ir analogiško centro Lenkijoje – Krokuvos (12,9 proc.). Jis teigia, kad beveik pusė VUB turimų XVI a. Biblijų (apie 46 proc.) pagal įvairius draudžiamųjų knygų sąrašus (*Indices librorum prohibitorum*) yra daugiau ar mažiau susijusios su protestantizmu ir todėl draudžiamos katalikams, tačiau didžioji dauguma visų šių Biblijų skaitytojų buvo būtent katalikų dvasininkai.

⁴⁸⁶ GALVANAUSKAITĖ, Virginija. Vinco Mincevičiaus senosios kartografijos ir knygų kolekcija. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2004, 2005, p. 179–185.

⁴⁸⁷ GRIGONIS, Evaldas. Šventojo Rašto leidiniai Vilniaus universiteto bibliotekos XVI amžiaus knygų fonde. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 149–166.

Žymaus orientalistu Juozapo Kovalevskio (1801–1878) dokumentinis palikimas aptariamas Lilijos Karžalienės ir N. Šulgienės straipsnyje⁴⁸⁸. Autorės pažymi, kad tai vertingas mongolų, buriatų ir kitų Vidurinės Azijos tautų istorijos, kultūros, kalbos ir literatūros tyrinėjimų šaltinis. Jos remiasi Vilniaus universiteto bibliotekoje esančiomis asmeninės bibliotekos knygomis ir Rankraščių skyriuje saugomu asmens fondu. Konstatuojama, kad J. Kovalevskio kolekcijoje yra keliolika XIX a. rankraštinųjų knygų, parašytų vertikaliuoju mongolų raštu. Tyrimo metu patikslinta spaudoje skelbta informacija apie Vilniaus universitetui perduotas J. Kovalevskio asmeninės bibliotekos knygų skaičių – vietoj žinotų 444 pavadinimų identifikuoti 1250 J. Kovalevskiui priklausiusių leidinių.

Retų spaudinių skyriuje saugomi XVI–XIX amžiaus pradžios muzikiniai leidiniai (antifonalai, gradualai, mišiolai, vadovėliai) nagrinėjami A. Rinkūnaitės straipsnyje⁴⁸⁹. Remiantis išlikusiais XVIII amžiaus rankraščiniais Vilniaus jėzuitų kolegijos bibliotekos katalogais ir 1710–1723 metų dienoraščiu, apžvelgiama jėzuitų veikla ir jų indėlis į muziką, aptariami bažnytinės ir pasaulietinės muzikos leidiniai, VU profesoriaus Johanno Davido Hollando muzikinis palikimas, tiriami muzikinių leidinių provenienciniai ženklai ir marginalijos. Autorė mėgina atskleisti šių knygų atsiradimo bibliotekoje istoriją.

Plėtojami rankraštinųjų dokumentų tyrimai LMAB. Tyrėjai atlieka Supraslės vienuolyno bibliotekos rankraštinųjų knygų rekonstrukciją, analizuoja iškilųjų asmenų dokumentus, supažindina su Rankraščių skyriaus fondų istorija. Nagrinėjama archyvinė medžiaga apie Bernardinų kapines, senieji atminties institucijų katalogai ir bažnyčių metrikų knygos, dokumentai apie XX a. pirmosios pusės Vilniaus draugijas, jų veikėjus ir kt.

LMAB saugoma pagrindinė stačiatikių (1614–1839 m. – unitų) Supraslės vienuolyno bibliotekos rankraščių dalis. Lietuvos senosios literatūros tyrinėtojai Nadiežda Morozova ir Sergejus Temčinas paskelbė publikaciją apie Supraslės vienuolyno bibliotekos seniausios dalies (1500–1532) rekonstruk-

⁴⁸⁸ KARŽELIENĖ, Lilija; ŠULGIENĖ, Nijolė. Orientalisto Juozapo Kovalevskio dokumentinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekoje: rekonstrukcijos bandymas. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 47–60.

⁴⁸⁹ RINKŪNAITĖ, Aušra. XVI–XIX a. pradžios muzikiniai leidiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 138–151.

ciją⁴⁹⁰. Jiems pavyko identifikuoti 34 kodeksus, saugotus vienuolyne iki 1532 m., t. y. apie ketvirtadalį tuometės vienuolyno bibliotekos. Supraslės vienuolyno bibliotekos tyrimus tęsė S. Temčinas. Jis atliko vienuolyno bibliotekos antro pagal senumą rankraščių rinkinio (1532–1557) rekonstrukciją⁴⁹¹. Iš 80-ies tais laikais vienuolyne turėtų knygų jis identifikavo 27 kodeksus, t. y. apie trečdalį visų rankraščių. Autorius nustatė, kad dauguma identifikuotų rankraščių (25 egzemplioriai) saugomi Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fonduose. Pavienės knygos priklauso užsienio saugykloms: Rusijos valstybinei bibliotekai Maskvoje (vienas rankraštis) ir Rusijos mokslų akademijos Rusijos istorijos instituto Sankt-Peterburgo filialui (vienas rankraštis).

R. Cicėnienės pranešime *Bibliofilo Jurgio Elisono korespondencija*⁴⁹², pristatytame Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos 2005 metų balandį organizuotoje konferencijoje „Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje“, aptarti J. Elisono laišakai, kuriuos autorė aptiko peržiūrėdama Konstantino Jablonskio fondą. Išaiškėjo, kad J. Elisonas (pedagogas, kraštotyrininkas, zoologas, 1889–1946) susirašinėjo su K. Jablonskiu, V. Biržiška, kitais asmenimis. Išliko ir dalykinė korespondencija su Antano Smetonos Lituaniistikos institutu. R. Cicėnienės dėka sužinome, kad jis vienas pirmųjų atsiliepė į V. Biržiškos kvietimą paremti Lietuvos universitetą knygomis, įvairiais spaudiniais, rankraščiais, archyvine medžiaga ir kitais kultūros turtais. Nemaža buvo ir paties J. Elisono asmeninė biblioteka (per 6000 tomų).

Rankraščių skyriuje saugomi Vlado Drėmos (1910–1995) rankraščiai. R. Cicėnienė straipsnyje *Vladas Drėma ir jo rankraštinės knygos tyrimai*⁴⁹³

⁴⁹⁰ МОРОЗОВА, Н. А.; ТЕМЧИН, С. Ю. Древнейшие рукописи Супрасльского Благовещенского монастыря (1500–1532 гг.). In.: *Z dziejów monasteru supraskiego: materiały międzynarodowej konferencji naukowej „Supraski monaster Zwiastowania Przenajświętszej Bogarodzicy i jego historyczna rola w rozwoju społeczności lokalnej i dziejach państwa”*, Supraśl–Białystok, 10–11 czerwca 2005 r. Białystok: Fundacja Oikonomos, 2005, p. 117–140.

⁴⁹¹ ТЕМЧИН, Сергей. Рукописи кимбаровского собрания супрасльского благовещенского монастыря (1532–1557 гг.). *Кныготыра*. 2010, т. 54, p. 173–185.

⁴⁹² CICĖNIENĖ, Rima. Bibliofilo Jurgio Elisono korespondencija. In: *Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje = Manuscript Heritage in Lithuanian Culture and Historical Memory*: konferencijos medžiaga, Panevėžys, 2005 04 20. Sudarė G. Astrauskienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2006, p. 100–108.

⁴⁹³ ЦИЦЕНЕНЕ, Рима. Владас Дрема и его исследования в области рукописной книги. In: *Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования*: материалы международной научной конференции (Минск, 25–27 ноября 2008 г.). Минск: Наука, 2008, p. 352–358.

pateikė įdomių faktų apie jo kūrybinę veiklą. Asmeniniame V. Drėmos fonde šia tema saugomi du archyviniai dokumentai ir vienas „Sugalvotos studijos pradžios fragmentas“. Tai išrašai, piešiniai, fotografijos ir vienetiniai tekstai. Autorė siekia išsiaiškinti, ką naujo atrado menotyrininkas, tyrinėdamas rankraštinės LDK knygos istoriją. Remiantis išlikusiais rankraščiais mėginama nustatyti kriterijus, kuriais jis vadovavosi, rinkdamas medžiagą apie rankraštines knygas.

2009–2010 metais pasirodė straipsnių apie Rankraščių skyriaus komplektavimo šaltinius ir jo istoriją. Rasa Sperskienė⁴⁹⁴ apžvelgia Pirmojo pasaulinio karo metais Rusijoje sudarytų ir į Lietuvą parvežtų archyvų kelią, jų patekimą į LMA bibliotekos Rankraščių skyrių. Jos straipsnyje pažymima, kad iš Rusijos grįžtančios organizuotos lietuvių grupės, organizacijos, švietimo įstaigos galėjo lengviau pervežti dokumentus nei grįžtantys pavieniui lietuviai. Į Lietuvą buvo gražinta žymi dalis lietuvių organizacijų dokumentų. Juos rinko, kaupė Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Kultūros muziejus. Autorė atkreipia dėmesį, kad didžiąją dalį iš Rusijos parvežtų lietuviškų dokumentų, 1950 m. reorganizavus Kauno universitetą, perėmė Lietuvos mokslų akademijos biblioteka.

Su Rankraščių skyriaus fondų istorija supažindina R. Cicėnienė⁴⁹⁵. Fondų komplektavimo istorija apžvelgiama chronologiniais laikotarpiais, išskiriami svarbiausi to meto komplektavimo šaltiniai. Autorė pabrėžia, kad bibliotekos Rankraščių skyriuje sukaupti ir saugomi dokumentai liudija Lietuvos politinį, ūkinį ir kultūrinį gyvenimą, jie yra vertingi šaltiniai daugeliui mokslo, meno, istorijos tyrinėtojų. Skyriuje saugomi dokumentai sulaukė ne vienos publikacijos tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, buvo eksponuojami visose reikšmingiausiose istorinėse parodose.

Rankraščių skyriuje saugomą archyvinę medžiagą apie Bernardinų kapines analizuoja Ingrida Pajedaitė⁴⁹⁶. Autorė susistemino ir gana išsa-

⁴⁹⁴ SPERSKIENĖ, Rasa. Pirmojo pasaulinio karo metais sudarytų Rusijoje ir į Lietuvą parvežtų archyvų istorijos bruožai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. 2005/2006*, 2009, p. 75-79.

⁴⁹⁵ CICĖNIENĖ, Rima. Lietuvos mokslų akademijos rankraščių fondų komplektavimo istorijos apžvalga. *Tarp knygų*, 2010, nr. 2 p. 10-16; nr. 3, p. 9-13.

⁴⁹⁶ PAJEDAITĖ, Ingrida. Vilniaus Bernardinų kapinių istorijos šaltiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje. In: *Vilniaus Bernardinų kapinės, 1810–2010*. Vilnius: Versus aureus, 2010, p. 21-47.

miai apibūdino turiningą medžiagą, atkreipė dėmesį į jos panaudojimo galimybes tvarkant kapines. Dokumentai suskirstyti į keturias pagrindines grupes: dokumentai apie Bernardinų kapinių įsteigimą ir funkcionavimą; laidojimo dokumentacija; Bernardinų kapinių tyrinėtojų archyvinis palikimas; ikonografija. Pasak autorės, saugomos medžiagos apie Bernardinų kapines apžvalga liudija, kad čia slypi gausūs ir įvairialypiai informacijos apie kapines klodai, kurie dar laukia savo tyrinėtojų. Bibliotekoje esama unikalių, autentiškų dokumentų, kurie pateikia naujų faktų apie šių kapinių, o kartu ir Vilniaus istoriją, praplečia mūsų supratimą apie sostinės gyventojus, jų laidojimo ypatumus.

Archyvinę medžiagą apie kelias XX a. pirmosios pusės Vilniaus draugijas ir jų veikėjus apžvelgia Henryka Ilgiewicz⁴⁹⁷. Pasirinktos Vilniaus mokslo ir meno muziejaus (*Towarzystwo Muzeum Nauki i Sztuki w Wilnie*, 1907–1914), Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos (*Towarzystwo Biblioteki imienia Eustachego i Emilii Wróblewskich*, 1912–1922), Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių mokslinės pagalbos (*Towarzystwo Pomocy Naukowej im. Eustachego i Emilii Wróblewskich*, 1922–1939) ir Vilniaus Vrublevskių bibliotekos bičiulių (*Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki im. Wróblewskich w Wilnie*, 1936–1939) draugijos. Draugijų įstatai, narių sąrašai, valdybos posėdžių ir metinių susirinkimų protokolai, veiklos ir finansinės ataskaitos, kasos knygos, revizijos komisijos aktai, įvairūs oficialūs raštai leidžia gana išsamiai atkurti draugijų įsteigimo aplinkybes ir jų veiklą. Vertinga ir bibliotekos Rankraščių skyriuje esanti medžiaga apie minėtųjų draugijų veikėjus. Tai jų asmeniniai dokumentai, mokslo pažymėjimai, laišakai, užrašai, rankraščiai, pranešimai apie jų mirtį, nekrologai. Autorės požiūriu, archyvinė medžiaga svarbi ne tik minėtų draugijų, bet ir apskritai XX a. pirmosios pusės Vilniaus kultūros ir mokslo gyvenimui pažinti.

XVII–XX a. krikšto, vedybų ir mirties metrikų knygos, konfirmantų, parapijiečių, parapijų gyventojų ir panašūs sąrašai iš Lietuvos, Baltarusijos, Lenkijos ir Rytų Prūsijos teritorijos, saugomi Vrublevskių bibliotekoje,

⁴⁹⁷ ILGIEWICZ, Henryka. Archyvinė medžiaga apie XX a. pirmosios pusės Vilniaus draugijas bei jų veikėjus Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 247–258.

apžvelgiami S. Žilio straipsnyje⁴⁹⁸. Autorius atskleidžia, kad dokumentai priklauso įvairioms krikščioniškoms ir nekrikščioniškoms konfesijoms: katalikų, stačiatikių, unitų, evangelikų reformatų, evangelikų liuteronų, karaimų, žydų, totorių. S. Žilis aptaria bažnyčių metrikų knygų atsiradimo chronologiją, kas ir kaip į jas buvo įrašoma, taip pat konfesinius ypatumus. Žinių apie saugomus rankraštinius knygų katalogus, inventorius, rašytus iki XIX a. pabaigos, pateikia R. Cicėnienė⁴⁹⁹. Jos straipsnyje analizuojamos jų sudarymo sąlygos, metodai, turinio ir priklausomybės įvairovė. Apžvelgiama, kam rankraštinės knygos priklausė prieš patekdamos į biblioteką, pateikiama jų patekimo į biblioteką istorija. Straipsnyje taip pat nuodugniau nagrinėjamas Slucko Šv. Elijo vienuolyno 1575 m. inventorius, kuriame užfiksuoti du bažnytiniai knygų rinkiniai. Šis inventorius publikuojamas straipsnio pabaigoje.

Aptariamuoju laikotarpiu pradedami sistemingi egodokumentinio paveldo (atsiminimai, autobiografijos, dienoraščiai, laišakai ir kt.) bibliotekose tyrimai. Egodokumentai LMAVB rankraščių fonduose apžvelgiami R. Cicėnienės straipsnyje⁵⁰⁰. Autorės tvirtinimu, tai viena didžiausių Lietuvoje egodokumentų saugyklų. Straipsnyje pateikiama žinių apie jų kaupimo istoriją, tvarkymo ir ieškos būdus. Egodokumentų sudėtis analizuojama turinio, chronologiniu, kalbiniu ir kitais aspektais.

Paskelbta reikšminga publikacija apie Lietuvos dailininkų piešinių ir eskizų kolekciją. Unikalių dailės kūrinių rinkinį aptaria I. Pajedaitė. Jos straipsnyje⁵⁰¹ atskleidžiamos kolekcijos formavimo aplinkybės, aptariama joje esanti medžiaga; remiantis naujausiais dailėtyrininkų ir kultūros istorikų tyrinėjimais, tikslinama kai kurių piešinių atribucija. Autorė teigia, kad kolekcija yra svarbus dailės istorijos šaltinis, pateikiantis naujų faktų

⁴⁹⁸ ŽILYS, Saulius. Bažnyčių metrikų knygos ir parapijiečių sąrašai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje; kilmė ir konfesiniai ypatumai. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 123-154.

⁴⁹⁹ CICĖNIENĖ, Rima. Senieji atminties institucijų katalogai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių fonduose: Slucko Šv. Elijo vienuolyno 1575 m. inventoriaus atvejis. In: *Ibidem*, p. 255-277.

⁵⁰⁰ CICĖNIENĖ, Rima. Egodokumentai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių fonduose. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*: straipsnių rinkinys. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 163-194.

⁵⁰¹ PAJEDAITĖ, Ingrida. Lietuvos dailininkų piešinių ir eskizų kolekcija. *Bibliografija, 2008–2009*, 2011, p. 82-94.

apie XVIII–XX a. Lietuvos, Lenkijos, kitų Europos šalių įžymių menininkų gyvenimą ir kūrybą (ją sudaro 2386 saugojimo vienetai 1748–1970 m. datuojamų meno dokumentų). Tai buvusios Lenkijos ir Lietuvos valstybės teritorijoje gyvenusių ir kūrusių įvairių tautybių (lietuvių, lenkų, rusų, baltarusių, ukrainiečių, žydų), skirtingos žanrinės ir meninės orientacijos dailininkų studijos, kompozicijos, karikatūros, šaržai, peizažų, portretų ir altorių paveikslų eskizai. Dažnas piešinys ar akvarelė dėl juose pavaizduotų žymių veikėjų portretų, kraštovaizdžių, laiko ir žmonių suniokotų kultūros vertybių turi ne tik meninę, estetinę, bet ir istorinę vertę. Autorė atkreipia dėmesį, kad didžioji dalis piešinių yra XX a. pirmoje pusėje Vilniuje veikusių Vrublevskių bibliotekos ir Vilniaus mokslo bičiulių draugijos palikimas.

Publikuojami dokumentai. I. Pajedaitė parengė ir paskelbė šaltinius, susijusius su Vlado Drėmos (1910–1995) gyvenimu ir veikla⁵⁰². Autorė atkreipia dėmesį, kad 1988–1990 m. šis žymus kultūrininkas ir mokslininkas dirbo bibliotekos Rankraščių skyriuje, sistemino ir aprašinėjo čia saugomus unikalius dailės kūrinius. Jo dėka į mokslinę apyvartą įtraukta „Lietuvos dailininkų piešinių ir eskizų kolekcija“. Straipsnyje dėmesys sutelkiamas į kelis vis dar menkai žinomus ir mažai tyrinėtus dailės istoriko rankraščius. Tai 1955 m. V. Drėmos ranka užpildyta biografinių duomenų anketa, autobiografija, jos papildymai, dokumento apie pirmąją sovietų okupaciją bei lenkų ir lietuvių santykius Vilniaus krašte 1940–1941 m. nuorašas.

Bibliotekos darbuotoja Birutė Railienė ir VU Chemijos fakulteto dėstytojas Algirdas Brukštus paskelbė Vilniaus universiteto chemijos profesoriaus Andriaus Sniadeckio (1768–1838) rankraštį apie chemijos istoriją⁵⁰³. Autoriai nagrinėja rankraščio atsiradimo istorines aplinkybes ir jo turinį. Atkreipiamas dėmesys, kad rankraštyje paminėti svarbiausi alchemijos, chemijos autoriai, jų tyrimo metodai, darbai. Greta chemijos klausimų diskutuojama apie mokslinės veiklos prasingumą. Skelbiamas rankraštis originalo (lotynų) kalba ir jo vertimas į lietuvių kalbą.

⁵⁰² PAJEDAITĖ, Ingrida. Nauji Vlado Drėmos gyvenimo ir veiklos šaltiniai. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, 2007/2008, 2011, p. 101–120.

⁵⁰³ BRUKŠTUS, Algirdas; RAILIENĖ, Birutė. Andrius Sniadeckis apie chemijos istoriją – paprastai: *Nostris temporibus uti rerumita et verborum simplicitas placet. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, 2009/2010, 2013, p. 97–123.

R. Cicėnienė, LDK rankraštinės knygos tyrinėtoja⁵⁰⁴, siekia atskleisti XV a. pradžios kodekso *Izaoko Siro pamokslai Gavėniai* istoriją, parodyti rankraštinės knygos, kaip kultūros ir istorijos tyrimų šaltinio, galimybes⁵⁰⁵. Keliama hipotezė, kad du XV a. pradžioje perrašyti *Izaoko Siro pamokslų Gavėniai* kodeksai, saugomi Rusijos nacionalinėje bibliotekoje ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, – tai dvi vieno egzemplioriaus dalys. Autorė atskleidžia knygos atsiradimo istorinį ir kultūrinį kontekstą, rekonstruoja egzemplioriaus perrašymo ir saugojimo istoriją, aptaria šiuose procesuose dalyvavusius asmenis. R. Cicėnienės požiūriu, šio kodekso tyrimas patvirtina mintį, jog rankraštinė knyga ar jos dalis, kodekso elementas gali būti ne tik tyrimo objektas, bet ir vertingas knygotyros, literatūros, kultūros ir Bažnyčios istorijos, mikroistorijos, tarpdisciplininių tyrimų šaltinis.

Rankraščių tyrimai VUB apsiribojo keliomis publikacijomis. Apibendrinama patirtis kaupiant ir tvarkant rankraščius, analizuojamas egodokumentinis palikimas.

Sukaupta patirtis kaupiant ir tvarkant rankraščius VUB nagrinėjama N. Šulgienės 2009 metais paskelbtame straipsnyje⁵⁰⁶. Autorė bando bent iš dalies atsakyti į tyrėjams, dažnai ir patiems fondų sudarytojams ir jų saugotojams kylančius klausimus dėl dokumentų komplektavimo šaltinių ir įvairios apimties fondų sudarymo. N. Šulgienė teigia, kad fondo formavimas laikomas baigtu, kai yra tiksliai žinoma, kad fondas jau nebebus pildomas. Sukaupta patirtis liudija, kad pasitaiko atvejų, kai fondo perdavėjai arba paveldėtojai archyvus skaido ir stengiasi perduoti kelių institucijų saugykloms. Kartais juos tenka įtikinėti dokumentų nenaikinti. N. Šulgienė aptarė kelis, jos nuomone, skaitytajui įdomesnius archyvų komplektavimo atvejus. Pavyzdžiui, Šveicarijoje gyvenęs diplomatas Albertas Gerutis (1905–1985) 1975 m. VU bibliotekai pasiūlė perimti jo biblioteką ir archyvą. Autorė pateikė įdomių faktų apie archyvo dalių perdavimą VU. N. Šulgienė taip pat

⁵⁰⁴ 2011 m. R. Cicėnienė apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rankraštinės knygos kultūra (iki XVI a. antrosios pusės)*.

⁵⁰⁵ CICĖNIENĖ, Rima. Rankraštinė knyga – istorijos šaltinis: vieno LDK kodekso istorija. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 99-128.

⁵⁰⁶ ŠULGIENĖ, Nijolė. Kai kurie rankraštinųjų dokumentų komplektavimo aspektai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka*, 2005/2006, 2009, p. 139-144.

aptarė istoriko prof. Zenono Ivinskio archyvo, Petro Šalčiaus šeimos archyvo, Onos Šimaitės kai kurių dokumentų vingiuotą kelią į VU biblioteką.

Istorikas Darius Baronas aptaria Vilniaus Stepono Batoro universiteto rektorius (1925–1927), literato ir publicisto M. Zdziechowskio (1861–1938) epistoliarinį palikimą, nagrinėja jo turinį bolševizmo temos aspektu⁵⁰⁷. Autorius konstatuoja, kad M. Zdziechowskio korespondentų ratas buvo gana didelis ir įvairus. Epistoliarinį palikimą sudaro laišakai, rašyti lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų, italų kalbomis. Tarp jo korespondentų aptinkame tokius veikėjus kaip Aleksandras Meysztowiczius, Piotras Struvė, Vilniaus stačiatikių arkivyskupas Teodozijus, Lvovo unitų metropolitas Andriejus Šeptyckis ir daugelį kitų asmenų. D. Barono nuomone, M. Zdziechowskio fondas suteikia puikią galimybę patirti to meto visuomenės nuotaikas ir politines aktualijas, leidžia pamatyti tam tikrą grupę žmonių, kuriuos vienijo krikščioniškos vertybės, panašus politinės tikrovės suvokimo būdas ir bendras antibolševikinis nusistatymas.

Egodokumentų telkiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje apžvelgiami Tomos Zarankaitės straipsnyje⁵⁰⁸. Autorė pateikia žinių apie viename iš fondų (Lietuvos visuomenės, mokslo ir kultūros veikėjai) saugomus egodokumentus, aptaria jų specifiką, vyraujančią tematiką, autorystės nustatymo problemas. Autorė taip pat apibūdina VUB rankraštyno egodokumentinio paveldo kolekcijos daugiakultūrį aspektą.

VUB ir LMAB saugomi rankraščiai apžvelgti 2008 m. balandžio mėn. PAVB vykusioje mokslinėje konferencijoje „Panevėžio krašto išeivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose“. N. Šulgienės ir Loretos Vincloviėnės pranešimai⁵⁰⁹ pateikė žinių apie VU bibliotekoje esančius Panevėžio regiono išeivijos asmenų archyvus. N. Šulgienė apžvelgė

⁵⁰⁷ BARONAS, Darius. Mariano Zdziechowskio antisovietinis palikimas Vilniuje. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2008, t. 31, p. 155-167.

⁵⁰⁸ ZARANKAITĖ, Toma. Egodokumentų telkiniai Lietuvos atminties institucijose: Vilniaus universiteto bibliotekos atvejis. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX a.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 245-256.

⁵⁰⁹ ŠULGIENĖ, Nijolė. Panevėžio regiono išeivijos archyvai Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. In: *Panevėžio krašto išeivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose: konferencijos medžiaga*, 2008 04 24. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 26-36; VINCLOVIENĖ, Loreta. Išeivijos archyvai Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne (Algirdas Titus Antanaitis, Leonardas Dambriūnas, Algis Mickūnas). In: *Ibidem*, p. 39-46.

XX a. JAV visuomenės veikėjo Antano Bimbos, semiotiko Algirdo Juliaus Greimo, kunigo Pauliaus Jautulio, L. Vincloviėnė – literatūrologo Algirdo Tito Antanaičio, kalbininko Leonardo Dambriūno, filosofo Algio Mickūno kai kuriuos biografijos faktus, archyvus ir juose sukauptą medžiagą.

Rašytojos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas VUB ir LMAB aptarti N. Šulgienės ir Erikos Kuliešienės pranešimuose⁵¹⁰, skaitytuose PAVB organizuotoje 2009 m. kovo mėn. mokslinėje konferencijoje „Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose“. N. Šulgienė apibūdino G. Petkevičaitės raštus ir korespondenciją, ją pažinojusiųjų ar ją lankiusiųjų atsiminimus, jos rankraštinio palikimo tyrinėtojų darbus. E. Kuliešienė supažindino su Gabrielės Petkevičaitės-Bitės fondo tvarkymu LMAB.

3.2. Retų leidinių ir rankraščių tyrimai LNB ir kitose bibliotekose

LNB tyrinėjami elzevyrai, bažnytinės cenzūros draudžiamos knygos, LDK teritorijoje išspausdintos knygos, Biblijos, cimelijos, paleotipai, Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygos, inkunabulai ir kt.

Apie retus leidinius LNB kelis straipsnius paskelbė Jadvyga Misiūnienė. Autorė apžvelgia elzevirų leidinius⁵¹¹. Atkreipiamas dėmesys, kad elzevirų rinkinys gausumu nepasižymi, tačiau bibliografiniu-istoriniu aspektu tai vienas įdomiausių rinkinių Lietuvoje. Autorė leidinius suskirsto į dvi grupes: tikrieji (autentiški) elzevyrai, netikrieji elzevyrai, t. y. imitacijos ir pseudo-elzevyrai (tik 1 kontrafakcija). Straipsnyje *XVI a. bažnytinės cenzūros draudžiamos knygos LNB rinkiniuose*⁵¹² J. Misiūnienė pažymi, kad Retų knygų ir rankraščių skyriuje yra saugomos šešios *Index librorum prohibitorum* laidos. Iš saugomų bažnytinės cenzūros draudžiamų knygų išskirtinės yra

⁵¹⁰ ŠULGIENĖ, Nijolė. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje. In: *Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose: konferencijos medžiaga*. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2009, p. 24-43; KULIEŠIENĖ, Erika. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas ir jo kelias į Lietuvos mokslų akademijos biblioteką. In: *Ibidem*, p. 44-69.

⁵¹¹ MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Elzevirų leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 101-118; Elzevirų leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2006, nr. 4, p. 14-21.

⁵¹² MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XVI a. bažnytinės cenzūros draudžiamos knygos LNB rinkiniuose. *Tarp knygų*, 2007, nr. 2, p. 13-19; nr. 3, p. 17-23; nr. 4, p. 14-21.

Bažnyčios reformatorių M. Liuterio, F. Melanchtono, J. Calvino, kitų reformacijos veikėjų knygos. Autorė aptaria jų pasirodymo istorines aplinkybes ir likimą. Taip pat apibūdina lituanistinius prohibitus, tarp kurių – garsioji Lietuvos Brastos Biblija, Andriaus Volano kūriniai ir kt.

Straipsnyje *XVI–XVII a. LDK teritorijoje išspausdinti leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje*⁵¹³ J. Misiūnienė analizuoja juos bibliografiniu ir istoriniu aspektais. Autorė apibūdina Radvilų Lietuvos Brastos, Nesvyžiaus, Lasko pilies, Vilniaus sinodo, Vilniaus akademijos ir kai kurių kitų spaustuvių leidinius. Pateikiamas Lietuvos bibliografijoje neregistruotų leidinių sąrašas. Kitame straipsnyje *Kelionių aprašymai XVI–XVIII a. leidiniuose iš LNB fondų*⁵¹⁴ autorė atkreipia dėmesį, kad atsiradus spaudai pirmieji aprašymai buvo apie piligrimų keliones į Šventąją žemę. LNB šį žanrą reprezentuoja Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio (1549–1616) *Kelionė į Jeruzalę (Hierosolymitana peregrinatio)*, išspausdinta Georgo Schönfelso Braneve 1601 m. J. Misiūnienė pažymi, kad XVI, XVII amžiuje piligrimines keliones pakeičia kitos – diplomatinės, vėliau – mokslinio pobūdžio kelionės. Pažymėtinas prancūzų keliautojo, pranciškono André Thevet (1502–1590) kelionės į Artimuosius Rytus 1549–1554 m. aprašymas, paskelbtas knygoje *Cosmographie de Levant* (1554). LNB išliko antroji, papildyta šio kūrinio laida (1556). Pasak autorės, XVIII amžiuje pradėta leisti ištisus daugiatomius rinkinius. Didžiausias tokio pobūdžio rinkinys, išlikęs LNB, yra 32 tomų *Abrege de l'histoire générale des voyages*, išleistas prancūzų rašytojo Jeano François de La Harpe'o (1739–1803) Paryžiuje 1780–1801 m. Straipsnyje aptariami ir kiti leidiniai apie Rytų šalis, atskirų asmenų keliones.

J. Misiūnienė pristato unikalų leidinį – Radvilų giminės portretų albumą, aptiktą LNB Retų knygų ir rankraščių skyriaus fonde. Jos straipsnyje⁵¹⁵ keliamos albumo identifikavimo problemos, apibūdinamos jo pasirodymo aplinkybės. Informuojama, kad 165 vario raižiniuose vaizduojama visa Radvilų giminė nuo legendinio jų pirmtako Vaišundos (1346) iki

⁵¹³ MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XVI–XVII a. LDK teritorijoje išspausdinti leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Tarp knygy*, 2008, nr. 5, p. 11–26.

⁵¹⁴ MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Kelionių aprašymai XVI–XVIII a. leidiniuose iš LNB fondų. *Tarp knygy*, 2009, nr. 1, p. 13–20.

⁵¹⁵ MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Kunigaikščių Radvilų giminės portretų albumas. *Tarp knygy*, 2010, nr. 10, p. 12–20.

Karolio Stanislovo Radvilos (1758). Autorė nustatė, kad rinkinys grafiškai atkartoja Radvilų portretų rinkinį iš Nesvyžiaus paveikslų galerijos. Iš 165 atvaizdų tik 70 proc. originalūs, kiti atkurti iš imaginacinių portretų (sprendžiant iš graviravimo technikos). Rūmų archyvistas Martynas Pranciškus Vobė (Marcin Franciszek Wöbe) yra inskripcijų⁵¹⁶ ir panegirinės dedikacijos albumo užsakovui Mykolui Kazimierui Radvilai Žuvelei autorius. Albumas buvo atspausdintas tik 50 egzempliorių tiražu. Iki mūsų laikų išlikusių originalių pirmosios laidos egzempliorių yra labai nedaug (baltarusių mokslininkai užregistravo septynis).

J. Misiūnienė išsamiai analizuoja XV–XVIII amžiaus Biblijas⁵¹⁷. Autorė nustatė, kad užregistruota 320 pavadinimų 517 tomų viso teksto Biblijų arba jos dalių. Pagrindiniu tyrimo principu pasirinktas kalbinis, atskleidžiantis, kiek Biblijų yra originalo kalbomis (29 pavadinimai), kiek yra vertimų į senąsias Rytų kalbas (4), į lotynų kalbą (120), Europos tautų kalbas (150), taip pat Biblija poliglotta (2). Išskirtinę vietą aptariamoje grupėje užima pirmoji Lutherio Biblijos laida (Vitenbergas, 1534), pirmasis visos Biblijos vertimas iš originalo kalbų į lenkų kalbą (Lietuvos Brasta, 1563), pirmasis visos Biblijos vertimas iš originalo kalbų į ispanų kalbą (Bazelis, 1569), pirmoji visa Biblija senąja slavų kalba (Ostrogas, 1581), pirmoji Biblija latvių kalba (Ryga, 1694), taip pat pirmasis visos Biblijos vertimas į lietuvių kalbą (Karaliaučius, 1735). Tarp didžiausių Nacionalinės bibliotekos raritetų minėtina Maskvos anoniminės spaustuvės Evangelija (Maskva, apie 1553) – pirmoji Maskvoje išspausdinta knyga, taip pat ir šešių tomų Londono poliglotta, vadinamoji Waltono Biblija (Londonas, 1654–1657).

Viktorijos Vaitkevičiūtės-Verbickienės straipsnyje apie saugomas LNB cimelijas⁵¹⁸ atkreipiamas dėmesys, kad cimelijos (gr. *krimelion* – *brangenybė*) ne tik retos, bet ir Lietuvos kultūrai, istorijai itin svarbios knygos. Jos aptiriamos remiantis šiais kriterijais: pirmosios spausdintos knygos, žymiausių

⁵¹⁶ Tekstiniai komentarai prie kiekvieno portreto apie vaizduojamą asmenį, jo pareigas ir nuopelnus, gimimo ir mirties datos.

⁵¹⁷ MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XV–XVIII amžiaus Biblijos Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Bibliografija, 2008–2009*, 2011, p. 55–81.

⁵¹⁸ VAITKEVIČIŪTĖ-VERBICKIENĖ, Viktorija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus cimelijos. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008): straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2010, p. 163–170.

spausdininkų knygos, vieninteliai egzemplioriai Lietuvoje, knygos lietuvių kalba, reikšmingos Lietuvos kultūrai knygos ir knygos, išsiskiriančios savo fizinėmis ypatybėmis (įrišimais, formatais). Pateikiamas chronologinis cimelių sąrašas. Kitame jos straipsnyje aptariamas paleotipų rinkinys⁵¹⁹. Analizuojama jų leidimo vieta, spausdininkai, aptariama tematika, proveniencijos, dėmesį telkiant į retesnius, Lietuvos knygos kultūrai svarbesnius leidinius. Autorė analizuoja tik dalį Retų knygų ir rankraščių skyriuje saugomų (daugiau kaip 800) paleotipų, tačiau jų analizė papildo jau esamus tyrimus, praplečia senosios knygos kultūros vaizdą. V. Vaitkevičiūtė-Verbickienė nustatė, kad didžiąją jų dalį sudaro religinė literatūra: pamokslai, Biblijos leidiniai, teologiniai traktatai, Bažnyčios tėvų veikalai. Nemažai yra Antikos autorių darbų ir jų komentarų. Skyriuje gausu žymių to meto protestantų darbų, nemažas garsiausio humanisto Erazmo Roterdamiečio veikalų rinkinys.

XV–XVII a. Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygas apžvelgia R. Dirsytė⁵²⁰. Autorė supažindina su šios bibliotekos istorija. Ji tvirtina, kad 1944 m. liepos mėn. gaisras nesunaikino visų bibliotekos knygų. Išlikusios knygos saugomos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių (apie tai rašoma ir aptartame V. Radvilienės straipsnyje), Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekose, galbūt – ir kitur. Didžiąją fondo dalį autorė peržiūrėjo *de visu*, apibūdino ryškesnius egzempliorius. Autorės teigimu, buvusios Sinodo bibliotekos leidiniai reprezentuoja ne tik religinę literatūrą, bet ir įvairias mokslo, visuomenės, politikos ir kūrybos sritis.

Lietuvos bibliotekose saugomi muzikiniai inkunabulai nagrinėjami Živilės Stonytės straipsnyje⁵²¹. Trys iš jų, esantys Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fonduose (ketvirtas priklauso asmeninei bibliotekai), aptariami išsamiau, įvertinant jų reikšmę muzikinės spaudos istorijos kontekste. Straipsnyje nagrinėjamos muzikinių liturginių inkunabulų žanrinės ir repertuaro ypatybės, aptariami jų naudojimo, proveniencinės nuosavybės klausimai. Autorės tvirtinimu, aptartųjų inkunabulų

⁵¹⁹ VAITKEVIČIŪTĖ, Viktorija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus paleotipų rinkinys. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 135-148.

⁵²⁰ DIRSYTĖ, Rima. XV–XVII a. buvusios Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygos, saugomos Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, 2007–2008, 2011, p. 38-51.

⁵²¹ STONYTĖ, Živilė. Muzikiniai inkunabulai Lietuvos bibliotekose. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 9-29.

pavyzdžiai atskleidžia pagrindinius Europoje plėtotos muzikinės spaudos etapus. LNB yra nemažai Romos katalikų bažnyčios mišiolų, svarbių savo istorine, menine verte. A. Zemkajutės straipsnyje apžvelgiama mišiolo raida, analizuojami senieji leidiniai, išskiriamos teminės grupės⁵²². Autorė aptarė išskirtinius egzempliorius, pateikė mišiolų bibliografinį sąrašą.

LNB saugoma inkunabulų kolekciją 2009 metais apžvelgė V. Vaitkevičiūtė-Verbickienė⁵²³. Autorė dėmesį telkia į inkunabulų autorius, leidėjus, išleidimo vietą, tematiką, iliustracijas, įrišus ir nuosavybės ženklus. Atskirai apžvelgiami jokiam kataloge ar sąraše nepaminėti 6 ir kataloguojant XVI a. knygas straipsnio autorės identifikuoti 9 inkunabulai. Aptariant inkunabulų rinkinį daugiausia buvo remtasi vieninteliu šaltiniu – N. Feigelmano inkunabulų katalogu (1975). Straipsnyje išryškintos kataloge pastebėtos klaidos, pavardžių rašymo netikslumai, nustatytos autorių gimimo ir mirties datos ir kt. 2014 m. LNB išleido Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos inkunabulų katalogą⁵²⁴. Inkunabulų rinkinį sudaro 83 leidiniai (86 egzemplioriai). Leidinį papildė įžanginis V. Vaitkevičiūtės straipsnis⁵²⁵. Jame autorė apsiribojo glausta inkunabulų rinkinio apžvalga, detaliau apibūdino katalogo struktūrą.

Tyrinėjamas rankraštinis palikimas LNB – dėmesio sulaukė Mato Šalčiaus ir Adomo Jakšto-Dambrausko archyvinis palikimas, Kosakovskių giminės archyvai, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės dokumentai, XIX a. pabaigos – XX a. pradžios JAV lietuvių emigrantų dokumentai, egodokumentų telkiniai. Be to, apžvelgti senieji rankraštiniai bibliotekų katalogai, esantys LNB, bei rankraščių fondo formavimas sovietmečiu.

Žurnalisto, keliautojo ir kultūros veikėjo Mato Šalčiaus archyvinis palikimas apibūdinamas D. Tarailienės straipsnyje⁵²⁶. Archyvą sudaro biografinė

---

⁵²² ZEMKAJUTĖ, Agnė. Romos katalikų bažnyčios Mišių knygos Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus fonduose. *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 92–101.

⁵²³ VAITKEVIČIŪTĖ-VERBICKIENĖ, Viktorija. „Seni“ ir „nauji“ inkunabulai iš Lietuvos nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių fondo. *Bibliografija, 2007*, 2009, p. 82–94.

⁵²⁴ *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos inkunabulai*: katalogas. Sudarė V. Vaitkevičiūtė. Vilnius: LNB, 2014. 240 p.

⁵²⁵ VAITKEVIČIŪTĖ, Viktorija. Seniausia knyga Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. In: *Ibidem*, p. 6–12.

⁵²⁶ TARAILIENĖ, Dalia. Žurnalisto, keliautojo, visuomenės ir kultūros veikėjo Mato Šalčiaus archyvinis palikimas Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Bibliografija, 2007*, 2009, p. 43–52.

medžiaga, kūrybinės, darbinės, visuomeninės veiklos dokumentai, labai gausi korespondencija, šeimos, giminių, įvairių organizacijų, buities dokumentai, ikonografija. Autorės tvirtinimu, M. Šalčiaus archyve yra nemažai medžiagos, naudingos pedagogikos, spaudos, kultūros, turizmo, diplomatijos, lietuvių išeivijos istorijai. Ji konstatuoja, kad gausi jo korespondencija su JAV lietuvių visuomenės ir kultūros veikėjais, laišakai žmonai Bronislavai Šalčiuvienei ir broliui Petru Šalčiui leidžia geriau susipažinti su lietuvių išeivių gyvenimu JAV ir Pietų Amerikoje. D. Tarailienė konstatuoja, kad M. Šalčiaus sukauptas archyvas – įvairiapusis mūsų tautos pedagogikos, turizmo, spaudos, diplomatijos, lietuvių išeivijos istorijos šaltinis. Adomo Jakšto-Dambrausko rankraščiai apžvelgiami kitame D. Tarailienės straipsnyje⁵²⁷. Autorė išskyrė tokias dokumentų grupes: biografinė medžiaga, kūrybinė veikla, visuomeninė, kultūrinė, darbinė veikla, korespondencija, ikonografija, kita medžiaga. D. Tarailienė pabrėžia, kad dokumentai patvirtina A. Jakštą-Dambrauską buvus plačių interesų asmenybe. Jis mokėjo keletą kalbų, kurios ypač praverė studijuojant žymių pasaulio mokslininkų, rašytojų veikalus, skaitant beletristinę literatūrą, atrenkant kūrinius Šv. Kazimiero draugijos leidiniams.

Saugomas bibliotekoje Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis paveldas aptartas Dianos Norkūnienės pranešime⁵²⁸, skaitytame PAVB organizuotoje mokslinėje konferencijoje „Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose“. Pranešėja apibūdino rašytojos rankraščius ir korespondenciją. Ji pažymėjo, kad iš kūrybinio pobūdžio rankraščių svarbiausias ir didžiausias apimtimi yra sąsiuvinis, savotiška rašytojos kūrybinė dirbtuvė, kūrybinis juodraštis. Pranešėja teigė, kad šis rankraštis buvo žinomas ir G. Petkevičaitės-Bitės „Raštų“ sudarytojams, bet dėl jame esančių tekstų chaotiškumo ir akivaizdžiai juodraštinio dokumento pobūdžio daug dėmesio nesulaukė. D. Norkūnienė apžvelgė šio sąsiuvinio turinį, taip pat korespondencijos fondą.

⁵²⁷ TARAILIENĖ, Dalia. Adomo Jakšto-Dambrausko rankraščiai Lietuvos nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus rinkiniuose. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2012, t. 36, p. 199-226.

⁵²⁸ NORKŪNIENĖ, Diana. Ką apie Gabrielę Petkevičaitę-Bitę byloja Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus dokumentai. In: *Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*: konferencijos medžiaga. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2009, p. 70-90.

JAV lietuvės M. Kriauciūnienės rankraštiniai dokumentai, kuriuos ji perdavė Nacionaliniam M. Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriui, aptarti Almos Masevičienės straipsnyje⁵²⁹. Dokumentai sudaro galimybę daugiau sužinoti apie pirmojo nepriklausomos Lietuvos laikotarpio filantropinę veiklą. Autorė dokumentus skirsto į kelias grupes, tarp jų – Čikagos komiteto Lietuvos našlaičiams šelpti valdybos laišakai, adresuoti Lietuvių moterų globos komiteto valdybai, Lietuvos ir Čikagos komitetų susirašinėjimo laišakai dėl nukentėjusių karo metu ir našlaičių šelpimo. A. Masevičienės straipsnis liudija, kad 1918–1940 m. Lietuvos Respublikoje ir JAV labdaringa veikla buvo aktyvi.

Kosakovskių giminės archyvų apžvalga pateikiama Teresos Mackevič straipsnyje⁵³⁰. Pagrindinis dėmesys skiriamas Vaitkuškio ir Lyduokių dvarų rankraštiniams dokumentams. Tai Kosakovskių rankraščių, žemėlapių, knygų ir kitų leidinių sąrašai, susirašinėjimas su įvairiais asmenimis ir įstai-gomis, kiti dokumentai.

Kelias publikacijas rankraščiams skiria J. Steponaitienė. Autorė aptaria senuosius rankraštinius bibliotekų katalogus⁵³¹. Jos požiūriu, bibliotekos katalogas ar inventorinė knyga – vienas svarbiausių šaltinių tiriant jos fondų raidą, kūrimo strategiją, dokumentų turinį. Katalogo duomenys teikia daug žinių apie rinkinių turinį, kokybinius ir kiekybinius aspektus, padeda rekonstruoti jau uždarytas, išsklaidytas ar įvairių nelaimių suniokotas bibliotekas. J. Steponaitienė teigia, kad senųjų, ypač jau neveikiančių, bibliotekų katalogai – tai ir tam tikro istorinio laikotarpio mokslinio, kultūrinio, socialinio gyvenimo atspindžiai, kartais net epochų liudininkai. Šis istorijos šaltinis yra labai svarbus knygos, bibliotekų istorijai, jo analizė gali padėti užpildyti tam tikras kultūrinės komunikacijos tyrinėjimų spragas.

2012 metais J. Steponaitienė apžvelgė rankraščių fondo formavimą XX a. 8–9 dešimtmetyje⁵³². Ji tvirtina, kad dokumentinio fondo formavimas

⁵²⁹ MASEVIČIENĖ, Alma. Filantropinė veikla tarpukario Lietuvoje. *Tarp knygų*, 2010, nr. 1, p. 17–22.

⁵³⁰ MACKEVIC, Teresa. Šaltinių liudijimai apie grafų Kosakovskių bibliotekas ir archyvus: (iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondų). *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 84–91.

⁵³¹ STEPONAITIENĖ, Jolita. Senieji rankraštiniai bibliotekų katalogai Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 155–169.

⁵³² STEPONAITIENĖ, Jolita. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraščių fondo formavimas XX amžiaus 8–9 dešimtmetyje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 95–103.

atspindi to meto aktualijas, institucijos vykdomą politiką, situacijos supratimą ir išipareigojimus visuomenei. Sovietmečio ideologija formavo ir šių bibliotekų veiklą, tačiau tyrinėjant to laikotarpio dokumentus, kuriuose tokia veikla užfiksuota, galima rasti įrodymų, kad tuo metu buvo įsigyjama ir „ideologiškai kenksmingų“ dokumentų. J. Steponaitienė tvirtina, kad bibliotekos fondų komplektuotojai turėjo tvirtą poziciją dėl dokumentinio paveldo, jo vertės ir išsaugojimo svarbos. Autorės atliktas tyrimas rodo, kad, nepaisant egzistavusios sistemos, LNB komplektuojant rankraštinių dokumentų fondus bendrosios nuostatos turėjo mažai įtakos. Fondas pildėsi įvairių laikotarpių, įvairių kalbų istoriniais dokumentais. Tai liudija įvairūs faktai, pavyzdžiui, fondas pasipildė nepriklausomos Lietuvos politikos veikėjo Augustino Voldemaro laiškais. Lakoniški, apibendrinantys įrašai dokumentų gavimo knygoje leido paslėpti įsigyjamų dokumentų turinį, o bibliotekos darbuotojai, anot autorės, suprasdami savo misiją vienoje svarbiausių šalies bibliotekų, „tyliai veikė prieš valdžią“.

J. Steponaitienė aptaria rankraštinių egodokumentų telkinius⁵³³. Autorė pažymi, kad tokius dokumentus nesunku išskirti tradicinėse rankraštinių dokumentų grupėse, analizuoja jų pasiskirstymą. Autorės teigimu, mokslinėje apyvarčioje atsiradusi egodokumentų kategorija – tai naujas požiūris į dokumento turinį. Jis leidžia tobulinti dokumentų aprašymą, naujais aspektais organizuoti jų paiešką.

Retais leidiniais garsėja ir Kauno bibliotekos. 2006 m. Kauno apskrities viešojoji biblioteka išleido XV–XVI amžių knygų Kauno bibliotekose katalogą⁵³⁴. Jame aprašyti 547 pavadinimų (601 vienetas) spaudiniai: KAVB – 463 (514 vienetų), Kauno technologijos universiteto bibliotekoje – 55 (59), Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje – 17 (15), iš jų pastarojo padalinyje – Mykolo Žilinsko dailės galerijoje – 16 (14), Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje – 10 (11), Maironio lietuvių literatūros bei Lietuvos Medicinos ir farmacijos istorijos muziejuose po 1 (1). Leidinyje

⁵³³ STEPONAITIENĖ, Jolita. Rankraštiniai egodokumentų telkiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX a.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 221–244.

⁵³⁴ XV–XVI amžių knygų Kauno bibliotekose: katalogas. Sudarė S. Lūžys, R. Urbaitytė, I. Vitkauskienė. Vilnius: Kauno apskrities viešojoji biblioteka, 2006. [XXXIII], 437 p.

spausdinamas S. Lūžio straipsnis *Renesanso knyga Kaune*⁵³⁵. Autorius apibūdina senųjų knygų migraciją po Vakarų Lietuvą ir jų patekimo į Kauno apskrities viešąją, kitas bibliotekas aplinkybes. Jo teigimu, katalogas padės daugeliui buvusių Vakarų Lietuvos kultūrinių-dvasinių centrų susigrąžinti dvasinę šios paveldo dalies savastį ir aktualizuoti joje glūdinčią istorinę atmintį.

Ramunė Dambrauskienė paskelbė straipsnį apie Mažosios Lietuvos lietuviškų giesmynų rinkinį KAVB⁵³⁶. Jame analizuojamas bibliotekos Senųjų ir retų spaudinių skyriaus fonde saugomas 1850–1936 m. išleistų lietuviškų giesmynų rinkinys. Autorė apžvelgia rinkinio repertuarą, mėgina nustatyti jo vertę Mažosios Lietuvos lietuviškos spaudos istorijos ir nacionalinės bibliografijos kontekste. Autorės skaičiavimais, rinkinį sudaro 34,7 proc. visų 1808–1936 m. išleistų giesmynų, jame yra 4 unikumai. R. Dambrauskienės požiūriu, KAVB giesmynų rinkinys yra svarbi Mažosios Lietuvos spaudos ir kultūros paveldo dalis, vertinga dėl jame esančių retų leidinių, išlikusių autentiškų Mažosios Lietuvos knygrišių įrišimų ir superekslibrisų, marginalijų ir proveniencijų, atskleidžiančių XIX–XX a. pradžios šio krašto knygos kultūrą. Reti ir vertingi lietuviški kontrafakciniai leidiniai (1865–1904) KAVB analizuojami kitame R. Dambrauskienės straipsnyje⁵³⁷. Autorė nagrinėja leidinių repertuarą, egzempliorių savybes, įrišimus, knygos ženklus, marginalijas. Ji pažymi, kad dėl istoriškai susiklosčiusių kontrafakcijų gamybos ir sklaidos aplinkybių, caro valdžios vykdomo persekiojimo dalis išlikusių leidinių priklauso retenybėms. Autorės teigimu, kontrafakcijų rinkinio knygos dėl retų egzempliorių, rankraštinųjų įrašų kirilika ir lotyniškais rašmenimis, marginalijų ir kitų knygos ženklų yra vertingas knygos ir kultūros istorijos tyrinėjimų šaltinis.

Klaipėdos universiteto bibliotekos lietuvių išeivijos veikėjo, bibliofilo, mediko Kazio Pemkaus fonde saugomi Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Vilhelmo Storostos (Vydūno) laišakai

⁵³⁵ LŪŽYS, Sigitas. Renesanso knyga Kaune. In: *Ibidem*, p. VII–XIII.

⁵³⁶ DAMBRAUSKIENĖ, Ramunė. Mažosios Lietuvos lietuviškų giesmynų rinkinys Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. *Knygotyra*, 2009, t. 52, p. 145–162.

⁵³⁷ DAMBRAUSKIENĖ, Ramunė. Reti ir vertingi lietuviški kontrafakciniai leidiniai (1865–1904) Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. *Knygotyra*, 2010, t. 56, p. 202–222.

Jurgiui Šauliui analizuojami filologės Romos Bončkutės straipsnyje⁵³⁸. Autorė pažymi, kad laišškai pateikia naujų duomenų apie jų gyvenimą, asmenybes, kūrybą, atskleidžia J. Šaulio vaidmenį šių rašytojų gyvenime. Laiškų tyrimas parodė, kad J. Šaulį galima laikyti vienu iš autoritetingiausių XX a. pradžios literatūrinio gyvenimo organizatorių (greta P. Višinskio), dariusių įtaką to meto rašytojų kūrybai, pasaulėžiūrai, apskritai literatūros, publicistikos raidai.

Dėmesio sulaukia bažnyčių bibliotekos. A. Pacevičius analizuoja Molėtų dekanato bažnyčių bibliotekų knygų rinkinius⁵³⁹. Jis atkreipia dėmesį, kad Molėtų dekanato bažnyčiose saugomos ne tik rankraštinės metrikų knygos ir kiti archyviniai dokumentai. Čia, kaip ir kitose Lietuvos Romos katalikų bažnyčios parapijose, klebonijose, vienuolynuose, per ilgą laiką susikaupė bibliotekos, kurių knygų rinkinių ar jų fragmentų, pavienių knygų galima aptikti ir dabartinių bažnyčių zakristijose, palėpėse, klebonijose ir kt. Autorius nustatė, kad didžiausi knygų rinkiniai saugomi Molėtų (243 knygos), Giedraičių (apie 50), Suginčių (apie 40), Kuktiškių (apie 150), Labanoro (apie 40), mažesni – Jonišio, Videniškių, Inturkės, Kirdeikių, Saldutiškio, Stirnių ir kitose bažnyčiose. A. Pacevičiaus nuomone, dažniausiai šie knygų rinkiniai yra sudėti kartu su archyvinėmis knygomis, todėl kalbėti apie dabartinę bažnyčios biblioteką, kaip atskirą struktūrinį vienetą bažnyčioje ar parapijoje, yra sudėtinga. Tačiau istoriniai šaltiniai liudija, kad Molėtų dekanate būta asmeninių kunigų knygų rinkinių ir institucinių bibliotekų, priklausiusių Bažnyčiai ir (arba) krikščioniškoms draugijoms, taip pat pasaulietinėms organizacijoms, kurias Bažnyčia rėmė ar toleravo. Pagrindinis dėmesys skiriamas knygų ženklų analizei. Jie atskleidžia, autoriaus tvirtinimu, sudėtingą krašto etnokultūrinę padėtį, bendruomenių tapatumų kaitą.

Sulaukėme pirmojo Sąjūdžio spaudos paveldo tyrimo. Vaidos Jankauskaitės straipsnyje nagrinėjama Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio (LPS) spaudos paveldo telkinių sudėtis ir jų formavimosi raida atminties institucijose ir privačiuose rinkiniuose⁵⁴⁰. Sąjūdžio spauda laikomi LPS ir

⁵³⁸ BONČKUTĖ, Roma. Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Vilhelmo Storostos (Vydūno) laišškai Klaipėdos universiteto bibliotekos Kazio Pemkaus fonde. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX a.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 425–472.

⁵³⁹ PACEVIČIUS, Arvydas. Molėtų dekanato bažnyčių bibliotekos: knygų ženklų labirintais. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2010, t. 33, p. 97–131.

⁵⁴⁰ JANKAUSKAITĖ, Vaida. Sąjūdžio spaudos paveldas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 73–92.

jo rėmėjų periodiniai ir vienkartiniai leidiniai. Autorė nustatė LPS spaudos 134 pavadinimus, leistus Lietuvoje ankstyvuoju Sąjūdžio laikotarpiu nuo 1988 m. birželio 13 d. (pirmojo leidinio) iki 1990 m. kovo 11 d. Sąjūdžio spaudos paveldo telkiniai nustatyti trijuose Lietuvos archyvuose, vienuolikoje bibliotekų, devyniuose muziejuose ir dviejų privačių asmenų rinkiniuose. Didžiausias pagal pavadinimų skaičių rinkinys priklauso bibliofilui Ž. Januškaitiui, antroje vietoje – LNB, trečioje – VUB.

Tęsiama lituanikos dokumentų paieška kitų valstybių bibliotekų fonduose. A. Navickienė Britų bibliotekoje aptiko unikalią lietuvišką elementorių. Jos straipsnyje *XIX amžiaus lietuviškų knygų unikumas: J. G. Weisso elementoriaus Naujas pibelis egzempliorius Britų bibliotekoje Londone*⁵⁴¹ paaiškinama: *Naujas pibelis* – lietuviams skirtas Karaliaučiaus kunigo ir superintendente Johanno Gottliebo Weisso (1762–1819) parengtas elementorius. A. Navickienė atkreipia dėmesį, kad lietuviški elementoriai sulaukė daugybės pakartotinių laidų, bet tik pavieniai jų egzemplioriai pasiekė mūsų dienas. *Naujas pibelis* buvo išspausdintas 13 (gal ir daugiau) kartų. XIX a. pirmaisiais dešimtmečiais jis tapo privalomu leidiniu Mažosios Lietuvos mokyklose. *Naujas pibelis* straipsnio rašymo metu nebuvo registruotas lietuvių nacionalinės bibliografijos leidiniuose.

Vis daugiau unikalų dokumentų patenka senosios lietuvių raštijos tyrėjų akiratin. Apie lituanistikos paminklų paieškas užsienio archyvuose ir mokslinėse bibliotekose, tokių paieškų rezultatus rašo filologė, Mažosios Lietuvos raštijos tyrinėtoja Liucija Citavičiūtė. Jos straipsnyje apžvelgiamos paieškos Lenkijos ir Vokietijos mokslinėse bibliotekose bei archyvuose⁵⁴². Ieškota naujos medžiagos apie du žinomus XVIII ir XIX amžiaus Mažosios Lietuvos kunigus, ypač nusipelnčius lietuvių literatūrai ir raštijai, – Martyną Liudviką Rėzą ir Johanną Jakobą Kvantą. L. Citavičiūtė Vokietijoje ir Lenkijoje surado naujų XVIII–XIX a. lietuvių literatūros paminklų tiek lietuvių, tiek lotynų ir vokiečių kalbomis. Užsienio archyvuose surasta daugiau kaip 150 lapų nežinomų L. Rėzos rankraščių. Berlyno archyve aptikta naujų

⁵⁴¹ NAVICKIENĖ, Aušra. XIX amžiaus lietuviškų knygų unikumas: J. G. Weisso elementoriaus Naujas pibelis egzempliorius Britų bibliotekoje Londone. *Knygotyra*, 2007, t. 49, p. 101–109.

⁵⁴² CITAVIČIŪTĖ, Liucija. Lituanistikos paminklų paieškos užsienio archyvuose ir mokslinėse bibliotekose. *Senoji Lietuvos literatūra*, 2008, t. 25, p. 251–267.

duomenų apie J. Kvanto biografiją ir kūrybą, Olštynė – nemažas pluoštas jo rankraščių, o Torunėje – didelės apimties nežinomas J. Kvanto pamokslų rinkinys. Autorės teigimu, surasta nauja medžiaga papildo ir koreguoja mūsų žinias apie XVI–XIX amžiaus lietuvių raštiją ir jos kūrėjus, atskleidžia tarpkultūrinius lietuvių literatūros ryšius.

XIX amžiaus lietuviškų knygų rinkinys Suomijos nacionalinėje bibliotekoje (Helsinkis) nagrinėjamas A. Navickienės straipsnyje⁵⁴³. Autorė atkreipia dėmesį, kad bibliotekoje yra saugomi vadinamieji Rusijos imperijos nacionalinių mažumų knygų rinkiniai, susiformavę Rusijos imperijos valdžios laikotarpiu – nuo 1828 m. iki 1917 m. Tai *Arabica, Armeniaca, Caucasia, Estonica, Georgika, Hebraica, Lettonica, Persica, Russica, Turcica. Lithuanica* yra vienas iš tokių rinkinių. Jis apibūdinamas keliais aspektais: analizuojama jo teminė ir tipologinė sudėtis, rekonstruojama sudarymo istorija, pristatoma jame saugomų spaudos paminklų vertė ir reikšmė Lietuvos knygos ir knyginkystės paveldui bei jo tyrimams. A. Navickienė konstatavo, kad rinkinį sudaro apie 600 tomų, iš kurių apie 400 yra knygos ir brošiūros, o likusieji – laikraščiai ir kita periodika, tačiau jų komplektai nėra pilni. Autorė pažymi, kad lietuvių retrospektyviosios bibliografijos A serijos „Knygos lietuvių kalba“ rengėjams Helsinkio universiteto bibliotekos leidiniai yra žinomi ir bibliografiniuose leidiniuose jie užfiksuoti, tačiau specialaus knygos tyrėjų dėmesio dar nesulaukė.

4. Bibliotekų istorijos tyrinėjimai

4.1. Senoji Lietuvos biblioteka

Reikšmingais darbais senosios Lietuvos bibliotekos istoriografiją papildė A. Pacevičius, D. Kaunas, V. Žukas, N. Lietuvninkaitė, A. Navickienė, A. Krakytė ir kiti tyrėjai.

2005 metais pasirodė dvi recenzijos. D. Narbutienės monografijos *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XVI – XVII a.* recenziją

---

⁵⁴³ NAVICKIENĖ, Aušra. Senujų lietuviškų knygų rinkinys Suomijos nacionalinėje bibliotekoje Helsinkyje. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 185-201.

paskelbė A. Pacevičius⁵⁴⁴. Monografiją jis laiko neeiliniu įvykiu Lietuvos istoriografijoje. Recenzentas pažymi, kad ji yra bene pirmasis veikalas, kompleksiška, įvairiais aspektais nagrinėjantis lotyniškosios knygos raidą ir funkcionavimą senojoje LDK visuomenėje. A. Pacevičius atkreipia dėmesį į diskutuotinus teiginius. Vienas jų – „iš bibliotekų išimamos knygos turėjo būti naikinamos“, o bibliotekininkai, jas pažymėję įrašo *ex catalogo librorum prohibitorum*, matyt, kai kada „užmiršdavo“ jas sunaikinti („laimingo likimo“ knygos). Recenzentas teigia, kad išlikę vienuolynų bibliotekų katalogai rodo, jog panašūs įrašai (dažnesnis – *liberprohibitus*) knygosė reišė ne naikinti, o „riboto naudojimo“ leidinį (prisiminkime sovietinius *specfondus*). Tokios knygos tapdavo katalikų polemikos su „atskalūnais“ „ugnimi ir žaibu“, taigi jas naikinti nebuvo prasmės. Autorė, anot recenzento, mėgina rekonstruoti visą aptariamo laikotarpio bibliotekų tinklą. Tačiau naujų duomenų ir interpretacijų, išskyrus įdomius proveniencinius įrašus, darbe nėra. Netgi tiražuojamos senesniųjų tyrinėjimų klaidos⁵⁴⁵. A. Pacevičius patikslina kai kuriuos vienuolynų bibliotekų duomenis.

E. Akstinaitė paskelbė N. Lietuvninkaitės parengto Stanislovo Didžiulio asmeninės bibliotekos katalogo⁵⁴⁶ recenziją. Autorė pabrėžia, kad tai pirmasis savarankišku leidiniu pasirodęs rekonstruotos asmeninės bibliotekos katalogas. Ji atkreipia dėmesį, kad S. Didžiulio biblioteka tenkino ne tik asmeninius poreikius, ja naudojosi nemažai to meto šviesuolių (Antanas Baranauskas, Jonas Basanavičius, Jurgis Šlapelis ir kt.). E. Akstinaitės teigimu, S. Didžiulio asmeninės bibliotekos rekonstrukcija atskleidžia tam tikrus spaudos draudimo metais vykusius knygos, bibliofilijos kultūros formavimosi procesus.

2005 m. A. Pacevičius išleido monografiją *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasaulis*⁵⁴⁷. Išsamią monografijos recenziją paskelbė Rimvydas Laužikas⁵⁴⁸. Recenzijos autoriaus

⁵⁴⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuviškoji lotyniškosios knygos LDK istorija. *Knygų aidai*, 2005, nr. 2, p. 20–23.

⁵⁴⁵ Pavyzdžiui, duomenys apie didžiulę Vilniaus katedros kapitulos biblioteką, XVIII a. pabaigoje neva turėjusią 5400 tomų (vieną nulį tikrai reikėtų nubraukti).

⁵⁴⁶ AKSTINAITĖ, Eglė. Stanislovo Didžiulio asmeninės bibliotekos katalogas. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 299–301.

⁵⁴⁷ PACEVIČIUS, Arvydas. *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasaulis*. Vilnius: Versus aureus, 2005. 312 p.

⁵⁴⁸ LAUŽIKAS, Rimvydas. Dingęs knygos pasaulis kaip tyrimas, teorija ir didaktika. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 295–298.

požiūriu, A. Pacevičiaus monografija reabilituoja LDK kultūrinius klodus. Jis pabrėžia, kad *Vienuolynų bibliotekų* autorius siekia ne atsiriboti, o kiek galima plačiau aprėpti daugiakultūrę LDK knygos ir bibliotekų istoriją. Anot recenzento, knyga vertinga ne tik kaip užglaistanti gana dideles Lietuvos istorijos „baltąsias dėmes“, bet ir kaip griauananti mitus, kurie nepagrįstai ir per daug ilgai buvo įsigalėję Bažnyčios ir vienuolynų istorijos srityje. Kartu recenzentas teigia, kad knygoje yra minčių, kurios nepakankamai akcentuotos. R. Laužikas siūlo Lietuvos vienuolynų bibliotekininkystę skirstyti į aiškiai akcentuotas kultūrinės tradicijas: rusėniškąją (sūnyko XVI–XVII a. kontrreformacijos metu), lotyniškąją (sūnyko XIX–XX a. tautinės valstybės kūrimo metu), lietuviškąją. R. Laužiko nuomone, *Vienuolynų bibliotekų* pasirodymas paskatins tuos, kurie turi tikrųjų vienuolynų bibliotekų likučių, juos surinkti, aprašyti ir atsakingiau saugoti. Juk kas galėtų pasakyti, kiek XVII – XIX a. knygų, rankraščių nyksta drėgnose ir šaltose Lietuvos bažnyčių zakristijų palėpėse? Bažnytiniai archyvai ir bibliotekos dažniausiai yra neinventorinti ir laikomi siaubingomis mikroklimato sąlygomis.

2006 m. N. Lietuvninkaitė išleido monografiją *Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais*⁵⁴⁹. Monografija sulaukė dviejų recenzijų. Recenzentas Remigijus Civinskas⁵⁵⁰ pažymi, kad monografijoje išsamiai nagrinėjamos knygų platinimo sąlygos ir sklaidos formos, nuosekliai aptariamos visų (valdiškų, bendruomeninių ir privačių) bibliotekų atsiradimo aplinkybės, jų funkcionavimas griežto policinio-biurokratinio režimo sąlygomis. Kitą recenziją parašė Alvydas Surblys⁵⁵¹. Recenzento nuomone, N. Lietuvninkaitės monografija užpildė didelę senosios Kauno knygos kultūros, kaip reiškinio ir kaip proceso, tyrinėjimų spragą. Recenzijos autorius teigia, kad N. Lietuvninkaitės tyrinėjimo objektas buvo ne vien miesto knygos istorija, ji stengėsi atskleisti ir Kauno knygos kultūros raidą visuomeninio, politinio, kultūrinio, socialinio gyvenimo kontekste, knygų leidybos aspektus susiedama su knygų poreikio aspektais.

⁵⁴⁹ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. *Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais*. Vilnius: Versus aureus, 2006. 311 p.

⁵⁵⁰ CIVINSKAS, Remigijus. Nijolė Lietuvninkaitė. *Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais. Kauno istorijos metraštis*, 2007, t. 8, p. 331-336.

⁵⁵¹ SURBLYS, Alvydas. Senosios Kauno knygos kelias. *Knygotyra*, 2007, t. 49, p. 278-284.

Tais pačiais metais V. Žukas išleido knygą *Tarp knygų prabėgę metai: Silvestras Baltramaitis*⁵⁵². Autorius atskleidžia S. Baltramaičio (1841–1918)⁵⁵³ biografijos puslapius, parodo jo nuopelnus rengiant lietuviškų knygų, lietuviškos periodikos, lietuviškų rankraščių bibliografijas. Pažymima, kad trūksta tikslių duomenų apie Baltramaičio asmeninės bibliotekos dydį, jos turinį. Nepaisant to, teigia autorius, akivaizdu, jog jis priklausė žymiausiems XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių bibliofilams, o jo biblioteka buvo nemažas to laikotarpio lietuviškų knygų rinkinys.

Daugėja publikacijų, skirtų VU bibliotekos istorijos tyrimams. Bibliotekos ankstyvojo laikotarpio (1570–1773) istorija apžvelgiama Vytauto Griciaus straipsnyje⁵⁵⁴. Primenama, kad Žygimantas Augustas dalį savo knygų rinkinio testamentu dovanojo Vilniaus kolegijos bibliotekai. V. Griciaus tvirtinimu, dalį jų Žygimantas Augustas paveldėjo iš tėvo Žygimanto Senojo (apie 71 tomą), kitas karaliui dovanojo jų autoriai ir bibliofilai: Martynas Liuteris, Jonas Kalvinas, Prūsijos kunigaikštis Albrechtas ir kiti, tačiau didžiąją knygų dalį Vakarų Europoje nupirko karaliaus bibliotekininkai. V. Gricius pateikia sąrašą asmenų, dovanojusių Vilniaus kolegijos bibliotekai savo knygas. Autorius taip pat apžvelgia Vilniaus akademijos bibliotekos patalpų istoriją.

Snieguolės Misiūnienės straipsnyje *Vilniaus universiteto biblioteka 1803–1832 m.*⁵⁵⁵ pagrindinis dėmesys skiriamas jos vadovo – klasikinės filologijos profesoriaus Gotfrydo Ernesto Grodeko veiklai. Autorė atskleidžia, kad G. E. Grodekas (nuo 1803 iki 1825 m.) žymiai pagerino fondų ir katalogų organizavimą, skaitytojų aptarnavimą, apskritai atvėrė bibliotekos duris visuomenei⁵⁵⁶. Jam dirbant universiteto bibliotekoje pradėta nagrinėti bibliografijos teorija ir praktika. Biblioteka bendradarbiavo su Peterburgo mokslų akademija, Maskvos, Tartu, Charkovo universitetais, taip pat vyko knygų mainai su Krokuvos universitetu ir Abo (Turku) universitetu Suomijoje. Autorė teigia, kad perėmęs biblioteką G. E. Grodekas joje rado

⁵⁵² ŽUKAS, Vladas. *Tarp knygų prabėgę metai: Silvestras Baltramaitis*. Kaunas: UAB OGAMAS, 2006. 179 p.

⁵⁵³ 1869 m. jis įsidarbino Sankt Peterburgo viešojoje bibliotekoje ir ten sėkmingai dirbo iki 1918 m.

⁵⁵⁴ GRICIUS, Vytautas. Vilniaus akademijos biblioteka. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis, 2004, 2005*, p. 147–156.

⁵⁵⁵ MISIŪNIENĖ, Snieguolė. Vilniaus universiteto biblioteka 1803–1832 m. *Tarp knygų*, 2005, nr. 2, p. 15–19.

⁵⁵⁶ Kasdien po valandą ir dukart per savaitę po dvi valandas biblioteka buvo atvira studentijai ir visuomenei.

ne daugiau kaip 9000 pavadinimų knygų. Per 29-erius universiteto gyvavimo metus ji išaugo penkis kartus. 1805 metais buvo pradėti katalogavimo darbai. Autorės tvirtinimu, pagal fondų didumą ir vertingumą Vilniaus universiteto biblioteka buvo viena stambiausių Rusijos imperijos vakarinės dalies bibliotekų. Jos nuomone, biblioteką galima laikyti ne tik moksline, bet ir atvira visuomenei miesto biblioteka.

Naujų dokumentų apie Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus biografiją rado ir 2005 metais paskelbė A. Navickienė⁵⁵⁷. Lietuvos valstybės istorijos archyvo Vilniaus gubernijos bajorų deputatų susirinkimo fonde ji aptiko bylą su Bohatkiewiczių šeimos bajoriškos kilmės dokumentais, kuri suteikė naujų žinių apie Bohatkiewicziaus šeimą, leido patikslinti jo gyvenimo ir mirties datas, gimimo ir mirties vietas. Aptiriamos tų dokumentų atsiradimo aplinkybės, analizuojama ir interpretuojama juose pateikta faktografija, taip pat skelbiami patys dokumentai – Minsko gubernijos deputatų susirinkimo, kuriame 1808 m. sausio 30 d. buvo svarstoma Bohatkiewiczių šeimos bajorystė, nutarties kopija, Bohatkiewiczių šeimos genealogija ir kt.

Svariu indėliu į VUB istoriografiją tapo du A. Krakytės straipsniai. Straipsnyje *Vilniaus akademinė bendruomenė ir jos biblioteka XIX amžiaus pirmojoje pusėje: imperinio valdymo įtaka*⁵⁵⁸ ji tvirtina, kad Lietuvos istoriografija vis dar stokoja naujo požiūrio, kritiškiau vertinančio XIX a. situaciją, o ypač – carinės Rusijos valdymo transformuotą Vilniaus akademinę bendruomenę ir jos biblioteką. Vilniaus akademinės bendruomenės ir jos bibliotekos būklę lėmė centralizuotas Rusijos imperijos administracijos valdymas, sietinas ne tik su pakitusiu statusu, pavaldumu ir finansavimu, bet ir su nauja bendruomenės struktūra, pasikeitusia savimone, universiteto personalo kontrole, griežta leidžiamų ir iš užsienio gaunamų knygų cenzūra. A. Krakytė daro išvadą, kad nuo XIX a. istoriografijoje įsigalėjusi tendencija idealizuoti Vilniaus akademinės bendruomenės ir jos bibliotekos raidą tiriamuoju laikotarpiu yra nepagrįsta. Imperinis valdymas ribojo Apšvietos epochos idėjas atspindinčių veikalų sklaidą miesto sociokultūrinėje erdvėje,

⁵⁵⁷ NAVICKIENĖ, Aušra. Dokumentai, teikiantys faktų apie knygos mokslo teoretiko Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus gyvenimą. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 210-229.

⁵⁵⁸ KRAKYTĖ, Asta. Vilniaus akademinė bendruomenė ir jos biblioteka XIX amžiaus pirmojoje pusėje: imperinio valdymo įtaka. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 7-30.

skatino hipertrofuotą fondų didėjimą menkaverčiais leidiniais, aplaidų bibliotekos tvarkymą po 1831 m., sunaikino vietos bendruomenės puoselėtas europietiškos bibliotekininkystės tradicijas.

Kitame straipsnyje A. Krakytė apžvelgia rinkinyje *Bibliotheca Academiae Vilnensis* esančių Vilniaus akademinės bendruomenės asmeninių bibliotekų fragmentų būklę, specifiką, tematiką, nagrinėja jų tyrimo, išsaugojimo ir sklaidos galimybes skaitmeninių komunikacijų įsitvirtinimo amžiuje⁵⁵⁹. A. Krakytė atkreipia dėmesį, kad daugelis autorių, tyrusių istorinį rinkinį *Bibliotheca Academiae Vilnensis*, apibūdina jį kaip gana savarankišką kolekciją, pradėtą formuoti XVI a. iš senojo Vilniaus universiteto ir šiai įstaigai priklausiusių smulkesnių padalinių knygų. Autorė pažymi, kad daugiausiai tirti seniausi rinkinio fragmentai, o XVIII–XIX a. pirmojoje pusėje jį papildė Vilniaus universiteto profesorių, dėstytojų, studentų ar glaudžiai su šia bendruomene susijusių to meto visuomenės ir bažnyčios veikėjų asmeniniai knygų rinkiniai, jų liekanos ir atskiri leidiniai vis dar lieka mokslinių tyrimų periferijoje. Autorės požiūriu, šią situaciją visiškai pakeistų nuoseklus skaitmeninių technologijų taikymas bibliotekoje. Ji teigia, kad veikalai, išlikę tiriamame rinkinyje *Bibliotheca Academiae Vilnensis* rodo, jog Vilniaus akademinė bendruomenė sekė Vakarų Europos bibliotekininkystės teorinės minties raidą, domėjosi praktine Vatikano ir kitose geriausiose bibliotekose bei muziejuose sukaupta patirtimi. Rinkinyje yra ne tik tai „Jėzaus Draugijos“ teoretikų darbų, bet ir modernių, nemažo atgarsio visuomenėje sulaukusių veikalų – anglų filosofo, valstybės veikėjo ir eseisto Francisco Bacono (Franciscus Baconus, 1561–1626), prancūzų bibliotekininko, bibliografo ir bibliotekininkystės teoretiko Gabrielio Naudé (1600–1653), Volfenbiutelio (Wolfenbüttel) bibliotekos bibliotekininko, vokiečių filosofo Gotfrido Vilhelmo Leibnico (Leibniz, 1646–1716). Autorės požiūriu, *Bibliotheca Academiae Vilnensis* – vertingas visos Europos kultūros paveldas, liudijantis sudėtingą Lietuvos kultūros elito formavimosi istoriją, nacionalinio mokslo raidą. Nuosekli ir įvairiapusė rinkinio analizė gali padėti išspręsti ne vieną istorinio pobū-

⁵⁵⁹ KRAKYTĖ, Asta. Asmeninės Vilniaus akademinės bendruomenės narių knygų rinkinyje „*Bibliotheca Academiae Vilnensis*“: jų tyrimo ir išlikimo galimybes skaitmeniniame amžiuje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005–2006*, 2009, p. 44–62.

džio klausimą, susijusį su bibliotekininkystės, skaitybės raidos ir knygos kultūros formavimusi Lietuvoje.

A. Navickienės straipsnyje J. Lelewis apibūdinamas kaip knygotyros ir kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje⁵⁶⁰. Autorė nagrinėja J. Lelewelio veikalą *Dvejetas bibliografinių knygų*, kaip XIX a. mokslo istorijos šaltinį, kuris atskleidžia knygotyros, bibliotekininkystės ir informacijos, rašto ir rašymo istorijos mokslo šakų ištakas Lietuvoje. A. Navickienė atskleidžia, kad bibliografijos mokslo (plačiąja prasme) struktūrą J. Lelewis laikė ne vienvialybe sistema, bet įvairių žinių rinkiniu. Šiam rinkiniui jis priskyrė knygų, knygininkystės arba bibliotekų istoriją (ją aiškino kaip įvykių, paveikusių knygų būvį, jų gausinimo ir naikinimo istoriją), grafiką arba glosologiją (pastarąją suvokė kaip kalbos, rašto ir rašymo istorijos žinias), tipografiją (šiai priskyrė spausdinimo istorijos ir tuometės būklės dalykus, nagrinėjančius spaudos meno, spaudos išradimo, jos pokyčių raidą), knygrišystę ir jos istoriją, bibliopoliją (kurią atskleidė parodydamas knygininkystės ir bibliotekininkystės arba knygotvarkos skirtumus, nes pirmosios uždavinys yra mainyti ir pardavinėti, prekiauti, o antrosios – kaupiti, saugoti ir kai kada perkant įsigyti) ir bibliopėją (šią dar vadino knygodara, knygokūra ir apibrėžė kaip knygų vidinės vertės nustatymo mokslą). A. Navickienė teigia, kad, siekdamas pateikti bibliotekų istorijos sintezę, J. Lelewis buvo pirmasis, kuris bibliotekų raidą siejo su kultūros reiškiniais, paaikšinančiais daugelį bibliotekų raidos savitumų. Be J. Lelewelio įžvalgų, apibrėžiančių bibliografijos mokslo kontūrus, kaip konstatuoja autorė, vargu ar tarpukario Lietuvoje būtų susiformavęs savarankiškas bibliografijos mokslas, atsiradusi bibliotekininkystė ir knygotyra. Autorės teigimu, aktualu tęsti J. Lelewelio, kaip komunikacijos ir informacijos mokslų grupės pirminio mokslo kūrėjo, palikimo tyrimus.

Plečiasi A. Pacevičiaus tyrimų tematika. Jis tyrinėja Senosios regulos karmelitų vienuolyno, įkurto 1506 metais ir veikusio iki 1797 metų prie Šv. Jurgio bažnyčios Vilniuje, bibliotekos suformavimą, sudėtį ir likimą⁵⁶¹.

⁵⁶⁰ NAVICKIENĖ. Aušra. Joachim Lelewis – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 33-62.

⁵⁶¹ PACEVIČIUS, Arvydas. Senosios regulos karmelitų prie Šv. Jurgio bažnyčios buvusio vienuolyno biblioteka: sovietmečio „spaudos archyvo“ šmėkla ar knygos kultūros faktas. *Bibliografija*, 2005–2006, 2007, p. 138-146.

Autorius nustatė, kad 1796 m. vienuolyno bibliotekoje buvo 606 tomai. Šv. Jurgio bibliotekos raida analizuojama kitų karmelitų bibliotekų kontekste, aptariama Vilniaus Visų Šventųjų, Linkuvos, Raseinių ir kitų bibliotekų struktūra ir turinys, nagrinėjamos bibliografavimo ir katalogavimo tradicijos visoje Lietuvos karmelitų provincijoje.

Susilaukė dėmesio ir knygų vagystė iš Vilniaus universiteto bibliotekos, įvykdyta 1823 metais⁵⁶². A. Pacevičiaus požiūriu, kultūros ir meno vertybių, knygų ir rankraščių vagystės yra svarbios ne tik nusikalstamumo, socialinės patologijos ar psichologijos, bet ir knygotyros, knygos ir bibliotekų, skaitymo istorijos tyrimams. Aptariamas vagystės atvejis, anot autoriaus, tampa kultūros detale ar net reiškiniu, rodančiu, kad Lietuvoje XIX a. pirmąjį ketvirtį formuojasi moderni visuomenė, didėja jos intelektualiniai ir skaitymo poreikiai, kuriems tenkinti pasitelkiamos net nusikalstamo pasaulio struktūros. Straipsnyje publikuojama universiteto adjunkto ir bibliotekos prefekto padėjėjo Kazimiero Kontrimo „Pažyma apie šiais 1823 metais kovo 15 dieną pradėtą knygų vagystės iš universiteto bibliotekos tyrimą“ originalo [lenkų] kalba ir pateikiamas jos vertimas į lietuvių kalbą.

A. Pacevičius tęsia J. K. Gintilos bibliotekos tyrimus, nagrinėja jos orientalistinę dalį⁵⁶³. Mokslininkas pažymi, kad tarp įvairiakalbio vieno geriausių XIX a. pradžios Lietuvos hebraistų Gintilos rankraštinio paveldo yra vienas itin savitas šaltinis – *Mokslas krikščioniškas zemajtiškaj parašitas*. Tai katekizmas, rašytas žemaičių tarpe, tačiau hebrajiškais rašmenimis. Orientalistinė bibliotekos dalis rodo J. K. Gintilą buvus ne tik herbaistų ir katalikų teologu, bet ir poliglotu, plataus akiračio Rytų problemų specialistu. A. Pacevičius atskleidžia, kad didžiąją dalį savo veiklos, taip pat ir *Bibliotheca Orientalis* kūrimą, J. K. Gintila grindė žydų švietimo idėja.

Lietuvos istoriografiją papildo ir A. Pacevičiaus straipsnis *Kokią galvą ir biblioteką turėjo Ona Kotryna Radvilienė?*⁵⁶⁴ Jame aptariama 1750 m.

⁵⁶² PACEVIČIUS, Arvydas. Nusikaltimo anatomija: nebaigta XIX amžiaus byla apie knygų vagystę iš Vilniaus universiteto bibliotekos. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 245-266.

⁵⁶³ PACEVIČIUS, Arvydas. *Bibliotheca Orientalis* Jono Krizostomo Gintilos knygų rinkinyje. In: GINTILA, J. K. *Mokslas krikščioniškas zemajtiškaj parašitas = Christian Science Laid Out in Samogitian: kunigo Jono Krizostomo Gintilos žemaitiškas katekizmas hebrajų rašmenimis*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009. p. 51-66.

⁵⁶⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. *Kokią galvą ir biblioteką turėjo Ona Kotryna Radvilienė?* *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 275-280.

Vilniaus akademijos spaustuvėje išleista knyga *Kazania y mowy na walnym pogrzebowym akcie ś. P. Jaśnie Oświeconey Xiężny Jeymści Anny z Xiążąt Sanguszkow Radziwiłłowy kanclerzyny (Pamokslai ir prakalbos, sakytos bendrame šviesaus atminimo Jos Šviesybės kunigaiškstienės Jos Mylistos Onos iš kunigaiškščių Sangušų Radvilienės, didžiosios LDK kanclerienės, laidotuvių akte)*. Knygoje kalbama apie Nesvyžiaus Radvilų biblioteką. Laidotuvių akto tekstai ir simboliai, pasak autoriaus, rodo, kad Radvilų aplinkoje XVIII a. pirmojoje pusėje tebebuvo puoselėjama klasikinio baroko knygos kultūra. Veikale rašoma apie bibliotekos, knygų rinkinio neaprėpiamą gausybę ir dar didesnes žmogaus proto galimybes. Žvelgiant retrospektyviai, kaip teigia autorius, užčiuopiama bibliotekos virtualybė, neturinti ribų. Nesvyžiaus biblioteka, kurios fondai aptariamam laikotarpiu, A. Pacevičiaus tvirtinimu, siekė 14 000 tomų, autoriams galėjo atrodyti neaprėpiami. Straipsnio autoriaus požiūriu, O. K. Radvilienė reprezentuoja vieną pirmųjų LDK kultūros istorijoje moterų asmenybių, sąmoningai ir sistemiškai tvarkiusių ir valdžiusių informacijos išteklius bei rinkinius, sukauptus archyve ir bibliotekoje.

Kiek anksčiau apie senąją Nesvyžiaus biblioteką straipsnį paskelbė D. Narbutienė⁵⁶⁵. Autorė teigia, kad LDK didikų Radvilų giminė savo valdose buvo sukaupusi gausius ir reikšmingus knygų rinkinius. Viena iš turtingiausių laikoma Nesvyžiaus pilies biblioteka, kurią XVI a. viduryje pradėjo kaupti Lietuvos didysis kancleris Mikalojus Radvila Juodasis. D. Narbutienė atskleidžia, kad 1772 metais į Rusiją išgabenta Nesvyžiaus Radvilų biblioteka pradėjo savo keliones po įvairių šalių institucines knygų saugyklas. Susidomėti Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų kultūros paveldu Lietuvoje paskatino kaimyninių šalių – Lenkijos, Baltarusijos (iš dalies ir Rusijos) – kultūros įstaigų iniciatyvos ištirti Nesvyžiaus Radvilų kultūrinį palikimą. Autorė pažymi, kad Lietuvos bibliotekose yra tik keletas išlikusių egzempliorių su Nesvyžiaus Radvilų ekslibrisais: trys – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje, po vieną – Vilniaus universiteto ir Kauno technologijos universiteto bibliotekose bei Kazio Varnelio namų-muziejaus knygų rinkinyje.

Sulaukė dėmesio lietuviškos slaptosios bibliotekėlės spaudos draudimo laikotarpiu. Vitalija Kazilionytė paskelbė straipsnį apie slaptųjų bibliote-

⁵⁶⁵ NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos paveldas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 31-56.

kėlių savininkus Pasvalio krašte⁵⁶⁶, kuriame apžvelgia Pasvalio krašto knygnešystės istoriją. Ji konstatuoja, kad archyvuose saugomos bylos leidžia teigti, jog net 75 įkliuvę asmenys laikė, platino, skaitė lietuviškus leidinius, iš jų atimta 570 draudžiamų spaudinių, 17 asmenų sudarytos atskiros bylos. Plačiau aptariamos slaptosios Kazio Astrausko ir Antano Gaidelionio lietuviškų knygų bibliotekėlės, svarstoma, kokią įtaką jos darė gyventojų kultūrinei sąmonei, kokį psichologinį poveikį turėjo bibliotekėlių paieška, teismai ir bausmės, kaip tai veikė vėlesnę krašto kultūros raidą.

Renesanso knygos sklaidos Žemaitijoje ir Vidurio Lietuvoje tyrimus tęsia S. Lūžys. Jo 2009 metais paskelbtas straipsnis⁵⁶⁷ papildoma ankstesnes publikacijas šia tema. Straipsnyje pateikiama kruopšti, informatyvi Kauno bibliotekose saugomų XV–XVI a. knygų nuosavybės ženklų analizė ir apibūdinamos tuomet egzistavusios asmeninės bibliotekos. Konstatuojama, kad knygos plitimas Vidurio ir Vakarų Lietuvoje rodė aktyvėjančią šio krašto integraciją į visuomeninį ir politinį valstybės gyvenimą, mentalinę, dvasinę ir literatūrinę įtaką Didžiajai Lietuvai.

Iš tautinių bendrijų bibliotekų dėmesio sulaukė Vilniaus žydų viešoji biblioteka ir jos įkūrėjas Matas Strašūnas. Larisos Lempertienės straipsnyje⁵⁶⁸ atkreipiamas dėmesys, kad M. Strašūnas (1817–1885) testamentu visą savo asmeninę biblioteką skyrė pirmajai žydų bendruomenės viešajai bibliotekai įkurti. Autorė aptaria bibliotekos sudėtį. Didžiąją dalį M. Strašūno knygų kolekcijos sudarė rabinistinė bei švietėjiškoji žydų literatūra hebrajų kalba, tačiau kolekcijoje būta ir judaikos leidinių, taip pat leidinių kitomis kalbomis. Autorė tvirtina, kad M. Strašūno kolekcijoje buvo penki inkunabulai, apie penkiasdešimt rankraščių, apie šimtą paleotipų, keli šimtai XVI–XVII a. pradžios knygų. L. Lempertienės tvirtinimu, M. Strašūno biblioteka, viena didžiausių žydiškojo Vilniaus įžymybių, buvo unikalus reiškinys Vidurio ir Rytų Europoje.

---

⁵⁶⁶ KAZILIONYTĖ, Vitalija. Įkliuvusieji: Kazys Astrauskas ir Antanas Gaidelionis – slaptųjų bibliotekėlių savininkai Pasvalio krašte. In: *Lietuviškos spaudos keliai Šiaurės Lietuvoje: 1864–1904–2004*. Sudarė B. Maskuliūnas, Dž. Maskuliūnienė. Šiauliai: Saulės delta, 2005, p. 90–104.

⁵⁶⁷ LŪŽYS, Sigitas. Renesanso knyga Vidurio ir Vakarų Lietuvoje: sklaidos keliai ir senosios bibliotekos. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005/2006*, 2009, p. 33–38.

⁵⁶⁸ LEMPERTIENĖ, Larisa. Pirmoji Vilniaus žydų viešoji biblioteka ir jos įkūrėjas Matas Strašūnas. *Tarp knygų*, 2009, nr. 5, p. 20–27.

D. Kaunas nuodugniai tyrinėja Jurgio Platerio biblioteką. Jo straipsnyje⁵⁶⁹, 2012 m. pasirodžiusioje monografijoje *Bibliotheca Georgii comitis de Plater. Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas*⁵⁷⁰ supažindinama su XIX a. pirmosios pusės Lietuvos bajoriškojo lituanistinio sąjūdžio dalyviu, Vilniaus universiteto auklėtiniu, vienu iš lietuvių knygotyros pradininkų, Švėkšnos grafu Jurgiu Plateriu (1810–1836). Monografijos centre – grafo biblioteka, kuri liudijo apie jo darbus ir požiūrį į mokslą. Monografijos autorius teigia, kad J. Platerio bibliotekoje galėjo būti apie tris tūkstančius knygų. Autoriui pavyko surasti ir aprašyti 70 išlikusių knygų, 6 rankraščius, taip pat iš įvairių šaltinių rekonstruoti 11 knygų, 1 grafikos spaudinį ir 3 iš šaltinių žinomus rankraščius. D. Kaunas konstatuoja, kad dėl tikslingos, materialiai užtikrintos ir profesionalios plėtros J. Platerio knygų rinkinys įgijo didelę išliekamąją vertę. J. Plateris sukūrė mokslinės paskirties tyrimo bazę, pagrindė nelaisvės sąlygomis gyvenančios tautos mokslinio darbo galimybes, prasmę ir perspektyvą.

Dvi originalias monografijos recenzijas, taikydama istorinį lyginamąjį metodą, parašė filologė R. Bončkutė. Pirmoje recenzijoje aptariamos dvi knygos – Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos *Taislius augyminis* ir Domo Kauno monografija⁵⁷¹. Autorė pažymi, kad abi knygos pateikia naujų faktų apie XIX a. pirmųjų trijų dešimtmečių kultūrininkų užmojus: lietuvių ir žemaičių inteligentijos ugdymo projektus, mokslinių tyrimų centro (akademijos) steigimo būtinybę, joje planuotus atlikti tyrimus. Taip pat apie latvių ir prūsų kalbos reikšmę kuriant lietuvių rašomąją kalbą. Anot recenzentės, didesnę D. Kauno knygos dalį sudaro J. Platerio gyvenimo ir veiklos tyrimas, tačiau knyga yra ne tik apie gabų vokiškų šaknų turintį jaunuolį, kuris, susidomėjęs lietuvių kalba, savo bibliotekoje kaupė lituanistiką, tyrinėjo lietuvių kalbą, lietuviškos knygos istoriją, domėjosi istorija, bet ir apie XIX a. dvarų kultūrą, dvaruose sukauptų knygų, kitų vertingų muzea-

⁵⁶⁹ KAUNAS, Domas. Jurgio Platerio biblioteka – knygos kultūros ir mokslo paminklas. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 252–273.

⁵⁷⁰ KAUNAS, Domas. *Bibliotheca Georgii Comitis de Plater. Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas*. Vilnius: VU leidykla, 2012. 296 p.

⁵⁷¹ BONČKUTĖ, Roma. Jurgis Ambraziejus Pabrėža. *Taislius augyminis*; Domas Kaunas. *Bibliotheca Georgii Comitis de Plater. Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas*. *Archivum Lithuanicum*, 2012, t. 14, p. 347–356.

lijų likimą keičiantis kartoms ir valdžioms. Pasak R. Bončkutės, Pabrėžą, Platerį, Daukantą jungė bendras požiūris į Lietuvos ateities kūrimą: gausinti ir stiprinti lietuviškosios inteligentijos gretas, ugdyti lietuvių kalbą, vartoti ją visose gyvenimo srityse. Antroje recenzijoje⁵⁷² mėginama parodyti, kad tarp Jurgio Platerio ir Simono Daukanto galėjęs būti trumpas, bet stiprus ryšis, o draugystei padėjo beveik tapatūs interesai. Recenzentė teigia, kad palyginus J. Platerio ir S. Daukanto lektūrą, asmeninėse bibliotekose turėtas knygas, pagaliau domėjimosi ir veiklos sritis, manytina, kad abu ėjo panašia linkme. Anksti mirusio ir nespėjusio įgyvendinti daugelio sumanymų J. Platerio idėjas, sujungdamas su savosiomis, tęsė S. Daukantas.

4.2. XX amžiaus bibliotekų istorija

4.2.1. XX a. pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.)

Šį laikotarpį nagrinėja G. Raguotienė, K. Sinkevičius, V. Žukas, D. Kaunas ir kiti. Išskirtinis tiriamo periodo bruožas – padidėjęs dėmesys asmeninėms bibliotekoms (Sigitas Narbutas, A. Braziūnienė, N. Lietuvninkaitė ir kt.). Pasirodo nemažai leidinių, skirtų viešųjų bibliotekų istorijai.

G. Raguotienė atkreipia dėmesį į mažiau žinomus faktus iš lietuvių lektologijos istorijos⁵⁷³. Pasak mokslininkės, yra darbų, kurie į mūsų lektologijos istoriją dar neįtraukti ir primiršti, tapę bibliografinė retenybe. Tai 1923 m. išėjęs dr. Antano Maliausko (1877–1941) knygutės „Gerų ir blogų raštų skaitymas“ antrasis leidimas (Maliauskis A. *Gerų ir blogų raštų skaitymas*. Leid. 2. Tilžė, 1923, 54 p.), dalis prof. Stasio Šalkauskio (1886–1941) 1926 m. studijos „Bendrosios mokslinio darbo metodikos pradai“ (Šalkauskis S. *Bendrosios mokslinio darbo metodikos pradai*. Kaunas, 1926, 136 p.) ir Zenono Ivinskio (1908–1971) straipsnis „Kaip reikia skaityti knygas“ (Ivinskis Z. Kaip reikia skaityti knygas. In: Valiukevičius V. *Skaitytinios knygos*. Kaunas, 1930, p. 7-21.). Apibūdindama minėtus

⁵⁷² BONČKUTĖ, Roma. Jurgis Plateris ir Simonas Daukantas: monografiją apie J. Platerį perskaičius. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 265-276.

⁵⁷³ RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Trys darbai apie skaitybą: iš lietuvių lektologijos istorijos. *Tarp knygų*, 2006, nr. 1, p. 16-18.

darbus, G. Raguotienė atskleidžia, kad A. Maliauskis į skaitymą žvelgė kaip kunigas, katalikų veikėjas ir publicistas. Skaityba A. Maliauskiui buvo pasaulėžiūrų konfliktas ir kova. Šitai ją suvokęs, lektūrą padalija į „gerus“ ir „blogus“ raštus. „Blogiesiems“ jis priskyre socialistiškus, laisvamaniškus ir nepadorius raštus. S. Šalkauskis skaitybą, kaip vieną iš mokslinio darbo metodikos dalykų, dėstė Lietuvos universitete. Trečias minėto veikalo skyrius skirtas skaitybai. Autorė pažymi, kad S. Šalkauskis iškėlė ir apibūdino keturias „skaitybos vaisingumo“ sąlygas: „tinkamas nusimanymas apie skaitymo reikšmę ir tikslą“, „lemtas literatūros pasirinkimas“, „deramas skaitymo būdas“, „tikslingas paskaitytos medžiagos paruošimas panaudojimui“. S. Šalkauskio darbas apie skaitybą darė poveikį kitiems autoriams. Su juo glaudžiai, net tiesiogiai susijęs buvusio S. Šalkauskio studento Z. Ivinskio straipsnis „Kaip reikia skaityti knygas“. Straipsnio struktūra, dėstomi klausimai, naudojami šaltiniai, kai kurie teiginiai leidžia pastebėti abiejų darbų panašumą. Apžvelgtieji skaitybos darbai, anot autorės, nors turi to laiko žymių ir silpnybių, diskutuotinių dalykų, yra įdomūs kaip palikimas. Daugelis juose dėstytų ar cituotų skaitybos minčių, ypač praktiškų patarimų ir rekomendacijų, autorės nuomone, yra išlaikę ne tik istorinį, bet ir aktualųjį interesą.

K. Sinkevičius tęsia visuomeninių organizacijų bibliotekų tyrimus. 2007 m. jis išleido studiją *Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)*⁵⁷⁴. Autoriaus požiūriu, skaitančios visuomenės formavimosi ir raidos procesams Lietuvos Respublikoje tarpukariu didelę reikšmę turėjo Lietuvos šaulių sąjunga (LŠS). Prastas to meto gyventojų, ypač kaimo, išsilavinimas, menkos galimybės įsigyti knygų ir periodinės spaudos skatino vieną populiariausių organizacijų savo skyriuose centralizuotai kaupti knygas, laikraščius, žurnalus, skatinti gyventojus, ypač jaunimą, domėtis spausdintų žodžiu. Autorius pabrėžia, kad LŠS centriniuose ir periferiniuose leidiniuose buvo paskelbta šimtai straipsnių ir nuomonių apie skaitymą, kaip švietimosi ir tobulėjimo galimybę, knygą, kaip žinių šaltinį, apie skaitymo ir žinių įgijimo metodiką ir galimybes, Lietuvos ir užsienio šalių knygų leidybą ir sklaidą, bibliotekas, kaip visuomenės skaitymo ir ugdymosi poreikių tenkinimo

⁵⁷⁴ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)*. Vilnius: LNB, 2007. 355 p.

priemonę. Jis nustatė, kad LŠS Lietuvos skaitytojui pateikė daugiau kaip 1000 bibliotekų tinklą, jų fonduose buvo, įskaitant ir asmenines šaulių bibliotekas, apie 1 mln. leidinių, skirtų tiek tarnybiniam naudojimui, tiek organizacijos nariams ir „pašaliniais“ skaitytojams. Be istorinės dalies, studijoje pateikiamas Šaulių sąjungos bibliotekų abėcėlinis žinynas, šiose bibliotekose buvusių knygų ir periodinių leidinių sąrašas.

K. Sinkevičiaus 2008 m. išleistoje studijoje *Jaunųjų ūkininkų ratelių (JŪR) knygynėliai ir seklyčios (1930–1940; 1941–1944)*⁵⁷⁵ atskleidžiamos Jaunųjų ūkininkų ratelių atsiradimo priežastys, jų steigimo aplinkybės, JŪR knygynėlių (bibliotekėlių) reikšmė kuriant skaitančią visuomenę Lietuvoje, auklėjant kaimo jaunuomenę ir teikiant jai žemės ūkio gamybos tobulinimo žinias. Autorius aptaria JŪR knygynėlių veiklos parametrus, fondų turinį ir skaitytojų auditoriją, knygynėlių vietą bendroje Lietuvos bibliotekų sistemoje. Didžiausią studijos dalį sudaro „JŪR knygynėlių ir seklyčių žinynas“. Patikslintas knygynėlių (bibliotekėlių) skaičius. Žinyne užregistruotas 1351 knygynėlis ar seklyčia.

Žymiam Mažosios Lietuvos lietuvių politikui ir visuomenininkui, knygos kultūros ugdytojui ir tyrėjui Viliui Gaigalaičiui (1870–1945) ir švietimo draugijos „Sandora“ (1905–1939) bibliotekai skirta D. Kauno studija *Viliaus Gaigalaičio knygotyrynės nuostatos ir veikla*⁵⁷⁶. D. Kaunas atskleidžia, kad V. Gaigalaičio įvairiapusiis ir gilus domėjimasis spaudos kultūra reiškėsi kryptingomis pastangomis ir tikslingu poreikiu sukaupti lietuviškų leidinių visetą, jį viešinti, populiarinti, įvairiais būdais aktualinti ir naudoti ugdant kultūrą bei palaikant tautos gyvybingumą. Autorius pabrėžia, kad tapęs kultūros švietimo draugijos „Sandora“ (1905–1939) pirmininku, V. Gaigalaitis savo pastangas sutelkė draugijos bibliotekai kurti. Daugiau kaip trisdešimt metų trukęs bibliotekos kūrimo ir plėtros procesas buvo tapatinamas su jo vardu, vykdomas naudojant asmeninę įtaką. Į „Sandoros“ biblioteką anksti įsiliejo ir asmeninis knygų rinkinys. V. Gaigalaitis, anot autoriaus, siekė kurti kone nacionalinę biblioteką ir vykdyti jos funkcijas. Klaipėdos krašto

⁵⁷⁵ SINKEVIČIUS, Klemensas. *Jaunųjų ūkininkų ratelių (JŪR) knygynėliai ir seklyčios (1930–1940; 1941–1944)*. Vilnius: LNB, 2008. 427 p.

⁵⁷⁶ KAUNAS, Domas. Viliaus Gaigalaičio knygotyrynės nuostatos ir veikla. In: KAUNAS, Domas. *Knygos kultūra ir kūrėjas: istoriografiniai tyrimai ir vertinimai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 243–306.

laikotarpiu ji tapo universalia regionine biblioteka, vykdančia mokslinės, archyvinės, iš dalies viešosios ir mokyklinės bibliotekų funkcijas. Ja naudojosi ne tik sandoriečiai, bet ir bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai, uostamiesčio Prekybos, Respublikos pedagoginio instituto, Kauno universiteto teologijos studentai, parodų rengėjai, lietuvių spaudos bibliografai, vietos ir atvykstantys mokslininkai humanitarai.

Sulaukė dėmesio Vilniaus mokslo bičiulių draugijos (1907–1939) biblioteka. Jos istorija gana nuodugniai nagrinėjama H. Ilgiewicz straipsnyje⁵⁷⁷. Autorė atskleidžia, kad bibliotekos fondai sparčiai augo ir prieš Pirmąją pasaulinę karą juose buvo daugiau nei 45 tūkst. knygų, tarp jų vertingi Vilniaus universiteto bibliotekininko Adomo Benedikto Jocherio, muzikologo ir etnografo Jano Karłowicziaus, dvarininko Włodzimierzo Druckio-Lubeckio, inžinieriaus Wincento Januszewskio ir kitų asmenų knygų rinkiniai. Vilniaus mokslo bičiulių draugijos bibliotekos fondai palyginti nedaug nukentėjo Pirmojo pasaulinio karo metais ir smarkiai išaugo tarpukariu. Autorė pažymi, kad 1926–1938 m. bibliotekos fondus papildė Vilhelminos Zyndram-Kościałkowskos, Władysławas Życkos, Józefo Kallenbacho, Michała Brensztejno ir kitų visuomenės ir kultūros veikėjų knygų kolekcijos. Konstatuojama, jog Antrojo pasaulinio karo išvakarėse bibliotekoje buvo apie 120 tūkstančių knygų, 1033 bylos rankraštinės medžiagos ir 2405 pavieniai rankraščiai. Skaičiai išties įspūdingi. Autorė atkreipia dėmesį, kad dalis bibliotekos sukauptų fondų buvo išgrobstyta ir sunaikinta Antrojo pasaulinio karo metais, išlikusios knygos yra saugomos Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje, o archyviniai dokumentai – daugiausia Lietuvos valstybės istorijos archyve.

2012 metais pasirodė V. Žuko monografija *Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška*⁵⁷⁸. Autorius apžvelgia V. Biržiškos gyvenimo kelią, visuomeninę kultūrinę veiklą, nagrinėja jo darbą Kauno ir Vilniaus universitetų Teisų fakultetuose, vadovavimą abiejų universitetų bibliotekoms. V. Žukas atskleidžia, kaip jo rūpesčiu VDU bibliotekoje buvo sukauptas didžiausias tuo metu lietuvių ir lituanikos leidinių rinkinys, tapęs mokslinių tyrimu baze. Monografijoje tyri-

⁵⁷⁷ ILGIEWICZ, Henryka. Vilniaus mokslo bičiulių draugijos (1907–1939) biblioteka: komplektavimas ir fondų raida. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 217–234.

⁵⁷⁸ ŽUKAS, Vladas. *Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška*. Vilnius: VU leidykla, 2012. 582 p.

nėjama jo veikla XXVII knygos mėgėjų draugijoje, Lietuvos bibliotekininkų draugijoje. Autorius aptaria V. Biržiškos asmeninę biblioteką. Nagrinėjama V. Biržiškos pokariu tremtyje vykdyta tautinė, mokslinė ir kultūrinė veikla, darbas JAV Kongreso bibliotekoje. Analizuojamas V. Biržiškos įnašas į knygotyra ir bibliografiją. Monografijoje pateikiama ir jo darbų bibliotekininkystės teorijos ir istorijos klausimais apžvalga, nors autorius pažymi, kad V. Biržiška (palyginti su knygotyra ir bibliografija) svaresnių bibliotekininkystės darbų nepalikio. Ž. Zaveckienė recenzijoje⁵⁷⁹ tvirtina, kad skaitančioji visuomenė sulaukė svarbaus Lietuvos kultūros istorijos veikalų. Anot recenzentės, per V. Biržiškos gyvenimo ir veiklos prizmę knygoje atskleidžiama visa Lietuvos XIX a. pabaigos ir XX a. istorija. Recenzentė pabrėžia, kad nagrinėjamoje knygoje sąveikauja du savo gyvenimo būdu, darbštumu, atsidavimu knygotyros darbu labai artimi žmonės – knygos autorius prof. V. Žukas ir pagrindinis knygos veikėjas prof. V. Biržiška. Abu profesoriai yra parašę daugiau nei po 20 knygų, skirtų literatūrai ir bibliografijai, ir apie abu juos galima pasakyti, kad jų gyvenimai yra skirti knygai.

Tais pačiais metais pasirodė Tomo Petreikio straipsnis apie V. Biržiškos senųjų spaudinių paieškas Žemaitijoje 1923–1940 metais⁵⁸⁰. Autorius atkreipia dėmesį, kad VDU bibliotekos direktoriaus dėmesys Žemaitijos regionui buvo išskirtinis, jis buvo užmezgęs keletą naudingų ryšių, apėmusių šiaurės, vakarų ir šiaurės rytų Žemaitiją, todėl daugiausia spaudinių buvo gaunama iš ten. Autorius parodo, kad V. Biržiška spaudos paveldo paieškoms sistemingai telkė Lietuvos pedagogus ir moksleiviją. Jis konstatuoja, kad mažiau kaip per dešimtmetį VDU bibliotekos fondus papildė apie puspenkto tūkstančio leidinių iš Žemaitijos, tarp kurių buvo ir keletas unikumų. Pasak autoriaus, V. Biržiškos aktyvi spaudos paveldo paieška atkreipė visuomenės dėmesį į senąją knygą, lėmė jos pabrangimą, turėjo įtakos ir vėlesniam bibliofilijos sąjūdžiui.

Didėja įdirbis tyrinėjant asmenines bibliotekas. Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos leidiniai kruopščiai ištyrinėti ir aprašyti 2008 metais

⁵⁷⁹ ZAVECKIENĖ, Žiedūnė. Svarbi monografija apie profesorių Vaclovą Biržišką. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 262-264.

⁵⁸⁰ PETREIKIS, Tomas. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktoriaus Vaclovo Biržiškos senųjų spaudinių paieškos Žemaitijoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 61-79.

paskelbtame Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos kataloge⁵⁸¹. Katalogą sudaro 3861 įrašas. Veikale publikuojamas įžanginis Lietuvos literatūros istoriko, bibliografo S. Narbuto straipsnis, aptariantis J. Basanavičiaus bibliotekos kūrimo aplinkybes ir atskleidžiantis jos mastą Europos mokslo ir kultūros sklaidos kontekste⁵⁸². S. Narbutas pabrėžia, kad J. Basanavičiaus santykiai su knyga buvo ypatingi – knyga jam buvo ne tik darbo priemonė, į rankas ją ėmė ne vien vedamas mokslinių ar kitokių pragmatinių interesų. J. Basanavičiaus būta bibliofilo, žmogaus, gyvenimo ir veiklos prasmę regėjusio taip pat ir knygoje, ją tausojusio, branginusio ir puoselėjusio. S. Narbutas atskleidžia, kad savo bibliotekoje jis sukaupe pagrindinių autorių svarbiausius veikalus religijos, filosofijos, psichologijos, gamtos, medicinos, istorijos, literatūrologijos, kalbotyros ir kitų mokslų temomis. Autorius atkreipia dėmesį, kad J. Basanavičiaus bibliotekoje būta knygų visomis pagrindinėmis Europos kalbomis.

Iš N. Lietuvninkaitės parengtos publikacijos *Nežinomi Vlodo Daumanto asmeninės bibliotekos likimo dokumentai*⁵⁸³ sužinome, kad Kauno technologijos universiteto bibliotekos Retų knygų skyriuje saugomi 1945 ir 1947 metų kelių oficialių kultūros, mokslo ir valdžios įstaigų susirašinėjimo dokumentai, atskleidžiantys Kaune likusios Vlodo Daumanto⁵⁸⁴ asmeninės bibliotekos dalybų klausimus. Autorė teigia, kad jo asmeninės bibliotekos, kurioje buvo apie 3000 spaudinių, tyrimą sunkina archyvinių šaltinių stoka. Daugiausia neaiškumų kelia V. Daumanto asmeninės bibliotekos, 1944 metais paliktos namuose Kaune, likimas pokario metais. Pirmą kartą autorės skelbiami dokumentai nubrėžia V. Daumanto asmeninės bibliotekos spaudinių paieškos gaires, pateikia faktografinės medžiagos. Šiuose dokumentuose yra ir įdomių pokario Lietuvos bibliotekų istorijos duomenų.

⁵⁸¹ Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas. Sudarė S. Narbutas, D. Narbutienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008. [XXXVII], 888 p.

⁵⁸² NARBUTAS, Sigitas. Ieškojęs gyvybingumo pagrindų: Jono Basanavičiaus bibliotekos katalogas. In: *Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas*. Sudarė S. Narbutas, D. Narbutienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. VII–XXIX.

⁵⁸³ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Nežinomi Vlodo Daumanto asmeninės bibliotekos likimo dokumentai. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 230–239.

⁵⁸⁴ Vladas Daumantas (1885–1977) – Lietuvos diplomatas, politinis veikėjas, kolekcininkas; 1944 m. pasitraukė į Vakarų.

Apibendrinantį straipsnį apie bibliofilines bibliotekas paskelbė A. Braziūnienė⁵⁸⁵. Ji nagrinėja Lietuvos bibliofilinio gyvenimo vertybinius aspektus (bibliofilo savivoka ir saviraiška), to meto organizuoto bibliofilijos sąjūdžio narių bibliofilines nuostatas. Išanalizavus turimą medžiagą apie vertingiausias bibliofilų asmenines bibliotekas (V. Biržiškos, A. Janulaičio, K. Jablonskio, V. Steponaičio, P. Jakšto, Vaižganto, P. Galaunės, V. Burkevičiaus, V. Daumanto, A. Mošinskio, J. Šaulio ir kt.) ir pačių bibliotekų savininkų liudijimus, daroma išvada, jog nepriklausomoje Lietuvoje susiformavo bibliofilinei veiklai palanki kūrybinė erdvė.

Lietuvos rašytojo Kazio Borutos (1905–1965) dukters apžvalginiam straipsnyje, remiantis rankraščiniais ir publikuotais šaltiniais, išlikusiais knygų ženklais, aptariami rašytojo bibliotekos komplektavimo, raidos, likimo klausimai⁵⁸⁶. Autorė gilina si į rašytojo asmeninės bibliotekos kūrimo paskatas ir aplinkybes, apibūdina jos sandaros ypatumus.

N. Lietuvninkaitė apibūdina Lietuvos prezidento Antano Smetonos asmeninės bibliotekos paveldą, jo saugojimo ir tyrimo problemas⁵⁸⁷. Pagrindiniai tyrimo šaltiniai buvo Kauno technologijos universiteto bibliotekos inventoriaus knyga, Kauno universiteto bibliotekos (1923–1950) veiklos dokumentai ir A. Smetonos asmeninės bibliotekos paveldo leidiniai. Autorė pavyko atskleisti ir apibendrinti asmeninės bibliotekos paveldo likimą ir struktūrą, sklaidą ir dabartinę jo būklę. Prieita prie išvados, kad Prezidentas kryptingai kūrė savo biblioteką, atitinkančią jo politinės visuomeninės, mokslinės veiklos, taip pat ir asmeninius interesus. Atsižvelgiant į pirmojo Lietuvos prezidento asmeninės bibliotekos memorialinę vertę, siūloma atlikti Prezidento A. Smetonos asmeninės bibliotekos mokslinę rekonstrukciją.

Žinių apie tarpukario asmenines bibliotekas randame I. Liepaitės publikacijoje, kurioje pristatyti ir paskelbti žymaus tarpukario Lietuvos teisininko, visuomenės ir kultūros veikėjo Zigmo Toliušio (1889–1971) atsi-

⁵⁸⁵ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Kūrybinė bibliofilijos erdvė Lietuvoje Respublikoje (1930–1940). *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 149–171.

⁵⁸⁶ BORUTAITĖ-MAKARIŪNIENĖ, Eglė. Kazio Borutos biblioteka. *XXVII knygos mėgėjų metraštis*, 2010, t. 4, p. 197–208.

⁵⁸⁷ LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Prezidento Antano Smetonos asmeninė biblioteka: paveldas ir tyrimai. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 274–286.

minimai *Apie kolekcionavimą ir Lietuvos kolekcionierius*⁵⁸⁸. Atsiminimuose Z. Toliušis pateikė faktų apie asmenines V. Daumanto, P. Galaunės, P. Klimo, M. Mašiotaitės-Urbšienės ir kitų bibliofilų bibliotekas. Autorės požiūriu, jo atsiminimai pateikia žinių apie žymių ir mažiau žinomų nepriklausomos Lietuvos bibliofilų ir kolekcininkų gyvenimosios ypatumus, atskleidžia jų pačių ir jų rinkinių likimus.

Šiuo laikotarpiu viešųjų bibliotekų darbuotojų pastangomis parengtos atskirų bibliotekų istorijos. 2007 m., minint Jonišio Jono Avyžiaus ir Pasvalio Mario Katiliškio viešųjų bibliotekų 70-mečius, išėjo knygos, skirtos jų istorijai⁵⁸⁹. Įvairiuose šaltiniuose užfiksuoti faktai ir įvykiai susisteminti, medžiaga išdėstyta atskirais laikotarpiais. Knygoje aptariamos bibliotekų ištakos, pristatoma 1937–1940 m. ir vėlesnių laikotarpių veikla.

2009 metais pasirodė didelis darbas – Jono Brigio *Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*⁵⁹⁰. Knygoje gana nuodugnai analizuojamas Raseinių viešosios bibliotekos kūrimasis ir raida, jos veiklos ypatumai įvairiais Lietuvos istorijos laikotarpiais, bandoma apibrėžti Raseinių viešosios bibliotekos vietą miesto ir krašto knygos kultūros, kaip sudėtinės kultūros istorijos dalies, sklaidoje. J. Brigys atskleidžia, kad bibliotekų istorija Raseiniuose apima ne vieną šimtmetį, tačiau viešosios bibliotekos įkūrimas (Centralinio valstybės knygyno skyriaus) 1921 m. atvertė naują miesto kultūros (ypač knyginės) istorijos skyrių. Biblioteka prisidėjo prie miesto – lietuvių kultūros centro provincijoje – augimo. Autorius parodo, kad per visą egzistavimo laikotarpį biblioteką veikė procesai, darę įtaką ir kitų Lietuvos bibliotekų veiklai, nemažai reikšmės turėjo ir vietinės ekonominės bei politinės sąlygos, objektyvios ir subjektyvios aplinkybės. Siekiant kuo išsamiau atskleisti bibliotekos istoriją, pasinaudota įvairiais netyrinėtais dokumentais, archyvuose ir bibliotekose saugoma istorine medžiaga.

⁵⁸⁸ LIEPAITĖ, Inga. Zigmas Toliušis apie kolekcionavimą, bibliofilus ir kolekcininkus. *Knygotyra*, 2011, t. 57, p. 253-282.

⁵⁸⁹ VILČIAUSKIENĖ, Violeta. *Joniškio Jono Avyžiaus viešoji biblioteka: 70 veiklos metų. 1937–2007*. Šiauliai: Lucilijus, 2007. 139 p.; *Po knygos ženklų: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos septynių dešimtmečių kelias. 1937–2007*. Sudarė D. Abazoriuvienė, Z. Baltrušūnienė. Pasvalys: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, 2007. 209 p.

⁵⁹⁰ BRIGYS, Jonas. *Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*. Vilnius: LNB, 2009. 292 p.

2011 ir 2012 metais pasirodė leidiniai, skirti Radviliškio ir Tauragės rajono⁵⁹¹, Biržų rajono ir Palangos⁵⁹² viešųjų bibliotekų istorijai. Juose apžvelgiamos bibliotekos ištakos, įkūrimo aplinkybės, raida tarpukariu ir vėlesniais laikotarpiais. Rengiant knygas naudotasi didesniu ar mažesniu kiekiu įvairių šaltinių. Mėginama pateikti bibliotekų istoriją to krašto, miesto istoriniame ir kultūriniame kontekste. Ypač tai pasakytina apie Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos istoriją.

Nemažai faktografinės medžiagos apie žydų bibliotekas aptinkame E. Bramson-Alpernienės knygoje *Prie judaikos lobio*⁵⁹³. Joje publikuojami straipsniai ir pranešimai, skaityti įvairių šalių konferencijose, kongresuose, simpoziumuose, taip pat mokslininkų atsiliepimai apie E. Bramson-Alpernienės veiklą ir darbus, jos darbų – publikacijų, pranešimų, surengtų parodų – bibliografija ir bibliografija apie pačią knygos autorę. E. Bramson-Alpernienė supažindina su YIVO institutu, M. Strašūno, Žydų švietimo draugijos ir kitomis bibliotekomis. Knygoje apibūdinamas judaikos rinkinys LNB.

4.2.2. XX a. antrosios pusės biblioteka

Okupacijų laikotarpį tyrinėja knygotyrininkai, bibliotekininkai, istorikai, literatūrologė. Tyrimų tematika įvairi: L. Vladimirovo veikla ir kūrybinis palikimas, asmeninės bibliotekos (bibliofilinės bibliotekos tyrimų rezultatas – A. Braziūnienės apginta disertacija, monografija), cenzūra, sovietmečio skaitytojas, bibliotekų istorija.

2006 m. A. Braziūnienė apgynė disertaciją *Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazys Varnelis*⁵⁹⁴. Bibliofilo K. Varnelio asmenybė atskleidžiama per jo kūrybos rezultatą – bibliofilinę biblioteką. Disertacijoje taip pat nagrinė-

⁵⁹¹ *Radviliškio bibliotekos kelias, 1937–2011*. Sudarė D. Paulauskienė. Radviliškis: Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, 2011. 224 p.; *Trumpa Tauragės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija, 1931–2011*. Sudarė D. Tauginaitė. Klaipėda: Eglės leidykla, 2011. 160 p.

⁵⁹² *Knygnešio žemės biblioteka: Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos istorija, 1930–2010*. Sudarė D. Burbulienė, V. Muralis. Biržai: Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešoji biblioteka, 2012. 352 p.; *Palangos viešoji biblioteka laiko tėkmėje*. Sudarė Bronislava Spevakovienė. Palanga: Palangos miesto savivaldybės viešoji biblioteka, 2012. 155 p.

⁵⁹³ BRAMSON-ALPERNIENĖ, Esfir. *Prie judaikos lobio = Bam oicer fun jidiš*. Vilnius: LNB, 2009. 316 p.

⁵⁹⁴ BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazys Varnelis*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2006. 40 p.

jami kai kurie knygotyros ir bibliotekininkystės, muzeologijos, kultūrologijos sąsajų aspektai, analizuojami asmeninių ir viešųjų institucinių bibliotekų funkciniai, struktūriniai panašumai ir skirtumai. Vėliau A. Braziūnienė paskelbė straipsnį *Bibliofilija ir asmenybė: abipusė kūryba*⁵⁹⁵, kuriame apibūdina asmenybės ir bibliofilijos sąveikos ypatumus. Autorės požiūriu, bibliofilijos subjekto ir objekto fenomenologinis neatskiriamumas įkūnija bibliofilijos esmę. Straipsnyje glaustai pristatyti J. Lelewelio, A. E. Nordenskioldo, T. Niewodniczanskio, K. Varnelio, V. Daumanto, P. Jakšto ir kiti pavyzdžiai sudaro tam tikrą bibliofilų asmenybių paralelių foną.

2008 m. išėjo A. Braziūnienės monografija *Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazio Varnelio biblioteka*⁵⁹⁶. Monografijoje nagrinėjama K. Varnelio bibliotekos komplektavimo istorija, jos sandara, funkcionavimas, analizuojamos atskiros bibliotekos kolekcijos teminiu ir chronologiniu požiūriu, taip pat visa biblioteka estetiniu ir muziejiniu aspektu. Monografijos recenziją paskelbė T. Petreikis⁵⁹⁷. Recenzentas pažymi, kad elitinio bibliofilo dvasinis pasaulis ir jo biblioteka sudarė palankias sąlygas teorinius bibliofilijos svarstymus pritaikyti konkrečiam asmeniui. Autoriui pavyko apibendrinti gana nemažai bibliofilijos literatūros įvairiomis kalbomis ir pateikti jai labiausiai priimtina bibliofilijos sampratą. Siekdama kuo išsamiau pažinti K. Varnelio asmenybę ir jo santykį su bibliofilija, autorė pasitelkė įvairių filosofijos, psichologijos ir sociologijos kryptų ir mokyklų atstovų darbus. T. Petreikio tvirtinimu, fenomenologinis tyrimo aspektas – tai naujas požiūris bibliofilijos tyrimuose, o monografija – naujas žodis Lietuvos bibliofilijos kontekste.

Apie Izidoriaus Kisino asmeninę biblioteką straipsnį paskelbė Ž. Zaveckienė⁵⁹⁸. Autorė pažymi, kad I. Kisinas buvo vienas produktyviausių tarpukario Lietuvos bibliografų, V. Biržiškos bendražygis ir mokinys. Manoma, kad jo šeimos bibliotekoje galėjo būti apie 10 000 knygų. Po I. Kisino mirties biblioteka buvo išblaškyta. Daugiausia jo knygų autorė

⁵⁹⁵ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Bibliofilija ir asmenybė: abipusė kūryba. *Metai*, 2007, nr. 11, p. 113-124; nr. 12, p. 101-114.

⁵⁹⁶ BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazio Varnelio biblioteka*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2008. 271 p.

⁵⁹⁷ PETREIKIS, Tomas. Kazys Varnelis bibliofiliniu žvilgsniu. *Tarp knygų*, 2009, nr. 2, p. 15-17.

⁵⁹⁸ ZAVECKIENĖ, Žiedunė. Izidoriaus Kisino asmeninės bibliotekos pėdsakai. *Tarp knygų*, 2005, nr. 9, p. 20-27.

aptiko Lietuvos literatūros ir meno archyvo bibliotekoje. Autorė konstatuoja, kad paieškas reikia tęsti.

2008 m. sulaukėme leidinio *Juozo Miltinio asmeninė biblioteka: katalogas*⁵⁹⁹. Janinos Janickienės įžanginiame straipsnyje *Knygos turi savo likimą*⁶⁰⁰ akcentuojama, kad išskirtinės J. Miltinio asmenybės bruožai buvo užsienio kalbų mokėjimas, europinis išsilavinimas, erudicija. Jis sukaupe biblioteką, kuri buvo unikali to meto sąlygomis, formavo jo pasaulėžiūrą, kūrybos raidą. Jaunystėje, studijų metais išmoktos kalbos ir nuolatinis naujų kalbų mokymasis lėmė komplektuojamos bibliotekos pobūdį – 94 proc. bibliotekos leidinių buvo užsienio kalbomis. Straipsnyje aptariami J. Miltinio asmeninės bibliotekos leidiniai, įgavę istorinę reikšmę dėl juose esamų įrašų. Atspindintys režisieriaus santykį su knyga, įrašai yra gana meniški, įdomūs ir originalūs. Autorė nustatė, kad režisieriaus asmeninės bibliotekos knygose jų yra apie 460. Įrašai grupuojami į aiškinamuosius, donacinius, proginius, memorialinius, įspėjamuosius, sentencinius, autografinius. Anot autorės, aptartieji režisieriaus J. Miltinio asmeninės bibliotekos knygų įrašai suteikia informacijos apie knygos įsigijimą ir jos kelionę iki asmeninės bibliotekos, atskleidžia savininko charakterio ypatybes.

D. Kaunas tyrinėja lietuvių išeivio asmeninę biblioteką. Jo straipsnyje *Išeivijos bibliofilijos paveldas: Justinas K. Karazija*⁶⁰¹ siekiama įrodyti, kad savitu raiškos būdu ir forma pasižyminti knygos kultūra būdinga visiems lietuvių išeivių visuomenės socialiniams sluoksniams. Justinas K. Karazija (1892–1991) priklausė pirmajai JAV lietuvių ateivių kartai. Jis atstovavo žemesniam socialiniam sluoksniui (plieno pramonės darbininkas). Straipsnyje biblioteka analizuojama šešiais aspektais: leidinių amžiaus, kalbų, spausdinimo vietos, turinio, leidinių tipologijos ir jos individualumo lygio. Tyrimo duomenys autoriui leidžia teigti, kad biblioteka turėjo įtakos asmenybės formavimuisi, sudarė sąlygas intelektinei brandai ir skatino kūrybą. Kartu ji simbolizavo minimalizuotą, perkeltinę tėvynę, orientuotą į tautinio tapatumo išsaugojimą. Biblioteka padėjo kurti tautiniu tapatumu grįstą fizinę

⁵⁹⁹ *Juozo Miltinio asmeninė biblioteka: katalogas*. Sudarė A. Mikelinskaitė. Panevėžys: UAB „Amalkeros leidyba“, 2008. 319 p.

⁶⁰⁰ JANICKIENĖ, Janina. Knygos turi savo likimą. *Ibidem*, p. 13–24.

⁶⁰¹ KAUNAS, Domas. Išeivijos bibliofilijos paveldas: Justinas K. Karazija. *Knygotyra*, 2008, t. 50, p. 59–87.

aplinką ir dvasinį mikrokosmosą. D. Kauno nuomone, mokslo perspektyva pirmiausia reikalautų kurti svarbiausių išėivijos asmeninių bibliotekų duomenų bazines ir skaitmeninti aktualius tyrimų šaltinius: katalogus, gausius informacijos archyvinis dokumentus, leidinių nuosavybės ženklus, bibliofilų atsiminimus, dienoraščius ir kitokius knygos kultūros istorijos liudijimus.

Sovietinę cenzūrą tyrinėja istorikai. Andrius Skorupskas apžvelgia sovietinę ideologinę cenzūrą Lietuvoje 1964–1989 m.⁶⁰². Jis nagrinėjamą periodą suskirsto į tris etapus: 1964–1972 m., 1972–1985 m., 1985–1989 m. Klasifikuodamas remiasi suformuluotais kriterijais, žyminčiais laikotarpio ideologinės cenzūros ypatybes. Arūno Streikaus straipsnyje nagrinėjamos ideologinės cenzūros 1948–1955 m. reikšimosi sritys: grožinės literatūros ir meno kūrinų, humanitarinių mokslų tekstų, periodinių leidinių, bibliotekų fondų⁶⁰³. Ideologinės cenzūros apraiškas stengiamasi sieti su bendru sovietinės kultūros politikos kontekstu, kuriame autorius išskiria du etapus: 1) lemiamas Lietuvos dvasinio gyvenimo sovietizavimo lūžis (1948–1950 m.); 2) visuotinės ideologinės kontrolės įtvirtinimas (1951–1955 m.). Autorius teigia, kad per trumpą laiką siekta įdiegti sovietinę ideologiją jau modernios Europos kultūros patirtį turinčioje visuomenėje. Jis parodo, kad per pirmąjį pokario dešimtmetį ideologinė cenzūra, bibliotekų fondų „valymas“ Lietuvoje buvo vykdomi ypač brutaliomis formomis (anot LSSR Glavlito viršininko Aleksandro Malygino, būtent „1948 m. bibliotekų valymo darbe pavyko pasiekti pakankamai rimtą persilaužimą: 1947 m. respublikoje buvo patikrintos tik 309 bibliotekos, o 1948 m. – net 1774, išimta kenksmingos literatūros 138 775 tomai“). Daroma išvada, kad sovietinis ideologinės cenzūros mechanizmas galutinai susiformavo šeštojo dešimtmečio pradžioje.

Šiuo laikotarpiu atsigręžta į L. Vladimirovo veiklą, jo kūrybinį palikimą. 2005 m. išėjo atsiminimų knyga apie L. Vladimirovą *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...*⁶⁰⁴. Atsiminimus pateikė beveik trisdešimt autorių, kurie turėjo galimybę jį pažinti, su juo dirbti, iš jo mokytis. Be to,

⁶⁰² SKORUPSKAS, Andrius. Sovietinės ideologinės cenzūros raida Lietuvoje (1964–1989 m.). *Genocidas ir rezistencija*, 2005, t. 1 (17), p. 100-127.

⁶⁰³ STREIKUS, Arūnas. Ideologinė cenzūra Lietuvoje 1948–1955 m.: sistemos derinimas. *Genocidas ir rezistencija*, 2009, t. 2 (26), p. 73-90.

⁶⁰⁴ *Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...*: atsiminimai apie Levą Vladimirovą. Sudarė A. Glosienė. Vilnius: VU leidykla, 2005. 218 p.

spausdinama ir keletas paties L. Vladimirovo rašytų tekstų: autobiografija, atsiminimai, keletas laišku. Knyga išsamiai nušviečia L. Vladimirovo asmenybę, gyvenimą ir įvairiapusę veiklą. Pratarinės autorė A. Glosienė jį vadina Knygos riteriu, Didžiuoju knygumi, bibliotekininkystės ir knygotyros korifėjumi, futbolo aistruoliu, detektyvų ir šachmatų mėgėju, eruditu, vizionieriumi ir novatoriumi, charizmatiška asmenybe⁶⁰⁵.

Turiningais prisiminimais apie L. Vladimirovą pasidalijo D. Kaunas⁶⁰⁶, R. Varnienė-Janssen⁶⁰⁷. D. Kauno publikacijoje daug šiltų žodžių ir apmąstymų apie profesoriaus indėlį į mokslą, studijų procesą. D. Kaunas pabrėžia, kad nemažai L. Vladimirovo auklėtinių dirba bibliotekose, mokslo įstaigose ir universitetuose, patys kuria mokslą. R. Varnienės-Janssen požiūriu, daugelis nūdienos kultūros ir informacinės visuomenės pokyčių neabejotinai galėtų būti siejami su L. Vladimirovo veikla. Profesorius skeistos idėjos persmelkė ne tik mūsų šalies kultūrą, bet ir daug prisidėjo prie informacinės visuomenės atsiradimo ir plėtros Lietuvoje. Tai liudija teorinis ir praktinis jo idėjų įsitvirtinimas mūsų šalyje. Prieš pusę šimtmečio profesoriaus išsakytos mintys apie bibliotekų modernizavimą, naujų technologijų taikymą skleidžiant informaciją šiandien sudaro šiuolaikinės informacinės visuomenės politikos turinį.

2012 m. lapkričio 15–16 d. Vilniaus universitete įvyko tarptautinė konferencija „Sugrąžinta praeitis: prof. Levo Vladimirovo fenomenas ir mokslinių idėjų sklaida“, skirta L. Vladimirovo 100-osioms gimimo metinėms. Remiantis konferencijos pranešimais, 2014 metais buvo išleistas trečias tęstinio leidinio *Bibliotheca Litwana* tomas. Jame publikuojamas I. Kažuro ir E. Grigonio straipsnis apie L. Vladimirovo veiklą šeštajame dešimtmetyje siekiant sugrąžinti senojo Vilniaus universiteto bibliotekos knygų fondą, prarastą XIX a. po universiteto uždarymo, taip pat išvežtas Pirmojo pasaulinio karo metu Vilniaus viešosios bibliotekos knygas⁶⁰⁸. Autoriai

⁶⁰⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶⁰⁶ KAUNAS, Domas. Levas Vladimirovas: (mintijimai asmenybės tema). In: KAUNAS, Domas. *Knygos kultūra ir kūrėjas*: istoriografiniai tyrimai ir vertinimai. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 131–142.

⁶⁰⁷ VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Levas Vladimirovas – Lietuvos informacinės visuomenės teorijos pradininkas. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 256–261.

⁶⁰⁸ KAŽURO, Ina; GRIGONIS, Evaldas. Levas Vladimirovas ir senojo Vilniaus universiteto bibliotekos knygų grąžinimo peripetijos. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 54–76

nustatė, kad 1956–1959 m. buvo atgauta beveik 18 000 senosios universiteto bibliotekos spaudinių (iš apie 60 000 visų išvežtų knygų), dalis kirilikos knygų kolekcijos. Šio gana sėkmingo sumanymo įgyvendinimas leido rekonstruoti knygų fondą *Bibliotheca Academiae Vilnensis*. A. Braziūnienė aptaria L. Vladimirovo organizuotos knygų grąžinimo akcijos atspindžius spaudoje ir memuaristikoje, publikuoja pokalbio su minėtos akcijos dalyve I. Petrauskiene⁶⁰⁹ ištraukas.

Sovietmečio skaitytoją ir bibliotekų veiklą vėlyvuojū sovietmečiu tyrinėja literatūrologė Loreta Jakonytė ir istorikas Tomas Vaiseta. L. Jakonytė siekia apibūdinti sovietinio skaitytojo portretą ankstyvuojū sovietmečiu⁶¹⁰. Aptarus politikų ir rašytojų požiūrį į skaitytojų bendruomenę, atsiskleidžiantį jų kalbose, auditorijos aktyvinimo ir ugdymo formas, detaliau nagrinėjami žurnalo „Pergalė“ ir laikraščio „Literatūra ir menas“ archyvuose užfiksuoti skaitytojų atsiliepimai. Autorė parodo, kad filtruodamos literatūros pasiūlą, sovietinės institucijos stengėsi kontroliuoti skaitymą, tinkamai formuoti kūrinių suvokimą. Tai iškalbingai rodo išsamios instrukcijos, skirtos tiesiogiai su skaitytoju bendraujantiems bibliotekininkams. Daroma išvada, kad realus skaitytojas buvo kur kas įvairesnis už formuotą monolitinių įvaizdį, nepriklausomai nuo pasirengimo ir profesijos jautė kultūros alkį, o jo literatūrinė paklausa pranoko oficialią pasiūlą. Literatūrinių žurnalų archyvuose išlikusios skaitytojų anketos, atmestos to meto cenzūros, parodo susiformavusius poreikius, pavyzdžiui, stiprų domėjimąsi Vakarų literatūra, kuri redakcijos buvo priverstos nutylėti.

T. Vaisetos straipsnyje⁶¹¹ siūlomas būdas, kaip viešosios erdvės sampratą pritaikyti sovietinės Lietuvos laikotarpiui ir kaip jos funkcionavimą rekonstruoti per vieną iš dėmenų – bibliotekas. Teigiama, kad viešosios erdvės normatyvine prasme sovietinėje Lietuvoje nebuvo, tačiau ją imitavo komunikacinė struktūra, per kurią vykdyti ideologiniai uždaviniai ir kontroliuota informacijos cirkuliacija. Šiai komunikacinei struktūrai priklausiusių

⁶⁰⁹ BRAZIŪNIENĖ, Alma. Levo Vladimirovo akcija susigrąžinti istorinius Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinius: amžininkų liudijimai. In: *Ibidem*, p. 209-228.

⁶¹⁰ JAKONYTĖ, Loreta. Pradiniai štrichai ankstyvojo sovietmečio skaitytojo portretui. *Colloquia*, 2011, nr. 27, p. 79-96.

⁶¹¹ VAISETA, Tomas. Informacijos hierarchija vėlyvuojū sovietmečiu: bibliotekų atvejais. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 116-134.

bibliotekų veikla analizuojama trimis lygmenimis – politiniu, ideologiniu ir administraciniu, kurie leidžia į bibliotekas pažiūrėti kaip į tam tikras informacines piramides, kuriose informacija (spaudiniai) buvo pateikiama pagal hierarchijos principus. T. Vaiseta gana detaliai apibūdina šiuos lygmenis. Autorius pažymi, kad skaitant bibliotekų partinių organizacijų protokolus, gali susidaryti įspūdis, kad dirbta vos ne priešų apgulties sąlygomis, iš darbuotojų nuolat reikalauta „politinio budrumo“, ypač dirbant su lankytojais užsieniečiais ir bibliotekininkystės specialistais iš svetur, nes „vienai geranoriškai domisi mūsų turtais, kiti ieško plyšių, pro kuriuos gautų jiems reikalingą informaciją“. Politinis režimas sprendavo, kokius spaudinius paversti „nematomais“. Tačiau „labai matoma“ literatūra skaitytojų buvo vertinama kaip „pernelyg matoma“, todėl neįdomi ir atgrasi.

Kitame straipsnyje T. Vaiseta pratęsia L. Jakavonytės temą ir aptaria, ką, kiek ir kodėl skaitė Lietuvos gyventojai vėlyvuojų sovietmečiu⁶¹². Autorius pasitelkė sociologų Sergejaus Rapoporto ir Vlodo Gaidžio 1987 m. Panevėžyje atliktos apklausos duomenis (sociologai padarė išvadą, kad vėlyvuojų sovietmečiu nuolat knygas skaitė tik 30 proc. lietuvių, o kiti atsakymus pagražino, nes „knygų skaitymas buvo laikomas socialinio prestižo reikalu“). Autorius pritaria sociologų išvadai, kad skaitymas atsivėrė kaip „priverstinė laisvalaikio forma“, nes „tiesiog nėra ką daugiau veikti“. Tačiau knygą dalis žmonių labai vertino. T. Vaiseta tvirtina, kad išlikęs knygos socialinis prestižas ne tik išpūtė besigiriančiųjų skaitymu skaičius, bet ir realiai skatino tam tikrą dalį žmonių skaityti, o populiarėjančios masinės kultūros alternatyvos (televizija, populiarūs kino filmai) neįgavo „aukštosios kultūros“ statuso. Pažymima, kad vėlyvojo sovietmečio skaitytojai buvo linkę kaupti ir tai, ko neskaitydavo, o knygų stygius, vertęs griebti tai, ką pavyksta rasti, dažną atrpatino nuo kritiško santykio su literatūra.

Toliau tyrinėjamos atskirų bibliotekų istorijos. E. Stasiukaitienė parengė ir paskelbė Lietuvos muziejininko, kultūros veikėjo Juozo Maceikos (1904–1991) Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomos jo rankraštinės studijos „Lietuvos mokslų akademijos biblio-

⁶¹² VAISETA, Tomas. Snobai, skolininkai ir Lenino raštų plėšytojai: vėlyvojo sovietmečio skaitytojų polinkiai ir praktikos. *Naujasis židinys-Aidai*, 2012, nr.3 (251), p. 178-186.

teka“ (1942, 147 p.) įžangos žodį, 3, 4 ir 5 skyrius⁶¹³. Studijoje pateikiama reikšminga faktografinė medžiaga apie Tado Vrublevskio biografiją ir Vrublevskių bibliotekos istoriją.

2009 m. išėjo V. Rimšos *Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorijos* pirmas tomas⁶¹⁴. Tai nėra istorija, o išsamus bibliografinis leidinys, kurio pobūdį parodo ir tomo paantraštės pavadinimas: „Valstybiniai norminiai dokumentai. Adomo Mickevičiaus bibliotekos leidiniai. Straipsniai apie Adomo Mickevičiaus ir Vilniaus krašto bibliotekas. Ikonografija: anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė“. Surinkta medžiaga būtų naudinga rašant ir VAVB, ir Vilniaus krašto bibliotekų istoriją.

LNB istorijai skirti A. Plioplio ir V. Gudaičio straipsniai. A. Plioplio straipsnyje aptariama bibliotekos Dokumentų konservavimo ir restauravimo centro istorija⁶¹⁵. Autorius pagrindinį dėmesį sutelkia į laikotarpį nuo 1961 m., kai buvo įkurtas Knygų restauravimo sektorius, iki 1979 m., kai veikė (nuo 1977 m.) Spaudinių restauravimo, higienos ir įrišimo skyrius. Laikotarpis pasirinktas neatsitiktinai: vėlesnė veikla yra gerai dokumentuota, o apie nurodytą laikotarpį, kaip teigia autorius, archyvai teikia labai šykščią, fragmentišką informaciją. LNB patalpų istoriją nagrinėja V. Gudaitis⁶¹⁶. Autorius detalai aptaria visą biurokratinį mechanizmą sprendžiant bibliotekos patalpų klausimą įvairiais istoriniais laikotarpiais. Pagrindinis dėmesys skiriamas bibliotekos perkraustymui iš Kauno į Vilnių. Autorius apžvelgia diskusiją dėl bibliotekos perkėlimo tikslingumo, atskleidžia bibliotekos perkėlimo iš Kauno į Vilnių peripetijas. V. Gudaitis pažymi, kad biurokratizmas „persekiuoja“ biblioteką ir Vilniuje. Pavyzdžiui, bibliotekos priestato projektavimas truko aštuonerius metus.

⁶¹³ MACEIKA, Juozas. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. Parengė Elena Stasiukaitienė. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003/2004*, 2006, p. 9-27.

⁶¹⁴ RIMŠA, Romualdas Vytautas. *Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija*. T. 1: Valstybiniai norminiai dokumentai. Adomo Mickevičiaus bibliotekos leidiniai. Straipsniai apie Adomo Mickevičiaus ir Vilniaus krašto bibliotekas. Ikonografija: anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė. Vilnius: Versus aureus, 2009. 852 p.

⁶¹⁵ PLIOPLYS, Algirdas. Dokumentų konservavimo ir restauravimo centro istorijos apybraiža. In: *Bibliotekininkystė, 2009*. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008): straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2010, p. 154-162.

⁶¹⁶ GUDAITIS, Vyrautas. Ilga kelionė į Vilnių. *Tarp knygų*, 2013, nr. 11, p. 15-20; nr. 12, p. 23-28; 2014, nr. 1, p. 23-26.

Viešųjų bibliotekų darbuotojų pastangomis išleisti leidiniai, skirti Elektrėnų (2012)⁶¹⁷, Zarasų viešųjų bibliotekų istorijai (2013)⁶¹⁸. Juose apžvelgiamos bibliotekų įkūrimo aplinkybės, veikla sovietmečiu, daugiau dėmesio skiriama jų raidai po nepriklausomybės atkūrimo. Leidiniuose apibūdinamos bibliotekų veiklos kryptys ir naujų darbo formų paieška po 1990 metų, apibendrinami pasiekti rezultatai. Aurelijos Eitkevičiūtės ir D. Janavičienės straipsnyje apžvelgiama Klaipėdos rajono savivaldybės Jono Lankučio viešosios bibliotekos raida⁶¹⁹. Apžvalgoje pateikiamos bibliotekos struktūrinių pokyčių schemos.

Aptariamoju laikotarpiu paskelbti apžvalginiai straipsniai ir atsiminimai apie LNB direktorių V. Bulavą⁶²⁰, VUB direktorių Jurgį Tornau⁶²¹, LMAB Rankraščių skyriaus vedėją Vladą Abramavičių⁶²². Publikacijos padeda geriau suvokti jų veiklos reikšmę Lietuvos kultūrai, papildoma bibliotekų istoriją, taip pat atskleidžia šių kultūros darbuotojų asmenines savybes.

5. Tarptautinės, užsienio šalių bibliotekininkystės aktualijos

Nemažai dėmesio skiriama tarptautinei, užsienio šalių bibliotekininkystei. Pasirodo fundamentalus L. Vladimirovo veikalas, skelbiama modernios bibliotekininkystės pradininko G. Naudé knyga. Daugėja recenzijų apie Lietuvos bibliotekininkystei aktualius užsienio leidinius.

Didelio susidomėjimo sulaukė bibliotekininkystės teorijos ir praktikos veikalas – 2007 metais lietuvių kalba pasirodžiusi Gabrielio Naudé knyga *Advis pour dresser une bibliotheque (Patarimai kuriančiam biblioteką)*⁶²³.

⁶¹⁷ Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija. Vilnius: LNB, 2012. 204 p.

⁶¹⁸ Zarasų viešosios bibliotekos istorija. Vilnius: LNB, 2013. 188 p.

⁶¹⁹ EITKEVIČIŪTĖ, Aurelija; JANAVIČIENĖ, Daiva. Klaipėdos rajono savivaldybės Jono Lankučio viešosios bibliotekos raida 1939–2007 m. *Tarp knygy*, 2009, nr. 5, p. 6–11.

⁶²⁰ GUDAITIS, Vytautas; VARNIENĖ, Regina. Nacionalinis bibliotekininkas. In: BULAVAS, Vladas, *Idėjos virsta tikrove*: darbų rinkinys. Sudarė R. Varnienė. Vilnius: LNB, 2005, p. 9–15.

⁶²¹ PETRAUSKIENĖ, Zofija Milda. Jurgis Tornau Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2010, p. 174–183; MALIŠAUSKAS, Jurgis. Mano globėjas. *Ibidem*, p. 184–200 ir kt.

⁶²² SPERSKIENĖ, Rasa. Kultūros istorikui, bibliografui Vladui Abramavičiui – 100. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2007/2008*, 2011, p. 133–136; LABANAUSKIENĖ, Danutė. Pirmasis Lietuvos mokslų akademijos Rankraščių skyriaus vedėjas. *Ibidem*, p. 137–140.

⁶²³ NAUDÉ, Gabrielis, *Patarimai kuriančiam biblioteką*. Sudarė A. Pacevičius Vilnius: VU leidykla, 2007. 250 p. Gabrielis Naudé (1600–1653) – prancūzų mokslininkas, gydytojas, eseistas, kardinolo Mazarini bibliotekininkas.

Knyga 1627 m. buvo išleista Paryžiuje. Knygos sudarytojas – A. Pacevičius, vertė ir paaiškinimus parašė V. Račius. Knygą sudaro devyni skyriai. Joje pateikiamos pamatinės, siekiančios Antiką, žinios apie bibliotekų kūrimą, aptariami klausimai apie knygų rinkinio dydį ir kriterijus, kuriais remiantis knygos atrenkamos pagal turinį, formą ir vertę, nagrinėjama komplektavimo strategija, nurodomi knygų išigijimo šaltiniai ir būdai, saugojimo sąlygos, katalogavimas, išdėstymas lentynose. Daug dėmesio skyręs Baroko epochoje paplitusiai prašmatniai ir, G. Naudė manymu, nereikalingai bibliotekų puošybai, paskutiniame skyriuje autorius suformulavo pagrindinį jos tikslą – tarnauti visuomenei. Knygoje pateikiamas A. Pacevičiaus straipsnis *Gabrielio Naudė idėjų sklaida: moderniosios bibliotekininkystės modelio beišskant*⁶²⁴. A. Pacevičius apžvelgia istoriografijos nuostatų ir požiūrių į G. Naudė veikalą ir jo idėjas kaitą, nagrinėja jo biografijos „baltąsias dėmes“, knygos pasirodymo, platinimo aplinkybes, gvildena lituanistinius G. Naudė idėjų sklaidos aspektus. Autoriaus požiūriu, istoriografijoje ilgai laikytas bibliotekininkystės teorijos ir praktikos vadovu, pastaruoju metu šis traktatas prisimenamas platesniame žinojimo struktūrų, informacinių bendruomenių raidos kontekste, nagrinėjamas komunikacijos ir informacijos mokslų požiūriu. Tyrinėtojus ypač domina originalios, šiuolaikiškos G. Naudė mintys apie bibliotekos virtualumą, suteikiantį išsilavinusiam žmogui galimybę jaustis pasaulio piliečiu, patirti visa, „kas yra, buvo ar gali būti žemėje, jūrose ir pačiose slapčiausiose dangaus aukštybėse“; apie toleranciją kitai nuomonei, neišskiriant net „pačių mokyčiausių ir garsiausių eretikų“ veikalų; apie visuomeninę bibliotekos, kuria leistina naudotis „menkiausiam iš žmonių“, reikšmę, nes „slepia dorybė yra bevertė“. A. Pacevičius konstatuoja, kad G. Naudė kartu su kitais intelektualais reformacijos akivaizdoje perkainojo vertybes, ypač aktualias visuomenei, pradedančiai pasitikėti spausdintu žodžiu ir kurti juo paremtas žinių struktūras. Filologės Irenos Štikonaitės straipsnyje⁶²⁵ į veikalą pažvelgta kitu aspektu: kaip jame atsiskleidžia Antikos kultūra ir realijos,

⁶²⁴ PACEVIČIUS, Arvydas. Gabrielio Naudė idėjų sklaida: moderniosios bibliotekininkystės modelio beišskant. In: NAUDĖ, Gabrielis. *Patarimai kuriančiam biblioteką*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, p. 171-202.

⁶²⁵ ŠTIKONAITĖ, Irena. Apie Antiką Gabrielio Naudė knygoje *Patarimai kuriančiam biblioteką*. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 244-251.

kaip šios knygos rengėjams pasisėkė jas perteikti lietuviškai. Autorė pažymi, kad knygoje nėra skyriaus, kuriame nebūtų minimi daugelio Antikos literatū, gramatikų autorių, istorikų darbai, įvairios kultūrinės realijos ir net mitologiniai motyvai. G. Naudė, dėstydamas savo mintis apie bibliotekos kūrimą, komplektavimo strategiją ir taktiką, bibliotekų tarnavimą visuomenės labui, dažnai įterpia vaizdingų Antikos autorių citatų ar parafrazių (Horacijaus, Tacito, Ovidijaus, Senekos, Aristotelio, Hipokrato ir kt.). I. Štikonaitė palankiai įvertino V. Račiaus vertimą.

XVIII a. Europos knygos ir bibliotekų istorija amžiuje nuodugnai apžvelgiama 2011 m. pasirodžiusiame L. Vladimirovo veikale *Knygos istorija: XVIII amžius*⁶²⁶. Ši knyga – tai nepublikuota profesoriaus *Knygos istorijos* antroji dalis (iš rusų kalbos vertė M. Prokopčik). Autorius parodo, kad XVIII amžius buvo reikšmingas bibliotekininkystės raidai. Plečiantis knygų leidybai, knyga tapo pigesnė, prieinamesnė gyventojams. Išaugo skaitymo ir visuomenei prieinamų bibliotekų poreikis. Švietimo epochos vidurinioji klasė kūrė miesto bibliotekas. Buvo steigiamos ir visiškai naujo tipo mokamos abonementinės bibliotekos skaityklos. Aukštuomenės atstovai ėmė lenktyniauti kaupdami gausius bibliofilinius literatūros rinkinius. Kai kurie bibliofilai, kaip pažymi L. Vladimirovas, veikiami žymiausių to meto švietėjų, leisdavo šiais rinkiniais naudotis visuomenei, o kai kurios šių bibliotekų ilgainiui tapo nacionalinėmis ar miestų bibliotekomis. Pasak autoriaus, bibliotekų tinklo plėtra, jų fondų ir skaitytojų auditorijos didėjimas vertė permąstyti visuomeninę bibliotekų funkciją ir jos struktūrą. Bibliotekininko darbas virto profesija. L. Vladimirovas detaliau aptarė Prancūzijos, Didžiosios Britanijos, JAV bibliotekų istoriją.

Naujųjų technologijų įtaka jaunosios kartos kultūrai ir skaitymui analizuojami Lauros Jankevičiūtės straipsnyje⁶²⁷. Tai daroma pristatant prancūziškų virtualių knygų vaikams tyrimą, kurį autorė atliko studijuodama magistro programą Bordo Michelio de Montaigne universitete. Straipsnyje konstatuojama, jog skaitmeninė jaunimo kultūra įkūnija naujas elgesio formas, įpročius, žinias ir prasmes. Naujosios informacijos ir komunikacijos

⁶²⁶ VLADIMIROVAS, Levas. *Knygos istorija: XVIII amžius*. Vilnius: Žara, 2011. 200 p.

⁶²⁷ JANKEVIČIŪTĖ, Laura. Vaikas ir virtualus skaitymas: prancūziškos knygos vaikams internete. *Knygotyra*, 2010, t. 55, p. 249-268.

priemonės keičia jaunimo kasdienybę ir laisvalaikį, formuoja naujas veiklos formas (vaizdo žaidimai, virtualūs pokalbiai, skaitymas, radijo klausymasis, filmų žiūrėjimas internete), naują santykį su klasikine kultūra. Nagrinėjant skaitytojo vaidmens pokyčius pažymima, kad skaitytojas įgauna naują statusą, galimybę reaguoti, keisti, daryti įtaką skaitymo eigai ar net turiniui. Autorės atlikta knygų internete paieška ir analizė padėjo nustatyti, jog ši niša Prancūzijoje nėra itin išplėtotą, o esamos knygos turi nemažai trūkumų. Jose minimaliai arba visai nepanaudotos multimedijos charakteristikos. Daugelyje iš jų atkartojama tradicinė skaitymo schema, kitose dažniausiai naudojami tik garso elementai. Yra ir kūrybiškesnių virtualių knygų variantų: skaitymo procesas nors ir negausiai, bet pajavairintas hipertekstu, daugiakanališkumu ar originalesnėmis interaktyvumo galimybėmis.

Siekama atidžiau pažvelgti į Danijos patirtį organizuojant informacinį neįgalųjų aptarnavimą. Tema, turint omenyje Šiaurės šalis, nėra nauja – reikšmingos yra anksčiau aptartos A. Glosienės, R. Petuchovaitės publikacijos. Danijos patirtis konkretizuojama J. Rudžionienės ir Indrės Lašinytės straipsnyje⁶²⁸. Autorės analizuoja informacijos paslaugų ir prieigos neįgaliesiems organizavimo būklę. Pagrindinis dėmesys skiriamas negalią turinčių asmenų prieigos prie informacijos galimybėms, už neįgalųjų informacinį aprūpinimą atsakingų institucijų veiklos kryptims ir teikiamoms paslaugoms.

Analizuojamos institucinės talpyklos ir mokslo publikacijų sklaida Švedijos regioniniame universitete, skaitmeninių knygų knyginkystės sektoriuje sukeltos permainos šalyje, jų poveikis bibliotekoms. Regioninio Švedijos universiteto mokslo publikacijų skelbimo ir leidybos, mokslo darbuotojų nuostatų ir nuomonių apie atvirąją prieigą ir leidybą tyrimas apibendrintas E. Macevičiūtės ir Thomo D. Wilsono straipsnyje⁶²⁹. Tyrimo rezultatai parodė, kad universiteto leidyba orientuota į kuo didesnę universiteto matomumą mokslinėje komunikacijoje, atvirosios prieigos kūrimą ir per ją prieinamų dokumentų kokybės užtikrinimą, mokslininkų atsakomybės už įvairių rūšių leidinių kokybės gerinimą. Autoriai konstatuoja, kad

⁶²⁸ RUDŽIONIENĖ Jurgita; LAŠINYTĖ Indrė. Informacijos paslaugos neįgaliesiems: informacinės prieigos organizavimas Danijoje. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 57, p. 39-54.

⁶²⁹ MACEVIČIŪTĖ, Elena; WILSON, Thomas D. Institucinės talpyklos ir universitetų mokslinių rezultatų publikavimas: Švedijos regioninio universiteto atvejis. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 101-129.

universiteto mokslininkų žinios apie leidybos procesus, atvirosios prieigos galimybes, autorių teises ir kitus su šiuolaikine mokslinė komunikacija susijusius procesus bei reiškinius yra gana ribotos.

E. Macevičiūtės, Kersti Nilsson, T. Wilsono, Annikos Bergström, Larso Höglundo straipsnyje⁶³⁰ apibūdinamas Švedijos mokslinio tyrimo projektas, skirtas skaitmeninių knygų knygininkystės sektoriuje sukeltoms permainoms ir jo pirminiams rezultatams. Autoriai teigia, kad permainos veikia visus jo dalyvius – autorius, leidėjus, knygų prekybininkus ir kitus platintojus, ypač bibliotekas, taip pat ir skaitmeninių knygų skaitytojus. Švedijoje skaitmeninių knygų plitimas dar tik prasideda. Pirminiai duomenys parodė, kad skaitmeninių knygų leidžiama mažai, jos taip pat mažai skaitomos ir naudojamos. Autoriai konstatuoja, kad bibliotekos atlieka pagrindinį priegios prie skaitmeninių knygų kanalo vaidmenį, kurį labai palaiko ir leidėjai, ir platintojai. Jie pažymi, kad pradiniam etape išryškėja skaitmeninių knygų gamybos ir sklaidos problemos, kurios būdingos ne tik Švedijai, bet ir kitoms šalims: skaitmeninės knygos teisiškai laikomos paslauga ir kompiuterine programa, todėl joms netaikomos popierinių knygų lengvatos (pavyzdžiui, sumažintas PVM), skaitytojai reikalauja vis daugiau skaitmeninių knygų, bet mano, kad jos turi kainuoti daug mažiau negu popierinės knygos, ieško nemokamų jų platinimo kanalų, leidėjai siekia išlaikyti skaitmeninių knygų platinimo monopolį ir baiminasi piratavimo, o bibliotekos praranda fondų komplektavimo ir tvarkymo savarankiškumą.

Bibliotekos išitraukia į skaitmeninių knygų leidybą, joms tokio pobūdžio veikla yra nauja, kelianti įvairių iššūkių. V. Grigo, S. Petraitytės, Eglės Akstinaitės-Veličkienės straipsnyje⁶³¹ siekiama nustatyti Europos Sąjungos šalių nacionalinių bibliotekų aktyvumą kuriant laisvalaikui skirtas skaitmenines knygas (grožinė ir pažintinė literatūra) ir įvertinti šių knygų kokybę vartotojo požiūriu. Ištirtos ES šalių nacionalinės bibliotekos. Daugiau dėmesio skiriama skaitmeninėms knygoms EPUB formatu⁶³². Nustatyta,

⁶³⁰ MACEVIČIŪTĖ, Elena et al. The case of the e-book in “small language” culture: media technology and the digital society. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 73-93.

⁶³¹ GRIGAS, Vincas; PETRAITYTĖ, Simona; AKSTINAITĖ-VELIČKIENĖ, Eglė Lietuvos literatūros klasikos skaitmeninių knygų kokybė vartotojo požiūriu. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 216-235.

⁶³² EPUB – yra nemokamas ir atviras skaitmeninių knygų formatas, sukurtas Tarptautinio skaitmeninės leidybos forumo (*International Digital Publishing Forum*).

kad laisvai prieinamas skaitmenines knygas EPUB formatu, be Lietuvos, dar kuria Vengrijos ir Prancūzijos nacionalinės bibliotekos. Palyginus tarpusavyje atskirų šalių nacionalinių bibliotekų kuriamas skaitmenines knygas EPUB formatu, konstatuojama, kad vartotojo požiūriu kokybiškiausias skaitmenines knygas kuria Prancūzijos nacionalinė biblioteka. Vengrijos nacionalinės bibliotekos ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitmeninėms knygoms trūksta kokybiško vizualinio baigtinumo, dėmesio detalėms, kurios daro labai didelę įtaką pasitenkinimo jausmui ir norui toliau skaityti knygą.

Skelbiamos užsienio autorių knygų aktualiais Lietuvos bibliotekininkystės, jos istorijos klausimais recenzijos. Jų autorės – A. Glosienė, D. Narbutienė, Rita Urbaitytė, I. Krauls. A. Glosienė recenzijoje *Kaip bibliotekos gali taupyti teismų pinigus, arba neramioji XX amžiaus bibliotekų istorija*⁶³³ pristatė Alistairo Blacko knygą *The Public Library in Britain 1914–2000 (Viešoji biblioteka Britanijoje 1914–2000)* (London: The British Library, 2000, 180 p.). Recenzentė atkreipia dėmesį, kad bibliotekų istorija tradiciškai vaizduojama kaip linijinis, dažniausiai nekonfliktiškas procesas. Britanijos viešųjų bibliotekų XX amžiaus istorija, papasakota A. Blacko knygoje, nėra tokia „sušukuota“ ir nekonfliktiška. Anot A. Glosienės, autoriui pavyko kritiškai pažvelgti į bibliotekininkystės permainas nuo Pirmojo pasaulinio karo pradžios iki naujojo tūkstantmečio: įvertinta ir tai, ką jos davė naujo, pažangaus, ir tai, kokius neretai neigiamus ar bent jau abejotinus padarinius bibliotekininkystės etosui turėjo tos permainos. Pasak recenzentės, vienas labiausiai imponuojančių knygos bruožų yra siekimas pateikti ne detalią XX a. viešosios bibliotekos raidos ataskaitą, bet interpretaciją, išskleisti ne tik visuomeninį ir bendruomeninį viešosios bibliotekos matmenį, bet ir jos poveikį individui, asmenybei. Pagrindinė knygos tema yra viešosios bibliotekos ir individo sąveika. Toks požiūris, kaip tvirtina recenzentė, yra naujas, retas, įdomus.

R. Urbaitytė Lilios Kowkiel monografijos *Prywatne księgozbiory na Grodzieńszczyźnie w pierwszej połowie XIX wieku (Privatūs knygų rinkini-*

⁶³³ GLOSIENĖ, Audronė. Kaip bibliotekos gali taupyti teismų pinigus, arba neramioji XX amžiaus bibliotekų istorija. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 317–321.

niai Gardino regione XIX amžiaus pirmoje pusėje) (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2005. 221 p.)⁶³⁴ recenzijoje tvirtina, kad L. Kowkiel surinko istoriografijoje išsibarščiusius duomenis, ištyrė kelias dešimtis nežinomų arba užmirštų rankraštinųjų ir spausdintų knygų rinkinių inventorių, katalogų, konfiskuojant knygas po sukilimų ir kitomis progomis sudarytų sąrašų. Privatus knygų rinkinys yra svarbiausia ir vienintelė tyrimo ašis, apie jį pasakojama labai nuosekliai – pradedant nuo rinkinių formavimosi, kiekybinės ir kokybinės charakteristikos ir baigiant rinkinių likimu. Recenzentė pažymi, kad gana išsamiai aptariama bibliotekų genezė ir išskiriami knygų įsigijimo būdai. Recenzijos autorės teigimu, L. Kowkiel monografija yra svarus indėlis į XIX a. knygos istorijos tyrimus. Monografija yra išsamus faktografinis atspirties taškas, ji svarbi tiriant knygos sklaidos Gardino regione istoriją. Dalis aprašomų asmeninių bibliotekų siekia XVI–XVIII a., todėl naudingų duomenų monografijoje gali rasti ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpio tyrėjai.

Lietuvos bibliotekas pasiekė dvi leidinio *Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų biblioteka: leidinių, saugomų Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Centrinės mokslinės Jakubo Kolaso bibliotekos fonde, katalogas* dalys⁶³⁵. Jų recenziją paskelbė D. Narbutienė⁶³⁶. 2010 m. išėjusiame kataloge aprašyti XV–XVI a. leidiniai, o 2012 m. leidinys skirtas bibliografiniam XVII a. knygų sąrašui. XV–XVI a. kataloge yra 27, o XVII a. – 139 įrašai⁶³⁷. Autorė supažindina su vykdomais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų bibliotekų tyrimais, apžvelgia Radvilų bibliotekos istoriją. Recenzijos autorė palankiai įvertina pirmame leidinyje paskelbtą N. Beriozkinos ir A. Stefanovičiaus didelės apimties įžanginį straipsnį *Iš Nesvyžiaus ordinacijos kunigaikščių Radvilų knygų rinkinio kūrimo istorijos*. Recenzentės požiūriu, šis išlikęs knygų rinkinys leidžia geriau pažinti kunigaikščių Radvilų kultūros akiratį, savaip formavusį ir politines bei ekonomines didingos giminės nuostatas.

⁶³⁴ URBAITYTĖ, Rita. Knygų rinkiniai Gardino regione XIX amžiuje. *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 300-303.

⁶³⁵ Parengė bibliotekos Retų spaudinių ir rankraščių skyriaus darbuotojai Aleksandras Stefanovičius ir Marina Lis.

⁶³⁶ NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų bibliotekos katalogas. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 345-351.

⁶³⁷ D. Narbutienė pateikia bibliografo ir kultūros tyrėjo Franciszeko Radziszewskio (1817–1885) nuomonę, kad antroje XVIII a. pusėje biblioteka išaugo iki 20 tūkstančių knygų ir kitokių spaudinių.

Aptarti Šiaurės, Baltijos šalių ir Rusijos knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos tinklo HIBOLIRE (*The Nordic-Baltic-Russian Network on the History of Books, Libraries and Reading*) leidiniai. I. Krauls apžvelgė išleistą kolektyvinę mokslo ir regioninės kultūros populiarinimo straipsnių rinktinę *Library spirit in the Nordic and Baltic countries: historical perspectives* („Bibliotekų dvasia Šiaurės ir Baltijos šalyse: istorinės perspektyvos“) (Tampere, Finland: HIBOLIRE, 2009, 188 p.) ir antrąjį leidinį *Good book, good library, good reading: Studies in the history of the book, libraries and reading from the network HIBOLIRE and its friends* („Gera knyga, gera biblioteka, geras skaitymas: knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos tyrimai, atlikti HIBOLIRE ir bičiulių jėgomis“) (Tampere: Tampere University Press, 2013, 317 p.)⁶³⁸. Autorė pristato abi HIBOLIRE autorių knygas kaip tęstinį ne vienus metus trunkančių tinklo narių susitikimų, dalykinės nuotolinės komunikacijos ir bičiuliškais ryšiais pagrįstų tyrinėjimų rezultatą. Ji atkreipia dėmesį, kad pirmajame bendrame HIBOLIRE leidinyje pateiktos Farerų, Alandų ir Grenlandijos salų, taip pat Samių autonominio regiono Suomijoje atstovų publikacijos yra unikaliai tiek savo turiniu, tiek istoriografinės medžiagos gretinimu su kitomis regiono valstybėmis. Anot recenzentės, nors knygos žanras – mokslo populiarinimo straipsnių rinkinys, ji dėl pateikto istorinio turinio, kontekstualiai plačios sociokultūrinės viešųjų bibliotekų raidos analizės turėtų būti vertinama kaip svarbus Europos knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos tyrinėjimų atvejis. Antroji HIBOLIRE ir jos partnerių autorių knyga – mokslinė monografija. Pasak autorės, nors geros knygos, bibliotekos ar skaitymo apibūdinimo klausimas gali būti priskirtinas prie amžinųjų kultūros tyrinėjimo temų, monografijos autoriai atlieka kokybinę šių fenomenų raidos analizę iš šiuolaikinio žmogaus pozicijų. Apibendrinama publikacijų tematiką I. Krauls teigia, kad nors ir esama Šiaurės Europos ir Baltijos kraštų istorinių skirtumų, galime išvesti nemažai lygiagrečių ir sutampančių skaitymo kultūros, knygų leidybos, bibliotekų veiklos raidos linijų. Anot autorės, lyginamosios istorinės skaitymo, bibliotekininkystės, knygotyros studijos nėra labai paplitęs mūsų

⁶³⁸ KRAULS, Ineta. Gerosios bibliotekų, knygų ir skaitymo dvasios istorija Šiaurės Europoje ir Baltijos šalyse. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 290-297.

regione tyrimų metodas. Lietuviškosios knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos mėgėjai turi galimybę pamatyti Lietuvą platesniame geografiniame, kultūriniame, politiniame kontekste, iš naujo pažinti kitokiame nei įprasta diskurse pristatytus mūsų kultūros istorijos faktus.

6. Taikomųjų sociologinių tyrimų plėtra

Daugėja taikomųjų sociologinių tyrimų, plečiasi jų tematika. Daugėja ir institucijų, atliekančių sociologinius tyrimus. Stambūs sociologiniai tyrimai skirti skaitymui, viešųjų bibliotekų įvaizdžiui ir paslaugoms, bibliotekininkų profesiniam ugdymui, bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų veiklai, mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų analizei, projekto „Bibliotekos pažangai“ vykdymo rezultatams. Keliuose tyrimuose nagrinėjama bibliotekų būklė kitų kultūros įstaigų kontekste. Smulkesnių tyrimų centre – bibliotekininko profesija ir bibliotekų teikiamos paslaugos.

Ilgą laiką buvo apleisti sociologiniai skaitymo tyrimai. Lūžis įvyko 2005 metais. Seimo užsakymu visuomenės nuomonės tyrimų kompanija RAIT ir Vilniaus pedagoginio universiteto (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas) Sociologinių švietimo tyrimų laboratorijos darbuotojai Tadas Tamošiūnas (vadovas), Irena Šutinienė, Olga Guseva, Diana Filipavičienė atliko tyrimą *Skaitymo mastas, kryptingumas, ir poreikiai*⁶³⁹. Tyrimo ataskaitoje skaitymo visuomenėje mastas ir kryptingumas vertinami pagal gyventojų lytį, išsimokslinimą, gyvenamąją vietą, tautybę ir kitus svarbius kintamuosius; analizuojami skaitymui įtakos turintys veiksniai, įvardijamos pagrindinės skaitymą mažinančios priežastys; aptartos skaitymo plėtros galimybės. Vykdam tyrimą atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, reprezentatyvi 12–16 metų moksleivių apklausa. Apibendrinus tyrimo duomenis, išryškėjo kiekybinės ir kokybinės skaitymo tendencijos. Tyrimas parodė, kad daugiau kaip trečdalis gyventojų visiškai neskaito knygų, penktadalis – spaudos. Tyrėjai pažymi, jog skaitymo įpročiai tarp

⁶³⁹ TAMOŠIŪNAS, Tadas et al. *Skaitymo mastas, kryptingumas, ir poreikiai*: sociologinio tyrimo ataskaita. [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2014 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=440&p_d=40090&p_k=1.

mokyklinio amžiaus jaunimo menksta. Tyrimo ataskaitoje konstatuojama, kad nuolat daugiau ar mažiau skaito knygas du trečdaliai visuomenės, tačiau intensyvus ir nuolatinis skaitymas būdingas nedaugeliui. Moterys skaito dažniau ir daugiau už vyrus, o iš moksleivių apklausos matyti, kad skaitymo tendencijos formuojasi jau vaikystėje ir paauglystėje. Statistiškai reikšmingi amžiaus grupių skirtumai: senstant skaitoma vis mažiau. Akivaizdi ir skaitymo priklausomybė nuo gyventojų išsilavinimo: dažniausiai skaito žmonės, turintys aukštąjį išsilavinimą, rečiausiai – pradinį ir pagrindinį. Taip pat vienareikšmiška skaitymo masto priklausomybė nuo gyvenamosios vietos: daugiausia skaito didžiųjų miestų gyventojai, mažiausiai – kaimiškų vietovių. Neabejotina ir skaitymo apimties, dažnio priklausomybė nuo pajamų: gyventojai, kurių pajamos didesnės, skaito daugiau ir dažniau. Nacionalinė apklausa nefiksuoja skaitymo masto sąryšio su respondentų tautybe: lietuviai, rusai ir lenkai skaito maždaug vienodai. Tarp moksleivių skaitymą formuojančių veiksnių ryški yra sociokultūrinio kapitalo, pasireiškiančio pirmiausia per šeimos aplinką, įtaka (dažniau ir daugiau skaito moksleiviai, kuriems vaikystėje buvo skaitoma balsu, kurių namuose yra daugiau knygų, taip pat turintys skaitančius tėvus).

Tyrimas parodė, kad oficialiojoje (diegiamoje per švietimo sistemą, deklaruojamoje dokumentuose ir pan.) vertybių sistemoje skaitymas, taip pat švietimas, mokymasis vertinamas aukštai, bet kasdienio gyvenimo normos, institucijų sprendimai šių vertybių svarbos neatspindi (ekspertų žodžiais tariant, „skaitymas lyg ir turi prestižą, bet jis nevirsta konkrečiais jį skatinančiais veiksmais“).

Išskirtinę teorinę ir praktinę reikšmę turėjo A. Glosienės, R. Petuchovaitės ir Giedrės Padagaitės pradėta tyrinėti tema *Biblioteka kaip „trečioji vieta“*. To paties pavadinimo straipsnyje⁶⁴⁰ apžvelgiamos socialiniame diskurse populiarios „trečiosios vietos“, „socialinio kapitalo“, „viešosios erdvės“ ir kitos koncepcijos, į kurias atsižvelgiant siekiama apibrėžti viešosios bibliotekos vietą visuomenėje ir asmens kasdiniame gyvenime. Remiantis atlikto Lietuvos viešųjų bibliotekų vartotojų ir ne vartotojų

⁶⁴⁰ GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė; PADAGAITĖ, Giedrė. Biblioteka kaip „trečioji vieta“. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 39, p. 32-52.

tyrimo duomenimis⁶⁴¹ ir literatūros analize, siekiama atskleisti bibliotekos, kaip bendruomenės kondensatoriaus, vietą ir galimybes, nustatyti bibliotekos vietą individo kasdieniame gyvenime. Tyrimas parodė, kad biblioteka Lietuvos gyventojų nėra matoma kaip „trečioji vieta“⁶⁴². Daugelis dalyvavusiųjų apklausoje biblioteką lygina su mokykla ar universitetu, t. y. „antrąja vieta“. Gyventojai nemato bibliotekos kaip viešosios erdvės, kurioje galima laisvai bendrauti, dalytis nuomone, patirtimis, megzti naujus ryšius, praplėsti socialinius tinklus, kurti ir puoselėti pasitikėjimą ir toleranciją. Atrodo, kad Lietuvos bibliotekos neskatina naujų socialinių santykių. Tai gali reikšti, kad Lietuvos bibliotekos išlieka kaip klasikinės bibliotekos, t. y. knygų išdavimo punktai. Drauge tyrimas parodė, kad „trečiosios vietos“ savybių daugiau turi mažesnių miestų ir kaimo bibliotekos.

Tęsimi bibliotekų personalo tyrimai. Jiems skirti Astos Sabaliauskienės, Jelenos Fedorovskytės straipsniai, Laimos Lapinienės studija. A. Sabaliauskienės straipsnyje *Savivaldybių ir apskričių viešųjų bibliotekų darbuotojai*⁶⁴³ apibendrinti LNB BC 2005 m. vykdyto tyrimo rezultatai. Autorė konstatuoja, kad aukštosios mokyklos neparengia reikiamo kiekio specialistų, o absolventai nenoriai važiuoja dirbti į savivaldybių viešąsias bibliotekas. Ji nustatė, kad tarp jaunimo (18–30 m. amžiaus grupė) vyrauja darbuotojai, neturintys bibliotekinio išsilavinimo (ypač tai akivaizdu SVB). Ketvirtadalis šios amžiaus grupės SVB darbuotojų yra įgiję tik bendrąjį vidurinį išsilavinimą. Apskričių viešosiose bibliotekose pusė jaunimo turi kitos srities aukštąjį išsilavinimą. Beveik pusė SVB darbuotojų turi aukštesnįjį bibliotekinį išsilavinimą, tačiau jau 15 metų tokie specialistai nerengiami. Bibliotekų personalas akivaizdžiai sensta. Jaunimo, palyginti su pensinio amžiaus darbuotojais (per 60 m.), yra keliskart mažiau. A. Sabaliauskienė tvirtina, kad būtų tikslinga atnaujinti bibliotekininkystės specialistų, turinčių

⁶⁴¹ Tyrimą *Biblioteka kasdieniame gyvenime* 2005 m. pavasarį atliko Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės ir informacijos studijų programos II ir III kurso studentai.

⁶⁴² Be namų (kiekvieno žmogaus pirmoji vieta) ir darbo ar mokymosi (antrosios) vietos, kiekvienam labai svarbu turėti trečiąją vietą – vietą, kurioje lankytis niekas neverčia, kuri yra bendravimo vieta.

⁶⁴³ SABALIAUSKIENĖ, Asta. Savivaldybių ir apskričių viešųjų bibliotekų darbuotojai. *Tarp knygų*, 2006, nr. 5, p. 1-5.

aukštesnį išsimokslinimą, rengimą⁶⁴⁴. Kitaip, anot autorės, bibliotekų būklė taps apgailėtina – kvalifikuotiems darbuotojams išėjus į pensiją, juos pakeis žmonės be bibliotekinio išsilavinimo.

Atestacija, kaip darbuotojų skatinimo priemonė, aptariama Jelenos Fedorovskytės straipsnyje⁶⁴⁵. Straipsnis parengtas remiantis VU Komunikacijos fakultete magistrantų J. Budžiūtės ir J. Fedorovskytės atlikto tyrimo rezultatais. Ar atestacija padėtų objektyviai įvertinti bibliotekininko darbą – klausimas, į kurį tikslaus atsakymo, anot autorės, nėra. Ji teigia, kad reikia išbandyti priemonę praktikoje. Bibliotekos darbuotojai atestaciją laiko reikalinga, tačiau dauguma nenorėtų, kad ji būtų privaloma. Bendra nuomonė tokia: atestuotas darbuotojas turėtų gauti didesnę atlyginimą.

Gana išsamiai analizuojami viešųjų bibliotekų personalo informaciniai gebėjimai. Laimos Lapinienės studijoje *Lietuvos apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų personalo informacinių gebėjimų, poreikio ir galimybių juos tobulinti analizė*⁶⁴⁶ (2008) analizuojami vykdytos bibliotekų apklausos rezultatai. L. Lapinienė apibendrina informaciją apie viešųjų bibliotekų darbuotojus, taip pat duomenis apie personalą, aptarnaujantį viešųjų bibliotekų kompiuterių vartotojus arba ketinantį tai daryti; įvertino jau turimus bibliotekų darbuotojų informacinius gebėjimus, nustatė, kokių papildomų žinių reikia bibliotekų darbuotojams; apžvelgė esančias bibliotekininkų informacinio mokymo galimybes. Autorės teigimu, remiantis apklausos rezultatais galima teigti, jog tam, kad bibliotekų personalo, aptarnausiančio interneto vartotojus, mokymo veikla būtų racionali ir maksimaliai efektyvi, turėtų tęstinį pobūdį ir ilgalaikius rezultatus, reikia sukurti lanksčią nuolatinio bibliotekų darbuotojų kompiuterinio raštingumo ugdymo sistemą, programą ir metodiką.

Rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų bibliotekininkų profesinio ugdymo tyrimą 2008–2009 m. atliko LNB BC. Jo rezultatai pateikti

---

⁶⁴⁴ 1991 m. technikumai (kartu ir visos kitos specialiosios vidurinės mokyklos, įskaitant kultūros mokyklas) buvo likviduoti, o jų bazėje įsteigtos aukštesniosios mokyklos, vėliau jos buvo reorganizuotos į kolegijas, įjungtas jau į aukštojo mokslo sistemą.

⁶⁴⁵ FEDORSKYTĖ, Jelena. Atestacija – darbuotojų skatinimo priemonė. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003–2004*, 2006, p. 63–69.

⁶⁴⁶ LAPINIENĖ, Laima. Lietuvos apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų personalo informacinių gebėjimų, poreikio ir galimybių juos tobulinti analizė. *Šiandien aktualu*, 2008, nr. 2 (39), p. 43–112.

atskirame 2011 m. leidinyje⁶⁴⁷. Pagrindinių straipsnių autorė – V. Cicėnienė. Leidinyje atskirai pateikiami straipsniai, kuriuose analizuojamas KAVB (V. Grinevičienė, J. Grikietytė-Čebatavičienė ir D. Antanaitienė), KLAVB (K. Jasmanytė), PAVB (R. Lukošūnienė ir R. Abromavičienė), ŠAVB (A. Labinas) ir VAVB (A. Skuodytė) bibliotekininkų profesinis ugdymas. Ataskaitoje konstatuojama, kad rajonų ir miestų SVB ir jų padalinių personalo sudėtis kasmet blogėja, mažėja bibliotekininkystės specialistų (ypač kaimuose). Tyrimo metu rajonų SVB ir jų padalinių personalą sudarė bibliotekininkai, kitų sričių specialistai, net ne humanitarai (agronomai, zooinžinieriai, ekonomistai, buhalteriai, inžinieriai ir kt.), žmonės, neturintys specialybės (baigę tik vidurines mokyklas).

Kiek anksčiau LNB darbuotojai ėmėsi iniciatyvos kompleksiskai ištirti savivaldybių bibliotekas. 2005 metais LNB BC atliko centralizuotą tyrimą *Savivaldybių viešųjų bibliotekų įvaizdis ir paslaugos*. Jo rezultatai apibendrinti V. Cicėnienės straipsnyje⁶⁴⁸. Autorė aptaria bibliotekų prieinamumo, lankymo ir jo tikslų klausimus, nelankymo priežastis, bibliotekų paslaugas, paslaugų reklamą ir kt. Apibendrinama tyrimo rezultatus, ji pažymi, kad skirtingų SVB ir tos pačios SVB įvairių filialų galimybės tenkinti gyventojų poreikių yra labai skirtingos. Pusė kaimų ir trečdalis miestų filialų teikia tik tradicines paslaugas. Nemaža dalis SVB vartotojų greta tradicinių lankymosi bibliotekoje tikslų nurodė ir naujas paslaugas, teikiamas pasitelkiant informacines technologijas. Dauguma vartotojų gerai įvertino bibliotekų teikiamų paslaugų kokybę.

Kitais metais LNB BC atliko centralizuotą tyrimą *Bibliotekininko įvaizdis*. Jo rezultatai vėlgi aptarti V. Cicėnienės straipsnyje⁶⁴⁹. Tyrimo rezultatai parodė, kad miestų rajonų ir savivaldybių gyventojai gerai vertina bibliotekininko profesiją Lietuvos visuomenės kontekste. Lygindami bibliotekininką su 8 kitomis profesijomis, jie šiai profesijai skyrė garbingą trečią vietą po gydytojo ir mokytojo. Pačių bibliotekininkų (ekspertų) ver-

⁶⁴⁷ *Rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų bibliotekininkų profesinis ugdymas*: tyrimo rezultatai. Vilnius: LNB, 2011. 308 p.

⁶⁴⁸ CICĖNIENĖ, Viliunė. Bibliotekų paslaugos ir įvaizdis. *Tarp knygy*, 2006, nr. 2, p. 1-10; nr. 3, p. 4-11.

⁶⁴⁹ CICĖNIENĖ, Viliunė. Bibliotekininko įvaizdis. *Tarp knygy*, 2007, nr. 5, p. 1-8; nr. 6, p. 11-17; nr. 7-8, p. 11-16; nr. 9, p. 11-15.

tinimu, Lietuvos visuomenės gyvenime bibliotekininko profesija užima ketvirtą vietą po gydytojo, teisininko ir dvasininko. Bibliotekininko neigiami bruožai visai nepaminėti. Autorė konstatuoja, kad bibliotekininko, kaip specialisto, teikiančio bibliotekines paslaugas, portretas gal ir nėra išskirtinis, bet tai įvairiapusės ir gana demokratiškos asmenybės portretas. Žemas bibliotekininko autoritetas beveik visais atvejais priklauso nuo objektyvių faktorių, visai nesusijusių su bibliotekininko asmenybe, jo profesinėmis žiniomis, noru ir mokėjimu dirbti, – valdžios dėmesio, rūpinimosi, pagalbos bibliotekoms ir bibliotekininkams, nepakankamo finansavimo, blogos jų materialinės padėties ir kt. V. Cicėnienės teigimu, Lietuvos miestų ir rajonų SVB ir jų filialų darbuotojai yra bibliotekininkai iš pašaukimo.

2007 metais LNB BC atliko centralizuotą tyrimą *Kaimo (miestelio) biblioteka – bendruomenės centras*. Atskirų straipsnių apie šį tyrimą nebuvo paskelbta, o trijų tyrimų rezultatai apibendrinti V. Cicėnienės leidinyje *Savivaldybių viešosios bibliotekos*⁶⁵⁰ (2009). Knygoje analizuojama Lietuvos rajonų savivaldybių (miestų, miestelių ir kaimų) gyventojų bibliotekinio aptarnavimo būklė (bibliotekų paslaugų asortimentas, jų reklama, vartotojų aptarnavimo laikas, kultūra, profesionalumas), aptariama gyventojų nuomonė apie bibliotekas (jų patalpas, interjerą, aprūpinimą literatūra, informacinėmis technologijomis, paslaugas, paslaugų kokybę, kainas, bibliotekų funkcijas, įvaizdį), apibendrinti vartotojų pageidavimai ir pasiūlymai. Trečioje tyrimo dalyje *Kaimo (miestelio) biblioteka – bendruomenės centras* V. Cicėnienė siekia nustatyti kaimo (miestelio) bibliotekos vietą socialinėje kultūrinėje kaimo aplinkoje, analizuoja jos realiai atliekamas funkcijas ir vaidmenį bendruomenės visuomeniniame gyvenime, aptaria kaimo gyventojų ir bibliotekininkų nuomonę apie bibliotekų padėtį kaimo infrastruktūroje, kaimo bibliotekininkų pasirėngimą dirbti savivaldos sąlygomis. Su anksčiau aptartu A. Glosienės, R. Petuchovaitės ir G. Padagaitės straipsniu *Biblioteka kaip „trečioji vieta“* V. Cicėnienė, atrodo, nebuvo susipažinusi. Jis būtų padėjęs suaktualinti kai kurias problemas.

⁶⁵⁰ CICĖNIENĖ, Viliunė. *Savivaldybių viešosios bibliotekos: paslaugos, įvaizdis, bibliotekininkas*: tyrimų rezultatai. Vilnius: LNB, 2009. 262 p.

Atlikti nemaži bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų veiklos, mokyklos bibliotekininko kompetencijos tyrimai. 2008 m. G. Tautkevičienė ir G. Duobinienė paskelbė tyrimo *Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybė ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimas* rezultatus. Tyrimą sudarė dvi bendro tikslo padedančios siekti dalys: *Bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimas vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui bei mokymo / mokymosi poreikiams tenkinti reikalinga literatūra* ir *Aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybės ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimas*⁶⁵¹. Vykdamas pirmąjį tyrimą nustatyti asmenys ir švietimo subjektai, organizuojantys ir dalyvaujantys aprūpinant mokyklas vadovėliais, mokymo priemonėmis, ugdymo procesui reikalinga literatūra; išnagrinėta mokinių aprūpinimo vadovėliais ir mokymo priemonėmis situacija; atskleistos bendrojo lavinimo mokyklų aprūpinimo vadovėliais, mokymo priemonėmis ir ugdymo procesui reikalinga literatūra problemos ir jų priežastys. Autorės pabrėžia, kad specifinį vaidmenį šioje situacijoje vaidina mokyklos biblioteka ir jos darbuotojai. Mokyklos biblioteka užsiima vadovėlių užsakymo, kaupimo, saugojimo, apskaitos, išdavimo, priėmimo, nurašymo ir kita su vadovėliais susijusia veikla. Be to, mokyklos bibliotekininkas pagal savo veiklos funkcijas tampa ir informacinio centro vadovu, viešųjų ryšių specialistu. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokyklų bibliotekininkams iš esmės sudarytos sąlygos naudotis visais specializuotais mokymui ir mokymuisi skirtais lietuviškais ir užsienio tinklalapiais, dalis turi laisvą prieigą prie lietuviškų duomenų bazių. Elektroninį bibliotekos aprašą, prieigą prie prenumeruojamų duomenų bazių turi santykinai mažesnė tyrime dalyvavusių mokyklų dalis, ne taip sparčiai jose diegiamos programos LIBIS ir MOBIS (mokyklų bibliotekų informacinė sistema). Autorės siūlo apibrėžti mokyklos bibliotekos išplėtotas veiklos sritis, mokyklos bibliotekininko vaidmenis, peržiūrėti ir sukonkretinti mokyklos bibliotekininko pareigybės aprašą ir kt.

Vykdydamos antrą tyrimą autorės išanalizavo aukštųjų mokyklų bibliotekų veiklą reglamentuojančią įstatymų bazę, egzistuojančias kokybiškos

⁶⁵¹ TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė; DUOBINIENĖ, Genė. *Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybės ir mokymo/ mokymosi poreikių tenkinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2008. 238 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/55_4423b2b09d4caad99968f485a9c2a874.pdf.

bibliotekų veiklos užtikrinimo galimybes ir / ar trikdžius, ištyrė aukštųjų mokyklų bibliotekų finansavimo, aprūpinimo įranga ir informacijos ištekliais situaciją. Tyrime taip pat nagrinėtas vartotojų požiūris į aukštųjų mokyklų bibliotekų fondų komplektavimą, paslaugų kokybę, darbuotojų kompetenciją, nustatytos aukštųjų mokyklų bibliotekos kokybės ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimo problemos ir jų priežastys. Tyrimo rezultatai parodė, kad visos aukštųjų mokyklų bibliotekos vykdo bibliotekos aprūpinimo ištekliais tyrimus, atlieka pageidavimų analizę. Konstatuojama, kad dėstytojai ir studentai dažniau naudojami spausdintais informacijos šaltiniais. Autorės pažymi, kad, teikdami prioritetą spausdintiems leidiniams, jie gauna senesnę informaciją, jos paieškai sugaišta daugiau laiko. Mokslo literatūros Lietuvoje išleidžiama labai nedaug ir jos skaičius neturi tendencijos didėti, nes mokslo vertinimo sistema, mokslininkų ir dėstytojų atestacijos procesas verčia mūsų autorius mokslinių tyrimų rezultatus publikuoti užsienio leidyklose, kurių produkcija parduodama pasaulinėmis kainomis; apie 50 proc. Lietuvos mokslininkų straipsnių yra neprieinami akademinėms bendruomenėms, kadangi bibliotekos nepajėgia užsiprenumeruoti visų reikalingų informacijos išteklių. Autorės konstatuoja, kad absoliuti dauguma aukštųjų mokyklų dėstytojų ir studentų gerai vertina bibliotekininkų profesinį pasirengimą ir kompetenciją, bibliotekoje teikiamų paslaugų kokybę.

Atkreiptas dėmesys į mokyklų bibliotekų darbuotojus. T. Tamošiūnas, Albinas Kalvaitis, Renata Leitienė, Olga Tamošiūnienė, Jekaterina Bubelienė atliko išsamų tyrimą *Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų analizė*⁶⁵². Tyrimo ataskaitoje nagrinėjama mokyklų bibliotekininkų kvalifikacijos tobulinimo situacija, poreikiai ir tendencijos; analizuojami Lietuvos mokyklų bibliotekininkų kompiuteriniai įgūdžiai, kompiuterinis technologinis raštingumas, darbo su MOBIS lygmuo. Tyrimo rezultatai leido konstatuoti paradoksią situaciją: daugiau nei du trečdaliai apklausoje dalyvavusių mokyklų bibliotekininkų per trejus metus įvairiuose kursuose ir mokymuose savo žinias ir gebėjimus tobulino daugiau nei vieną kartą, o maždaug trečdalis per tą patį laikotarpį tai darė daugiau nei 4 kartus. Mokyklų bibliotekininkų profesiniu

⁶⁵² TAMOŠIŪNAS, Tadas et al. *Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų analizė*: tyrimo ataskaita [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2014 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://portalas.emokykla.lt/Documents/Tyrimai/ES/PDF/Ataskaita_MOBIK.pdf.

tobulinimu iš tiesų yra rūpinamasi. Žinant, kad tik ketvirtadalis apklaustų respondentų yra įgiję bibliotekininko išsilavinimą, toks nuolatinis profesinis tobulinimasis yra ypač svarbus. Kita vertus, analizuojant faktinius profesinius bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekininkų gebėjimus, konstatuojama, kad didelė dalis mokyklų bibliotekų vis dar dirba iš esmės sovietinėmis ikiskaitmeninio raštingumo sąlygomis: dažnai naudoja popierinių kortelių katalogus, menkai remiasi MOBIS programinės įrangos galimybėmis ir pan.

2008–2012 m. Lietuvoje buvo įgyvendintas projektas „Bibliotekos pažangai“. Projektą vykdė LNB kartu su LR kultūros ministerija. 2008–2012 m. projekto „Bibliotekos pažangai“ užsakymu kasmet buvo atliekami visuomenės, bibliotekų lankytojų, vadovų ir darbuotojų, socialiai pažėdžiamų visuomenės grupių, ekspertų nuomonių tyrimai. Tyrimus atliko kompanijos „Rait“, „TNS Gallup“ ir GfK, SIC. Projekto įgyvendinimo rezultatų analizę LNB paskelbė leidinyje *Bibliotekos pažangai: pokyčiai bibliotekose ir visuomenėje. Poveikio vertinimo tyrimų 2008–2012 m. ataskaita*⁶⁵³. Ataskaitoje konstatuojama, kad 2008–2012 m. įvyko svarbūs pokyčiai, kurie ne tik sustiprino bibliotekų vaidmenį visuomenėje, bet ir turėjo įtakos bendrai šalies socialinei pažangai. Nemokamą interneto prieigą teikiančių šalies bibliotekų skaičius išaugo beveik perpus ir pasiekė 97 proc. Įveikta kaimo bibliotekų technologinė atskirtis – viešosios interneto prieigos (VIP) paslaugas teikiančių kaimo bibliotekų skaičius padvigubėjo ir beveik susilygino su tokių bibliotekų dalimi miestuose. Bibliotekos pritraukė dvigubai daugiau naujų VIP vartotojų. Išaugo bibliotekų darbuotojų kvalifikacija informacinių technologijų (IT) naudojimo srityje.

Ataskaitoje pabrėžiama, kad per kelerius metus išsiplėtė bibliotekos misija ir vaidmuo, pagerėjo šios institucijos įvaizdis visuomenėje. Jei 2008 m. biblioteka buvo daugiausia siejama su skaitymo skatinimu, tai 2012 m. ji jau laikoma kompleksinių paslaugų teikėja, yra informacijos, kultūros, švietimo ir bendruomenės traukos centras, nuolat diegiantis naujoves ir skatinantis gyventojus jomis aktyviai naudotis. Viešosios bibliotekos 2012 m. tapo vie-

⁶⁵³ „Bibliotekos pažangai: pokyčiai bibliotekose ir visuomenėje: poveikio vertinimo tyrimų 2008–2012 m. ataskaita“ [interaktyvus]. Vilnius: LNB, 2012. 32 p. [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.bibliotekospazangai.lt/media/public/Atsisiuntimui/TyrimuAtaskaitos/WEB_LT/2011/2011_TyrimuSantrauka.pdf.

nomis geriausiai vertinamų kultūros įstaigų Lietuvoje. 2012 m. Lietuvos savivaldybių gyventojų nuomonių tyrimo duomenimis, bibliotekų paslaugomis buvo patenkinti net 75 proc. apklaustų respondentų. Pagal šį rodiklį bibliotekos lenkė kultūros centrus ir laisvalaikio sales, paveldo objektus, muziejus ir galerijas. Du trečdaliai gyventojų 2011 m. teigė manantys, jog biblioteka yra bendruomeninio gyvenimo centras. Taigi remiantis tyrimų duomenimis, viešoji biblioteka daug kur, ypač kaimo teritorijose, tampa „trečiaja vieta“, kurioje bendruomenių nariai gali realizuoti socializacijos, savišvietos ir saviraiškos poreikius.

Bibliotekų darbo pertvarka, inovacijos jų veikloje įgyvendinant projektą „Bibliotekos pažangai“ siejosi su reikšmingais bibliotekininko profesijos pokyčiais. J. Rudžionienės, Inos Puzakinaitės ir Eglės Audzevičiūtės publikacijose⁶⁵⁴ siekiama parodyti bibliotekininko profesinius pokyčius, pagrindinį dėmesį skiriant bibliotekininkams, turintiems nemažą darbo stažą. Pasitelkiamas empirinis tyrimas, kuris parodo bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos informacinių technologijų naudojimo srityje augimą. Autorės aptaria, kaip keitėsi individualūs bibliotekininko ir vartotojo kontaktai dėl informacinių ir kitų technologinių įtakos ir kokią poveikį tai padarė profesionaliems bibliotekininkams.

Bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų veikla analizuojama regionų kultūros būklės kontekste. 2009 metais paskelbta regionų kultūros būklės tyrimo, kurį atliko Lietuvos socialinių tyrimų institutas, ataskaita (tyrimo vadovė – L. Kublickienė)⁶⁵⁵. Buvo apklausti savivaldybių kultūros ar su kultūra susijusių skyrių darbuotojai ar specialistai, savivaldybių kultūros centrų (KC) darbuotojai. Reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“. Leidinyje pateikiami bibliotekos populiarumo vertinimai, išsakyti vietos gyventojų. Pirmą vietą jie skyrė bibliotekoms, kaip svarbiausioms kultūros įstaigoms, antroje vietoje minimi

⁶⁵⁴ RUDŽIONIENĖ Jurgita; PUZAKINAITĖ, Ina; AUDZEVIČIŪTĖ, Eglė. Library highway: library professionals as agents of changes. *Information World Journal*, 2013, vol. 14, no 2, p. 400-408; Library Highway: Secret of Library Professionals, In: *The 21st International BOBCATSSS Conference, 23-25 January 2013* [interaktyvus]. Ankara, Turkey. Proceedings, Ankara, 2014, p. 171-174. [žiūrėta 2015 m. liepos 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://bobcatss2013.bobcatss.net/proceedings.pdf>.

⁶⁵⁵ *Regionų kultūros būklės tyrimas*: sociologinio tyrimo ataskaita [interaktyvus]. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. 193 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/lt/teisine-informacija/tyrimai-ir-analizes>.

kultūros centrai. KC ir savivaldybių kultūros darbuotojų vertinimu, pirmą kartą svarba skirta kultūros centrams, o bibliotekos atsidūrė antroje vietoje. Bibliotekų ir kultūros centrų svarbą ypač pabrėžė kaimo ir mažesnių miestų gyventojai, o didmiesčių gyventojams labiau nei kitiems svarbūs buvo teatrai. Nepaisant fakto, kad regionų gyventojai pripažįsta bibliotekų reikšmę, tyrimas parodė, kad, trečdalis už kultūrą atsakingų savivaldybių darbuotojų požiūriu, bibliotekų skaičių regionuose galima mažinti, nes jų yra per daug.

Bibliotekų ir kultūros centrų vaidmens regionuose klausimai taip pat aptariami Lilijos Kublickienės, Alinos Žvinklienės, Eduardo Kęstučio Sviklo straipsnyje⁶⁵⁶. Nauja straipsnyje yra tai, kad autoriai konstatuoja, jog kultūros politika Lietuvos regionuose daugiausia realizuojama vykdant tęstinės valstybinės programas. Jie teigia, kad Lietuvos kultūros politika užtikrina ne tiek Lietuvos lietuvinimo ir kultūrėjimo plėtrą, galinčią atremti globalizacijos iššūkius, kiek esamos padėties stabilumą. Jų nuomone, kai nėra pozityvių kultūros vadybos pokyčių (įvairių institucijų bendradarbiavimo ir veiklos koordinavimo, optimizavimo bei kultūros įstaigų veiklos regionuose didesnio rėmimo), kyla lietuvių nutautėjimo ir nukultūrėjimo grėsmė.

Svarbia sociologinių tyrimų kryptimi tapo kultūros įstaigų paslaugų kokybė ir jos vertinimas, gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis.

2012 m. buvo atlikti tyrimai *Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas* ir *Kultūros ir kūrybinės paslaugos savivaldybių kultūros įstaigose*. Abu tyrimus atliko UAB „BGI Consulting“ (vadovaujantis partneris) ir VŠĮ „Kultur“. Tyrimo komandoje kaip ekspertai taip pat dalyvavo Šilutės rajono ir Zarasų rajono savivaldybių atstovai bei UAB „Viseo in“ sociologai. Pirmoje galutinėje ataskaitoje pateikiamas galimas savivaldybių kultūros įstaigų paslaugų kokybės vertinimo kriterijų ir juos aprašančių rodiklių sąrašas, kurio parengimas pagrįstas Lietuvos ir tarptautinės praktikos situacijos analize⁶⁵⁷. Naudojamą rodiklių sąrašą rekomenduojama

⁶⁵⁶ KUBLICKIENĖ, Lilija; ŽVINKLIENĖ, Alina; SVIKLAS, Eduardas Kęstutis. Kultūrėjimo procesai modernioje Lietuvoje: bibliotekų ir kultūros centrų vaidmuo regionuose. *Filosofija. Sociologija*, 2011, t. 22, p. 483-492.

⁶⁵⁷ *Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas*: galutinė ataskaita. [interaktyvus]. Vilnius: UAB „BGI Consulting“, VŠĮ „KULTUR“, 2012. 59 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.aks.lt/wp-content/uploads/2013/08/Ilataskaita.pdf>.

suderinti su konkrečiai įstaigai ar įstaigų grupei keliamais tikslais ir uždaviniais. Visas rodiklių sąrašas (toks, koks pasiūlytas tyrime) yra tinkamas tipinės kultūros įstaigos paslaugų kokybei vertinti.

Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimo metu atlikta kultūros paslaugų teisinio reglamentavimo analizė ir įvertinta savivaldybių kultūros įstaigų paslaugų kokybė⁶⁵⁸. Galutinėje ataskaitoje vertinami savivaldybių įsteigti kultūros centrai, viešosios bibliotekos ir muziejai. Išanalizuotas įstaigų tinklas, finansavimas ir svarbiausi veiklos rodikliai, suformuluotos rekomendacijos, kaip gerinti savivaldybių kultūros įstaigų paslaugų kokybę. Tyrimas apėmė 15 Lietuvos savivaldybių. Daroma prielaida, kad pasirinktos savivaldybės iliustruoja bendrą šalies kultūros sektoriaus situaciją. Viešųjų bibliotekų paslaugų kokybės vertinimas suskirstytas į 4 sritis: paslaugų planavimas, vartotojų aptarnavimas, renginių organizavimas, finansavimas ir žmogiškieji ištekliai. Kiekviena sritis vertinama pagal tam tikrus rodiklius, kurie pateikiami tyrime *Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas*. Tyrimas parodė, kad gyventojai yra patenkinti viešųjų bibliotekų ir jų padalinių paslaugų kokybe. Kaip viena iš stiprybių įvardijamas renginių organizavimas, taip pat ir tai, kad viešosios bibliotekos ir jų padaliniai gali pasiūlyti knygų ir periodinių leidinių visoms amžiaus grupėms. Silpnoji sritis – gyventojų pageidavimus prasčiau atitinkantis elektroninių dokumentų, muzikos kompaktinių diskų ir vaizdo filmų fondas. Nors yra teigiamų išimčių – Birštono ir Šilutės rajono savivaldybių viešosios bibliotekos ir jų padaliniai. Apskritai gyventojai išreiškė poreikį turėti daugiau meniniu požiūriu vertingos literatūros ir elektroninių dokumentų. Tyrėjų nuomone, bibliotekos ir muziejai gali teikti kultūros centrų paslaugas, suburti bendruomenę kultūrinėms veikloms. Savivaldybių administracijoms rekomenduotina peržiūrėti disponuojamas patalpas ir įvertinti galimybes kelias kultūros įstaigas perkelti / steigti „po vienu stogu“.

2014 m. UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „ESTEP Vilnius“ atlikto tyrimą *Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros*

⁶⁵⁸ *Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas*: galutinė ataskaita [interaktyvus]. Vilnius: UAB „BGI Consulting“, VšĮ „KULTUR“, 2012. 86 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.aks.lt/wp-content/uploads/2013/08/lataskaita-1.pdf>.

paslaugomis.⁶⁵⁹ Tyrimo tikslas – išsiaiškinti gyventojų nuomonę apie kultūros produktų / paslaugų prieinamumą ir kokybę, gyventojų kultūros produktų / paslaugų vartojimo lygį, dalyvavimą kultūrinėje, meninėje veikloje. Apklausa anketa parengta pagal Europos Sąjungos mastu (2012 m.) harmonizuotą *ESSnet – Culture* dalyvavimo kultūroje klausimyną. Ataskaitos rengėjai (Jurga Verikienė, Rimantas Vaicenavičius, Darius Žeruolis) pažymi, kad Lietuva yra pirmoji Europos Sąjungos valstybė, visa apimtimi pasinaudojusi suderinta gyventojų dalyvavimo kultūroje apklausos metodologija. Klausimynas buvo adaptuotas Lietuvai ir papildytas Kultūros ministeriją dominusiais klausimais. Tyrimas atskleidė, kad daugiau nei 37 proc. Lietuvos gyventojų dalyvauja kultūrinėje veikloje, o kultūra nesidomi 25 proc. tyrimo dalyvių. Tyrimo duomenys akivaizdžiai parodė, jog dalyvaujantys kultūrinėje veikloje gyventojai ir kultūros vartotojai yra labiau visuomeniški, laimingesni, jaučiasi sveikesni ir labiau pasitikintys kitais žmonėmis. Tyrėjai nustatė, kad per paskutinius 12 mėnesių Lietuvos bibliotekose apsilankė 36 proc. tyrime dalyvavusių asmenų. Pusė jų – nuolatiniai bibliotekų lankytojai, reguliariai besinaudojantys bibliotekų paslaugomis (per metus apsilankė ne mažiau kaip 7 kartus). Tarp bibliotekų lankytojų daugiau yra moterų, 15–29 metų amžiaus skaitytojų, lietuvių tautybės asmenų, taip pat įgijusių aukštąjį išsimokslinimą, dirbančių aukštos kvalifikacijos reikalaujančią darbą, studijuojančių, dirbančių ar dirbusių kultūros srityje, taip pat turinčių mažesnes pajamas. Ataskaitoje pateikiami duomenys apie savanorystę, socialinę veiklą mažų miestelių ir kaimų bibliotekose. Tokioje veikloje per 12 mėnesių dalyvavo 2 proc. kaimų ir mažų miestelių gyventojų. 3 proc. gyventojų dovanuoja bibliotekai knygas. Iš apklaustų gyventojų dažniau bibliotekose socialine veikla užsiėmė turintys aukštąjį išsilavinimą bei dirbantys arba studijuojantys kultūros srityje. Tyrimo išvados reikšmingos ateičiai – jame pateikiamos piliečių dalyvavimo kultūrinėje veikloje prognozės.

⁶⁵⁹ VERIKIENĖ, Jurga; VAICENAVIČIUS, Rimantas; ŽERUOLIS, Darius. *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita* [interaktyvus]. [Vilnius]: UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „ESTEP Vilnius“, 2014. 218 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 7 d.]. Prieiga per internetą: http://3erdve.lt/media/public/gyventoj_dalyvavimas_kulroje_ir_pasitenkinimas_kultros_paslaugomis.pdf.

Atlikta nemažai smulkesnių sociologinių tyrimų, skirtų įvairių vartotojų poreikių tenkinimo būdų analizei.

Siekiami apibrėžti kaimo vietovių filialų kultūrinės veiklos pagrindines tendencijas. D. Janavičienės straipsnis⁶⁶⁰ parengtas remiantis Skuodo SVB kaimo vietovių filialų ir metodinio skyriaus darbuotojų apklausos duomenų analize. Autorė analizuoja kaimo vietovių filialų kultūrinę veiklą 2003–2008 m. Aptariami rajono bibliotekos tinklo struktūriniai pakitimai, komentuojama reorganizacijų įtaka kultūrinei komunikacijai. Identifikuojamos pagrindinės kliūtys ir problemos, trukdančios gerinti kultūrinės kaimo bendruomenės teikiamas paslaugas. Gintarės Galinienės ir Eigirdo Dainiaus straipsnyje⁶⁶¹ pateikiama Panevėžio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Nevėžio filialo lankytojų kiekybinė anketinės apklausos duomenų analizė. Deja, straipsnyje nemažai trafaretinių teiginių (pvz. reikia daugiau organizuoti renginių), nėra originalios ir išvados.

Profesinėje spaudoje nemažai skelbiama publikacijų (daugiausia informacinių ir metodinių) apie bibliotekų renginius, tačiau šiai veiklai apibendrinti reikalingas ir mokslinis požiūris. Bibliotekos renginių vertinimo kriterijai ir vertinimo modelis nagrinėjamas Daivos Nakrošienės ir D. Janavičienės straipsnyje⁶⁶². Apibendrinti duomenys, surinkti naudojant anketinės vartotojų ir darbuotojų apklausas, analizuojant bibliotekos statistinius duomenis, veiklos ataskaitas. Pagal autorių pateiktą modelį išanalizuoti Klaipėdos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos, jos skyrių ir filialų 2005–2007 m. žodiniai ir vaizdiniai renginiai. Analizė pagrįsta surinktais duomenimis apie vartotojo informuotumą, pastebėtą pakitusį elgesį, ekspozicijos vietos, laiko vertinimą, žiniasklaidos pranešimus, apsilankiusiųjų renginyje žmonių skaičių ir sudėtį, jų atsiliepimus ir pasiūlymus, vartotojo lūkesčių patenkinimą.

D. Janavičienės straipsniuose nagrinėjamas bibliotekos įvaizdis specialisto ir pašaliečio požiūriu⁶⁶³. Autorės teigimu, specialistai institucijos esmei

⁶⁶⁰ JANAVIČIENĖ, Daiva. Skuodo savivaldybės viešosios bibliotekos kultūrinė komunikacija kaimo bendruomenėse. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009, nr. 3 (16), p. 193-201.

⁶⁶¹ GALINIENĖ, Gintarė; DAINIUS, Eigirdas. Biblioteka kaip kultūrinės komunikacijos raiškos erdvė kaimo bendruomenėje: atvejo analizė. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 2010, nr. 7, p. 31-41.

⁶⁶² NAKROŠIENĖ, Daiva; JANAVIČIENĖ, Daiva. Bibliotekos renginių vertinimo kriterijai ir modelio paieška. *Tarp knygų*, 2009, nr. 2, p. 4-10.

⁶⁶³ JANAVIČIENĖ, Daiva. Library semantic code – specialists and outsiders point of view. *Tiltai. Priedas*, 2009, nr. 39, p. 308-314; Bibliotekos įvaizdis: specialisto ir pašaliečio žvilgsniu. *Tarp knygų*, 2009, nr. 12, p. 2-5.

nusakyti vartoja „informacijos paslaugų centro“, „bendruomenės sielos“, „kultūros ir informacijos centro“ ir kitus vaizdingus naujadarus. D. Janavičienė iškelia hipotezę: tikėtina, kad pozityvūs bibliotekos simboliai ypač paplitę gana uždarame specialistų rate, o su bibliotekomis nesusijusiems asmenims biblioteka asocijuojasi su visais kitokiais (tradiciniais, o tai reikštų neigiamais) vaizdiniais. Sprendžiant šią problemą anketavimo metodu apklaustos dvi skirtingos respondentų grupės: specialistai, dirbantys Klaipėdos universiteto bibliotekoje, ir pašaliečiai – Klaipėdos darbo biržos lankytojai. Apklausta pašalinių respondentų grupė patvirtino, kad jie bibliotekos nesieja su tradiciniais, o tai reikštų neigiamais, vaizdiniais. Negalime sutikti su kategorišku autorės tvirtinimu, kad tradiciniai vaizdiniai yra neigiami.

A. Kalvaičio ir Daivos Kalvaitienės publikacijose⁶⁶⁴ gvildenamas vartotojų kompiuterinis, skaitmeninis ir informacinis raštingumas. Jų požiūriu, per kelerius metus kompiuterinio raštingumo sąvoka iš esmės evoliucionavo į skaitmeninio raštingumo sąvoką. Autoriai pateikia skaitmeninio raštingumo sąvokos apibūdinimą – tai reikiamas darbo rinkoje ir buityje paplitusių informacinių ir komunikacinių technologijų išmanymas, mokėjimas ir gebėjimas taikyti darbo rinkoje ir buityje naudojamą techninę ir programinę įrangą vartotojo lygiu. Autorių tvirtinimu, skaitmeninį raštingumą būtina atskirti nuo informacinio raštingumo (kritinio mąstymo, gebėjimo dirbti su informacija, pagal tam tikrus kriterijus atsirinkti ją taip, kad ji būtų naudinga pažintine prasme). Straipsniuose pateikiama 2008 ir 2009 metų skaitmeninio raštingumo tyrimų, kuriuos atliko UAB „Rait“, apžvalga ir apibūdinami Lietuvos gyventojų skaitmeninio raštingumo srityje įvykę poslinkiai. Aptariamos bibliotekų galimybės aktyviau dalyvauti gyventojų skaitmeninio raštingumo ugdymo procese.

Siekama atskleisti vaikų skaitymo skatinimo tendencijas. Remdamosi žvalgomoju tyrimu, Sada Petružienė ir Renata Gabalytė straipsnyje⁶⁶⁵ analizuoja Klaipėdos apskrities viešųjų bibliotekų Vaikų aptarnavimo skyrių veiklą. Autorės skaitymo skatinimo priemonės suskirsto į kelias grupes:

⁶⁶⁴ KALVAITIENĖ, Daiva; KALVAITIS Albinas. Lietuvos gyventojų kelias į skaitmeninį raštingumą: pamokos bibliotekininkams. *Informacija ir technika*, 2010, nr. 2-3, p. 2-11; *Šiandien aktualu*, 2011, nr. 2 (45), p. 43-62.

⁶⁶⁵ PETRUŽIENĖ, Sada; GABALYTĖ, Renata. Vaikų skaitymo skatinimas: viešųjų bibliotekų veiklos aspektas. *Tiltai*, 2011, t. 3 (56), p. 237-251.

skaitymo skatinimo programos, edukaciniai-kūrybiniai-pažintiniai renginiai, darbas su tėvais, šeimomis, popietės. Tyrimo rezultatai leido padaryti išvadas, kad jaunuoliai teigiamai vertina skaitymo patirtį, suvokia knygų skaitymo reikšmę ir naudą tobulinant asmenybę ir siekiant karjeros. Tačiau paaiškėjo, kad jaunuolių skaitymo patirtis nėra visavertė, skaitymas neretai laikomas nepatrauklia ir nuobodžia veikla. Viešųjų bibliotekų darbuotojai vykdo įvairią veiklą, įgyvendina programas, bet trūksta aktyvumo bendradarbiaujant su tėvais, tai patvirtino ir tėvų apklausa.

Atsigręžta į jaunimo poreikius. Klaipėdos apskrities viešojoje bibliotekoje buvo atliktas žvalgomasis tyrimas *Jaunimo poreikiai bibliotekoje*. Domėtasi, kokiomis paslaugomis jaunimas naudojasi dažniausiai, kokia veikla ir virtualios parodos juos domintų, kokių veiklų bibliotekoje labiausiai pasigendama ir kokios veiklos bibliotekoje jaunimas nesirinktų. Jo rezultatai apibendrinti D. Nakrošienės ir Rasos Zokaitytės straipsnyje⁶⁶⁶. Tyrimas parodė, kad respondantai dažniausiai pageidauja muzikinių, teminių vakarų, perskaitytų knygų aptarimų ir kt. Autorės informuoja, kad, atsižvelgusi į tyrimo rezultatus, KLAVB pirmoji iš Lietuvos bibliotekų įsteigė atvirą erdvę jaunimui. Siekiama, kad renginius, įvairią veiklą ir parodas šioje erdvėje inicijuotų pats jaunimas.

Atkreipiamas dėmesys į tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimą ir jo perspektyvas Lietuvos savivaldybių viešosiose bibliotekose. Tyrimą inicijavo LNB BC. Jo rezultatų analizė pateikta A. Skuodytės, R. Paliukaitės-Medeckienės, Dainos Navickienės ir Astos Valaitytės straipsniuose⁶⁶⁷. Kaip ir galima buvo tikėtis, tarpbibliotekinio skolinimo paslaugą apibūdinantys pagrindiniai statistiniai rodikliai (tarpbibliotekinio skolinimo paslaugų vartotojų skaičius, tarpbibliotekiniam skolinimui gaunamų ir išsiunčiamų užsakymų skaičius) šalies mastu mažėja. Tačiau ši paslauga neignoruotina.

⁶⁶⁶ NAKROŠIENĖ, Daiva; ZOKAITYTĖ, Rasa. Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos tyrimas „Jaunimo poreikiai bibliotekoje“. *Šiandien aktualu*, 2012, nr. 2 (47), p. 157-161.

⁶⁶⁷ SKUODYTĖ, Alvyda. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas Lietuvos savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo medžiaga). *Šiandien aktualu*, 2013, nr. 1 (48), p. 31-112; PALIUKAITĖ-MEDECKIENĖ, Rita. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas ir perspektyvos Alytaus ir Vilniaus apskričių savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo rezultatų analizė). *Ibidem*, p. 113-132; NAVICKIENĖ, Daina; A. VALAITYTĖ, Asta. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas ir perspektyvos Kauno ir Marijampolės apskričių savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo rezultatų analizė). *Ibidem*, p. 133-162.

A. Skuodytės teigimu, tyrimo rezultatai leidžia tvirtinti, jog bibliotekos turi neišnaudotų rezervų efektyviai informuoti esamus ir potencialius bibliotekos vartotojus apie tarpbibliotekinio skolinimo paslaugą.

LAB nuolat atlieka tyrimus, kurių tikslas yra nustatyti pagrindinės vartotojų grupės – sutrikusios regos žmonių – informacinius ir kitus poreikius, gerinti bibliotekos veiklą. 2010 m. atliktas tyrimas *Moksleivių ir studentų informaciniai poreikiai: mokslinės literatūros atranka*⁶⁶⁸. Tyrimą vykdė Elvyra Liaudanskienė ir Jolanta Kaznauskaitė. Remiantis jo rezultatais sudarytas aktualiausias mokslinės literatūros sąrašas. 2011 m. atliktas tyrimas *Virtuali aklujų biblioteka: Lietuvos aklujų bibliotekos vartotojų lūkesčių tyrimas*⁶⁶⁹. Tyrimą atliko R. Januševičienė ir L. Juchnevič. Tyrėjai pristatė ir apibendrino LAB vartotojų lūkesčius. Jie pabrėžė, kad projektas „Virtuali aklujų biblioteka“ paskatins didesnę dalį sutrikusios regos žmonių įsitraukti į tinklaveikos visuomenę. 2011 m. Lina Miliauskaitė atliko tyrimą *Lietuvos aklujų bibliotekos skaitytojų lektūra ir jos pasirinkimo kriterijai*⁶⁷⁰. Tyrėja konstatavo, kad aklieji ir silpnaregiai dažniausia renkasi, palyginti su kitais formatais, garsinius leidinius, iš literatūros žanrų populiariausia yra grožinė literatūra.

2012 m. R. Januševičienė ir L. Juchnevič atlikto didesnės apimties kokybinį tyrimą *Lietuvos aklujų bibliotekos produktai ir paslaugos skaitytojų vertinimu*⁶⁷¹. Tyrimo metu gauti kokybiniai teikiamų paslaugų ir produktų vertinimai parodė, kad bibliotekos nuostata leisti ne tik tradicinius leidinius, skirtus regos neįgaliesiems, bet ir plėsti paslaugas ir produktus – buvo teisinga. Tais pačiais metais E. Liaudanskienė atlikto kartotinį tyrimą *Lietuvos aklujų bibliotekos garsinių žurnalų išduoties ir turinio analizė*⁶⁷² (pir-

⁶⁶⁸ LIAUDANSKIENĖ, Elvyra; KAZNAUSKAITĖ, Jolanta. *Moksleivių ir studentų informaciniai poreikiai: mokslinės literatūros atranka* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2010. 16 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

⁶⁶⁹ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa; JUCHNEVIČ, Laura. *Virtuali aklujų biblioteka: Lietuvos aklujų bibliotekos vartotojų lūkesčių tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2011. 14 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

⁶⁷⁰ MILLIAUSKAITĖ, Lina. *Lietuvos aklujų bibliotekos skaitytojų lektūra ir jos pasirinkimo kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2011. 23 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

⁶⁷¹ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa; JUCHNEVIČ, Laura. *Lietuvos aklujų bibliotekos produktai ir paslaugos skaitytojų vertinimu* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2012. 43 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

⁶⁷² LIAUDANSKIENĖ, Elvyra. *Lietuvos aklujų bibliotekos garsinių žurnalų išduoties ir turinio analizė* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2012. 15 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

masis tyrimas atliktas 2008 m.). 2014 m. atliktas išsamus *Lietuvos aklujų bibliotekos Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono nevirtotojų tyrimas* (tyrimo vadovė R. Januševičienė)⁶⁷³. Tyrimo metu nustatytos tikslinių grupių nesinaudojimo LAB paslaugomis priežastys. Tai bandomasis tyrimas, planuojama atlikti reprezentatyvų visos šalies LAB paslaugų nevirtotojų – tikslinių grupių atstovų – tyrimą.

Pradedamos tyrinėti Lietuvos technikos bibliotekos teikiamos paslaugos. Simonos Ivaškevičienės ir Ritos Lapienienės straipsnyje⁶⁷⁴ konstatuota, kad daugiau nei pusė respondentų teigia LTB dažnai randantys jiems reikalingos informacijos, visada informacijos randa 22,6 proc., 13,2 proc. respondentų nurodė, kad informacijos iš viso negauna. Pažymima, kad mandagus skaitytojų aptarnavimas ir kvalifikuota informacijos specialisto pagalba be kokybiško bibliotekos fondo turinio vargu ar padės išsaugoti teikiamų paslaugų kokybę.

7. Bibliotekų vadyba. Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas

Pasistūmėjo į priekį atskirų sričių bibliotekų vadybos tyrimai: R. Petuchovaitė, J. Fedorskytė, K. Lymantaitė nagrinėja bibliotekų vadovavimo stilius, A. Glosienė – Nacionalinės bibliotekų savaitės organizavimo patirtį, J. Juchnevič – personalo valdymą formuojant bibliotekos reputaciją, J. Rudžionienė ir Jaroslavas Dvorakas – bibliotekų, kaip viešojo sektoriaus institucijų, veiklos vertinimo organizavimo galimybę viešojo administravimo požiūriu.

Bibliotekų vadovus, kaip lyderius, siekiama apibūdinti J. Fedorskytės ir R. Petuchovaitės straipsnyje⁶⁷⁵. Tyrimas, atliktas šešiose bibliotekose, parodė, kad lyderio vaidmenį bibliotekų darbuotojai dažniausiai priskiria

⁶⁷³ JANUŠEVIČIENĖ, Rasa et al. *Lietuvos aklujų bibliotekos Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono nevirtotojų tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2014. 70 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

⁶⁷⁴ IVAŠKEVIČIENĖ, Simona; LAPIENIENĖ, Rita. Paslaugos Lietuvos techniko bibliotekoje: tyrimo analizė. *Informacija ir biblioteka*, 2012, nr. 2, p. 5-9.

⁶⁷⁵ FEDOROVSKYTĖ, Jelena; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vadovai kaip lyderiai bibliotekose: darbuotojų požiūris. *Tarp knygy*, 2005, nr. 11, p. 1-6.

aukščiausio lygmens vadovams. Tačiau nėra visiškai aiškus lyderio veiklos turinys – tai aiškėja iš apklausos rezultatų ir teorinių lyderio vaidmens apibrėžimų prieštaravimų. Vis dėlto galima manyti, kaip teigia autorės, kad lyderius darbuotojai mato kaip energingas, intelektualias, atsakingas ir komunikabilias asmenybes. Autorių tvirtinimu, tikrieji lyderiai labiau išryškėja tose bibliotekose, kuriose vadovas organizuoja darbus pasitelkęs komandą. Vadovavimo stiliai Lietuvos universitetų bibliotekose analizuojami Kristinos Lymantaitės ir R. Petuchovaitės straipsnyje⁶⁷⁶. Autorės pabrėžia, kad bibliotekos yra veikiamos daugybės pokyčių: ieškoma naujos koncepcijos, misijos, įtraukiamos profesionalumo sąvokos, atsisakoma hierarchijos, dirbama komandomis, orientuojamasi į vartotojų poreikius. Tai naujos vadybos ir naujų vadovavimo stilių ženklai. Pasak autorių, tiriant vadovavimo stilių didžiausią įtaką daro elgesio ir situacijos teorijų grupės, kurios išskiria dvi pagrindines vadovo orientacijas, sutelktas į užduotį arba į darbuotojus. Siekiant išsiaiškinti, kokie vadovavimo stiliai būdingi universitetų bibliotekų vadovams, remiamasi empirinio tyrimo duomenimis. Iš gautų rezultatų matyti, kad bibliotekų vadovams būdingas į užduotis orientuotas vadovavimo stilius.

Lietuvos bibliotekų patirtis organizuojant Nacionalinę bibliotekų savaitę apibendrinta A. Glosienės straipsnyje⁶⁷⁷. Autorė teigia, kad Nacionalinė bibliotekų savaitė (NBS) – tai integruota kampanija, kurios tikslas – pristatyti bibliotekas, atkreipti dėmesį į jų vertę, įrodyti jų galimybes atsinaujinti ir keistis, kad pajėgtų tenkinti besikeičiančios žinių visuomenės poreikius. Autorės nuomone, Nacionalinę bibliotekų savaitę sudėtinga priskirti vienam kuriam nors teoriniam modeliui. NBS turi daugelio veiklos sričių bruožų, todėl gali būti vadinama integruota visuomenine ryšių kampanija. Straipsnyje apibūdintas NBS poveikis profesinei bendruomenei – akcentuojamos bibliotekų galimybės, stiprėja solidarumo, tapatumo ir pasididžiavimo jausmas.

---

⁶⁷⁶ LYMANTAITĖ, Kristina; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vadovavimo stilių tyrimas Lietuvos universitetų bibliotekose. *Tarp knygų*, 2006, nr. 4, p. 1-5.

⁶⁷⁷ GLOSIENĖ, Audronė. National Library Week in Lithuania: advocacy and marketing campaign. In: *Marketing library and information services: international perspectives*. München: by K.G. Saur Verlag GmbH, 2006, p. 212-222.

Aktualus bibliotekų vadybos klausimas yra rūpinimasis jos reputacija. L. Juchnevič siekia įvertinti personalo valdymą ir apskričių viešųjų bibliotekų reputacijos vadybą⁶⁷⁸. Autorės nuomone, personalo valdymą įtraukiant į reputacijos vadybą, svarbiausia tinkamai parengti strategiją (bibliotekos, reputacijos vadybos ar kt.) ir palaikyti sistemingą ryšį su darbuotojais. Ji pažymi, jog bibliotekos rūpinasi savo darbuotojais, suvokia intelektualio kapitalo svarbą ir naudą organizacijai. Pasitelkiami ekspertų apklausos rezultatai. Jų manymu, ateityje reputacijos vadybos klausimas bibliotekoms bus vis aktualesnis, todėl verta planuoti, kaip šį išteklių valdyti. Autorė taip pat konstatuoja, kad kai kurių bibliotekų planuose pabrėžiamas personalo valdymas, akcentuojama bibliotekos ryšių su visuomene svarba, tačiau tai nevertinama kaip bibliotekos reputacijos vadyba.

Vadybos tyrimus tęsia J. Rudžionienė⁶⁷⁹. Bibliotekų vadybos tobulinimą autorė sieja su bibliotekos tikslų ir misijos įgyvendinimo galimybėmis. Atliekant empirinį tyrimą remiamasi vienu iš bibliotekų veiklos vertinimo metodų. Juo pasirinktas tarptautinis standartas ISO 11620: 2008 *Library performance indicators (Bibliotekos veiklos rodikliai)*. Empirinis tyrimas atliktas Vilniaus universiteto bibliotekoje, įtraukiant ir bibliotekų bei informacijos studijų studentus.

Bibliotekų, kaip viešojo sektoriaus institucijų, veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu analizuojama J. Dvorako ir J. Rudžionienės straipsniuose⁶⁸⁰. Autoriai teigia, kad pastaraisiais dešimtmečiais vertinimo kultūros įsigalėjimas viešajame sektoriuje sukūrė prielaidas bibliotekoms vadovautis viešojo administravimo principais. Jie tokį vertinimą, vadovaudamiesi iš anksto apibrėžtais išoriniais ir vidiniais kriterijais ir numatytų funkcinių vertinimo rezultatų panaudojimu, apibūdina kaip tarpdisciplininį, konceptualų bibliotekos veiklos įvertinimą. Straipsnyje

⁶⁷⁸ JUCHNEVIČ, Laura. Personalo valdymas bibliotekos reputacijos vadyboje: Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų tyrimo rezultatų pristatymas. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 55, p. 19-31.

⁶⁷⁹ RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Establishing culture of performance evaluation: seeking the ways of better quality library management and university teaching methodology. *Tiltai*, 2012, t. 1 (58), p. 149-158.

⁶⁸⁰ DVORAK, Jaroslav; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 63, p. 43-64; Public administration approach: What Do Libraries Need for Consistent Information Services Evaluation [interaktyvus]. *Library Management*, 2014, vol. 35, no 6/7, p. 495-507 [žiūrėta 2015 m. liepos 10 d.]. Priegla per internetą: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/LM-02-2014-0019>.

išsamiau supažindinama su bibliotekų funkcinė vertinimo įvairove, taip pat su žvalgomaisiais bibliotekos vertinimo kriterijais. Autorių atlikta analizė atskleidžia svarbiausias bibliotekų, kaip viešojo sektoriaus institucijų, veiklos vertinimo organizavimo galimybes.

Sparčiai plėtojama bibliotekininkystės, muziejininkystės ir archyvistikos mokslų kryptis – kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas. Kultūros paveldo skaitmeninimo problemas nagrinėja Z. Manžuch, R. Varnienė-Janssen, N. Bliūdžiuvienė, R. Laužikas, E. Macevičiūtė ir kiti tyrėjai. Šiuo laikotarpiu apgintos dvi disertacijos, skirtos Europos Sąjungos strateginio požiūrio į atminties komunikaciją archyvuose, bibliotekose ir muziejuose analizei, taip pat standartizacijos vaidmeniui atminties institucijų integracijos procese (Z. Manžuch ir N. Bliūdžiuvienė). Tyrėjai analizuoja skaitmeninimo projektus, siekia įvertinti skaitmeninimo situaciją Lietuvoje, tyrinėja vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimą.

Kultūros paveldo skaitmeninimo koordinavimo problemos Europos Sąjungoje gvildenamos R. Varnienės ir Rolando Kvietkausko straipsnyje⁶⁸¹. Autoriai atkreipia dėmesį, kad Lietuvos įstojimas į ES paskatino Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją, atminties institucijas aktyviau prisidėti prie bendros Europos kultūros paveldo informacijos erdvės kūrimo iniciatyvų. Sutelktomis įvairių žinybų pastangomis buvo parengta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcija, o M. Mažvydo bibliotekos projektas „Integralios virtualios bibliotekų informacijos sistemos sukūrimas“ sudarė sąlygas formuoti Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo strategiją. Autoriai pabrėžia, kad atminties institucijų bendradarbiavimo mechanizmas sukurtas remiantis virtualiąja sistema, kuri laiduoja vienodą atminties institucijų veiksmų planą ir turinį, bendrą standartizaciją, užtikrinančią kuriamos sistemos suderinamumą ES informacijos erdvėje, funkcinę sistemos universalumą, bendrą skaitmenintų išteklių išsaugojimo strategiją ir technologiją, elektroninių išteklių sklaidos strategiją.

Vis aktualesniam tampant skaitmenizacijos švietimo klausimui, Z. Manžuch su bendraautoriais I. Huvila ir T. Aparac-Jelisic parengtame straipsnyje,

⁶⁸¹ KVIETKAUSKAS, Rolandas; VARNIENĖ, Regina. Kultūros paveldo skaitmeninimo koordinavimas Europoje: Lietuvos perspektyva. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 108-122.

skirtame Danijoje išleistam straipsniui⁶⁸², aptaria bibliotekininkystės ir informacijos studijų aukštosiose mokyklose pertvarkos būtinybę, pristato pagrindines kryptis Europos Bolonijos proceso kontekste, siūlo studijų modelį, paremtą daugialype atminties komunikavimo koncepcija.

Kultūros paveldo socialinių technologinių sistemų aspektus nagrinėja Z. Manžuch⁶⁸³. Jos teigimu, skaitmeninio ir skaitmeninto kultūros turinio gausėjimas ir plati prieiga internete skatina informacijos ir komunikacijos technologijų taikymo ir poveikio kultūros paveldo valdymui tyrinėjimus. Tarpdisciplininiai tyrimai atliekami esant glaudžiai sąveikai ir žinių sklaidai tarp humanitarinių, socialinių mokslų ir informatikos. Remdamasi socialinės informatikos teorija ir kultūros paveldo socialinės technologinės sistemos samprata, Z. Manžuch apibūdina „tinkamumo naudoti“ sampratą. Nagrinėjami „tinkamumo naudoti“ kriterijai, įgyvendinimo procesai, pateikti ISO standartuose. Pasitelkiant tarpdisciplininius tyrinėjimus analizuojami „tinkamumo naudoti“ metodai. Anot autorės, pagrindinis iššūkis atminties institucijoms yra gebėjimas taikyti standartus dirbant tarpdisciplininėje komandoje, pasižyminčioje žinių įvairove ir skirtinga profesine kultūra. „Tinkamumas naudoti“ tampa neatsiejama atminties institucijų kokybės valdymo praktikos dalimi.

Projekto „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“ vykdymą nagrinėja R. Varnienė⁶⁸⁴. Atkreipiamas dėmesys, kad projektas buvo parengtas pagal Lundo principus ir Lundo planą, projektų „Minerva“, „Minerva Plus“, „Digicult“ ir kitų rekomendacijas, jį rengiant buvo pasiremta kitų Europos šalių patirtimi. Su skaitmeninimo projektais Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje supažin-

---

⁶⁸² MANŽUCH, Zinaida; HUVILA, Isto; APARAC-JELUSIC, Tatjana. Digitization of Cultural Heritage. In *European curriculum reflections on library and information science education* [interaktyvus]. Kopenhaga (Danija), 2005, p. 37-64 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.asis.org/Bulletin/Dec-06/EuropeanLIS.pdf>.

⁶⁸³ MANŽUCH, Zinaida. Kultūros paveldo socialinių technologinių sistemų aspektai. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 38, p. 38-51.

⁶⁸⁴ VARNIENĖ, Regina. Lithuanian cultural heritage digitisation projects. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development: proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting*, May 2-3, 2005, Liepāja, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2005, p. 50-57; VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Lithuanian Cultural Heritage Digitisation, Access Strategy Prospects and Current Projects. In: *Innovation and the knowledge economy: issues, applications, case studies*. Amsterdam, 2005, Pt. 2, p. 1007-1013; Strategy on Long-Term Preservation of the Lithuanian Cultural Heritage: Current and Future Projects. In: *Preservation of cultural in electronic environments*. Tallin, 2007, p. 5-15 ir kt.

dina R. Cicėnienė⁶⁸⁵. Autorė apžvelgia atliktus darbus vykdant projektus: „Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje saugomų pergamentų skaitmeninis archyvas“; ECH: TOPICC (ECH: TOPICC – *Endangered Cultural Heritage: Tools for Preservation, Investigation and Copyright Clearance* / „Programinė įranga, skirta nykstančiam kultūros paveldui išsaugoti, tyrinėti ir intelektualinės nuosavybės teisėms tvarkyti“); EUREKA. Europos vietinių kultūros paveldo institucijų dabartines ir artimiausios ateities plėtros strategijas gvildena A. Glosienė ir J. Rudžionienė⁶⁸⁶. Tai daroma remiantis dalyvavimo Europos Sąjungos šeštosios bendrosios mokslinių tyrimų programos Informacinės visuomenės technologijų paprogramės projekte CALIMERA (*Cultural Applications: Local Institutions Mediating Electronic Resource Access* / „Kultūros paraiška: vietos institucijos – prieigos prie elektroninių išteklių tarpininkės“) patirtimi ir išvalgomis, taip pat šio ir kitų ES projektų dokumentacijos ir žinių bazėmis. Analizė atliekama keturiais aspektais: politiniu, praktiniu, verslo ir mokslinių tyrimų. Projekto CALIMERA įgyvendinimo rezultatai apžvelgti V. Mozūraitės ir J. Rudžionienės straipsnyje⁶⁸⁷.

Istorinės atminties požiūriu rankraštinio kultūros paveldo skaitmeninimo problemas analizuoja A. Pacevičius straipsnyje *Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje*⁶⁸⁸. Autorius iškelia ir svarsto esmines teorines ir metodologines problemas. Jis pabrėžia, kad jos apima daugelį reiškinų: kultūros politiką ir finansavimą, vertinimo prioritetus ir projektų rengimą, skaitmeninimo strategijas ir institucijų (archyvų, bibliotekų, muziejų) bendradarbiavimą, kultūros paveldo vertės ir interesų sankirtas. Kintanti dokumento samprata, kaip teigia autorius, verčia permąstyti požiūrį į istorinę atmintį, patikslinti jos sąsajas su rankraštiniu paveldu. A. Pacevičiaus tvirtinimu, reikia nuolat permąstyti kultūros paveldo saugojimo ir socialinės sklaidos strategijas ir jas derinti su bendruomenių atminties sam-

⁶⁸⁵ CICĖNIENĖ, Rima. Skaitmeninimo projektai Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003–2004*, 2006, p. 122-129.

⁶⁸⁶ GLOSIENĖ, Audronė; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Kultūros paveldo institucijų plėtra: politikos, technologijų, inovatyvios praktikos ir mokslinių tyrimų sąveika. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 36, p. 9-25.

⁶⁸⁷ MOZŪRAITĖ, Vita; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Muziejai, archyvai ir bibliotekos elektroninėje Europoje: Europos Komisijos projektas CALIMERA. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 204-220.

⁶⁸⁸ PACEVIČIUS, Arvydas. Rankraštinis paveldas ir istorinė atmintis. In: *Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje*, 2005 04 20: konferencijos medžiaga. Panevėžys: Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2006, p. 8-21.

prata ir interesais. Norint istorinės atminties politiką pakreipti integralia vaga, būtina skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, tarpdisciplininių tyrimų plėtrą, kolektyvinių idėjų (ir kolektyvinės atminties) generavimą ir projektus. A. Pacevičiaus nuomone, vargu ar „nacionalinės“, „istorinės“ atminties terminų atsisakymas, keičiant juos totalia „atminties“ sąvoka, leis valstybės strategams apčiuopti mūsų valstybei aktualiausias humanitarinių ir lituanistinių tyrinėjimų kryptis.

Z. Manžuch mokslinių tyrimų išdava buvo 2007 m. apginta disertacija *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: Europos Sąjungos strateginio požiūrio analizė*⁶⁸⁹. Disertacijoje atskleidžiama, kad atminties komunikacija – visuma archyvų, bibliotekų ir muziejų veiksmų, nukreiptų į praeities reprezentacijų, grindžiamų šiuolaikinių bendruomenių socialiniais poreikiais ir aktualijomis, konstravimą. Z. Manžuch tvirtinimu, mėginimai analizuoti atminties funkciją stokoja tarpdisciplininės archyvistikos, muzeologijos ir bibliotekininkystės žiūros, kuri užtikrintų bendrų archyvų, muziejų ir bibliotekų atminties funkcijos dėsningumą paiešką ir analizę. Diskurso apie atminties komunikacijos archyvuose, bibliotekose ir muziejuose būklę lėmė tai, kad disertacijoje remiamasi įvairių kitų mokslų – psichologijos, istorijos, sociologijos, komunikacijos – teorijomis. Disertacijoje siekiama nustatyti bibliotekų, muziejų ir archyvų vaidmenį komunikuojant atmintį Europos Sąjungoje. Disertantė paaiškina, kad vienos tarpdisciplininės atminties teorijos nėra, todėl disertacijoje nagrinėjamos dvi atminties apraiškos, žyminčios įvairius šio reiškinio aspektus, apibūdinamos skirtingomis sąvokomis, – socialinė atmintis ir kultūrinė atmintis. Z. Manžuch atskleidžia ES atminties komunikacijos viziją ir atminties institucijų vaidmenis. Nagrinėjamos ES kultūros paveldo politikos ištakos ir prielaidos. Atsižvelgiant į tai, kad su atminties komunikacija siejasi kultūros ir informacijos politikos kryptys, nagrinėjamos ir kritiškai vertintos jų pagrindinės nuostatos, atlikta kultūros paveldo prioritetų analizė. Z. Manžuch teigia, kad atminties komunikaciją, kaip specifinę veiklos sistemą, apibūdina integruotas modelis, kuris susieja atminties komunikacijos

⁶⁸⁹ MANŽUCH, Zinaida. *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: Europos Sąjungos strateginio požiūrio analizė* = *Communication of Memory in Archives, Libraries and Museums: Analysis of the EU Strategic Approach*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2007. 46 p.

dėsnius su archyvų, bibliotekų ir muziejų sampratomis. Disertantė daro išvadą, kad atminties institucijų sampratą ES taiko tik tam, kad archyvus, bibliotekas ir muziejus apibrėžtų kaip vieną kultūros paveldo institucijų sektorių, tačiau nesiekia išryškinti šių institucijų atminties komunikacijos socialinių vaidmenų. Z. Manžuch tvirtinimu, ES politikos prioritetai lėmė situaciją, kai atminties institucijų potencialas prisidedant prie Europos socialinės sanglaudos beveik neišnaudojamas.

Vėliau Z. Manžuch nagrinėja atminties komunikacijos paradigmas. Paminėtinas jos straipsnis *Atminties institucijos: saugyklos, teatrai, lobynai ar duomenų bazės?*⁶⁹⁰, kuriame kritiškai vertinamos atminties institucijų paradigmos, lemiančios tam tikrų kultūros paveldo sklaidos strategijų pasirinkimą archyvuose, bibliotekose ir muziejuose. Pasitelkiant atminties meno istorinės raidos tyrinėjimus, išskirtos dvi atminties komunikacijos paradigmos: atmintis-kompiuteris ir atmintis-teatras (pirmoji susiaurina atminties komunikaciją iki perdavimo ir apdorojimo procesų, antroji paveldo interpretaciją ir simbolinės sąveikos erdvės kūrimą pakeičia sudėtingų skaitmeninių įrankių sanakaupa). Daroma išvada, kad šios paradigmos ignoruoja socialinį atminties komunikacijos matmenį.

Z. Manžuch siekia identifikuoti vyraujančius archyvų, bibliotekų ir muziejų atminties komunikacijos aspektus ES projektuose⁶⁹¹. Nustatytas bibliotekų ir muziejų informacinių ir kultūros projektų dominavimas, archyvai mažiau matomi. Mokslininkė apibūdina Europos skaitmeninės bibliotekos viziją ir jos įgyvendinimo kryptis per nacionalinių bibliotekų veiklos ir pastangų prizmę⁶⁹². Kritiškai vertinamas nacionalinių bibliotekų indėlis į Europos skaitmeninės bibliotekos kūrimą ir jų potencialas prisidėti prie šios iniciatyvos plėtos.

Pradedama tyrinėti nauja tema – Bažnyčios saugyklose esančių archyvų ir knygų rinkinių informacinės sistemos sukūrimas, rašytinių dokumentų

---

⁶⁹⁰ MANŽUCH, Zinaida. Atminties institucijos: saugyklos, teatrai, lobynai ar duomenų bazės? *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 126-147.

⁶⁹¹ MANŽUCH, Zinaida. Archives, libraries and museums as communicators of memory in the European Union projects. In: *Information research* [interaktyvus]. 2009, vol 14, issue 2 [žiūrėta 2014 spalio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ851918.pdf>.

⁶⁹² MANŽUCH, Zinaida. Europos skaitmeninė biblioteka: vizija ir įgyvendinimo perspektyvos. *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 29-42.

skaitmeninimas. Bendradarbiaujant mokslo ir studijų institucijoms (VU Komunikacijos ir Istorijos fakultetai), bažnytinėms institucijoms (Vilniaus arkivyskupijos kurija) ir muziejams (Lietuvos etnokosmologijos muziejus) kilo projekto BARIS (Vilniaus bažnytinės provincijos archyvų dokumentų ir knygų metaduomenų informacinė sistema) idėja. A. Pacevičius 2007 m. balandžio mėnesį. Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos organizuotame seminare⁶⁹³ skaitė pranešimą apie šio projekto tikslus ir jo vykdymą. Pranešėjo teigimu, bažnytinių institucijų archyviniai dokumentai sudaro ženklią Lietuvos kultūros ir istorijos paveldo dalį, saugomą ne tik valstybiniuose archyvuose ir bibliotekose, bet ir veikiančių bažnyčių saugyklose. Šie dokumentai retai patenka į mokslinės informacijos lauką. Vilniaus bažnytinės provincijos archyvų ir bibliotekų fonduose saugomi senieji rankraščiai ir spausdintos knygos yra itin aktualios lituanistikos (istorijos, kalbotyros, menotyros ir kt.) moksliniams tyrimams. A. Pacevičius supažindino su projekto vykdymo rezultatais: suinventorintos senosios Lietuvos katalikų bažnytinės knygos ir rašytiniai dokumentai, atlikta pirminė mokslinė analizė, atrinkti mokslinė, menine ar bendrakultūrine prasme vertingiausi leidiniai. Siekiant užtikrinti leidinių išlikimą, jie skaitmeninami.

Skaitmeninamų objektų atrankos klausimai aptariami Skirmantės Kvietkauskienės ir J. Steponaitienės straipsnyje⁶⁹⁴. Autorės atkreipia dėmesį, kad rengiant projektą *Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas* buvo suformuoti kultūros paveldo objektų atrankos skaitmeninimui kriterijai, grįsti MINERVA programos rekomendacijomis. Tačiau universalių kriterijų, tinkančių visiems, nėra. Straipsnyje apibūdinami bendrieji kultūros paveldo objektų, kurie turėtų būti skaitmeninami, atrankos kriterijai. Detalai analizuojamos, atsižvelgiant į dokumentų svarbą šalies istorijai, kultūrai ir mokslui, taip pat dokumentų fizinę būklę ir vartotojų poreikius, LNB skaitmeninimui pasirinktos dokumentų kolekcijos.

⁶⁹³ PACEVIČIUS, Arvydas. Vilniaus bažnytinės provincijos archyvų dokumentų ir knygų metaduomenų informacinė sistema (BARIS): projektiniai potyriai Rytų Aukštaitijoje. In: *Archyvai, bibliotekos, muziejai: bendradarbiavimo galimybės*: seminaro medžiaga. 2007 m. balandžio 26 d. Pasvalys: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, 2007, p. 75-85.

⁶⁹⁴ KVIETKAUSKIENĖ, Skirmantė; STEPONAITIENĖ, Jolita. Projektas „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“ – skaitmeninamų objektų atranka. *Bibliografija, 2005–2006*, 2007, p. 94-100.

Vis aktualesnė tampa skaitmeninio turinio išsaugojimo problema. J. Kuprienės ir M. Prokopčik straipsnyje⁶⁹⁵ pristatytas *Digital Preservation Europe (DPE)* projektas⁶⁹⁶. Autorės atkreipia dėmesį, kad medžiagos skaitmeninimo ir jos išsaugojimo skaitmeniniu formatu uždavinys yra pernelyg sudėtingas, kad jį galėtų savarankiškai spręsti atskiros institucijos ar net sektoriai. Jos konstatuoja, kad būtini bendri nacionalinio ir tarptautinio masto veiksmai, kuriuos inicijuotų, koordinuotų ir pristatytų suinteresuotoms organizacijoms ir visuomenei kompetentingų institucijų konsorci-umai, asociacijos, tinklai ir kitokios struktūros. Tai leistų tinkamai tenkinti įvairių partnerių – kultūros, mokslo, švietimo, verslo institucijų – porei-kius, gerinti skaitmeninės medžiagos išsaugojimo darbų koordinavimą, kooperavimąsi ir sklaidą. J. Kuprienė ir M. Prokopčik pažymi, kad DPE turėtų sujungti mokslinių institucijų, atminties organizacijų, televizijos, kino, informacinių technologijų, pramogų industrijos pastangas kuriant efektyvias, daugiadisciplines žinių ir išteklių bendro naudojimo infras-truktūras. Kitame autorių straipsnyje⁶⁹⁷ skaitmeninės informacijos išsau-gojimo specialistų rengimas ir jų kvalifikacijos kėlimas aptartas kaip vienas pagrindinių būdų, sprendžiant su ilgalaikiu skaitmeniniu išsaugojimu susijusias problemas. J. Kuprienės ir M. Prokopčik nagrinėja mokymų skaitmeninės informacijos išsaugojimo tema poreikį ir, remdamosi pro-jektu *Digital Preservation Europe*, pristato tokių mokymų tikslus, turinį ir metodiką.

Kultūros paveldo išsaugojimo teisinio reglamentavimo problemas nagrinėja R. Varnienė-Janssen. Jos straipsnyje⁶⁹⁸ apžvelgiama Lietuvos kul-tūros paveldo ilgalaikio išsaugojimo įstatymų bazė. Aptariama LNB inicia-tyva parengti atskirą privalomojo egzemplioriaus įstatymą, leidžiantį nusta-tyti tvarką, pagal kurią Vyriausybės įgaliota institucija formuotų ir vykdytų

⁶⁹⁵ KUPRIENĖ, Jūrātė; PROKOPČIK, Marija. Projektas DigitalPreservationEurope: bendradarbiavimo tobulinimas skaitmeninio išsaugojimo srityje. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 41, p. 25-32.

⁶⁹⁶ Projekto tikslas – skatinti Europoje vykdomų nacionalinių skaitmeninimo projektų ir iniciatyvų bendradarbiavimą ir sinergizmą.

⁶⁹⁷ KUPRIENĖ, Jūrātė; PROKOPČIK, Marija. Skaitmeninės informacijos išsaugojimas: specialistų kva-lifikacijos tobulinimas: projekto DigitalPreservationEurope atvejis. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 78-87.

⁶⁹⁸ VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Lietuvos kultūros paveldo ilgalaikio saugojimo strategija ir sklaidos programos. *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 7-14.

privalomojo egzemplioriaus valstybinę politiką ir strategiją, užtikrintų viešosios informacijos teikėjų ir bibliotekų bendradarbiavimą, apibrėžtų ir įvardintų elektroninių išteklių pristatymo metodus ir būdus, numatytų už kultūros paveldo kaupimą ir saugojimą atsakingas valstybines institucijas ir atsakingus asmenis, jų turimą atsakomybę.

Ar skaitmeninimas gali būti mokslas? Šį klausimą nagrinėja R. Laužikas. Jo straipsnyje *Skaitmeninimas kaip mokslas: BARIS projekto patirtis*⁶⁹⁹ atsakoma teigiamai – skaitmeninimas turi savitą mokslo tyrimo objektą. Tai *emuliatyvumas* (lot. *aemulatio* – mėgdžiojimas) – specifinis žmogaus santykis su tikrove, kai žmonės, remdamiesi kriterijais, atrenka iš realybės objektus ir pagal juos skaitmeninėje aplinkoje kuria emuliacines sistemas, kurios mėgdžioja ir imituoja realybėje veikiančių natūralių sistemų veiklą. Autorius tvirtina, kad emuliacinės sistemos nėra realybėje egzistuojančių sistemų kopijos, jos sukurtos perkodavimo būdu ir yra tokios pat savarankiškos, dinamiškos ir laisvai evoliucionuojančios sistemos, kaip ir tos realybės sistemos, kurias jos mėgdžioja. Emuliatyvumas yra specifinis kompiuterinių technologijų, virtualiojo pasaulio ir interneto atsiradimo paskatintas reiškinys. Straipsnyje apsiribojama tik ta emuliatyvumo dalimi, kuri yra susijusi su kompiuterinių technologijų taikymu kūryboje, paveldosaugoje, humanitariniuose ir socialiniuose moksluose. Pateikiamas skaitmeninimo mokslo apibūdinimas, tyrimų skirstymas į istorinius, fundamentinius ir taikomuosius, aptariamos sąsajos su kitais mokslais ir praktinėmis veiklomis, taip pat terminijos, metodų klausimai. Straipsnis diskusinis.

Standartizacijos tyrimus atminties institucijose plėtoja N. Bliūdžiuvienė⁷⁰⁰. Autorė pažymi, kad kuo plačiau taikomos technologijos, tuo labiau didėja standartų poreikis, standartai tampa naujos informacijos perdavimo ir pritaikymo veiksniu. Nagrinėjami nauji iššūkiai, kilę atminties institucijoms perkeliant išteklius į skaitmeninę erdvę, sprendžiant skaitmeninių ar

⁶⁹⁹ LAUŽIKAS, Rimvydas. Skaitmeninimas kaip mokslas: BARIS projekto patirtis. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 46, p. 67-83.

⁷⁰⁰ BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Standartizacija: samprata ir rezultatai. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 192-211; Standartizacija dokumentinės komunikacijos institucijose rinkos požiūriu. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 185-197.

skaitmenintų dokumentų aprašymo, atvirosios prieigos ir ilgalaikio išsaugojimo klausimus. Autorė pabrėžia, kad standartai tampa būtina informacinės infrastruktūros dalimi, kuri suteikia galimybę veikti informacinei sistemai nepaisant laiko ir erdvės, būti naudojamai skirtingų vartotojų grupių tuo pat metu. Ypatingas dėmesys skiriamas Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) patvirtintiems *de jure* standartams ir tarptautinių bibliotekų, archyvų ir muziejų organizacijų parengtiems *de facto* standartams. N. Bliūdžiuvienė apibūdina *de jure* ir *de facto* standartų santykį. Plačiau analizuojama slinktis į rinką, siekiant patenkinti augančius vartotojų poreikius ir siūlant jiems naujas paslaugas. Anot autorės, rinkos požiūriu pagrindinis dokumentinės komunikacijos uždavinys – pateikti metaduomenis, visateksčius išteklius ir užtikrinti skaitmeninio turinio išsaugojimą, prieigą ir naudojimą.

N. Bliūdžiuvienės mokslinių tyrimų išdava buvo disertacijos *Standartizacijos vaidmuo atminties institucijų integracijos procese* gynimas⁷⁰¹ (2010). Disertacijoje kultūrinė ir standartizacinė integracija pirmą kartą pateikiama kaip konceptualus pamatas, siejamas su atminties institucijų dalyvavimu standartizacijos veikloje ir pasireiškiantis kuriant virtualiąją kultūros paveldo informacinę sistemą. Disertaciniame darbe parodoma, kad bendrų standartų taikymas gali suteikti bibliotekoms, muziejams ir archyvams galimybę tapti darniomis ir patogiomis vartotojui virtualiosiomis kultūros paveldo sistemomis. Pasak autorės, nors Lietuvoje siekiama sudaryti sąlygas bendrai atminties institucijų veiklai, koordinuoti prieigą prie skaitmeninių išteklių, integruoti juos į Europos skaitmenines bibliotekos mokslinių tyrimų sistemą, tačiau nėra pagrindžiama, kaip tai įgyvendinti. Disertacijoje nagrinėjami atminties institucijų integracijos būdai, standartų poreikis kuriant bendraeuropinę kultūros paveldo informacinę sistemą, taip pat Lietuvos atminties institucijų standartizacinės integracijos prielaidos ir patirtis. Nustatomi standartizacijos veiklos subjektai, objektai, tikslai, procesai, priemonės ir rezultatai. Standartizacija tiriama kaip tikslinga kompleksinė žmonių veiklos sritis, atskleidžiant standartizacijos veiklos sandarą, jos

⁷⁰¹ BLIŪDŽIUVIENE, Nijole. *Standartizacijos vaidmuo atminties institucijų integracijos procese* = *The role of standardization in the integration process of memory institutions*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2010. 34 p.

sandų sąveiką ir kiekvieno iš jų vaidmenį atminties institucijų integracijos procese. Disertacijoje tyrinėjama LST Technikos komiteto (TK) standartizacijos veikla. Tyrimas parodė, kad dalyvavimas Technikos komiteto LST TK 47 „Informacija ir dokumentavimas“ veikloje yra neabejotina atminties institucijų partnerystės ir integracijos forma. Taip pat atskleidžiama, kad bibliotekos ne tik pirmos įsitraukė į pagal tarptautinio ir europinio lygmens standartizacijos principus organizuojamą nacionalinę standartizacijos veiklą, bet ir koordinuodamos informacijos ir dokumentavimo srities standartizacijos veiklą įvykdė daugiapakopę Technikos komiteto LST TK 47 pertvarką – į standartizacijos veiklą įsitraukė pagrindinių šalies archyvų, muziejų, mokslo, valstybės ir privačių įstaigų ekspertai.

Po disertacijos gynimo paskelbtuose straipsniuose N. Bliūdžiuvienė dėmesį kreipia į LST TK 47 vaidmenį bei veiklos perspektyvą, skatinant bibliotekų, muziejų ir archyvų integraciją standartizacijos aspektu⁷⁰². Autorės požiūriu, Technikos komitetas, vienijantis bibliotekų, muziejų, archyvų ir kitų suinteresuotų institucijų atstovus, gali būti laikomas perspektyvia tarptautinės partnerystės forma ir svarbiu standartizacijos veiklos subjektu, gebančiu geriau pažinti standartų įvairovę, standartizacijos veiklos specifiką, pritaikyti žinias atminties institucijų kultūrinės ir standartizacinės integracijos procesuose.

Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimui buvo skirta 2011 m. Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos organizuota mokslinė konferencija. Konferencijoje dalyvavo įvairių mokslo krypčių atstovai, projektų vykdytojai, tyrinėtojai. R. Laužikas kalbėjo apie tarpsektorinę atskirtį⁷⁰³. Ryškus pavyzdys – 2010 m. pradžioje paveldo ir mokslinių duomenų skaitmeninimo erdvėje turėjome ne mažiau kaip 40–50 skirtingos institucinės ir sektorinės priklausomybės duomenų bazių ir informacinių sistemų, kurių dauguma nenaudojo jokių standartų, o jų kūrėjai neprojek-

⁷⁰² BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Atminties institucijų standartizacinė integracija: nacionalinis lygmuo. *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 63–67; Ekspertų požiūris į informacijos ir dokumentavimo srities standartizacijos veiklą. *Tarp knygų*, 2013, nr. 2, p. 4–10.

⁷⁰³ LAUŽIKAS, Rimvydas. Paveldo skaitmeninimas: nuo nacionalinio projekto iki tarptautinių tinklų. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 10–16.

tavo sąveikumo ir nebuvo jam pasirengę. R. Varnienė-Janssen detaliai supažindino su nacionaliniu projektu „Virtuali elektroninio paveldo sistema“ (VEPS)⁷⁰⁴. V. Vaitkevičius apibūdino lituanistikos paveldo informacinę sistemą „Aruodai“⁷⁰⁵. Jūratė Šlekonytė aptarė „Knygadvarį“ – skaitmeninę Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteką⁷⁰⁶. Panevėžio kraštotyros muziejaus direktorius Arūnas Astramskas apibūdino unikalų regioninį projektą „Skaitmeninė Panevėžio istorijos biblioteka“⁷⁰⁷, gaunantį tik minimalias projektines lėšas ir gyvuojantį visuomeninių entuziastų dėka. Virtualią Pasvalio krašto kultūros paveldo informacijos sistemą „Pasvalia“ aptarė jos kūrėjas UAB „Dizi“ skaitmeninimo skyriaus vedėjas Juozas Markauskas ir bibliotekos darbuotoja V. Kazilionytė⁷⁰⁸. Konferencija atskleidė sostinės ir regionų skaitmenintojų darbus, perspektyvas, lokalių projektų vietą bendroje skaitmeninėje erdvėje, sklaidos galimybes; išryškino atsivėrusią takoskyrą tarp didžiųjų ir mažųjų projektų, vientisos skaitmeninės paveldo erdvės kūrimo trukdžius.

Kultūros paveldo skaitmeninimo ir bibliografinės sklaidos tyrimus tęsia R. Varnienė-Janssen. Jos publikacijos (kai kurios parengtos su bendraautorais) skirtos lietuviškosios koncepcijos metodologiniams ir organizaciniais klausimams⁷⁰⁹. Publikacijose supažindinama su patirtimi, įgyta rengiant, diegiant ir naujinant formatus bei standartus, taikomus aprašant bibliografinę informaciją ir kultūros paveldą, užtikrinant ilgalaikį saugojimą ir sklaidą, taip pat kuriant „Integrią virtualią bibliotekų informacinę sistemą“ (IVBIS) ir bendrą kultūros paveldo portalą www.epaveldas.lt.

⁷⁰⁴ VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. VEPS – langas į vientisą Lietuvos kultūros paveldo turinį. In: *Ibidem*, p. 17-31.

⁷⁰⁵ VAITKEVIČIUS, Vyktintas. Lituanistikos paveldo informacinė sistema *Aruodai*: 2002–2010 m. patirtis. In: *Ibidem*, p. 32-39.

⁷⁰⁶ ŠLEKONYTĖ, Jūratė. Knygadvaris – skaitmeninė Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka. In: *Ibidem*, p. 40-44.

⁷⁰⁷ ASTRAMSKAS, Arūnas. Skaitmeninė Panevėžio istorijos biblioteka. In: *Ibidem*, p. 45-54.

⁷⁰⁸ MARKAUSKAS, Juozas. PASVALIA – krašto paraiška išlikti pasaulio atmintyje II. In: *Ibidem*, p. 55-62; KAZILIONYTĖ, Vitalija. PASVALIA – krašto paraiška išlikti pasaulio atmintyje I. In: *Ibidem*, p. 75-82.

⁷⁰⁹ VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Metodologiniai ir organizaciniai kultūros paveldo skaitmeninimo ir bibliografinės sklaidos aspektai: lietuviškoji koncepcija. *Bibliografija, 2008/2009*, 2011, p. 102-113; VARNIENĖ-JANSSEN, Regina et al. Skaitmeninto kultūros paveldo vientiso turinio kūrimo strateginiai, metodologiniai ir techniniai sprendimai: lietuviškoji koncepcija. *Bibliografija, 2010–2011, 2013*, p. 43-55; VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; JUŠKYS, Jonas. Strategic, methodological and technical solutions for the creation of seamless content of the digital cultural heritage: Lithuanian approach. In: *Summer school in the study of historical manuscripts: proceedings*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2013, p. 349-369.

R. Varnienės-Janssen straipsnyje, parengtame drauge su bendraautoriais⁷¹⁰, supažindinama su skaitmeninio stebėsenos sistemos koncepciniu modeliu. Anot autorių, mokslinės literatūros, ES ir Lietuvos strateginių dokumentų analizė parodė, jog skaitmeninimo veiklų rezultatų stebėseną pagal jai keliamus uždavinius nebuvo sistemiškai nagrinėta ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. Autoriai atkreipia dėmesį, kad kultūros paveldo objektų skaitmeninimas daugelyje viena kitai nepavaldžių ir skirtingų ministerijų kuruojamų šalies institucijų yra svarbiausias veiksnys, lemiantis tokios sistemos sukūrimą. Jų siūlomas koncepcinis modelis integruoja skaitmeninimo stebėsenos sistemos apibrėžties ir jos paskirties aprašymą, modelio kūrimo principus ir metodologiją, stebėsenos rodiklių pasirinkimą ir jų apibūdinimą rezultatus.

Siekiami įvertinti skaitmeninimo situaciją Lietuvoje. 2010–2011 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dėstytojai kartu su UAB „IO Projects“ atliko paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimo situacijos Lietuvoje tyrimą. Jo rezultatai apibendrinti R. Laužiko ir Ingridos Vosyliūtės straipsnyje⁷¹¹. Autoriai apžvelgia, lygina esamas sistemas ir skaitmeninančias institucijas, aptaria skaitmeninimą lemiančius aplinkos veiksnius ir išteklius. Straipsnyje konstatuojama, kad politiniai, ekonominiai, socialiniai ir technologiniai aplinkos veiksniai yra palankūs paveldo ir lituanistiniams mokslo duomenims skaitmeninti. Tačiau kokybiškai įvertinus esamas infrastruktūras nustatyta, kad svarbi paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimo problema Lietuvoje yra ta, kad šie mokslai, mokslo institucijos ir jų infrastruktūros yra kuruojami Švietimo ir mokslo ministerijos, o atminties institucijos ir svarbiausių šaltinių (paveldo) informacinės infrastruktūros – Kultūros ministerijos. Dėl to beveik nekoordinuojamas specializuotų informacinių sistemų ir duomenų bazių kūrimas mokslo ir atminties institucijose, neužtikrinamas kuriamų infrastruktūrų sąveikumas. Autoriai pažymi, kad strateginio valdymo, standartų taikymo, skaitmeninimo kokybės ir infrastruktūrų sąveikumo požiūriais Kultūros ministerijos

⁷¹⁰ VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; JUŠKYS, Jonas; RAČKAUSKAITĖ, Neringa. Skaitmeninimo stebėsenos sistemos koncepcinis modelis: Lietuvos patirtis. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 52-74.

⁷¹¹ LAUŽIKAS, Rimvydas; VOŠYLIŪTĖ, Ingrida. Kultūros paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimas Lietuvoje: 2011 m. situacija. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 96-114.

kuruojamos atminties institucijų erdvės infrastruktūros yra toliau pažengusios nei kuriamos mokslo institucijų erdvėje. Jų požiūriu, perspektyvios infrastruktūrų plėtros kryptys yra tolesnis sukurtų infrastruktūrų tiek technologijų, tiek turinio plėtojimas, tarpinstitucinių infrastruktūrų kūrimas optimizuojant išteklius ir vengiant vykdomų veiklų dubliavimo, bendradarbiavimo ir jungimosi į tinklus skatinimas mažinant decentralizaciją ir didinant bendrų standartų naudojimą. Skaitmeninimo situacija Lietuvoje, svarbiausios problemos, jų atsiradimo priežastys, pagrindinės skaitmeninimo tendencijos taip pat aptariamos R. Laužiko straipsnyje⁷¹². Autorius pristato skirtingas mokslo ir kultūros sektorių skaitmeninimo strategijas, apibūdina šiuose sektoriuose naudojamas informacinę ir komunikacinę paradigmas. Informacinė paradigma, būdinga mokslo institucijų kuriamoms sistemoms, yra nukreipta, pasak autoriaus, į moksliskai objektyvių duomenų kaupimą, o komunikacinė, būdinga atminties institucijų informacinėms sistemoms, – į kontekstinio duomenų interpretavimo galimybes. Remiantis M. Castello „tinklaveikos visuomenės“ teorija, nubrėžiamos skaitmeninimo veiklų atieties perspektyvos.

Mėginama apibendrinti VUB sukauptą skaitmeninimo patirtį. M. Prokopčik ir Tatjanos Timčenko straipsnyje⁷¹³ analizuojami LDK teismų knygu, kaip skaitmeninimo ir tyrimų objekto, pasirinkimo kriterijai: rinkinio reikšmė istorijos, kalbos, kultūros tyrinėtojams, intensyvaus naudojimo padariniai, fondo fizinės būklės gerinimo ir (arba) stabilizavimo priemonės; išskiriami ir pagrindžiami šių rankraščių rengimo skaitmeninti būdai, išskiriant praktinius ir mokslinius šios veiklos tikslus ir galimybes; nagrinėjamos metaduomenų pateikimo daugiakalbėje aplinkoje ypatybės ir siūlomi praktiniai sprendimo būdai.

Svarbiausios ilgalaikio išsaugojimo problemos, su kuriomis buvo susidurta vykdant ES mokslinio tyrimo projektą SHAMAN, aptariamos E. Macevičiūtės straipsnyje⁷¹⁴. Daugiausia dėmesio, pasitelkiant įvairių

⁷¹² LAUŽIKAS, Rimvydas. Paveldo skaitmeninimas: nuo duomenų banko iki Second life. *Liaudies kultūra*, 2012, nr. 2, p. 12-24.

⁷¹³ PROKOPČIK, Marija; TIMČENKO, Tatjana. Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomų LDK teismų knygu skaitmeninimas: nuo atvaizdų gamybos iki tyrimų bazės. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 278-298.

⁷¹⁴ MACEVIČIŪTĖ, Elena. Ilgalaikio skaitmeninio išsaugojimo problema: humanitarinių ir gamtos mokslų skirtumai. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 183-195.

organizacijų ir autorių apibrėžimus ir skaitmeninio išsaugojimo „gyvavimo ciklo“ modelį, skiriama pačiai skaitmeninio išsaugojimo sąvokai pristatyti. Ypač pabrėžiami skirtingi įvairių sričių ir institucijų skaitmeninio išsaugojimo poreikiai. Pateikiami humanitarinių, gamtos ir technikos mokslų pavyzdžiai, taip pat empirinių duomenų, surinktų vykdant SHAMAN projektą, analizė.

8. Skaitymas. Kitos temos

Švietimo specialistai apžvelgia tarptautinius Lietuvos vaikų skaitymo gebėjimų tyrimus. Skaitymo problemas tiria edukologas ir sociologas Gediminas Merkys, edukologai Audronė Lapienienė, Rita Melienė, Jonas Ruškus ir kiti. Nuodugni tarptautinio Lietuvos vaikų tyrimo PIRLS duomenų analizė pateikiama kolektyviniame darbe (vadovas – G. Merkys). I. Sibrian publikacijose ir disertacijoje tyrinėjami metodologiniai skaitymo kultūros aspektai pedagoginės paradigmos kontekste. Tęjami bibliotekinės biblioterapijos tyrimai.

2006 metais Lietuva antrą kartą dalyvavo tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime PIRLS. Lietuva atsidūrė 21 vietoje iš 45 šalių (pirma vieta atiteko Rusijai). Skaitymo rodikliai, nors ir didesni už vidurkį, palyginti su 2001 PIRLS tyrimu, sumažėjo. Tyrimo ataskaita ir pradinė jo analizė paskelbta 2007 m.⁷¹⁵ Kaip ir pirmoje ataskaitoje, apžvelgiama namų aplinkos, mokyklos įtaka mokinių skaitymo gebėjimams. PIRLS 2006 m. tyrimo duomenimis pasiremta A. Lapienienės ir G. Merkio straipsnyje nagrinėjant vaikų kultūrinio kapitalo skirtumus urbanizuotose ir neurbanizuotose Lietuvos vietovėse⁷¹⁶. Autoriai aptaria kultūrinio kapitalo sampratą ir analizuoja IV klasės mokinių (9–10 m.), lankančių Lietuvos miesto, miestelio ir kaimo mokyklas, skaitymą. A. Lapienienė ir G. Merkys atskleidžia, kad skaitymas turi įtakos kultūriniam namų ištekliams (knygų skaičiui,

⁷¹⁵ ELIJO, Aistė. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2006 ataskaita* [interaktyvus]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2007. 58 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/624_ef9fcb234504153a6a2cadeec6c181c.pdf, 60 p.

⁷¹⁶ LAPIENIENĖ, Audronė; MERKYS, Gediminas. Vaikų kultūrinio kapitalo skirtumai urbanizuotose ir neurbanizuotose Lietuvos vietovėse: (remiantis tarptautinio vaikų skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2006 m. duomenimis). *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009, nr. 3 (16), p. 221-228.

vaikiškų knygų skaičiui, vaiko asmeninėms knygoms). Mokyklos vietovės veiksnys (miestas, miestelis, kaimas) skaitymo gebėjimams didelės įtakos neturi, kultūrinis kapitalas labiau priklauso nuo ekonominės šeimos situacijos. Jų atliktas tyrimas parodė, kad kaimo mokyklas lankantys vaikai, palyginti su miesto ir miestelio mokyklų moksleiviais, namuose knygų turi mažiausiai. Kaimo mokyklų vaikai taip pat turi mažiau savo asmeninių knygų nei miesto ir miestelio mokyklų moksleiviai. Tačiau, nors miesto ir miestelio moksleivių namų bibliotekos gausesnės, tarp mėgstančių skaityti jų yra mažiau nei kaimo moksleivių.

Nagrinėjamu laikotarpiu skaitymą gana intensyviai tyrinėja edukologai. Jie analizuoja mokyklinio amžiaus vaikų skaitymo motyvaciją, teksto suvokimo gebėjimų ugdymą, vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatas, moksleivių perskaitytų knygų aptarimą, kaip mokinių komunikavimo kompetencijos ugdymą. Straipsniai skelbiami mokslo darbuose „Specialusis ugdymas“, „Pedagogika“, „Žmogus ir žodis“. R. Melienė ir J. Ruškus mokyklinio amžiaus vaikų skaitymo mažėjimą susieja su skaitymo motyvacija. Jų straipsnyje⁷¹⁷ apibendrinti anketinės apklausos, kuria buvo siekiama įvertinti JAV tyrėjų Bakerio ir Wigfieldo skaitymo motyvacijos testo patikimumą ir atskleisti bendrojo lavinimo mokyklos V–VI klasių moksleivių skaitymo motyvacijos struktūrą, taip pat – specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių skaitymo motyvacijos ypatumus, duomenys. Tyrimo rezultatai parodė, kad JAV mokslininkų skaitymo motyvacijos testą galima laikyti patikima priemone vertinant Lietuvos moksleivių skaitymo motyvacijos struktūrą. Moksleivių skaitymo motyvacija iš esmės yra išorinė, vaikai linkę apsiriboti skaitymu mokykloje siekdami formalaus ar neformalaus įvertinimo, rečiau skaitoma siekiant patenkinti smalsumą ar gauti papildomos informacijos dominančiais klausimais. Labai menkai skaitymą veikia socialiniai skaitymo tikslai (t. y. retai kyla diskusijų, pokalbių šeimose ar su draugais, keičiamasi knygomis ar informacija, lankomasi bibliotekose ir pan.). Moksleiviai daugiausia skaito „mokykloje ir mokyklai“. Autoriai nustatė, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių moksleivių skaitymo

⁷¹⁷ MELIENĖ, Rita; RUŠKUS, Jonas. Skaitymo motyvacijos diagnostika: testo patikimumo įvertinimas. *Specialusis ugdymas*, 2005, nr. 1 (12), p. 61-73.

motyvacija iš esmės menkai skiriasi nuo bendraamžių. Jų tvirtinimu, dažnesnio skaitymo galime tikėtis tik tada, jei motyvacijos struktūroje dominuos vidiniai stimulai. Algimanto Šventicko ir Aldonos Šventickienės straipsnyje apie vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatas⁷¹⁸ konstatuojama, kad moksleiviai vis dažniau skaito knygas tik mokytojo paraginti. Paauglystėje didesnę įtaką pasirenkant skaityti grožinę literatūrą daro ne tėvai (10 proc.), bet pedagogai (66 proc.). 51 proc. mokinių grožinę literatūrą pasirenka patys, ketvirtadalis (25 proc.) – draugų paskatinti.

Viena esminių skaitymo problemų – teksto suvokimas. Šeštos klasės mokinių teksto suvokimo gebėjimų vertinimas nagrinėjamas R. Melienės ir Singridos Griniūtės straipsnyje⁷¹⁹. Autorės analizuoja, kaip skirtingi mokymosi pasiekimai ir specialieji ugdymosi poreikiai siejasi su mokinių gebėjimu suprasti ir įsiminti tekste pateikiamą informaciją, sieti teksto faktus, daryti nesudėtingas išvadas, apibendrinti visą kūrinių ir pagrindinę mintį. Tyrimas parodė, kad aukštesniais mokymosi pasiekimais pasižymintys mokiniai geriau supranta tekste pateikiamą informaciją negu prasčiau besimokantys ar specialiųjų ugdymo poreikių turintys jų bendraamžiai, tačiau gebėjimas suprasti gilesnes potekstes, išvelgti kūrinio „moralą“ menkai priklauso nuo mokinio gabumų ir lietuvių kalbos mokymosi pasiekimų.

Siekama apibūdinti metakognityvinių⁷²⁰ strategijų reikšmę skaitymo procesui. R. Melienės straipsnyje⁷²¹ pateikiami eksperimentinio tyrimo, kuriuo buvo siekiama atskleisti, kiek metakognityvinių strategijų naudojimas yra efektyvus ugdant visų klasės mokinių (tiek pasižyminčių aukštais mokymosi pasiekimais, tiek ir patiriančių mokymosi sunkumų) teksto suvokimo gebėjimus. Autorė pabrėžia, kad metakognityvinės strategijos suteikia galimybę išmokti planuoti skaitymo procesą, atsižvelgiant į išsikeltus skaitymo tikslus, kontroliuoti supratimo procesą, keliant klausimus, taip pat vertinti rezultata, atsižvelgiant į iškeltus skaitymo tikslus ir skaitymo procesą.

⁷¹⁸ ŠVENTICKAS, Algimantas; ŠVENTICKIENĖ, Aldona. Vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatos. *Pedagogika*, 2006, t. 83, p. 154-160.

⁷¹⁹ MELIENĖ, Rita; GRINIŪTĖ, Singrida. Teksto supratimo gebėjimų vertinimas. *Specialusis ugdymas*, 2007, nr. 2 (17), p. 132-144.

⁷²⁰ Metakognicija – besimokančiojo žinios apie savo paties pažinimo procesą.

⁷²¹ MELIENĖ, Rita. Teksto supratimo gebėjimų ugdymas taikant metakognityvines strategijas. *Specialusis ugdymas*, 2008, nr. 2 (19), p. 102-113.

Edukologai atkreipė dėmesį į aktualią problemą – tėvų, mokytojų ir bibliotekos darbuotojų bendradarbiavimą. Praktinio bendradarbiavimo galimybes ugdant savarankišką skaitytoją siekiama įvertinti Janinos Bukautienės ir Dianos Intaitės straipsnyje⁷²². Autorės konstatuoja, kad efektyviausios ugdomosios sąveikos galimybės yra viešųjų bibliotekų vaikų skyriuose ar viešųjų bibliotekų filialuose. Mokyklų bibliotekų bendradarbiavimo galimybės nepakankamai išnaudojamos. Nurodoma, kad neigiamos įtakos ugdomajai skaitytojų ir ugdytojų (tėvų, mokytojų, bibliotekų darbuotojų) sąveikai turi per mažas vaikų literatūros fondas bibliotekose, psichologinių ir pedagoginių žinių dirbant su skaitytojais stoka, menkas tėvų, pedagogų, bibliotekininkų domėjimasis naujausiomis skaitytojo ugdymo strategijomis ir metodikomis.

Metodologinius skaitymo kultūros aspektus Lietuvos bibliotekininkystėje pedagoginės paradigmos kontekste tyrinėja I. Sibirian⁷²³. Publikacijose, skirtose skaitymo kultūros formavimo klausimams⁷²⁴, apžvelgiamos skaitymo kultūros ugdymo tendencijos Lietuvos bibliotekininkystėje tarpukariu (1918–1940) ir sovietiniu laikotarpiu (1944–1990). Tema nagrinėjama organizaciniu, teoriniu, metodiniu ir praktiniu aspektais. Vertinamos šalies bibliotekų sistemos galimybės ugdyti visuomenės skaitymo kultūrą. Skaitymo kultūros formavimas pristatomas kaip bibliotekininkystės mokslo, studijų ir praktikos vertybinė kategorija, taip pat kaip viena iš esminių bibliotekos vykdomų švietimo ir kultūros funkcijų. Autorė konstatuoja, kad tarpukariu ėmė formuotis tam tikros bibliotekinės skaitybos teorijos tendencijos, kurios tęstos sovietmečiu. Tačiau metodinis sovietinės bibliotekų skaitymo kultūros ugdymo pagrindas buvo „vadovavimo skaitymui“ teorija, suponavusi ir ideologinį poveikį bibliotekos skaitytojams.

⁷²² BUKAUTIENĖ, Janina; INTAITĖ, Diana. Ugdomoji sąveika neformaliojo vaikų skaitymo kontekste. In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclavo Biržiškos skaitymai“*: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 32-39.

⁷²³ Skaitymo kultūros klausimai Lietuvos ir verstinėje užsienio autorių bibliotekininkystės teorinėse, metodinėse ir publicistinėse publikacijose tarpukario laikotarpiu analizuojami I. Sibirian istoriografiniame straipsnyje *Skaitymo kultūros klausimai Lietuvos bibliotekininkystėje 1918–1940 metais*, kurį apžvelgėme šio darbo įvade.

⁷²⁴ SIBRIAN, Ineta. Skaitymo kultūros formavimo klausimai Lietuvos bibliotekininkystėje (1918–1990). In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclavo Biržiškos skaitymai“*: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 40-43; Culture of reading formation in Lithuanian Public Libraries, 1918–1990. In: *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries: Historical Perspectives*. Tampere: HIBOLIRE, 2009, p. 169-182.

Esminis nagrinėjamos temos aspektas – bibliotekinė pedagogika. I. Sibirian straipsnyje *Pedagoginės kategorijos bibliotekininkystėje*⁷²⁵ bibliotekinė pedagogika apibūdinama kaip vienas integracinių bibliotekininkystės dalykų. Autorės požiūriu, nors moderniuoju laikotarpiu pedagoginę paradigmą bibliotekininkystės teoretikai linkę traktuoti kaip praeitą istorinį šio mokslo raidos etapą, biblioteka negali atsiriboti nuo edukacinės veiklos ir apsibrigoti informaciniu tarpininkavimu. Nustatomos esminės pedagoginės bibliotekininkystės kategorijos: ugdymo tikslai, uždaviniai, funkcijos, priemonės. Istoriskai apžvelgiamos socialinės ir kultūrinės bibliotekininkystės ir pedagogikos integracijos prielaidos, pateikiami šio tarpdalykinio klausimo analizės Lietuvos moksle rezultatai. Įvertinant viešųjų bibliotekų galimybes ugdyti vartotojus, remiamasi prof. S. Šalkauskio „pilnutinio ugdymo“ sistemos samprata. Išskiriami bibliotekų vartotojų dorinio, protinio, estetinio, fizinio ir religinio ugdymo tikslai ir uždaviniai, įgyvendinami pasitelkiant pagrindinę pedagoginę bibliotekininkystės darbo priemonę – informaciją. Strateginis informacijos perdavimo būdas – skaitymas traktuojamas kaip produktyviausias ir prieinamiausias skaitytojų ugdymo(si) metodas. Individo skaitymo kultūros lygis, t. y. kokybinės ir kiekybinės skaitymo gebėjimų charakteristikos, yra tiesiogiai proporcingas dalyvavimo ugdymo(si) procese sėkmei.

2009 m. I. Sibirian apgynė disertaciją *Metodologiniai skaitymo kultūros tyrimų aspektai: pedagoginė paradigma Lietuvos bibliotekininkystėje po 1918 m*⁷²⁶. Disertacijoje nagrinėjami skaitymo kultūros ugdymo klausimai bendrojoje pedagoginėje lietuviškos bibliotekininkystės paradigmoje, teorinės ir praktinės Lietuvos bibliotekininkystės galimybės ugdyti bibliotekos vartotojų skaitymo kultūrą. Autorė teigia, kad tyrinėtojai yra paskelbę keletą skaitymo kultūros interpretacijų, jos daugiausia nagrinėja skaitymo įgūdžių formavimą. Iš jų formavimo išskiriamos atskiros metodinės kryptys: bibliotekinių-bibliografinių įgūdžių diegimo, racionaliojo ir greitojo skaitymo metodikos. Disertacijoje atskleidžiamas skaitymo kultūros santykis su lektologija, bibliotekine ir skaitymo pedagogika. Bibliotekinė pedagogika pasirinkta kaip

⁷²⁵ SIBRIAN, Ineta. Pedagoginės kategorijos bibliotekininkystėje. *Tiltai*, 2009, t. 2, p. 157-172.

⁷²⁶ SIBRIAN, Ineta. *Metodologiniai skaitymo kultūros tyrimų aspektai: pedagoginė paradigma Lietuvos bibliotekininkystėje po 1918 m.* = *Methodological aspects of research in culture of reading: pedagogical paradigm in the Lithuanian library science since 1918*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2009. 24 p.

skaitymo kultūros ugdymo pamatinė disciplina. I. Sibirian analizuoja esminius ugdomojo proceso elementus: tikslą, uždavinius, ugdymo subjekto ir objekto sąveikos aspektus. Integruojant bibliotekinės pedagogikos, komunikacijos ir propagandos teorines žinias, apibūdinamas bibliotekos ir vartotojų ugdomosios sąveikos turinys ir specifika. Ištirta skaitymo kultūros turinio, tikslų ir uždavinių Lietuvos bibliotekininkystėje samprata. Nagrinėjama skaitymo kultūros ugdymo teorijos ir metodikos patirtis po 1918 m., įtraukiant teorinės minties užuomazgas ir analizuojant reikšmingiausias teorines ir metodines kryptis. Disertacijoje pateikiama empirinių tyrimo duomenų 1984 m. ir 2009 m. lyginamoji analizė. Jų rezultatai panaudoti įvertinant Lietuvos viešųjų bibliotekų galimybes spręsti per mažas visuomenės skaitymo ir menkas skaitymo kultūros problemas. Verčia sunerimti išvada, kad bibliotekininkų dalyvavimas vartotojų skaitymo kultūros ugdymo procese menkėja. Lietuvos skaitymo kultūros ugdymo teorija ir metodika transformuojasi į profesines deklaracijas, propaguojančias vertybes, bet ne į realiai vykdomą, kryptingą veiklą. Viešųjų bibliotekų darbuotojams stinga reikiamų kompetencijų, bendrojo kultūrinio išprusimo formuoti vartotojų skaitymo kultūrą.

2010 m. pasirodė fundamentali 2006 metų PIRLS duomenų analizės ataskaita, kurią atliko G. Merkys, Aldona Augustinienė, Virginija Rupainienė, A. Lapienienė, Sigitas Balčiūnas, A. Eljio⁷²⁷. Tyrimą atliko jungtinė tyrėjų ir ekspertų grupė, atstovaujanti šalies universitetams (KTU, ŠU), Nacionaliniam egzaminų centrui ir kt. Tyrėjų grupė buvo suformuota taip, kad būtų atspindėtos įvairių sričių kompetencijos – edukologija, sociologija, psichologija, pradinis ugdymas ir lingvodidaktika, statistinė analizė. Į tyrėjų komandą, be mokslininkų, buvo įtraukti ir patyrę švietimo ekspertai praktikai. Autoriai konstatuoja, kad dar nesukurta bendroji skaitymo teorija, skirtingose mokslo disciplinose koegzistuoja daug paradigms ir požiūrių. Atkreipiamas dėmesys, kad dėl medijų, ypač IKT skverbties, objektyviai keičiasi raštingumo fenomenas ir jo teorinė samprata. Skaitmeniniame amžiuje skaitymo tyrimai skyla į dvi dalis – viena kryptis remiasi „abėcėliniu principu“ ir ieško atsakymo, kaip technologijos gali padėti tobulinti ir plėtoti mokinio gebėjimus,

⁷²⁷ MERKYS, Gediminas et al. Mokslinio tyrimo „IEA PIRLS 2006 antrinė duomenų analizė“: ataskaita [interaktyvus]. Kaunas, 2010. 220 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 17 d.]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/624_43d66586657dc4f4c8238bfe10eefc23.pdf.

žinias ir suvokimą, skaitant raštą popieriuje ar ekrane. Kita, naujesne, tyrimų kryptimi siekiama nustatyti, kaip skaitmeniniame amžiuje iš naujo apibrėžti raštingumą. Teigiama, kad nepakanka nagrinėti vien rašytinį modalumą ar formą, – buvo ir yra kitų reikšmingų komunikacijos formų, kadangi technologijos keičia ir padidina vaizduojamuosius išteklius. Autoriai atkreipia dėmesį į užsienio mokslininkų tvirtinimus, kad abi tyrimų kryptys yra epistemologiškai ir ontologiškai tokios skirtingos, jog jas sujungti kol kas būtų neįmanoma ir beprasmiška. Ataskaitoje apibūdinamos egzistuojančios skaitymo gebėjimų ugdymo sistemos, įvairių šalių patirtis, taip pat apibūdinama skaitymo gebėjimų koncepcija, kurią taiko PIRLS iniciatoriai. Pabandyta apžvelgti ir ekspertiškai įvertinti Lietuvoje taikomas skaitymo gebėjimų ugdymo sampratas ir ugdymo praktikos tendencijas. Konstatuojama, kad Lietuvoje taikoma skaitymo gebėjimų ugdymo samprata yra šiuolaikiška, konceptualiai turtinga, o pati ugdymo praktika pasižymi inovacijų paieška, įvairove ir atsinaujinimo tendencijomis. Autoriai pagrindžia būtinybę skaitymo gebėjimų ugdymo sistemą nagrinėti kompleksiskai ir tarpdiscipliniškai.

Tyrėjai pažymi, kad tarptautinio PIRLS tyrimo nederėtų ateityje fetišuoti. Diagnostiniai kintamieji, atspindintys mokyklos kontekstą ir ypač didaktinį aspektą, yra nepakankamai patikimi. Todėl gauti rezultatai rodo, kad šeima ir socialiniai veiksniai yra stipresni skaitymo gebėjimo determinantai nei mokykla ir pats ugdymo procesas. Anot autorių, galima daryti prielaidą, kad sukūrus subtilesnes ir diagnostiskai patikimesnes tyrimo priemones, būtų galima fiksuoti didesnę mokyklos, pamokos ir didaktinių veiksnių poveikumą skaitymo gebėjimams. Ataskaitoje aptariamas bibliotekos edukacinis konceptas. Tvirtinama, kad šalyje stinga nuoseklesnių tyrimų, kuriuose būtų projektuojamas modernus bibliotekos edukacinis konceptas (modelis), empiriškai patikrinamas bibliotekininkų darbo praktikos atitikimas (arba neatitikimas) šiuolaikiniam modeliui. Dar liūdniau, pasak autorių, jei prie bibliotekų fizinio skurdumo prisideda dar skurdesnė bibliotekos edukacinės misijos samprata.

Lietuva pradėjo dalyvauti skaitymo tyrimuose, kuriuos organizuoja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (*Organisation for Economic and Social Cooperation and Development*; OECD). Tai tarp-

tautinio mokinių vertinimo PISA (*Programme for International Student Assessment*) tyrimai, kuriuos vykdant tiriami 15 metų moksleivių skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai ir jiems įtaką darantys veiksniai. Tyrimo ciklas vyksta kas trejus metus. Kiekvieno ciklo metu dėmesys skiriamas vienai iš šių sričių, o kitos dvi atlieka lydimojo tyrimo vaidmenį. Taigi šalys detalčiai nagrinėti savo mokinių rezultatų kaitą gali per 9-erius metus. Mokinių skaitymo gebėjimai tiriami pasirengimo gyvenimui ir profesinei veiklai aspektu. PISA tyrime skaitymo gebėjimai apibrėžiami kaip gebėjimas suprasti, panaudoti ir apmąstyti rašytinius tekstus, siekiant įgyvendinti savo tikslus, plėsti žinias ir galimybes bei veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime. 2010 m. Jolita Dudaitė (Nacionalinis egzaminų centras) paskelbė preliminarį 2009 m. atlikto skaitymo gebėjimų tyrimo atskaitą⁷²⁸. Joje apsiribota pagrindinių statistinių rezultatų apžvalga ir trumpais situacijos Lietuvoje komentarais. Lietuva užėmė apytiksliai 40 vietą iš 65 tyrime dalyvavusių šalių (pirmavo Šanchajus (Kinija). Taigi Lietuvos mokinių skaitymo gebėjimų rezultatų vidurkis buvo žemesnis už vidutinį OECD šalių vidurkį. Konstatuojama, kad žemiausio pasiekimų lygmens Lietuvoje nepasiekia maždaug tiek pat mokinių kaip ir vidutiniškai kitose šalyse (atitinkamai 0,9 proc. ir 1,1 proc.). Žymiai mažiau Lietuvos mokinių geba pasiekti 5 (aukštas) lygmenį (atitinkamai 7 proc. ir 2,8 proc.). Taip pat Lietuvoje beveik nėra mokinių, pasiekiančių 6 (aukščiausias) lygmenį (tik 0,1 proc., kai tarptautinis vidurkis yra 1,0 proc.). Įdomus faktas, kad nėra nė vienos šalies, kurioje vaikų pasiekimai būtų aukštesni už merginų.

Viena mėgstamiausių tyrėjų temų – biblioterapija. Nagrinėjamos biblioterapijos rūšys, biblioterapijos taikymo bibliotekose galimybės; aptariamas biblioterapijos taikymas paaugliams, vaikams ir neįgaliesiems. Daugiausia publikacijų šia tema skelbia D. Janavičienė.

D. Janavičienė pagrindžia tarpdisciplininį požiūrį į biblioterapiją⁷²⁹. Autorė pateikia skaitymo, gyvenimo kokybės ir biblioterapijos sąvokų ana-

⁷²⁸ DUDAITĖ, Jolita. *Tarptautinis penktikmečių tyrimas: OECD PISA 2009 rezultatai [interaktyvus]*. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2010. 80 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/1810_PISA_Rezultatai.pdf.

⁷²⁹ JANAVIČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos, skaitymo ir gyvenimo kokybės sąsajos: tarpdisciplininis požiūris. *Knygotyra*, 2005, t. 44, p. 230-238.

lizę, nustato jų sąveiką. Jos tvirtinimu, biblioterapijos metodikos apima visas minėtas sąvokas ir jas sujungia. D. Janavičienė plėtoja biblioterapijos metodikų taikymo bibliotekoje analizę⁷³⁰. Jos požiūriu, bibliotekininko tikslas – identifikuoti skaitytojams aktualias biblioterapines temas, surinkti informaciją, ją suklasifikuoti ir viešinti. Bibliotekos gali imtis atsakomybės ir už diskusijų perskaityto teksto tema taikymą. Analizuodama biblioterapinės veiklos galimybes bibliotekose, autorė išskiria keletą šios veiklos rūšių: bibliografinių literatūros sąrašų biblioterapinėmis temomis sudarymą, platesnio pobūdžio bibliografijų su anotacijomis rengimą ir kt. D. Janavičienės ir Janinos Košienės straipsnyje⁷³¹ analizuojamas biblioterapijos metodų taikymo bibliotekose poreikis ir realios galimybės. Kitose publikacijose⁷³² D. Janavičienė siūlo organizuoti bendrą šalies viešųjų bibliotekų ir sveikatos institucijų teikiamų biblioterapijos paslaugų stebėseną ir nustatyti, kokios rūšies paslaugos yra teikiamos, ar vyksta tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir kokią naudą duoda jau įdiegtos paslaugos. D. Janavičienės nuomone, kad būtų sukurti (ar adaptuoti jau naudojami Lietuvoje ar užsienyje) biblioterapijos paslaugų teikimo modeliai, būtini tarpinstituciniai ir tarpdalykiniai moksliniai tyrimai.

Edukologų Valdonės Indrašienės ir Eglės Kapociūtės straipsnyje nagrinėjamas biblioterapijos taikymas socialiniam pedagogui sprendžiant paauglių problemas⁷³³. Autorių požiūriu, biblioterapija yra veiksmingas būdas gydyti asmens emocinius, psichologinius sutrikimus, patirtus praradimus ir išgyventas nesėkmes ar traumas. Socialinis pedagogas gali taikyti biblioterapijos metodo elementus kaip itin veiksmingą būdą, kuris padeda formuoti asmens teigiamas charakterio savybes ir kitus įgūdžius, būtinus sėkmingam asmeniniam, profesiniam ir visuomeniniam gyvenimui. Regina Ručinskienė ir

⁷³⁰ JANAVIČIENĖ, Daiva. Biblioterapija bibliotekose: metodikų analizė. In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclavo Biržiškos skaitymai“*: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 43-50.

⁷³¹ JANAVIČIENĖ, Daiva; KOŠIENĖ, Janina. Biblioterapijos metodų taikymo identifikavimas bibliotekose. *Šiandien aktualu*, 2010, nr. 1 (42), p. 48-59.

⁷³² JANAVIČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos paslaugų poreikis Lietuvos viešosiose bibliotekose. *Knygotyra*, 2011, t. 57, p. 207-225; Biblioterapijos proceso ir rūšių analizė. *Informacija ir biblioteka*, 2012, nr. 1, p. 8-14; Bibliotherapy in Lithuanian public libraries: service identification and analysis. *Toruńskie studia bibliologiczne*. 2012, nr. 2, p. 157-173.

⁷³³ INDRAŠIENĖ, Valdonė; KAPOCIŪTĖ, Eglė. Biblioterapijos elementų taikymas, sprendžiant paauglių socialines ir pedagogines problemas. *Socialinis ugdymas*, 2009, nr. 7 (18), p. 20-29.

D. Janavičienė straipsnyje analizuoja pasakų terapijos reikšmę, jos elementų taikymo galimybes ugdant vaiką šeimoje ir bibliotekoje⁷³⁴. Autorių teigimu, bendradarbiaudama su tėvais biblioteka gali tapti institucija, darančia didelę įtaką vaiko ugdymui ir jo sėkmingai socializacijai. Editos Bendžiuvienės ir D. Janavičienės straipsnyje aptariamas biblioterapijos taikymas aptarnaujant neįgaliuosius bibliotekoje⁷³⁵. Autorės lygina biblioterapijos taikymo ypatumus aptarnaujant neįgaliuosius Lietuvoje ir užsienyje: Šilutės pensionato ir Dublino (Airija) pensionato „Richmond Cheshire House“ bendruomenės bibliotekose. Apibendrinant tyrimo rezultatus išaiškėjo, jog abiejų institucijų neįgalieji gerai vertina bibliotekininkų darbą. Buvo išsakyti ir esminiai pageidavimai: skaitytojai pageidauja daugiau žinių apie savo ligas ir jų gydymą (74 proc. Lietuvoje ir 86 proc. Airijoje), daugiau diskusijų apie perskaitytas knygas (80 proc. Lietuvoje ir 89 proc. Airijoje).

Iš kitų tarpdisciplininių temų paminėtinos Jevgenijaus Kurilovo publikacijos, disertacija, kuriuose skaitmeninė biblioteka nagrinėjama informatikos inžinerijos aspektu. Tyrinėjamas Lietuvos bibliotekų, muziejų ir archyvų informacinės veiklos teisinis reguliavimas, apžvelgiami LNB Dokumentų konservavimo ir restauravimo centro darbai.

2008 m. matematikas Jevgenijus Kurilovas apgynė technologijos mokslų srities informatikos inžinerijos krypties disertaciją *Švietimo išteklių ir paslaugų skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo problemos*⁷³⁶. Jau anksčiau šia tema J. Kurilovas buvo paskelbęs nemažai straipsnių (kai kuriuos su bendraautoriais)⁷³⁷. Disertacijoje nagrinėjamos lanksčios atviro-

⁷³⁴ RUČINSKIENĖ, Irina; JANAVIČIENĖ, Daiva. Pasakų terapija šeimoje ir bibliotekoje. *Informacija ir biblioteka*, 2011, nr. 3-4, p. 10-18.

⁷³⁵ BENDŽIUVIENĖ, Edita; JANAVIČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos taikymas neįgalųjų bibliotekiniame aptarnavime: patirties analizė. *Ibidem*, p. 19-23.

⁷³⁶ KURILOV, Jevgenij. *Švietimo išteklių ir paslaugų skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo problemos = Digital Library of educational Resources and Services Components Interoperability Problems*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2008. 24 p.

⁷³⁷ KURILOVAS, Eugenijus. Digital Library of Educational Resources and Services: Evaluation of Components. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 42-43, p. 69-77; KURILOVAS, Eugenijus; KUBILINSKIENĖ, Svetlana. Interoperability framework for components of digital library of educational resources and services. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 88-97. KURILOVAS, Eugenijus. Creation of Lithuanian Digital Library of Educational Resources and Services: Several System Interoperability and Evaluation Aspects. In: *Informacinė visuomenė ir universitetinės studijos (IVUS'07)*: 12-osios tarpuniversitetinės doktorantų ir magistrantų konferencijos pranešimų medžiaga, Vytauto Didžiojo universitetas, 2007 m. gegužės 16 d. Kaunas: VDU leidykla, 2007, p. 45-66 ir kt.

sios e. mokymosi turinio ir paslaugų sistemos (t. y. skaitmeninės švietimo išteklių ir paslaugų bibliotekos), pritaikytos bendrajam lavinimui ir profesiniam mokymui, kūrimo problemos. Skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių suderinamumas (sąveikos geba, sąveikumas) ir standartai, kaip tvirtina J. Kurilovas, yra esminiai bibliotekos funkcionavimo veiksniai, todėl pagrindinis disertacijos tikslas – bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo rekomendacijų kūrimas. Disertacijoje nagrinėjami klausimai: standartų parinkimas, jų tinkamumas, adaptavimas ir taikymas švietimui. Disertantas formuluoja bibliotekos sudedamųjų dalių kompleksinius kokybės vertinimo kriterijus, pagrįstus bibliotekos lankstumo ir sudedamųjų dalių sąveikumo rekomendacijomis. Tarp pateikiamų rekomendacijų – dalinė skaitmeninės bibliotekos, skirtos Lietuvos švietimui, programinė įranga. Gauti tyrimų rezultatai gali būti naudojami tarptautinėse, nacionalinėse ir regioninėse švietimo institucijose, taip pat švietimo įstaigose, atsakingose už e. mokymosi turinio ir paslaugų diegimą bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo sistemose (pradinėse, pagrindinėse, vidurinėse, profesinėse ir specialiosiose mokyklose). Jie taip pat gali būti naudojami aukštojo ir tęstinio mokslo institucijose.

Lietuvos bibliotekų, muziejų ir archyvų informacijos teikimo visuomenei prievolės įtvirtinimas apžvelgiamas Marijos Stonkienės straipsnyje⁷³⁸. Autorė nustato, kad ES privalomuoju teisiniu lygiu nereglamentuojama tradiciškai informacines paslaugas visuomenei teikiančių institucijų – bibliotekų, muziejų, archyvų – informacinė veikla. Šioms institucijoms nedeleguojamos privalomos informacijos teikimo visuomenei teisinės prievolės. Jų veikla reguliuojama tik politinio pobūdžio aktais suteikiant valstybėms, ES narėms, teisę nacionaliniais įstatymais nustatyti bibliotekų, muziejų ir archyvų veiklą informuojant visuomenę. Bibliotekų, archyvų, muziejų informacijos teikimo visuomenei veikla formuojama Europos Sąjungos veiksmų programomis. Autorė konstatuoja, kad Lietuvoje bibliotekų, archyvų ir muziejų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose informacijos teikimo visuomenei prievolė nėra pabrėžiama, ji tik nurodoma, minima. Šių ins-

⁷³⁸ STONKIENĖ, Marija. Lietuvos bibliotekų, archyvų ir muziejų prievolė teikti informaciją visuomenei: informavimas, informacijos teikimo įtvirtinimas Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 98-106.

titucijų informacijos teikimo visuomenei svarba Lietuvoje deklaruojama politiniuose dokumentuose, pastebima praktinėje veikloje, atitinkančioje Europos Sąjungos iniciatyvas ir planus.

Lietuvos bibliotekose, muziejuose, archyvuose saugomos kultūros vertybės, kurių laikmena – popierius. Tenka restauruoti sunykusias knygas, pažeistus pergamentus, įvairių epochų rankraščius, žemėlapius, gaublius, grafikos kūrinius ir kitus dokumentus. LNB Dokumentų konservavimo ir restauravimo centras per tris savo istorijos dešimtmečius pasiekė daug laimėjimų konservuojant ir restauruojant bibliotekoje saugomus nacionalinio kultūros paveldo dokumentus. Jubiliejiniam LNB mokslo darbų leidinyje buvo išspausdinti restauruotojų mokslo taikomieji darbai. Tai Laimos Pitrėnaitės ir Janinos Lukšienės⁷³⁹, Solveigos Sprindienės⁷⁴⁰, Birutės Sivakovos ir Kristinos Lukoševičienės⁷⁴¹, Raimundos Vasiliauskienės⁷⁴², Ramunės Minderienės ir Arūno Krikštaponio⁷⁴³, Birutės Sivakovos⁷⁴⁴, Jūratės Dulskienės ir Dalios Jonaitytės⁷⁴⁵, Birutės Sivakovos ir Aldonos Nikienės⁷⁴⁶, Dalios Veselauskienės⁷⁴⁷, Gabijos Gužaitės ir Janinos Lukšienės⁷⁴⁸ publikacijos. Publikacijos apima platų dokumentų apsaugos, konservavimo ir restauravimo darbų spektrą.

Mokslinių tyrimų raidą iliustruoja apgintos disertacijos.

---

⁷³⁹ PITRĖNAITĖ, Laima; LUKŠIENĖ, Janina. Popieriaus rūgštingumas ir jo matavimo metodai. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 5-11.

⁷⁴⁰ SPRINDIENĖ, Solveiga. Dokumentų restauravimo terminų žodynelis. *Ibidem*, p. 12-30.

⁷⁴¹ SIVAKOVA, Birutė; LUKOŠEVIČIENĖ, Kristina. Popieriaus restauravimui naudojamų klijų adhezija. *Ibidem*, p. 31-42.

⁷⁴² VASILIAUSKIENĖ, Raimunda. Dokumentų restauravimui naudojamų klijų palyginamieji tyrimai. *Ibidem*, p. 43-58.

⁷⁴³ MINDERIENĖ, Ramunė; KRIKŠTAPONIS Arūnas. Fungicidinio poveikio cheminių medžiagų pritaikymo popieriaus konservavimo tyrimai. *Ibidem*, p. 59-70.

⁷⁴⁴ SIVAKOVA, Birutė. Popieriaus plovimas, neutralizavimas ir šarminimas vandeniniuose tirpaluose. *Ibidem*, p. 71-81.

⁷⁴⁵ DULINSKIENĖ Jūratė; JONYNAITĖ, Dalia. Fermentų naudojimas dokumentų ir dailės kūrinių restauravimui. *Ibidem*, p. 82-98.

⁷⁴⁶ SIVAKOVA, Birutė; NIKIENĖ, Aldona. Trapaus popieriaus sutvirtinimas augalinių plaušų liejiniais. *Ibidem*, p. 99-107.

⁷⁴⁷ VESELAUSKIENĖ, Dalia. Gaublių restauravimo ypatumai. Lietuviško gaublio „Žemės globas“ restauravimas. *Ibidem*, p. 108-123.

⁷⁴⁸ GUŽAITĖ, Gabija; LUKŠIENĖ, Janina. Popieriaus neutralizavimo metodų lyginamoji analizė. *Ibidem*, p. 124-136.

6 lentelė. Disertacijų temos, autoriai, gynimo metai

1	<i>Studentų mokymosi aplinkų susiformavimui iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos įtaką darantys veiksniai</i>	TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė	2005
2	<i>Bibliotekų ir informacijos paslaugos sutrikusio regėjimo žmonėms</i>	JANUŠEVIČIENĖ, Rasa	2005
3	<i>Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazys Varnelis</i>	BRAZIŪNIENĖ, Alma	2006
4	<i>Akademinių bibliotekų vystymosi strateginės kryptys žinių visuomenėje</i>	PUPELIENĖ, Janina	2007
5	<i>Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: Europos Sąjungos strateginio požiūrio analizė</i>	MANŽUCH, Zinaida	2007
6	<i>Elektroninių informacijos išteklių – licencijuojamų duomenų bazių – valdymas Lietuvos akademinėse bibliotekose</i>	PETRAUSKIENĖ, Žibutė	2008
7	<i>Švietimo išteklių ir paslaugų skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo problemos</i>	KURILOVAS, Jevgenijus	2008
8	<i>Metodologiniai skaitymo kultūros tyrimų aspektai: pedagoginė paradigma Lietuvos bibliotekininkystėje po 1918 m.</i>	SIBRIAN, Ineta	2009
9	<i>Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams</i>	RUTKAUSKIENĖ, Ugnė	2009
10	<i>Standartizacijos vaidmuo atminties institucijų integracijos procese</i>	BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė	2010
11	<i>Lietuvos akademinų bibliotekų reputacijos formavimas ir valdymas</i>	KONIECZNA, Jelena	2011
12	<i>Informacijos organizavimo principų taikymas elektroninėje erdvėje: strateginių krypčių nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms.</i>	KUPIENĖ, Jūratė	2012
13	<i>Lietuvos akademinų bibliotekų vaidmenų konstravimas (diskurso analizė)</i>	PETRAITYTĖ, Simona	2013
14	<i>Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo modelis besimokančioje visuomenėje</i>	GRIGAS, Vincas	2013

Apžinta 14 disertacijų, iš jų 2005–2009 m. – 9, 2010–2014 m. – 5. Išryškėjo disertacijų rengimo ir gynimo mažėjimo tendencija. Dauguma disertacijų skirta akademinų bibliotekų tyrimams.

7 lentelė. Retų leidinių katalogai, rankraščių leidiniai

1	<i>XV–XVI amžių knygos Kauno bibliotekose: katalogas</i>	Sudarė S. Lūžys, R. Urbaitytė, I. Vitkauskienė	2006
2	<i>XVI–XVII a. liuanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas</i>	Sudarė D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė- Bikauskienė	2007
3	<i>Vilniaus universiteto bibliotekos aldai: katalogas</i>	Sudarė P. Račius	2008
4	<i>Bibliotheca Sapiehana. Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys: katalogas.</i>	Sudarė A. Rinkūnaitė	2010
5	<i>Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832: dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga</i>	Sudarė A. Pacevičius.	2010
6	<i>Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525–1839: katalogas</i>	Sudarė I. Kažuro	2013
7	<i>Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911</i>	Sudarė A. Pacevičius	2014
8	<i>Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos inkunabulai: katalogas.</i>	Sudarė V. Vaitkevičiūtė.	2014

Retų leidinių katalogų ir rankraščių leidinių 2005–2014 metais išleista 8, iš jų 2005–2009 m. – 3, 2010–2014 m. – 5.

8 lentelė. Monografijos ir studijos Lietuvos bibliotekų istorijos tyrimų temomis

1	<i>Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasaulis</i>	PACEVIČIUS, Arvydas	2005
2	<i>Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą</i>	Sudarė A. Glosienė	2005
3	<i>Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais</i>	LIETUVNINKAITĖ, Nijolė	2006
4	<i>Tarp knygų prabėgę metai: Silvestras Baltramaitis</i>	ŽUKAS, Vladas	2006
5	<i>Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas.	2007
6	<i>Jaunųjų ūkininkų ratelių (JŪR) knygynėliai ir seklyčios (1930–1940; 1941–1944)</i>	SINKEVIČIUS, Klemensas	2008
7	<i>Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas</i>	Sudarė S. Narbutas, D. Narbutienė	2008
8	<i>Juozo Miltinio asmeninė biblioteka: katalogas</i>	Sudarė A. Mikelinskaitė	2008

9	<i>Viliaus Gaigalaičio knygotyrinės nuostatos ir veikla</i>	KAUNAS, Domas.	2009
10	<i>Prie judaikos lobio</i>	BRAMSON-ALPERNIENĖ, Esfir	2009
11	<i>Bibliotheca Georgii comitis de Plater = Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas</i>	KAUNAS, Domas	2012
12	<i>Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška</i>	ŽUKAS, Vladas	2012

Išėjo 12 leidinių, iš jų 2005–2009 m. – 10, 2010–2014 m. – 2. Ryški stambių leidinių mažėjimo tendencija. Bibliotekų istorijai ypač svarbūs pasirodę fundamentalūs darbai – A. Pacevičiaus, D. Kauno, V. Žuko, N. Lietuvninkaitės monografijos.

9 lentelė. Bibliotekų darbuotojų parengtos viešųjų bibliotekų istorijos

1	<i>Joniškio Jono Avyžiaus viešoji biblioteka: 70 veiklos metų, 1937–2007</i>	VILČIAUSKIENĖ, Violeta	2007
2	<i>Po knygos ženklų: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos septynių dešimtmečių kelias, 1937–2007</i>	Sudarė D. Abazoriuviene, Z. Baltrušičiūnienė	2007
3	<i>Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija</i>	BRIGYS, Jonas	2009
4	<i>Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija. T. 1: valstybiniai norminiai dokumentai. Adomo Mickevičiaus bibliotekos leidiniai, straipsniai apie Adomo Mickevičiaus ir Vilniaus krašto bibliotekas, ikonografija: anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė</i>	RIMŠA, Romualdas Vytautas	2009
5	<i>Radviliškio bibliotekos kelias, 1937–2011</i>	Sudarė D. Paulauskienė.	2011
6	<i>Trumpa Tauragės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija, 1931–2011</i>	Sudarė D. Tauginaitė	2011
7	<i>Knygnešio žemės biblioteka: Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos istorija, 1930–2010</i>	Sudarė D. Burbulienė, V. Muralis.	2012
8	<i>Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija</i>		2012
9	<i>Palangos viešoji biblioteka laiko tėkmėje</i>	Sudarė B. Spevakovienė.	2012
10	<i>Zarasų viešosios bibliotekos istorija</i>		2013

Viešųjų bibliotekų istorijai 2005–2014 metais skirta 10 leidinių (9 – savivaldybių viešųjų bibliotekų ir 1 – apskrities viešosios bibliotekos istorijai), iš jų 2005–2009 m. – 4, 2010–2014 m. – 6. Nors leidiniai neprilygsta mokslininkų monografijoms ir studijoms (išimtis J. Brigio *Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*), jie nauja faktografinė medžiaga ir apibendrinimais reikšmingai papildė bibliotekų istorijos tyrinėjimus.

10 lentelė. Sociologinių tyrimų leidiniai

1	<i>Skaitymo mastas, kryptingumas, ir poreikiai: sociologinio tyrimo ataskaita</i>	TAMOŠIŪNAS, Tadas (tyrimo vadovas)	2005
2	<i>Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo ataskaita: PIRLS 2006</i>	ELIJIO, Aistė	2007
3	<i>Lietuvos apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų personalo informacinių gebėjimų, poreikio ir galimybių juos tobulinti analizė</i>	LAPINIENĖ, Laima	2008
4	<i>Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybė ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimas</i>	TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė DUOBINIENĖ, Genė	2008
5	<i>Savivaldybių viešosios bibliotekos: paslaugos, įvaizdis, bibliotekininkas: tyrimų rezultatai</i>	CICĖNIENĖ, Viliunė	2009
6	<i>Regionų kultūros būklės tyrimas: sociologinio tyrimo ataskaita</i>	KUBLICKIENĖ, Lilija et al.	2009
7	<i>Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų analizė: tyrimo ataskaita</i>	TAMOŠIŪNAS, Tadas et al.	2009
8	<i>Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas: OECD PISA rezultatai, 2009</i>	DUDAITĖ, Jolita.	2010
9	<i>Rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų bibliotekininkų profesinis ugdymas: tyrimo rezultatai.</i>	Parengė V. Cicėnienė	2011
10	<i>Bibliotekos pažangai: pokyčiai bibliotekose ir visuomenėje: [poveikio vertinimo tyrimų 2008–2012 m. ataskaita].</i>		[2012]
11	<i>Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas: galutinė ataskaita</i>		2012
12	<i>Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas: galutinė ataskaita</i>		2012

13	<i>Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita</i>	VERIKIENĖ, Jurga VAICENA VIČIUS, Rimantas ŽERUOLIS, Darius	2014
14	<i>Lietuvos aklyųjų bibliotekos Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono nevirtotojų tyrimas</i>	JANUŠEVIČIENĖ, Rasa et al.	2014

2005–2014 metais paskelbta 14 sociologinių tyrimų leidinių. Leidiniai penkmečiais išsidėstė po lygiai. Vyrauja savivaldybių viešųjų bibliotekų tyrimai

11 lentelė. Monografijos, studijos, straipsnių rinkiniai, leidiniai kitomis temomis (autoriai, išleidimo metai)

Atskiros (dalinės) bibliotekininkystės sritys			
1	<i>Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros veiksnių ir tendencijų analizė</i>	MANŽUCH, Zinaida MACEVIČIŪTĖ, Elena ADOMAVIČIUS, Benas	2012
2	<i>Tiflobibliotekininkystės darbai. D. 1.</i>	Sudarė R. Januševičienė	2012
3	<i>Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimo metodika</i>	MANŽUCH, Zinaida MACEVIČIŪTĖ, Elena ADOMAVIČIUS, Benas	2013
4	<i>Tiflobibliotekininkystės darbai. D. 2.</i>	Sudarė R. Januševičienė	2013
5	<i>Lietuvos apskričių ir valstybinės reikšmės bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas</i>	MANŽUCH, Zinaida TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė	2014
6	<i>Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų, ir valdymo plėtros galimybių studija</i>	MANŽUCH, Zinaida MACEVIČIŪTĖ, Elena ADOMAVIČIUS, Benas	2014
Mokslinė, akademinė biblioteka			
7	<i>Akademinė biblioteka studijų procese</i>	LAMANAUSKIENĖ, Gražina	2006
8	<i>eLABa plėtros galimybių studija</i>	GLOSIENĖ, Audronė KUPRIENĖ, Jūratė.	2008
9	<i>Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimtys ir sudėties mokslinis tyrimas: mokslo studija</i>	TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė et al.	2010
Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė			
10	<i>Patarimai kuriančiam biblioteką</i>	NAUDĖ, Gabrielis (sudarė A. Pacevičius)	2007

11	<i>Knygos istorija: XVIII amžius</i>	VLADIMIROVAS, Levas	2011
Teorinė bibliotekininkystė			
12	<i>Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis</i>	GLOSIENĖ, Audronė.	2010
Skaitymas			
13	<i>Mokslinio tyrimo "IEA PIRLS 2006 antrinė duomenų analizė": ataskaita</i>	MERKYS, Gediminas et al.	2010

Išėjo 13 leidinių, iš jų 2005–2009 m. – 3, 2010–2014 m. – 10. Leidinių ėmė daugėti nuo 2010 m. Vyrauja studijos, skirtos Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų, mokslinių, akademinųjų bibliotekų temoms. Teorinei bibliotekininkystei skirta tik viena (A. Glosienės) studija.

7–11 lentelės parodo, kad vyrauja bibliotekų istorijos tyrinėjimai, taip pat sociologiniai, retų leidinių ir rankraščių tyrimai.

12 lentelė. Moksliniai straipsniai, pranešimai konferencijose, kongresuose, recenzijos (tematika ir kiekis)

1	Teorinė bibliotekininkystė	2 (0,6 %)
2	Atskirų (dalinių) bibliotekininkystė sričių tyrimai, iš jų: mokslinės, akademinės bibliotekos tyrimai	55 (17,6 %) 26 (8,3 %)
3	Retų leidinių ir rankraščių tyrimai LMAB ir VUB	47(15,1 %)
4	Retų leidinių ir rankraščių ir tyrimai LNB ir kitose bibliotekose	31 (9,9 %)
5	Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: Senoji Lietuvos biblioteka	26 (8,4 %)
6	Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX amžiaus pirmoji pusė (iki 1940 m.)	13 (4,2 %)
7	Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX amžiaus antroji pusė	25 (8,0 %)
8	Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė	11 (3,5 %)
9	Taikomoji sociologija	25 (8,0 %)
10	Bibliotekų vadyba	7 (2,2 %)
11	Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas	37 (11,9 %)
12	Skaitymas	19 (6,1 %)
13	Kitos temos	14 (4,5 %)
	Iš viso	312 (100 %)

Nagrinėjamų straipsnių ir kitų publikacijų skaičius sudaro 312, iš jų 2005–2009 m. pasirodė 148, 2010–2014 m. – 164. Straipsnių ir kitų publi-

kacijų skaičius penkmečiais išliko stabilus. Ryškus straipsnių, skirtų teorinei bibliotekininkystei, mažėjimas. Vyrauja retų leidinių ir rankraščių tyrimai. Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių struktūroje reikšmingą vietą užima akademinės, mokslinės bibliotekos tyrinėjimai. Žymiai padidėjo publikacijų, skirtų kultūros paveldo skaitmeninimui, skaitmeninio turinio valdymui. Ėmė mažėti bibliotekos istorijos tyrimų.

Svarbiausieji mokslinių tyrimų rezultatai. Teorinė bibliotekininkystė. Nagrinėtos teorinės ir metodologinės bibliotekininkystės problemos, bibliotekininkystės transformacijos vėlyvosios modernybės laikotarpiu (A. Glosienės studija), bibliotekininkystės mokslo paradigmos tinklaveikos visuomenės kontekste (I. Krauls), bibliotekos vaidmenų kaita pagal lanksčiųjų sistemų metodologiją (L. Juchnevič).

Akademinė biblioteka. Įvairiais aspektais tyrinėta mokslinė, akademinė biblioteka. Padaugėjo ją tyrinėjančių mokslininkų. Disertacijose ir kitose publikacijose nagrinėtos temos: studentų mokymosi aplinkai, susiformuojančiai iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos, įtaką darantys veiksniai (G. Tautkevičienė), akademinė bibliotekų vystymosi strateginės kryptys žinių visuomenėje (J. Pupelienė), licencijuojamų duomenų bazių valdymas Lietuvos akademinėse bibliotekose (Ž. Petrauskienė), akademinė bibliotekų reputacijos formavimas ir valdymas (E. Konieczna), strateginių kryptų nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms (J. Kuprienė), akademinė bibliotekų vaidmenų konstravimas (S. Petraitytė). Tyrinėta naujoji mokslinės komunikacijos infrastruktūrų sankloda. Tyrėjai gvildeno mokslinių institucijų elektroninės informacijos talpyklų klausimus, Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa) plėtros galimybes (A. Glosienės ir J. Kuprienės studija, kitų tyrėjų publikacijos), atliko mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimtį ir sudėties mokslinį tyrimą (G. Tautkevičienės, G. Duobinienės, Meilutės Kretavičienės, I. Krivienės, Ž. Petrauskienės studija).

Atskirų (dalinių) bibliotekininkystės sričių tyrimai. R. Januševičienės disertacijoje ir publikacijose tirtos bibliotekų ir informacijos paslaugos sutrikusio regėjimo žmonėms. U. Rutkauskienės disertacijoje ir publikacijose nagrinėtas viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis varto-

tojams. Pradėtos tyrinėti debesijos technologijos ir jų sprendimai šiuolaikinėje bibliotekoje (A. Pečeliūnaitės straipsniai). Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų pasiekimai leido parengti fundamentalų mokomąjį leidinį „Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas“ (2009). Tyrinėtos bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės (V. Grigo publikacijos, disertacija). Gana išsamiai nagrinėta valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų, ir valdymo plėtra (keturios studijos, autoriai: Z. Manžuch, E. Macevičiūtė, B. Adomavičius, G. Tautkevičienė).

Retų leidinių ir rankraščių tyrimai. Paskelbti reikšmingi spaudos paveldo katalogai. Nagrinėjamu laikotarpiu išėjo katalogai: inkunabulų, aldų, *Bibliotheca Sapihana*, XV–XVI a. knygų Kauno bibliotekose, XVI–XVII a. lituanikos Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje, kirilikos. Taip pat pasirodė rankraščių leidiniai: „Dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga“, „Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis 1910–1911“. Leidinių reikšmė aptarta įžanginiuose straipsniuose, „Dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga“ – A. Pacevičiaus studijoje. Apie retus leidinius, rankraščius paskelbta kelios dešimtys straipsnių.

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: senoji Lietuvos biblioteka. Remiantis disertacijomis paskelbtos monografijos, skirtos vienuolynų bibliotekoms Lietuvoje 1795–1864 metais (A. Pacevičius), Kauno senosios knygų istorijai 1843–1918 metais (N. Lietuvninkaitė). Išsamiai tyrinėta Jurgio Platerio biblioteka (D. Kauno monografija), Silvestro Baltramaičio veikla (V. Žuko knyga). Daugėjo VU bibliotekos tyrinėjimų (ypač A. Navickienės, A. Krakytės publikacijos).

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.). Tyrinėtos visuomeninių organizacijų bibliotekos, parodyta jų vieta bendroje Lietuvos bibliotekų sistemoje (K. Sinkevičiaus studijos apie Šalių sąjungos bibliotekas, JŪR knygynėlius ir seklyčias, straipsniai). V. Gaigalaičiui ir švietimo draugijos „Sandora“ (1905–1939) bibliotekai skirta D. Kauno studija. Pasirodė kapitalinis veikalas – V. Žuko monografija apie Vaclovo Biržiškos veiklą. Išskirtinis nagrinėjamo laikotarpio bruožas – asmeninių bibliotekų tyrimų plėtra (S. Narbuto parengtas Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas, N. Lietuvninkaitės,

A. Braziūnienės, I. Liepaitės ir kitų tyrėjų publikacijos). Gana išsamiai tyrinėta Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija (J. Brigys), apžvelgta Joniškio, Pasvalio, Biržų ir kitų viešųjų bibliotekų istorija (leidiniai chronologiškai apima ir kitus laikotarpius).

Bibliotekų istorijos tyrinėjimai: XX a. antrosios pusės biblioteka.

Tyrimų tematika įvairi: nagrinėta L. Vladimirovo veikla ir kūrybinis palikimas, asmeninės bibliotekos, cenzūra, sovietmečio skaitytojas, viešųjų bibliotekų istorija. Bibliofilinės K. Varnelio bibliotekos tyrimų rezultatas – A. Braziūnienės apginta disertacija, monografija.

Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė. Didelio susidomėjimo sulaukė pirmasis bibliotekininkystės teorinis veikalas – Gabrielio Naudė „Patarimai kuriančiam biblioteką“. Europos knygos ir bibliotekų istorija XVIII amžiuje nuodugniai aptarta L. Vladimirovo monografijoje. Padaugėjo knygų recenzijų aktualiais Lietuvos bibliotekininkystės, jos istorijos klausimais. Recenzijas paskelbė A. Glosienė, D. Narbutienė, R. Urbaitytė, I. Krauls.

Taikomoji sociologija. Skiriamasis laikotarpio bruožas – sociologinių tyrimų gausėjimas. Atliktas tyrimas „Skaitymo mastas, kryptingumas, ir poreikiai“ (vadovas T. Tamošiūnas). Išnagrinėta bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybė ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimas (G. Tautkevičienė ir G. Duobinienė), mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijos (T. Tamošiūnas ir kiti). Pradėta tyrinėti tema „Biblioteka kaip „trečioji vieta“ (A. Glosienė, R. Petuchovaitė, G. Padagaitė). Gana išsamiai tirti viešųjų bibliotekų personalo informaciniai gebėjimai (L. Lapinienės studija). Kompleksiškai tirtos savivaldybių bibliotekos (V. Cicėnienės parengtas leidinys), rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų bibliotekininkų profesinis ugdymas (V. Cicėnienė, A. Skuodytė ir kiti). Aptarti projekto „Bibliotekos pažanga“ rezultatai.

Bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų veikla nagrinėta regionų kultūros kontekste (tyrimo vadovė – L. Kublickienė). Svarbia tyrimų kryptimi tapo kultūros įstaigų paslaugų kokybė ir jos vertinimas, gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis (paskelbtos trys ataskaitos). Atliktas Lietuvos aklųjų bibliotekos Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono nevertotojų tyrimas (tyrimo vadovė – R. Januševičienė). Daugelio

smulkesnių sociologinių tyrimų dėmesio centre – bibliotekų teikiamos paslaugos ir vartotojų poreikių tenkinimo galimybių analizė.

Bibliotekų vadyba. Tyrinėtas bibliotekų, kaip viešojo sektoriaus institucijų, veiklos kokybės vertinimas panaudojant viešojo administravimo galimybes (J. Rudžionienė, J. Dvorakas), taip pat reputacijos valdymas bibliotekų vadyboje (L. Juchnevič).

Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas. Sparčiai plėtojama bibliotekininkystės, muziejininkystės ir archyvistikos mokslų kryptis – kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas. Apgintos dvi disertacijos, skirtos Europos Sąjungos strateginio požiūrio į atminties komunikaciją archyvuose, bibliotekose ir muziejuose analizei (Z. Manžuch) ir standartizacijos vaidmeniui atminties institucijų integracijos procese (N. Bliūdžiuvienė). R. Varnienės-Janssen, R. Laužikas ir kiti tyrėjai nagrinėjo skaitmeninimo projektus, siekė įvertinti skaitmeninimo situaciją Lietuvoje, tyrinėjo vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimą.

Skaitymas. Tyrinėti metodologiniai skaitymo kultūros aspektai Lietuvos bibliotekininkystėje (po 1918 m.) pedagoginės paradigmos kontekste (I. Sibrian publikacijos, disertacija). Pateikta nuodugni tarptautinio Lietuvos vaikų 2006 m. tyrimo PIRLS duomenų analizė (skaitymą nagrinėjo edukologai, sociologai, lingvistai, švietimo ekspertai ir kt.). Edukologai gvildeno mokyklinio amžiaus vaikų skaitymo motyvaciją, teksto suvokimo gebėjimų ugdymą ir kitas skaitymo pedagogikos problemas. Pažengė į priekį biblioterapijos tyrimai (ypač pažymėtinos D. Janavičienės publikacijos).

Iš kitų temų nuodugnaus tyrimo sulaukė skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo (J. Kurilovo publikacijos, disertacija), kultūros paveldo apsaugos LNB klausimai.

Tyrimuose naudotos įvairios metodologijos, teoriniai ir empiriniai metodai. Skynėsi kelią moderniosios metodologijos. Rengiant disertacijas remtasi socialinio konstruktyvizmo, lanksčiųjų sistemų, naujojo institucionalizmo, postruktūralizmo, hermeneutinės fenomenologijos, diskurso analizės, veiklos tyrimų ir kitomis metodologijomis. Tačiau daugelyje kitų publikacijų stokojama metodologinių inovacijų. Sumenko teorinių ir metodologinių bibliotekininkystės problemų nagrinėjimas, pradėta mažiau rengti disertacijų.

Per dvidešimt penkerius metus tyrinėjant bibliotekininkystę pasiekta reikšmingų rezultatų. Mokslininkai, tyrėjai atliko gana išsamią bibliotekininkystės raidos analizę. Vienas esminių rodiklių yra apgintos disertacijos – iš viso jų dvidešimt keturios. Bibliotekininkystė, kaip tiesioginis tyrimo objektas, nagrinėta devyniolikoje disertacijų, vienoje analizuota informatikos inžinerijos aspektu, likusiose – platesniame knygotyros tyrimų kontekste. Išėjo trisdešimt septynios monografijos, studijos, mokslo darbų rinkiniai, kiti stambūs leidiniai, skirti Lietuvos bibliotekų istorijai (dvylika jų parengė bibliotekų darbuotojai), dvylika retų, senų spaudinių katalogų, rankraščių leidinių. Sociologiniams tyrimams skirta keliolika leidinių. Bibliotekininkystės tyrimams – apie šešis su puse šimto mokslinių straipsnių, konferencijų pranešimų ir kitokių publikacijų.

Bibliotekininkystės raida nebuvo tolygi. Publikacijų ėmė daugėti nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio vidurio. Gana ilgą laiką nebuvo ginamos disertacijos. Jų gynimas atsinaujino prasidėjus naujam tūkstantmečiui. Mokslinių straipsnių, konferencijų pranešimų ir kitokių publikacijų skaičius nuo minėto laikotarpio nekito. Paskutinį dešimtmetį ryškiai sumažėjo darbų, kuriuose analizuojamos teorinės, metodologinės bibliotekininkystės problemos. Per pastarąjį penkmetį išryškėjo monografijų, studijų, kitų stambių leidinių mažėjimo tendencija, o išėjusiose monografijose bibliotekininkystės problematika nagrinėjama knygotyros raidos kontekste. Pradėta rengti mažiau disertacijų.

Per dvidešimt penkerius metus bibliotekininkystės mokslas pasipildė naujomis temomis, koncepcijomis, idėjomis, faktografinė medžiaga, reikš-

mingais apibendrinimais ir išvadomis. Plėtėsi jo metodologinis arsenalas, įvairėjo tyrimų metodai. Atliekant tyrimus remtasi ne tik tradiciniais teoriniais ir empiriniais metodais, bet ir šiuolaikinėmis metodologijomis. Naujų metodologinių sprendimų paieška būdinga disertacijų rengėjams.

Bibliotekininkystės mokslo raidoje išryškėjo pagrindinės tyrimų kryptys: teorinė bibliotekininkystė, atskiros (dalinės) bibliotekininkystės sritys, akademinė biblioteka, reti leidiniai ir rankraščiai, tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė, bibliotekų istorija, taikomoji sociologija, bibliotekų vadyba, kultūros paveldo skaitmeninimas ir skaitmeninio turinio valdymas, skaitymas.

Teorinė bibliotekininkystė. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo bibliotekininkystės mokslas patyrė konceptualią krizę. Teorinės bibliotekininkystės problemų nagrinėjimas buvo apleistas, nuodugnai tyrinėtas tik informatikos teorijos metodologinis vaidmuo plėtojant bibliotekininkystę ir bibliografiją (O. Voverienė). Siekiant įveikti krizę, ypatingą reikšmę turėjo darbai, kuriuose, atsižvelgiant į naujas realijas, buvo plėtojami teoriniai ir metodologiniai bibliotekininkystės mokslo pagrindai, siekiama įtvirtinti paradigminių požiūrį į bibliotekininkystę (R. Gudauskas, A. Glosienė, A. Augustinaitis). Daugelyje publikacijų, ypač A. Glosienės darbuose, buvo pagrįstas bibliotekos vaidmuo ir funkcijų kaita informacinėje visuomenėje, bibliotekininkystės tarpdiscipliniškumas ir transformacijos vėlyvosios modernybės laikotarpiu.

Tenka konstatuoti, kad, sudėtingėjant bibliotekų veiklai, trūksta metodologinių inovacijų (išimtis – akademinų bibliotekų tyrimai). Neskiriama pakankamai dėmesio bibliotekininkystės metodologinėms problemoms, tai stabdo mokslo plėtrą. Būtinai kokybiškai nauji metodologiniai sprendimai. Atkreiptinas dėmesys, kad bibliotekos, kaip dinamiškos sistemos, įvairovė negali būti mažesnė už ją supančios aplinkos įvairovę. Perspektyvu taikyti lanksčiųjų sistemų metodologiją (tai patvirtina kelios disertacijos, publikacijos), tęsti bibliotekininkystės tyrimus tinklaveikos visuomenės plėtros kontekste, analizuoti sinergetikos galimybes. Bibliotekininkystės tyrimai apima daugelį disciplinų, kurios dar nepakankamai susiję su bibliotekininkyste ir per ją viena su kita. Konceptualios sintezės aspektu perspektyvu būtų pereiti nuo tarpdiscipliniškumo prie transdiscipliniškumo.

Atskiros (dalinės) bibliotekininkystės sritys. Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje nuodugniai tirti mikrokopijų naudojimo teoriniai pagrindai, analizuota žemės ūkio bibliotekinio-bibliografinio ir informacinio aptarnavimo sistema (V. Urbonas, J. Zinkevičienė). V. Bulavas, R. Varnienė ir kiti tyrėjai išsamiai nagrinėjo LIBIS kūrimo procesą, jos reikšmę. R. Januševičienės, U. Rutkauskienės, V. Grigo publikacijose ir disertaciniuose darbuose tyrinėtas aklyjų ir silpnaregių aptarnavimas, viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams, analizuotos bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės. Detaliai tyrinėta elektroninių informacijos išteklių panauda (A. Vaškevičienė ir kiti). Bibliotekininkystės mokslą papildė Z. Manžuch, E. Macevičiūtės, B. Adomavičiaus, G. Tautkevičienės atliktas išsamus valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo tyrimas. Pradėtas nagrinėti debesijos technologijų taikymas bibliotekose. Mokslo darbuose išryškintos pagrindinės įvairių vartotojų grupių informacinio ir bibliotekinio aptarnavimo problemos ir nubrėžtos kryptys, kaip jas spręsti.

Tyrinėjant atskiras bibliotekinės veiklos sritis, daugiau dėmesio derėtų skirti bibliotekų veiklai ugdant socialinį kapitalą, gerinant gyvenimo kokybę. Beveik neturime gyventojų informacinės elgsenos tyrimų. Krinta į akis, kad beveik netyrinėta viešųjų bibliotekų veikla konstruojant kultūrinę tapatybę, plėtojant multikultūrinį aptarnavimą, aktualinant ir populiarinant kultūros paveldą. Stokojama tyrimų apie bibliotekininko profesiją. Neturime įtikinamų atsakymų į klausimus, koks turėtų būti šiuolaikinio bibliotekininko kompetencijų „krepšys“. Pasigendame tyrimų apie dalyvaujimą biblioteką. Stokojama mokyklos bibliotekos tyrimų. Perspektyvios temos yra debesijos ir nanotechnologijų taikymas bibliotekininkystėje.

Akademinė biblioteka. Išskirtinis bibliotekininkystės raidos bruožas – intensyvūs akademinės bibliotekos tyrimai. Akademinų bibliotekų tematika apginta daugiausia disertacijų, parengta aktualių ir originalių darbų. G. Tautkevičienės, J. Pupelienės, Ž. Petrauskienės, E. Koniecznos, J. Kuprienės, S. Petraitytės publikacijose ir disertacijose analizuotos akademinų bibliotekų pokyčių tendencijos, jų vaidmuo studijų ir mokslo procese. A. Glosienė, J. Kuprienė gvildeno mokslinių institucijų elektro-

ninės informacijos talpyklų klausimus, Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa) plėtros galimybes, G. Tautkevičienė, G. Duobinienė, M. Kretavičienė, I. Krivienė, Ž. Petrauskienė tyrė mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimąsi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais.

Aktualios tyrimų temos ir toliau išlieka mokslinės komunikacijos naujovės, operatyvi mokslinės informacijos sklaida ir atviroji prieiga.

Tarptautinė, užsienio šalių bibliotekininkystė. Po nepriklausomybės atkūrimo intensyviai tyrinėta tarptautinės, užsienio šalių bibliotekininkystės patirtis. Didelio susidomėjimo sulaukė Suomijos ir kitų Šiaurės šalių bibliotekininkystė. Apžvelgta bibliotekų politika Europos Sąjungoje (A. Glosienė). Mokslininkai tyrinėjo tarptautinės bibliotekininkystės istoriją. Aptartas pirmasis bibliotekininkystės teorinis veikalas – Gabrielio Naudė „Patarimai kuriančiam biblioteką“ (A. Pacevičius). Nuodugnai tyrinėta Europos knygos ir bibliotekų istorija XVIII a. (L. Vladimirovas). Paskelbtos Lietuvai aktualių užsienio bibliotekininkystės knygų recenzijos. Publikuoti darbai išryškino bibliotekos vietą ir vaidmenį užsienio šalių, ES informacijos ir kultūros, politikos kontekste.

Tiriant tarptautinę, užsienio šalių bibliotekininkystę, išlieka aktualu kūrybiškai taikyti lyginamąjį metodą, tai padėtų geriau suvokti Lietuvos bibliotekininkystės trūkumus ir spragas, efektyviau panaudoti užsienio bibliotekininkystės patirtį ir laimėjimus.

Reti leidiniai ir rankraščiai. Retų leidinių tyrimai lėmė reikšmingų Lietuvos kultūrai ir mokslui veikalų pasirodymą. Nagrinėjamu laikotarpiu išėjo katalogai: inkunabulų, paleotipų, aldų, elzevirų, „Bibliotheca Sapiehana“, „XV–XVI amžių knygų Kauno bibliotekose“, XVI–XVII a. lituanikos Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje, kirilikos. Apie retus ledinius ir rankraščius paskelbta kelios dešimtys straipsnių. Lietuvos mokslininkai vykdė paieškas ir tyrinėjo lituanikos leidinius Vokietijoje, Lenkijoje, Didžiojoje Britanijoje, Suomijoje, Švedijoje. Mokslinė bendruomenė buvo supažindinta su jų reikšmingais atradimais. Atlikti darbai reprezentuoja mūsų kultūros paveldą. Jie yra svarus indėlis į kultūros istorijos, knygotyros, bibliotekininkystės, bibliografijos, kitų mokslų raidą. Taip pat tai vertingas šaltinis įvairių mokslo sričių tyrinėtojams.

Atkreiptinas dėmesys, kad tyrimo darbai visiškai nekoordinuojami (pvz., inkunabulus, paleotipus atskirai tyrinėjo VUB, LNB ir pan.). Problema labiau organizacinė nei mokslinė. Manytume, kad turėtų būti daugiau publikacijų anglų kalba – tai sudarytų sąlygas pasaulio mokslinei bendruomenei išsamiau susipažinti su Lietuvos kultūros paveldo turtais.

Bibliotekų istorija: senoji Lietuvos biblioteka. Senąją Lietuvos biblioteką daugiausia tyrinėjo knygotyrininkai, taip pat nemenkas bibliografų, bibliotekininkų, istorikų, filologų indėlis. Nagrinėjamu laikotarpiu nuodugniai tirtos vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais (A. Pacevičius), LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII a. asmeninėse ir institucinėse bibliotekose (D. Narbutienė), Jurgio Platerio biblioteka (D. Kaunas), Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais (N. Lietuvninkaitė), Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka (N. Lietuvninkaitės parengtas katalogas), Silvestro Baltramaičio veikla (V. Žukas). Padidėjo įdirbis tyrinėjant Vilniaus universiteto bibliotekos istoriją, kitas institucines ir asmenines bibliotekas (A. Navickienė, A. Braziūnienė, A. Krakytė ir kiti).

Bibliotekų istorija: XX amžiaus pirmosios pusės biblioteka (iki 1940 m.). Išsamiai tirta lietuviška knyga, bibliotekos, skaitymas po spaudos draudimo panaikinimo (G. Raguotienė), V. Biržiškos teorinė ir praktinė veikla (V. Žukas), lietuvių vaikų 1918–1940 m. lektūra ir skaitymas, vaikų bibliotekos (G. Raguotienė). Detalai tyrinėtos visuomeninių organizacijų bibliotekos (K. Sinkevičius), Petro Jakšto asmeninė biblioteka (D. Kaunas). Nagrinėta tarpukario Lietuvos cenzūra (A. Riaubienė). Plėtėsi asmeninių bibliotekų tyrimai (S. Narbuto parengtas Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas, N. Lietuvninkaitės, A. Braziūnienės, I. Liepaitės ir kitų tyrėjų publikacijos). Gana išsamiai analizuota Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija (J. Brigys), apžvelgta kai kurių kitų viešųjų bibliotekų raida (leidiniai chronologiškai apima ir kitus laikotarpius).

Bibliotekų istorija: XX amžiaus antrosios pusės biblioteka. Ypatingas dėmesys skirtas okupacinių režimų cenzūrai, jos įtakai bibliotekininkystės raidai (K. Sinkevičius ir kiti). Apžvelgti L. Vladimirovo bibliotekininkystės, knygotyros, informacijos, kultūros istorijos ir kitų sričių darbai, jo praktinė veikla (A. Glosienė, konferencijų medžiaga). Išsamiai tyrinėta Kazio

Varnelio bibliofilinė biblioteka (A. Braziūnienė). Aptartas sovietmečio skaitytojas ir atskleista bibliotekų veikla vėlyvuojų sovietmečiu.

Nuodugnai tyrinėta bibliotekininkystės istorija. Knygotyrininkų, bibliotekininkų, bibliografų, istorikų, filologų dėka mes turime reikšmingų darbų, kurie liudija sudėtingą Lietuvos bibliotekų istoriją įvairiais laikotarpiais. Vyraavo senosios knygos ir bibliotekos tyrimai. Gana išsamiai tirta XX a. pirmosios pusės bibliotekininkystė, kiek mažiau – XX a. antrosios pusės (išskyrus cenzūrą ir jos poveikį bibliotekoms, skaitymui). Tyrėjai papildė istoriografiją nauja faktografinė medžiaga ir teorinėmis išvargomis, apibendrinimais, išvadomis. Darbų visuma tapo reikšmingu indėliu į knygotyros, bibliotekininkystės, biografistikos mokslų raidą.

Manytume, kad tyrinėtojų dar laukia dvarų bibliotekų tyrimai. Lietuvos kultūros istoriją papildytų ir tolesnis atskirų bibliotekų istorijų rašymas. Pasigendame visuminės Lietuvos bibliotekų istorijos. Aktualūs tolesni asmeninių bibliotekų tyrimai, nors šioje srityje jau nemažai padaryta. Tyrinėjami asmenines bibliotekas pirmavo knygotyrininkai, belieka laukti bibliotekininkų, sociologų, edukologų, kitų mokslų atstovų aktyvesnio vaidmens. Tarpdisciplininiai tyrimai leistų geriau atspindėti visuomenės dvasinį gyvenimą. Šiek tiek tyrinėta žydų bibliotekų istorija, tačiau neturime informacijos apie kitų tautinių mažumų – lenkų, rusų, baltarusių, totorių – bibliotekų raidą.

Taikomoji sociologija. Skiriamasis laikotarpio bruožas – sociologinių tyrimų gausėjimas. Praėjusio šimtmečio paskutiniajame dešimtmetyje įvairius sociologinius tyrimus atliko tik LNB darbuotojai. Juose analizuotas LNB skaitytojų grupių bibliotekinis ir informacinis aptarnavimas (S. Bušmienė ir V. Cicėnienė), periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas (V. Cicėnienė). Prasidėjus naujam tūkstantmečiui, sociologinių tyrimų ėmė sparčiai gausėti. Tyrinėtas skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai (vadovas T. Tamošiūnas). Nagrinėta bendrojo lavinimo ir aukštųjų mokyklų bibliotekų veikla (G. Tautkevičienė ir G. Duobinienė), tirtos mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijos (vadovas T. Tamošiūnas). Dauguma darbų skirta viešųjų bibliotekų tyrimams. V. Cicėnienės parengtuose leidiniuose ištirtos savivaldybių bibliotekos, atskleistas rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų darbuotojų profesinis ugdymas. Išanalizuoti projekto „Bibliotekos

pažangai“ rezultatai. Biblioteka pradėta tyrinėti kaip „trečioji vieta“. Atliktas Lietuvos aklųjų bibliotekos Vilniaus miesto ir rajono nevirtotojų tyrimas (vadovė R. Januševičienė).

Tyrinėta bibliotekų veikla regionų kultūros kontekste, bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų paslaugų kokybė ir jos vertinimas, gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis (keturios tyrimų ataskaitos).

Taikomieji sociologiniai tyrimai Lietuvoje tapo masiniu reiškiniu. Juos atliko LNB BC ir LAB darbuotojai, aukštųjų mokyklų tyrėjai, Socialinių tyrimų institutas (nuo 2010 m. – Lietuvos socialinių tyrimų centras), privataus ir viešojo sektoriaus organizacijos. Tyrimai iš esmės atskleidė įvairių vartotojų grupių poreikių tenkinimo mastą, iš dalies – vidurinių ir aukštųjų mokyklų bibliotekų būklę ir kaitos tendencijas.

Bibliotekininkystės mokslui ir praktikai reikšmingi būtų tyrimai, atskleidžiantys viešosios bibliotekos veiklą gerinant gyvenimo kokybę. Manytume, kad dėmesys vaikų ir jaunimo skaitymo, papildomo ugdymo tyrimams nėra pakankamas. Taip pat reikiamo dėmesio nesulaukė savivaldybės bibliotekos ir savivaldybės (steigėjo) sąveika, praverstų tyrimai ir apie vartotojų informacinį raštingumą.

Bibliotekų vadyba. Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninio turinio valdymas. Reikšmingų laimėjimų pasiekta tyrinėjant informacijos paieškos vadybą bibliotekoje (E. Janiūnienė) ir bibliotekų veiklos vertinimą vadybos požiūriu (J. Rudžionienė). Sėkmingai plėtota nauja tarpdisciplininė sritis – kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo valdymas. Z. Manžuch išsamiai nagrinėjo atminties komunikaciją archyvuose, bibliotekose ir muziejuose strateginio Europos Sąjungos požiūrio kontekste. N. Bliūdžiuvienė atskleidė standartizacijos vaidmenį integruojant atminties institucijas. Nagrinėti skaitmeninimo projektai (ypač R. Varnienės-Janssen publikacijos), analizuotas vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas. Kultūros paveldo skaitmeninimas, skaitmeninto ir skaitmeninio kultūros paveldo valdymas tirtas nuodugniai: nuo atminties komunikacijos sampratų iki paradigų.

Manytume, kad nepakankamai nagrinėtas strateginis planavimas, organizacinės kultūros kompetencijų tobulinimas, taip pat dar netenkina bibliotekų viešųjų ryšių tyrimai. Aktualu tirti inovacijų vadybą bibliotekoje, inovacinės veiklos efektyvumą. Neturėtų būti ignoruoti lyderystės tyrimai. Išlieka poreikis tirti skaitmeninimo darbų koordinavimą.

Skaitymas. Praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje gana išsamiai tyrinėta skaitymo psichologija. Vėliau psichologai tokių tyrimų nebeatliko, kai kuriuos psichologinius skaitybos aspektus nagrinėjo edukologai. Tyrinėti metodologiniai skaitymo kultūros aspektai Lietuvos bibliotekininkystėje pedagoginės paradigmos kontekste (I. Sibrian). Edukologai, sociologai, lingvistai, švietimo ekspertai nuodugnai aptarė tarptautinio Lietuvos vaikų 2006 m. tyrimo PIRLS duomenis (vadovas – G. Merkys). Buvo plėtojami biblioterapijos tyrimai (ypač D. Janavičienės publikacijos).

Nors skaitymo tyrimų atlikta nemažai, kai kuriems skaitymo aspektams skirtas nepakankamas dėmesys. Ypač tai pasakytina apie vaikų skaitymą, viešųjų bibliotekų, mokyklų bibliotekų ir tėvų bendradarbiavimą. Iš esmės neatskleistas mokyklų bibliotekų vaidmuo skatinant skaitymą. Beveik nėra tyrimų apie visuomenės skaitymo įpročių kaitą, „virtualųjį“ skaitytoją. Didesnis turėtų būti psichologų vaidmuo tyrinėjant skaitybą. Bibliotekininkai nepakankamai atsižvelgia į edukologų, kitų mokslų atstovų skaitymo tyrimų rezultatus. Biblioterapijos tyrimų rezultatai rodo, kad jau laikas parengti biblioterapijos taikymo bibliotekoje koncepciją.

Iš kitų temų nuodugnaus tyrimo sulaukė skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumas (J. Kurilovas), kultūros paveldo restauravimo ir konservavimo darbai LNB.

Tenka konstatuoti, kad nepakankamai tyrinėtas bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis, verslo sektoriumi. Dar netenkina bibliotekinės veiklos profesinės etikos tyrimai, o apie bibliotekos estetiką nėra nė vienos publikacijos. Iš esmės nenagrinėta visuomenės parama bibliotekoms, lobizmas, atstovavimas bibliotekoms.

Apibendrinant mokslinius tyrimus pažymėtina, kad tyrėjai iš esmės atskleidė pagrindinius bibliotekininkystės pokyčius informacijos / žinių visuomenėje ir naujus bibliotekininko vaidmenis. Taip pat konstatavo, kad,

realizuojant valstybės informacinę ir kultūros politiką, bibliotekų potencialas išnaudojamas nepakankamai.

Dar nemažai yra menkai ištirtų ar visiškai nenagrinėtų teorinių ir praktinių bibliotekininkystės temų. Šio mokslo plėtotė susiduria su įvairiomis kliūtimis. Dėstytojų mokslinis darbas glaudžiai susijęs su dėstymu, todėl tikėtina, kad dėl mažėjančio studentų priėmimo ir studijų planų pertvarkymo aukštųjų mokyklų mokslininkų potencialas menkės. Kaip atsvara šiam reiškiniui galėtų būti didesnis LNB, valstybinės reikšmės bibliotekų, apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų darbuotojų mokslinis indėlis.

Petras Biveinis

Summary

The study attempts to generalize the library science research done in Lithuania after the restoration of Lithuania's independence, namely in 1990–2014. The restoration of state independence set the foundation for a new stage in the development of library science, when there was no longer any obligation to follow “the only politically correct ideology”, and favoured conditions for objectively investigating the theory and practice of library science. The study has the purpose to show the main tendencies in library science, generalize its key achievements and problems, and forecast its development directions.

The development of library science in Lithuania presents itself as a gradual shift of the object, paradigms, methodological approaches, subject matter and problematic issues. The research evolved in various directions, investigating urgent issues of the theory, methodology, history and practical activity of libraries.

The study draws on scientific literature: monographs, thesis abstracts, study material, reports of sociological research, research articles, conference reports, reviews and other publications. Research works are classified mainly following the thematic principle as well as paradigmatic, methodological and institutional aspects. It must be noted that the research is carried out not

only by professionals of the library and book sciences and bibliographers, but also historians, philologists, educologists and representatives of other research fields.

One of the essential indicators is the number of the defended theses: there are twenty-four of such theses. Library science as a research object is analyzed in nineteen theses: one investigates it from the aspect of information science engineering and the remaining, in the wider context of book science research. Thirty-seven monographs, studies, research digests and other extensive publications on the history of Lithuanian libraries have been issued (twelve of them prepared by library staff members). Twelve catalogues of rare and older publications and manuscripts have appeared. Several publications contain sociological library research. Library science is the object of about six hundred and fifty research articles; reports at conferences, congresses and seminars; and reviews.

The progress of library science was not even. After the restoration of Lithuania's independence, library science experienced a conceptual crisis. Of particular importance for overcoming this crisis were works which, in alignment with new facts, set the foundation for library science and attempted to establish a paradigmatic approach to it. Since the mid-nineties of the previous century, the number of publications has been increasing. There was rather a long period of time when no theses were being defended; this process renewed with the start of the twentieth century.

The development of library science is analyzed in line with the main research trends: theoretical librarianship, separate (partial) areas of library science, the academic library, rare publications and manuscripts, library science at the international level and in foreign countries, the history of libraries, methods of applied sociology in library science, library management, digitization of the cultural heritage and management of the digital content, and reading. The author characterizes achievements in every field, clarifies subjects that have been insufficiently addressed and presents recommendations for further research. The study observes that library science has been enriched by new themes, conceptions, ideas, significant generalizations and conclusions. The library science research was gradually

embracing new methodological tools and research methods. The research was based not only on traditional theoretical and empirical methods but also modern methodologies and contemporary research frameworks. The most active in finding new methodological solutions have been thesis authors. Numerous publications substantiated the role of libraries and shift of functions in the information / knowledge society, the interdisciplinary nature of libraries and transformative aspects of library science in the age late modern age. With library activities becoming more complicated, a need for innovative methodological solutions arose. However, during the recent decade, there were fewer studies analyzing methodological issues of library science.

During the recent five years, the number of monographs and studies decreased, and in the monographs that were published, the library science issues were analyzed in light of the development of book science. The number of theses was also decreasing.

In summing-up the scientific research, it must be noted that over the previous twenty-five years, significant results were achieved in library science research. The researchers carried out comprehensive analysis of the development of library science, described the complicated history of Lithuanian libraries during various time periods, revealed the basic transformative aspects of library science in the information / knowledge society and new roles of librarians. They also observed that the state information and cultural policy does not sufficiently incorporate the potential of libraries.

- AKSTINAITĖ, Eglė. Levo Vladimirovo asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 238-258. ISSN 0204-2061.
- AKSTINAITĖ, Eglė. Stanislovo Didžiulio asmeninės bibliotekos katalogas. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 299-301. ISSN 0204-2061.
- Apskritis viešosios bibliotekos bendrieji nuostatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 1996 m. lapkričio mėn. 28 d. įsakymu Nr. 448. *Tarp knygų*, 1997, nr. 1, p. 13-14. ISSN 0868-8826.
- ASTRAMSKAS, Arūnas. Skaitmeninė Panevėžio istorijos biblioteka. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 45-54. ISBN 978-9986-9350-7-0.
- AUGUSTINAITIS, Arūnas. Bibliotekinio universalumo kontūrai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 26-33. ISSN 1392-0561.
- AUGUSTINAITIS, Arūnas. Pomoderniosios bibliotekininkystės link. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11-12, p. 26-34. ISSN 1392-0561.
- BAGDONAS, Albinas. Skaitymo efektyvumo diagnostika. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 51-68.
- BALČIENĖ, Irena. Juzefo Jasinskio asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 1998, t. 34, p. 20-29. ISSN 0204-2061.
- BALTRONAITĖ, Jurgita. Bibliofilo Petro Jakšto biblioteka ir jos likimas. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis*: konferencija'98. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 1998, p. 25-30. ISBN 9986-9293-1-8.
- BALTRONAITĖ, Jurgita. XX amžiaus Lietuvos bibliofilai: J. Kirlyš, V. Burkevičius, R. Jakštas. *Knygotyra*, 1998, t. 34, p. 74-123. ISSN 0204-2061.

- BARONAS, DARIUS. Mariano Zdziechowskio antisovietinis palikimas Vilniuje. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2008, t. 31, p. 155-167. ISSN 1392-0502.
- BARTAŠIENĖ, Irena. Tarybinė knyga asmeninėse bibliotekose ir rinkiniuose Lietuvoje 1919–1940 metais. *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 1, p. 38-48. ISSN 0204-2061.
- BARZDŽIUKIENĖ, Leonora. Skaitytojų studentų tipologinių požymių išraiška grožinės literatūros skaitymo ir suvokimo procese. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 67-93. ISBN 9986-530-41-5.
- BENDŽIUVIENĖ, Edita; JANAVIČIENĖ Daiva. Biblioterapijos taikymas neįgaliųjų bibliotekiniame aptarnavime: patirties analizė. *Informacija ir biblioteka*, 2011, nr. 3-4, p. 19-23. ISSN 1392-6993.
- Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Sudarė D. Kaunas. Vilnius: VU leidykla, 2001. 144 p. ISBN 9986-19-395-8.
- Bibliotekininkystei reikia pašaukimo ir meilės...: atsiminimai apie Levą Vladimirovą*. Sudarė A. Glosienė. Vilnius: VU leidykla, 2005. 218 p. ISBN 9986-19-796-1.
- Bibliotheca Sapiehana. Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*: katalogas. Sudarė A. Rinkūnaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010. [XLV], 649 p. ISBN 978-609-425-020-0.
- „Bibliotekos pažangai: pokyčiai bibliotekose ir visuomenėje: poveikio vertinimo tyrimų 2008–2012 m. ataskaita“ [interaktyvus]. Vilnius: LNB, 2012. 32 p. [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.bibliotekospazangai.lt/media/public/Atsiuntimui/TyrimuAtaskaitos/WEB_LT/2011/2011_TyrimuSantrauka.pdf. ISBN 978-609-405-063-3.
- BLIŪDŽIŪTĖ, Ona. Karaliaučiaus proveniencijos XVI a. spaudiniai vokiečių kalba Lietuvos MA bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001–2002*, 2004, p. 69-74. ISSN 1648-9772.
- BLIŪDŽIŪTĖ, Ona; BIKAUSKIENĖ, Dalia. Drucke Königsberger Provenienz in der Akademiebibliothek Vilnius – das 16. Jahrhundert. In: *Königsberger Buch- und Bibliotheksgeschichte*. Köln: by Böhlau Verlag GmbH & Cie, 2004, p. 519-546. ISBN 3-413-08502-2.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Atminties institucijų standartizacinė integracija: nacionalinis lygmuo. *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 63-67. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Bibliotekininkystės sąvokos kai kuriuose Vaclovo Biržiškos darbuose. *Tarp knygų*, 1996, nr. 11, p. 14-15.

- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Ekspertų požiūris į informacijos ir dokumentavimo srities standartizacijos veiklą. *Tarp knygų*, 2013, nr. 2, p. 4-10. ISSN 0868-8826.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Keletas bibliotekininkystės sąvokų: samprata ir aiškinimas. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 53-57. ISSN 1392-544X.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Lietuviškasis bibliotekininkystės terminų žodynas: samprata ir rengimo programa. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 70-74. ISSN 1392-544X.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Standartizacija dokumentinės komunikacijos institucijose rinkos požiūriu. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 185-197. ISSN 0204-2061.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Standartizacija: samprata ir rezultatai. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 192-211. ISSN 0204-2061.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė *Standartizacijos vaidmuo atminties institucijų integracijos procese = The role of standardization in the integration process of memory institutions*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2010. 34 p.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Šiuolaikinės atminties institucijų standartizavimo kryptys. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 263-269. ISBN 978-9955-33-314-2.
- BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Tarptautinių ir Europos informacijos bei dokumentavimo standartų perėmimas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 87-95. ISSN 0204-2061.
- BONČKUTĖ, Roma. Jurgis Ambraziejus Pabrėža. Taislius augyminis; Domas Kaunas. Bibliotheca Georgii Comitis de Plater. Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas. *Archivum Lithuanicum*, 2012, t. 14, p. 347-356. 1392-737X.
- BONČKUTĖ, Roma. Sofijos Pšibiliauskienės (Lazdynų Pelėdos), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Vilhelmo Storostos (Vydūno) laišakai Klaipėdos universiteto bibliotekos Kazio Pemkaus fonde. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI-XX a.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 425-472. ISBN 978-609-459-198-3.
- BORUTAITĖ-MAKARIŪNIENĖ, Eglė. Kazio Borutos biblioteka. In: *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. [Kaunas]: Naujasis lankas, 2010, t. 4, p. 197-208. ISBN 978-9955-03-605-0. ISBN 978-9955-03-607-4.
- BRAMSON-ALPERNIENĖ, Esfīr. *Prie judaikos lobio = Bam oicer fun jidiš*. Vilnius: LNB, 2009. 316 p. ISSN 978-609-405-019-0.

- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Bibliofilija ir asmenybė: abipusė kūryba. *Metai*, 2007, nr. 11, p. 113-124; nr. 12, p. 101-114. ISSN 0134-3211.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška*: Kazio Varnelio biblioteka. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2008. 272 p. ISBN 978-9955-415-84-8.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška: Kazys Varnelis*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2006. 40 p.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliotheca Sapiehana* – europinės LDK kultūros veidrodis. In: *Bibliotheca Sapiehana. Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinys*: katalogas. Sudarė A. Rinkūnaitė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. VII – XXIV. ISBN 978-609-425-020-0.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. „Biblioteka Sapiehana“ Vilniaus universitete. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1995, 1997, p. 46-54. ISSN 1822-3699.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Jono Karolio Chodkevičiaus bibliotekos pėdsakai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 100-105. ISSN 1392-0561.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Kazio Varnelio bibliofilinė kolekcija. *Knygotyra*, 2001, t. 38, p. 259-274. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Kelios pastabos dėl Žygimanto Augusto knygų Vilniaus universiteto bibliotekoje. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 181-186. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Knyga kaip muziejinis eksponatas Kazio Varnelio bibliotekoje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 153-166. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Knygų kolekcijos *in corpore* Lietuvos bibliotekose. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 227-253. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Kūrybinė bibliofilijos erdvė Lietuvos Respublikoje (1930–1940). *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 149-171. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Levo Vladimirovo akcija susigrąžinti istorinius Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinius: amžininkų liudijimai. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 209-228.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lietuvos didikų knygos Helsinkio universiteto bibliotekoje. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 284-290. ISSN 0204-2061.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Lituanika Thomo Niewodniczanskiego rinkiniuose. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1999, 2000, p. 58-67.
- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Senosios lietuviškos knygos ir Lituanika Kazio Varnelio bibliotekoje. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 234-247. ISSN 0204-2061.

- BRAZIŪNIENĖ, Alma. Senųjų asmeninių Lietuvos bibliotekų tyrimai: *status quo*. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 33-65. ISBN 978-609-459-014-6.
- BRIGYS, Jonas. *Raseinių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*. Vilnius: LNB, 2009. 292 p. ISBN: 978-609-405-008-4.
- BRIGYS, Jonas. Raseinių rajono viešosios bibliotekos knygos muziejaus veikla. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 140-152. ISSN 0204-2061.
- BRUKŠTUS, Algirdas; RAILIENĖ, Birutė. Andrius Sniadeckis apie chemijos istoriją – paprastai: *Nostris temporibus uti rerumita et verborum simplicitas placet. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009/2010*, 2013, p. 97-123. ISSN 1648-9772.
- BUKAUTIENĖ, Janina; INTAITĖ, Diana. Ugdomoji sąveika neformaliojo vaikų skaitymo kontekste. In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclavo Biržiškos skaitymai“: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 32-39. ISBN 978-9955-33-505-4.
- BULAVAS, Vladas. Bibliotekininkystė Lietuvoje: esama padėtis ir plėtros tendencijos. In: *Komunikacijos ir informacijos procesai: straipsnių rinkinys* (Vilniaus universiteto 415-osioms metinėms). Vilnius: VU leidykla, 1996, p. 40-47. ISBN 9986-19-227-7.
- BULAVAS, Vladas. Lietuvos bibliotekų kompiuterizavimas: bibliotekų susivienijimas – politika ir problemos. *Bibliografija'95*, 1997, p. 5-9. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- BULAVAS, Vladas. Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos diegimas ir plėtra. In: *Bibliotekininkystė '99. Nacionalinė biblioteka informacinėje visuomenėje: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 2001, p. 7-17. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-81-4.
- BULAVAS, Vladas et al. Lietuvos integralios informacijos sistemos projektas. In: *Kompiuterininkų dienos' 97: renginio medžiaga*, Birštonas, 1997 m. rugsėjo 17-20. Vilnius: Žara, 1997, p. 181-192. ISBN 978-9986-34-294-6.
- BULAVAS, Vladas. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos istorijos bruožai. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 9-14. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- BULAVAS, Vladas. Šiandieninės bibliotekų fondų išsaugojimo problemos Lietuvoje. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 13-19. ISBN 9986-530-07-5.

- BULAVAS, Vladas; BASTAUSKIENĖ, Gražina. Bibliotekos automatizacija. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 135-139. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- BULAVAS, Vladas; GUDAUSKAS, Renaldas; VARNIENĖ, Regina. *Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema*. Vilnius: LNB, 1994. 50 p. ISBN 9986-530-03-2.
- BULAVAS, Vladas; KVIETKAUSKIENĖ, Rimalda; SINKEVIČIUS, Klemensas. Impact of East European social and political changes on library development in Lithuania. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 94-104. ISSN 1392-0561.
- BULAVAS, Vladas; VARNIENĖ, Regina. LIBIS: idėja, virtusi tikrove. *Tarp knygų*, 2003, nr. 9, p. 1-5. ISSN 0868-8826.
- BULAVAS, Vladas; VARNIENĖ, Regina. Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema: istorija ir plėtros perspektyva. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 278-302. ISSN 0204-2061.
- BULAVAS, Vladas; VARNIENĖ, Regina. Lithuanian Integrated Library Information System: from Idea to Reality. *Viešasis administravimas: informacinės visuomenės plėtra*, 2003, nr. 3, p. 20-24. ISSN 1648-4541.
- BURBAITĖ, Loreta; LAMANAUSKIENĖ, Gražina; STEPONAVIČIENĖ, Vida. Edukacinių paslaugų integravimas į studijų procesą: Šiaulių universiteto akademinės bibliotekos patirties analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2007, nr.5 (16), p. 23-29. ISSN 1648-8776.
- BUŠMIENĖ, Stasė. Bibliotekos skaitytojų kontingentas. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979–1989)*: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 1991, p. 13-20.
- BUŠMIENĖ, Stasė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai 1963–1999 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 24-41. ISSN 143692-544X. ISBN 9986-530-94-6.
- BUŠMIENĖ, Stasė. Report about the investigation „General library use and facilities“ and interpretation of its results. In: *Library Measurement Development Project: 3rd Report-Preliminary*. [Stockholm]: Stockholms universitetsbibliotek, 1995, p. 1-18.
- BUŠMIENĖ, Stasė. Studentai ir dėstytojai apie Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygų*, 1995, nr. 9, p. 1-4. ISSN 0868-8826.
- BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Gamtos, technikos, medicinos ir žemės ūkio specialistai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1998, nr. 4, p. 2-6; nr. 5, p. 7-11. ISSN 0868-8826.

- BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Humanitarai ir socialinių mokslų specialistai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1996, nr. 12, p. 2-7; 1997, nr. 1, p. 2-4. ISSN 0868-8826.
- BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Kas traukia studentus į Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygų*, 1999, nr. 2, p. 1-3. ISSN 0868-8826.
- BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai: tyrimų rezultatai. Vilnius: LNB, 1999. 164 p. ISBN 9986-530-66-0.
- BUŠMIENĖ, Stasė; CICĖNIENĖ, Viliunė. Specialistai ir mokslininkai apie Nacionalinę biblioteką (tyrimų pagrindu). In: *Bibliotekininkystė, 98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998): bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1999, p. 82-93. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- CICĖNIENĖ, Rima. Bibliofilo Jurgio Elisono korespondencija. In: *Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje: konferencijos medžiaga, Panevėžys, 2005 04 20*. Sudarė G. Astrauskienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2006, p. 100-108. ISBN 9955-659-12-2.
- CICĖNIENĖ, Rima. Egodokumentai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių fonduose. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje: straipsnių rinkinys*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 163-194. ISBN 978-609-459-198-3. ISBN 978-609-459-198-3.
- CICĖNIENĖ, Rima. Lietuvos mokslų akademijos rankraščių fondų komplektavimo istorijos apžvalga. *Tarp knygų*. 2010, nr. 2, p. 10-16; nr. 3, p. 9-13. ISSN 0868-8826.
- CICĖNIENĖ, Rima. Rankraštinė knyga – istorijos šaltinis: vieno LDK kodekso istorija. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 99-128. ISSN 0204-2061.
- CICĖNIENĖ, Rima. Senieji atminties institucijų katalogai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių fonduose: Slucko Šv. Elijo vienuolyno 1575 m. inventoriaus atvejis. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 255-277. ISBN 978-609-459-014-6.
- CICĖNIENĖ, Rima. Skaitmeninimo projektai Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003-2004*, 2006, p. 122-129. ISSN 1648-9772.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. Bibliotekininko įvaizdis. *Tarp knygų*, 2007, nr. 5, p. 1-8; nr. 6, p. 11-17; nr. 7-8, p. 11-16; nr. 9, p. 11-15. ISSN 0868-8826.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. Bibliotekų paslaugos ir įvaizdis. *Tarp knygų*, 2006, nr. 2, p. 1-10; nr. 3, p. 4-11. ISSN 0868-8826.

- CICĖNIENĖ, Viliunė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondas 1963–1980 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 7-23. ISSN 143692-544X. ISBN 9986-530-94-6.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondas 1981–1999 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 7-25. ISBN 9955-541-11-3.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. *Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas*: tyrimo rezultatai: Vilnius: LNB, 1998. 201 p. ISBN 9986-530-43-1.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. *Savivaldybių viešosios bibliotekos: paslaugos, įvaizdis, bibliotekininkas*: tyrimų rezultatai. Vilnius: LNB, 2009. 262 p. ISBN 978-609-405-014-5.
- CICĖNIENĖ, Viliunė. Socialinių profesijų specialistai apie Nacionalinę biblioteką. *Tarp knygų*, 1998, nr. 1, p. 1-4. ISSN 0868-8826.
- CITAVIČIŪTĖ, Liucija. Lituanistikos paminklų paieškos užsienio archyvuose ir mokslinėse bibliotekose. *Senoji Lietuvos literatūra*, 2008, t. 25, p. 251-267. ISSN 1822-3656.
- CIVINSKAS, Remigijus. Nijolė Lietuvninkaitė. Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais. *Kauno istorijos metraštis*, 2007, t. 8, p. 331-336. ISSN 1822-2617.
- ČEPYTĖ, Julija. Bibliografijos ir gretimų sričių terminijos santykio klausimai. In: *Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 61-67. ISBN 9986-530-47-4.
- ČERNIAUSKAITĖ, Violeta. Bibliologijos katedros 1940–1943 metų veiklos dokumentai. *Knygotyra*, 2002, t. 39, p. 126-147. ISSN 0204-2061.
- DAMBRAUSKIENĖ, Ramunė. Mažosios Lietuvos lietuviškų giesmynų rinkinys Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. *Knygotyra*, 2009, t. 52, p. 145-162. ISSN 0204-2061.
- DAMBRAUSKIENĖ, Ramunė. Reti ir vertingi lietuviški kontrafakciniai leidiniai (1865–1904) Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. *Knygotyra*, 2010, t. 56, p. 202-222. ISSN 0204-2061.
- DAUGIRDAITĖ, Irena. Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai. In: *Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai*: katalogas. Sudarė N. Feigelmanas, I. Daugirdaitė, P. Račius. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. VII-XVI. ISBN 9955-475-46-3.
- DAUTARAS, Jonas. Studentų skaitymo ir savarankiško darbo su knyga ypatumai. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 235-244. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.

- Dėl mokslo kryptių patvirtinimo*: 2012 m. spalio 16 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1457 [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435520&p_query=&p_tr2=2.
- DIRSYTĖ, Rima. Archyvą turime. Ar sulauksime monografijos? *Tarp knygų*, 1995, nr. 6, p. 33-37. ISSN 0868-8826.
- DIRSYTĖ, Rima. Bažnytinių žinybų fondai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Bibliografija*, 2001, 2002, p. 71-83. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- DIRSYTĖ, Rima. Istoriko Zenono Ivinskio rankraščiai Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1998, nr. 6, p. 24-28. ISSN 0868-8826.
- DIRSYTĖ, Rima. Juozo Naujalio rankraščiai Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygų*, 1994, nr. 4, p. 24-26. ISSN 0868-8826.
- DIRSYTĖ, Rima. Kosakovskių šeimos archyvas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1997, 1998, p. 429-439.
- DIRSYTĖ, Rima. XV–XVII a. buvusios Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos knygos, saugomos Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*, 2011, p. 38-51. ISSN 1648-9772.
- DIRSYTĖ, Rima. Tarnavusi grožiui. *Tarp knygų*, 1997, nr. 6, p. 33-35. ISSN 0868-8826.
- DRAGŪNIENĖ, Terezė; SURGINEVIČIENĖ, Marija. Viduriniojo medicinos personalo poreikiai profesinei literatūrai. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997. p. 190-198. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- DRUNGILIENĖ, Gita. Vienuolynų fondai Lietuvos mokslų akademijos Rankraščių skyriuje. In: *Moksliniai lenkų-lietuvių kontaktai archyvinių ir bibliotekinių rinkinių šviesoje = Polsko-litewskie kontakty naukowe w świetle zbiorcw archywalnych i bibliotecznych*: [tarptautinės konferencijos medžiaga]. Warszawa: Lenkijos mokslų akademijos archyvas. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2004, p. 175-181. ISBN 83-922103-1-X.
- DUBAUSKAS, Stanislovas. Lietuvos mokslinių bibliotekų fondų inventorizavimas kaip jų integracijos problema. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 32-36. ISBN 9986-530-07-5.
- DUBAUSKAS, Stanislovas. Vaclovas Biržiška – lietuvių bibliotekininkystės terminijos

- pradininkas. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 173-177. ISSN 0204-2061.
- DUDAITĖ, Jolita. *Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas: OECD PISA 2009 rezultatai [interaktyvus]*. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2010. 80 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/1810_PISA_Rezultatai.pdf. ISBN 978-609-95133-4-8.
- DULINSKIENĖ Jūratė; JONYNAITĖ, Dalia. Fermentų naudojimas dokumentų ir dailės kūrinių restauravimui. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 82-98. ISSN 1392-544.
- DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Akademinė biblioteka besimokančioje visuomenėje: mokymosi aplinkos raiška KTU bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 193-200. ISSN 1392-0561.
- DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Akademinės bibliotekos kaitos tendencijos. In: *Šiuolaikinės architektūros problemos: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 54-57. ISBN 9955-09-447-8.
- DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Informacinio raštingumo ugdymo integravimo į universitetinių studijų galimybių programas. *Pedagogika*, 2001, t. 52, p. 84-92. ISSN 1392-0340.
- DUOBINIENĖ, Genė; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. The Changing Information Environment and the Mission of the Academic Library. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 148-152. ISBN 9986-9269-6-3.
- DVORAK, Jaroslav; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 63, p. 43-64. ISSN 1392-0561.
- DVORAK, Jaroslav; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Public administration approach: What Do Libraries Need for Consistent Information Services Evaluation [interaktyvus]. *Library Management*, 2014, vol. 35, no 6/7, p. 495-507 [žiūrėta 2015 m. liepos 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/LM-02-2014-0019>.
- EITKEVIČIŪTĖ, Aurelija; JANAČIENĖ, Daiva. Klaipėdos rajono savivaldybės Jono Lankučio viešosios bibliotekos raida 1939–2007 m. *Tarp knygų*, 2009, nr. 5, p. 6-11. ISSN 0868-8826.
- Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos istorija*. Vilnius: LNB, 2012. 204 p. ISBN 978-609-405-061-9.

- ELIJIO, Aistė. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2001 ataskaita* [interaktyvus]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2003. 51 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/261_tyrimai_pirls_pub_2001_skait_geb_ataskaita.pdf.
- ELIJIO, Aistė. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2006 ataskaita* [interaktyvus]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2007. 58 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/624_ef9fcb234504153a6a2cadeec6c181c.pdf. ISBN 978-9955-590-58-3.
- ELIJIO, Aistė; ČEKANAVIČIUS, Vydas. *Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2001 rezultatų analizė* [interaktyvus]. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras, 2005. 35 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.]. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/262_tyrimai_pirls_pub_2001_skait_geb_rez_analize.pdf.
- FEDOROVSKYTĖ, Jelena; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vadovai kaip lyderiai bibliotekose: darbuotojų požiūris. *Tarp knygy*, 2005, nr. 11, p. 1-6. ISSN 0868-8826.
- GAILINIENĖ, Danutė; MAKARENKO, Jolanta. Disleksijų diagnozavimo klausimu. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 56-66. ISBN 9986-530-41-5.
- GALINIENĖ, Gintarė; DAINIUS, Eigirdas. Biblioteka kaip kultūrinės komunikacijos raiškos erdvė kaimo bendruomenėje: atvejo analizė. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 2010, nr. 7, p. 31-41. ISSN 1822-3648.
- GALVANAUSKAITĖ, Virginija. Vinco Mincevičiaus senosios kartografijos ir knygų kolekcija. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2004, 2005, p. 179-185. ISSN 1822-3699.
- GELUMBECKAITĖ, Jolanta. Bibliotheca Augusta, jos istorija ir lietuviškos knygos. *Archivum Lithuanicum*, 2000, t. 2, p. 75-98. ISSN 1392-737X.
- GIBIŠIENĖ, Danguolė. Biblioterapija Lietuvos bibliotekose: galimybių versijos. *Šiandien aktualu*, 2008, nr. 2 (39), p. 144-167. ISSN 1392-1428.
- GLOSIENĖ, Audronė. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*, 2006, t. 45, p. 186-203. ISSN 0204-2061.
- GLOSIENĖ, Audronė. Alles, was Sie über Bibliotheks- und Informationsservices wissen wollten... *Bibliothek Forschung und Praxis*, 2004, Bd. 28, nr. 2, p. 188-192. ISSN 0341-4183.
- GLOSIENĖ, Audronė. Biblioteka informacinės politikos kontekste. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 11-26. ISSN 1392-0561.

- GLOSIENĖ, Audronė. *Bibliotekininkystės plėtra informacijos ir kultūros politikos kontekste: habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga*. Vilnius: VU, 2004. 26 p. ISBN 9986-19-688-4.
- GLOSIENĖ, Audronė. Bibliotekų paslaugos negalios ir senyviems žmonėms. In: *Viešųjų bibliotekų plėtra: Phare/OSI seminarų medžiaga = Public Library Development: The Materials of Phare/OSI Seminars*. Vilnius: ET informacijos ir dokumentacijos centras, 1998, p. 40-55. ISBN 9986-656-12-5.
- GLOSIENĖ, Audronė. Europos viešosios bibliotekos informacinėje visuomenėje: plėtros strategija ir iniciatyvos. *Tarp knygų*, 1998, nr. 12, p. 15-19. ISSN 0868-8826.
- GLOSIENĖ, Audronė. Kaip bibliotekos gali taupyti teismų pinigus, arba neramioji XX amžiaus bibliotekų istorija. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 317-321. ISSN 0204-2061.
- GLOSIENĖ, Audronė. Komunikacijos ir informacijos mokslai. In: *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų plėtros problemos*. Sudarė G. Viliūnas. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2004, p. 159-175. ISBN 9986-780-62-4.
- GLOSIENĖ, Audronė. Komunikacijos ir informacijos mokslai humanitarinių ir socialinių mokslų kontekste. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 29, p. 9-30. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė. *Kūrybiškumas ir socialinis kapitalas žinių visuomenėje: idėjų žemėlapis*. Vilnius: VU leidykla, 2010. 145 p. ISBN 978-9955-33-625-9.
- GLOSIENĖ, Audronė. Levo Vladimirovo mokslinis palikimas. In: VLADIMIROVAS, Levas. *Apie knygas ir bibliotekas: straipsnių rinkinys*. Vilnius: VU leidykla, 2002, p. 9-15. ISBN 9986-19-453-9.
- GLOSIENĖ, Audronė. Library and Information Servis in Lithuania: New Developments and Challenges. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: Proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians, September 30–October 2, Jumurda, Madona Region, Latvia*. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 24-33. ISBN 9984-607-60-7.
- GLOSIENĖ, Audronė. Library Policy: European Projects and Lithuanian Perspectives. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 9, p. 44-52. ISSN 1392-0561
- GLOSIENĖ, Audronė. Lithuanian librarianship of the past decade: a long way to freedom. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6, 2000 Vilnius, Lithuania*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000. p. 23-27. ISBN 9984-607-65-8.
- GLOSIENĖ, Audronė. Mėginimas apibrėžti bibliotekos esmę. *Tarp knygų*, 1994, nr. 3, p. 24-25. ISSN 0868-8826.

- GLOSIENĖ, Audronė. National Library Week in Lithuania: advocacy and marketing campaign. In: *Marketing library and information services: international perspectives*. München: by K. G. Saur Verlag GmbH, 2006, p. 212-222. ISBN 978-3-11-028086-9.
- GLOSIENĖ, Audronė. Ryšiai su visuomene: mada ar modernios bibliotekos būtinybė? *Tarp knygy*, 1996, nr. 10, p. 6-9; nr. 11, p. 3-6. ISSN 0868-8826.
- GLOSIENĖ, Audronė. Šiuolaikinės bibliotekos samprata. In: *Šiuolaikinės architektūros problemos: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2003, p. 12-19. ISBN 9955-09-447-8.
- GLOSIENĖ, Audronė. Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur les bibliothèques et les services d'information de Lituanie... *Bulletin des bibliothèques de France*, 2004, no. 4, p. 36-48.
- GLOSIENĖ, Audronė. Viešųjų bibliotekų raida. *Tarp knygy*, 1997, nr. 11, p. 9-12; 1998, nr. 1, p. 5-9; nr. 2, p. 11-13. ISSN 0868-8826.
- GLOSIENĖ, Audronė. Viešųjų bibliotekų socialinių funkcijų samprata Suomijoje. *Informacijos mokslai*, 1994, t. 2, p. 22-36. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; GUDAUSKAS, Renaldas. Bibliotekininkystė Vilniaus universitete 1949–1999 m. In: *Bibliotekininkystės studijos Vilniaus universitete*. Vilnius: Litimo, 1999, p. 42-76. ISBN 9955-401-12-5.
- GLOSIENĖ, Audronė; GUDAUSKAS, Renaldas. Paradigmų kaita bibliotekininkystėje. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11-12, p. 7-18. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; KRIVIENĖ, Irena. Vilniaus universiteto fakultetų bibliotekų atnaujinimo strategija. *Informacijos mokslai*, 2005, t. 33, p. 52-67. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; KUPRIENĖ, Jūratė. *eLABa plėtros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2008. 75 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 17 d.]. Prieiga per internetą: http://senas.labt.lt/naujienos/eLABa_pletros_galimybiu_studija_v_2_1.pdf.
- GLOSIENĖ, Audronė; MANŽUCH, Zinaida. Skaitmeninio ir skaitmeninto kultūros paveldo valdymo strategijos atminties institucijose. *Informacijos mokslai*, 2003, t. 25, p. 19-31. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; MILIAUSKAITĖ, Akvilė. Bibliotekos ir intelektualinė laisvė. *Tarp knygy*, 2000, nr. 10, p. 13-18; nr. 11, p. 21-23. ISSN 0868-8826.
- GLOSIENĖ, Audronė; MILIAUSKAITĖ, Akvilė. Intelektualinė laisvė ir bibliotekos. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 55-69. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Helsinkio viešosios bibliotekos fenomenas. *Tarp knygy*, 1998, nr. 9, p. 13-19. ISSN 0868-8826.

- GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Viešųjų bibliotekų paslaugos negalios žmonėms. *Tarp knygy*, 1995, nr. 4, p. 14-17; nr. 5, p. 7-10. ISSN 0868-8826.
- GLOSIENĖ, Audronė; PETUCHOVAITĖ, Ramunė; PADAGAITĖ, Giedrė. Biblioteka kaip „trečioji vieta“. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 39, p. 32-52. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Kultūros paveldo institucijų plėtra: politikos, technologijų, inovatyvios praktikos ir mokslinių tyrimų sąveika. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 36, p. 9-25. ISSN 1392-0561.
- GLOSIENĖ, Audronė; VILIŪNAS, Giedrius. Institucinės talpyklos ir naujoji mokslinės komunikacijos infrastruktūrų sankloda. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 36, p. 53-67. ISSN 1392-0561.
- GOCENTAS, Vytautas. Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondų sudarymas 1989–1998 metais: pokyčiai ir rezultatai. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1999, p. 25-32. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- GOCENTAS Vytautas; JUDŽENTIENĖ Marija; RUPEIKIENĖ Nijolė. Lietuvos ir užsienio dokumentų komplektavimas: fondų sudarymo eiga ir rezultatai 1999–2008 metais. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008): straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2010, p. 15-23. ISSN 1392-544X. ISBN 978-609-405-029-9.
- GRYBIENĖ, Aida. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XVIII a. periodiniai leidiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009/2010*, 2013 p. 42-49. ISSN 1648-9772.
- GRICIUS, Vytautas. Vilniaus akademijos biblioteka. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis, 2004*, 2005, p. 147-156. ISSN 1822-3699.
- GRIGAS, Vincas. Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo galimybės: Lietuvos atvejis. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 58, p. 74-93 ISSN 1392-0561.
- GRIGAS, Vincas. Bibliotekininko vaidmuo informacinio raštingumo ugdymo kontekste. *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 68-79. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- GRIGAS, Vincas. *Librarian-educator training model in the learning society = Bibliotekininko edukatoriaus ugdymo modelis besimokančioje visuomenėje*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2013. 48 p.
- GRIGAS, Vincas. Sistemų teorijos taikymas kuriant bibliotekininko edukatoriaus ugdymo koncepcinį modelį, taikomą profesionalius bibliotekininkus rengiančioje studijų programoje. *Tiltai*, 2013, t. 3, p. 165-190. ISSN 1392-3137.

- GRIGAS, Vincas. The preparedness of librarians to undertake educational activities in the context of civic literacy development [interaktyvus]. In: *Information for civic literacy: IFLA 2012: satellite conference in Riga, 8–10 August, 2012*. Riga, 2012, p. 1-14 [žiūrėta 2015 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://academia.lndb.lv/xmlui/bitstream/handle/1/1172/vincas-grigas-eng.pdf?sequence=3>.
- GRIGAS, Vincas; PETRAITYTĖ, Simona; AKSTINAITĖ-VELIČKIENĖ, Eglė. Lietuvių literatūros klasikos skaitmeninių knygų kokybė vartotojo požiūriu. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 216-235. ISSN 0204-2061.
- GRIGONIS, Evaldas. Šventojo rašto leidiniai Vilniaus universiteto bibliotekos XVI amžiaus knygų fonduose. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 149 – 166. ISBN 0204-2061.
- GRIŠKAITĖ, Reda. Dominykas Cezarijus Chodzka – Simono Daukanto kolega. *Archivum Lithuanicum*, 2003, t. 5, p. 263-296. ISSN 1392-737X.
- GRIŠKAITĖ, Reda. Stanislovo Moravskio rankraštinių palikimas Vilniaus bibliotekose. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2001, 2002, [t.] 1, p. 87-114. ISSN 0202-3342.
- GUČAS, Alfonsas. Rašymo ir skaitymo psichologinė analizė: (užsienio mokslininkų iškeltos problemos, tyrimo metodai ir rezultatai). In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 10-34.
- GUDAITIS, Vytautas. Ilga kelionė į Vilnių. *Tarp knygų*, 2013, nr. 11, p. 15-20; nr. 12, p. 23-28; 2014, nr. 1, p. 23-26. ISSN 0868-8826.
- GUDAITIS, Vytautas. Lietuvos savivaldybių bibliotekų komplektavimas rinkos sąlygomis. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 126-128. ISBN 9986-530-07-5.
- GUDAITIS, Vytautas; VARNIENĖ, Regina. Nacionalinis bibliotekininkas. In: *BULAVAS, Vladas. Idėjos virsta tikrove: darbų rinkinys*. Sudarė R. Varnienė. Vilnius: LNB, 2005, p. 9-15. ISBN 9986-530-32-6.
- GUDAUSKAS, Renaldas. Informacijos visuomenės kūrimo strategija. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 9-16. ISSN 1392-0561.
- GUDAUSKAS, Renaldas. Keletas pastabų dėl noro kelti mokslo našta. *Tarp knygų*, 1994, nr. 2, p. 37. ISSN 0868-8826.
- GUDAUSKAS, Renaldas. Modernios bibliotekinės technologijos ir jų įtaka bibliotekų pastatų projektavimui. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 19-22. ISSN 0135-6143.
- GUDAUSKAS, Renaldas. Strategy of Libraries in the Information Society. In: *Library as Information Gateway to the New Millennium: Proceedings of the 6th Congress of*

- Baltic Librarians, October 5-6, 2000. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 13-16. ISBN 9984-607-65-8.
- GUDAUSKAS, Renaldas. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas: 1991–2001. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 16, p. 9-16. ISSN 1392-0561.
- GUDAUSKAS, Renaldas; GLOSIENĖ, Audronė. Pratarinė. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 7-8. ISSN 1392-0561.
- GUDAUSKAS, Renaldas; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Library performance measurement at Vilnius University Library. In: *Library Measurement Development Project: 3rd Report-Preliminary*. [Stockholm]: Stockholms universitetsbibliotek, 1995, p. 19-28.
- GUDMANTAS, Kęstutis. Alberto Goštauto biblioteka ir Lietuvos metraščiai. *Knygotyra*, 2003, t. 41, p. 9-24. ISSN 0204-2061.
- GUSTIENĖ, Teresė; KVIESELAITIENĖ, Irena; VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Access to electronic information: Librarian Attitude. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 242-246. ISBN 9984-607-65-8.
- GUŽAITĖ, Gabija; LUKŠIENIENĖ, Janina. Popieriaus neutralizavimo metodų lyginamoji analizė. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 124-136. ISSN 1392-544-X.
- ILGIEWICZ, Henryka. Archyvinė medžiaga apie XX a. pirmosios pusės Vilniaus draugijas bei jų veikėjus Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 247-258. ISBN 0204-2061.
- ILGIEWICZ, Henryka. Vilniaus mokslo bičiulių draugijos (1907–1939) biblioteka: komplektavimas ir fondų raida. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 217-234. ISSN 0204-2061.
- INDRAŠIENĖ, Valdonė; KAPOČIŪTĖ, Eglė. Biblioterapijos elementų taikymas, sprendžiant paauglių socialines ir pedagogines problemas. *Socialinis ugdymas*, 2009, nr. 7 (18), p. 20-29.
- IVANOVIČ, Marija. 1795 metų Tado Kosciuškos sukilimo spaudiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*, 2011, p. 71-77. ISSN 1648-9772.
- IVAŠKEVIČIENĖ, Simona; LAPIENIENĖ, Rita. Paslaugos Lietuvos technikos bibliotekoje: tyrimo analizė. *Informacija ir biblioteka*, 2012, nr. 2, p. 5-9. ISSN 1392-6993.
- JAKONYTĖ, Loreta. Pradiniai štrichai ankstyvojo sovietmečio skaitytojo portretui. *Colloquia*, 2011, nr. 27, p. 79-96. ISSN 1822-3737.

- JAKŠTAS, Petras. *Knygos*. Sudarė D. Kaunas. Vilnius: Petro ofsetas, 2003. 169 p. ISBN 9955-534-31-1.
- JANAČIENĖ, Daiva. Biblioteka informacinėje universiteto infrastruktūroje. *Informacijos mokslai*, 1999, t. 11-12, p. 208-214. ISSN 1392-0561.
- JANAČIENĖ, Daiva. Bibliotekos įvaizdis: specialisto ir pašaliečio žvilgsniu. *Tarp knygy*, 2009, nr. 12, p. 2-5. ISSN 0868-8826.
- JANAČIENĖ, Daiva. Bibliotekos paslaugos ir kaimo bendruomenių formavimasis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2010, nr. 3 (19), p. 80-88. ISSN 1392-8732.
- JANAČIENĖ, Daiva. Biblioterapija bibliotekose: metodikų analizė. In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclovo Biržiškos skaitymai“: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 43-50. ISBN 978-9955-33-505-4.
- JANAČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos paslaugų poreikis Lietuvos viešosiose bibliotekose. *Knygotyra*, 2011, t. 57, p. 207-225. ISSN 0204-2061.
- JANAČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos proceso ir rūšių analizė. *Informacija ir biblioteka*, 2012, nr. 1, p. 8-14. ISSN 1392-6993.
- JANAČIENĖ, Daiva. Biblioterapijos, skaitymo ir gyvenimo kokybės sąsajos: tarpdisciplininis požiūris. *Knygotyra*, 2005, t. 44, p. 230-238. ISBN 0204-2061.
- JANAČIENĖ, Daiva. Bibliotherapy in Lithuanian public libraries: service identification and analysis. *Toruńskie studia bibliologiczne*, 2012, t. 2, p. 157-173. ISSN 2080-1807.
- JANAČIENĖ, Daiva. Kaimo vietovių bibliotekos reikšmė bendruomenėje. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*, 2011, nr. 2, p. 105-116. ISSN 2029-8846.
- JANAČIENĖ, Daiva. Library semantic code – specialists and outsiders point of view. *Tiltai: priedas*, 2009, nr. 39, p. 308-314. ISSN 1392-3137.
- JANAČIENĖ, Daiva. Skuodo savivaldybės viešosios bibliotekos kultūrinė komunikacija kaimo bendruomenėse. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009, nr. 3 (16), p. 193-201. ISSN 1648-9098.
- JANAČIENĖ, Daiva. Tarptautinis tarpbibliotekinis abonementas universitetų informacinėje infrastruktūroje. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 9, p. 53-67. ISSN 1392-0561.
- JANAČIENĖ, Daiva; GEDVILAITĖ, Agnė. Tarpkultūrinės komunikacijos bibliotekose analizė: Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešosios bibliotekos atvejis. *Tiltai*, 2011, t. 4 (57), p. 123-138. ISSN 1392-3137.
- JANAČIENĖ, Daiva; KOŠIENĖ, Janina. Biblioterapijos metodų taikymo identifikavimas bibliotekose. *Šiandien aktualu*. 2010, nr. 1 (42), p. 48-59. ISSN 1392-1428.

- JANAVIČIENĖ, Daiva; SINUŠAITĖ, Milda. Tarpasmeninės komunikacijos su klientais ypatumai teikiant elektronines paslaugas bibliotekose. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 58, p. 94-104. ISSN 1392-0561.
- JANICKIENĖ, Janina. Knygos turi savo likimą. In: *Juozo Miltinio asmeninė biblioteka: katalogas*. Sudarė A. Mikelinskaitė. Panevėžys: UAB „Amalkeros leidyba“, 2008, p. 13-24. ISBN 978-9955-659-32-7.
- JANIŪNIENĖ, Erika. Biblioteka – žinių institucija. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 17, p. 19-27. ISSN 1392-0561.
- JANIŪNIENĖ, Erika. *Informacijos paieškos vadyba bibliotekoje: daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: VU, 2001. 28 p.
- JANIŪNIENĖ, Erika. Knygų cirkuliacijos bibliotekose kompiuterizavimo raida. *Informacijos mokslai*, 1994, t. 2, p. 60-71. ISSN 1392-0561.
- JANKAUSKAITĖ, Vaida. Sąjūdžio spaudos paveldas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 73-92. ISSN 0204-2061.
- JANKEVIČIŪTĖ, LAURA. Vaikas ir virtualus skaitymas: prancūziškos knygos vaikams internete. *Knygotyra*, 2010, t. 55, p. 249-268. ISSN 0204-2061.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. *Bibliotekų ir informacijos paslaugos sutrikusio regėjimo žmonėms = Library and Information Services for the Visually Impaired people: daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: VU, 2005. 69 p.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. XXI amžiaus aklujų biblioteka. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 132-142. ISSN 1392-0561.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. Informacinės aplinkos pritaikymas regos negalios žmonėms. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 31, p. 141-149. ISSN 1392-0561.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. Informacinės aplinkos pritaikymas regos negalios žmonėms Lietuvoje. In: *Skaitmeninė knyga ir neregųjų integracija į žinių visuomenę = Digital Books for the Blind and Integration of the Blind into Information Society: tarptautinė konferencija*, 2004 m. kovo 18–19 d. Vilnius: Lietuvos aklujų biblioteka, 2004, p. 24-29. ISBN 9955-11-663-3.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa. Lietuviškai garsinei knygai – 50. In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija*, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: LAB, 2012, p. p. 13-20.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa et al. *Lietuvos aklujų bibliotekos Vilniaus miesto ir Vilniaus rajono nevirtotojų tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2014. 70 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa; JUCHNEVIČ, Laura. *Lietuvos aklyjų bibliotekos produktai ir paslaugos skaitytojų vertinimu* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2012. 43 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.
- JANUŠEVIČIENĖ, Rasa; JUCHNEVIČ, Laura. *Virtuali aklyjų biblioteka: Lietuvos aklyjų bibliotekos vartotojų lūkesčių tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2011. 14 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.
- Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992. 165 p.
- Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas*. Sudarė S. Narbutas, D. Narbutienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008. [XXXVII], 888 p. ISBN 978-9955-698-37-1.
- JUCEVIČIENĖ, Palmira; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata. *Pedagogika*, 2004, t. 71, p. 101-105. ISSN 1392-0340.
- JUCHNEVIČ, Laura. Bibliotekų vaidmenų kaita sistemų teorijos kontekste. *Informacijos mokslai*, 2014, t. 69, p. 103-117. ISSN 1392-0561.
- JUCHNEVIČ, Laura. Personalo valdymas bibliotekos reputacijos vadyboje: Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų tyrimo rezultatų pristatymas. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 55, p. 19-31. ISSN 1392-0561.
- JUCHNEVIČ, Laura. Virtuali aklyjų biblioteka. Elektroninių leidinių valdymo informacinė sistema. In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija*, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: LAB, 2012, p. 72-76.
- Juozo Miltinio asmeninė biblioteka: katalogas*. Sudarė A. Mikelinskaitė. Panevėžys: UAB „Amalberos leidyba“, 2008. 319 p. ISBN 978-9955-659-32-7.
- JURĖNAITĖ, Jolita. Jungtinių Tautų Organizacijos ir jos padalinių depozitiniai fondai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 208-2014. ISSN 1392-0561.
- JUŠKEVIČIUS, Rimvydas. Aušrininkų palikimas Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. *Knygotyra*, 1995, t. 22 (29), p. 109-113. ISBN 0204-2061.
- KACEVIČIUS, Romualdas; LAUGALYS, Feliksas. Oftalmoautotreningo ir akių gimnastikos pratimų taikymas skaitytojų relaksacijai. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 69-86.

- KALVAITIENĖ, Daiva; KALVAITIS Albinas. Lietuvos gyventojų kelias į skaitmeninį raštingumą: pamokos bibliotekininkams. *Informacija ir biblioteka*, 2010, nr. 2-3, p. 2-11. ISSN 1392-6993.
- KALVAITIENĖ, Daiva; KALVAITIS Albinas. Lietuvos gyventojų kelias į skaitmeninį raštingumą: pamokos bibliotekininkams. *Šiandien aktualu*, 2011, nr. 2 (45), p. 43-62. ISSN 1392-1428.
- KAMINSKAS-KRINČIUS, Algimantas. LDK paribio atminties komunikacija arba žvilgsnis į senąsias Pasvalio krašto bažnyčių metrių knygas: jų skaitmeninimas, perrašymas, tyrinėjimas ir leidyba. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 183-190. ISBN 978-9955-33-314-2.
- KANIŠAUSKAITĖ, Gita. Kretingos bernardinų vienuolyno fondas Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2002, 2003, t. 1, p. 157-164. ISSN 0202-3342.
- KARŽELIENĖ, Lilija; ŠULGIENĖ, Nijolė. Orientalisto Juozapo Kovalevskio dokumentinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekoje: rekonstrukcijos bandymas. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 47-60. ISBN 0204-2061.
- KATILIENĖ, Irena. Seniausias Vilniaus universiteto bibliotekos pergamentas. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2004, 2005, p. 172-178. ISSN 1822-3699.
- KATILIUS, Algimantas. Profesoriaus Z. Ivinskio rankraštinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998, 1999, p. 390-394. ISSN 0202-3342.
- KATILIUS, Algimantas. Seinų kunigų seminarijos biblioteka: komplektavimo šaltiniai. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 207-220. ISBN 0204-2061.
- KAUNAS, Domas. Asmeninė biblioteka mokslo ir kultūros akirtyje. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis*: konferencija'98. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 1998, p. 12-16. ISBN 9986-9293-1-8.
- KAUNAS, Domas. Asmeninės bibliotekos ir jų tyrimo problemos: bibliofilo žvilgsniu. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 20-25. ISBN 9986-530-07-5.
- KAUNAS, Domas. *Bibliotheca Georgii Comitis de Plater = Jurgio Platerio biblioteka – Lietuvos knygos kultūros ir mokslo paminklas*. Vilnius: VU leidykla, 2012. 296 p. ISBN 978-609-459-081-8.

- KAUNAS, Domas. Enzio Jagomasto knygų likimas. In: KAUNAS, Domas. *Donelaičio žemės knygiai: bibliofilijos apybraižos*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 217-226. ISBN 5-420-00512-3.
- KAUNAS, Domas. Išeivijos bibliofilijos paveldas: Justinas K. Karazija. *Knygotyra*, 2008, t. 50, p. 59-87. ISSN 0204-2061.
- KAUNAS, Domas. Jurgio Platerio biblioteka – knygos kultūros ir mokslo paminklas. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 252-273. ISBN 0204-2061.
- KAUNAS, Domas. „Knygos“ ir jų autorius. In: JAKŠTAS, Petras. *Knygos*. Sudarė D. Kaunas. Vilnius: Petro ofsetas, 2003, p. 7-17. ISBN 9955-534-31-1.
- KAUNAS, Domas. *Knygos kultūros karininkas*. Vilnius: Valstybės žinios, 2004. 203 p. ISBN 9986-18-128-3.
- KAUNAS, Domas. Krokuvos lietuviškoji knyga. *Tarp knygų*, 1992, nr. 9, p. 14-18. ISSN 0868-8826.
- KAUNAS, Domas. Levas Vladimirovas: (mintijimai asmenybės tema). In: KAUNAS, Domas. *Knygos kultūra ir kūrėjas: istoriografiniai tyrimai ir vertinimai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 131-142. ISBN 978-9955-33-364-7.
- KAUNAS, Domas. Peteris von Bohlenas ir jo biblioteka. In: KAUNAS, Domas. *Knygos dalia: Mažosios Lietuvos knygos istorijos tyrinėjimai*. Vilnius: Pradai, 1999, p. 44-60. ISBN 9986-943-25-6.
- KAUNAS, Domas. Pėteris fon Bolenas ir jo biblioteka. *Knygotyra*, 1992, t. 18 (25), p. 12-24. ISSN 0204-2061.
- KAUNAS, Domas. Senoji lietuviškoji knyga Europoje. *Tarp knygų*, 1991, nr. 8, p. 21-24; nr. 9, p. 26-29. ISSN 0868-8826.
- KAUNAS, Domas. Sudmantų bibliofilas. In: KAUNAS, Domas. *Donelaičio žemės knygiai: bibliofilijos apybraižos*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 236-248. ISBN 5-420-00512-3.
- KAUNAS, Domas. Švedijos Lituania. In: *Praeities baruose: skiriama akademikui Vytautui Merkiui 70-ies metų jubiliejaus proga*. Vilnius: Žara, 1999, p. 331-351. ISBN 9986-34-039-X.
- KAUNAS, Domas. Vakarų Berlyno bibliotekų knygotyrynė lituanika. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 2, p. 26-29; nr. 3, p. 30-33. ISSN 0135-6143.
- KAUNAS, Domas. Viliaus Gaigalaičio knygotyrynės nuostatos ir veikla. In: KAUNAS, Domas. *Knygos kultūra ir kūrėjas: istoriografiniai tyrimai ir vertinimai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 243-306. ISBN 978-9955-33-364-7.

- KAZILIONYTĖ, Vitalija. Įkliuvusieji: Kazys Astrauskas ir Antanas Gaidelionis – slap-
tųjų bibliotekėlių savininkai Pasvalio krašte. In: *Lietuviškos spaudos keliai Štairės
Lietuvoje: 1864–1904–2004*. Sudarė B. Maskuliūnas, Dž. Maskuliūnienė. Šiauliai:
Saulės delta, 2005, p. 90-104. ISBN 9955-522-51-8.
- KAZILIONYTĖ, Vitalija. PASVALIA – krašto paraiška išlikti pasaulio atmintyje II. In:
*Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki
EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė,
V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 75-82. ISBN
978-9986-9350-7-0.
- KAZILIONYTĖ, Vitalija. Pasvalietiškas egzilis: bendros kultūrinės atminties kūrimas.
In: *Panevėžio krašto išėivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo sau-
gyklose*: konferencijos medžiaga, 2008 04 24. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys:
Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 112-
128. ISBN 978-9955-34-161-1.
- KAŽUKAUSKAS, Jonas. Skaitmeninių knygų MP3 formatu šiandieninė leidyba Lietuvos
aklųjų bibliotekoje ir jos perspektyva. In: *Skaitmeninė knyga ir neregijų integracija
į žinių visuomenę = Digital Books for the Blind and Integration of the Blind into
Information Society*: tarptautinė konferencija, 2004 m. kovo 18–19 d. Vilnius:
Lietuvos aklųjų biblioteka, 2004, p. 20-23. ISBN 9955-11-663-3.
- KAŽURO, Ina. Senoji kirilika Vilniaus universiteto bibliotekoje: istorija ir atradimai. In:
Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525–1839: katalogas.
Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 49-64. ISBN 978-609-459-261-4.
- KAŽURO, Ina; GRIGONIS, Evaldas. Levas Vladimirovas ir senoji Vilniaus univer-
siteto bibliotekos knygų grąžinimo peripetijos. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė
A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 54-76.
- KEINYS, Stasys. Kalbiniai terminologijos pamatai ir bibliotekininkystės terminija. In:
Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija: biblioteki-
ninkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 9-13. ISBN 9986-530-47-4.
- Knygnešio žemės biblioteka*: Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios biblio-
tekos istorija, 1930–2010. Sudarė D. Burbulienė, V. Muralis. Biržai: Biržų rajono sa-
vivaldybės Jurgio Bielinio viešoji biblioteka, 2012. 352 p. ISBN 978-9955-690-35-1.
- KONIECZNA, Jelena. Akademinės bibliotekos korporatyvinės reputacijos kūrimas: kor-
poratyvinio tapatumo ir įvaizdžio svarba. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 55, p. 32-
51. ISSN 1392-0561.
- KONIECZNA, Jelena. Korporatyvinės reputacijos formavimo principai: viešasis sekto-
rius. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 98-114. ISSN 1392-0561.

- KONIECZNA, Jelena. *Lietuvos akademinių bibliotekų reputacijos formavimas ir valdymas. = Reputation Formation and Management for Lithuanian Academic Libraries*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2011. 51 p.
- KRAKYTĖ, Asta. Asmeninės Vilniaus akademinės bendruomenės narių knygos rinkinyje „Bibliotheca Academiae Vilnensis“: jų tyrimo ir išlikimo galimybės skaitmeniniame amžiuje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005–2006*, 2009, p. 44-62. ISSN 1648-9772.
- KRAKYTĖ, Asta. Knygų ekspozicija Vilniaus universiteto bibliotekos Pranciškaus Smuglevičiaus salėje: istorija, dabartis, perspektyvos. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 110-127. ISSN 0204-2061.
- KRAKYTĖ, Asta. Senojo Vilniaus universiteto akademinės bendruomenės skaitybos tyrimai: istoriografijos aspektai. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 118-137. ISSN 0204-2061.
- KRAKYTĖ, Asta. Vilniaus akademinė bendruomenė ir jos biblioteka XIX amžiaus pirmojoje pusėje: imperinio valdymo įtaka. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 7-30. ISSN 0204-2061.
- KRAULS, Ineta. Bibliotekininkystės mokslo paradigmos tinklaveikos visuomenėje. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 9-32. ISBN 978-609-459-014-6.
- KRAULS, Ineta. Gerosios bibliotekų, knygų ir skaitymo dvasios istorija Šiaurės Europoje ir Baltijos šalyse. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 290-297. ISSN 0204-2061.
- KRIVIENĖ, Irena. Nespausdintos informacijos laikmenos. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 343-347. ISBN 0204-2061.
- KRIVIENĖ, Irena. Pflege des kulturellen Erbes an der Universitätsbibliothek Vilnius. In: *Regionale Zusammenarbeit in einem vereinten Europa: 31. ABDOS – Tagung. Liberec / Reichenberg, 6. Bis 9. Mai 2002: Referate und Beiträge*. Berlin: Staatsbibliothek zu Berlin – Preussischer Kulturbesitz, 2002, p. 103-106. ISBN 3-88053-096-3.
- KRIVIENĖ, Irena; PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Tradiciniai ir elektroniniai informacijos šaltiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Šiandien aktualu*, 2006, nr. 2 (35), p. 82-90. ISSN 1392-1428.
- KRIVIENĖ, Irena; PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Tradiciniai ir elektroniniai informacijos šaltiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje: už ir prieš. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2004, 2005, p. 29-44. ISSN 1822-3699.
- KUBLICKIENĖ, Lilija. Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai: kultūros įstaigų vertinimas ir lankymas. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2004, t. 2, p. 64-71. ISSN 1392-3358.

- KUBLICKIENĖ, Lilija; ŽVINKLIENĖ, Alina; SVIKLAS, Eduardas Kęstutis. Kultūrėjimo procesai modernioje Lietuvoje: bibliotekų ir kultūros centrų vaidmuo regionuose. *Filosofija. Sociologija*, 2011, t. 22, p. 483-492. ISSN 0235-7186.
- KUČINSKAITĖ, Justina. Vilniaus teatro afišos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rinkiniuose. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2009/2010*, 2013, p. 50-64. ISSN 1648-9772.
- KULIEŠIENĖ, Erika. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas ir jo kelias į Lietuvos mokslų akademijos biblioteką. In: *Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose: konferencijos medžiaga*. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2009, p. 44-69. ISBN 978-9955-659-37-2.
- Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego: analizy i obrazy*. Kraków: Universitas, 2006. 936 p.
- Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas: galutinė ataskaita* [interaktyvus]. Vilnius: UAB „BGI Consulting“, VšĮ „KULTUR“, 2012. 86 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.aks.lt/wp-content/uploads/2013/08/Iataskaita-1.pdf>.
- KUOLIENĖ, Jadvyga. Skaitmeniniai dokumentai – neregių integracijos į žinių visuomenę veiksnys. In: *Skaitmeninė knyga ir neregių integracija į žinių visuomenę = Digital Books for the Blind and Integration of the Blind into Information society: tarptautinė konferencija*, 2004 m. kovo 18–19 d. Vilnius: Lietuvos aklųjų biblioteka, 2004, p. 12–19. ISBN 9955-11-663-3.
- KUPRIENĖ, Jūratė. *Application of principles of information organisation in an electronic environment: identification of strategic trends for scientific digital libraries = Informacijos organizavimo principų taikymas elektroninėje erdvėje: strategiųjų krypčių nustatymas mokslinėms skaitmeninėms bibliotekoms*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2012. 36 p.
- KUPRIENĖ, Jūratė. Atviros prieigos prie Lietuvos mokslinių publikacijų problemos ir galimybės. *Aukštojo mokslo kokybė*, 2010, nr. 7, p. 226-247. ISSN 1822-1645.
- KUPRIENĖ, Jūratė; PROKOPČIK, Marija. Projektas DigitalPreservationEurope: bendradarbiavimo tobulinimas skaitmeninio išsaugojimo srityje. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 41, p. 25-32. ISSN 1392-0561.
- KUPRIENĖ, Jūratė; PROKOPČIK, Marija. Skaitmeninės informacijos išsaugojimas: specialistų kvalifikacijos tobulinimas: projekto DigitalPreservationEurope atvejis. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 78-87. ISSN 1392-0561.

- KURILOV, Jevgenij. *Švietimo išteklių ir paslaugų skaitmeninės bibliotekos sudedamųjų dalių sąveikumo problemos = Digital Library of Educational Resources and Services Components Interoperability Problems*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2008. 24 p.
- KURILOVAS, Eugenijus. Creation of Lithuanian Digital Library of Educational Resources and Services: Several System Interoperability and Evaluation Aspects. In: *Informacinė visuomenė ir universitetinės studijos (IVUS'07)*: 12-osios tarpuniversitetinės doktorantų ir magistrantų konferencijos pranešimų medžiaga, Vytauto Didžiojo universitetas, 2007 m. gegužės 16 d. Kaunas: VDU leidykla, 2007, p. 45-56. ISBN 978-9955-12-207-4.
- KURILOVAS, Eugenijus. Digital Library of Educational Resources and Services: Evaluation of Components. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 42-43, p. 69-77. ISSN 1392-0561.
- KURILOVAS, Eugenijus; KUBILINSKIENĖ, Svetlana. Interoperability framework for components of digital library of educational resources and services. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 88-97. ISSN 1392-0561.
- KVIESELAITIENĖ, Irena; VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Information services: new priorities of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development*. Proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting, May 2–3, 2005, Liepaja, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2005, p. 115-124. ISBN 9984-607-65-8.
- KVIETKAUSKAS, Rolandas. Nuo nacionalinio projekto – nacionalinės strategijos link. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 90-94. ISBN 978-9955-33-314-2.
- KVIETKAUSKAS, Rolandas; VARNIENĖ, Regina. Kultūros paveldo skaitmeninimo koordinavimas Europoje: Lietuvos perspektyva. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 108-122. ISSN 0204-2061.
- KVIETKAUSKIENĖ, Skirmantė; STEPONAITIENĖ, Jolita. Projektas „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“ – skaitmeninamų objektų atranka. *Bibliografija, 2005–2006*, 2007, p. 94-100. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- LABANAUSKIENĖ, Danutė. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Knygotyra*, 1995, t. 22 (29), p. 109-108. ISBN 0204-2061.

- LABANAUSKIENĖ, Danutė. Pirmasis Lietuvos mokslų akademijos Rankraščių skyriaus vedėjas. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007/2008*, 2011, p. 137-140. ISSN 1648-9772.
- LABANAUSKIENĖ, Danutė. Profesoriaus Igno Jonyno vaidmuo komplektuojant ir superkant istorinę literatūrą Lietuvos (vėliau Vytauto Didžiojo) universiteto bibliotekai, 1926–1933 m. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 113-120. ISSN 0204-2061.
- LABANAUSKIENĖ, Danutė. Tado Vrublevskio rankraščių kolekcijos. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001/2002*, 2004, p. 11-15. ISSN 1648-9772.
- LAMANAUSKIENĖ, Gražina. Akademinė biblioteka kaip organizacija: informacinės kultūros aspektas. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 2010, nr. 1 (4), p. 21-30. ISSN 2029-1922.
- LAMANAUSKIENĖ, Gražina. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006. 202 p. ISBN 9986-38-696-9.
- LAPIENIENĖ, Audronė; MERKYS, Gediminas. Vaikų kultūrinio kapitalo skirtumai urbanizuotose ir neurbanizuotose Lietuvos vietovėse: (remiantis tarptautinio vaikų skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2006 m. duomenimis). *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009, t. 3 (16), p. 221-228. ISSN 1648-9098.
- LAPIENIENĖ, Laima. Lietuvos apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų personalo informacinių gebėjimų, poreikio ir galimybių juos tobulinti analizė. *Šiandien aktualu*, 2008, nr. 2 (39), p. 43-112. ISSN 1392-1428.
- LAUGALYS, Feliksas. Pagrindiniai skaitymo kultūros faktoriai. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 10-34. ISBN 9986-530-41-5.
- LAUGALYS, Feliksas; BAGDONAS, Albinas. Psichologiniai skaitymo kultūros aspektai. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 431-434. ISBN 5-89942-623-3.
- LAUGALYS, Feliksas; LENCEVIČIUS, Aris; BAGDONAS, Albinas. Psichologiniai skaitymo modeliai. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 35-55. ISBN 9986-530-41-5.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. Dingęs knygos pasaulis kaip tyrimas, teorija ir didaktika. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 295-298. ISSN 0204-2061.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. Paveldo skaitmeninimas: nuo duomenų banko iki Second life. *Liaudies kultūra*, 2012, nr. 2, p. 12-24. ISSN 0236-0551.

- LAUŽIKAS, Rimvydas. Paveldo skaitmeninimas: nuo nacionalinio projekto iki tarptautinių tinklų. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 10-16. ISBN 978-9986-9350-7-0.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. Skaitmeninimas kaip mokslas: BARIS projekto patirtis. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 46, p. 67-83. ISSN 1392-0561.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. Standartai ir autorių teisės: tarp industrinės ir tinklaveikos visuomenių. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 250-261. ISBN 978-9955-33-314-2.
- LAUŽIKAS, Rimvydas. 3d skaitmeninės technologijos ir taktilinių objektų leidybos galimybės. In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas*: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: Lietuvos aklųjų biblioteka, 2012, p. 53-59.
- LAUŽIKAS, Rimvydas; VOSYLIŪTĖ, Ingrida. Kultūros paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimas Lietuvoje: 2011 m. situacija. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 96-114. ISSN 1392-0561.
- LEMPERTIENĖ, Larisa. Pirmoji Vilniaus žydų viešoji biblioteka ir jos įkūrėjas Matas Strašūnas. *Tarp knygy*, 2009, nr. 5, p. 20-27. ISSN 0868-8826.
- LENCEVIČIUS, Aris. Teksto peržvalgos efektyvumo tyrimas. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 112-124.
- LENCEVIČIUS, Aris; BAGDONAS, Albinas. Trijų skaitymo būdų efektyvumo palyginimas. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 103-111.
- LIAUDANSKIENĖ, Elvyra. *Lietuvos aklųjų bibliotekos garsinių žurnalų išduoties ir turinio analizė* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2012. 15 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.
- LIAUDANSKIENĖ, Elvyra; KAZNAUSKAITĖ, Jolanta. *Moksleivių ir studentų informaciniai poreikiai*: mokslinės literatūros atranka [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2010. 16 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.

- LIETAITĖ, Inga. Zigmąs ToliuŐis apie kolekcionavimą, bibliofilus ir kolekcininkus. *Knygotyra*, 2011, t. 57, p. 253-282. ISBN 0204-2061.
- LIETAITĖ, Inga; ŐULGIENĖ, Nijolė. Vaclovo BiržiŐkos *Aleksandryno* ir kitų rankraŐčių likimas pasibaigus Antrąjam pasauliniam karui. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 80-94. ISBN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Asmeninė biblioteka istorijos kryŐkelėje: Juozo Tumo-VaiŐganto ir Stanislovo Didžiulio knygų likimai. In: *Asmeninė biblioteka – tautos istorijos dalis: konferencija'98*. PanevėŐys: PanevėŐio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės vieŐoji biblioteka, 1998, p. 17-23. ISBN 9986-9293-1-8.
- LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Asmeniniai knygų rinkiniai Kauno universiteto bibliotekoje 1923–1950 metais. *Knygotyra*, 1992, t. 18 (25), p. 57-64. ISBN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Juozo Tumo VaiŐganto biblioteka. *Knygotyra*, 1990, t. 16, Őas. 1, p. 49-57. ISBN 0204-2061
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. *Kauno knygos kultūra 1843–1918 metai: daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: VU, 2002. 32 p.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. *Kauno senoji knyga: raiŐka ir plėtotė 1843–1918 metais*. Vilnius: Versus aureus, 2006. 311 p. ISBN 9955-699-32-9.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Kauno skaitymo mėgėjų draugija – Lietuvos knygų mėgėjų organizuoto Őąjūdžio pradininkė carinės Rusijos valdymo metais. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 112-132. ISSN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Kauno universiteto bibliotekos fondo formavimosi bruoŐai (1923–1950). *Knygotyra*, 1993, t. 19 (26), p. 58-73. ISSN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ Nijolė. Kauno universiteto fakultetų ir jų padalinių bibliotekos. *Knygotyra*, 1994, t. 20 (27), p. 72-82. ISBN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Knygotyros spaudiniai Vaclovo BiržiŐkos asmeninėje bibliotekoje. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 53-62. ISSN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Lietuvos bibliotekininkų draugijos archyvas (1931–1941). *Bibliografija' 95*, 1997, p. 64-66.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Lietuvos universiteto ir Prancūzijos knyginiai ryŐiai. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 166-171. ISSN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. NeŐinomi Vlodo Daumanto asmeninės bibliotekos likimo dokumentai. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 230-239. ISSN 0204-2061.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Prezidento Antano Smetonos asmeninė biblioteka: paveldas ir tyrimai. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 274-286. ISSN 0204-2061.

- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Stanislovas Didžiulis – spaudos draudimo epochos bibliofilas. In: *Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka*: katalogas. Parengė N. Lietuvninkaitė. Kaunas: Technologija, 2004, p. 9-28. ISBN 9955-09-790-6.
- LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos istorijos bruožai (1923–1950). In: *Vytauto Didžiojo universiteto ir Lietuvių katalikų mokslo akademijos 70-metis*. Kaunas: Littera universitatis Vytauti Magni, 1993, p. 115-126.
- Lietuvos bibliotekininkystės koncepcija: tezės. I. Bendroji dalis: projektas svarstymui. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 9-12; nr. 6, p. 14-19. ISSN 0135-6143.
- Lietuvos bibliotekininkystės koncepcija*: tezės. I. Bendroji dalis: projektas svarstymui. Vilnius: LNB, 1990. 33 p.
- Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994. 185 p. ISBN 9986-530-07-5.
- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra*: tyrinėjimai ir vaizdai. Sudarė V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila. Vilnius: Aidai, 2001. 860 p. ISBN 9955-445-26-2.
- Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, 2004. 120 p. ISBN 9955-9394-6-X.
- Lietuvos medicinos biblioteka, 1944–2004*: istorija, bibliografija. Sudarė R. Stankevičienė. Vilnius: LMB, 2004. 303 p. ISBN 9986-763-20-7.
- Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos nuostatai*. Patvirtinti Lietuvos mokslų akademijos prezidento 2009 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 54 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mab.lt/assets/files/dokumentai/nuostatai.pdf>.
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos inkunabulai*: katalogas. Sudarė V. Vaitkevičiūtė. Vilnius: LNB, 2014. 240 p. ISBN 978-609-405-101-2.
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos nuostatai*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. rugpjūčio 24 d. nutarimu Nr. 631 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 28 d. nutarimo Nr. 207 redakcija) [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/veiklos-dokumentai/bibliotekos_nuostatai.pdf.
- Lietuvos technikos bibliotekos nuostatai*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2012 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. 3R – 21 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tb.lt/Apie_mus/LTB%20NUOSTATAI.pdf.

- Lietuvos viešosios bibliotekos 1943 metų anketos duomenimis. Sudarė K. Sinkevičius, J. Steponaitienė. Vilnius: LNB, 1996. 52 p. 9936-530-27-X.
- LYMANTAITĖ, Kristina. Žinioms valdyti palanki aukštųjų universitetinių mokyklų bibliotekų organizacinė elgsena. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 53, p. 20-44. ISSN 1392-0561.
- LYMANTAITĖ, Kristina; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vadovavimo stilių tyrimas Lietuvos universitetų bibliotekose. *Tarp knygy*, 2006, nr. 4, p. 1-5. ISSN 0868-8826.
- LUKIENĖ, Dalė; DUNDZILA, Antanas; KUBILIŪTĖ, Ramunė. JAV lietuvių asmeninės bibliotekos: apklausa ir jos duomenys. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 317-330. ISSN 0204-2061.
- LUKOŠEVIČIENĖ, Regina. Vyresniojo amžiaus skaitytojai ir biblioteka. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 198-223. ISBN 9986-530-41-5.
- LUKŠAITĖ, Ingė. Protestantiška Vokietijos knyga Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės protestantų bibliotekose XVI – XVII a. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 7-21. ISBN 0204-2061.
- LŪŽYS, Sigitas. Renesanso knyga Kaune. In: *XV–XVI amžių knygos Kauno bibliotekose*: katalogas. Sudarė S. Lūžys, R. Urbaitytė, I. Vitkauskienė. Vilnius: Kauno apskrities viešoji biblioteka, 2006, p. VII-XIII. ISBN 978-9955-698-29-6.
- LŪŽYS, Sigitas. Renesanso knyga Vidurio ir Vakarų Lietuvoje: sklaidos keliai ir senosios bibliotekos. In: *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005/2006*. 2009, p. 33-38. ISSN 1648-9772.
- LŪŽYS, Sigitas. Senoji knyga Kaune. *Knygotyra*, 1999, t. 35, p. 138-146. ISBN 0204-2061.
- LŪŽYS, Sigitas. Žemaičių seniūnijos knygų rinkiniai XVI–XVIII a. (remiantis Kauno apskrities viešosios bibliotekos fondais): tarptautinės knygotyros konferencijos pranešimai, Vilnius, 1997 m. rugsėjo 24 – 28 d. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 24-29. ISBN 0204-2061.
- MACEIKA, Juozas. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. Parengė Elena Stasiukaitienė. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2003/2004*, 2006, p. 9-27. ISSN 1648-9772.
- MACEVIČIŪTĖ, Elena. Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokymą Jungtinės Karalystės universitetuose. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 64-76. ISSN 1392-0561.
- MACEVIČIŪTĖ, Elena. Ilgalaikio skaitmeninio išsaugojimo problema: humanitarinių ir gamtos mokslų skirtumai. In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 183-195.

- MACEVIČIŪTĖ, Elena et al. The case of the e-book in “small language” culture: media technology and the digital society. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 73-93. ISSN 0204-2061.
- MACEVIČIŪTĖ, Elena. UNESCO support to the development of libraries. *Informacijos mokslai*, 1994, t.1, p. 101-109. ISSN 1392-0561.
- MACEVIČIŪTĖ, Elena; WILSON, Thomas D. Institucinės talpyklos ir universitetų mokslinių rezultatų publikavimas: Švedijos regioninio universiteto atvejis. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 101-129. ISSN 0204-2061.
- MACEVIČIŪTĖ, Elena; WILSONAS, Tomas. Švedijos bibliotekų mokslinio tyrimo reikmės. *Tarp knygų*, 2009, nr. 4, p. 9-11. ISSN 0868-8826.
- MACIULEVIČIUS, Arvydas. Vazų dinastijos knygų paveldas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 36-46. ISBN 0204-2061.
- MACKEVIČ, Teresa. Šaltinių liudijimai apie grafų Kosakovskių bibliotekas ir archyvus: (iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondų). *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 84-91. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- MALECKAS, Gerardas; LAUGALYS, Feliksas. Publicistikos tekstų subjektyvumą ir objektyvumą sunkumo vertinimas. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 87-102.
- MALIŠAUSKAS, Jurgis. Mano globėjas. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2010, p. 184-200. ISSN 1822-3699.
- MANŽUCH, Zinaida. Archives, libraries and museums as communicators of memory in the European Union projects. *Information research* [interaktyvus]. 2009, vol 14, no 2 [žiūrėta 2014 spalio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ851918.pdf>. ISSN 1368-1613/1999
- MANŽUCH, Zinaida. Atminties institucijos: saugyklos, teatrai, lobynai ar duomenų bazės? *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 126-147. ISBN 0204-2061.
- MANŽUCH, Zinaida. *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: Europos Sąjungos strateginio požiūrio analizė = Communication of Memory in Archives, Libraries and Museums: Analysis of the EU Strategic Approach*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2007. 46 p.
- MANŽUCH, Zinaida. Atminties problematika ir jos atspindžiai bibliotekininkystėje, muziejininkystėje ir archyvistikoje. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 31, p. 94-104. ISSN 1392-0561.
- MANŽUCH, Zinaida. Biblioterapija – naujas bibliotekų pasiūlymas. *Tarp knygų*, 2001, nr. 10, p. 7-11. ISSN 0868-8826.

- MANŽUCH, Zinaida. Europos skaitmeninė biblioteka: vizija ir įgyvendinimo perspektyvos. *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 29-42. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- MANŽUCH, Zinaida. Kultūros paveldo skaitmeninimas: teorija ir praktika. *Tarp knygų*, 2002, nr. 10, p. 21-24. ISSN 0868-8826.
- MANŽUCH, Zinaida. Kultūros paveldo socialinių technologinių sistemų aspektai. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 38, p. 38-51. ISSN 1392-0561.
- MANŽUCH, Zinaida. Management of Digitisation Projekts in Memory Institutions. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians, September 30–October 2, 2004, Jumurda, Madona Region, Latvia*. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 90-95. ISBN 9984-607-60-7.
- MANŽUCH, Zinaida. Monitoring digitization: lessons from previous experiences. *Journal of documentation*, 2009, vol. 65, issue 5, p. 768-796. ISSN 0022-0418 1968.
- MANŽUCH, Zinaida. Profesinė komunikacija teminiame bibliotekininkystės tinklaraštyje: atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 115-138. ISSN 1392-0561.
- MANŽUCH, Zinaida. Skaitmeninės bibliotekos regos negalią turintiems vartotojams: plėtros tendencijos ir perspektyvos. In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas*: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: LAB, 2012, p 64-72.
- MANŽUCH, Zinaida; HUVILA, Isto; APARAC-JELUSIC, Tatjana. Digitization of Cultural Heritage. In *European curriculum reflections on library and information science education* [interaktyvus]. Kopenhaga (Danija), 2005, p. 37-64 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.asis.org/Bulletin/Dec-06/EuropeanLIS.pdf>. ISBN 87-7415-292-0.
- MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2014. 114 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014_biblioteku_pletros_galimybiu_studijaLT.pdf.
- MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros veiksmų ir tendencijų analizė* [interaktyvus]. Vilnius 2012. 129 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Biblioteku_veiksniu_ir_tendenciju_analize.pdf.

- MANŽUCH, Zinaida; MACEVIČIŪTĖ, Elena; ADOMAVIČIUS, Benas. *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimo metodika* [interaktyvus]. Vilnius, 2013. 62 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_strategiju_veiklos_rodikliu_metodika.pdf.
- MANŽUCH, Zinaida; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. *Lietuvos apskričių ir valstybinės reikšmės bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius 2014. 693 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 12 d.], Prieiga per internetą: <https://drive.google.com/file/d/0B2eahNizpAafSjg2SIRBdnZBTnc/edit?pli=1>.
- MARCINKEVIČIUS, Juozas. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos istorijos dokumentai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001-2002*, 2004, p. 89-96. ISSN 1648-9772.
- MARČĖNIENĖ, Eglė. Muzikos skyrius ir nacionalinės diskografijos problemos. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979-1989): teminis straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 1991, p. 21-30.
- MARČĖNIENĖ, Eglė. Muzikos skyrius ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos garso dokumentų archyvas. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999-2008): straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2010, p. 103-108. ISSN 1392-544X. ISBN 978-609-405-029-9.
- MARKAUSKAS, Juozas. PASVALIA – krašto paraiška išlikti pasaulio atmintyje. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS: konferencijos pranešimų rinkinys*. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 55-62. ISBN 978-9986-9350-7-0.
- MASEVIČIENĖ, Alma. Filantropinė veikla tarpukario Lietuvoje. *Tarp knygu*, 2010, nr. 1, p. 17-22. ISSN 0868-8826.
- MATULAITYTĖ, Stasė. Knygų prekyba – senosios Vilniaus universiteto observatorijos bibliotekos komplektavimo šaltinis. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 20-27. ISSN 1392-0561.
- MATULAITYTĖ, Stasė. *Senoji Vilniaus universiteto astronomijos observatorija ir jos biblioteka*. Vilnius: VU leidykla, 2004. 428 p. ISBN 9986-19-657-4.
- MATULAITYTĖ, Stasė. Senosios Vilniaus universiteto astronomijos observatorijos bibliotekos istorijos šaltiniai. *Knygotyra*, 1994, t. 20 (27), p. 23-27. ISSN 0204-2061.
- MELIENĖ, Rita. Teksto supratimo gebėjimų ugdymas taikant metakognityvines strategijas. *Specialusis ugdymas*, 2008, nr. 2 (19), p. 102-113. ISSN 1392-5369.

- MELIENĖ, Rita; GRINIŪTĖ, Singrida. Teksto supratimo gebėjimų vertinimas. *Specialusis ugdymas*, 2007, nr. 2 (17), p. 132-144. ISSN 1392-5369.
- MELIENĖ, Rita; RUŠKUS, Jonas. Skaitymo motyvacijos diagnostika: testo patikimumo įvertinimas. *Specialusis ugdymas*, 2005, nr. 1(12), p. 61-73. ISSN 1392-5369.
- MERKYS, Gediminas et al. *Mokslinio tyrimo „IEA PIRLS 2006 antrinė duomenų analizė“: ataskaita* [interaktyvus]. Kaunas, 2010. 220 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 17 d.]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/624_43d66586657dc4f4c8238bfe10eecf23.pdf.
- MIEŽINIENĖ, Ala. Informacijos paieškos sistemų lietuviškoji terminija. In: *Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 75-78. ISBN 9986-530-47-4.
- MILIAUSKAITĖ, Lina. *Lietuvos aklujų bibliotekos skaitytojų lektūra ir jos pasirinkimo kriterijai* [interaktyvus]. Vilnius: LAB, 2011. 23 p. [žiūrėta 2015 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labiblioteka.lt/lt/apie-biblioteka/bibliotekos-veiklos-tyrimai>.
- MILTENYTĖ, Asta. Baronų Rönne bibliotekos. In: *Renavas*. Vilnius: VDA leidykla, 2001, p. 133-142. ISBN 9986-571-71-5.
- MISIŪNAS, Remigijus. Išeivių bibliotekos Vakarų Europoje 1945–1952 metais. *Tarp knygų*, 1997, nr. 1, p. 16-20. ISSN 0868-8826.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Elzevirų leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Knygotyra*, 2006, t. 46, p. 101-118. ISBN 0204-2061.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Elzevirų leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2006, nr. 4, p. 14-21. ISSN 0868-8826.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Kelionių aprašymai XVI–XVIII a. leidiniuose iš LNB fondų. *Tarp knygų*, 2009, nr. 1, p. 13-20. ISSN 0868-8826.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. Kunigaikščių Radvilų giminės portretų albumas. *Tarp knygų*, 2010, nr. 10, p. 12-20. ISSN 0868-8826.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XV–XVIII amžiaus Biblijos Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Bibliografija, 2008–2009*, 2011, p. 55-81. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XVI a. bažnytinės cenzūros draudžiamos knygos LNB rinkiniuose. *Tarp knygų*, 2007, nr. 2, p. 13-19; nr. 3, p. 17-23; nr. 4, p. 14-21. ISSN 0868-8826.
- MISIŪNIENĖ, Jadvyga. XVI–XVII a. LDK teritorijoje išspausdinti leidiniai Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Tarp knygų*, 2008, nr. 5, p. 11-26. ISSN 0868-8826.

- MISIŪNIENĖ, Snieguolė. Vilniaus universiteto biblioteka 1803–1832 m. *Tarp knygy*, 2005, nr. 2, p. 15-19. ISSN 0868-8826.
- MINDERIENĖ, Ramunė; KRIKŠTAPONIS Arūnas. Fungicidinio poveikio cheminių medžiagų pritaikymo popieriaus konservavimo tyrimai. In: *Bibliotekininkystė 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 59-70. ISSN 1392-544X.
- MOCKIENĖ, Birutė. Profesinių mokyklų moksleivių skaitybos motyvacija. *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 2, p. 115-125. ISSN 0204-2061.
- MOZŪRAITĖ, Vita. Kodėl ir kaip skaito vaikai. *Gimtasīs žodis*, 2000, nr. 6, p. 22-29; nr. 7, p. 22-25. ISSN 0235-7151.
- MOZŪRAITĖ, Vita. Kodėl knyga traukiasi iš vaiko pasaulio. *Gimtasīs žodis*, 2002, nr. 5, p. 40-43. ISSN 0235-7151.
- MOZŪRAITĖ, Vita. Mokyklų *media* centrai. *Informacijos mokslai*, 1997, t. 7 (2), p. 70-77. ISSN 1392-0561
- MOZŪRAITĖ, Vita. Šiuolaikinės mokyklos bibliotekos kaita. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 98-112. ISSN 1392-0561.
- MOZŪRAITĖ, Vita; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Muziejai, archyvai ir bibliotekos elektroninėje Europoje: Europos Komisijos projektas CALIMERA. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 204-220. ISSN 0204-2061.
- MULERANKAITĖ, Rasa. Bibliotekininkų ir skaitytojų nuomonė apie skaitytojų aptarnavimą bibliotekoje. In: *Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997, p. 125-159. ISBN 9986-530-41-5.
- NAKROŠIENĖ, Daiva; JANAVIČIENĖ, Daiva. Bibliotekos renginių vertinimo kriterijai ir modelio paieška. *Tarp knygy*, 2009, nr. 2, p. 4-10. ISSN 0868-8826.
- NAKROŠIENĖ, Daiva; ZOKAITYTĖ, Rasa. Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos tyrimas „Jaunimo poreikiai bibliotekoje“. *Šiandien aktualu*, 2012, nr. 2 (47), p. 157-161. ISSN 1392-1428.
- NARBUTAITĖ, Rasa. Mažosios Lietuvos istorinių aktų fondas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1998, 1999, p. 383-387. ISSN 0202-3342.
- NARBUTAITĖ, Rasa. Prūsijos oficialiųjų raštų rinkinys Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Knygotyra*, 2003, t. 42, p. 248-261. ISBN 0204-2061.
- NARBUTAS, Sigitas. Ieškojės gyvybingumo pagrindų: Jono Basanavičiaus bibliotekos katalogas. In: *Jono Basanavičiaus asmeninės bibliotekos katalogas*. Sudarė S. Narbutas,

- D. Narbutienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008, p. VII-XXIX. ISBN 978-9955-698-37-1.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Akademiko Konstantino Jablonskio asmeninė biblioteka: bibliofilijos aspiracijos. *Knygotyra*, 2003, t. 41, p. 25-31. ISBN 0204-2061.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Konstantino Jablonskio asmeninės bibliotekos raritetai. In: *Konstantinas Jablonskis ir istorija. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla*, 2005, p. 55-64. ISBN 9986-780-64-0.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Książki ze znakami własnościowymi Radziwiłłów w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, 2011, t. 41, p. 81-88. ISSN 0083-7261.
- NARBUTIENĖ, Daiva. LDK lotyniškoji knyga asmeninėse XVI–XVII a. bibliotekose. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 138-152. ISBN 0204-2061.
- NARBUTIENĖ, Daiva. *LDK lotyniškoji knyga XVI–XVII amžiais: daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001. 33 p.
- NARBUTIENĖ, Daiva. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XVI–XVII a.* Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. 247 p. ISBN 9955-475-83-8.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Lotyniškų knygų rinkiniai institucinėse LDK bibliotekose XVI–XVII a. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2001/2002*, 2004, p. 53-61. ISSN 1648-9772.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus ordinacijos Radvilų bibliotekos katalogas. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 345-351. ISSN 0204-2061.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos paveldas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 31-56. ISSN 0204-2061.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Oginskiai ir knyga: iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondų. In: *Kunigaikščiai Oginskiai Lietuvos istorijoje: kultūrinės veiklos pėdsakai: mokslinių straipsnių rinkinys*. Sudarė R. Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010, p. 77-90. ISBN 978-9955-20-588-3.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Retų spaudinių komplektavimas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje: problemos, tradicijos, perspektyvos. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 112-123. ISSN 0204-2061.
- NARBUTIENĖ, Daiva. Retų spaudinių skyriaus unikumai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005–2006*, 2009, p. 89-99. ISSN 1648-9772.

- NARBUTIENĖ, Daiva. Senoji Lietuvos MA bibliotekos Lituania. In: *XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje*: katalogas. Sudarė D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007, p. VII–XVI. ISBN 978-9955-698-40-1.
- NARBUTIENĖ, Gražina. Poeto Jovaro asmeninė biblioteka. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 154-166. ISBN 0204-2061.
- NAUDĖ, Gabrielis. *Patarimai kuriančiam biblioteką*. Sudarė A. Pacevičius Vilnius: VU leidykla, 2007. 250 p. ISBN 978-9955-33-126-1.
- NAUJOKIENĖ, Laima. Karjeros sąlygos ir samprata Šiaulių apskrities viešosiose bibliotekose. *Tarp knygų*, 2011, nr.10, p. 4-7. ISSN 0868-8826.
- NAUJOKIENĖ, Laima. Teoriniai bibliotekininkų karjeros projektavimo aspektai mokymosi visą gyvenimą koncepcijos kontekste. *Profesinės studijos*: teorija ir praktika, 2010, nr. 7 (7), p. 78–84. ISSN 1822-3648.
- NAVICKIENĖ, Aušra. XIX amžiaus lietuviškų knygų unikumas: J. G. Weisso elementoriaus Naujas pibelis egzempliorius Britų bibliotekoje Londone. *Knygotyra*, 2007, t. 49, p. 101-109. ISBN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Dokumentai, teikiantys faktų apie knygos mokslo teoretiko Aleksandro Wiktoro Bohatkiewicziaus gyvenimą. *Knygotyra*, 2005, t. 45, p. 210-229. ISSN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Joachimas Lelewelis – knygotyros ir kai kurių kitų komunikacijos ir informacijos mokslų kūrėjas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 33-62. ISSN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Knygos mokslo teoretikas Aleksandras Wiktoras Bohatkiewiczius. In: BOHATKIEWICZIUS, Aleksandras Wiktoras. *Veikalas apie visuotinę bibliografiją*. Vilnius: VU leidykla, 2004, p. 10-65. ISBN 9986-19-658-2.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Knygos muziejus bibliotekoje: nuo istorijos link teorijos. In: *Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos*: konferencija'99. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2000, p. 60-70. ISBN 9986-9293-4-2.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Senasis Vilniaus universitetas – knygotyros studijų ir mokslo pradininkas Lietuvoje. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 9-24. ISSN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra. Senųjų lietuviškų knygų rinkinys Suomijos nacionalinėje bibliotekoje Helsinkyje. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 185-201. ISSN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra. 1795–1864 m. lietuviškos knygos Krokuvos bibliotekose. *Bibliografija'95*, 1997, p. 67-71. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.

- NAVICKIENĖ, Aušra. Vilniaus universiteto Bibliologijos katedra 1940–1943 metais. *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 22-36. ISBN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Aušra; ZMROCZEK, Janet. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 249-289. ISSN 0204-2061.
- NAVICKIENĖ, Daina; VALAITYTĖ, Asta. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas ir perspektyvos Kauno ir Marijampolės apskričių savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo rezultatų analizė). *Šiandien aktualu*, 2013, nr. 1 (48), p. 133-162. ISSN 1392-1428.
- NORKIENĖ, Ilona. Elektroninių informacijos išteklių naudojimas. *Informacijos mokslai*, 2001, t. 19, p. 31-42. ISSN 1392-0561.
- NORKŪNIENĖ, Diana. Ką apie Gabrielę Petkevičaitę-Bitę byloja Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus dokumentai. In: *Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*: konferencijos medžiaga. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2009, p. 70-90. ISBN 978-9955-659-37-8.
- PABRĖŽAITĖ, Evelina. Pogrindžio spauda Vilniaus universiteto bibliotekos Prano Račiūno asmens fonde. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 213-219. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. „Apie geros tvarkos nuolatinį palaikymą bibliotekoje“: Troškūnų bernardinų vienuolyno bibliotekos katalogo „Instrukcija...“ ir „Antraščių rodyklė“. *Knygotyra*, 1997, t. 24 (31), p. 137-147. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Asmeninė Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus biblioteka. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 106-112. ISSN 1392-0561.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Atminties institucijų rinkiniai: naujos tyrimų kryptys. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 9-18. ISBN 978-609-459-014-6.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Bad readers of a good library over 100 years ago in Vilnius: Vilnius Public Library Diary in the context of Public Library movement in Lithuania. In: *Good book, good library, good reading: studies in the history of the book, libraries and reading from the network HIBOLIRE and its friends*. Tampere: Tampere University Press and Autors, 2013, p. 293-294. ISBN 978-951-44-9142-9.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Bazilijonų, misionierių ir pijorų knygų rinkiniai Lietuvoje 1800–1839 m.: istorinės rekonstrukcijos bandymas. *Knygotyra*, 1995, t. 21 (28), p. 37-50. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliocidas: krikščioniškojo kultūros paveldo naikinimas sovietinėje Lietuvoje. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 1998, t. 12, p. 139-148. ISSN 1392-0502.

- PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliofilo Jono Krizostomo Gintilos biblioteka: pobūdis ir komplektavimo šaltiniai. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 190-213. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliotekos. In: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai*. Sudarė V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila. Vilnius: Aidai, 2001, p. 94-108. ISBN 9955-445-26-2.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Bibliotheca Orientalis Jono Krizostomo Gintilos knygų rinkinyje. In: GINTILA, J. K. *Mokslas krikščioniškas zemaitiškaj parašitas = Christian Science Laid Out in Samogitian*: kunigo Jono Krizostomo Gintilos žemaitiškas katekizmas hebrajų rašmenimis. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009, p. 51-66. ISBN 978-9955-70-495-9.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Blogi vienos geros bibliotekos skaitytojai Vilniuje prieš 100 metų: subjektyvioji Vilniaus viešosios bibliotekos Dienoraščio versija. *Bibliografija, 2010–2011*, 2012, p. 80-83. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Gabrielio Naudė idėjų sklaida: moderniosios bibliotekininystės modelio beiėskant. In: NAUDÉ, Gabrielis. *Patarimai kuriančiam biblioteką*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, p. 171-202. ISBN 978-9955-33-126-1.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Institucinės bibliotekos samprata: (Panevėžio pijorų ir kitų istorinių bibliotekų raidos kontekste). In: *Panevėžio apskrities institucinės bibliotekos: konferencija'99*. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2000, p. 15-22. ISBN 9986-9293-4-2.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Jonas Krizostomas Gintila: keli Žemaičių bibliofilo portreto bruožai. In: *Alsėdžiai*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002, p. 233-244. ISBN 9986-571-63-4.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Knygos kultūra ir vienuolynai XVIII a. pabaigos–XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje. *Kultūros istorijos tyrinėjimai*: straipsnių rinkinys, 1998, t. 4, p. 129-173. ISSN 1392-2793.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Kokią galvą ir biblioteką turėjo Ona Kotryna Radvilienė? *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 275-280. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuviškoji lotyniškosios knygos LDK istorija. *Knygų aidai*, 2005, nr. 2, p. 20-23. ISSN 2029-7238.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuviškų knygų rinkiniai vienuolynų bibliotekose: (XVIII a. pabaiga–XIX a. pirma pusė): tarptautinės knygotyros konferencijos pranešimai, Vilnius, 1997 m. rugsėjo 24 – 28 d. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 30-46. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos knygos kultūra ir paleotipų proveniencijos. In: *Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai*: katalogas. Sudarė N. Feigelmanas, I. Daugirdaitė,

- P. Račius. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003, p. XVII-XXV. ISBN 9955-475-46-3.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Lietuvos vienuolynų bibliotekų komplektavimo šaltiniai XVIII a. pabaigoje–XIX a. pirmojoje pusėje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 290-305. ISSN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Mecenatystės slėpiniai. In: *Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832: dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: UAB DABA expo, 2010, p. 160-241. ISBN 978-9955-33-627-9.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Molėtų dekanato bažnyčių bibliotekos: knygų ženklų labirintais. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2010, t. 33, p. 97-131. ISSN 1392-0502.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Monografija apie Petrą Jakštą. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 219-223. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Nusikaltimo anatomija: nebaigta XIX amžiaus byla apie knygų vagystę iš Vilniaus universiteto bibliotekos. *Knygotyra*, 2008, t. 51, p. 245-266. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Rankraštinis paveldas ir istorinė atmintis. In: *Rankraštinis paveldas Lietuvos kultūroje ir istorinėje atmintyje*, 2005 04 20: konferencijos medžiaga. Panevėžys: Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2006, p. 8-21. ISBN 9955-659-12-2.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Senosios regulos karmelitų prie Šv. Jurgio bažnyčios buvusio vienuolyno biblioteka: sovietmečio „spaudos archyvo“ šmėkla ar knygos kultūros faktas. *Bibliografija, 2005/06*, 2007, p. 138-146. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Skaitymas. In: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai*. Sudarė V. Ališauskas, L. Jovaiša, M. Paknys, R. Petrauskas, E. Raila. Vilnius: Aidai, 2001, p. 655-673. ISBN 9955-445-26-2.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Sukaustytosios ir spalvingosios bibliotekos įvaizdis Lietuvos knygos muziejuje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 78-100. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Štrichas informacijos įstaigų Lietuvoje genezei: bibliotekos gimimas. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 28-43. ISSN 1392-0561.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Troškūnų vienuolyno biblioteka. Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 193-206. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS, Arvydas. *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2001. 32 p.

- PACEVIČIUS, Arvydas. *Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: dingęs knygos pasaulis*. Vilnius: Versus aureus, 2005. 312 p. ISBN 9955-601-79-5.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Vilniaus bažnytinės provincijos archyvų dokumentų ir knygų metaduomenų informacinė sistema (BARIS): projektiniai potyriai Rytų Aukštaitijoje. In: *Archyvai, bibliotekos, muziejai: bendradarbiavimo galimybės: seminaro medžiaga*, 2007 m. balandžio 26 d. Pasvalys: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, 2007, p. 75-85. ISBN 978-9986-9350-3-2.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Vilniaus universiteto dovana sudegusiai Åbo akademijos bibliotekai (1827–1829). In: *Sugrąžinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 113-126. ISBN 978-609-459-498-4.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Vilniaus viešoji biblioteka ir jos metraštininkas Vasilijus Demidovskis. In: *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis 1910–1911 = Дневникъ Виленской публичной библіотеку 1910–1911*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 13-43. ISBN 978-609-459-462-5.
- PACEVIČIUS, Arvydas. Žemaičių Kalvarijos dominikonų bibliotekos autoriai ir knygos. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 290-309. ISBN 0204-2061.
- PACEVIČIUS Arvydas; PETRAUSKAS, Rimvydas. Kirilikos leidiniai senojoje Lietuvoje. In: *Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525–1839: katalogas*. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 5-17. ISBN 978-609-459-261-4.
- PAJEDAITĖ, Ingrida. Lietuvos dailininkų piešinių ir eskizų kolekcija. *Bibliografija, 2008–2009*, 2011, p. 82-94. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- PAJEDAITĖ, Ingrida. Nauji Vlodo Drėmos gyvenimo ir veiklos šaltiniai. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007/2008*. 2011, p. 101-120. ISSN 1648-9772.
- PAJEDAITĖ, Ingrida. Vilniaus Bernardinų kapinių istorijos šaltiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje. In: *Vilniaus Bernardinų kapinės, 1810–2010*. Vilnius: Versus aureus, 2010, p. 21-47. ISBN 9955-34-278-1.
- PAKALKIENĖ, Andželika. Paslaugų tyrimas, analizė ir vertinimas Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje. *Šiandien aktualu*, 2004, nr. 2 (31), p. 134-167. ISSN 1392-1428.
- Palangos viešoji biblioteka laiko tėkmėje*. Sudarė Bronislava Spevakovienė. Palanga: Palangos miesto savivaldybės viešoji biblioteka, 2012. 155 p. ISBN 978-609-95328-1-3.
- PALIONIENĖ, Audronė. Lietuvių išeivijos archyvinis paveldas Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos rankraštyne. In: *Panevėžio krašto išeivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*,

- 2008 04 24: konferencijos medžiaga. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 99-111. ISBN 978-9955-34-161-1.
- PALIUKAITĖ, Rita. Biblioteka kaimo bendruomenėje: tyrimo apibendrinimas. *Šiandien aktualu*, 2004, nr. 1 (30) p. 82-103. ISSN 1392-1428.
- PALIUKAITĖ, Rita. Bibliotekininko profesionalumas – bibliotekos darbo efektyvumo sąlyga: (Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos tyrimų pagrindu). *Šiandien aktualu*, 1998, I pusm., p. 46-69. ISSN 1392-1428.
- PALIUKAITĖ-MEDECKIENĖ, Rita. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas ir perspektyvos Alytaus ir Vilniaus apskričių savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo rezultatų analizė). *Šiandien aktualu*, 2013, nr. 1 (48), p. 113-132. ISSN 1392-1428.
- Pamirštoji mecenatystė, 1792–1832: dovanų Vilniaus universiteto bibliotekai knyga.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: UAB DABA expo, 2010. 319 p. ISBN 978-9955-33-629-7.
- PAPAUŘĖLYTĖ, Arida. Cenzūros draudžiamų platinti knygų sąrašai tarpukario Lietuvoje. *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 337-358. ISSN 0204-2061.
- PAPAUŘĖLYTĖ, Arida. Spaudos laisvė ir cenzūra Nepriklausomoje Lietuvoje 1918–1940 m. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 44-69. ISSN 1392-0561.
- PEČELIŪNAITĖ, Angelė. Debesijos technologijos bibliotekoje. In: *Sugrąžinta praeitis.* Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 94-112. ISBN 978-609-459-498-4.
- PEČELIŪNAITĖ, Angelė. „Debesų“ technologijos šiuolaikinėje bibliotekoje. Elektroninės skaityklos. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 113-132. ISSN 1392-0561.
- PEČELIŪNAITĖ, Angelė. Lietuvos akademinių bibliotekų elektroninių katalogų naudojimai. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 189-215. ISSN 0204-2061.
- XV–XVI amžių knygos Kauno bibliotekose: katalogas. Sudarė S. Lūžys, R. Urbaitytė, I. Vitkauskienė. Vilnius: Kauno apskrities viešoji biblioteka, 2006. [XXXIII], 437 p. ISBN 978-9955-698-29-6.
- PETRAITYTĖ, Nijolė. *Šiaulių viešoji biblioteka: istorinės atodairos 1920–1950 m.* Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejaus leidykla, 2004. 156 p. ISBN 9986-766-40-0.
- PETRAITYTĖ, Simona. Framing of academic libraries' roles in the strategic documents of universities: A map of factors and agents. *Advances in Library Administration and Organization*, 2014, vol. 32, p. 107-146. ISSN 0732-0671.

- PETRAITYTĖ, Simona. *Lietuvos akademinų bibliotekų vaidmenų konstravimas (diskurso analizė) = Framing of the roles of academic libraries in Lithuania (discourse analysis)*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2013. 38 p.
- PETRAITYTĖ, Simona. Skirtingų akademinų grupių požiūris į akademinų bibliotekų vaidmenis: mokslinių tyrimų sintezė. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 135-151. ISSN 1392-0561.
- PETRAUSKIENĖ, Zofija Milda. Jurgis Tornau Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2010, p. 174-183. ISSN 1822-3699.
- PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Electronic information: training of users and dissemination of data about EI at Vilnius University Library. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development: Proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting, May 2-3, 2005, Liepaja, Latvia*. Riga: National Library of Latvia, 2005, p. 125-132. ISBN 9984-607-65-8.
- PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroninė informacija ir žinių apie ją sklaida: Vilniaus universiteto bibliotekos pavyzdys. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 137-144. ISSN 0204-2061.
- PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroniniai ištekliai humanitaroms. *Knygotyra*, 2006, t. 47, p. 221-242. ISSN 0204-2061.
- PETRAUSKIENĖ, Žibutė. *Elektroninių informacijos išteklių – licencijuojamų duomenų bazių – valdymas Lietuvos akademinėse bibliotekose = Management of electronic information resources – licensed databases – at the Lithuanian academic libraries*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2008. 53 p.
- PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Prieigos prie mokslo publikacijų realizavimo galimybės: leidėjų nuostatos bei akademinų institucijų patirtis. In: *Mokslinių publikacijų vertinimas, mokslinės informacijos sklaida ir žurnalų cituojamumo indeksas. Istorija, tendencijos ir perspektyvos*: konferencijos programa, pranešimų tezės, straipsniai, 2010 m. gruodžio 11 d. Vilnius: Lietuvos mokslininkų sąjunga, 2010, p. 40-46. ISBN 978-9986-34-244-1.
- PETREIKIS, Tomas. Kazys Varnelis bibliofiliniu žvilgsniu. *Tarp knygų*, 2009, nr. 2, p. 15-17. ISSN 0868-8826.
- PETREIKIS, Tomas. Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos direktoriaus Vlado Biržiškos senųjų spaudinių paieškos Žemaitijoje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 61-79. ISBN 0204-2061.
- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Bibliotekų ir informacijos paslaugų kaitos valdymas: teorinių įžvalgų ir sėkmingo atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, 2003, t. 27, p. 89-104. ISSN 1392-0561.

- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Etikos raiška bibliotekų vadyboje. *Tarp knygy*, 2003, nr. 9, p. 11-14. ISSN 0868-8826.
- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Mokykloje dirbančio bibliotekininko kompetencija ir problemos. *Tarp knygy*, 2006, nr. 9, p. 6-10. ISSN 0868-8826.
- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Tradicijos ir naujovių painiava: virtualios bibliotekos modelio link. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 113-131. ISSN 1392-0561.
- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. *Viešųjų bibliotekų paslaugų bendruomenei plėtra*: sėkmingos praktikos Lietuvoje ir tarptautinių veiksnių studija. Vilnius: VU leidykla, 2004. 134 p. ISBN 9986-19-679-5.
- PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Vokietijos bibliotekininkystės tendencijos ir realybė. *Tarp knygy*, 1999, nr. 3, p. 15-19. ISSN 0868-8826.
- PITRĖNAITĖ, Laima; LUKŠIENĖ, Janina. Popieriaus rūgštingumas ir jo matavimo metodai. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2008, p. 5-11. ISSN 1392-544X.
- PLIOPLYS, Algirdas. Dokumentų konservavimo ir restauravimo centro istorijos apybraiža. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008)*: straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2010, p. 154-162. ISSN 1392-544X. ISBN 978-609-405-029-9.
- PLIOPLYS, Algirdas; ŠEŠEIKAITĖ, Sandra. Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondų apsaugos programos. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 33-37. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- Po knygos ženklų*: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos septynių dešimtmečių kelias, 1937–2007. Sudarė D. Abazoriuvienė, Z. Baltrušičiūnienė. Pasvalys: Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, 2007. 209 p. ISBN 978-9986-9350-4-9.
- POŠKIENĖ, Apolonija. Psichologiniai skaitymo mokymo veiksniai. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 35-50.
- PROKOPČIK, Marija; RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Akademinių bibliotekų veiklos vertinimas kaip kokybinių pokyčių valdymo priemonė: informacijos išteklių vertinimo bandymas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Tiltai*, 2013, t. 1, p. 87-103. ISSN 1392-3137.
- PROKOPČIK, Marija; TIMČENKO, Tatjana. Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomų LDK teismų knygų skaitmeninimas: nuo atvaizdų gamybos iki tyrimų bazės. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 278-298. ISSN 0204-2061.

- PUPELIENĖ, Janina. Akademiinių bibliotekų galimybės tapti „besimokančia organizacija“: (teorinės ir praktinės prielaidos). *Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje*: mokslo darbai, 2004, p. 343-350. ISBN 9955-585-87.
- PUPELIENĖ, Janina. Akademiinių bibliotekų pokyčiai ir jų įtaka pastatų planavimui. In: *Šiuolaikinės architektūros problemos*: konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 2003, p. 20-26. ISBN 9955-09-447-8.
- PUPELIENĖ, Janina. Akademiinių bibliotekų vaidmuo siekiant e. mokymosi kokybės. In: *Aukštojo mokslo kokybė = The quality of higher education*. Kaunas: VDU Studijų kokybės centras, 2008, nr. 5, p. 220-244.
- PUPELIENĖ, Janina. *Akademiinių bibliotekų vystymosi strateginės kryptys žinių visuomenėje*: daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: VDU, 2007. 34 p.
- PUPELIENĖ, Janina. Changes in Organisational Structure of Academic Libraries. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union*: proceedings of the 7 th Congress of Baltic Librarians, September 30–October 2, Jumurda, Madona Region, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 154-160. ISBN 9984-607-60-7.
- PUPELIENĖ, Janina. First steps towards the modern academic library. In: *Management changes in academic libraries = Pokyčių vadyba akademinėse bibliotekose*. Sudarė J. Pupelienė. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2001, p. 27-33. ISBN 9955-418-40-0.
- PUPELIENĖ, Janina. Nauji akademiinių bibliotekų vaidmenys žinių visuomenėje. *Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje*: žurnalo „Tiltai“ priedas, 2003, t. 2, nr. 13, p. 369-374. ISSN 1648-3979.
- PUPELIENĖ, Janina. Organizaciniai pokyčiai šių dienų akademinėje bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 201-207. ISSN 1392-0561.
- PUPELIENĖ, Janina. Žinių kultūros formavimas – strateginė bibliotekų valdymo kryptis. In: *Informacijos ir žinių vadybos aprėptys šiuolaikinėje organizacijoje: žinių ekonomikos iššūkiai*: Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto 15-osioms metinėms pažymėti skirtos mokslinės praktinės konferencijos, vykusios 2006 m. gruodžio 1 d., medžiaga. Vilnius: VU leidykla, 2007, p. 137-140. ISBN 978-9955-33-095-0.
- PUPELIENĖ, Janina. Žinių kultūros ugdymas – strateginė akademiinių bibliotekų valdymo kryptis. *Informacijos mokslai*, 2007, t. 40, p. 39-46. ISSN 1392-0561.
- PUPELIENĖ, Janina; BALIUTAVIČIŪTĖ, Simona. Jungtinė biblioteka – dar vienas bibliotekų bendradarbiavimo modelis, naujas bibliotekų tipas ar būsima bibliotekų veiklos forma. *Informacijos mokslai*, 2010, t. 54, p. 139-154. ISSN 1392-0561.
- PURLYS, Vitas. Naujas lietuviškas kalbos sintezatorius. In: *Skaitmeninė knyga ir neregijų integracija į žinių visuomenę = Digital Books for the Blind and Integration of the*

- Blind into Information Society*: tarptautinė konferencija, 2004 m. kovo 18–19 d. Vilnius: Lietuvos aklių biblioteka, 2004, p. 30-34. ISBN 9955-11-663-3.
- RACEVIČIŪTĖ, Rasa. Bendruomenės informacijos tinklai: lokalių galimybių globaliame kontekste. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 70-85. ISSN 1392-0561.
- RACEVIČIŪTĖ, Rasa. Bendruomenės informacijos tinklo kūrimas: strategija ir patirtis. *Tarp knygy*, 2000, nr. 2, p. 15-18. ISSN 0868-8826.
- RADVILIENĖ, Violeta. Vilniaus evangelikų reformatų sinodo bibliotekos XVI a. knygos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus fonde. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2007–2008*, 2011, p. 27-37. ISSN 1648-9772.
- Radviliškio bibliotekos kelias, 1937–2011*. Sudarė D. Paulauskienė. Radviliškis: Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, 2011. 224 p. ISBN 978-609-8034-10-3.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Antanina ir Felicija Šalkauskaitės. *Tarp knygy*, 1999, nr. 10, p. 28-31. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkas ir mokslininkas Kazys Sendzikas. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 63-70. ISBN 0204-2061.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkė Elena Eimaitytė-Kačinskienė. *Tarp knygy*, 1999, nr. 2, p. 24-26. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkystės aukštojo mokslo ištakos. In: *Bibliotekininkystės studijos Vilniaus universitete*. Vilnius: Litimo, 1999, p. 22-41. ISBN 9955-401-12-5.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Bibliotekininkystės aukštojo mokslo ištakos. *Tarp knygy*, 1997, nr. 12, p. 1-8. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. „Bibliotekos darbas yra mano gyvenimo tikslas ir esmė“: Marijos Čilvinaitės 100-osioms gimimo metinėms. *Tarp knygy*, 2000, nr. 8-9, p. 20-26. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Birutė Vileišytė-Tursienė: gimimo 95-osioms metinėms. *Tarp knygy*, 1998, nr. 8, p. 26-31. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Elžbieta Jodinskaitė: knygos ir labdaros žmogus. *Tarp knygy*, 2000, nr. 7, p. 24-29. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Greta įžymiojo Vaclovo Biržiškos*. Vilnius: VU leidykla, 2000. 156 p. ISBN 9986-19-373-7.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Iš vaikų bibliotekų istorijos Lietuvoje (1918–1940). *Tarp knygy*, 2001, nr. 1, p. 6-9. ISSN 0868-8826.

- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Kauno lietuvių katalikų viešoji biblioteka. *Tarp knygy*, 1993, nr. 8, p. 12-14. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. „... Laikomas esančiu lietuvių tautybės“: Izidoriaus Kisino biografijos paraštėse. *Tarp knygy*, 2002, nr. 12, p. 22-25. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Levas Vladimirovas: gyvenimas ir darbai. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 13-21. ISSN 1392-0561.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Lietuvių bibliotekinės minties istorijos bruožai. In: *Teoriniai bibliotekininkystės pagrindai*. 2-as leidimas. Sudarė G. Raguotinė. Vilnius: Stepono leidykla, 1995, p. 4-27. ISBN 998-500-07-9.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Lietuvių vaikų lektūra, 1918–1940*. Vilnius: VU leidykla, 2001. 196 p. ISBN 9986-19-401-6.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Lietuvių vaikų skaitymo praktikos tendencijos (1918–1940). *Tarp knygy*, 1994, nr. 8, p. 16-21. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. „... Mesiu dar keletą minčių į vaikų literatūros klausimą“: Pranas Mašiotas apie vaikų literatūrą ir skaitymą. *Tarp knygy*, 1996, nr. 2, p. 16-20. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Pirmoji diplomuota Lietuvos bibliotekininkė. *Tarp knygy*, 1999, nr. 5, p. 32-35. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Pradžios žodis apie Kazį Sendziką. *Tarp knygy*, 1995, nr. 2, p. 30-33. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. *Spaudą atgavus*: knyga ir skaitytojas 1904–1918 m. Lietuvoje. Vilnius: Privati įmonė „Stepono leidykla“, 1996. 352 p. ISBN 9986-690-01-3.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Trys darbai apie skaitybą: iš lietuvių lektologijos istorijos. *Tarp knygy*, 2006, nr. 1, p. 16-18. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Vaclovas Biržiška apie vaikų literatūrą ir skaitymą. *Tarp knygy*, 1996, nr. 3, p. 17-20. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė. Vaikų bibliotekos Lietuvoje (iki 1940 m.). *Tarp knygy*, 1995, nr. 9, p. 15-18. ISSN 0868-8826.
- RAGUOTIENĖ, Genovaitė; RAGUOTIS, Bronius. Vaclovo Biržiškos gyvenimo ir veiklos bruožai. In: BIRŽIŠKA, Vaclovas. *Knygotyros darbai*. Sudarė G. Raguotienė ir B. Raguotis. Vilnius: Pradai, 1998, p. 7-27. ISBN 9986-776-41-4.
- Rajonų, miestų ir apskričių viešųjų bibliotekų bibliotekininkų profesinis ugdymas*: tyrimo rezultatai. Vilnius: LNB, 2011. 308 p. ISBN 978-6094-05-043-5.

- Regionų kultūros būklės tyrimas: sociologinio tyrimo ataskaita [interaktyvus].* Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009. 193 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/lt/teisine-informacija/tyrimai-ir-analizes>.
- REMEIKYTĖ, Eglė. „Užsienio lietuvių jaunuomenės sandoros“ biblioteka (1903–1909). *Knygotyra*, 1990, t. 16, sąs. 1, p. 23-32. ISSN 0204-2061.
- RIAUBIENĖ, Arida. Knygos laisvė ir kontrolė Lietuvoje 1918–1940 m.: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU leidykla, 2003. 32 p.
- RIMŠA, Vytautas. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir norminimas Lietuvoje. In: *Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1998, p. 14-19. ISBN 9986-530-47-4.
- RIMŠA, Vytautas. Bibliotekininkystės standartizavimas Lietuvoje: ištakos, būklė, perspektyvos. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 2001, p. 75-93. ISBN 9986-530-94-6.
- RIMŠA, Vytautas. Bibliotekų fondų ir skaitytojų interesų adekvatumo tyrimai tarpukario Lietuvoje (1918–1940 m.). In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 112-118. ISBN 9986-530-07-5.
- RIMŠA, Vytautas. Dvasinės ir materialinės Lietuvos bibliotekų plėtotės sąlygos. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 435-441. ISBN 5-89942-623-3.
- RIMŠA, Vytautas. Lietuvos ir Latvijos bibliotekininkų ryšiai pirmojoje XX amžiaus pusėje. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 2002, p. 37-52. ISBN 9955-541-11-3.
- RIMŠA, Vytautas. *Mokslinės ir viešosios Suomijos bibliotekos*. Vilnius: LNB, 1998. 56 p. ISBN 9986-530-51-2.
- RIMŠA, Vytautas. Mokslinio tyrimų skyriaus darbai (1989–1998). In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1999, p. 94-108. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- RIMŠA, Vytautas. Seminarai „LiLaEst“ ir Baltijos šalių nacionalinių bibliotekų mokslinė sąveika. In: *Bibliotekininkystė'99. Nacionalinė biblioteka informacinėje visuomenėje: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 2001, p. 39-51. ISBN 9986-530-81-4.

- RIMŠA, Vytautas. *Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos istorija*. T. 1: valstybiniai norminiai dokumentai. Adomo Mickevičiaus bibliotekos leidiniai, straipsniai apie Adomo Mickevičiaus ir Vilniaus krašto bibliotekas, ikonografija: anotuota, teminė, chronologinė literatūros rodyklė. Vilnius: Versus aureus, 2009. 852 p. ISBN 978-9955-34-256-4.
- RINKŪNAITĖ, Aušra. Ką skaitė Bibliotheca Sapiehana savininkai? *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2010, 2010, p. 72-89. ISSN 1822-3699.
- RINKŪNAITĖ, Aušra. XVI–XIX a. pradžios muzikiniai leidiniai Vilniaus universiteto bibliotekoje. In: *Sugražinta praeitis*. Sudarė A. Pacevičius, A. Pečeliūnaitė. Vilnius: VU leidykla, 2014, p. 138-151. ISBN 978-609-459-498-4.
- RUČINSKIENĖ, Irina; JANAČIENĖ Daiva. Pasakų terapija šeimoje ir bibliotekoje. *Informacija ir biblioteka*, 2011, nr. 3-4, p. 10-18. ISSN 1392-6993.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Akademinei biblioteka: veiklos vertinimo problema. *Informacijos mokslai*, 1997, t. 6 (1), p. 100-108. ISSN 1392-0561.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekininkų tęstinis mokymas: modelio paieškos ir veiklos rezultatai. *Knygotyra*, 2004, t. 43, p. 183-192. ISSN 0204-2061.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekininkų tęstinis mokymas: modelio paieškos ir veiklos rezultatai. *Tiltai. Priedas*. 2005, nr. 30, p. 120-126. ISSN 1648-3979.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Bibliotekų darbo statistika tarpukario Lietuvoje. *Tarp knygų*, 1995, nr. 4, p. 11-14. ISSN 0868-8826.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. *Bibliotekų veiklos vertinimas vadybos požiūriu*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2002. 30 p.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Establishing culture of performance evaluation: seeking the ways of better quality library management and university teaching methodology. *Tiltai*, 2012, t. 1 (58), p. 149-158. ISSN 1392-3137.
- RUDŽIONIENĖ Jurgita. Library Highway: Secret of Library Professionals. In: *The 21st International BOBCATSSS Conference, 23-25 January 2013* [interaktyvus]. Ankara, Turkey. Proceedings, Ankara, 2014, p. 171-174 [žiūrėta 2015 m. liepos 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://bobcatss2013.bobcatss.net/proceedings.pdf>.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Library Performance Measurement in Lithuanian Libraries: Choice or Necessity? In: *Library as Information gateway to the new millenium*: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 178-180. ISBN 9986-9269-6-3.

- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Profesinės adaptacijos būdai: Bibliotekininkų tęstinio mokymo centras Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 14, p. 122-125. ISSN 1392-0561.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Renaissance of Continuing Education: Integrated Training Centre for LIS Specialists in Lithuania. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians October 5–6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 195-199.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Siekiant bibliotekų ir informacijos paslaugų kokybės. *Informacijos mokslai*, 2000, t. 15, p. 86-97. ISSN 1392-0561.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Socialinis kontekstas kaip informacinės veiklos efektyvumo veiksnys. *Informacijos mokslai*, 1998, t. 8, p. 77-89.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Veiklos matavimas: bandymas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Informacijos mokslai*, 1996, t. 4 (1), p. 77-93. ISSN 1392-0561.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita; KRIVIENĖ, Irena. Academic library and study process: are we on the right way? In: *Information use in information society: proceedings of the international conference, Bratislava, Oktober 10–11, 2006*. Bratislava, 2006, p. 67-74. ISBN 80-8516-592-9.
- RUDŽIONIENĖ Jurgita; LAŠINYTĖ Indrė. Informacijos paslaugos neįgaliesiems: informacinės prieigos organizavimas Danijoje. *Informacijos mokslai*, 2011, t. 57, p. 39-54. ISSN 1392-0561.
- RUDŽIONIENĖ, Jurgita; PETUCHOVAITĖ, Ramunė. Profiles of Continuing Education for Library and Information Science Specialists in Lithuania. In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians, September 30–October 2, Jumurda, Madona Region, Latvia*. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 182-188. ISBN 9984-607-60-7.
- RUDŽIONIENĖ Jurgita; PUZAKINAITĖ, Ina; AUDZEVIČIŪTĖ, Eglė. Library highway: library professionals as agents of changes. *Information World Journal*, 2013, vol. 14, no 2, p. 400-408. ISSN 1302-3217.
- RUTKAUSKIENĖ, Ugnė. Lietuvos viešųjų bibliotekų įtaka informacinių technologijų sklaidai visuomenėje. *Informacijos mokslai*, 2009, t. 50, p. 51-56. ISSN 1392-0561.
- RUTKAUSKIENĖ, Ugnė. Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 46, p. 84-101. ISSN 1392-0561.
- RUTKAUSKIENĖ, Ugnė. *Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams = Public Libraries' Social and Economic Impact on Users: daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: VU, 2009. 19 p.

- SABALIAUSKIENĖ, Asta. Savivaldybių ir apskričių viešųjų bibliotekų darbuotojai. *Tarp knygy*, 2006, nr. 5, p. 1-5. ISSN 0868-8826.
- SAIKOVIČ, Jelena. The Model of Management Corporate Reputation of Academic Library: The Importance of Library Assessment. In: *Inspiration from Best Practices: Proceedings of the 4th Information Technology in Education Conference (ITIE2010)*, 2010, p. 300-310. ISBN 978-7-5482-0095-6.
- Savivaldybės viešoji biblioteka. Nuostatai. Patvirtinta Lietuvos kultūros ministerijos 1996 m. balandžio mėn. 29 d. įsakymu Nr. 165. *Tarp knygy*, 1996, nr. 6, p.17-19. ISSN 0868-8826
- SIBRIAN, Ineta. Culture of reading formation in Lithuanian Public Libraries, 1918–1990. In: *Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries: Historical Perspectives*. Tampere: HIBOLIRE, 2009, p. 169-182. ISBN 978-952-92-5875-8.
- SIBRIAN, Ineta. *Metodologiniai skaitymo kultūros tyrimų aspektai: pedagoginė paradigma Lietuvos bibliotekininkystėje po 1918 m. = Methodological aspects of research in culture of reading: pedagogical paradigm in the Lithuanian library science since 1918*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: VU, 2009. 24 p.
- SIBRIAN, Ineta. Pedagoginės kategorijos bibliotekininkystėje. *Tiltai*, 2009, t. 2, p. 157-172. ISSN 1392-3137.
- SIBRIAN, Ineta. Skaitymo kultūros formavimo klausimai Lietuvos bibliotekininkystėje (1918–1990). In: *XX nacionalinė konferencija „Vaclavo Biržiškos skaitymai“: bibliotekininkystė ir informacijos mokslai*. Vilnius: VU leidykla, 2009, p. 40-43. ISBN 978-9955-33-505-4.
- SIBRIAN, Ineta. Skaitymo kultūros klausimai Lietuvos bibliotekininkystėje 1918–1940 metais. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 57-70. ISSN 0204-2061
- SINKEVIČIENĖ, Zita. Biblioterapija – gydymas knyga. *Šiandien aktualu*, 2003, nr. 2 (29), p. 132-139. ISSN 1392-1428.
- SINKEVIČIENĖ, Zita. Skaitytojų interesai periodiniams leidiniams ir jų tenkinimas Akmenės rajono viešojoje bibliotekoje: tyrimo rezultatai. In: *Bibliotekininkystė, 2001. Bibliotekos: fondai, skaitymas, sąveika*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2002, p. 42-58. ISBN 9955-541-11-3.
- SINKEVIČIENĖ, Zita. Skaitytojų interesai periodiniams leidiniams ir jų tenkinimas Akmenės rajono viešosiose bibliotekose: tyrimo rezultatai. In: *Bibliotekininkystė, 2000. Bibliotekų fondai ir skaitytojai*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 42-58. ISSN 1392-544X.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Bibliogenocidas. *Tarp knygy*, 1992, nr. 10, p. 9-13. ISSN 0868-8826.

- SINKEVIČIUS, Klemensas. Habent sua fata libelli. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 718-721. ISBN 5-89942-623-3.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Į Vilnių...: Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos 80-mečiui. *Tarp knygų*, 1999, nr. 4, p. 1-4. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. IFLA ir kitos tarptautinės bibliotekinių organizacijų. In: *Užsienio šalių ir tarptautinės bibliotekinių draugijos*: straipsnių ir dokumentų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius:LNB, 1991, p. 90-110.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Iš Lietuvos žydų bibliotekų istorijos. *Tarp knygų*, 1991, nr. 12, p. 6-9. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Jaunlietuviai apie knygą ir skaitymą. *Tarp knygų*, 1994, nr. 9, p. 8-11. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Jaunųjų ūkininkų ratelių (JŪR) knygynėliai ir seklyčios (1930–1940; 1941–1944)*. Vilnius: LNB, 2008. 427 p. ISBN 978-9955-541-98-1.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Jaunųjų ūkininkų ratelių knygynėliai (1930–1944). *Tarp knygų*, 2002, nr. 2, p. 19-25. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Kai kurių bibliotekinių terminų istorijos klausimai. In: *Bibliotekinių klostė'97. Bibliotekinių klostė ir bibliografijos terminologija*: bibliotekinių mokslų darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 33-35. ISBN 9986-530-47-4.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Knyga ir kultūra. In: *Lietuvos kultūros kongresas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir kultūros ministerija, 1991, p. 423-427. ISBN 5-89942-623-3.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvių tautinės jaunuomenės „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos knygynai ir skaityklos, 1927–1940*. Vilnius: LNB, 1996. 290 p. ISBN 9986-530-25-3.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos bibliotekų fondų raidos nagrinėjimo koncepcija. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslų darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 8-12. ISBN 9986-530-07-5.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos nacionalinė biblioteka 1939–1963 metais. In: *Bibliotekinių klostė'98: Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.)*: bibliotekinių mokslų darbai. Vilnius: LNB, 1999, p. 140-149. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondai: susidarymas, struktūra, tyrinėjimai. In: *Bibliotekinių klostė'99. Nacionalinė biblioteka informacinėje visuomenėje*: bibliotekinių mokslų darbai. Vilnius: LNB, 2001, p. 33-38. ISSN 1392-544X.

- SINKEVIČIUS, Klemensas. Lietuvos savivaldybių bibliotekos. *Tarp knygy*, 1998, nr. 8, p. 3-7. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Lietuvos šaulių sąjungos bibliotekos (1920–1940)*. Vilnius: LNB, 2007. 355 p. ISBN 978-9955-541-71-4.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Pirmasis Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymas. *Tarp knygy*, 1996, nr. 6, p. 20-22. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Septyniolikos savaičių atradimai: prisiminimų nuotrupos*. Vilnius: LNB, 2004. 158 p. ISBN 9955-541-24-5.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Šešibriaunio spaudos imperija: LNB specfondo istorijos bruožai. *Tarp knygy*, 2000, nr. 5, p. 23-27; nr. 6, p. 26-28; nr. 7, p. 22-24; nr. 8-9, p. 18-19; nr. 10, p. 28-32. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Tautos atmintis: Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos 80-mečiui. *Tarp knygy*, 1998, nr. 9, p. 1-5; nr. 10, p. 7-10. ISSN 0868-8826.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Uždrausti autoriai ir leidiniai: pirmieji sovietinės okupacijos metai: 1940.06.15–1941.06.21*. Vilnius: LNB, 1994. 172 p. ISBN 9986-530-00-8.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. *Uždrausti autoriai ir leidiniai: vokiečiai (1941–1944)*. Vilnius: LNB, 1998. 224 p. ISBN 9986-530-55-5.
- SINKEVIČIUS, Klemensas. Vokiečių bibliotekininkystės vadovas. *Knygotyra*, 2001, t. 37, p. 335-339. ISSN 0204-2061.
- SIVAKOVA, Birutė. Popieriaus plovimas, neutralizavimas ir šarminimas vandeniuiose tirpaluose. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 71-81. ISSN 1392-544X.
- SIVAKOVA, Birutė; LUKOŠEVIČIENĖ, Kristina. Popieriaus restauravimui naudojamų klijų adhezija. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 31-42. ISSN 1392-544X.
- SIVAKOVA, Birutė; NIKIENĖ, Aldona. Trapus popieriaus sutvirtinimas augalinių plaušų liejiniais. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008 p. 99-107. ISSN 1392-544X.
- Skaitymas, skaitytojas, bibliotekininkas: bibliotekininkystės mokslo darbai*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1997. 288 p. ISBN 9986-530-41-5.
- SKIERIENĖ, Violeta. Plungės krašto miestelio (Žemaičių Kalvarijos) gyventojų asmeninės bibliotekos. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 331-351. ISSN 0204-2061.
- SKORUPSKAS, Andrius. Sovietinės ideologinės cenzūros raida Lietuvoje (1964–1989 m.). *Genocidas ir rezistencija*, 2005, t. 1 (17), p. 100-127. ISSN 1392-3463.

- SKUODYTĖ, Alvyda. Kas mes, kaip profesinė grupė, esame. *Tarp knygy*, 1995, nr. 2, p. 1-3; nr. 3, p. 10-13. ISSN 0868-8826.
- SKUODYTĖ, Alvyda. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas Lietuvos savi-valdybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo medžiaga). *Šiandien aktualu*, 2013, nr. 1 (48), p. 31-112. ISSN 1392-1428.
- SPERSKIENĖ, Rasa. Kultūros istorikui, bibliografui Vladui Abramavičiui – 100. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, 2007/2008, 2011, p. 133-136.
- SPERSKIENĖ, Rasa. Pirmojo pasaulinio karo metais sudarytų Rusijoje ir į Lietuvą par-vežtų archyvų istorijos bruožai. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka*, 2005/2006, 2009, p. 75-79. ISSN 1648-9772.
- SPRINDIENĖ, Solveiga. Dokumentų restauravimo terminų žodynėlis. In: *Bibliotekinin-kystė*, 2008. *Kultūros paveldo apsauga*: mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2008, p. 12-30. ISSN 1392-544X.
- STAKULIENĖ, Silvija. Iš profesoriaus Mykolo Biržiškos epistolinio palikimo. *Bibliografija*, 2001, 2002, p. 84-88. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- STAKULIENĖ, Silvija. Vaclovo Biržiškos gyvenimas ir veikla 1940–1941 metais. *Bibliografija*'95, 1997, p. 53-55. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- STAKULIENĖ, Silvija. Vaclovo Biržiškos gyvenimas ir veikla 1940–1941 metais: Vaclovo Biržiškos skaitymų pranešimai. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 187-192. ISSN 0204-2061. *Stanislovo Didžiulio asmeninė biblioteka*: katalogas. Parengė N. Lietuvninkaitė. Kaunas: Technologija, 2004. 272 p. ISBN 9955-09-790-6.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Knygotyra*, 1995, t. 22 (29), p. 91-94. ISBN 0204-2061.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. XIX a. pabaigos–XX a. pradžios JAV lietuvių emigrantų do-kumentai: rašytinė atmintis. *Knygotyra*, 2008, t. 50, p. 204-210. ISBN 0204-2061.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Eduardo Volterio fondas Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1994, 1995, p. 261-270. ISSN 0202-3342.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ran-kraščių fondo formavimas XX amžiaus 8–9 dešimtmetyje. *Knygotyra*, 2012, t. 58, p. 95-103. ISBN 0204-2061.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Rankraštiniai egodokumentų telkiniai Lietuvos nacionali-nėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė*

- XVI–XX a. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 221-244. ISBN 978-609-459-198-3.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Senieji rankraščiniai bibliotekų katalogai Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje. In: *Atminties institucijų rinkiniai*, Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 155-169. ISBN 978-609-459-014-6.
- STEPONAITIENĖ, Jolita. Vaclovo Biržiškos rankraščinis palikimas Nacionalinėje bibliotekoje. *Tarp knygu*, 1995, nr. 1, p. 31-33. ISSN 0868-8826.
- STONIENĖ, Vanda. Apie knygų leidybą Lietuvoje tarybinės okupacijos metais: (archyvinė medžiaga). *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 236-255. ISBN 0204-2061.
- STONYTĖ, Živilė. Muzikiniai inkunabulai Lietuvos bibliotekose. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 9-29. ISSN 0204-2061.
- STONKIENĖ, Marija. Lietuvos bibliotekų, archyvų ir muziejų prievolė teikti informaciją visuomenei: informavimas, informacijos teikimo įtvirtinimas Lietuvoje. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 44, p. 98-106. ISSN 1392-0561.
- STRAIGYTĖ, Jurgita. Bibliotekininko įvaizdis grožinėje literatūroje. *Tarp knygu*, 1996, nr. 1, p. 20-27. ISSN 0868-8826.
- STRAKŠIENĖ, Renata. Pavasarininkų bibliotekos. *Tarp knygu*, 1997, nr. 2, p. 12-15. ISSN 0868-8826.
- STREIKUS, Arūnas. Ideologinė cenzūra Lietuvoje 1948–1955 m.: sistemos derinimas. *Genocidas ir rezistencija*, 2009, t. 2(26), p. 73-90. ISSN 1392-3463.
- STRIOGIENĖ, Aurelija. Visatekstės duomenų bazės VGTU bibliotekoje. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 2004, 2005, p. 79-84. ISSN 11822-3699.
- SURBLYS, Alvydas. Augustinas Janulaitis – knygų kolekcionierius: leidinių išsigijimo keliai ir būdai. *Kauno istorijos metraštis*, 2002, t. 3, p. 217-230. ISSN 1822-2617.
- SURBLYS, Alvydas. Senosios Kauno knygos kelias. *Knygotyra*, 2007, t. 49, p. 278-284. ISBN 0204-2061.
- XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas. Sudarė D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. [I–XXVII], 502 p. ISBN 978-9955-698-40-1.
- ŠLEKONYTĖ, Jūratė. Knygadarvis – skaitmeninė Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 40-44. ISBN 978-9986-9350-7-0.

- ŠTIKONAITĖ, Irena. Apie Antiką Gabrielio Naudė knygoje *Patarimai kuriančiam biblioteką*. *Knygotyra*, 2009, t. 53, p. 244-251. ISSN 0204-2061.
- ŠTREIMIKIS, Antanas et al. Lietuvos akademinė e. biblioteka (eLABa). *Informacijos mokslai*, 2007, t. 40, p. 9-24. ISSN 1392-0561.
- ŠUBAS, Mejeris. Vilniaus žydų kultūra tarp dviejų pasaulinių karų. In: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas, 1900–1940*. Sudarė A. Lapinskienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998. 307 p. ISBN 9986-513-44-8.
- ŠULGIENĖ, Nijolė. Archyvinė medžiaga apie „Aušrą“ Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. *Knygotyra*, 1995, t. 22 (29), p. 95-101. ISBN 0204-2061.
- ŠULGIENĖ, Nijolė. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje. In: *Gabrielės Petkevičaitės-Bitės rankraštinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*: konferencijos medžiaga. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2009, p. 24-43. 978-9955-659-37-2.
- ŠULGIENĖ, Nijolė. Kai kurie rankraštnių dokumentų komplektavimo aspektai Vilniaus universiteto bibliotekoje. *Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2005/2006*, 2009, p. 139-144. ISSN 1648-9772.
- ŠULGIENĖ, Nijolė. Panevėžio regiono išėivijos archyvai Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne. In: *Panevėžio krašto išėivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*: konferencijos medžiaga, 2008 04 24. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 26-36. ISBN 978-9955-34-161-1.
- ŠULSKUTĖ, Vida. TBA ir jo raida. In: *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (1979–1989)*: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 1991, p. 41-52.
- ŠVENTICKAS, Algimantas; ŠVENTICKIENĖ, Aldona. Vyresniųjų paauglių grožinės literatūros skaitymo nuostatos. *Pedagogika*, 2006, t. 83, p. 154-160. ISSN 1392-0340.
- TAMOŠIŪNAS, Tadas et al. *Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų analizė*: tyrimo ataskaita [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2014 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://portalas.emokykla.lt/Documents/Tyrimai/ES/PDF/Ataskaita_MOBIK.pdf.
- TAMOŠIŪNAS, Tadas et al. *Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai*: sociologinio tyrimo ataskaita. [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2014 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=440&p_d=40090&p_k=1.
- TARAILIENĖ, Dalia. Adomo Jakšto-Dambrausko rankraščiai Lietuvos nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus rinkiniuose. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2012, t. 36, p. 199-226. ISSN 1392-0502.

- TARAILIENĖ, Dalia. Juozo Mickevičiaus rankraštinis palikimas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1996, 1997, p. 450-453. ISSN 0202-3342.
- TARAILIENĖ, Dalia. Kraštotyrininko ir muziejininko J. Petrulio rankraštinis palikimas Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1995, 1996, p. 351-355. ISSN 0202-3342.
- TARAILIENĖ, Dalia. Žurnalisto, keliautojo, visuomenės ir kultūros veikėjo Mato Šalčiaus archyvinis palikimas Lietuvos nacionalinėje bibliotekoje. *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 43-52. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- Tarptautinės bibliotekininkystės klausimai: straipsniai ir dokumentai 1990–1992 m.* Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1995. 184 p. ISBN 9986-530-13-X.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Changes in the role of the university library in the contact of transformation in educational paradigm. In: *Baltische Studien zur Erziehungs- und Sozialwissenschaft*. Band 7: Towards the Learning Society. Frankfurt am Main: Europaischer Verlag der Wissenschaften, 2002, p. 101-110.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė et al. *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimtys ir sudėties mokslinis tyrimas: mokslo studija [interaktyvus]*. Vilnius: Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, 2010. 211 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lmba.lt/sites/default/files/tyrimas.pdf>. ISBN 978-609-95149-0-1.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. *Studentų mokymosi aplinkų susiformavimui iš universiteto bibliotekos edukacinės aplinkos įtaką darantys veiksniai = Factor Influencing the Emergence of Student's Individual Learning Environments in the University Library Educational Environment: daktaro disertacijos santrauka*. Kaunas: KTU, 2005. 43 p.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė. Universiteto bibliotekos vaidmens ir veiklos metodologinė kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. In: *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2001, p. 372-380. ISBN 9955-09-104-5.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė; CHREPTAVIČIENĖ, Virginija. Informacijos vartotojų gebėjimų naudotis informacijos ištekliais tyrimas akademiinių bibliotekų pokyčių kontekste. *Socialiniai mokslai*, 2001, t. 4 (30), p. 65-72. ISSN 1392-0758.
- TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė; DUOBINIENĖ, Genė. *Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybės ir mokymo/mokymosi poreikių tenkinimas* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2008. 238 p. [žiūrėta 2015 m. birželio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/55_4423b2b09d4caad99968f485a9c2a874.pdf.

- Tiflobibliotekininkystės darbai*. D. 1-2. Sudarė R. Januševičienė. Vilnius: LAB, 2012–2013. 240, 216 p. ISBN 978-609-00-1472-1.
- Trumpa Tauragės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos istorija, 1931–2011*. Sudarė D. Tauginaitė. Klaipėda: Eglės leidykla, 2011. 160 p. ISBN 978-609-432-024-8.
- TRUSKA, Liudas. Glavlito veikla Lietuvoje 1940–1947 metais. *Lietuvos istorijos metraštis*, 1996, 1997, p. 216-241. ISSN 0202-3342.
- TURONIENĖ, Vida. Tarptautinis depozitoriumas. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1991, 1993, p. 21-28. ISSN 1822-3699.
- ULBIKIENĖ, Daiva. The WEB Site as the Integral Part of Public Relations: the Experience of the National Library of Lithuania. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians*, October 5–6. Vilnius: Lithuanian Librarian's Association, 2000, p. 247-250.
- ULČINAITĖ, Eugenija. Aldai – renesansinio humanizmo sklaida. In: *Vilniaus universiteto bibliotekos aldai*: katalogas. Sudarė P. Račius. Vilnius: E. Kasparavičiaus leidykla, 2008, p. 11-20. ISBN 978-9955-878-00-1.
- URBAITYTĖ, Rita. Knygų rinkiniai Gardino regione XIX amžiuje. *Knygotyra*, 2007, t. 48, p. 300-303. ISSN 0204-2061.
- URBONAS, Viktoras. Bibliotekinė mikrologija: teorija ir praktika 1853–1992 m.: (fundamentaliųjų publikacijų analizė). *Mokslotyra*, 1998, nr. 1, p. 88-97. ISSN 1392-4311.
- URBONAS, Viktoras. Mikroformų fondų Lietuvos bibliotekose raida ir perspektyvos. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 26-31. ISBN 9986-530-07-5.
- URBONAS, Viktoras. Mikrografijos terminų raida ir samprata. In: *Bibliotekininkystė'97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija*: bibliotekininkystės mokslo darbai. Vilnius: LNB, 1998, p. 47-51. ISBN 9986-530-47-4.
- URBONAS, Viktoras. Moderniosios technologijos aukštųjų mokyklų bibliotekų darbe. *Vilniaus universiteto bibliotekos metraštis*, 1995, 1997, p. 146-152. ISSN 1822-3699.
- UŽPELKIENĖ, Daiva. Šilutės Frydricho Bajoraičio viešosios bibliotekos knygos muziejus (1990–2001 m.). *Knygotyra*, 2003, t. 40, p. 128-139. ISSN 0204-2061.
- Užsienio šalių ir tarptautinės bibliotekininkų draugijos*: straipsnių ir dokumentų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1991. 153 p.
- VAISETA, Tomas. Informacijos hierarchija vėlyvuojū sovietmečiu: bibliotekų atvejis. *Informacijos mokslai*, 2012, t. 60, p. 116-134. ISSN 1392-0561.

- VAISETA, Tomas. Snobai, skolininkai ir Lenino raštų plėšytojai: vėlyvojo sovietmečio skaitytojų polinkiai ir praktikos. *Naujasis židinys-Aidai*, 2012, nr.3 (251), p. 178-186.
- VAITKEVIČIENĖ, Daiva. Lituanistikos paveldo informacinė sistema *Aruodai*: integracijos iššūkis ir universalūs sprendimai. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 279-288. ISBN 978-9955-33-314-2.
- VAITKEVIČIUS, Vyktintas. Lituanistikos paveldo informacinė sistema *Aruodai*: 2002–2010 m. patirtis. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 32-39. ISBN 978-9986-9350-7-0.
- VAITKEVIČIŪTĖ, Viktorija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus paleotipų rinkinys. *Knygotyra*, 2011, t. 56, p. 135-148. ISSN 0204-2061.
- VAITKEVIČIŪTĖ, Viktorija. Seniausia knyga Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. In: *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos inkunabulai*: katalogas. Sudarė V. Vaitkevičiūtė. Vilnius: LNB, 2014, p. 6-12. ISBN 978-609-405-101-2.
- VAITKEVIČIŪTĖ-VERBICKIENĖ, Viktorija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus cimeļijos. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008)*: straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2010, p. 163-170. ISSN 1392-544X. ISBN 978-609-405-029-9.
- VAITKEVIČIŪTĖ-VERBICKIENĖ, Viktorija. „Seni“ ir „nauji“ inkunabulai iš Lietuvos nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių fondo. *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 82-94. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- VALAITYTĖ, Asta. Tarpbibliotekinio skolinimo paslaugos naudojimas ir perspektyvos Kauno ir Marijampolės apskričių savivaldybių viešosiose bibliotekose: (tyrimo rezultatų analizė). *Šiandien aktualu*, 2013, nr. 1 (48), p. 133-162. ISSN 1392-1428.
- VALENTUKEVIČIUS, Juozas. Garsinės knygos kelias Lietuvoje (1962–2012). In: *XXI a. skaitmeninė garsinė knyga: leidyba, sklaida, skaitytojas*: tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija, 2012 m. balandžio 19-20 d. Vilnius: LAB, 2012, p. 21-25.
- VANAGIENĖ, Ieva et al. Teksto kopijų kokybė ir skaitymo efektyvumas. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 143-158.

- VARNIENĖ, Regina. Elektroninių išteklių posistemis bendroje LIBIS struktūroje. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 177-182. ISSN 1392-0561.
- VARNIENĖ, Regina. Lithuanian cultural heritage digitisation projects. In: *Research and Innovation: Nordic-Baltic Strategies for Library Development*: proceedings of the IV Nordic-Baltic Library Meeting, May 2–3, 2005, Liepaja, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2005, p. 50-57. ISBN 9984-607-65-8.
- VARNIENĖ, Regina. Skaitmeninių dokumentų informacijos sistemos projektas. *Informacijos mokslai*, 2004, t. 31, p. 124-140. ISSN 1392-0561.
- VARNIENĖ, Regina; DAUGIALA, Giedrius. Virtuali skaitmeninio paveldo sistema – atminties institucijų sąveikos pagrindas. In: *Atminties komunikacija archyvuose, bibliotekose ir muziejuose: mokslo, politikos ir praktikos sąveika*: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2007 m. spalio 4-5 d. Sudarė A. Pacevičius, Z. Manžuch. Vilnius: VU leidykla, 2008, p. 95-108. ISBN 978-9955-33-314-2.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Levas Vladimirovas – Lietuvos informacinės visuomenės teorijos pradininkas. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 256-261. ISBN 0204-2061.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Lietuvos kultūros paveldo ilgalaikio saugojimo strategija ir sklaidos programos. In: *Bibliografija*, 2007, 2009, p. 7-14. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Lithuanian Cultural Heritage Digitisation, Access Strategy Prospects and Current Projects. In: *Innovation and the knowledge economy: issues, applications, case studies*. Amsterdam, 2005, Pt. 2, p. 1007-1013. ISBN 9781586035631.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Metodologiniai ir organizaciniai kultūros paveldo skaitmeninimo ir bibliografinės sklaidos aspektai: lietuviškoji koncepcija. *Bibliografija*, 2008/2009, 2011, p. 102-113.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina et.al. Skaitmeninto kultūros paveldo vientiso turinio kūrimo strateginiai, metodologiniai ir techniniai sprendimai: lietuviškoji koncepcija. *Bibliografija*, 2010–2011, 2013, p. 43-55. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. Strategy on Long-Term Preservation of the Lithuanian Cultural Heritage: Current and Future Projekts. In: *Preservation of cultural in electronic environments*. Tallin, 2007, p. 5-15.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina. VEPS – langas į vientisą Lietuvos kultūros paveldo turinį. In: *Vientisos kultūros paveldo skaitmeninės erdvės kūrimas: nuo PASVALIOS iki EUROPEANOS*: konferencijos pranešimų rinkinys. Sudarė D. Abazoriuvienė, V. Kazilionytė. Panevėžys: UAB „Panevėžio spaustuvė“, 2011, p. 17-31. ISBN 978-9986-9350-7-0.

- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; JUŠKYS, Jonas. Strategic, methodological and technical solutions for the creation of seamless content of the digital cultural heritage: Lithuanian approach. In: *Summer school in the study of historical manuscripts: proceedings*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2013, p. 349-369.
- VARNIENĖ-JANSSEN, Regina; JUŠKYS, Jonas; RAČKAUSKAITĖ, Neringa. Skaitmeninio stebėsenos sistemos koncepcinis modelis: Lietuvos patirtis. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 64, p. 52-74. ISSN 1392-0561.
- VASILIAUSKIENĖ, Raimunda. Dokumentų restauravimui naudojamų klijų palyginamieji tyrimai. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga: mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2008, p. 43-58. ISSN 1392-544X.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Duomenų bazės EBSCO Publishing naudojimo Lietuvos bibliotekose analizė. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 22, p. 88-96. ISSN 1392-0561.
- VAŠKEVIČIENĖ Aušra. Duomenų bazių prenumerata Nacionalinėje bibliotekoje. In: *Bibliotekininkystė, 2009. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1999–2008): straipsnių rinkinys*. Vilnius: LNB, 2010, p. 24-39.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. EBSCO Publishing panauda Lietuvos bibliotekose. *Tarp knygų*, 2004, nr. 9, p. 6-10. ISSN 0868-8826.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Elektroninė biblioteka: problemos ir perspektyvos. In: *Bibliotekininkystė'98. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998 m.): bibliotekininkystės mokslo darbai*. Vilnius: LNB, 1999, p. 130-134. ISSN 1392-544X. ISBN 9986-530-61-X.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. Virtual Collection Development. In: *Libraries in Knowledge – based Society: proceedings of the 3rd Nordic-Baltic Library Meeting*. Tallin, 2001, p. 232-237. ISBN 9985-9345-2-0.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra; BANIONYTĖ, Emilija. Duomenų bazių, prenumeruojamų tarpininkaujant eIFL.net konsorciui, naudojimo Lietuvos bibliotekose 2004–2005 metais analizė. *Informacijos mokslai*, 2006, t. 38, p. 71-89. ISSN 1392-0561.
- VAŠKEVIČIENĖ, Aušra; BANIONYTĖ, Emilija. The Lithuanian Research Library Consortium under the Umbrella of the Electronic Information for Libraries Network (eIFL.net). In: *Diversity in Unity: Baltic Libraries in the European Union: proceedings of the 7th Congress of Baltic Librarians*, September 30–October 2, 2004, Jumurda, Madona Region, Latvia. Riga: National Library of Latvia, 2004, p. 107-114. ISBN 9984607607.
- VĖLAVIČIENĖ, Silvija. Asmeninių bibliotekų likimai XX amžiaus Lietuvos politinių lūžių akivaizdoje. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 103-111. ISSN 0204-2061.

- VĒLAVIČIENĖ, Silvija. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 1918–1940 metų spaudos fondas. *Knygotyra*, 1996, t. 23 (30), p. 71-76. ISSN 0204-2061.
- VĒLAVIČIENĖ, Silvija. Vytauto Jurgučio lemties kelias – nuo teisininko iki knygotyri-
ninko. *Knygotyra*, 1997, t. 24 (31), p. 55-60. ISBN 0204-2061.
- VERIKIENĖ, Jurga; VAICENAVIČIUS, Rimantas; ŽERUOLIS, Darius. *Gyventojų daly-
vavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita* [interak-
tyvus]. [Vilnius]: UAB „Socialinės informacijos centras“, UAB „ESTEP Vilnius“. 218 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 7 d.]. Prieiga per internetą: [http://3erdrv.lt/media/pu-
blic/gyventoj_dalyvavimas_kultroje_ir_pasitenkinimas_kultros_paslaugomis.pdf](http://3erdrv.lt/media/public/gyventoj_dalyvavimas_kultroje_ir_pasitenkinimas_kultros_paslaugomis.pdf).
- VESELAUSKIENĖ, Dalia. Gaublių restauravimo ypatumai. Lietuviško gaublio „Žemės
globas“ restauravimas. In: *Bibliotekininkystė, 2008. Kultūros paveldo apsauga:*
mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: LNB, 2008, p. 108-123.
- Viešojo sektoriaus kultūros įstaigų veiklos vertinimo kriterijų nustatymas:* galutinė atas-
kaita. [interaktyvus]. Vilnius: UAB „BGI Consulting“, VšĮ „KULTUR“, 2012.
59 p. [žiūrėta 2015 m. liepos 5d.]. Prieiga per internetą: [http://www.aksk.lt/wp-
content/uploads/2013/08/Ilataskaita.pdf](http://www.aksk.lt/wp-
content/uploads/2013/08/Ilataskaita.pdf).
- VILČIAUSKIENĖ, Violeta. *Joniškio Jono Avyžiaus viešoji biblioteka: 70 veiklos metų,
1937–2007*. Šiauliai: Lucilijus, 2007. 139 p. ISBN 978-9955-32-008-1.
- VILKINA, Olga; VOVERIENĖ, Ona; RINGAITYTĖ, Dalia. TSRS informatikų ir biblio-
tekininkų mokslinių mokyklų klausimu. *Knygotyra*, 1991, t. 17 (24), 2 šąs., p. 29-39.
ISBN 0204-2061.
- Vilniaus universiteto bibliotekos aldai:* katalogas. Sudarė P. Račius. Vilnius: E. Kasparavi-
čiaus leidykla, 2008. 126 p. ISBN 978-9955-878-00-1.
- Vilniaus universiteto elzevyrai:* katalogas. Sudarė V. Račius. Vilnius: Mokslas, 1994. 118 p.
ISBN 5420000970.
- Vilniaus universiteto bibliotekos kirilikos leidinių kolekcija, 1525-1839:* katalogas. Vilnius:
VU leidykla, 2013. 471 p. ISBN 978-609-459-261-4.
- Vilniaus universiteto bibliotekos paleotipai:* katalogas. Sudarė N. Feigelmanas, I. Daugir-
daitė, P. Račius. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003. [LXVIII],
584 p. ISBN 9955-475-46-3.
- Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911 = Дневникъ Виленской публичной
библиотеки, 1910–1911.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2014. 178 p.
ISBN 978-609-459-462-5.

- VILNONYTĖ, Valerija. Knygų naikinimas Lietuvoje 1944–1956 metais. In: *Lietuvos bibliotekų fondų istorija XX amžiuje*: teminis mokslo darbų rinkinys. Sudarė K. Sinkevičius. Vilnius: LNB, 1994, p. 37-41. ISBN 9986-530-07-5.
- VILNONYTĖ, Valerija. Lietuvos centrinė biblioteka karo metais, *Tarp knygų*, 1993, nr. 4, p. 14-17. ISSN 0868-8826.
- VILNONYTĖ, Valerija. Lietuvos centrinė biblioteka 1940–1941 metais. *Tarp knygų*, 1992, nr. 10, p. 9-13; 1993, nr. 1, p. 10-13; nr. 2, p. 15-19; nr. 3, p. 11-13. ISSN 0868-8826.
- VILNONYTĖ, Valerija. Lietuvos centrinė biblioteka 1940–1944 metais. *Tarp knygų*, 1993, nr. 5, p. 8-9; nr. 6, p. 12-14; nr. 7, p. 18-19; nr. 8, p. 10-11. ISSN 0868-8826.
- VINCLOVIENĖ, Loreta. Išeivijos archyvai Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne (Algirdas Titus Antanaitis, Leonardas Dambriūnas, Algis Mickūnas). In: *Panevėžio krašto išeivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*, 2008 04 24. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 39-46. ISBN 978-9955-34-161-1.
- VISKAITIENĖ, Rita. Išeivijos kultūrinio paveldo sklaida Rokiškio krašte. In: *Panevėžio krašto išeivijos kultūrinis palikimas Lietuvos kultūros paveldo saugyklose*, 2008 04 24. Sudarė A. Palionienė. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2008, p. 129-143. ISBN 978-9955-34-161-1.
- VLADIMIROVAS, Levas. *Apie knygas ir bibliotekas*. Vilnius: VU leidykla, 2002. 288 p. ISBN 9986-19-453-9.
- VLADIMIROVAS, Levas. Knygos ir bibliotekos JAV politiniame procese. *Bibliotekų darbas*, 1990, nr. 5, p. 34-36; nr. 6, p. 32-34. ISSN 0135-6143.
- VLADIMIROVAS, Levas. *Knygos istorija: XVIII amžius*. Vilnius: Žara, 2011. 200 p. ISBN 978-9986-34-270-0.
- VLADIMIROVAS, Levas. Lietuviška protestantų knyga Lietuvos ir pasaulio bibliotekose. In: *Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Vilnius: Apyaušris, 1994, p. 89-98. ISBN 9986-467-08-X.
- VLADIMIROVAS, Levas. Lietuvos bibliofilija XVIII amžiuje. *Knygotyra*, 1998, t. 25 (32), p. 156-190. ISSN 0204-2061.
- VLADIMIROVAS, Levas. Vaclovas Biržiška – Vytauto Didžiojo universiteto direktorius. *Tarp knygų*, 1993, nr. 3, p. 32-36. ISSN 0868-8826.
- VOVERIENĖ, Ona. Ar norime tą našą kelti?: dėl „Lietuvos bibliotekininkystės koncepcijos“. *Tarp knygų*, 1993, nr. 11, p. 2-3. ISSN 0868-8826.

- VUB *nuostatai*. Patvirtinta Vilniaus universiteto Senato 2012 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. S – 2012-5-3 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/vub_nuostatai.pdf.
- ZARANKAITĖ, Toma. Egodokumentų telkiniai Lietuvos atminties institucijose: Vilniaus universiteto bibliotekos atvejis. In: *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX a.* Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2013, p. 245-256.
- Zarasų viešosios bibliotekos istorija*. Vilnius: LNB, 2013. 188 p. ISBN 978-609-405-087-9.
- ZAVECKIENĖ, Žiedūnė. Izidorius Kisino asmeninės bibliotekos pėdsakai. *Tarp knygų*, 2005, nr. 9, p. 20-27. ISSN 0868-8826.
- ZAVECKIENĖ, Žiedūnė. Svarbi monografija apie profesorių Vaclovą Biržišką. *Knygotyra*, 2013, t. 60, p. 262-264. ISBN 0204-2061.
- ZEMKAJUTĖ, Agnė. Romos katalikų bažnyčios Mišių knygos Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus fonduose. *Bibliografija, 2010–2011*, 2013, p. 92-101. ISSN 1392-1991. ISBN 9986-415-27-6.
- ZINKEVIČIENĖ, Julija. Užsienio šalių informacijos centrai Lietuvos bibliotekų kontekste. *Informacijos mokslai*, 2002, t. 20, p. 172-176. ISSN 1392-0561.
- ŽILINSKIENĖ, Vida. Kaip skaitoma grožinė literatūra. In: *Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai: teminis mokslo darbų rinkinys*. Sudarė V. Rimša. Vilnius: LNB, 1992, p. 125-142.
- ŽILYS, Saulius. Bažnyčių metrikų knygos ir parapijiečių sąrašai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje: kilmė ir konfesiniai ypatumai. In: *Atminties institucijų rinkiniai*. Sudarė A. Pacevičius. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 123-154. ISBN 978-609-459-014-6.
- ŽUKAS, Vladas. Andriaus Vištelio biblioteka. In: ŽUKAS, Vladas. Literatūros pabarėse. Vilnius: VU leidykla, 2000, [t.] 1, p. 175-202. ISBN 9986-19-354-0.
- ŽUKAS, Vladas. Dionizo Poškos biblioteka. In: ŽUKAS, Vladas. Literatūros pabarėse. Vilnius: VU leidykla, 2000, [t.] 1, p. 50-90. ISBN 9986-19-355-9.
- ŽUKAS, Vladas. Gyvenimas knygai: Vaclovas Biržiška. Vilnius: VU leidykla, 2012. 582 p. ISBN 978-609-459-101-3.
- ŽUKAS, Vladas. Lietuviškos knygos J. I. Kraševskio bibliotekoje. In: *Lietuvių kultūros veikėjų laišakai J. I. Kraševskiiui*. Vilnius: Mokslas. 1992, p. 294-298. ISBN 5-420-00248-5.
- ŽUKAS, Vladas. Mikalojaus Akelaičio rankraščiai Lenkijos bibliotekose. In: ŽUKAS, Vladas. Literatūros pabarėse. Vilnius: VU leidykla, 2000, [t.] 1, p. 143-150. ISBN 9986-19-354-0.

- ŽUKAS, Vladas. Nepasirodę knygotyros leidiniai. *Knygotyra*, 1991, t. 17, sąs. 1, p. 49-60. ISSN 0204-2061.
- ŽUKAS, Vladas. *Tarp knygų prabėgę metai*: Silvestras Baltramaitis. Kaunas: UAB OGAMAS, 2006. 179 p. ISBN 9955-651-04-0.
- ВОВЕРЕНЕ, Она. *Теория информатики как методологическая основа профессиональной подготовки библиотекарей-библиографов*: диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук в виде научного доклада. Вильнюс: Вильнюсский университет, 1992. 40 p.
- ГЛОСЕНЕ, Аудроне; КРИВЕНЕ Ирена. *Менеджмент вузовских библиотек*: роль библиотеки в обеспечении учебного процесса вуза в контексте новой парадигмы образования: материалы 6-й Международной научно-практической конференции, посвященной 65-летию Научной библиотеки Учреждения образования „Гродненский государственный университет имени Янки Купалы“, 23-25 марта 2005 г., Гродно. Гродно: ГрГУ, 2005, p. 41-53. ISBN 9854177270.
- ГРИГАС, В. Библиотекарь-педагог в контексте изменения парадигмы высшего образования [žiūrėta 2015 m. spalio 1 d.]. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств* [interaktyvus], 2011, nr. 4 (9), p. 63-66. [žiūrėta 2014 m. birželio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.spbgik.ru/files/doc/izdatelstvo/arhiv/09_vestnik_2011_4.pdf. ISSN 2220-3044.
- ГУДАУСКАС, Реналдас. Становление библиотечно-библиографического образования в университетах СССР. *Knygotyra*, 1991, t. 17 (24), sąs. 2, p. 18-28. ISSN 0204-2061.
- ЗИНКЕВИЧЕНЕ, Юлия. *Система библиотечно-библиографического и информационного обслуживания сельского хозяйства*: состояние, проблемы совершенствования и перспективы развития: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, Ленинград: Ленинградский государственный институт культуры им. Н. К. Крупской, 1990. 16 p.
- КРИВЕНЕ, Ирена. На экране компьютера – старые книги. Опыт цифрового преобразования в библиотеке Вильнюсского университета. In: *Library as Information gateway to the new millenium*: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 77-81. ISBN 9986-9269-6-3.
- МАЦЯВИЧЮТЕ, Эяна. Участие Советского Союза в программах библиотечной деятельности ЮНЕСКО. *Knygotyra*, 1991, t. 17 (24), sąs. 2, p. 56-70. ISSN 0204-2061.

- МОРОЗОВА, Н. А.; ТЕМЧИН, С. Ю. Древнейшие рукописи Супрасльского Благовещенского монастыря (1500–1532 гг.). In: *Z dziejów monasteru supraskiego: materiały międzynarodowej konferencji naukowej „Supraski monaster Zwiastowania Przenajświętszej Bogarodzicy i jego historyczna rola w rozwoju społeczności lokalnej i dziejach państwa“*, Supraśl–Białystok, 10–11 czerwca 2005 r. Białystok: Fundacja Oikonomos, 2005, p. 117-140. ISBN 8392290704.
- ПЕТРАЙТИТЕ, С. Организационные основы работы университетской библиотеки: теоретический подход. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств* [interaktyvus], 2011, nr. 4 (9), p. 60–62 [žiūrėta 2014 m. birželio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.spbgik.ru/files/doc/izdatelstvo/arhiv/09_vestnik_2011_4.pdf. ISSN 2220-3044
- РИМША, Витаутас. Стандартизация библиотековедения в Литве: 1990–2000 годы. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 173-177. ISBN 9986-9269-6-3.
- СИНКЯВИЧЮС, Клеменас. Советская „чистка“ библиотечных фондов Литвы в первый год оккупации республики, 1940–1941. In: *Uurimusi tsensuurist*. Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 1995, p. 67-87. ISBN 9985-803-30-2.
- ТЕМЧИН, Сергей. Рукописи кимбаровского собрания супрасльского благовещенского монастыря (1532–1557 гг.). *Книготыра*, 2010, t. 54, p. 173-185. ISBN 0204-2061.
- УРБОНАС, Викторас. *Теоретическое обоснование комплексного применения микроформ в библиотечной технологии*: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. Москва: Московский государственный институт культуры, 1992. 33 p.
- ЦИЦЕНЕНЕ, Рима. Владас Дрема и его исследования в области рукописной книги. In: *Книга – источник культуры: проблемы и методы исследования: материалы международной научной конференции* (Минск, 25-27 ноября 2008 г.). Минск: Наука, 2008, p. 352-358. ISBN 5781509798.
- ЯНУШАВИЧЕНЕ, РАСА. Автоматизированная специальная библиотека для слепых – современная необходимость. In: *Library as Information gateway to the new millenium: proceedings of the 6th congress of Baltic librarians, October 5-6*. Vilnius: Lithuanian Librarians' Association, 2000, p. 143-147. ISBN 9986-9269-6-3.

